
VE
RI
TAS

INLEIDING TOT EENE GESCHIEDENIS

DER

NEDERLANDSCHE DIPLOMATIE.

INLEIDING

TOT EENE

GESCHIEDENIS

DER

NEDERLANDSCHE DIPLOMATIE.

DOOR

Mr. G. W. VREEDE,

HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

TIJDPERK DER BATAAFSCHE REPUBLIEK.

Van den intogt van Pichegru in Holland, tot de verheffing van Bonaparte op den 18 Brumaire. (Januarij 1795 tot November 1799).

„Le Hollandais s'est regardé longtemps comme la seule Nation libre du monde. Il en est resulté une sorte de fierté, peut-être même de morgue, au moins de susceptibilité qu'il faut se garder d'offenser. Il ne pardonne ni l'injure ni l'humiliation."

Mémoire pour servir d'Instructions au citoyen François Noël, Ministre Plénipotentiaire de la République Française près la Rép. d'Hollande. (1795).

UTRECHT,
J. G. BROESE.
1863.

GESCHIEDENIS DER DIPLOMATIE

VAN DE

BATAAFSCHE REPUBLIEK.

DOOR

Mr. G. W. VREEDE,

HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

EERSTE DEEL.

Van den intogt van Pichegru in Holland, tot de verheffing van Bonaparte op den 18 Brumaire. (Januarij 1795 tot November 1799).

»Le Hollandais s'est regardé longtemps comme la seule Nation libre du monde. Il en est resulté une sorte de fierté, peut-être même de morgue, au moins de susceptibilité qu'il faut se garder d'offenser. Il ne pardonne ni l'injure ni l'humiliation."

Mémoire pour servir d'Instructions au citoyen François Noël, Ministre Plénipotentiaire de la République Française près la Rép. d'Hollande. (1795).

UTRECHT,
J. G. BROESE.
1863.

Gedrukt bij Giebèn en Dumont.

VOORREDE.

Ik verheug mij thans aanvankelijk de belofte te kunnen vervullen, dat ik de behandeling van onze diplomatische Geschiedenis met de gebeurtenissen van 1795 *en volgende jaren zou hervatten. De tweede en laatste Afdeeling van dit onderzoek, zal te beginnen met den oorlog der Coalitie van* 1799, *die met de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland eene* Restauratie *van het Huis van* ORANJE *beoogde, het tijdvak behelzen dat met den troons-afstand van Koning* LODEWIJK *sluit. — Men zal naar ik hoop, de voltooijing van dit gedeelte niet lang verbeiden. De welwillendheid, die mij het vrij gebruik van een rijken voorraad van Staatstukken vertrouwde, mag niet worden teleurgesteld; en de gewigtige tijd dien wij beleven, zal bovendien ten prikkel en spoorslag zijn. De herdenking van de nu juist eene halve eeuw geleden herwonnen onafhankelijkheid, roept met dubbele kracht het onwaardig verleden voor den geest, toen Nederland het gevaar miskend hebbende, dat een magtige nabuur zich in onze zaken stak, tot politieke nietigheid verviel en van stap tot stap werd voorbereid, de kluisters der vreemde overheersching te dragen; die jammerlijke dagen toen de*

Bataafsche Republiek, uiterlijk nog in de rij der Staten van Europa geduld, reeds niet veel meer van een Fransch Wingewest verschilde, zoodat men zelfs Landgenooten vond die aan het bestaan als Mogendheid niet meer hechtende, de inlijving bij het Keizerrijk, al in 1806 *boven het Koningschap van* LODEWIJK, *verkieslijk achtten! — Maar ook de omstandigheden in welke het Vasteland — al is de druk van den tweeden* NAPOLEON *nog niet zoo gevoelig, — andermaal onder den verderfelijken invloed van eene geduchte Despotie verkeert, bieden zoo vele treffende punten van overeenstemming aan, dat wie het minst geneigd mogt zijn in vroegere gebeurtenissen den spiegel der toekomst te erkennen, toch de gelijkenis niet loochenen kan. — Of wordt niet weder de groote Natie, ten gevolge van een' coup d'Etat, dermate als werktuig beheerscht, „dat alles wat van eenige importantie is, door één Man geschiedt, die met de grootste geheimhouding, zelfs voor zijne Ministers, de zaken overweegt, zoodat tot het oogenblik der uitvoering, niets daarvan uitlekt en het hoogst moeijelijk is door den sluijer heen te zien"* [1]*? Meent men niet een zeer versch berigt van den tegenwoordigen toestand van Italië te lezen als men verneemt, dat „de betrekkingen van de Gouvernementen aldaar zoodanig van de wenken uit Parijs afhangen, dat men niet anders dan* blinde onderwerping *verwachten kan"* [2]*? — Welke Mogendheid behalve Rusland zou, wanneer Engeland weder met Frankrijk in een noodlottigen oorlog geraakte, tegen het overwigt van den kolossalen Staat*

1) Depêche van den Ambassadeur CAREL DE VOS V. STEENWIJK, uit Parijs 13 Sept. 1803.

2) T. a. p.

eenigen steun kunnen schenken? Toch niet de tegen elkander gestadig en met onzalige verblinding in het harnas gejaagde Oostenrijk en Pruissen, beide door het schrikbeeld van Polen bedreigd? — En is niet de duurzaamheid der Tractaten zoo zeer geschokt, dat vooral in onzen woeligen tijd, met de toepassing der leer van de Nationaliteiten en van de naar willekeur te verplaatsen natuurlijke grenzen, „de kracht van het woord perpetueel, *in het diplomatisch Woordenboek nooit meer dan* provisioneel *kan beteekenen* 1)*?*"

Het is dan wel dringend noodig, elkander voor te houden, hoe Nederland op het einde der vorige eeuw, al te ligtgeloovig en kortzigtig aan vreemde inblazingen gehoor gevende, van de eene dwaling in de andere, van kwaad tot erger, tot het ergste vervallen is. — Onze buitenlandsche Politiek behoort eene andere te zijn dan die van eene onberedeneerde, volgzame aansluiting aan grootere Mogendheden; de kleinere Staten mogen zich niet van de moeite ontslaan, zelf te denken, te spreken of te schrijven, en dan ook, is het nood, naar eigen inzigt, zelfstandig te handelen. — Had men in Mei 1795 *te 's Hage, zooals* ERMERINS *wilde,* „maar voet bij stek" *gehouden, hoe grievende vernedering zou men niet hebben afgewend? — Wat bleef ten laatste der Bataafsche Republiek, van veerkracht beroofd, anders over dan de schrale gerustestelling van den overmoedigen Franschman:* „*les* petites *Républiques doivent* se reposer *sur la loyauté de la grande Nation* 2)*!*"

1) Depêche van den Ambassadeur DE VOS V. STEENWIJK 6 Junij 1803.

2) JEAN DE BRY aan den Minister VAN GRASVELD, bij Mr. H. A. VAN DIJK, *Précis des Négoc. du Congrès de Rastadt* (1798) p. 160.

En welk ander gevoel, dan dat van het bitterst naberouw moet dikwerf brave Vaderlanders, als een' GOGEL *hebben bekropen, die voorheen de bedriegelijke Verlossers ingehaald hebbende, in den avond van zijn leven den vloek uitsprak over elk die zich gewapenderhand „met de zaken van andere Volkeren zullen willen bemoeijen* 1)."

Ten slotte een woord van dank aan hen, wier onbekrompene heuschheid mijn' arbeid heeft bevorderd. Den schat der depêches en Memoriën van BLAUW, MEYER *en* VALCKENAER *heeft Dr.* W. N. DU RIEU *mij uit de nalatenschap van den onvergetelijken* LUZAC *verstrekt; de gewigtige verzameling* CROISET- VAN TOULON *ben ik den Heer Inspecteur der Registratie* L. J. VAN TOULON VAN DER KOOG *verschuldigd; de stukken betrekkelijk de Deputatie* VAN ERMERINS *en* TEISSÈDRE L'ANGE *naar Parijs, zijn mij door den Heer* Archivaris van Zeeland V. VISVLIET *medegedeeld; de minuten der depêches van den Ambassadeur* DE VOS V. STEENWIJK, *door diens Zoon, het Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal Mr.* J. A. G. *Baron* DE VOS V. STEENWIJK, *te Zwolle; gelijk de H. H. Archivaris* SCHELTEMA *en Dr.* VAN HASSELT *mij met de inzage van andere belangwekkende familie-bescheiden verpligt hebben. — En niet het minst dragen de* Bijlagen *het blijk van de onverdoofde wakkerheid van den nu ontslapen, ruim* 80 *jarigen* H. W. TYDEMAN.

UTRECHT,
14 Augustus 1863.

1) *Memoriën en Correspondentiën* (Amsterdam 1844) bl. 238.

INHOUD.

BIJLAGEN I—XXXVIII.

ERRATA.

Op den 2^en^ titel staat, reg. 8 v. o. *survir*, lees: *servir*
Op de 1^e^ pag. van den *Inhoud* komt de naam BRANTENS voor, lees: BRANTSEN.

vreemde overheersching, zoo verderfelijk niet slechts voor den burgerlijken en staatkundigen, maar ook en niet het minst, voor den zedelijken toestand der Natie [1]). — En toch, zal men uit de Historie het nut trekken, „om wijzer en beter te worden," men behoort zich dan voor eene eenzijdige, te sterk gekleurde voorstelling te wachten; men moet zich met den doorluchtigen martelaar der Omwenteling, den laatsten Raadpensionaris van Holland, VAN DE SPIEGEL, onbe-

1) *Schets der gevolgen van den invloed der Franschen op Nederland, sedert het jaar* 1795, Amsterd. en 's Gravenhage 1814, bl. 52.

vangen op het tooneel trachten te plaatsen, „in het midden der Acteurs, en zien hoe ieder van hen zijne rol uitgevoerd heeft, en welke de uitwerkingen zijn geweest op de toeschouwers [1])" — Het is pligt zich van magtspreuken, van voorbarige en ligtvaardige oordeelvellingen te onthouden, al zullen dan ook de voorbeelden niet schaarsch zijn van dezulken, die, hoe weinig voorbereid tot de hun eensklaps opgedragen taak, onbezonnen de diplomatische loopbaan betraden. — Tegenover de onberadenheid dier nieuwelingen, zullen de veerkracht en het beleid van enkele Staatslieden te schitterender uitblinken. — Wat hiervan zij, in onze dagen is de herinnering voorzeker niet overbodig, hoe de met uitbundig gejuich te kwader ure ingehaalde Verlossers, al te spoedig het masker afwierpen; hoe reeds vóór de Alliantie met de Fransche Republiek, met een bitter naberouw, veler oogen door de droevige ervaring van weinige maanden waren geopend. — Men waande de vrijheid van het buitenland te koopen, en loodzwaar zou integendeel het juk op de schouders der bedrogenen blijven drukken. — Doch laat ons den loop der gebeurtenissen zonder vooringenomenheid, in het licht stellen. — Vooraf een blik op de diplomatische handelingen van Hollands Eersten Minister, sedert de groote Omwenteling in Frankrijk voorgevallen; op de woelingen der misnoegden hier te lande en op de Politiek der Conventie te Parijs, toen PICHEGRU aan de spits der zegevierende revolutionaire legermagt, het bevel ontving in onze Gewesten door te dringen.

Op een allermoeijelijkst standpunt, na den geweldigen ommekeer van zaken in het najaar van 1787 plotselijk uit Zeeland naar Holland geroepen en dáár, schoon vreemd aan

---

[1]) Brief van den gewezen Raadpensionaris aan zijn lotgenoot BENTINCK VAN RHOON, geschreven op het kasteel te *Woerden*, 5 December 1797, „in de 35ste maand onzer beider gevangenis."

de Provincie, met het gewigtigst ambt bekleed, had de Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL van het eerste oogenblik af, de handen niet vrij gehad. — De Pruissische wapenen en de diplomatische bekwaamheid van den doorslepen HARRIS, eerlang Lord MALMESBURY geworden, hadden den hoon, der Gemalin van den Stadhouder aangedaan, gevoelig gewroken en het gezag van WILLEM V hersteld. — Eene naauwe Pruissisch-Engelsche Alliantie, die de wankelende Regering tegen alle aanslagen van binnen en buiten zou onderschragen [1]), was het onvermijdelijk uitvloeisel dier buitengewone omstandigheden, eene natuurlijke *reactie* tegen het Verbond, door de verdwaasde Patriotten met den arglistigen VERGENNES aangegaan [2]) — Maar vandaar dan ook, dat VAN DE SPIEGEL door de duizende ballingen, naar België en Frankrijk geweken, als *Anglomaan* en gedwee dienaar van het Hof van Berlijn uitgekreten, reeds terstond te Parijs, nog onder de zieltogende Monarchie van LODEWIJK XVI [3]), met zigtbare koelheid werd bejegend; dat zijne Vertoogen, hoe klemmend, daar onvruchtbaar bleven, als wilde men het den Staatsman betaald zetten, die den Franschen invloed in de Nederlandsche Republiek had gefnuikt. Wat wonder bij de ziedende hartstogten, die na de bestorming der Bastille en de Verklaring der Regten van den Mensch en Burger, de gemoederen ontvlamden, dat die wrevel en wrok door onze Pa-

[1]) Tractaat van 15 April 1788.

[2]) FLASSAN, *Hist. génér. de la Diplomatie française* T. VII, 456 haalt bij de vermelding der omwenteling van 1787 in Holland, het gezegde van JOSEPH II aan: »*La France vient de tomber:* je doute qu'elle se relève."

[3]) Verg. CH. DE MARTENS, *Nouvelles causes célèbres du Droit des Gens*, (1843) T. II, Cause I, *Différends survenus en* 1788, *entre la France et la République des Provinces-Unies des Pays-Bas, au sujet des* 4,500,000 *florins, que la France s'était engagée à fournir, pour l'acquit des* 10 *millions que les États-Généraux, en vertu du Traité signé à Fontainebleau, en* 1785, *devaient payer à l'Empereur* JOSEPH II. (Memorie van den Nederlandschen Ambassadeur LESTEVENON VAN BERKENRODE, 22 Januarij 1789, niet beantwoord).

triotten, geestverwanten der nieuwe Republikeinen in het groote Rijk, onafgebroken aangekweekt, tot de buitensporige aantijgingen oversloeg, die het voorwendsel tot den oorlog tegen het vreedzaam Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden moesten aanbieden? Na den moord van den deerniswaardigen LODEWIJK, niets meer ontziende en door haat tegen den Eersten Minister van Groot-Britannië, WILLIAM PITT, vervoerd, zocht de Nationale Conventie op den eersten Februarij 1793, in het gedrag van het Kabinet van St. James en tegelijk in dat van het Haagsche even zoo vele daden van vijandelijkheid, „gelijkstaande met eene declaratie van oorlog," en [1]) Frankrijk in oorlog met Engeland aanmerkende, verklaarde zij tevens spitsvindig den oorlog *„met den Stadhouder van Holland,"* daarvan onafscheidelijk. — Die Stadhouder, zoo heette het, veeleer *een onderdaan* dan een geallieerde van het Kabinet van St. James; die daarvan geweest is en nog is een tijdelijk werktuig; die, aan alle zijne hartstogten botvierende, in den loop dezer Revolutie, de emigranten en de Pruissen begunstigd, de Franschen gekweld, het Fransch Gouvernement met euvelmoed behandeld heeft (de slaking der valsche assignaatmakers die in Holland waren aangehouden, als voorbeeld bijbrengende); die Stadhouder wapent tegenwoordig om den oorlog van het Kabinet van Londen te ondersteunen, voegt zijne schepen bij de Engelsche, bevoorregt onze vijanden met den uitvoer onzer granen te verhinderen; hij was beweerde men, in zijne *„slaafsche onderwerping"* aan de bevelen van andere Mogendheden, in de Coalitie met den Keizer van Duitschland en den Koning van Pruissen tegen de Fransche Republiek, medegesleept. — In de Staats- en Volkenregtelijke theorie der Conventie sloot de aankondiging van den krijg aan WIL-

---

[1]) Z. het Rapport van BRISSOT en het daarop gevolgd Decreet, vertaald in de *Brieven en Negotiatiën* van Mr. L. P. VAN DE SPIEGEL, *als Raadpensionaris van Holland*, Amsterdam, 1803, I, 53—62.

LEM V, van zelf dien aan de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden in; totdat de tweedragt zaaijende leer wortel zou hebben geschoten, en de verblinde Natie van de Regering meer en meer vervreemd, hare belangen van die van den ongelukkigen Vorst en van het geheel Stadhouderlijk Huis zelfzuchtig scheidende, zich zou laten verleiden, in de Fransche veroveraars, broeders en bevrijders te omhelzen. — Doch indien de verwijten, door BRISSOT zoo heftig tegen den Prins van ORANJE geuit, gegrond waren, vielen die dan niet op diens Raadsman VAN DE SPIEGEL terug? — Was niet deze en geenszins WILLEM V, de Leider der Nederlandsche Diplomatie? — „Oorlog te verklaren aan den Stadhouder, die geen *Souverein* is van dezen Staat, maar een Illustre Personage, aan dezen Staat geattacheerd door de Hooge Waardigheden, welke hij in denzelven bekleedt, *onder de Souvereiniteit van de Staten der Provincien*, wier vereeniging de Souvereiniteit van het Bondgenootschap representeert; — wat is dit anders, hernamen Hun Hoogmogenden, dan de diepste onkunde te toonen aangaande de Regering van een' Staat, van welken men oordeelt beleediging ontvangen te hebben [1])?"

Zij, die het diplomatisch gedrag van VAN DE SPIEGEL in dat tijdperk het scherpst laakten, die hem het bitterst haatten, en het krachtigst hebben bijgedragen, om zijne poging tot verzoening met de Conventie, even vóór het binnenrukken der Franschen in Holland te verijdelen, zijn later eerlijk genoeg geweest, aan zijn „doorzigt en schrander vernuft" hulde te doen en hem „zonder schroom een goed Staatsman" te noemen [2]). — Inderdaad, zoo iemand, was

---

1) Missive van H. Ho. Mo. aan de HH. Staten van de respective Provincien, 10 Febr. 1793. (VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.*, I, 63—70).

2) *Memorie van Instructie* enz., door Mr. JACOB BLAUW, gewezen Minister der Bataafsche Republiek te Parijs, fol. 25. (Nagelaten papieren van Mr. JOHAN VALCKENAER).

de koelzinnige Zeeuw te zelfstandig en te bedachtzaam, om zich door welk Hof dan ook, slaafsch en als een lijdelijk werktuig ginds en herwaarts te laten slingeren. — Zoo iemand had VAN DE SPIEGEL, de schier onweêrstaanbare magt van de stoute wending der dingen in Frankrijk sedert 1789 al vroeg doorgrond, en ware hij in betere tijden, niet onder de naweeën van een' burger-oorlog, aan het Bewind gekomen, had Nederland nog onverzwakt het gewigt van eene tijdige tusschenspraak in de schaal van Europa kunnen leggen, welligt zou zijne verlichte wijsheid nevens die van den in Groot-Britannië alvermogenden PITT [1]), den vrede behouden en den rustigen voortgang en ontwikkeling der constitutionele vrijheid op het Vasteland verzekerd hebben. Zoo ware nog eene eeuw na de glorierijke bevrijding van Engeland door WILLEM III, de Alliantie der *Zeemogendheden* eene nieuwe weldaad voor het op zijne grondvesten bevend Werelddeel geweest. — Welk een' afkeer de Raadpensionaris had van al die wilde en onbekookte Ontwerpen, om door de vereenigde wapenen van eenige Hoven, in Frankrijk eene tegen-omwenteling te bewerken, met welk eene juistheid en helder inzigt hij den verschillenden toestand der Nederlandsche Republiek tijdens den inval der Pruissen onder den Hertog van Brunswijk in September 1787, en dien van het door de *Coalitie* te kastijden overmoedig Volk wist te beoordeelen, zijne jammerlijk in den wind geslagen vermaningen van de maand Julij 1791 [2]), dragen er voor altijd getuigenis van. — „Wie is zulk een vreemdeling in de Historie, vroeg hij, die niet weet, dat de offensive Ligues der magtigste Mogendheden zelden van de beoogde uitwerking

---

[1]) Hiermede te verg. het *Exposé historique des motifs qui ont amené la rupture entre la République française et de le Roi d'Angleterre*, in het *Choix de rapports, opinions et discours prononcés à la Tribune nationale depuis 1789*, T. XI, p. 106—184.

[2]) *Bijlage I, Algemeene Reflexiën.*

geweest zijn? De oorzaken, waarom zulke ondernemingen zelden gelukken, zijn te zeer palpabel;" en te regt wees hij op den strijd der belangen, op het gebrek aan de vereischte levering van manschap of geld, op de jaloezij der Bondgenooten wegens het Opperbevel, op den nationalen naijver en zoovele andere redenen, met name op die in den nieuweren tijd oneindig sterkere „*eigenwilligheid* [1])". Maar inzonderheid woog bij hem het bezwaar, dat de partij der Fransche *contra*-revolutionairen, „zekerlijk vrij groot," evenwel niets te beteekenen had in vergelijking der menigte die anders dacht. — „Zoolang de menigte meester blijft, dus ging hij voort, kan de andere partij zich niet roeren." — En ziedaar het onderscheid van hetgeen in 1787 in Holland gebeurd was, en van hetgeen men van de zijde der Franschen had te duchten. — „Bij ons, zeide VAN DE SPIEGEL, was de menigte [2]) in een zeer groote meerderheid, gedecideerd *tegen* de novateurs, en deze menigte werd alleen teruggehouden omdat zij ongewapend, en haar tegenpartij gewapend was; in Frankrijk is de meerderheid zelf gewapend, niet alleen met militair wapentuig, maar met al de woede van een bandeloos gemeen." — Wel is waar, heerschte daar een groote verwarring en regeringloosheid; maar, vroeg de Raadpensionaris, wie zou durven verzekeren, dat een gemeen gevaar van een *buitenlandschen* aanval, deze verdeelde hoofden niet zal vereenigen? Was dit niet reeds bij de vlugt van LODEWIJK XVI naar *Varennes* eenigermate gebleken, en leerde niet de ondervinding in 't algemeen, dat eene Natie, eene *secte* of wat het zij, door geestdrift of dweepzucht met vrijheid of godsdienst aangevuurd, „niet gemakkelijk is te onder te brengen?" — Zou niet de Hertog van Brunswijk weinige maanden daarna, door de verwezenlijkte profetie van

---

1) „Wij hebben *Eigen wet* en *wil*." BILDERDIJK, *Krekelzangen*, (*Eigen*, 1822).

2) Kennelijk *Oranje*-gezind.

VAN DE SPIEGEL beschaamd worden? — Wat wilde dan Hollands Eerste Minister? wat raadde zijns inziens, de voorzigtigheid? Het antwoord was gereed, namelijk, „dat geen vreemde Mogendheid zich *door force*, met de Fransche zaken behoorde te bemoeijen." — Men moest den ingezetenen geen reden tot klagten geven door hen met lasten voor den Franschen oorlog, *die hen niet raakte*, te bezwaren. — Hoogstens konden de Mogendheden zich onderling *defensief* tot handhaving van het wettig gezag verbinden, ten einde de oproerige bewegingen welke in hare Staten mogten rijzen, krachtdadig en „dadelijk in den beginne te stuiten." — Maar nimmer eene *offensive* Ligue; het verlies van menschen en geld, de schande van een mislukte onderneming, ware nog het minste kwaad. Welke *barrière* zou er zijn, om het doorbreken der Fransche grondbeginselen te beletten, wanneer die eens in het Rijk zelf, over de vereenigde magt van het grootste deel van Europa zegepraalden?

In dit vertoog tegen eene Coalitie, is veel klem gelegd op een veelbeteekenend feit, op de algemeene wapening der Franschen in den aanvang der omwenteling. — Men heeft het sedert den verbonden Mogendheden, en zoo ook den Raadpensionaris „als de grootste fout" aangerekend [1]), dat gansch Europa in stilte en met gelatenheid had aangezien, hoe van den eenen oord van Frankrijk tot aan den anderen, in de maand Julij 1789 de Franschen de wapenen hadden opgevat, zonder dat eene eenige Mogendheid, zoover bekend is, aan LODEWIJK XVI gevraagd had, welke de oogmerken van deze zoo ongewone wapening waren. „Het is immers in de Staatkunde gebruikelijk," merkte men aan, dat in geval van dergelijke toerustingen, de eene Mogendheid de andere „naar de reden vraagt [2])," en dat men de

---

[1]) BLAUW, *Memorie*, t. a. p.

[2]) Verg. CH. DE MARTENS, *Guide Diplomatique*, T. II, 209 suiv. *Déclarations Ministérielles — à l'occasion des armemens faits*" enz.

aangevoerde gronden van zulken maatregel onvoldoende achtende, insgelijks zijne strijdkrachten vermeerdert of den verdachten nabuur „op het lijf valt," eer hij zich op een goeden voet gebragt heeft. — „Waarom, dus luidt de vraag van een *revolutionairen* Diplomaat [1]), heeft men dat niet gedaan?" omdat men, antwoordt hij, met die wapening lachte, en die beschouwde als een bandelooze menigte, die men weldra tot rede zou brengen. — Alsof men zorgeloos lagchen kon, wanneer „*meer dan een millioen* vigoureuse jonge menschen" uit eene zoo krijgshaftige Natie als de Franschen, zich dagelijks in den wapenhandel oefende!

Wien het verwijt van den misslag of van onnadenkend verzuim treffen moge, gewis niet den Minister van het in den regel onzijdig, handeldrijvend en als zoodanig bij uitstek vredelievend Nederland, die geene Coalitie wilde, maar te vergeefs had gepredikt, dat men Frankrijk behoorde „aan haar zelve over te laten [2])."

Nog een ander verwijt moge deze of gene Staatslieden gelden [3]), voorzeker niet VAN DE SPIEGEL, die immers zoo duidelijk had gewaarschuwd, „dat het woord *vrijheid* een Volk tot de verschrikkelijkste stappen kan brengen, en eene energie ontvonken," waartegen gewone middelen niet bestand zijn.

En indien het, naar de meening van den *revolutionairen* Diplomaat, „onbegrijpelijk" moet voorkomen, dat toen LODEWIJK XVI aan alle Kabinetten van Europa officieel door zijne Ambassadeurs, de aanneming van de Constitutie van 1791 kenbaar maakte [4]), en „diezelfde Mogendheden, om zoo te

---

1) JACOB BLAUW.

2) *Algemeene Reflexiën*, (Bijlage I).

3) BLAUW, *Memorie*, t. a. p. „Dit hadden wij toch, meende hij, immers beter dan alle andere Volken moeten begrijpen, wij, die 80 jaren geoorloogd hadden, om ons van de Spaansche banden los te rukken."

4) Verg. de *Lettre de M.* DE MONTMORIN (Minister van Buitenlandsche Za-

spreken," vermaande zijn voorbeeld te volgen, niemand zich aan „eene zoo vreemde demarche" had geërgerd of daaruit achterdocht geschept, de aanmerking hoe juist, bevestigt ten overvloede de oorlogzuchtigheid der Republikeinsche roervinken, ten minste van hen, die den Koning tot dien stap hadden genoodzaakt. — Moest die zonderlinge vermaning of aanprijzing der constitutionele Staatsinstellingen, naar de „*vues*" dier lieden, dit beteekenen, „dat die millioen menschen, die zich gewapend hadden, *wel eens een stapje verder zouden kunnen gaan* [1])", en in 't geheel niet gezind waren langer met goede oogen aan te zien, hoe Frankrijk blijkens de eerste verdeeling van Polen, het vroeger overwigt op het Vasteland had verloren; „is er geen twijfel aan," of met die algemeene wapening gingen reeds destijds zulke bedoelingen gepaard, wat werpt men dan de schuld der verstoring van den vrede hetzij op den Keizer en den Koning van Pruissen, hetzij vooral op de van elke Coalitie zoolang afkeerige Kabinetten van *Londen* en *'s Hage?*

Het kon de staatkunde der Nederlandsche Regenten niet zijn, het beginsel van niet-tusschenkomst in de Fransche aangelegenheden, zoo spoedig te laten varen: hun rigtsnoer moest zijn, de stiptste neutraliteit in acht te nemen [2]) en zich regt-

---

ken), *aux Ambassadeurs* (23 April 1791) bij SÉGUR, *Décade historique ou Tableau politique de l'Europe depuis* 1786 *jusqu'en* 1796, T. I, 314, 371—375 (4e Edit. 1824).

[1]) BLAUW, *Memorie*, t. a. p, te verg. met de Redevoering van BRISSOT (20 Oct. 1791): »Enfin, quelles sont maintenant les dispositions de tous ces États pour notre Constitution, depuis que l'acceptation de la royauté constitutionnelle par LOUIS XVI, leur a été officiellement notifiée? Assez de temps s'est déjà écoulé pour que ces dispositions soient connues, — afin de prendre promptement une détermination, grande, généreuse" enz. — *Choix de rapports, opinions* etc., T. VIII, p. 168.

[2]) Depêche van den Raadpensionaris aan VAN DER GOES te Kopenhagen, 25 Januarij 1793 (*Brieven* I, 42): »Dat het systema van onzen Staat is geweest de Neutraliteit, is U. H. E. G. ook bekend."

streeks noch zijdelings in de verwarde huishouding der vreemde Mogendheden te mengen, zelfs niet toen het Koningschap voor eene dreigende Republiek plaats maakte. — Is het noodig te herinneren, hoe die langmoedige omzigtigheid van VAN DE SPIEGEL, zijn geduld, door sommigen „*complaisances* voor Frankrijk" genoemd, uit Parijs waren bejegend? — Nog den 8 November 1785, was onder Fransche bemiddeling en onder waarborg van Frankrijk, te *Fontainebleau* aan Nederland de sluiting der Schelde, het sedert den Munsterschen vrede plegtig en herhaaldelijk bevestigd regt verzekerd. — De inval van DUMOURIEZ in België, ten gevolge van de oorlogsverklaring van LODEWIJK XVI aan Oostenrijk, hoe verontrustend voor de beide Zeemogendheden, was noch voor PITT, noch voor den Raadpensionaris een genoegzame grond, om het stelsel van onzijdigheid op te geven [1]. — Met welk gevolg? Dat zij door het berigt van de gewelddadige opening van den schoonen stroom, met verkrachting van zoo vele, nog onlangs door Frankrijk zelf bezegelde Verdragen, als door een' donderslag werden getroffen, terwijl eene reeks van andere even beleedigende, als vijandige handelingen het kwaad hart, dat de raddraaijers te Parijs ons Bewind toedroegen, openlijk aanduidde.

„Ondertusschen — dus luidt het betoog van onze grieven uit de pen van VAN DE SPIEGEL [2]), — is tegen de trouw der Tractaten, en in een' tijd dat de Republiek aldaar geen magt had, om het te beletten, haar territoir op de *Schelde*, door gewapende schepen gevioleerd; ondertusschen heeft de

---

[1]) AD. BORGNET, *Hist. des Belges à la fin du* XVIIIe *Siècle*, 2e édit. (1861) T. II, 60. »Cependant, même après la conquête de la Belgique et l'ouverture de l'Escaut, le Ministère de PITT ne se lança point sans hésiter dans la coalition, tant semblait impopulaire encore dans la Grande-Bretagne une guerre avec la révolution française."

[2]) Missive van H. Ho. Mo., 10 Februarij 1793 (VAN DE SPIEGEL, *Brieven en negot.* I, 67).

Fransche Conventie toegelaten, dat injurieuse petitien tegen dezen Staat en deszelfs Gouvernement in hare vergadering zijn gedaan, en met goedkeuring beantwoord: ondertusschen permitteert diezelfde Vergadering, dat onder hare bescherming zich ophouden eenige Nederlanders, die openlijk zeggen een *Comité Révolutionaire Batave* uit te maken, en onder dien titel de Republiek vervullen met geschriften, waarvan de stoutheid evenredig is aan de ongerijmdheid."

Dat nu na deze en dergelijke krenkingen, na een zoo bedenkelijke houding der Nationale Conventie, na de meest *excentrische* Decreten [1]), in welke een nieuw Regt der Volken verkondigd werd en hulp en bijstand werd beloofd aan alle volken die van Regering wilden veranderen [2]); dat na dit alles, zonder van de Neutraliteit af te wijken, evenwel voorzorgen ter beveiliging van 's Lands grondgebied genomen werden, wie kon zich tegenover de gewetenlooze vermetelheid der Fransche Bewindslieden, aan die geoorloofde, ja verpligte behoedmiddelen van een vrijen Staat, ter zake van welke eene „independente Mogendheid aan geen vreemde Regering rekenschap verschuldigd" was, in het minst stooten? — „Of, vroegen de Staten-Generaal [3]), zouden de Leden der Nationale Conventie zich beleedigd achten, dat deze Republiek schepen armeerde, en preparatiën maakte tot hare verdediging: dat deze of gene Provincie, om daartoe in staat gesteld te worden, eene geldleening opende?"

Welverre dan van den strijd met de tot razernij verhitte Franschen te hebben uitgelokt, had VAN DE SPIEGEL ook het schreeuwendst onregt, het geweld met opzigt tot de

---

[1]) Vooral dat van 15 December 1792, op het voorstel van CAMBON. Verg. BORGNET, T. II, 96 suiv.

[2]) Décret de la Convention qui *accorde fraternité et secours à tous les peuples qui voudront recouvrer leur liberté* (19 Novembre 1792) *Choix de rapports, opinions et discours*, T. XI, p. 24.

[3]) Missive van 10 Februarij 1793. (VAN DE SPIEGEL, *Brieven*, I, 65).

Schelde gepleegd, toegelaten; verzet toch kon niet baten, vóór dat men wel in gereedheid was, en het eerste kanonschot van onzen kant „zou gevolgd zijn geweest van een attaque." — Wat anders dan een ijdel protest [1]) en het onverwijld in staat van tegenweer stellen van Zeeland, bleef den Raadpensionaris voor 's hands over? Nog immer vermeed hij zorgvuldig den oorlog, en wenschte hij de overweging der Memorien van Lord AUCKLAND [2]) tot zamenwerking tegen de Franschen „wel zoolang dragende te houden, totdat men van de noodige Troupes tot defensie zeker" ware [3]). Middelerwijl hield hij zich aan de dusverre beleden en zooveel doenlijk gehandhaafde neutraliteit; het was zijn streven, de Republiek bekwaam te maken om die „*te doen respecteren.*" — Tot daartoe, meldde hij nog vijf dagen vóór de dolzinnige oorlogsverklaring der Franschen, den 25 Januarij 1793 [4]), „hebben wij voorzigtig gelaveerd met eene holle zee en dikwijls tegen wind en stroom: het schip is van zich zelf geen beste zeiler; het tuig is half versleten, en de stuurlieden en passagiers *zijn het vrij oneens:* of het op den duur zonder schade varen zal, kan niemand vooruitzien."

Zoo wakker en rustig, onversaagd in het barnen der gevaren, bood Hollands eerste Staatsman, met kloek beleid het hoofd, zonder overijling of roekeloosheid den storm verbeidende, die welligt nog onvoorziens kon bedaren.

Men staat verbaasd, hoe de partijzucht een anderen, door-

---

[1]) Resol. van H. Ed. Mog. de Heeren Staten van Zeeland en van H. Ho. Mo. 22, 24, 26 Nov. en 6 Dec. 1792 in *de Chalmot*, *Nieuwe Verzameling van Placaten* enz., II, 6—10 .(Campen 1794).

[2]) Notes remises par Lord AUCKLAND — aux États-Généraux des Provinces-Unies (16 November 1792, 25 Januarij 1793). *Choix de rapports*, T. XI, 184—187.

[3]) *Brieven en Negot.* I, 47 (Depêche aan VAN REEDE, te Berlijn, 27 Jan. 1793; Memorie van Mylord AUCKLAND, Extr. Ambassadeur van Groot Brit. aan H. Ho. Mo., 25 Januarij 1793. (*Brieven*, I, 47—52).

[4]) Aan V. DER GOES, t. a. p., bl. 42.

gaans bezadigden opmerker, Zeeuw van geboorte gelijk VAN DE SPIEGEL, dermate heeft kunnen benevelen, dat hij de menigvuldige tergingen en het Decreet der Conventie tot oorlogsverklaring aan WILLEM V voorbijziende, aan de inblazingen van *Londen* en *Berlijn* toeschreef wat door de eigen daad der Franschen was te weeg gebragt. — Van dien aldus onvermijdelijken oorlog, „die den hoogmoed van het Stadhouderlijk Huis streelde door de vleijende hoop, dat de zoozeer verlangde krijgsbaan voor de jonge Prinsen op eene luisterrijke wijze zoude worden geopend," heet het bij APPELIUS [1]), dat het Bestuur, derhalve VAN DE SPIEGEL, daarin „door *buitenlandschen invloed* was gewikkeld;" een oorlog, onder welks lasten de ingezetenen zuchtten, die met een zigtbaar misnoegen bespeurden, dat het volk, en de schatten van den Staat ver buiten de grenzen werden verspild; een oorlog, waarbij de koophandel en zeevaart deels werd gesloten, deels door Fransche kaperijen ontrust. Zelfs zij, die het meest aan het oude gehecht waren, ontveinsden daarover niet hunne verbittering; het ongenoegen was allengs, blijkens de beraadslagingen der Friesche en Zeeuwsche Staten, die op vrede aandrongen, „van de ingezetenen tot de Bestuurderen overgeslagen," en de hooge ingenomenheid, waarmede de groote meerderheid der Natie in 1795 de komst van den vijand begroette, was ligt te verklaren, „wanneer men naging, dat de intrede der Fransche Benden door vele naauw te zamen vereenigde ingezetenen op het ernstigste was verzocht en op het krachtigste bewerkt, met overleg van hunne uitgewekene Landgenooten."

Laat ons thans die woelingen der misnoegden, hun heulen met de ballingen in Frankrijk en met de Leiders der omwenteling te Parijs, uit onwraakbare bescheiden en in

---

[1]) *De Staatsomwenteling van* 1795 *in haren aart, loop en gevolgen beschouwd*, Leijden 1801, bl. 4, 6.

eenige weinig of niet bekende bijzonderheden schetsen. — Gewis, zoolang DANTON, MARAT en ROBESPIERRE den toon voerden, in 1793 en 1794, was het gevaar dier verstandhouding minder groot, dan na den val van het Schrikbewind. „Dat er vele woelingen zijn onder onze Patriotten, meldde VAN DE SPIEGEL, even vóór den moord van LODEWIJK XVI [1]), zal Uw H. W. G. ligtelijk kunnen opmaken; nogtans is het zoo erg niet als men buiten 's lands debiteert; en de eerlijke, verstandige Patriotten, gelijk ook alle, die iets te verliezen hebben, zijn meer bevreesd voor het effect der Fransche principes, dan geänimeerd tegen de actuele Regeringsvorm. Ondertusschen blijft het altoos noodig eene genoegzame gewapende magt binnen de Provinciën te houden, om de kwalijkgezinden te contineren; en dit verhindert de Regering in de maatregelen die tot verzekering van de Republiek tegen een' buitenlandschen vijand zouden behooren genomen te worden." — En nu de Koning van Pruissen zelf in oorlog was, welken steun kon men zich uit de Alliantie van 1788 beloven, die een geheel andere orde van zaken in Frankrijk op het oog had?

Zoolang de Monarchie, hoe belaagd en ondermijnd, nog niet was bezweken, zoolang niet, zelfs na den val van den ouden troon, ook het leven van den Koning bedreigd werd, en geheel Europa als ten strijd werd uitgedaagd, had VAN DE SPIEGEL, evenmin als PITT [2]), de hoop op het behoud van den vrede verloren. — Veel hadden zij door de vinge-

---

[1]) Depêche aan VAN NAGELL te Londen, 15 Januarij 1793. *Brieven en Negot.* I, 39 volg.

[2]) Eenige Girondins, met name *Carra*, hadden voorgeslagen, Belgie onder het gezag van den Hertog van York te plaatsen. „Pourquoi les trois cours alliées (Pruissen en de Zeemogendheden) ne se prêteraient-elles pas au voeu des Belges, si les Belges demandaient le Duc d'York pour Grand-Duc de la Belgique, avec tous les pouvoirs du Roi des Français?" BORGNET, *Hist. des Belges*, II. 61, 296.

ren gezien, wat in andere tijden, in het belang der handhaving van het evenwigt der Staten, als eene tot oorlog allezins dringende reden zou aangemerkt zijn. — Dat niet de eene Staatsman zoowel als de andere, uit vrees voor de gevolgen van het regtsgeding tegen den gevangen Vorst, nu en dan een' stap zou gedaan hebben, die als onvoorzigtig en den Franschen ergernis gevende te bestempelen ware [1]), kan bezwaarlijk ontkend worden. — Maar dat zij tot het laatste, van hunne vredelievende gezindheid deden blijken, toen het Decreet van 1 Februarij zelf aan de op het tapijt zijnde onderhandeling van den Raadpensionaris en van Lord AUCKLAND met DUMOURIEZ, door den gematigden Franschen Minister te 's Hage, DE MAULDE voorbereid [2]), den bodem plotselijk insloeg, is ontegenzeggelijk. — En van nu af was de aard van den te voeren oorlog en de onbeschrijfelijk-akelige toestand van Frankrijk zoo buitengewoon, zoo zeer van al hetgeen men vroeger beleefd had, verschillend, dat VAN DE SPIEGEL de treffende tegenstelling als met het penseel van den strengen BURKE, aldus op het zwartst schilderde [3]). „In

1) Note de Mylord AUCKLAND et du C.te DE STAHREMBERG, présentée le 7 Avril 1793, aux États-Généraux. „Il est connu que vers la fin *du mois de Septembre de l'année dernière* (1792) S. M. Britannique et V. H. P. ont donné de concert l'assurance solennelle que dans le cas où le danger imminent qui menaçait dès lors les jours de L. L. M. M. T. C. et de leur famille se réalisât, S. M. et L. H. P. ne manqueraient pas de prendre les mesures les plus efficaces" enz. — *Choix de Rapports*, T. XI, 187.

2) VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* I. 98 volg. (Depêche aan VAN REEDE te Berlijn, 18 Febr. 1793). „Het is niet dan op den 12 dezer, dat wij eerst geïnformeerd zijn geworden, dat de oorlog onvermijdelijk was: tot dien tijd toe is er eene Negotiatie open geweest door middel van den Heer DE MAULDE, ten einde gezamenlijk te overleggen, of er mogelijke termen waren uit te denken tot bevrediging van Europa." — Z. wijders VAN DE SPIEGEL, Brieven I. 102—124 en de hoofdbron, *Mémoires du Général Dumouriez, écrits par lui-même* (Hamburg en Leipzig 1794), T. I. Chap. XII. *Negociations de Hollande*

3) Z. hierbij Mr. H. A. VAN DIJK, *Considérations sur l'histoire de la Révolution française, depuis* 1789 *jusqu'en* 1795, *principalement concernant* les relations extérieures, Utrecht 1854 p. 310 suiv.

de meeste oorlogen, luidt het Nederlandsch Staatstuk, die dit Gemeenebest, sedert deszelfs erkende onafhankelijkheid gevoerd heeft, waren de oorzaken des oorlogs van dien aard, dat ze door eenen min of meer voordeeligen Vrede konden weggenomen worden; en gedurende den oorlog zelve liepen de existentie van den Staat, de levens en eigendommen der ingezetenen geen andere gevaren dan die van het geweld der vijandelijke wapenen; doch in dezen oorlog van grondbeginselen, van menschelijkheid, regt en orde ontbloot, loopt alles wat eerwaardig en dierbaar is in de Maatschappij gevaar van ontworteld te woeden door de heiligschendende hand van een vijand, die niet noodig heeft met de wapenen tot ons door te dringen, ten einde ons in zijnen rampspoed te doen deelen. — Diegenen, die in Frankrijk aan 't hoofd der zaken, en die alleen oorzaak zijn van den tegenwoordigen oorlog, hebben meer dan eens onbewimpeld verklaard hunne verfoeijelijke leer over gansch Europa te willen uitbreiden. En om van die beginselen te oordeelen, hebbe men slechts acht te slaan op de daaruit voortvloeijende daden van diegenen, die tegenwoordig in Frankrijk het bewind in handen hebben. Niemand is er een oogenblik zeker van zijn leven of van zijn eigendom. Een ieder kan, zonder regt of rede, en zonder uitzigt van hulp of bijstand, van het een en ander beroofd worden op den wenk van eenige weinige alvermogende Opperhoofden, die, onder den niets meer beteekenenden naam van *vrijheid*, aan zich zelve een onbepaald gezag, op plundering en moord gevestigd, hebben aangematigd, en over het Land hunner geboorte, tegelijk met de ondragelijkste dwingelandij, waarvan de Jaarboeken der Wereld gewag maken, zulk eene aaneenschakeling van rampen gebragt hebben, dat de onverzoenbaarste Vijanden, die niet erger aan hetzelve hadden kunnen toewenschen. — Alles wordt in dat zoo jammerlijk gefolterd Rijk in requisitie gesteld, zoodat niemand kan

2

beschikken over de vruchten van zijn land, of het loon van zijnen arbeid, veelmin eenige zekerheid hebben van zijn vaderlijk erfdeel te zullen behouden, of het aan zijne kinderen na te laten [1]); en diegenen, die de gevangenis of het schavot, waarnaar zij willekeurig verzonden worden, ontwijken, worden verre van hunne woningen en huisgezinnen verstrooid." Al die onheilen waren, in de overtuiging van den Raadpensionaris, een noodzakelijk gevolg van de verderfelijke *revolutionaire* leer, „van haar voornaam grondbeginsel, dat in elk Land, de bezittingen der gegoede ingezetenen als ten prooi moesten worden aangewezen aan den ongegoeden inwoner." — Geene opofferingen derhalve moesten te zwaar vallen om in gemeenschap met andere Mogendheden, „den verwoestenden stroom te keer te gaan," en daardoor het gewenschte tijdstip te bespoedigen, dat in Frankrijk wederom *eenige* vastgestelde Regeringsvorm, („*hoedanig*" die dan ook mogt wezen) zou worden ingevoerd, zonder welken het onmogelijk was, met zekerheid over den Vrede te handelen [2]).

Dit donker, doch maar al te waar tafereel der gruwelijke slavernij, onder welke de Franschen tijdens de bloedige heerschappij van ROBESPIERRE zuchtten, kon niet nalaten op veler gemoed hier te lande, een levendigen indruk te maken, en van de toepassing der eerst zoo verleidelijke staatsregtelijke theoriën menigeen af te schrikken. — Maar na de gebeurtenissen van den befaamden 9[en] Thermidor, die duizenden uit den kerker ontsloeg en ook anderen verademing schonk, hernamen de bekoorlijke klanken van vrijheid, gelijkheid en broederschap allengs, onder den druk der lasten van den oorlog, bij de ontevredenen, Patriotten en edel-

---

[1]) Verg. hiermede VAN DE SPIEGEL'S, fraaije schets der burgerlijke vrijheid, in de *Historie van de satisfactie der stad Goes* (Goes, 1777) bl. 39 volgg.

[2]) Missive der Staten-Generaal, 22 April 1794, betrekkelijk het Subsidie-Tractaat met Pruissen. VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negotiat.* II, 235 volgg.

denkende of eerzuchtige jongelingen het eene wijl verdrongen gezag, en de inwendige vijand, tegen wien het Staats-Stadhouderlijk Bewind te kampen had, werd nu van dag tot dag stouter en magtiger. — *Amsterdam* werd tot brandpunt gekozen, „vanwaar de fakkel der omwenteling zich over alle de steden en oorden van het Gemeenebest moest uitbreiden." — Er bestonden twee afzonderlijke centrale Comités [1]), van welke het eene belast was met de algemeene briefwisseling, buitenslands met de Representanten bij de Fransche legers, binnenslands met de verschillende revolutionaire genootschappen; het andere, dat zich ten taak stelde, het Bewind in alle maatregelen en inzigten „te dwarsboomen en te ondermijnen;" voorts, om de medestanders alom aan te moedigen; om den volksgeest te vormen, voor te lichten en te doen ontwaken; en eindelijk om de massa der Natie in tijd en wijle tot beslissende stappen voor te bereiden. Sedert, in het belang der eenheid van wil en bedrijf, werd te *Amsterdam* een algemeen Nationaal Comité opgerigt, als Hoofdbestuur van alle zaken tot de Revolutie betrekkelijk, en aan hetwelk alle andere vereenigingen ondergeschikt zouden zijn [2]). — Die maatregel was beraamd in eene, in de maand Augustus 1794, „*'s nachts te Haarlem* in den Hout" belegde Algemeene Vergadering van een aantal Gedeputeerden uit de Provinciën en Steden door de clubs benoemd [3]). Dáár had het „Plan tot den opstand" aanmerkelijke vorderingen gemaakt, al was men het geluk-

---

[1]) BLAUW en IRHOVEN VAN DAM, *Geschiedkundig Verhaal van het gedrag der Nederlandsche Gemeenebest-gezinden*, bl. 24 volg. — Dit Verhaal is gedagteekend 4 December 1794, en moest door MARRON in het Fransch vertaald, ter inlichting van de Leden der Comités *de Salut Public* en *de sûreté générale*, alsmede der Nationale Conventie strekken, om van de heerschende revolutionaire gezindheid hier te lande, te doen blijken.

[2]) BLAUW, en IRHOVEN VAN DAM, bl. 28.

[3]) BLAUW, *Memorie van Instructie*, fol. 1. — Verg. hierbij VAN LIMBURG BROUWER, *Het Leven van* Mr. S. J. WISELIUS, bl. 32.

kigerwijze oneens met opzigt tot de aan te wenden middelen. Men vond er heethoofden, die niet terugdeinsden voor het voorstel, door BLAUW [1]) het eerst en met nadruk bestreden, om de „Revolutie op eene gewelddadige wijze te beginnen, en door het afmaken van verscheide bekende Regenten en Magistraatspersonen te *consolideren?*" — neen, te bezoedelen. — Niet alleen, dat BLAUW zich tegen „zoodanige bloedige" handelingen ten sterkste verklaarde, maar hij merkte op, dat zelfs „het tijdstip van opstand nog niet daar was," en dat zoo men de geheele partij der Patriotten niet roekeloos aan de wraak van den aanhang van ORANJE wilde blootstellen, men vooraf van de militaire en staatkundige oogmerken der Franschen „jegens het Bataafsch Gemeenebest," beter behoorde onderrigt te zijn. — Dien ten gevolge werd tot het afzenden van een of meer Leden uit het Amsterdamsch Comité naar Brabant om de vereischte ophelderingen en verzekeringen te erlangen besloten, en vertrokken GOGEL en IRHOVEN VAN DAM met dien last derwaarts. — Na eene afwezigheid van 14 dagen kwam het tweetal terug met het berigt, dat zij de Fransche Representanten en de Generaals in de „allerbeste" stemming hadden gevonden; „dat er geene questie was," of 's Lands onafhankelijkheid stond op den voorgrond; dat de Franschen alles in het werk stelden, om in het midden van September de Waal over te trekken, terwijl dan gelijktijdig te *Amsterdam* en elders, de omwenteling moest uitbarsten. — Tot dat einde werd dus hier alles in gereedheid gebragt, maar op het bepaalde tijdstip verschenen de Franschen niet; „zij lieten het Engelsch leger gerust naar Hannover afzakken, en het gansche land uitplunderen [2])." — Men begreep derhalve voortaan op minder losse verzekeringen te moeten handelen. —

---

[1]) Destijds te *Leiden* wonende.

[2]) BLAUW, *Memorie van Instructie*, fol. 2.

Een nadere aandrang, uit het brein van den al te doortastenden DAENDELS ontsproten, om in *den Bosch* een *Comité Revolutionair* te vestigen, en door geheime zendelingen ondersteund, bewoog de Leidsche Patriotten, eerst uit hun midden, den burger HARTEVELD daarheen af te vaardigen, die weldra met een' brief van DAENDELS wederkwam, waarin die krijgsman zoodanig *Comité Revolutionair* als middenpunt der Vereeniging en als een der meest afdoende middelen „om het Vaderland te redden," aanprees, de toestemming der Franschen als verkregen, buiten kijf stellende. — Het kostte groote moeite, „na veel sukkelens" en allerlei vruchtelooze aanzoeken, het meest ongelijkslachtig personeel, dat naar *'s Bosch* moest trekken, bijeen te brengen. Het zou bestaan uit IRHOVEN VAN DAM, BLAUW, IJSBRAND VAN HAMELSVELD, FREMERY, makelaar te *Rotterdam*, CAREL WEBBERS, Schilder te *Dordrecht*, en JAN TEN BRINK, Student te *Leiden!* — Zij waren echter gemagtigd, zich bij hunne komst te 's Bosch, geestverwanten, „waarvan meer partij te trekken was, „dan van sommige dier benoemden, toe te voegen; en mislukte de poging bij PIETER VREEDE [1]), het Comité slaagde in de aanwinst van den lateren Generaal KRAYENHOFF. — Met niet gering gevaar," bij nacht, langs forteressen, batterijen, en een gedeelte van het Stadhouderlijk leger," had BLAUW met WEBBERS, in het laatst van November, over *Dordrecht* en *Raamsdonk* den togt volbragt; — het Comité was den 4 December 1794 voltallig.

Doch nu bleek spoedig, dat DAENDELS van de gunstige gezindheid der Franschen te breed had opgegeven. — Het scheen dat hij zich had gevleid, in verband en met gemeen overleg met het Comité, eene Bataafsche krijgsmagt zelfstandig te zullen aanwenden en naar eigen inzigt te kunnen

---

[1]) Te diens huize te *Tilburg*, was PICHEGRU afgestegen. *Vervolg* op WAGENAAR, *Vaderl. Hist. LXXVIII*, Boek bl. 193 (7 September 1794).

inrigten; maar zijne hoogdravende eerzucht zag zich beschaamd en zij, die op goed geloof aan zijne verzekeringen, hunne dierbaarste betrekkingen en den zetel van hun vermogen hadden verlaten, de Rotterdamsche makelaar bij voorbeeld, die een jaarlijksch inkomen van ettelijke duizenden aan zijne vaderlandsliefde had ten offer gebragt, en nu vernam, dat het Comité niet eens officieel door de Franschen werd erkend, waren door die misrekening van DAENDELS, bijna wanhopig. — Voor een man, die gelijk BLAUW, tot 1787 in Regeringszaken was geweest, moest dit te grievender zijn, en onlijdelijk dat men door den norschen Representant BELLEGARDE, „voorheen een soort van stalbediende [1])," op een toon werd bejegend, alsof hij met „intriganten" te doen had. — Op de vraag waar hunne geloofsbrieven waren, die hun de hoedanigheid toekenden, welke zij zich zelve gaven, stonden zij versteld: zij hadden verzuimd zich daarvan te voorzien en konden slechts antwoorden, dat zij die hoedanigheid niet dan schoorvoetend hadden aangenomen; dat zij met levensgevaar waren gekomen „op aanzoek, zoo zij meenden, van de Franschen zelve;" — dat zij zich hadden gevleid te kunnen volstaan met het getuigenis van de Hollandsche Generaals, die in Fransche dienst waren; dat zij overigens de verlangde geloofsbrieven zouden aanvragen, die dan ook waarlijk moeten bestaan hebben, maar hun nooit ter hand gesteld zijn. — Ziedaar het onthaal dat hun bij den laatdunkenden vreemdeling, „een alleronkundigst, dwaas en oploopend mensch," al dadelijk wedervoer; bij den Representant, met wien zij dachten geregelde zamenkomsten over de wederzijdsche algemeene belangen aan te leggen! — Geen wonder, dat zij het DAENDELS niet konden vergeven, hen zoo ligtvaardig

---

[1]) BLAUW, *Memorie van Instructie* bl. 6, noemt hem „een blind en dom instrument van het Comité de Salut Public."

derwaarts te hebben gelokt; „maar wat, waar eigen grootheid de grondslag van alles was, kon DAENDELS eenige slagtoffers meer of minder bekreunen [1])?"

Den slecht opgevoeden Franschen Republikein was het inderdaad niet wel te misduiden, dat hij het onschuldig en misleid mengelmoes hetwelk als *Comité Revolutionair* naast hem begeerde op te treden en werkzaam te zijn, voor avonturiers zijns gelijken, op den eersten opslag had gehouden. — Hoe was de oud-Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Utrecht, VAN HAMELSVELD, door den zonderlingen loop zijner lotwisseling, in dat gezelschap geraakt? Van welk nut kon de naauwgezette gemoedelijke Nederlander in de aanraking met Franschen zijn, bij welke schier niets zonder geld te verrigten of te verkrijgen viel, hij, die „beefde op het woord, om *corruptie*-penningen" te gebruiken? Daarin zou hij nimmer bewilligen, en toch zonder dat middel was zelfs geen paspoort te bekomen. — Welk figuur maakten daarnevens, de jeugdige beoefenaar der schoone kunsten uit *Dordrecht* en de gewezen Student, die „met al de nukken" dier kweekelingen en onervaren, nog minder dan de Hoogleeraar, „aanleg had tot de zaken, waartoe hij geroepen was [2])?" WEBBERS mogt „vol goeden wil en moed zijn," bruikbaar tot zeer gewone dingen, maar was hij of de met al zijne dichterlijke gaven en smaakvolle geleerdheid „aan het Professoraal collegie ontloopen" TEN BRINK een derzulken, wie men aan de Natie, bij een bedaard onderzoek, in ernst als hare aanstaande Voorgangers en Staatshervormers kon aanbieden [3])? — De brave Rotterdammer, die zijne makelaardij,

---

[1]) BLAUW, *Memorie van Instructie*, bl. 5.

[2]) BLAUW, *Memorie van Instructie*, fol. 10.

[3]) Z. evenwel de *Redevoering gehouden door den Burger* JAN TEN BRINK, (sedert Hoogleeraar te Groningen) *in tegenwoordigheid van den Provisionelen Raad en de Gemeente van Leiden, in de Pieters-kerk aldaar, op den* 17 *Junij* 1795.

hoe winstgevend, in den steek had gelaten, was te bescheiden om niet alles te doen, wat het Comité hem zou voorschrijven; en zoo kon men de ziel en kracht van het geheele ligchaam, ten slotte tot drie personen bepalen, van welke de meest historische, KRAYENHOFF, „zeer nuttig" voor het militaire, met zijn vernuft voor den staat van het leger en de ondernemingen van den veldtogt, zou voorlichten. — De twee overige, IRHOVEN VAN DAM en BLAUW, van welke de eerste zich door DAENDELS als werktuig had laten leiden, en wien men de onbezonnen en onvruchtbare reis naar 's Bosch eveneens weet, zouden ten behoeve der goede zaak, na de weinig belovende ontvangst bij BELLEGARDE, van het doen van een stap bij den Opperbevelhebber PICHEGRU afgeschrikt, te Parijs beproeven langs den weg der Diplomatie bedrijvig te zijn. — Laat ons zien, welke eigenschappen dien Staatslieden aldaar al dan niet een beteren uitslag voorspelden, en onder welke min of meer gunstige omstandigheden, zij in de hoofdstad der geduchte Republiek verschenen. Hooren wij, met welke geestdrift een heftig Patriot den lof der Gedeputeerden, verkondigde. — „Op den naamvan JACOB BLAUW, riep HAHN uit [1]), wordt mijn hart warm, en ik zou het mij eeuwig verwijten als ik aan 's mans uitmuntende verdiensten geene openbare hulde deed. — Van den Burger IRHOVEN VAN DAM, welke zich met hem te Parijs ophoudt, van diens zeldzame bekwaamheden en van derzelver aanwending voor de zaak der Vrijheid, kan ik mij niet veroorloven veel te zeggen: ik heb zijne werken steeds meer bewonderd dan hem van nabij gekend, en vergenoeg mij u zijne waarde voor oogen te stellen, welke inderdaad zeer groot, en daarin gelegen is, dat hij reeds in den beginne van het voorleden

---

[1]) *Decreten v. de provis. Representanten van het Volk v. Holland*, 19 Febr. 1795, fol. 383–385.

jaar [1]), met eenige weinige vertrouwde Vrienden van Gelijkheid en Vrijheid, met onze Fransche Broeders onderhandelingen aangelegd, en in spijt der dwingelanden aangehouden heeft; dat hij vervolgens met andere moedige Vaderlanders reeds in Augustus laatstleden dwars door de Legerbenden der Vloekgenooten heen, tot onze naderende Verlossers is doorgedrongen, met dezer hoofden conferentiën heeft gehouden, en daarvan in Holland wederom berigt is komen geven, en eindelijk daarin, dat hij ook naderhand met BLAUW, zoovele gevaren en onaangenaamheden heeft getrotseerd en deszelfs medewerker te Parijs is geweest. Meer staat het mij niet vrij van dezen verdienstelijken man te zeggen, maar JACOB BLAUW, Medeburgers! dien ken ik van nabij: ik ben met hem groot gebragt, en heb de laatste jaren, niet alleen met hem in *Leiden* gewoond, en broederlijk geleefd; maar ik heb, en zegt mij, o brave Leidenaren, of Gij niet allen met mij zijn brandenden ijver voor de vrijheid, zijn fellen haat tegen de dwingelandij, zijne onvermoeide werkzaamheid, zijne groote schranderheid, zijn wijs beleid, zijne eenvoudige levenswijze, met een woord, of gij niet allen steeds met mij, zijn verlicht verstand en zijn edel hart hebt bewonderd? of niet zijn uitmuntend voorbeeld en wijze raad, u steeds in het uitoefenen van het edelste der deugd, dat is in het zamenzweren tegen Dwingelanden, aangemoedigd en bestuurd heeft? — Ik weet wel dat thans niet meer de menschen, maar dat alleen de zaak in aanmerking moet komen: — maar het is juist om der zaak wille, dat ik durf verzekeren, dat gij in niemand eenen in alle opzigten geschikteren waarnemer van onze belangen bij de Fransche Republiek, zult of kunt vinden dan in JACOB BLAUW. — Hij is bevallig, wel bespraakt; hij kent de menschen en de wereld; hij heeft groote ondervinding; hij is schrander,

[1]) 1794.

voorzigtig, oordeelkundig en werkzaam, en hij heeft zijn Vaderland en de vrijheid boven alles lief; zoo lief, Medeburgers, dat hij ook zijn leven ten dienste van hetzelve gewaagd, en zich uit de armen van zijne geliefde vrouw en eenig kind gescheurd heeft."

Ziedaar de mannen, wier beproefde toewijding aan het algemeen welzijn de heugelijke uitkomst der zaak die hunne talenten en zelfverloochening zou vorderen, genoegzaam scheen te waarborgen; — terwijl hunne Negotiatie bovendien een steun moest vinden in den raad en de medewerking van den scherpzinnigen en sluwen JOHAN VALCKENAER, wiens veeljarig verblijf in Frankrijk [1]), laatstelijk te Parijs, hem de kennis van invloedrijke Leden der Conventie en van het Comité de Salut Public had verschaft. — Het was WEBBERS, die bij gelegenheid der benoeming van IRHOVEN VAN DAM en BLAUW, herinnerde, hoe de Comités in Holland meermalen blijken hadden gegeven, „dat zij in het patriotisme, de zèle en de merites" van dien uitgeweken Hoogleeraar in de Regten groot vertrouwen stelden; dat die burger noodwendig „vele liaisons moest hebben, die de Deputatie van groot nut zouden kunnen wezen [2])." — Zoo was dan VALCKENAER door het Comité uit 's Bosch schriftelijk uitgenoodigd, om behoudens eene tusschen hem en de Deputatie te bepalen vergoeding, deze ten dienste van den Lande, „als *Consiliarius*" te willen bijstaan [3]) — Tot Secretaris had men zekeren RAOUL, bereids bij het Comité tot de Fransche zaken

1) Verg. het *Verhaal van het voorgevallene ten opzichte der uitgeweken Nederlanders, die zich sedert de Omwenteling in de Republiek der Vereenigde Provincien, te St. Omer, Bethune en Gravelines in Frankrijk bevonden hebben* (1790).

2) BLAUW, *Memorie van Instructie*, bl. 13.

3) Aan PIETER PAULUS schreef BLAUW, den 17 Febr. 1795 over VALCKENAER: »Ik zeg ronduit, dat ik geen actiever mensch, die tevens alle de geschiktheid heeft, om met de Vrienden hier om te gaan, ken; hij arripieert

gebruikt, en door een vlugschrift *Le Philosophe Batave* bekend, aangesteld. — Schraal waren de geldmiddelen waarover de Gedeputeerden te beschikken hadden. Het Bossche Comité had in plaats van het toegezegde half millioen gulden, slechts drie tonnen gouds bijeen kunnen brengen. BLAUW verhaalt [1]), dat de Leden van het Comité ieder even als hij, ongeveer twaalf duizend gulden hadden, met uitzondering van IRHOVEN VAN DAM die het dubbele dier som op de Hollandsche clubs getrokken had, maar zoo onvoorzigtig was geweest, het geld tegen pari in van dag tot dag sterk in waarde verminderende en als wegsmeltende Adsignaten te ontvangen; zoodat BLAUW hem om de reis te kunnen aannemen, iets moest voorschieten. — Met die twaalf duizend gulden bestreed hij zelf, zooals hij verzekert, alle kosten, te beginnen met die van het paspoort naar Brussel, eerst „na het geven van eenige geschenken [2])," van BELLEGARDE bekomen, terwijl te Brussel een nieuwe pas moest worden gevraagd. — Hij was spaarzaam genoeg om met die som niet alleen de menigvuldige koeriers en alle geheime uitgaven („*secrete depenses*) te voldoen, maar ook VALCKENAER schadeloos te stellen, en buiten RAOUL nog twee Secretarissen gedurende drie maanden te onderhouden; om niet te spreken van hulpbehoevende Bataven, wier ellende hij gelenigd had. — Tien dagen na hun vertrek uit 's Bosch, en wel op den laatsten December van het jaar 1794, kwam BLAUW met zijnen min of meer ziekelijken en doorgaans gemelijken Ambtgenoot VAN DAM, die de reis zoolang doenlijk had verschoven, eindelijk te Parijs aan.

Wij willen thans voor eenige oogenblikken, het revolu-

---

alle gelegenheden, om ons Land van nut te wezen, en verzuimt niets, om de publieke opinie in ons faveur te formeren."

[1]) *Memorie van Instructie*, bl. 14.

[2]) BLAUW, *Memorie van Instructie*, bl. 6.

tionair Gezantschap verlaten, om melding te maken hoe zijner zijds VAN DE SPIEGEL er toe gekomen was, „*Oranje*-Gedeputeerden" tot het Fransch Gouvernement omstreeks hetzelfde tijdstip af te vaardigen.

De Raadpensionaris had zich — wij stipten het hiervoren aan — tot onderhandeling over den vrede met Frankrijk bereid verklaard, zoodra daar „eenige vastgestelde Regeringsvorm," welke die dan ook mogt zijn, monarchale of Republikeinsche zonder onderscheid, weder was ingevoerd. — Men had met een vijand te doen, die zich van middelen bediende [1], te voren onbekend; die het verlies van koloniën, koophandel, landbouw en van alle nationale welvaart, voor niets rekende, wanneer hij slechts door de magt van al de krachten van zijn Land, andere Volken tot denzelfden staat van berooving kon brengen [2]; met een' vijand, sedert het gebruik der guillotine, „veel meer *terribel* geworden [3]," en wiens gedrag in Belgie en overal waar hij zijne vanen had geplant of waar men dwaas genoeg was geweest zelf de vereeniging met Frankrijk uit te lokken en zich alzoo ingelijfd door vreemde gelukzoekers te laten overheeren [4], de ongelukkige slagtoffers hetzij dan van het geweld of van eene onverklaarbare begoocheling, „tot op den laatsten stuiver" van hunne bezittingen beroofde [5].

Was de veldtogt der verbonden Mogendheden in 1793 na den afval van *Dumouriez*, met afwisselende kans, zelfs voorspoedig en niet zonder roem gevoerd, die van het volgend jaar werd door eene aaneenschakeling van rampen en

---

[1]) B. v. van adsignaten, eene onuitputtelijke hulpbron.

[2]) Propositie van Z. H. ter Vergadering van H. Ho. Mo. 4 Aug. 1794 (in VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* III, 7).

[3]) Depêche aan VAN KINCKELL, 4 Aug. 1794; VAN DE SPIEGEL, t. a. p. bl. 4.

[4]) Z. vooral BORGNET, *Hist. des Belges*, Ch. XXIII, T. II, 317—323.

[5]) Publicatie der Staten van Holland en West-Friesland, 5 Augustus 1794; VAN DE SPIEGEL, t. a. p. bl. 17.

onherstelbare verliezen gekenmerkt [1]). — Achtereenvolgens uit het Noorden van Frankrijk naar de Oostenrijksche Nederlanden, vandaar naar den Vaderlandschen grond verdreven, had men sedert de overgave van *Sluis*, na eene dappere verdediging, van *Maastricht*, *'s Bosch* en *Nijmegen* te betreuren; in strijd met het Tractaat van 19 April 1794 [2]) en zonder zich aan het beroep van VAN DE SPIEGEL op de in 1788 beroofde Garantie te kreunen [3]), hield het even baatzuchtig als beginsel- en zedeloos Kabinet van Berlijn, de Pruissische troepen terug; — de Oostenrijkers weken achter de Maas, de Engelschen al plunderende en andere geweldenarijen plegende, achter de Waal en naar Hannover; de Prinsen, zonen des Stadhouders, in 't bijzonder de geliefde Prins FREDERIK, mogten zich van hunnen pligt wel hebben gekweten, het Nederlandsche leger, zwaar geteisterd en in een tal van garnizoenen verbrokkeld, kon onmogelijk de overmagt des vijands wederstaan. — En hoe was bij gebrek aan geld tot het aanwerven van manschappen in het buitenland en tot krijgsbehoeften, aan de voortzetting van den oorlog te denken? Voeg hierbij den onwil der „*Geldzakken* [4])," die hunne

---

[1]) Aan V. NAGELL te Londen, 23 Sept. 1794 (*Brieven en Negot.* III, 51) »Hoe ongelooflijk het aan de Posteriteit zal voorkomen, dat een Land, door zulke formidable Armées gedekt, in ééne Campagne, welke in het begin zoo voorspoedig was, met zooveel andere kostelijke Provincien is verloren gegaan."

[2]) VAN DE SPIEGEL aan VAN REEDE te Berlijn, 3 November 1794 (*Brieven en Negot.* III, 141). »Ik zal niets zeggen van de wijze waarop de Conventie geadimpleerd is. Ik heb ze helpen maken, maar vele van onze goede Vrienden weten, dat ik er nooit de grootste opinie van gehad heb."

[3]) VAN DE SPIEGEL aan VAN REEDE 6 Oct. 1794 (*Brieven en Negot.* III, 83). »Ik verzoek derhalve, dat Uw H. W. G. niet nalaat de allersterkste instantiën op het secours van de Pruissische Armée te doen, en ten minste dat aan ons worde gefurneerd dat getal troupes 't welk wij uit hoofde van het Tractaat van 1788 kunnen eischen."

[4]) »Voor de Staten is geen penning te krijgen." Aan VAN NAGELL 26 Sept. 1794. VAN DE SPIEGEL III, 73.

kapitalen buitenslands plaatsten [1]) of zelfs daarmede verhuisden; dreigende schotschriften tegen den Raadpensionaris, en eene verlammende kritiek van zijne daden hetzij door enkele Leden der Regering of door geheele Staatscollegiën, en de onder de Gemeente verspreide Adressen van Clubisten, die het misnoegen allerwege en onbewimpeld aanwakkerden [2]). — Hoe onversaagd VAN DE SPIEGEL met zijn blank geweten, al die binnenlandsche vijanden trotseerde zoolang de zamenwerking van Groot-Britannië hem niet ontviel, moesten zij hem, toen de hulp van PITT faalde en hij niet eens een voorschot van twee millioen £ sterling kon verkrijgen [3]), wel tot ernstig nadenken, tot een bepaald en van het Kabinet van *St. James* onafhankelijk besluit bewegen.

Na vruchteloos getracht te hebben, het Britsche Ministerie tot dadelijken bijstand aan te sporen of van de noodzakelijkheid eener gezamentlijke en algemeene bevrediging der Leden van de Coalitie met de Fransche Republiek, te overreden [4]), wat bleef den waardigen Minister van Holland anders over, dan desnoods, ook zonder Engeland Vrede te maken? — De snelle loop der gebeurtenissen drong hem in

---

[1]) »Gelden, die de Hollanders zelve, uit vreeze naar Engeland hebben overgemaakt." Aan VAN NAGELL, 15 Sept. 1794 (VAN DE SPIEGEL, *Brieven* III, 48).

[2]) Aan V. NAGELL 16 Oct. 1794. »Wanneer men maar inziet de schotschriften, die tegen de Regering in 't gemeen, en tegen mij als Minister gespreid worden;" *Brieven en Negot.* III, 104.

[3]) VAN DE SPIEGEL aan VAN NAGELL 15 September 1794, *Brieven en Negot.* III, 46 volg. »Meermalen heb ik met Lord ST. HELENS gesproken, en ZijnEd. gevraagd, of er geen mogelijkheid zou zijn, dat het Engelsch Gouvernement ons te hulpe kwam met 2 of 2½ millioen Sterlings." — Eindelijk ontving men 100,000 pond! Resol. v. Holland 22 Oct. 1794. *Brieven en Negot.* III, 127.

[4]) »Het is te hopen, dat het Engelsch Ministerie deze omstandigheden in ernstige overweging zal nemen, en maatregelen helpen beramen *om tot eene generale Pacificatie te komen.*" Aan FAGEL te Londen 9 Nov. 1794. *Brieven en Neg.* III, 150.

November 1794 tot hetgeen hem nog in het laatst van September, al te aanstootelijk was voorgekomen; toen wilde hij niet „dan van een *generaal accommodement* gesproken hebben [1]);" toen was er nog „geen questie van separate onderhandelingen" van Nederland met de Franschen; maar nu, benard en geen andere uitkomst ziende, terwijl vele zwarigheden, die te voren daarvan weêrhielden, waren opgeruimd; nu, gelijk hij aan FAGEL schreef, „het bloeddorstig systema van ROBESPIERRE niet meer exsteert, de Jacobijnsche factie is vernietigd en men dagelijks een toenemend rapprochement tot de gronden van het Regt der Volkeren en der particulieren bespeurt [2]);" nu eene orde van zaken en een bestuur van Regering te Parijs bleek aanwezig te zijn, „hetwelk Engeland, zoowel als wij, merkte VAN DE SPIEGEL aan, altoos als *praeliminairen* hebben geconsidereerd, alvorens men zich met den Vijand in onderhandelingen kon inlaten," nu dacht de Raadpensionaris dat men met eere kon bukken en de wapenen nederleggen; nu begreep hij, „dat er *iemand de wijste moest zijn.*"

Gaven de Franschen blijken van meer bezadigdheid, wilden zij de doldriftig verkondigde Volkenregtelijke ketterijen en opruijingen zoo niet herroepen en intrekken, ten minste in de praktijk laten varen, en de naburige Staten meester laten van hunne eigen zaken, welke reden konden wij dan hebben, om langer ten gevalle der Bondgenooten, in den heilloozen oorlog te volharden [3])? Kon het den Raadpensionaris gelukken de Neutraliteit te Parijs te bedingen, iedere Alliantie met de Fransche Republiek te ontgaan, het grond-

---

1) Depêche aan den Griffier FAGEL te Londen (in cijfer) 14 November 1794 VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* III, 169.

2) Depêche aan den Envoyé VAN NAGELL te Londen, 23 September 1794. VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* III, 52.

3) Depêche aan den Griffier H. FAGEL te Londen, 9 November 1794. VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* III, 150.

gebied van den Staat, van de legermagt des vijands gezuiverd, vrij en ongekrenkt te behouden, wat had Engeland dan te klagen? Wanneer Nederland zich niet in de handen der Franschen wierp en zich tot werktuig van dezer veroveringszucht verlaagde, welk verwijt kon het Kabinet van St. James anders dan aan zich zelf doen, tegen de Tractaten van 1788 en 1794 aan, niet alles tot waarborg van het Staats-Stadhouderlijk Bewind en om de vreemde overweldiging te helpen afkeeren, te hebben opgezet? — Toch voorzag VAN DE SPIEGEL zeer wel, dat niet enkel de Britsche Ministers, maar ook andere die naar den vrede met Frankrijk haakten en zich zelfs ter sluip in Negotiatiën met de Conventie hadden gestoken, over den afval van Holland zouden „schreeuwen," schoon zij heimelijk blijde waren, „eene deur tot den vrede te zien openen [1])." Zoo schreef hij in cijfer aan onzen Gezant te Berlijn, en het leed niet lang of het Pruissisch Hof beleed volmondig zich te *Bazel* in een afzonderlijken handel met de Fransche Republiek te hebben ingelaten. Bijna gelijktijdig hoorde men van Fransche aanbiedingen reppen, niet slechts aan Pruissen, maar ook aan den Keizer, aan Spanje en Sardinië gedaan, met inzigt om Engeland uit te sluiten, en dan tegen deze eenig en alleen staande Mogendheid alle krachten te keeren [2]). Vandaar dat VAN DE SPIEGEL, met scherpen blik in de toekomst van het Vasteland, niet zeer verwijderd lezende, zijne bekommering aan FAGEL in deze regelen mededeelde: „Ik beschouw, zeide hij, de zaken in die situatie, dat menschelijker wijze, Engeland het toekomstig lot van Europa in handen heeft; wil dat Rijk medewerken, dan kan dit Werelddeel nog *gesauveerd* worden, en Frankrijk zal van zelf, of tot de principes van ordre terugkeeren, of in ruïne vallen; maar wil Engeland niet me-

[1]) Aan VAN REEDE, 20 Nov. 1794. *Brieven en Negot.* III, 185.
[2]) Aan FAGEL, 7 November 1794. *Brieven en Negot.* III, 144.

dewerken, dan zal de een voor, en de ander na, zijnen vrede maken waarin ieder voor zich zelf zal zorgen, en niemand voor het geheel [1])." Hij liet het aan „het doorzigt der verstandige luiden, die te Londen aan 't hoofd der zaken" stonden, aan PITT en GRENVILLE over te bedenken, wat dan eindelijk voor Groot-Britannië zelf te duchten zou zijn.

Wie zou vroeger een oogenblik aan den getrouwen bijstand van het Engelsch Kabinet getwijfeld hebben? Sedert 1788 had men den ouden band tusschen de beide Zeemogendheden weder toegehaald en bij meer dan ééne gelegenheid, in het Noorden ten behoeve van Zweden [2]) en tegen Denemarken en Rusland, in de zaak der onlusten in Brabant gelijk in het geschil van het Oosten, had hare gemeenschappelijke tusschenspraak den vrede in Europa hersteld of gehandhaafd. — Niet te vergeefs had Engeland nog in 1790 de hulp der Nederlandsche Republiek in den twist tegen Spanje ingeroepen [3]). — Geen wonder, dat PITT in den aanvang, toen de oorlog met Frankrijk niet meer te vermijden scheen, het behoud van Holland zoo hoog waardeerde en tot elken prijs wenschte te verzekeren. — Mistrouwend jegens Oostenrijk en Pruissen, mogt hij niet aarzelen, waar het den erfelijken, beproefden Bondgenoot gold. — „Wat wel het meest haast heeft, zoo schreef hij den 13 November 1792, na de zegepraal van *Dumouriez* in België, is de toestand van Holland, blijkens de depêche

---

1) Depêche van 25 November 1794, III. 195.

2) E. G. GEIJER, *Des Königs* GUSTAF III *nachgelassene u.* 50 *Jahre nach seinem Tode geöffnete Papiere*, III Th. 2te Abth. (Hamburg 1846) s. 186 folg.

3) WILLIAM PITT *et son Temps* par Lord STANHOPE (met eene Inleiding van GUIZOT), Paris 1862, T. II, 54. »On s'adressa *à la Hollande* et à la Prusse pour réclamer le concours qu'elles avaient récemment promis de fournir en pareil cas. Toutes deux déclarèrent — *qu'elles étaient prêtes à tenir leurs engagements*."

van Lord AUCKLAND, en een natuurlijk gevolg der gebeurtenissen in Vlaanderen. Hoe bedroevend het moge zijn, ons Land daarin betrokken te zien, het komt mij niet denkbaar voor dat men bij de vraag, of wij ingeval van nood onzen bondgenoot behooren bij te staan, zoude wankelen; de duidelijke verklaring van onze meening op dit punt, is het beste middel om te beletten dat dit geval zich voordoe. Daarom hebben wij geoordeeld Lord AUCKLAND onmiddellijk den last te moeten geven, aan de Staten-Generaal nevensgaande Memorie te overhandigen. Ook voeg ik er een afschrift bij der Instructiën welke wij naar Berlijn aan Sir MORTON EDEN zenden; die naar Weenen, zijn ongeveer in denzelfden geest; zoo als van zelf spreekt, zijn zij in zeer algemeene uitdrukkingen gesteld, vermits het, zoolang wij van de voornemens van Oostenrijk en Pruissen onkundig zijn en in de onzekerheid van hetgeen iederen dag kan gebeuren, niet wel doenlijk is een bepaald besluit te nemen omtrent hetgeen ons te doen staat, *met uitzondering van hetgeen Holland betreft* [1]."

Wederkeerig had VAN DE SPIEGEL de belangen van Engeland en Holland niet met die der andere Mogendheden vermengd. Wat hun met deze gemeen ware, wat anderen konden beoogen, de Kabinetten van Londen en 's Hage hadden „een bijzonder belang," dat niet behoorde verwaarloosd te worden, de Oostenrijksche Nederlanden. Altoos zou het noodzakelijk zijn, zich „over dit groot object" met den Keizer te verstaan, gelijk ook over de „*equivalenten*," die Engeland en de Republiek moesten hebben, wanneer zij tot de uitbreiding en versterking der grenzen van 's Keizers Nederlanden zouden hebben bijgedragen [2]. — VAN DE SPIEGEL

1) Aan den Markies VAN STAFFORD. Verg. Lord STANHOPE, t. a. p. II, 170 volg.

2) Depêche aan VAN NAGELL, 23 Julij 1793 (*Brieven en Negot.* I, 818).

had weinig lust nog eens van de schoone beloften van het Hof van Weenen „dupe" te worden, zoo als zijns inziens de Engelsche Staatslieden waren, die nog onlangs „geheel *anti*-Oostenrijksch," nu eensklaps alles aan den Keizer wilden toevoegen [1]). Hij zocht te Londen te beduiden, dat men met ons ééne lijn moest trekken. — En hoe was het mogelijk, welken loop dan ook weldra de zaken namen, dat hetzij België den Keizer verbleef dan wel ontviel, het Kabinet van St. James het gewigt van die levensvraag miskende? Indien Oostenrijk eene *barrière* tegen Frankrijk moest hebben [2]), zouden nu de Jacobijnen na de overweldiging eerst van België, vervolgens van Holland, een dubbel bolwerk tegen het overig Europa opwerpen? mogt Groot-Britannië de roemrijke staatkunde van eene eeuw verloochenen? Of was dit eene versletene rigting geworden, en was het, gelijk BURKE met bitteren spot zeide, allezins voegzaam, dat Holland zoowel als de Oostenrijksche Nederlanden, aan Frankrijk tot voormuur tegen de aanvallen der Despoten afgestaan wierd [3])?

Vanwaar die onverwachte zienswijze? Had Holland zich welligt in den oorlog sedert 1793 gevoerd, van de pligten van bondgenoot niet ijverig gekweten? was het den Engelschen, Oostenrijkers en Pruissen niet dapper en steeds hulpvaardig, ook buiten 's lands toegeschoten? Waar had men ooit de verzochte dienst geweigerd?

Men heeft den onzen durven verwijten, dat zij zich enkel aan de verdediging van den vaderlandschen grond

---

1) Aan VAN KINKELL, 11 Julij 1793; I, 312.

2) Aan VAN KINKELL; VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* I, 312.

3) „No longer a thought of a barrier in the Netherlands to Holland against France. *All that is obsolete policy.* It is fit that France should have both Holland and the Austrian Netherlands too as a barrier to her against the attacks of despotism." BURKE, *Letters on a regicide Peace*, p. 267 (Letter III); uitgave der *Works*, New-York, 1859 (Vol. II).

zouden hebben laten gelegen zijn; de last van den oorlog, beweert men, drukte dus inzonderheid op de Oostenrijkers en de Engelschen [1]).

Zeker was de Raadpensionaris er afkeerig van geweest, zich te diep in het spel der groote Mogendheden te wikkelen; hij vreesde „in het blinde — mede te loopen [2])" waar de Oostenrijkers Engeland en de Republiek beide heenvoerden; maar indien onze Diplomatie schoorvoetend handelde, de krijgsmagt, de geldmiddelen en het geschut van den Staat hadden den Bondgenooten nooit ontbroken. — „Prins FREDERIK van ORANGE, meldt VAN DE SPIEGEL in het voorjaar van 1793, is met 7000 man Hollandsche troupes naar *Fransch* Vlaanderen, immers naar de grenzen van die Provincie gemarcheerd, en de Erfprins staat hem eerstdaags met circa 10,000 man te volgen: de Hertog van *York* met de Engelsche troupes zijn nog te *Oostende* en in de nabuurschap [3])."

Het zal op den onbevangen lezer wel niet veel indruk maken, dat GEORGE III met den geliefden zoon als een teerhartig Vader dweepende, aan den van het Opperbevel ontzetten Hertog de redding van Holland in genoemd jaar toeschreef, terwijl hij de geleden nederlagen uitsluitend aan het gedrag van Oostenrijk, aan de ontrouw van Pruissen en aan de *lafhartigheid* der Hollanders weet [4])! — Erkent de vreemdeling niet zelf, dat de Erfprins van ORANJE de Franschen bij *Lincelles* had geslagen, en heeft men niet aan de afzonderlijke belegering van *Duinkerken* door het

---

1) Lord STANHOPE, WILLIAM PITT *et son Temps*, T. II, 199. «Les Hollandais ne s'inquiétaient que de la protection de leur territoire," enz.

2) Depêche aan HOGGUER te Petersburg, 22 April 1793: *Brieven en Negot.* I, 264.

3) *Brieven en Negot.* I, 262 (22 April 1793).

4) Brief van den Koning aan PITT, uit Windsor, 24 Nov. 1794, bij Lord STANHOPE, II, 424 volg.

Engelsch-Hannoversche leger [1]) dat den Prins van COBURG verliet in denzelfden tijd toen de Pruissen terugtrokken, voor een goed deel de schuld van het voorgevallene gegeven? — Door den Oostenrijkschen Generaal BEAULIEU niet ondersteund, had wel is waar, ons krijgsvolk voor de geweldige overmagt der Franschen, telkens door versche krachten aangevuld, in den ongelukkigen slag van 13 September 1793 moeten zwichten, maar niet dan „na vijf uren lang stand te hebben gehouden met eene onvoorbeeldige fermeteit en bravoure." — Het was bij die gelegenheid, dat de heldhaftige Prins FREDERIK gekwetst werd, en een moed betoonde, door vriend en vijand gehuldigd. Wat de Britsche Monarch in zijn wrevel moge uitgestort hebben, de Veldheer, Prins van COBURG gaf „den grootsten lof aan onze troupes [2])," en de slagting onder de Franschen aangerigt was er een niet dubbelzinnig bewijs van; meermalen als halve gelederen gevallen waren, had men de opening straks weder met nieuwe manschap gedigt. — Opmerkelijk is verder en afdoende tot wederlegging der eerroovende verwijten, VAN DE SPIEGEL's depêche aan den Nederlandschen Gezant bij KATHARINA II, waarin hij onze aanspraak op de werkdadige deelneming aan een beraamd Europeesch Congres ontvouwt. „De Republiek, schreef hij [3]), die een Corps van 20,000 man bij de Armeée heeft, en al de zware Artillerie, waarmede *Valenciennes* en *Condé* beschoten wordt gefurneerd heeft, heeft ook *merite* genoeg, om eene integrerende partij van dit concert te zijn. —

---

[1]) G. F. V. MARTENS, *Grundrisz einer diplomatischen Geschichte der Europ. Staatshändel — bis zum Frieden zu Amiens*, Berlin 1807 s. 384: „die *unzeitige Absonderung der Engländer* von den Alliirten in den Niederlanden, um *Dünkirchen* zu erobern," enz. Verg. VAN DE SPIEGEL's depêches aan VAN KINKEL en HOGGUER 19 Sept. 1793. *Brieven en Negot.* I, 352—356.

[2]) VAN DE SPIEGEL, I, 354 (19 Sept. 1793).

[3]) Aan HOGGUER, 11 Julij 1793. *Brieven en Negot.* I, 315.

'tIs waar, dat de gelukkige bataille bij *Maastricht*, die stad ontzet heeft; maar 't is ook waar, dat zoo Maastricht en Holland zich niet zoo wel gedefendeerd hadden, de Oostenrijksche wapenen niet ligt in de Nederlanden zouden gekomen hebben, en dat zij verder al hun succes te danken hebben aan de Artillerie van den Staat, waarvan de Oostenrijksche troupes geheel onvoorzien waren."

Genoeg derhalve van de onedele verwijten, die Groot-Britannië geen regt konden geven om de Republiek zelfzuchtig in den steek te laten en ons als lastige en onnutte bondgenooten uit te krijten [1]), van welke men zich gelukkig moest achten ontheven te zijn. — Maar wel integendeel had men hier te lande al zeer gering nut van de Engelsche troepen gehad, wier bandelooze brooddronkenheid, niet minder dan de onbekwaamheid van den Opperbevelhebber, Hertog van *York* [2]), de ingezetenen in hooge mate had verbitterd. — Zij hadden erger huis gehouden dan zelfs de vijand, aan strenge krijgstucht gewoon, zich zou hebben verstout. Al *retirerende*, zonder te vechten, hadden zij de Repubiek voor de Franschen opengesteld, tegelijk met hunne ondragelijke geweldenarijen, zoowel stedelingen als landbewoners op de schreeuwendste wijze kwellende en knevelende. — „De *Carmagnolen*, zeiden de Engelschen, zullen u toch plunderen [3]), en dan is het beter dat wij in de voorbaat zijn!" — En nog wekten die fraaije hulp-

---

[1]) Lord STANHOPE, WILLIAM PITT, T. II, 295. »La rapide défaite des Hollandais fournit aux amis de la paix en Angleterre, deux nouveaux arguments; elle prouvait la force des armes françaises et nous *délivrait de nos obligations envers des alliés incommodes*."

[2]) Klagten van PITT bij Lord STANHOPE, T. II, 257: »Bien que la retraite du Duc d'York fût — absolument nécessaire, il y a de plus en plus des raisons de craindre que l'armée *n'ait point de confiance* dans la direction qu'il donne en général aux affaires" (22 Sept. 1794).

[3]) *Brieven en Negot.* III, 152 (Aan FAGEL, 9 Nov. 1794).

troepen, niet de verontwaardiging, maar de teedere bezorgdheid der Ministers van GEORGE III, die koud en onverschillig voor het behoud van Nederland, angstvallig berekenden langs welken weg hun krijgsvolk het veiligst huiswaarts kon ingescheept worden. — Vernemen wij uit de laatste depêche van den Griffier FAGEL aan den Raadpensionaris, de leerrijke waarschuwing tegen het bouwen op Alliantiën, in 't bijzonder met groote Rijken. — „Ik heb gisteren [1]), meldt hij den 13 Januarij 1795, meer dan één langdurig gesprek gehad met Lord GRENVILLE, den Heer PITT en den Hertog van *Portland*. — De drie Ministers hebben mij, als hunne particuliere opinie, uit éénen mond te kennen gegeven, dat in het actueel kritiek tijdstip twee objecten voor hen van het grootste aanbelang waren. *Het eerste* was de conservatie — niet van de Nederlandsche Republiek, — neen, van hunne Armée, en het tweede, ('t welk bij hen *bijna* even zwaar woog als het eerste), de veiligheid en het behoud van den Staat (Holland). — Wanneer de Armée, bestaande uit de uitgelezenste Corpsen van de Militie van dit Rijk, geheel verloren ging, zoude zulks alhier (te Londen) eene zoodanige impressie maken, dat zij Ministers hun aangezigt (zooals zij zich uitdrukten) niet zouden durven vertoonen. — Zij moesten dus daarop bedacht zijn, dat de retraite van de Armée niet *gecoupeerd* wierd, en aan haar de gelegenheid niet ontnomen om (de laatste nood zulks vereischende) in veiligheid ingescheept te kunnen worden." Zoo laauw en benepen overwoog men in het Engelsch Kabinet, den veegen toestand van eene Natie, wier lot zoolang van dat van Groot-Brittannië onafscheidelijk was geweest, en in welker hart PICHEGRU reeds was doorgedrongen. Zonder naar het schijnt, over de tekortkomingen als Bondgenoot na te denken, zon-

---

1) *Brieven en Negot.* III, 313 volg.

der zich veel te bekommeren over het door de treffelijkste Staatslieden steeds als onherstelbaar aangemerkt verlies van Nederland, berekende men met de meeste hardvochtigheid, de geschiktste middelen om de zoo hoog gewaardeerde keurbenden ongedeerd terug te bekomen; en in het uitzigt op de vermeestering van onze rijke Oost-Indievaarders [1]), op de slim beraamde inbezitneming van onze Koloniën, was men eerlang getroost en bereid, ons op den voet van *vijand* te behandelen! — Kon of wilde men de Republiek niet krachtig en toereikend onderschragen, kon of wilde men niet tot den algemeenen vrede met Frankrijk medewerken, bekoord gelijk men was door de Koningskroon van *Corsika* [2]), door de verovering van *Martinique*, *St^e^ Lucie*, *Pondichery* en andere Volkplantingen, of door de roemrijke zeeslagen onder *Howe* tot voortzetting van den oorlog aangevuurd, de billijkheid vorderde [3]) zich niet ten koste van een Bondgenoot te verrijken, dien men den Franschen als in de armen geworpen had. — Wat belette, hetzij dan bij onwil of onvermogen om langer de Alliantie van 1788 en 1794 gestand te doen, dat Nederland, onder beding van onzijdigheid, met de Conventie te Parijs een verdrag sloot, om „het territoir, de independentie en de Constitutie van den Staat," indien doenlijk, te behouden? — Dat, zoo men zonder hulp van Engeland, tot den vrede met de Franschen genoodzaakt werd, aan eene Alliantie met deze, zelfs aan eene *defensive*, niet te denken viel of men zoude

---

[1]) Verg. Bijlage IV (Negotiatiën van PASTEUR en VITRIARIUS te Londen), bl. 15 - 20.

[2]) Lord STANHOPE, T. II, 293. „Le Roi déclara (30 Dec. 1794, in de Troonrede) qu'il avait accepté la couronne de Corse," enz. — Z. voorts II, 207, 260.

[3]) VAN DE SPIEGEL aan FAGEL, 7 Nov. 1794 (III, 145): „Gisteren avond heb ik lang en breed met Lord ST. HELENS gesproken, en die liet zich ontvallen, dat Engeland ons moest vrijlaten ons zelf te *accommoderen* met Frankrijk," enz.

onvermijdelijk met de Engelschen in oorlog geraken [1]), was duidelijk.

Toen derhalve de hiervoren gemelde „*Oranje*-Gedeputeerden" of liever de Commissarissen van H. Ho. Mog. GERARD BRANTSEN en OCKER REPELAER, in de maand December 1794 naar Parijs togen, om met het Comité de Salut Public te onderhandelen en op den met 's Lands aanzien en onafhankelijkheid meest strookenden voet, den vrede te treffen, [2]) was het herstel der zaken, „in den staat van *neutraliteit*, zoo als vóór den oorlog," het hoofdpunt van hunne netelige taak. De Fransche Bewindslieden moesten overreed worden van de noodzakelijkheid, de Nederlandsche Republiek voor een nieuwen oorlog te behoeden, waarin men door een Verbond, buiten kijf zou gewikkeld worden. — Welke waarde — dit hadden de Commissarissen te betoogen en uiteen te zetten, — kon het voor de Franschen hebben, ons tot bondgenooten of overwonnelingen te maken met den last te meer, om zooals VAN DE SPIEGEL het uitdrukte, ons in ons tegenwoordig militair *epuisement*, te moeten defenderen?" — Hij wees met volkomen helderheid doorziende, wat Nederland, regtstreeks of zijdelings onder Fransche heerschappij gevallen, over het hoofd hing, op het reeds dreigend Groot-Britannië. — „Het zou mij, schreef de Raadpensionaris, onbegrijpelijk voorkomen, dat de intentie der Fransche Natie zou zijn, de Republiek te vernietigen of te willen *conquesteren;* want dit zou eveneens zijn als haar in handen van de Engelschen te geven, zonder er zelfs eenig nut van te trekken; — want zoodra de Republiek of door geweld, of door verdrag, hare existentie ver-

---

1) VAN DE SPIEGEL aan BRANTSEN en REPELAER, 18 Jan. 1795 „'s avonds ten 10 uren" (*Brieven en Negot.* III, 336): „De Alliantie waarvan men in Frankrijk spreekt, vooral eene offensive Alliantie, kan met geen mogelijkheid geadmitteerd worden, zonder van den eenen Oorlog in den anderen te vallen."

2) Z. Bijlage IX, bl. 42—46.

loren heeft, en onder Frankrijk is geraakt, staan de Engelschen gereed, om zich onze *dépouilles* of *débris* toe te eigenen [1]).”

Nog op denzelfden dag aldus, waarop WILLEM V met zijn gezin, te Scheveningen in zee stak, op den 18 Januarij 1795, meldde VAN DE SPIEGEL den Gevolmagtigden, dat men te ’s Hage bereid was al dat gene in te willigen wat kon „geadmitteerd worden, behoudens de onafhankelijkheid, integriteit, eer en eigendommen van den Staat, *zelfs met opofferingen van geld*, zoo het daarop aankwam [2]).” Men was niet ongenegen, tot op den algemeenen Vrede, aan Frankrijk eene zekerheid („securiteit”) te geven; te weten, de tijdelijke bezetting van grensvestingen, als waarborg der onzijdigheid [3]). De havens zouden voor de Fransche schepen openstaan, en ook in andere opzigten zou men Frankrijk gerieven. — De op het grondgebied der Republiek nog aanwezige krijgsmagt der Bondgenooten (van hetgeen men te Parijs de *Coalitie* noemde), zou gedrongen worden dit te ontruimen en alle andere plaatsen en sterkten door de Franschen niet bezet, zouden door Nederlandsche troepen worden bewaard. — Maar geene voorwaarden moesten de Commissarissen toegeven, die noodwendig eene vredebreuk met de Engelschen zouden veroorzaken. — Wij zullen hierna de voorzorgen van Hollands Eersten Minister zien verijdelen, maar ook de vruchtelooze pogingen van het Kabinet van St. James, dat te laat berouw gevoelende, de Republiek verlaten en opgeofferd te hebben, jaren lang de uiterste krachten inspannen zou, om den vroegeren Bondgenoot te herkrijgen en tot den duursten prijs te her-

---

1) *Brieven en Negot.* III, 335 volg. — 337.

2) *Brieven en Negot.* III, 338.

3) Maar zie de bezwaren van Lord ST. HELENS tegen Art. 8, 9 en 12 der Secrete Instructie voor BRANTSEN en REPELAER, in VAN DE SPIEGEL’S depêche aan FAGEL, 23 Dec. 1794. *Brieven en Negot.* III, 254 volg.

winnen wat men nimmer had moeten laten verloren gaan; om zelfs tot dat einde, in het belang van Europa's evenwigt, andere voorname Mogendheden tegen Frankrijk in het harnas te jagen [1]).

Doch, wij willen thans de Bataafsche voorspraken der Omwenteling, eerst onder de hand, daarna openlijk en officieel bij het Comité de Salut Public en de Conventie werkzaam, laten optreden en hun wedervaren schetsen. — Hoe deerlijk vond zich al ras de hooggespannen verwachting van JACOB BLAUW teleurgesteld en hoe drukkend was de vervulling van die taak, welke PIETER PAULUS uit de verte, als zoo ligt had geschilderd! — Wij zullen hierbij in het oog moeten houden, dat in de Negotiatiën, welke de onderteekening van het Haagsch Tractaat van 16 Mei 1795 voorafgingen, *drie* tijdperken wèl te onderscheiden zijn. In het eerste, was het Staats-Stadhouderlijk Bewind nog niet gevallen; in het tweede, waren de Bataafsche Gedeputeerden nog niet van behoorlijke geloofsbrieven der revolutionaire Staten-Generaal voorzien; in het derde werd hun diplomatisch karakter nog niet gaaf te Parijs erkend, veeleer betwist, gelijk de onafhankelijkheid zelve van onze Republiek op losse schroeven stond. — Na deze aanmerkingen bevroedt men al dadelijk, met welke bezwaren onze onderhandelaren nog vóór de debatten over de groote belangen der beide Natiën, te kampen hadden. — Het voorspel te *'s Bosch* was de inleiding tot de lange reeks van vernederingen, in Frankrijks hoofdstad, een vol half jaar vóór de plegtige toelating der Ministers-Plenipotentiarissen van de nieuwe Republiek

---

1) CASTLEREAGH, *Mem. and Corresp.* VI, 43—45, 51. Depêche aan Lord HARROWBY te Berlijn (19 Nov. 1805): »If Prussia will embark in the recovery of Holland, on however limited a scale, provided she is prepared unequivocally to maintain and defend the conquest when made" enz. Depêche aan Lord CATHCART, 27 Nov. 1805: »The great importance which the King attaches to the recovery of Holland" enz.

bij de Conventie, verduurd. — Weldra zouden zij ontwaren, dat er een hemelsbreed verschil bestond tusschen de verleidelijke Staats- en Volkenregtelijke beloften aan alle onderdrukten op het Vaste-land door de Fransche Vergadering of hare Vertegenwoordigers bij het Leger gedaan, en de eerlijke, opregte en onbaatzuchtige nakoming; dat men brommende woorden voor goede munt had aangenomen en het er kennelijk op werd toegelegd, den veroverde Hollanders, indien men hen niet even als België, tot Wingewest verlaagde, hunne vrijheid tot den hoogsten prijs te verkoopen.

Voor het overige schijnt zoowel het Staats-Stadhouderlijk Bewind [1], als de revolutionaire partij in Holland, het zelfbedrog te hebben gevoed, dat de Franschen hun gewillig het oor zouden leenen. „BRANTSEN (zoo luidt het verhaal van zijn voormaligen tegenstander BLAUW), met wien ik dikwijls naderhand daarover gesproken heb, zeide mij, dat men hem in den Haag wijs gemaakt had, dat hij zich maar te adresseren had aan het Comité de Salut Public te Parijs, en dat hij dan aanstonds Vrede zou kunnen maken. Zij bedrogen BRANTSEN, merkt hij aan, of zij kenden zeer weinig het zamenstel van dat Comité, dat uit zeer listige en *geraffineerde* menschen bestond, die zoowel de Ambassadeurs van Hun Hoog Mog. [2] als de Bataafsche Gedeputeerden *amuseerden*, om te zien welk een keer de zaken zouden nemen."

Slechts weinige dagen bevonden zich IRHOVEN VAN DAM en BLAUW, als Afgevaardigden van het Bossche Comité te Parijs, van de fraaije volmagt van HAMELSVELD en diens medeleden voorzien [3], of zij lieten in hunne depêches de

---

[1]) VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.* III, 274 (30 Dec. 1794 aan FAGEL). »Ik weet dat iemand van de *meneurs* gezegd heeft: »*nous ne voulons pas conquérir la Hollande, nous ne voulons que la forcer à la paix.*"

[2]) BRANTSEN was vroeger, onder LODEWIJK XVI, te Parijs als Ambassadeur geweest, maar ditmaal, even als REPELAER, »*zonder character.*" *Brieven en Negot.* III, 228.

[3]) »*Liberté — Égalité — Fraternité ou la mort.* Comité Révolutionaire

ondervonden teleurstelling ondubbelzinnig doorschemeren, terwijl zij hunne lastgevers tegen verdere begoochelingen waarschuwden. — Door de Hollandsche uitgewekenen VAN STAPHORST en JAN DE WITT, vooral door VALCKENAER niet slechts ingelicht, maar ook waar het pas gaf, ingeleid zoo bij het Comité de Salut Public als bij enkele invloedrijke personen in 't bijzonder, hadden zij overvloedige stof tot nadenken over de koele bejegening, gelijk over de minachting, waarmede het gedrag der Patriotten werd beoordeeld. Hoe? hadden deze dan niet den voortgang der Fransche wapenen krachtdadig, hoewel zijdelings, bevorderd? hadden zij Gedeputeerden, niet voor de goede zaak alles veil gehad? wat beduidde die verkleining van hunne verdiensten, van de vaderlandlievende pogingen der Clubisten? Wilde men den Bataven niets verschuldigd zijn, om tegen hen, even als in België en aan den Rhijn, het regt van den veroveraar te doen gelden? — Wat hiervan zijn mogt, VAN DAM en BLAUW meldden op den eigen dag der inscheping van den Stadhouder, aan hunne vrienden: „Wij kunnen niet ontveinzen, dat wij bij ons vertrek uit Holland, na alles wat door ul. gedaan en verrigt is, en na het uitstaan van zoo vele inquiétudes wegens het algemeen dévouement voor de Fransche Republiek, een beter accueil hadden ver-

---

Batave: Séance du 21 Frimaire l'an 3 de la Rép. franç. une et indiv. C. 11 Décembre 1794 (v. st.).

Le Comité arrête que deux de ses membres, savoir les Citoyens VAN IRHOVEN VAN DAM et BLAUW, assistés du Cit. RAOUL, Secrétaire du dit Comité, se rendront incessamment à Paris, à l'effet de communiquer à la République française, et spécialement à son Comité de Salut Public, des objets de la plus grande importance, tant pour les vrais intérêts du Peuple Français, que pour la liberté des Provinces-Unies des Pays-Bas; et rendront compte au Comité, dans le plus court délai possible, du résultat de leur mission. — Pour extrait conforme 28 Frimaire, 18 Déc. (v. st.). Signé IJSBRAND VAN HAMELSVELD, B. FREMERY, C. R. T. KRAYENHOFF, CAREL WEBBERS, JAN TEN BRINK, et RAOUL, Secrétaire."

wacht dan wij ondervonden hebben; dat wij voorts niet noodig zouden gehad hebben, bij herhaling te representeren het reciproque belang, dat de Franschen in het behoud van onze Republiek behooren te stellen; veelmin, dat wij noodig zouden gehad hebben uw gedrag te justificeren en aan te toonen, dat de Nederlandsche Bataven alles hebben gedaan, wat men op een redelijke, billijke wijs van hen heeft kunnen hopen en verwachten." — Waren die klagten den Franschen ernst of zochten zij een voorwendsel, om na zich van de Republiek meester te hebben gemaakt, „het Oppergezag, immers voor een' tijd, in Nederland uitsluitend door hunne Representanten of Agenten te laten uitoefenen?"

De voorteekenen waren alles behalve gunstig: VAN DAM en BLAUW konden niet eens vrij briefwisseling houden met het Comité te 's Bosch door middel van een' koerier, op hunne eigen kosten af te zenden; zij moesten zich tot de vertrouwelijke mededeeling van hunne gedachten, de bijzondere gelegenheid van hunnen geestverwant V. LIEBEHERR ten nutte maken. — Onder den indruk dier bevreemdende en onheilspellende geheimzinnigheid, en half gissende dat de „*froideur*" der Franschen daarin haren oorsprong had, dat zij bij hunne vertoogen, steeds met nadruk de vrijheid en onafhankelijkheid van het Nederlandsche Volk hadden voorgestaan, scherpten de Bataafsche Gedeputeerden hunnen lastgevers, koelzinnig beleid, vastberadenheid en de grondige overweging van den waren stand der dingen in; eene kwalijk bestuurde geestdrift en hartstogtelijkheid had reeds maar al te zeer in het vertrouwen op personen doen mistasten. Geene ligtgeloovigheid, menschenkennis werd vereischt. „Een en ander, zeiden zij [1]), zal u *frapperen*, maar het is noodig dat een ieder zich meer en meer beginne te prepareren,

---

1) »Parijs, 29 Nivose, (18 Januarij 1795) het 3e jaar der Fransche Republiek."

om de zaken niet altoos te *envisageren* uit dat oogpunt, 'twelk de gezonde rede en het opregte deugdzame hart aan de hand geven;" volmondig bekenden zij zelve, dikwijls in hun oordeel over zaken en gebeurtenissen ten hoogste te hebben gedwaald. Thans waren zij in het geval „de zaken meer van nabij te zien."

Zonderlinge gemoedsstemming te Parijs, terwijl onze van vreugde dronken Patriotten te Amsterdam en Haarlem, te Leiden en eerlang in den zetel der Staatsregering, te 's Hage, de Fransche krijgslieden als broeders en verlossers omhelsden! — Doch ook hier zou de bedwelming kortstondig zijn; — de buitensporige eischen der Representanten bij het Leger, maar nog meer die der Onder-bevelhebbers, hun gebiedende toon en bedreigingen bekoelden welhaast de opgewondenheid. Hier zoowel als te Parijs, moest de waarheid aan het licht komen, en geene klanken, maar de daden zouden het bewijs met zich brengen, of men al dan niet den schijn voor het wezen genomen had, en zich weinig minder dan de Belgen en Rhijnbewoners [1]) in boeijen had laten klinken, aan de schraap- en roofzucht van norsche Proconsuls ten prooi.

Men zal de getuigenis van een' vriend der Franschen, van een tegenstander van het Stadhouderlijk Bewind niet wraken, die reeds terstond, bij de komst der Verlossers in de Generaliteits-landen, de geweldenarijen van den woesten hoop, die straks tot plundering oversloeg, met verontwaardiging had aanschouwd. „Ik was woedend, zoo schreef de in 1787 uitgeweken PIETER VREEDE in latere dagen, en heb meer dan eens de Franschen ernstig bedreigd, dat zoo men geen orde stelde, ik de rivier zoude oversteken, en de

---

1) Z. het uitstekend werk van den Hoogleeraar te Bonn, C. TH. PERTHES, *Politische Zustände u. Personen in Deutschland, zur Zeit der Französ. Herrschaft.* Das südliche und westliche Deutschland. (2e uitg.) Gotha, 1862.

Vaderlandsche partij in het harnas jagen, om zich met mij, met de *Oranje*-partij te verzoenen, en met gezamenlijke magt ons tegen den verderen indrang der Franschen te verzetten. — Men stilde mij met de verzekering, dat het slechts de voorposten waren, bij welke het altijd ongeregeld toeging; maar dat de Armée beter orde hield. — Bij de uitkomst is gebleken, dat dit gedeeltelijk waar was; echter niet zoodanig of alle winkels moesten voor nietswaardige Adsignaten, en dus bij *quasi*-geregelden verkoop, hunne goederen afstaan, met welken vetten buit zich de Representanten, die zich en Chef bij de Armée bevonden, schandelijk verrijkten; 't geen veroorzaakt heeft, dat ik de Fransche legerdrommen, met uitzondering van eenige weinige brave mannen, in de gegeven omstandigheden, als een noodzakelijk kwaad heb aangezien, dat ik in *horreur* had [2]."

Na de overgave van *'s Bosch*, tot Lid van het door de Franschen ingesteld voorloopig Bewind (*Comité de surveillance*) benoemd, — en als zoodanig belast met de verdeeling en invordering der requisitiën ten behoeve der vreemde krijgslieden, werd hem de onverzadelijke inhaligheid der Bevrijders nog duidelijker. „Wij doorzagen de list der Franschen, die nu ons *intermediair* gebruikten, om door ons het mes op de keel te zetten, onze medeburgers uit te mergelen. Wij begonnen dus te weigeren, en raakten spoedig met de deugnieten overhoop [3]."

Waren dergelijke tooneelen reeds bij de intrede der Republiek voorgevallen, de omwenteling in Holland, met *Amsterdam* aan de spits, werd bij het doordringen der Fran—

---

1) Eigenhandig levensberigt, bl. 89.

2) Z. mijne voorlezing, *De vrijwording van Noord-Brabant in* 1795 (*Handel. van het Provinc. Genootsch. van Kunsten en Wetensch. in N.-Brabant* 1859) bl. 105.

3) Levensberigt, bl. 92.

schen naar Utrecht, vooral met inzigt om Neêrlands vrij en onafhankelijk bestaan te behouden, in allerijl bewerkt. Van de zijde der revolutionaire Clubs, had men aan de Burgerij de gevaren van een lijdelijk verbeiden der gebeurtenissen geschetst, en de noodzakelijkheid betoogd, zelf bij tijds met wakkerheid op te treden. Op de vraag door hunne geestverwanten aan de Nationale Conventie voorgelegd: „welke voornemens deze omtrent ons Vaderland had beraamd — of zij het als een Wingewest van Frankrijk beschouwen, en ons als een overwonnen en te onder gebragt volk behandelen wilde, dan wel als eene vrije Natie, de hand van Broederschap toereiken," was, naar zij verzekerden, uit Parijs geantwoord: dat, ingeval de Fransche troepen de steden met geweld van wapenen dwingen moesten, zonder dat men toonde begeerig naar de vrijheid te zijn, zij ons ingevolge al hare *Decreten*, niet anders dan als eene lafhartige en overwonnen Natie beschouwen kon; maar dat, indien het volk of de burgerijën in de steden eene omwenteling tot stand bragten vóór en aleer de Fransche krijgsmagt nog vóór de poorten stond, zij ons als onafhankelijk, hare vriendschap zou aanbieden [1]).

Toen derhalve de revolutionaire Municipaliteit den 19 Januarij 1795 te Amsterdam hare werkzaamheden aanvaardde, was eene harer eerste handelingen, door eene Deputatie uit haar midden, van een door den Voorzitter R. J. SCHIMMELPENNINCK en door den Secretaris R. W. TADAMA geteekenden brief voorzien, aan de Fransche Representanten te *Utrecht*, kennis van het voorgevallene te geven. — „Met eene waarlijk Republikeinsche voldoening de nadering van hunne Broeders de Franschen, vernomen en alleen op dit

1) Adres aan de Burgerij te Amsterdam, 17 Januarij 1795; in de *Handelingen van het Committé Revolutionair in Amsteldam* (bl. 18—21), het volgend jaar (19 Januarij 1796) door een der Leden, J. W. VAN HASSELT, uitgegeven.

heugelijk oogenblik gewacht hebbende, om de ketenen der slavernij, onder welke zij zuchtten, af te werpen, hebben, — dus luidde het schrijven [1]), — de Provinciale Representanten des volks van Amsterdam, de Burgers VAN EYS, TEYSSET en MEYER benoemd, om u, Burgers Representanten, te berigten, dat het volk dezer stad *de schoonste en heiligste der omwentelingen* [2]) met die rust en orde welke ware Republikeinen kenmerkt, heeft volbragt. De Representanten van het volk van Amsterdam hopen, dat de opstand en het gedrag der inwoners van deze stad bij die gelegenheid, aan de Fransche Representanten welkom zullen zijn, tot eene broederlijke vereeniging tusschen de Fransche en de Hollandsche Natie zullen leiden, en de doodslag voor onze gemeene vijanden zullen zijn." Mondeling droeg men aan de Deputatie op, aan de Fransche Commissarissen eenige troepen te verzoeken, voor welker inkwartiering zorg zou worden gedragen. En zoo verschenen de als vrienden uitgenoodigde en met blijdschap ingehaalde Franschen, onder de meest geruststellende verzekeringen, in het hun vrijwillig geopend *Amsterdam*. „Wij komen niet bij u, zoo heette het in de Proclamatie der Representanten GILLET, BELLEGARDE, LACOSTE, JOUBERT en PORTIEZ (de l'Oise), om u onder 't juk te brengen; de Fransche Natie zal uwe onafhankelijkheid eerbiedigen. De Legers der Fransche Republiek zullen de strengste krijgstucht oefenen. Alle balddadigheden, alle buitensporigheden tegen de inwoners, zullen strengelijk gestraft worden. De veiligheid van personen en goederen zal worden

---

1) *Handelingen van de Municipaliteit der stad Amsterdam*, 1ste Deel, bl. XXIV: »Aux Citoyens du Peuple Français en séance à Utrecht. Les Représentans provisoires du Peuple de la Commune d'Amsterdam. Salut et Fraternité. Ayant appris avec une satisfaction vraiment républicaine l'approche de leurs frères, les Français, et n'ayant attendu que cet heureux moment pour secouer les fers de l'esclavage, sous lesquels ils *gémissèrent* (sic)."

2) „Vient d'opérer *la plus belle et la plus sainte des insurrections*. — Fait à Amsterdam *le premier jour de la Liberté.*"

gehandhaafd. De vrije godsdienstoefening zal ongestoord blijven. De wetten, gewoonten en gebruiken zullen voor alsnog behouden worden. Het Bataafsche Volk gebruik makende van zijne oppermagt, zal de inrigting van zijne Regering alleen geregtigd zijn te veranderen of te verbeteren [1]."

Laat ons zien, welke daden met die welluidende, veelbelovende verklaring in strijd, het welsprekend Hoofd der Amsterdamsche Municipaliteit sedert in een andere hoedanigheid en op een meer verheven standpunt geplaatst, meer dan eens noodzaakten het Fransch Bewind te herinneren, dat Holland geen Wingewest was; dat onze oude geschiedenis getuigde van den onbezweken moed, welken het te allen tijde der dwingelandij had tegengesteld; dat onze ingezetenen, lang voor de komst der Franschen, tegen het Stadhouderschap streden, en dat het onthaal, den Franschen gegeven, aan de geheele wereld had bewezen, dat de Bataven geene overwinnaars, maar broeders, geene onderdrukkers, maar vrienden ontvingen [2].

---

[1]) Z. de geheele Proclamatie (in het Hollandsch) in de *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* (1795). I, 5, 6. Een uittreksel (in het Fransch) geeft (20 Januarij 1795) met deerlijk verminkte namen der Leden van het Amsterdamsche Comité Revolutionair, LOUIS BLANC, *Hist. de la Révolut. française*, T. XII (Paris 1862), p. 21 suiv. GREGORIUS CRUIS heet daar W. E. G. PRUYS; S. WISELEUS moet zijn S. IPERUSZ. WISELIUS; J. J. A. GOGES beteekent den beroemden Financier GOGEL; J. THOEN kan blijven, maar D. VON LAER moet zijn VAN LAER; J. ONDOUP is JURRIAAN ONDORP; E. VAN DESTINS staat er voor EDUARD VAN DER SLUIS; P. DUERBULT is P. B. DUIRVELT; J. VAN HASSEN moet zijn J. W. VAN HASSELT, en P. J. R. P. VAN DER AA beteekent P. J. B. C. V. D. AA. Voor 't overige heeft de Franschman maar half schuld; de misslagen heeft hij meest uit het *Annual Register* overgenomen.

[2]) G. Graaf SCHIMMELPENNINCK, RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, *en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd*, ('s Gravenh. en Amsterd. 1845) I, 193, 344. Nota van 2 Julij 1799, aan het Directoire ingediend: »Il (het Fransche Bewind) leur rappellera sans doute (aan zijne Agenten hier te lande), que la Hollande *n'est point une conquête;* que son antique histoire atteste l'indomptable fermeté qu'elle opposa toujours à la tyrannie; que ses habitants, *longtemps*

Doch vooraf zal het niet ondienstig zijn, een blik op het bestier der Diplomatie, dat is, op het met dien tak der Regering belast personeel, zoo alhier als in Frankrijk te werpen.

Wie treffen wij, na de aftreding van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL en sedert de vestiging der Provisionele Representanten van het volk van Holland, de opvolgers der Provinciale Staatsvergadering, onder de leiders der Buitenlandsche Zaken van de nieuwe Republiek aan? — Gewis, kon het wel niet dan eene zeer oneigenlijke en hoogdravende uitdrukking zijn, een gedeelte der taak van het Amsterdamsche *Comité van algemeen welzijn*, als *diplomatisch* te bestempelen. En toch in de Proclamatie van 20 Januarij 1795, worden de werkzaamheden van het stedelijk Collegie, onder anderen, aldus omschreven, dat vijf Leden en twee Secretarissen zich zouden „bezig houden met de correspondentie en communicatie met de Legers der Fransche Republiek en naburige Nederlandsche steden, het beramen en ontwerpen der te doene Publicatiën en te geven Instructiën, en in het algemeen *met al hetgeen tot de Diplomatie behoort.*" — Dien ten gevolge zouden zij ook „met de Commissarissen en Generaals bij de Fransche Legers handelen [1])." Ook het Comité Revolutionair of van *Insurrectie*, te Amsterdam en de Wijkvergaderingen dier stad, lieten zich nu en dan, op het gebied der Diplomatie hooren, terwijl de Ambassadeur bij de Ottomanische Porte, VAN DEDEM, het zelfs niet beneden zich achtte, zich bij het Comité te doen inleiden om het met de wel volbragte Revolutie geluk te

---

avant l'arrivée des Français, combattirent contre le Stadhoudérat, et que l'accueil qu'ils leur ont fait a prouvé au monde entier *qu'ils recevaient des frères et non des vainqueurs, des amis et non des oppresseurs.*"

1) Proclamatie der Provisionele Vertegenwoordigers van het Volk van Amsterdam, in de *Handelingen v. het Committé Revolutionair*, bl. 9, volg. Art. 12.

wenschen [1]). Wij hooren den te Parijs nog aanwezigen IRHOVEN VAN DAM, door het Comité, den 18 Februarij 1795, lof toezwaaijen voor „de menigvuldige blijken van ijver, ware vaderlandsliefde en getrouwheid, welke gij, zoo luidde de vereerende taal, met onzen verdienstelijken medeburger BLAUW, ten voordeele van ons zoolang gedrukt Vaderland hebt aan den dag gelegd, gedurende den tijd dat gijlieden op last van het gezamentlijke Ligchaam der Nederlandsche omwentelings–Committés bij de vrije Franschen, de zaak der Nederlandsche vrijheid hebt voorgestaan. Wij bedanken u en uwen braven metgezel, zoo voor ons zelve, als in naam van geheel ons Vaderland, voor uwe betoonde vlijt; en wenschen niets vuriger, dan u mondeling onze betuigingen van genoegen, met den broederlijken welkomkus aan te bieden [2]." Inderdaad was VAN DAM eene week daarna, binnen Amsterdam terug en nam hij als Lid der Municipaliteit zitting [3]). Maar nu begeerden eenige weken later, de Gecommitteerden der Bataafsche Clubs, Burgerwijken en andere vaderlandsche Gezelschappen, door het Comité te worden ingelicht aangaande den verderen loop der Negotiatiën, door VAN DAM's gewezen Ambtgenoot te Parijs voortgezet; „wat de verrigtingen geweest zijn van den Burger BLAUW bij de Nationale Conventie, en te mogen weten den uitslag van deszelfs Commissie [4])." Het Comité Revolutionair moest belijden even onkundig te zijn als de vragers, maar kleedde zijne diplomatische onmagt met zekeren

---

1) »Den Burger VAN DEDEM — geintroduceert zijnde door den Burger MARSELIS, wenschte het Commitié geluk" enz. *Handelingen*, bl. 328 (14 Febr. 1795). Rondborstig daarentegen en onverholen spraken de Ministers HOGGUER te Petersburg, (Z. *Bijlage* II) HARTSINCK te Hamburg en VAN NAGELL te Londen, hunnen afkeer van de Omwenteling uit.

2) *Handelingen*, bl. 101.

3) *Handelingen van de Municipaliteit der stad Amsterdam*, I, 139, (25 Febr. 1795).

4) 29 April 1795.

tact in. „Overtuigd, zeide het, dat eene volstrekte geheimhouding in politique onderhandelingen dikwerf zeer veel tot de réussite toebrengt", vermeende het ten deze „op de bekende braafheid van de Leden, uitmakende de Provisionele Representanten van 't Bataafsche Volk, te moeten berusten [1])." Bij gunstig verslag, zouden deze voorzeker niet in gebreke blijven, het zoo spoedig „mogelijk aan het brave Volk" der Republiek mede te deelen. Doch met dit ontwijkend antwoord niet tevreden, eischte de Algemeene Vergadering der Amsterdamsche Wijkvergaderingen, dat de Municipaliteit door hare Gedeputeerden ter Vergadering der Provisionele Representanten van het Volk van Holland, en door die Vergadering wederom ter Generaliteit, zou aandringen, zoo op andere punten, als in 't bijzonder wat de verhouding van Nederland naar buiten betrof, op „het opening geven van den politieken staat en betrekking der Republiek met de Fransche Natie"; voorts op de mededeeling, „hoe verre men gevorderd was met het Tractaat van Alliantie met de Fransche Republiek," en hoe het stond met „alle andere Tractaten en verbindtenissen met andere Mogendheden [2])." Het ongeduld der lastige Wijken werd weinige dagen daarna bevredigd, al zou dan ook het gesloten verdrag niet aan de hooggespannen verwachting der min doorzigtigen voldoen [3]). Maar na de regeling der internationale belangen met Frankrijk, kwamen eerlang de Wijken met het voorstel te berde [4]) „dat ten allerspoedigste" aan de Gedeputeerden van Amsterdam bij de Provisionele

---

[1]) *Handel. van het Committé Revolutionair*, bl. 170 volg.

[2]) Zitting der Municipaliteit, 6 Mei 1795; *Handelingen*, II, 558 volg.

[3]) Zitting van 21 Mei 1795; *Handelingen*, II, 646. »Dat de eerste zeven Artikelen, waarvan sommige reeds door de sedert geslotene Alliantie met Vrankrijk vervallen zijn," enz.

[4]) *Voordragten van de Algem. Vergadering der Wijkvergaderingen der stad Amsterdam en derzelver Juridictie, aan de Municipaliteit. Handel.* II, 701 volg.

Representanten van het Volk van Holland, de last gegeven wierd, „het *ter Generaliteit* te trachten daar henen te dirigeren," dat zoo de Fransche en Bataafsche Republieken onderhandelingen over den vrede met Engeland aanknoopten, er op de voormalige Tractaten tusschen dat Rijk en Nederland bestaan hebbende zorgvuldig zou worden gelet, en men de schadelijke verdragen, „bovenal het Tractaat met CROMWELL," niet weder zou doen herleven.

Wij hebben in die aanzoeken der misnoegde en bemoeizieke revolutionairen, het ondubbelzinnig bewijs, dat de zetel der Nederlandsche Diplomatie, vóór en na de Omwenteling, dezelfde was gebleven; niet naar *Amsterdam* overgebragt, maar te *'s Hage* gevestigd. En zoo werd de toeleg verijdeld van hen, die er naar streefden, de tegenwoordige hoofdstad des Rijks eene rol, niet ongelijk aan die van het woelig middenpunt der Europesche beschaving, te doen spelen. „Zoo als *Parijs* in Frankrijk het rad is waarop alles draait, zoo is en behoort ook *Amsterdam* in dit Land te worden aangemerkt," heette het in zeker vertoog van een onvermoeid finantieel plannenmaker dier dagen [1]), die met meer juistheid den invloed erkende, welken de Provincie Holland in de Unie had.

Doch het schitterendst blijk van het diplomatisch aanzien en overwigt, door dat Gewest ook na den ommekeer van zaken, ongekrenkt behouden, was wel het gebeurde met opzigt tot de keuze der Ministers–Plenipotentiarissen, die bij de Nationale Conventie van wege de nieuwe Republiek zouden benoemd worden. Hoevele Instellingen van het oude Nederland, door den presidialen hamer ter Hollandsche Vergadering der Provisionele Representanten mogten vernietigd zijn, hier behielden de *precedenten* hun regt, en

---

[1]) Adres van J. F. VAN DEN CORPUT, 2 Maart 1795, over de Fransche Adsignaten. *Handel. van de Municipaliteit der stad Amsterdam*, I, 214.

werd in omvraag gebragt, „daar het naar stijle gebruikelijk was, dat *Holland* ter Generaliteit de voordragt deed van hen „die in Ambassade" gingen, hoe veel personen naar Parijs zouden worden afgevaardigd, terwijl tevens BLAUW en CASPARUS MEIJER aan H. Hoogmogenden, de revolutionair gezuiverde Vergadering der Staten-Generaal, als Ministers werden aanbevolen [1]).

Maar niet slechts de Vertegenwoordigers van den Staat buiten 's lands, hetzij dan bij gekroonde hoofden of wel bij Republieken, ook de leiding der Diplomatie te 's Hage, aan den Eersten Voorzitter der Representanten van Holland toevertrouwd, zou het bovendrijvend gezag van die Provincie openbaren. En toch hoe zonderling! Toen de uitstekende VAN DE SPIEGEL, van zijn Ambt ontzet, voor zijn kortstondig zegevierenden tegenstander PIETER PAULUS plaats maakte, ruimde de eene geboren Zeeuw aan den ander het eergestoelte in; en bezwaarlijk had de Raadpensionaris door een meer begaafden opvolger vervangen kunnen worden, al zijn dan ook de uitkomsten der diplomatische bedrijvigheid van dezen Man niet zoo gelukkig geweest, als zijne zucht en arbeidzaamheid tot herstel van 's Lands vervallen Zeewezen. Reeds in de zitting van 29 Januarij 1795 hadden de Hollandsche Representanten hunnen tijdelijken President de taak, tot daartoe door VAN DE SPIEGEL vervuld, opgedragen. „In overweging genomen zijnde, dat voorheen de buitenlandsche Ministers zijn gewoon geweest met den Raadpensionaris te confereren, niet alleen wegens zaken de Provincie van *Holland* maar ook die der *Generaliteit* concernerende, door wien dan daarvan ter respective Vergaderingen werd rapport gedaan; en voorts, dat het van het uiterste belang is die relatiën zooveel doenlijk te conserveren," had men besloten, PAULUS tot het houden

---

[1]) *Handel. der Municipaliteit v. Amsterdam*, I, 123 (20 Febr. 1795).

dier Conferentiën „te qualificeren [1])." Zoo ook werd de tijdelijke Voorzitter met het Groot-Zegelbewaarderschap belast, hetwelk VAN DE SPIEGEL had bekleed [2]). Twee dagen daarna, werd PAULUS door de Vergadering gemagtigd [3]), om zoo aan den Minister der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, ADAMS, als aan de andere Gezanten van vreemde Hoven te 's Hage, bij eene officiele Nota, kennis van de verandering in den Regeringsvorm en van zijne optreding in den diplomatischen werkkring te geven. Hij verklaarde zich daarbij bereid, hen elken morgen vóór den middag te ontvangen, en in 't algemeen met de Leden van het Corps Diplomatique dezelfde betrekking als tot hiertoe de Raadpensionaris, te onderhouden.

PIETER PAULUS ving zijne ongewone taak met een gewigtig voorstel ter Vergadering van Holland aan. — Hij hield zijnen medeleden de noodzakelijkheid voor, door de Gedeputeerden der Provincie H. Ho. Mog. te doen betoogen, dat met de komst der Franschen hier te lande, onze ge-

---

1) *Decreten der Provis. Represent. van Holland*, I, 28 volg.

2) t. a. p.

3) 31 Januarij 1795. *Decreten*, I, 42. »*Liberté*, *Égalité*. Le Citoyen PAULUS est chargé de la part de l'Assemblée des Représentans provisoires du Peuple d'Hollande de notifier à Monsieur ADAMS, *Ministre des États-Unis de l'Amérique*, que l'Assemblée des ci-devant États d'Hollande, composée d'un Corps de Nobles et de Villes votantes, a été abolie comme telle, et remplacée par la susdite Assemblée des Représentans; qu'au lieu d'un *Grand-Pensionnaire* qui auparavant en étoit le Modérateur, celle-ci sera dirigée par un Président, qui sera continué ou changé de quinze en quinze jours; que lui même ayant été nommé pour cette fonction, il lui a été enjoint d'en faire part aux Ministres des Puissances étrangères, qui résident auprès les États-Généraux, et d'entretenir avec eux les mêmes relations, tant pour ce qui regarde les affaires de la Province d'Hollande en particulier, que pour celles de la République en général, qu'ils entretenoient auparavant avec le Conseiller-Pensionnaire. Ils le trouveront toujours prêt à les recevoir le matin avant midi, au Logement de *Rotterdam* ici à La Haye. — Salut et Fraternité. Signé P. PAULUS."

daante en betrekking tot buitenlandsche Mogendheden geheel was omgekeerd. Waren wij voorheen Bondgenooten van Pruissen, Oostenrijk en Engeland tegen Frankrijk, door het inrukken der Franschen, kwamen wij nu in eene gansch andere verhouding tot de Hoven van Weenen, Berlijn en Londen. Het Verbond met deze, moest beschouwd worden als verbroken. Van de Tractaten in 1788 met de Hoven van Pruissen en Engeland aangegaan, kon thans te minder rede zijn, daar de Stadhouder zelf, Kapitein–Generaal en Admiraal had kunnen goedvinden deze Landen te verlaten, terwijl die erfelijke waardigheden vervolgens waren afgeschaft. Men zou te Berlijn en te Londen wel gelieven te begrijpen, dat hiermede ook de bij die Tractaten beloofde *guarantie* van onze Constitutie, in 't bijzonder, die der gemelde ambten en bedieningen, was komen te vervallen. Men behoorde zich evenwel genegen te betoonen met genoemde Hoven omtrent de verdere Artikelen dier Tractaten in zoodanige handeling en schikkingen te treden, als met het belang der Natiën wederzijds geacht zou worden te strooken; en in ieder geval te betuigen, dat het H. Ho. Mog. aangenaam zou wezen, met hen in vriendschap te blijven. Wijders, vermits dit Land kon schijnen door de Fransche Legers bezet te zijn („*geoccupeerd*"), kwam het PAULUS geraden voor, in het belang der onafhankelijkheid van de Republiek, aan ieder der Ministers van de Hoven een afdruk te doen geworden van de Proclamatie, door de Bevelhebbers van de Legers, zoo van de Sambre en de Maas als van het Noorden uitgevaardigd, bij welke Nederland „door de Franschen zelve verklaard was te blijven een vrije en onafhankelijke Staat [1])." Nog meer beslissend was de voordragt van dien

---

1) *Decreten der Provis. Represent. v Holland*, I, fol. 34 volg. (29 Januarij 1795). Doch zie I, 223, waar de meer waarschijnlijke dagteekening van 31 Januarij voorkomt.

Staatsman, onmiddellijk den 12 Februarij daaraanvolgende, door de Vergadering van Holland beaamd en tot Besluit verheven [1]), daartoe strekkende, dat dewijl ter Generaliteit de meerderheid bepaald *revolutionair* was geworden, het tijdstip geboren was, om door de Staten-Generaal deze punten plegtig als beginselen der nieuwe orde van zaken, te doen verkondigen: I. Dat H. Ho. Mog. „als het *representatief* van het geheele Volk der zeven Vereenigde Nederlanden" ook voor het zoogenaamd ressort van de Generaliteit, in 't bijzonder mede voor al de Kolonien van den Staat, erkennen en aannemen de Verklaring van de Regten van den Mensch en Burger zoo en invoege als reeds in Gelderland, Holland, Utrecht en Overijssel was geschied, — elk en een iegelijk ontslaande van den eed, op de zoogenaamde oude Constitutie, of aan den Stadhouder, Kapitein en Admiraal-Generaal gedaan.

II. Dat H. Ho. Mog. daarvan onverwijld bij eene Commissie, met overhandiging van een schriftelijk Declaratoir, kennis geven aan de te 's Hage aanwezige Representanten van het Fransche Volk; voorts aan den Generaal en chef PICHEGRU, en aan al de hier tegenwoordige Ministers van vreemde Hoven.

III. Dat ook de Nederlandsche Ministers bij vreemde Hoven worden aangeschreven hiervan, zooals van alle voorname gebeurtenissen in den Staat gebruikelijk is, mededeeling te doen; met betuiging van het opregt verlangen van H. Ho. Mog. en van het geheele Volk van Nederland, „om met alle Natiën en Mogendheden een bestendigen vrede en vriendschap" aan te kweken, — onverminderd hetgeen vroeger met opzigt tot de Hoven van *Weenen*, *Berlijn* en *Londen* was besloten.

IV. Dat „in het bijzonder en ten allereerste," zoo door

---

[1]) *Decreten*, I, fol. 223, volg.

eene Commissie uit H. Ho. Mog. aan de Fransche Representanten te 's Hage, als aan de Nationale Conventie zelve „door één of meer daartoe expres te committeren bekwame personen," het verlangen worde geopenbaard, „om tusschen de beide Natiën, als twee gelijke en even onafhankelijke Republieken, eene *vaste Alliantie* aan te gaan," op redelijke en voor beide even voordeelige voorwaarden. — Dat alzoo met de daad de grond gelegd worde tot de naauwste broederschap, die tot hiertoe immer tusschen twee Natiën heeft bestaan; en waarvan de gevolgen niet dan ten uiterste heilzaam, zoo voor haar zelve als voor den algemeenen vrede van Europa zouden kunnen wezen.

Welk eene verblinding, zoo niet eene ligtgeloovige Natie door ijdele klanken werd gestreeld en begoocheld! Alliantie met de Fransche Republiek, en tegelijk vrede met Groot-Britannië! Hij, die VAN DE SPIEGEL voorloopig had vervangen, was toch niet zoo kortzigtig, of de Rede, welke hij aan het hoofd der plegtige Deputatie uit de Vergadering van Holland, twee dagen daarna [1]), tot de Fransche Representanten hield, met duidelijke bedreigingen tegen de Engelschen vervuld, zou geen zin gehad hebben. In het gewezen Stadhouderlijk kwartier, „nu dienende tot het verblijf der voornoemde Representanten [2])," ontvingen deze de nederige hulde van hen, die aan de souvereine Staten van het magtig Gewest opgevolgd [3]), bij monde van den beroemden Uitlegger der *Unie van Utrecht*, aan de welwillendheid der Fransche Natie en aan hare zegevierende wapenen, openlijk het geluk dank weten [4]) van hunne ketenen verbroken

---

1) 14 Februarij 1795, *Decreten*, I, 232.

2) *Decreten*, I, 247.

3) De Deputatie bestond uit de Burgers PAULUS, LESTEVENON, VAN LEYDEN, DEKKER, MEYER, VAN HOGENDORP, HOVENS, REEPMAKER, VREDENBURCH, DE KEMPENAER, SPEELEVELD en LA PIERRE.

4) *Decreten*, 13 Febr. 1795, I, 236 volg. »En effet, Citoyens Représen-

en de Vrijheid in hun midden hersteld te hebben. Zij verwaardigden zich, de nazaten der Mannen, voor wie nog geene eeuw geleden, de Minister van Buitenlandsche Zaken van den opgeblazen LODEWIJK XIV ootmoedig gebogen had, zij verwaardigden zich dien laatdunkende vreemdelingen de voornaamste Besluiten sints hunne bijeenkomst genomen, als de eerste vrucht der herkregen Vrijheid, te overhandigen [1]! En al weder uitte men de onzalige begeerte, naar de innigste verbindtenis met Frankrijk smachtende [2]! „Moge, zoo sprak PIETER PAULUS, die wensch van geheel het Bataafsche Volk eerlang verwezenlijkt worden tot heil der beide Natiën, in haar wederzijdsch belang en om de verderfelijke aanslagen van onze gemeene vijanden volkomen te verijdelen! Wilt ons, Burgers Representanten, tot dat einde de broederhand reiken en op de edelmoedige verklaringen, die gij bij het betreden van onzen grond, in uw Manifest voor geheel de wereld hebt afgelegd, het zegel drukken. Alleen hierdoor, Burgers Representanten, zullen onze betrekkingen Frankrijk tot voordeel en onzen verbonden vijanden noodlottig zijn; inzonderheid hun [3], die van de opkomst af van ons Volksbestaan, de onverzoenlijke vijanden van de Republiek, van hare vrijheid, van haren koophandel, gelijk van hare wezenlijke onafhankelijkheid geweest zijn. Al hunne kunstenarijën zullen wij zeer ligt beschamen en hunne listen verijdelen, zoodra wij eene Alliantie gesloten hebben,

tans, c'est à votre présence *si désirée* parmi nous, et à la bienveillance de la Nation Française envers ce Peuple, que nous devons le bonheur *d'avoir pu briser nos chaines* et ramener au milieu de nous les bienfaits de la Liberté."

[1]) „Nous venons vous en offrir les premiers fruits, en vous présentant les Décrets y relatifs de notre Assemblée," enz. *Decreten*, I, 286.

[2]) L'accomplissement du désir ardent, que nous avons, de nous allier le plus étroitement possible avec la Nation Française."

[3]) „Et en particulier à ceux, qui depuis le commencement de notre existence politique, ont été les ennemis implacables de cette République, de sa liberté, de son commerce et de son indépendance réelle.

ten gevolge van welke wij met u de meest doeltreffende en dadelijke maatregelen voor de aanstaande krijgsverrigtingen te lande en ter zee kunnen beramen, met het doel [1]) om alzoo aan Europa een duurzamen vrede te schenken."

Wij willen thans nagaan, welk redelijk vertrouwen men op zulken gelukkigen uitslag der te Parijs aangeknoopte Negotiatiën, met het oog op hetgeen IRHOVEN VAN DAM en BLAUW bereids wedervaren was, hier te lande kon koesteren. Niet gering bezwaar hadden die Gedeputeerden uit het gelijktijdig verblijf in de Fransche hoofdstad, van de Commissarissen van H. Ho. Mog. BRANTSEN en REPELAER ondervonden. Welke volmagt konden de Patriotten tegen den officielen last dier Staatslieden vertoonen? Voor zooverre het *Comité de Salut Public*, „het Ligchaam, met hetwelk alle buitenlandsche relatiën moesten genegotieerd worden," zich dezelfde of grootere voordeelen van de „*Oranje*–Ambassadeurs" beloofde, was het te vreezen, dat de zendelingen van eenige Clubisten, bij die der nog bestaande Stadhouderlijke Regering in de schaduw zouden gesteld worden. Hooren wij, met welk gevolg zij zich bij het Comité, met name bij CARNOT [2]), gelast met hen te spreken, over de onderscheiding, waarmede BRANTSEN en REPELAER bejegend werden, beklaagden. „Wij hebben, dus melden zij, onze hoogste verwondering te kennen gegeven over de apparitie van twee pretense Ambassadeurs van de onwettige Staten–Generaal, met een gevolg van zoogenaamde Staten-boden en bedienden. Wij hebben het Comité de Salut Public doen gevoelen, dat volgens de Fransche grondbeginselen zelve, met die Ambassadeurs geene onderhandelingen konden worden

[1]) „Dont le but et les suites pourront être de rendre pour toujours la paix à l'Europe."

[2]) Verg. over het bedrijf van den vermaarden krijgsman, als Lid van het Comité, de onlangs verschenen *Mémoires sur Carnot* 1753—1823 *par son Fils*. Tome premier (seconde Partie) Paris, 1862, p. 336—348, 347, 558 volg.

geëntameerd; dat van hunne Negotiatiën ook nimmer eenige vrucht, hoe ook genaamd, kon verwacht worden," daar toch hun eenig oogmerk geen ander kon zijn dan de krijgsverrigtingen, zoo doenlijk, te schorsen en een tijdelijken stilstand van wapenen te bekomen [1]). Zij betoogden, dat de Staatsche Commissarissen toch wel niet op de verbanning van den Stadhouder zouden aandringen; dat deze wel niet konden bedoelen, den Regeringsvorm „op *democratische* principes te vestigen," de eenige waarborg voor de Fransche Republiek, van de opregtheid der Nederlandsche Natie. Het was hun blijkbaar enkel te doen om tijd te winnen. Weshalve VAN DAM en BLAUW de inhechtenisstelling der „pretense Ambassadeurs" of ten minste hunne onmiddellijke verwijdering eischten. Op welke onvoorzigtige vordering CARNOT droog hernam, — de Patriotten verzwijgen het niet — „dat zij Ambassadeurs ook het regt hadden, om even als wij te hunnen opzigte, onze arrestatie te vragen."

Erger nog dan dit antwoord, hetwelk hen gramstorig maakte, was de vernedering, welke de Gedeputeerden, kort daarna, bij het *Comité de Sûreté Générale*, en wel bij de *section de Police*, hadden te ondergaan; alwaar zij, „ieder afzonderlijk, twee uren achter elkander door eene Commissie, verzeld van een Secretaris, op *interrogatorien* gehoord" werden, als waren zij *gens sans aveu* of verdacht geweest! Eene behandeling te grievender, daar zij na alle navraag te dien aanzien, niet hadden kunnen bemerken, dat men „de *Oranje*-Ambassadeurs" even onbetamelijk bejegend had.

Doch dit voorval is te veelbeteekenend, om het niet meer omstandig naar het berigt van BLAUW, te vermelden. — Gelijk deze verzekert, heeft het feit „oneindig" bijgedragen tot het gestreng bevel aan PICHEGRU, om onverwijld van den harden winter tot den inval in Holland gebruik te maken.

---

1) Depêche van BLAUW en VAN DAM, 18 Februarij 1795 (29 Nivose, 3e jaar).

BLAUW ontving namelijk een bezoek van BERNARDUS BLOK [1]), voorheen Secretaris van Gecommitteerde Raden in het Noorder-kwartier (van Holland). Deze zeide hem, dat hij een' vriend had, AUDIBERT CAILLE van Calais, welke met den Representant COURTOIS, Lid van het *Comité de Sûreté Générale*, zeer gemeenzaam omging. Die Afgevaardigde had bij den val van ROBESPIERRE en onder de *Thermidoriens* „een groote rol gespeeld;" hij genoot dus thans eenigen invloed. BLOK stelde dien tengevolge, eene ontmoeting met COURTOIS, aan de Bataafsche Gedeputeerden voor, daar die Representant „gaarne met hen wenschte te spreken, en welke Representant niet ongenegen zou wezen, *moyennant quelques sacrifices*, de *Oranje*-Ambassadeurs in de Nationale Conventie zelfs te *denonceren*;" doch waartoe hij eenige inlichtingen noodig had [2]).

BLAUW nam den voorslag aan: BLOK kwam den volgenden dag weder, en zeide dat COURTOIS de Gedeputeerden 's avonds zou afwachten in het Hôtel van het Comité de Surêté Générale, waar de Representant „meestal sliep, om bij de hand te zijn." Zoo ging dan BLAUW (VAN DAM ziek zijnde), vergezeld van den Secretaris RAOUL, alleen met BLOK en AUDIBERT naar de aangeduide plaats; in de vaste overtuiging, niemand anders dan COURTOIS, aldaar te zullen aantreffen. — Na een uur toevens, werden twee groote deuren geopend, en bevond BLAUW zich tot zijne verbazing, in tegenwoordigheid van 24 personen, in goede orde rondom eene tafel gezeten. Een Secretaris stond op en geleidde den Bataafschen Gedeputeerde en diens gevolg, in een naastgelegen vertrek, waar kort daarna, drie of vier Leden van evengemelde Vergadering, onder deze de aanstaande Directeur

1) Verg. *de Chalmot*, *Verzamel. van Placaten*, *Resolutiën* enz. V[e]. Deel bl. 2—80, XVIe Deel bl. 30—94.

2) BLAUW, *Memorie*, fol. 19—22.

BARRAS en de slager LEGENDRE ook verschenen. Deze noodigden hen uit plaats te nemen, en vroegen wat zij voor te dragen hadden. Op die vraag wist BLAUW, geheel versteld, naauwelijks „wat hij dacht of spreken zoude," beurtelings BLOK, RAOUL en „den vriend AUDIBERT CAILLE" aanstarende, welke Franschman „zich in allerlei bogten wrong en gestadig van kleur veranderde." Na lang stilzwijgen, zeide onze Hollander, niet voornemens geweest te zijn, zich tot die aanzienlijke Vergadering te wenden, maar dat hem en den zijnen door een der Leden een *rendez-vous* gegeven was om over de Hollandsche zaken te spreken, en dat zij door de Bataafsche Patriotten als Gedeputeerden waren afgezonden, om de belangen van hunne Republiek aan de Fransche voor te dragen. „Dans ce cas, antwoordde LEGENDRE, vous pouvez vous ouvrir avec confiance: nous estimons les Patriotes de votre Pays." Hierdoor aangemoedigd, trad men in een vertrouwelijk gesprek; men deed een beknopt verslag van alles, wat betrekking had tot ons Land, van de wenschen der Patriotten, van den staat van het Fransche Leger, van het te vreezen gebrek aan levensmiddelen, in één woord van alles wat der revolutionaire partij overkomen was, evenwel met omzigtigheid en zonder iemand persoonlijk te krenken. Men vergat niet, van de *Oranje*-Ambassadeurs te spreken. „Eh bien, barstte LEGENDRE uit, n'y a-t-il pas longtemps que je disais, qu'on nous *amusait* là-bas [1])?" Eensklaps stonden alle drie op en zeiden: „Nous croyons que vous êtes de braves gens, et vous pouvez nous en donner une preuve en mettant par écrit tout ce que vous venez de dire." Men kon niet meer terug. In allerijl beried BLAUW zich met RAOUL en stelde eene aangifte [2]) in acht regels op, waarin eenvoudig gezegd werd, dat de Heeren BRANT-

[1]) BLAUW, *Memorie*, fol. 20.

[2]) „*Denonciatie.*"

SEN c. s. „*Oranje*-Gedeputeerden waren," naar het scheen, met geen ander inzigt gekomen dan om de Franschen te „*amuseren*." Dat geschrift was uiterst welkom: BLAUW en zijn gevolg werden ontslagen en dachten dat hiermede de zaak was afgedaan. Op hunne vraag aan BLOK, wat het voorgevallene te beduiden had, wist deze geene voldoende opheldering te geven. Het was 10 ure des avonds: twee uren na middernacht, kwam VALCKENAER zeer ontsteld BLAUW verrassen. „Mijn God, riep hij uit, wat hebt gij gedaan? er is een leven en een geweld bij het Comité *de Salut Public*, en de twee Comités zijn vergaard. CARNOT heeft mij laten roepen en mij gezegd, dat Gij dien twist tusschen de twee hoogste Magten veroorzaakt hebt; dat het Comité *de Sûreté générale en Corps* zich begeven had naar het Comité *de Salut Public*, en op hoogen toon rekenschap van de Hollandsche zaken had gevorderd. VALCKENAER voegde er bij, dat CARNOT op het onverwijld vertrek van BLAUW en VAN DAM („'s morgens om 7 ure") aandrong; dat dit de beste partij was die zij konden kiezen. De Bataafsche Gedeputeerde, zijner onschuld bewust, weigerde standvastig en verklaarde al de gevolgen met gelatenheid te zullen afwachten; de „vriend AUDIBERT CAILLE [1])" verdween naar Calais; eerlang vinden wij hem te *Amsterdam* weder [2]).

Intusschen, „om weder in de goede gratie van het Comité de Salut Public te geraken," ontwierpen BLAUW en VALCKENAER dien eigen nacht eene Nota, die met het gebeurde van den vorigen avond, tot uitslag heeft gehad, dat het Comité aan PICHEGRU de stellige bevelen zond „om door te trekken [3])." Daarentegen werden BLAUW en RAOUL twee

---

[1]) CHARLES ÉTIENNE D'AUBERT CAILLÉ, vroeger Fransch Consul. -- WAGENAAR, *Vervolg* 80ste B. bl. 12, 150.

[2]) Als Commissaris van Zeezaken en Koophandel der Fransche Republiek te Amsterdam, waar hem den 18 April 1794 de inwoning ontzegd was. *Handel. van de Municipaliteit*, 1, 165, verg. met bl. LXXXIV.

[3]) BLAUW, *Memorie* fol. 21.

dagen daarna, des avonds *te negen ure* door een *gendarme* „ten eerste" bij het Comité *de Sûreté générale* ontboden. Dáár was het, dat hun het langdurig en beleedigend verhoor werd afgenomen, waarvan hiervoren gesproken is. Niet vóór *„vijf uren in den morgenstond,"* liet men hen ongemoeid gaan. „Dat leek er wel naar, om van *Puissance* tot *Puissance* te negotiëren, klaagt BLAUW in zijne *Memorie*, zooals onze Committenten zich hadden voorgesteld!"

Men ziet, dat het gebrek aan een officiëel, diplomatisch karakter, aan eene Vertegenwoordiging der Republiek bij de Fransche Bewindvoerders, alle handelingen van BLAUW belemmerde of verlamde. Wij zullen zoo even zien, waarom hij doorgaans de moeijelijkheden alleen, zonder IRHOVEN VAN DAM, had te dragen. Na het tot stand brengen der omwenteling in Holland, zou men met meer voortvarendheid, het Gezantschap te Parijs hebben moeten bezetten, om langs dien weg, de eenzijdige en oppervlakkige beschouwing van den toestand van het Vaderland door de Representanten bij het Fransche Leger, te kunnen bestrijden en verkeerde opvattingen en indrukken te voorkomen of weg te nemen. Dat werk bleef te lang haperen en lokte een en andermaal, de klagten van den Bataafschen Gedeputeerde uit. Een zeer uitvoerig en belangwekkend schrijven van BLAUW aan PIETER PAULUS gedagteekend 17 Februarij 1795 [1]), toont het nadeel van dit verzuim met kracht aan. „Was ik minder gepenetreerd, zegt hij, van de hooge noodzakelijkheid, ik zou het definitief antwoord op mijne vorige depêches in stilte afwachten, en u niet op nieuws in uwe gewigtige occupatiën interrumperen; maar de dienst van het Land, het belang van de groote zaak die wij allen voorstaan, en de zorg, die ons door de Natie is opgedragen om voor die belangen

[1]) 29 Pluviose. Het eerste jaar der Bataafsche vrijheid. *Aan den Burger* PIETER PAULUS.

te waken, alles roept, alles dwingt mij, om u onder 't oog te brengen, dat zonder uitstel eene Deputatie moet worden benoemd, die op eene wettige wijze met het Fransche Gouvernement kan handelen en negotiëren." De keuze der Leden van het Gezantschap was een kiesch onderwerp. VAN DAM en BLAUW konden niet gezamenlijk bevestigd worden op den post, dien zij in een hagchelijken tijd, vrijwillig hadden aanvaard. Zij lagen met elkander op deerlijke wijze overhoop, en wel dermate, dat eerstgemelde zich eigenmagtig weder naar *Holland* had begeven, zonder zich aan de bedenkingen van zijn' Ambtgenoot te kreunen, terwijl BLAUW met zijn ontslag dreigde, indien VAN DAM als Minister naar Parijs terugkeerde. Scherp en geestig teekent hij diens gebreken, en het geringe nut dat hij van zijne door anderen hooggeroemde talenten [1]) had kunnen trekken. „Het is alles mysterie, intrigue en vadsigheid om te arbeiden, zegt BLAUW: in een grooten fauteuil te zitten, te *bavarderen* over alle zaken, van diverse projecten gewag te maken, en er geen een te bewerken, ziedaar zijne geliefkoosde occupatie, en dan nog zou hij wel begeeren aangebeden en *geadoreerd* te worden!" Zoo drukte derhalve de last op den doortastenden, altijd ijverigen BLAUW, die zeer juist gezien had, dat men bij de Franschen met onbestemde ontwerpen, nog ruw en in 't wilde beraamd, weinig kon uitrigten. Men moest wèl bewerkte voorslagen in gereedheid brengen, die dan terstond konden worden goedgekeurd; „want zoodanig, merkt hij aan, is hier de staat van zaken, dat, als men iets wil gedecideerd hebben, men het zelf alles in behoorlijke orde moet voordragen, dat het maar gelezen, geresumeerd en geteekend behoeft te worden. Op die wijs kan men hier

---

[1]) Verg. hiervoren bl. 24 en den Lt. Generaal PIJMAN, *Bijdragen tot de Gesch. van het Vaderland* (Utrecht 1826), bl. 101: „IRHOVEN VAN DAM, algemeen bekend wegens zijne voortreffelijke en uitmuntende bekwaamheden," enz.

met vrucht arbeiden, en anders zal de eene dag voor, en de andere na verloopen, zonder dat er iets wezenlijks wordt uitgevoerd." Het laat zich begrijpen, dat de aanmatigende toon van een waanwijzen, laatdunkenden Ambtgenoot, die gelijk wel meer lieden, de kunst verstond, den arbeid op anderen te schuiven, BLAUW spoedig ergerde; maar wat hij op eene andere plaats, van de zelfzuchtige berekeningen en inzigten van IRHOVEN VAN DAM aan PIETER PAULUS ontboezemt, schildert het karakter zóó zwart, dat de verbittering ten toppunt scheen te zijn gestegen. Haat en verachting strijden in die regelen om den voorrang. „Het is mij zeer indifferent, zoo gaat hij voort, wat hij op mijn sujet denken, schrijven of spreken wil. Ik heb hem laten weten, dat hetgeen voor hem een ongeluk zou wezen, — buiten de zaken te zijn — ik het voor mijn hoogste geluk zal houden; maar dat ik zal overkomen, al was ik ook te *Konstantinopolen*, om hem te *dejoueren*, zoodra ik begon te bemerken, dat hij in mijn Vaderland een *preponderanten* invloed had. Dat ik mij daartoe verpligt zou oordeelen, omdat ik hem hield voor een lafhartigen vindicativen *poltron*, dien ik als hij het oppergezag in handen had, waarnaar hij te *Amsterdam* gestaan heeft, in staat zou oordeelen zijne beste Vrienden op het schavot te brengen, en dat ik in dit geval, dat onheil zelfs ten koste van mijn leven zou trachten af te keeren." Men zou wenschen het er voor te kunnen houden, dat BLAUW heftig verbolgen en door drift vervoerd, hier overdreef.

Van onmiskenbaar gewigt is verder in die depêche, de aanwijzing van het gedrag, te Parijs jegens het Comité de Salut Public en de Conventie, in Nederland jegens de Fransche Representanten en Bevelhebbers te houden. „Het is bij mij zeker, dat, aangezien ons Land in een' staat van zeer groote *dependentie* relatief Frankrijk staat, men alles moet vermijden, wat eenigzins het Gouvernement alhier zou kunnen *aigreren*, omdat het nationaal orgueil relatief de

Buitenlandsche Zaken, zeer spoedig geblesseerd zou worden. In Holland behoort men de grootste *fermeteit* en *circumspectie* tegen de afgezondene Representanten en Generaals te deployeren; te Parijs, bij het Gouvernement, behoort men de cordaatste loyaliteit en vertrouwen in alles te doen doorstralen." Zoo zou men het best „de partiële *intrigues* en *baatzucht*" der vreemdelingen die ons overheerden, kunnen beteugelen.

Zeven voorname punten schenen den grondslag der te openen Negotiatiën met de Fransche Republiek, te zullen uitmaken. Men moest, stelde BLAUW, bepaaldelijk weten:

1. Hoe het Fransch Gouvernement denkt over onze politieke betrekking *vis-à-vis* de Verbonden Mogendheden? of het van oordeel is, dat wij de Neutraliteit moeten *affecteren*, dan wel openlijk den oorlog declareren, en al de Gezanten bij die Hoven *rappelleren*?

2. Of Frankrijk voornemens is al de *Generaliteits-Landen* en overwonnen *frontier*-steden gaaf aan ons te *cederen*, dan of zij een gedeelte van ons Land zouden willen *demembreren*, en welke schadeloosstelling wij in dat geval, daarvoor zouden krijgen?

3. Een *precise* opening van hunnen kant omtrent den actuëlen staat van *partiële Vredes-negotiatiën* met sommige der Verbonden Mogendheden, en een stellige toezegging, dat wij op grond van onze opofferingen te doen voor de gemeene zaak, bij de Conferentiën toegelaten, zullen gekend, en geraadpleegd worden over die eventuële Vredes-onderhandelingen.

4. Eene vast beraamde schikking, op welken voet de *Fransche Adsignaten*, zoo zij geadmitteerd worden, bij ons prijs zullen hebben.

5. Volgens welk plan, de militaire operatiën voor den vierden veldtogt zullen geregeld worden, en waartoe men zich, om tot een duurzamen vrede te komen, zal bepalen.

6. Het werk der *Hollandsche vlugtelingen*, die zich hier bevinden, en over de verdere schikkingen dienaangaande met het Fransch Bewind te treffen.

7. Welke schikking men zal beramen omtrent de Hollandsche matrozen en soldaten, die hier krijgsgevangen zijn, en waarvan een groot gedeelte zich vrijwillig zal laten gebruiken.

Over elk dier zeven punten trad de depêche in een beknopte of breedere ontwikkeling. Merkwaardig is de toelichting van het *tweede*, uit welke zich het vermoeden laat afleiden, dat BLAUW, door VALCKENAER, zijn getrouwen raadsman, overreed, zich min of meer met het uitzigt op uitbreiding van ons grondgebied Zuidwaarts vleide. Wel is waar, konden de Franschen zelve hun verlangen mogelijk verder uitstrekken, dan voor de ingezetenen der Generaliteits-Landen, „die aan onze zeden en gewoonten gehecht zijn," aangenaam ware. Maar, vermits „omtrent *Brabant* en *Luik* nog niets" beslist was, merkte BLAUW aan, dat die zaak nog als in haar geheel, kon worden beschouwd, „terwijl men tevens, zeide hij, niet weten kan, ***hoe ver men het daaromtrent door onderhandelingen zoude kunnen brengen.***" Hij had het oog, naar het schijnt, op eene vereeniging van Holland en België, immers van de zeventien Nederlandsche Provinciën, van welke VALCKENAER een uitgewerkte *Schets* had ontworpen; eene vereeniging, die deze niet enkel in het belang der beide Volken, de Bataven en Belgen,.maar ook en niet het minst, in dat van Frankrijk zelf aandrong [1]).

Ook op het *zesde* punt, deelde BLAUW wèl te behartigen wenken mede. Men behoorde zich tijdig aan het lot en de verzekering der toekomst van de in Frankrijk verblijvende „Hollandsche emigranten," gelegen te laten zijn.

---

[1]) Z *Bijlage* III. (*Plan van eene Vereeniging der Belgische gewesten met Noord-Nederland*) bl. 8–14.

„Onder hen, schreef hij — en hij zal wel in de eerste plaats op den schranderen, doorslepen VALCKENAER gedoeld hebben, zitten groote verstandige revolutionaire geesten, die met kalmte de verschrikkelijke evenementen van de Fransche Revolutie bestudeerd hebben; die alle de *ressorts* weten, om het Volk in beweging te brengen; van de opkomende calamiteiten, van de evenementen, in één woord, habiel te profiteren, en wien het niet aan moed zal mangelen, om met luister eenmaal op het tooneel te verschijnen. Die lieden te miskennen, ware even zoo goed als zaad van twist, tweedragt en de grootste onheilen te zaaijen; en de rampen, die daaruit voor ons Vaderland zouden kunnen voortkomen, wegen mij zoo zwaar op het hart, — dat ik niet *responsabel* wil zijn voor de gevolgen, indien dat werk niet met de grootste staatkunde en voorzigtigheid wordt gedirigeerd. Vele van hen, voegde BLAUW er bij, zijn tot de grootste ellende gebragt, en waartoe is de wanhoop niet in staat!"

Met dit punt der Hollandsche uitgewekenen, stond de vervulling van meer dan één Gezantschap der Bataafsche Republiek in onmiddellijk verband. Al dadelijk kwam voor Parijs, VALCKENAER in aanmerking. BLAUW, die zich uit vaderlandsliefde, in een dringend tijdgewricht, aan vrouw en kind had ontscheurd, en in angstige onzekerheid wegens beider toestand verkeerde, betuigde naar huis te verlangen. Hij maakt gewag van een vernuftig middel door den gewezen Hoogleeraar bedacht, en op de heerschende zucht der Parijzenaars voor het tooneel gegrond, om namelijk „door een zeer aardig getourneerd *Drama*," de gemoederen voor onze omwenteling te winnen. Hij roemt VALCKENAER's beleid en behendigheid [1]), en laat er dan op volgen: „Ik hoop dus, dat op dien man het oog zal vallen, en als bij hem, herinnert hij zijn' vriend PIETER PAULUS, volgens uw plan, een

[1]) Verg. hiervoren bl. 26.

kundig Amsterdamsch koopman gevoegd wordt, — kan men er mij zeer wel missen."

Voor de zending naar het Hof van St. James, alsof die door de gebeurtenissen niet overbodig was geworden, sloeg BLAUW een in 1787 afgetreden Regent voor, wien de stad Amsterdam, nevens andere ballingen, behoorde uit te noodigen in haar midden terug te keeren; — te weten, Mr. JAN DE WITT [1]), „een braaf, eerlijk en loyaal mensch." Indien er aan de vervanging van den Envoyé VAN NAGELL in ernst mogt gedacht worden, „zou ik (dus vervolgt BLAUW) DE WITT, geadsisteerd van een flegmatiek *observateur*, die weinig sprak, tot die Commissie zeer geschikt vinden." Aan dit voorstel was het onuitroeibaar herdenken der *Loevesteinsche factie* niet geheel vreemd. De Stadhouder en Mr. JAN DE WITT te gelijk in Engeland! „Daarin zou voor het Huis van ORANJE iets *piquants* zijn!"

Een ander Amsterdamsch uitgewekene, BICKER [2]), kon elders met vrucht in de Diplomatie gebruikt worden. Men had een' opmerker in *Zwitserland* noodig. De afzonderlijke vrede der Fransche Republiek met den Groot-Hertog van Toscane, bij welken de Italiaansche Patriotten aan de staatkunde waren opgeofferd, en de duistere Negotiatie van Pruissen te *Bazel*, wekten in hooge mate BLAUW's bezorgdheid. „Ik maak er mij, meldt hij, zoo bekommerd over, dat het mij slapelooze nachten kost; ik hoop toch, dat gij de noodzakelijkheid zult gevoelen, om ten spoedigste iemand in Zwitserland onder het opgegeven *pretext* te benoemen,

---

1) Begrepen in de *Satisfactie*, door de Prinses van ORANJE (Resol. van Holland, 8 Oct. 1787) geeischt. — *Gazette de Leide*, 16 Oct. 1787. (*Nouvelles extraordinaires de divers endroits.*)

2) Mr. J. B. BICKER, in dezelfde Satisfactie begrepen. — Z. wegens dezen lateren Volksvertegenwoordiger, mijne *Bijdragen tot de Gesch. der Omwenteling, van* 1795 *tot* 1798, 2e Stuk *De Eerste Nationale Vergadering.* (Amsterdam 1851) bl. 6, 53 volg.

die de onderhandelingen aldaar kan *surveilleren.* BICKER is daartoe een allergeschiktst mensch, en hij kan dan, om de nabijheid met *Parijs*, eene correspondentie met de Agenten alhier openen, die zeer interessant kan worden.''

Voor den te *Madrid* openvallenden post, wanneer VAN DER GOES werd teruggeroepen, prees BLAUW AUBERT aan, den bij Resolutie der Staten-Generaal van 5 April 1793 ontslagen *Chargé des affaires de Commerce* in Spanje [1]. „Die man, zeide hij, heeft regt tot dien post, heeft er alle de talenten toe, en men zou hem zeker te kort doen, als men daar een ander wilde zenden, en hem een subalternen post opdragen. *Hij denkt zeer wel,* en zijne politieke gevoelens zijn de oorzaak van zijn ongeluk. Hij heeft reeds naar Holland willen vertrekken: ik heb het hem ontraden, en gezegd, dat ik over hem aan u geschreven had.'' Inderdaad was AUBERT, als niet ondubbelzinnig aanklever der revolutionaire beginselen, onder het Bewind van VAN DE SPIEGEL, van eene diplomatische betrekking ontzet, in welke hij bij afwezigheid van den Ambassadeur Graaf VAN RECHTEREN, de belangen van het Nederlandsch Gezantschap waarnemende, in zijne depêches aan den Griffier FAGEL, zeer zonderlinge verklaringen had afgelegd [2]. „Zullende, zoo schreef hij, de Fransche Republiek geenszins aan den voorspoed harer wapenen hebben toe te schrijven, van aldaar in eenen Geëmplooijeerde van de Hollandsche Republiek *eenen geaffectioneerden Vriend* van hare burgeren, en een ijverigen Voorstander van hare politieke maximes te ontmoeten.'' Maar bovendien werd den

---

1) JEAN AUBERT, geboren te 's Gravenhage. *Decreten der provis. Representanten v. Holland*, 9 April 1795 (IIe D. 2^e St. fol. 166.) — Verg. het lezenswaardig opstel van Prof. DOZY, in *de Gids*, November 1861: *Oostenrijk en Spanje tegenover de Fransche Omwenteling.* (Onuitgegeven geheime depêches van J. AUBERT; Rijks Archief.)

2) 25 Febr. en 4 Maart 1793. Resol. der Staten-Generaal 5 April, 15 October 1793.

Zaakgelastigde uit 's Hage verweten, dat hij, „behalve de gevaarlijke principes aan welke hij was toegedaan," zich al te weinig scheen te hebben toegelegd, om de goede verstandhouding tusschen Spanje en Nederland, gelijk behoorde, aan te kweeken en te versterken. — De aanbeveling van den schranderen, maar woelzieken man door BLAUW, droeg in zoo verre vruchten, dat hij den post, waaruit hij eensklaps was gestooten, herkreeg [1]: evenwel, zoo als wij later zullen zien, voor korten tijd. Wij zullen hem weder te *Madrid* aantreffen, met den Bataafschen Minister [2] en met de Consulaire Agenten der Republiek, onafgebroken in geschil, tot dat op de tegen hem gerezen klagten, andermaal eene plotselijke ontzetting volgde [3].

Na dezen uitstap, keeren wij tot de onderlinge verhouding van Frankrijk en Nederland terug. Wat kon men zich naar de zienswijze en de verkregen ervaring van BLAUW, in 't algemeen van de welwillendheid der Nationale Conventie beloven? Welke was de stemming der gemoederen in de onstuimige Vergadering? „Zeker Lid van het Comité de Salut Public (CARNOT?), dus verhaalt onze Landgenoot, aan wien grootelijks de *invasie* (het binnenrukken van PICHEGRU) te danken is, alzoo hij ten sterkste op het doordringen geïnsteerd heeft," had den Bataven, op hun verzoek, de gedachten van het Comité op dit onderwerp vertrouwelijk te willen openbaren, als zijn persoonlijk gevoelen te kennen

---

1) Hersteld bij Resol. der Staten-Generaal, 8 October 1795.

2) Depêche van JOHAN VALCKENAER (*Madrid* 25 Julij 1797) aan den Consul te Cadix, M. J. LOBÉ: „De Burger AUBERT, wiens *remuant* caracter niet stil kan zijn." — Depêche, *l'Escurial*, 24 Oct. 1797. „Ik heb volstrekt geweigerd reeds den 5 Oct. bij mijne toenmalige depêche, om met den *infamen* A. in eenige hoegenaamde relatie te treden."

3) Depêche van VALCKENAER aan LOBÉ, 12 Januarij 1798, meldende het Besluit der Nationale Vergadering, van 28 Dec. 1797. — (*Correspondance* LOBÉ *pendant ma première mission*). H. S. S. LUZAC.

gegeven, „dat de Diplomatie tusschen de beide Volken zeer eenvoudig behoorde te wezen; dat een Tractaat van of- en defensive Alliantie de *basis* moest zijn; dat onze Republiek hare uiterste pogingen moest aanwenden, om Engeland te vernederen," tot welk einde zij alle mogelijke middelen tot uitrusting en onderhoud der Land- en Zeemagt behoorde te verschaffen; en dat zij eindelijk een zekere geldligting, bij vorm van „*emprunt*," ten behoeve der Fransche Natie moest bevorderen. Op die voorwaarden, zou deze zich plegtig verbinden, geen' Vrede te maken dan nadat Engeland alles had teruggegeven, onverminderd eene betamelijke vergoeding der rampen van den oorlog. De Representant, Lid van het Comité, ontveinsde echter niet, dat sommige Leden van het Bewind welligt minder gunstig op dit punt zouden denken. Eene proeve der heerschende gezindheid in de Vergadering, had men daags te voren gehad, waar de voorlezing der Capitulatie, door den Generaal MICHAUD met Zeeland gesloten [1]), eene zeer woelige zitting had veroorzaakt. BLAUW hield die voorlezing hetzij dan voor een groven misslag, of wel voor eene „intrigue, om zekere *perfide vues* tegen ons Land allengs smakelijk te maken." Want, merkt hij aan, „zoo ver gaat de onkunde van sommigen, dat zij al wat uit de Republiek komt, voor *Holland* houden."

Welk antwoord hadden BLAUW en vermoedelijk VALCKENAER, op de openingen van het Lid van het Comité de Salut Public gegeven? hoe diep hadden zij zich met hem ingelaten? — Zij erkenden, dat het stelsel van „de ware liefhebbers van het Vaderland" steeds eene stipte inachtneming der *onzijdigheid* in de woelingen der Vorsten was geweest en wel omdat onze Republiek „alleen door de *industrie* en *commercie* bestaan moest;" maar dat het Staten-

---

[1]) Verg. *Bijlage* IX, bl. 66.

stelsel van Europa dermate van gedaante was veranderd, dat men thans van de gewone regelen behoorde af te wijken; dat het lot der Hollandsche Republiek, („hare politieke, morele en mogelijk physieke gesteldheid") *geheel en al* van dat der Fransche afhing; dat dezelfde grondbeginselen, staatkundige inzigten en Diplomatie, ons van zelf tot eene of- en defensive Alliantie „heenleidden;" dat hoezeer ons Land en door het wanbestuur der onlangs gevallen Regering en door de rampen van den oorlog „op het hart was uitgeput, de vrees voor eene nog erger toekomst, veel zou kunnen bijdragen „om de Natie in 't algemeen tot groote en vrijwillige opofferingen [1]) te doen toetreden, misschien grooter" dan in redelijkheid van het vermogen der ingezetenen te hopen was. De Gedeputeerden gleden over de verlangde Leening, in Holland te openen, luchtig heen, maar sterk drongen zij daarentegen op een ondubbelzinnige verklaring, dat de Fransche Natie nimmer hare zuster–Republiek zou verlaten: dit zou, zeiden zij, „de grootste waarborg zijn voor de opofferingen, die ons Land reeds gedaan had, en nog zou moeten doen." Welk een waarborg! BLAUW zelf schreef: „Men late zich in Holland door schoone woorden, en al de *apparentie* van *independentie* toch vooral niet in slaap wiegen:" die onafhankelijkheid kwam hem „*zeer precair*" voor. Slechts door het aan den dag leggen van veerkracht en ijver, door het voorlichten der openbare meening te Parijs, door het Fransch Bewind tegelijk te onderrigten en te vleijen [2]), zou Neêrlands zelfstandig aanzijn bevestigd kunnen worden. Deze waren de onheilspellende voorteekenen der Negotiatiën, die tusschen de beide Republieken formeel en zonder verder uitstel, zouden aanvangen. Daags

---

[1]) Zelfs VAN DE SPIEGEL had van *geldelijke* offers in zijne jongste depêche aan BRANTSEN en REPELAER, gewag gemaakt. — Verg. hiervoren bl. 42.

[2]) „*Cajoleren.*"

na het afzenden van de gewigtige dépêche, aan welke wij zoovele bijzonderheden hebben ontleend, werden BLAUW en MEIJER tot Ministers-Plenipotentiarissen benoemd, in de eerste plaats belast met de voorbereiding der bij het Haagsch Tractaat van 16 Mei 1795 te beslechten diplomatische aangelegenheid.

Wij willen thans een vlugtigen blik werpen op de betrekking der Republiek, na de omwenteling van Januarij, tot andere Mogendheden — allereerst, tot het nog onlangs zoo bevriend Engeland. Het onmiddellijk gevolg schetst de zoon van een beroemden Franschen revolutionair even treffend, als waar [1]: „Holland, in *Bataafsche Republiek* vervormd, en pleegdochter der Fransche, erfde terstond de vijandschap, welke het Britsch Bewind aan hare moeder toedroeg: dat Bewind haastte zich hare koloniën in bezit te nemen.” Wij zagen hiervoren, dat VAN DE SPIEGEL zulk gedrag der Engelschen niet zonder grond had gevreesd; dat hij het voor onvermijdelijk hield na eene te naauwe aansluiting van Nederland aan Frankrijk. En toch, kon men van de toongevende Leden in het Comité de Salut Public en in de Conventie, een anderen, meer natuurlijken eisch verwachten dan dien der innigste verbroedering met hunne staatkunde tegen den gehaten of gevloekten PITT [2], wien al de onheilen en gruwelen door welke de Fransche Republiek was geteisterd, in blinde woede werden toegeschreven. Hadden niet onze uit-

---

1) *Mémoires sur* CARNOT I, 548: „La Hollande, transformée en *République batave*, fille adoptive de la République française, *hérita aussitot de l'inimitié* que le gouvernement anglais éprouvait pour sa mère: celui-ci se hâta de mettre la main sur ses colonies.”

2) *Choix de Rapports, Opinions et Discours*, T. XIII, 20: „C'est à vous de dénoncer au monde cette nouvelle tactique de *forfaits*, et de *crimes* ajoutée par PITT au fléau de la guerre, cette corruption *infâme* introduite par ce Ministre jusque dans le sanctuaire des lois,” enz. BARÈRE, 1 Aug. 1793, *Rapport sur la situation de la République, et sur les manoeuvres du gouvernement anglais.*

geweken Patriotten te Parijs herhaaldelijk de voordeelen der Alliantie tegen dien gemeenen vijand, breed en met welgevallen voorgespiegeld, als de naaste gevolgen van den val der Staats-Stadhouderlijke Regering? Hadden zij niet reeds den 15 Mei 1791 in de Club der Jacobijnen den wrok tegen Groot-Britannië openlijk botgevierd, en op „de gewaande heerschappij over de zee" gewezen, welke Frankrijk en Holland, „indien ze *wezenlijk geallieerd* waren," alleen aan hetzelve konden ontnemen; op dat Rijk, „zoo opgeblazen over eene vrijheid," die het niet bezat, zoo nijdig op de Volken, die er naar haakten [1])? Herinnerende, hoe het Kabinet van St. James niet had gerust, vóór het de door VERGENNES en LA VAUGUYON voorbereide Alliantie, met de gewapende tusschenkomst der Pruissen in Holland had verijdeld, toonden zij de voordeelen aan, „welke de Franschen hadden en nog zouden kunnen trekken van eene Alliantie met het vrije Holland," inzonderheid den zekeren en gereeden bijstand van onze nog ontzagwekkende Zeemagt, welke gevoegd bij die van Frankrijk, „het trotsche Albion (naar zij beweerden) zou doen *beven* [2])." Maar nog andere voordeelen, uit zoodanig Verbond voortspruitende, waren niet te versmaden. Daartoe behoorde het nut, dat de Fransche Koloniën en de Zeemagt aldaar, tot het provianderen der schepen, uit onzen zeehandel konden hebben; voorts, de vrije intrede der havens van de Nederlandsche Republiek in de vier deelen van den

---

1) *Aanspraak gedaan den* 15 *Mei* 1791, *door eene Commissie uit de Hollandsche Patriotten in de Club der Jacobins* te Parijs. — Te Parijs gedrukt, bij H. J. JANSEN, wonende in het klooster Saint-Honoré, bl. 9. (Geteekend: DE BEIJMA, oud-Lid der Staten van de Provincie Friesland; HUBER, voor dezen Lid derzelfde Staten; DE KOCK, gewezen Pensionaris der stad Wijk; VAN HOEY, voor dezen Lid van het Patriotsch Genootschap in den Haag; DE WACKER VAN ZON, Burger van Utrecht, Lid van het Genootschap der Vrienden van de Constitutie te Parijs).

2) *Aanspraak*, bl. 18.

Aardbol, een voorwerp van het grootst gewigt, vermits Frankrijk geene veilige schuilplaats in de Noordzee had, en de naar Oost-Indië bestemde schepen, zoowel aan de Kaap de Goede Hoop, als in de beide Indiën, „eene ongemeen gewigtige rustplaats" zouden kunnen vinden; maar bovendien zou er „gemakkelijkheid" zijn om in Holland tegen een minderen prijs dan in Frankrijk *geldleeningen* te doen, en de Hollandsche kapitalisten tot deelneming in de Fransche fondsen te bewegen. Ook haalde men op, hoe nog den 31 Januarij 1790, in een officiëel berigt aan de Gemeente van Parijs, het groot vertier der *industrie* van Frankrijk, vooral van de Hoofdstad, niet alleen in Holland zelf, maar door bemiddeling van onzen handel, „van den eenen Aardbol tot den anderen," — een vertier, dat met de Omwenteling van 1787 „eene *doodwonde*" had gekregen, met bittere klagt over het nieuw Verbond van den Stadhouder met Engeland, was erkend. En wilde men zich te Parijs een begrip vormen van de waarde en beteekenis van onzen zeehandel, de oorlog „met *de Engelsche zeerooveren* [1]," had Holland in de laatste jaren van den opstand van Noord-Amerika, „meer dan 600 Fransche millioenen gekost [2])." Dat de publieke effecten van Frankrijk zoo aanmerkelijk gedaald waren, het kon voor een niet gering deel, geweten worden aan het wantrouwen en de vrees der Hollandsche kapitalisten, die schier zonder uitzondering, in de nieuwe nationale geldleeningen van Frankrijk geen deel hadden durven nemen. Integendeel, in de *Engelsche* fondsen hadden zij een zeer aanmerkelijk belang, en de havens die voor Engeland open stonden, waren voor Frankrijk gesloten. En toch men kon niet vergeten zijn, hoe de Nederlandsche Republiek, in den

1) BARÈRE noemde hen »ces usurpateurs des mers, ces *boutiquiers* de l'Europe, ces accapareurs des subsistances." Choix de Rapports, T. XIII, 408 (21 Sept. 1793).

2) *Aanspraak*, bl. 17.

Engelsch-Amerikaanschen oorlog, een zeer groot getal schepen besteed had, om masten, hennep, scheepstimmerhout en andere behoeften, naar de Fransche havens en volkplantingen over te brengen [1]).

Duur zijn ons sedert die geopende uitzigten, den vreemdeling voorgespiegeld, in 1795 te staan gekomen. — Men had ze al te wèl in het geheugen geprent, en kon VAN DE SPIEGEL nog eenigermate de hoop op *Neutraliteit* vasthouden, de uitgeweken Patriotten in hunnen brandenden ijver of dorstende naar wraak, hadden den Leiders der omwenteling alhier de handen gebonden. — De zaak was uit haar geheel gerukt: men kon niet meer terug. Vriendschap met de Fransche Republiek, sloot noodwendig oorlog met Engeland in. — Een der mannen, die het langst met de Hollandsche misnoegden hadden verkeerd, en die als lid van het Comité de Salut Public, wegens den toestand der Vereenigde Nederlanden sints de komst der Franschen, in de Conventie een uitvoerig verslag uitbragt, de met VALCKENAER in 't bijzonder vertrouwde CARNOT, hing een verleidelijk tafereel op van al de vruchten, welke Frankrijk uit de onwaardeerbare aanwinst van Holland plukte. — Wie van eene onbaatzuchtige edelmoedige broederschap had gedroomd, werd bij het lezen van dit berigt, voor goed ontnuchterd. „Onderscheiden leden der Vergadering, dus ving CARNOT

---

[1]) *Memorie voor de Hollandsche Patriotten, die hunnen toevlugt naar Vrankrijk genomen hebben.* Te Parijs gedrukt, enz. bl 12 (46 bl.) *Brief aan den Heer President der Nationale Vergadering.* (Geteekend), C. J. DE NYVENHEIM; R. J. Bn. DE CAPELLEN DE MARSCH; ABBEMA; P. G. DE WITT; HUBER; R. VAN KLEEFENS; JACOB VAN STAPHORST; B. Comte DE BOETZELAER DE LANGERACK; PIETER 'T HOEN; J. GELDERMAN; J. C. DE KOCK; L. MAKKETROS; Bn. DE NYVENHEIM; H. D. VAN HOORN; J. B. BICKER; J. VAN HOEY; P. R. DU BOIS; F. A. PERSOONS; CORN. VAN DER HOOP GIJSB.; (VALCKENAER; A. BRAAK. — Voor deze twee, niet tegenwoordig, hadden de H. H. ABBEMA en V. STAPHORST geteekend.)

aan [1]), schijnen het er voor te houden, dat ons Comité en de in Holland aanwezige Representanten des Volks niet zooveel nut van den luisterrijken veldtogt hebben getrokken als wel mogelijk geweest ware; dat ons politisch standpunt er nog onzeker is en dat de aldaar genomen maatregelen van dien aard zijn, alsof de overwinnaar in zekeren zin van den verwonneling de wet ontvange [2]). — Het zal mij ligt vallen, de ongegrondheid dier vrees te bewijzen." — Daarop staat hij stil bij de verhouding der Nederlandsche Republiek tot Groot-Britannië, en vervolgt in dezer voege: [3]) „Holland en Engeland zijn naijverig op elkander als geboren mededingers. — De erkentelijkheid maakte het den Hollanders ten pligt, zich met Frankrijk te verbinden, dat hen in het vestigen van hunne onafhankelijkheid had bijgestaan; en toch hebben zij zich in de armen van Engeland geworpen, dat van hun land een wingewest heeft gemaakt en dit zoo behendig aangelegd, dat welk het lot van Holland mogt zijn, al dan niet door de Franschen overweldigd, Engeland alleen bij de verandering winnen moest. — Evenwel was er in Holland een groot getal Patriotten, onder den druk van hun land zuchtende, en die in 1787 beproefden, het stadhouderlijk juk af te schudden. Zij wendden zich tot de toenmalige Fransche Regering, die beloofde hen te ondersteunen, maar hen uit lafhartigheid en onmagt, in den steek liet. — De Stadhouder werd hersteld, de Patriotten ontwapend en vervolgd. — Toen de voortgang onzer Legers naar Holland voor de Stadhoudersgezinden verontrustend werd, stak de tegenpartij weder het hoofd op;

---

1) Den 2 Ventose, 20 Febr. 1795. — Naauwkeuriger dan in de *Mémoires* van CARNOT, vindt men diens Rede afgedrukt in de *Gazette de Leyde*, 3 Mars 1795, met den aanhef: „Je viens, au nom du Comité de Salut Public, vous présenter un Rapport sur notre situation dans les Provinces-Unies."

2) „Et que les Vainqueurs semblaient avoir reçu la loi des vaincus."

3) *Mémoires sur* CARNOT, I, 2e Partie p. 545—548.

het Bewind bezigde geweld tegen de inleveraars van Adressen, en gaf op eene honende wijze zijn afkeer van de Fransche omwenteling te kennen. — Alles zwichtte voor den moed van onze krijgslieden; *Bommel* en *Grave* waren in ons bezit. — De Stadhouder verschrikt zond onderhandelaren naar Parijs. 1) Wij daarentegen vaardigden een koerier af naar onze Ambtgenooten bij het Leger van het Noorden, 2) om hen aan te sporen dat zij meer dan ooit den vijand zouden benaauwen, en een Leger van 40,000 man tegen hem zouden op de been brengen, hetwelk zij dan moesten voorgeven 80,000 sterk te zijn. 3) — Snel werden al die bevelen ten uitvoer gelegd, en het Leger maakte zich van Utrecht meester. Geen hinderpaal kon ons verder in den weg staan; de opstand brak aan alle kanten uit, en onze Ambtgenooten rukten te Amsterdam den 2den Pluviose binnen.

Wij hebben het Bataafsche Volk als onzen Bondgenoot 4), maar de Regering als vijandig moeten aanmerken. — De eigendommen van den Staat kwamen den overwinnaar regtens toe, het bijzonder eigendom moest ongekrenkt blijven. Toen onze Ambtgenooten in hun Besluit verklaarden 5), dat het Bataafsche Volk uitsluitend bevoegd was zijne Regering te veranderen, 6) hebben zij voorzeker geene

---

1) »Le Stadhouder tremblant expédia des Négociateurs à Paris." (BRANTSEN; REPELAER).

2) In de zitting der Conventie van 15 Febr. 1795, zeide PELET, namens het Comité de S. P.: »RICHARD s'est rendu chez les Bataves; c'est lui, qui dirigeait au Comité l'Expédition sur la Hollande."

3) »Qu'ils *publieraient être de* 80 *mille.*" !

4) »Nous avons dû regarder *le Peuple Batave* comme *notre Allié* et son *Gouvernement* comme *notre ennemi.* Les propriétés *nationales* appartenaient de droit aux *vainqueurs.*"

5) »Que le Peuple Batave avait seul le droit de changer son Gouvernement."

6) Of gelijk anderen het in dien tijd vertaalden, »*dat het Bataafsche volk, gebruik makende van zijn Oppergezag, alleen zal kunnen veranderen de inrichting van zijne Regering.*" Z. Mr. A. H. METELERKAMP, *Het voormalig aloud Staats-Stadhouderlijk- en Stedelijk Bestuur van Holland*,

hoop op een vergelijk met de Stadhouderlijke partij, veelmin eenige gunst aan onzen wreedsten vijand, het Britsch Gouvernement, willen schenken. — *Bergen op Zoom*, *Willemstad*, *Vlissingen*, *Middelburg*, *Gorinchem*, *Breda*, *Geertruidenberg*, *Groningen*, en de beide Vloten hebben zich zonder slag of stoot overgegeven. — Maar indien wij in dat Land, in plaats van *Broederschap* schrik hadden medegebragt, wie zou durven verzekeren, dat de Hollandsche schepen niet naar de havens van Engeland zouden gestevend zijn? De Capitulatie met Zeeland, zegt men, draagt niet den stempel der nationale waardigheid! Ik erken, op den eersten opslag zou men geneigd zijn dit te gelooven, maar men behoort te bedenken, van hoe groot belang dat Gewest is en hoe noodig het was dat wij het terstond bezetten. Het is wèl versterkt en kon van de Engelschen gemakkelijk hulp ontvangen; en had het zich tot het uiterste verdedigd, die onderneming zou in dezen veldtogt en zonder veel bloed te storten, niet ten einde gebragt zijn. — Ziedaar de handelingen van onze Ambtgenooten bij het Leger.

Wat de maatregelen betreft, door het Comité de Salut Public genomen, men kan die uit de briefwisseling beoordeelen. Wij schreven aan onze Ambtgenooten, dat zij een' inval in Zeeland moesten [1]) doen en alle vestingen, sluizen en belangrijke punten uitsluitend met Fransche troepen bezetten; voorts, beleid met kracht parende, beletten dat het Hollandsche leger zich tegen ons verklaarde door

---

in deszelfs voornaamste grondtrekken geschetst; Rotterdam 1804 bl. XI. Briefwisseling aldaar, uit *Gouda*, 18 Januarij 1795, tusschen den Raad dier stad en den Generaal PICHEGRU en de Fransche Representanten te *Utrecht* (30 Nivose, 3e jaar) JOUBERT, PORTIER, BELLEGARDE en LACOSTE, bl. III—VII.

1) »D'envahir la Zélande, de faire exclusivement occuper par les troupes françaises toutes les places fortes, écluses et points importans; d'allier la prudence à la force, et d'empêcher que l'armée hollandaise *ne se déclarât contre nous*, *en la disséminant* sur nos derrières; *de vuider ses Arsenaux pour remplir les notres*," etc.

het in onze achterhoede te verbrokkelen; wijders, hunne tuighuizen ledigen om de onze te vullen, enz. — Bovendien hebben wij aan COCHON, RAMEL en RICHARD, die zich daar te lande bevinden, mondelijke Instructien [1]) gegeven. — Onze toestand in Holland is geheel verschillend van hetgeen de kwaadwilligheid uitstrooit. — Het zou moeijelijk zijn te bewijzen, dat wij van die onderneming meer voordeel zouden hebben kunnen trekken, als wij geweld hadden gebruikt en veel bloed gestort; of dat de Hollandsche schepen niet in allerijl zouden weggevaren zijn, en dat Engeland allen invloed aldaar zou verloren hebben. — Integendeel is het bewijs zeer ligt te leveren, dat de omwenteling in Holland zonder schokken is bewerkt; dat de kern der Coalitie is gebroken; dat wij havens en eene aanzienlijke zeemagt hebben aangewonnen [2]), en aan de dwingelandij der Engelschen een uitgestrekt Gewest hebben ontrukt. — Doch wij mogen onze overwinning niet misbruiken. [3]) — De Bataven en wij moeten bij hunne omwenteling, gezamenlijk welvaren. Eene nieuwe kolom van het Noorderleger, 40,000 man sterk, ondersteunt de eerste. — Eene dergelijke kolom van het leger van de Sambre en Maas versterkt de regterzijde. Wij tellen 120,000 man in Holland, en van alle vestingen zijn wij uitsluitend meester."

Tot staving van dit Verslag, vooral van de bewering, dat de Franschen niet geheel en al als veroveraars in Holland waren doorgedrongen; dat het Bataafsche Volk hen zelf geroepen had, om met hunne hulp te zamen het Stadhouderlijk juk af te schudden; dat het hun de poorten der vestingen had geopend, welker verovering aan duizende Republikeinen het leven zou hebben gekost, — tot staving

---

[1]) „Des instructions verbales."

[2]) „Que *nous avons acquis* des ports, une marine nombreuse, et enlevé une vaste Province au despotisme des Anglais."

[3]) „Mais il ne faut pas abuser de nos succès."

van dit alles, las CARNOT verschillende stukken voor, bepaaldelijk de brieven door het Comité de Salut Public met de Fransche Vertegenwoordigers te Amsterdam gewisseld. Maar ieder oogenblik viel men hem in de rede. „Lees dat niet, riep men hem toe; „wilt gij het Fransche Kabinet naar *Londen* overbrengen [1])? — *Dit hebt gijl. zelve gewild*,” hernamen andere Leden [2]), die herinnerden dat zij het ongerief van zoodanige openbare voorlezing hadden voorspeld.

Onderscheidene stukken werden dan ook niet geheel gelezen, en ten laatste hield men er geheel en al mede op, daar de Conventie de noodzakelijkheid inzag deze teedere aangelegenheid aan haar Comité de Salut Public over te laten, dat reeds den Representant RICHARD met een zeer belangrijk Berigtschrift naar Holland had afgezonden. — Voor het overige werd kort daarna [3]), ter verzekering der onmisbare diplomatische geheimhouding, en om verdere nadeelen van eene onbescheidenheid af te snijden met welke de listige Staatslieden van het buitenland de revolutionaire onbedrevenheid konden verschalken, op voorslag van CAMBACERÈS [4]), eene schier onbegrensde volmagt tot het sluiten van Tractaten, behoudens ratificatie, door de Conventie aan het Comité verleend.

Welke gebeurtenissen hadden middelerwijl tusschen Engeland en onze Republiek plaats gegrepen? — Eerlang klaagde men te 's Hage over verongelijkingen die het wenschelijk scheen hoe eer zoo liever, ware het mogelijk, door eene

---

[1]) »*Ne lisez pas cela; voulez-vous transporter le cabinet de France à Londres?*"

[2]) »Vous l'avez voulu ainsi."

[3]) Decreet van 17 Maart 1795.

[4]) Voorstel van 3 Maart 1795. Debatten, 12, 16 Maart. *Gazette de Leide* 24—31 Mars 1795. »Le Comité de S. P. chargé par la loi du 7 Fructidor, de la direction des relations extérieures, négocie, au nom de la République, les Traités de Paix, de Trève, d'Alliance, de Neutralité, et de Commerce. Il en arrête les conditions."

andere tusschenkomst dan die van den Envoyé VAN NAGELL op te heffen; wij bedoelen de zending der Commissarissen J. D. PASTEUR en J. L. VITRIARIUS. — Doch, met hoe weinig vrucht die poging was bekroond geworden, — wij kunnen het niet beter, ten minste niet scherper uitdrukken dan sedert in een Bataafsch Staatstuk, in het aanzien van Europa, plegtig is verklaard [1]). — Na alle vroegere grieven te hebben opgehaald, ook de klagten over het Britsche krijgsvolk dat Nederland zoo slecht tegen de Franschen had verdedigd, en zijne vlugt „met de sporen van brandstichting en plundering" had geteekend, werd het gedrag van PITT en zijne Ambtgenooten sedert de omwenteling, in dezer voege gelaakt. „Het Britsch Ministerie, dus luidde het Manifest der Nationale Vergadering een jaar daarna [2]), — woedend dat deze Republiek nog aanwezig en echter niet in zijne magt was, trachtte haar ten minste op eene andere wijze te bederven, door derzelver aanzienlijken koophandel geheel te ruïneren. Meer dan honderd meest rijk geladen schepen, die, hetzij om tegenwind, hetzij uit voorzorg, de wijk in Engelsche havens genomen hadden, benevens verscheiden Nederlandsche oorlogschepen werden onder *embargo* gelegd, als of het ware, opdat zij niet in handen der Franschen zouden vallen. Hun Hoogmogenden zonden wel Commissarissen naar Londen, om dezelve te reclameren, die met de bondigste bewijzen aantoonden, dat de Nederlandsche Republiek, na de plegtige vrijverklaring, niet meer onder het gebied van Frankrijk stond, en dat het zich jegens de Bataafsche Natie, als jegens een onafhankelijk Volk gedroeg; dat de Nederlandsche kooplieden het niet wagen zouden, hunne schepen in de havenen der Republiek te laten binnenkomen, als het zoude zijn om die aan de Franschen

[1]) Manifest der Nationale Vergadering tegen Engeland, 2 Mei 1796. *Jaarboeken der Bataafsche Republiek*, VIII. 136—145.

[2]) *Jaarboeken*, t. a. p. bl. 142 volg.

over te leveren; doch het Engelsch Ministerie had reeds toen besloten zich dezen roof ook wederom toe te eigenen; en, om dien buit nog te vergrooten, zond het allerwege valsche berigten van den staat der zaken hier te lande uit, om de in zee zijnde Nederlandsche koopvaardijschepen insgelijks in hunne havens te lokken. — Naderhand werd het Regt der Volkeren geheel door hen geschonden, en alle Nederlandsche schepen, welken Z. M. de Koning van Groot-Britannië zijne hooge protectie verleend had, *met verkrachting van het Tractaat van Breda*, trouwlooslijk voor goeden prijs verklaard. — Doch hetgeen het zegel drukt op de daden van vijandschap en kwade trouw door het tegenwoordig Britsch Ministerie tegen deze Republiek gepleegd, is de verraderlijke wijze, waarop het getracht heeft zich van hare kolonien meester te maken. Te dien einde zond het Brieven, door den Prins van *Oranje* onderteekend en gedagteekend te *Kew*, den 7 Februarij 1795, naar verscheiden Nederlandsche koloniën in de West-Indiën, en naar de Kaap de Goede Hoop af, en schoon de verraderlijke trek" schier overal door de getrouwheid der Landvoogden was mislukt, was echter de Kaap in handen der Engelschen gevallen. — Staan wij achtervolgens bij die verwijten stil. — Om die wèl en in billijkheid te waarderen, zal men op den tijd behooren te letten, waarin PASTEUR en VITRIARIUS te Londen optraden. Kon men met juistheid beweren, dat reeds in de maand Maart 1795, de Republiek der Vereenigde Nederlanden door Frankrijk onafhankelijk was verklaard, dat zij als zoodanig werd bejegend, dat wij niet meer onder vreemd gebied stonden? Had PITT onregt, toen hij die voorgegeven vrijheid met den naam van eene „afhankelijke onafhankelijkheid" [1]) bestempelde? Strookte het met de waarheid te verzekeren, dat de Bevelhebbers van het Fransche Leger de levering van voor-

---

[1]) „Your *dependent* independence."

werpen van eerste benoodigdheid op eene allezins heusche wijze hadden verzocht, van eene schatting door den vijand geheven, hemelsbreed verschillende? Of was niet inderdaad die breed uitgemeten verlossing van het Stadhouderlijk juk, met eene oneindig drukkender, kwalijk bemantelde overheersching verwisseld, een onwaardig guichelspel? — Hoe? men beweerde de inrigting der nationale krijgsmagt, der burgerwapening zelfstandig te kunnen regelen; men zeide in het vrij bezit te zijn van magazijnen en tuighuizen; men nam den schijn aan alsof men den onbepaalden omloop der Adsignaten had gestuit, en weêrgalmde niet het gansche Land van de luidste kreten over de onlijdelijke afpersingen, over allerlei daden van willekeur van de burgerlijke en militaire Overheden der ingeroepen Bevrijders? Wat beteekende dan het even aandoenlijk, als ernstig vertoog van VAN SWINDEN [1]) of liever der Vergadering van Holland aan de Fransche Representanten, met onwraakbare feiten gestaafd? Ging — wij willen niet zeggen de onbescheidenheid — neen, de ongeloofelijke onbeschoftheid der eischen van sommige Bevelhebbers niet tot het uiterste van even schaamtelooze als onzinnige bedreigingen? Liep niet zelfs nog een geruimen tijd daarna de stad Leiden gevaar, hare ingezetenen met de inkwartiering van eenige honderden zieken, aan de vuilste besmetting lijdende [2]), te zien bezwaren? Werden de Hollandsche Representanten niet gedrongen eene zoo schreeuwende verkrachting van het Volkenregt [3]), te Parijs kenbaar te maken? — „Gij hebt verklaard, voegden zij den Fransche Gezagvoerders hier te lande toe, dat men de bij-

---

[1]) Zie Bijlage V (klagten over het gedrag der Franschen) bl. 21—24.

[2]) „Qu'elle eût à faire adapter ou approprier sans la moindre perte de temps, l'hôpital de la ville pour y recevoir 500 personnes *attaquées de gale et maux vénériens*, avec menace — de faire loger les susdits malades chez les habitans."

[3]) „Une violation aussi manifeste du Droit des Gens."

zondere eigendommen zou eerbiedigen, en uwe Agenten met hunne wreede requisitiën, ontweldigen den ingezetenen zelfs wat hun ter voorziening in toekomstige nooddruft overbleef. Het schijnt dat zij het Land willen uitmergelen, al zou dit uwe troepen aan volslagen gebrek blootstellen. — De Hollander — dus vervolgden zij — kan, hoe buitensporig die *requisitiën* zijn, wel de ellende dragen, maar geene inbreuk op zijne onafhankelijkheid. — Men misleidt u als men zegt, dat aan de requisitiën niet met ijver wordt voldaan; integendeel maar al te zeer, en om u daarvan het bewijs te geven, houdt men zich bezig met de lijsten op te maken van al hetgeen, zoo door de Provincie, als door ieder Gemeentebestuur in 't bijzonder, geleverd is; gij zult over onze opofferingen verbaasd staan; maar wat getroost de Hollander zich niet om de vrijheid te verwerven of te herkrijgen? Zoo vurig hij deze lief heeft, te heftiger ontvlamt hij wanneer men hem dreigt." — Doch wat konden de ijdele klanken van het beleedigd vaderlandsch gevoel baten? Men had de Natie weerloos gemaakt door de ontwapening van hare verdedigers, en hoeveel vrijheid onze Representanten in het aanwerven en inrigten van eene Bataafsche krijgsmagt hadden behouden, het opontbod van den Generaal DAENDELS [1]) naar Parijs en het verbod met de vorming van een Hollandsch leger voort te gaan, zouden het uitwijzen en het zegel drukken op de stelling van Lord GRENVILLE, dat de bezetting der Vereenigde Nederlanden door den vijand en diens heerschappij geenszins hadden opgehouden. Al wat hier voorviel, toonde dit ondubbelzinnig, ook de verbeurdverklaring van hetgeen den Koning van Engeland en zijnen Bondgenooten behoorde.

De man die meer dan iemand in Frankrijk het oorlogs-

---

[1]) Zie Bijlage XII bl. 78. »*Ainsi point d'armée hollandaise* tant que nous n'aurons pas fini avec les États-Généraux."

vuur had aangeblazen, de verwaten prediker van een nieuw Volkenregt, BRISSOT, had eens geroemd, dat zoo zijn Vaderland met onze Republiek onverhoopt tot eene vredebreuk mogt komen, dit nimmer met het inzigt geschieden zou om in stede van het Britsche juk, aan Holland het Fransche op te leggen. Neen — het oogmerk kon geen ander zijn, dan ons te bevrijden; en indien de Fransche Republiek daarin slaagde, zij zou het nimmer doen om haren eigen invloed in Holland te versterken. [1]) Zij begeerde nergens, in geene buitenlandsche Staten zulken invloed; zij wenschte slechts eene vrije markt voor alle Volken der wereld te openen, voor de Engelschen, gelijk voor alle andere toegankelijk. — Zoo edel en onbaatzuchtig, zoo onbekrompen zou Frankrijk handelen, als tot beschaming der zelfzucht van het Kabinet van St. James.

Eene vrije markt in Holland door de Fransche wapenen geopend! — In hoe verre was die profetie van den ongelukkigen dweeper bewaarheid? — Handel en scheepvaart waren nooit meer belemmerd en versperd, allermeest met Groot-Britannië, niettegenstaande onze Landgenooten onwederlegbaar betoogden dat zij, om aan de aanhoudende en zoo drukkende requisitiën van allerlei behoeften te voldoen, geene vrijheid minder dan die van het verkeer met het buitenland konden ontberen. Had men in Engeland onmiddelijk na den intogt der Franschen te Amsterdam, op de schepen der O. Indische Maatschappij een zoogenaamd „vriendelijk *embargo*" gelegd, op de meest kiesche wijze, naar

---

[1]) „Mais si jamais la République française était appelée à rendre la liberté à la Hollande, *ce ne serait pas pour augmenter son influence; elle n'en veut aucune* sur les États étrangers; elle ne veut qu'ouvrir des marchés libres à tous les peuples de la terre, et par conséquent *accessibles aux Anglais comme aux autres peuples.*" (Zitting van 12 Januarij 1793. *Exposé de la conduite du Cabinet Britannique envers la France. Débats de la Convention Nationale* (Paris 1828,) (II. 464).

gemeld werd, bewerkstelligd [1]), het was reeds eene gunst, dat de Staten-Generaal een Scheveningsche pink met het overbrengen van depêches naar Engeland belastende, aan een ieder „de vrijheid” gaven om hunne brieven met dezelfde gelegenheid te verzenden [2]). Want de Franschen hadden in Rotterdam naauwelijks den voet gezet, of de Generaal BONNEAU vaardigde eene *requisitie* uit tot aangifte van alle magazijnen, schepen en andere eigendommen, behoorende aan de Engelsche Natie, die te dier stede mogten aanwezig zijn; tot welke opgave alle burgers en ingezetenen binnen 24 uren ten Raadhuize verpligt waren; een bevel, onder anderen, ten overstaan van den Wethouder PIETER PAULUS afgekondigd [3]).

Sedert waren aldaar Publicatiën noodig om het terugbrengen der uit de Engelsche vaartuigen geroofde goederen, die door stedelijke beambten zouden worden aangenomen, te verzekeren [4]); en te wiens behoeve zulke maatregelen plaats vonden, is het niet al te tastbaar? Uitgelaten van vreugde bij de zoo goedkoop behaalde zegepraal gelijk over de goedhartige kortzigtigheid onzer Bataven, hadden zich de Representanten BELLEGARDE, GILLET, LACOSTE en JOUBERT gehaast, den 21 Januarij 1795 aan het Comité de Salut Public te berigten: „Wij zijn te *Amsterdam*, waarde medebroeders, en gansch Holland is *in de magt der Repu-*

---

1) Missive van RICH. MUILMAN & Comp. aan Bewindhebberen van de O. I. Comp. ter Kamer Amsterdam, uit Londen, 27 Januarij 1795. Z. Bijlage (bl. 16) tot het *Rechtsgeleerd Advis in de zaak van den gewezen Stadhouder, en over deszelfs schrijven aan de Gouverneurs van de Oost- en West-Indische Bezittingen van den Staat. Door de Burgers* Mr. B. VOORDA *en* Mr. J. VALCKENAER, 7 *Januarij* 1796. *Met wederleggende Aanteekeningen van een Hollandsch Rechtsgeleerden* (Mr. HERM. TOLLIUS; 1796.

2) 5 Febr. *Jaarb. d. Bat. Rep. I.* 163.

3) 22 Januarij 1795. *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. 27 volg.

4) 6 en 11 Febr. 1795. *Jaarboeken* I. 215 volg.

bliek [1]). Zoo eenige vestingen zich nog niet mogten hebben overgegeven, zullen zij echter niet dralen de poorten voor ons open te zetten; zelfs verzekert men ons, dat de Staten-Generaal reeds daartoe hebben last gegeven. — De voordeelen dezer glorierijke overwinning voor de Republiek zijn onbeschrijfelijk: zij levert haar schatten, magazijnen, timmerwerven, schepen; en voornamelijk, zoo uit het oogpunt der staatkunde als van den koophandel, verschaft zij haar een overwigt, welks uitwerkselen en gevolgen onmogelijk te berekenen zijn. — Twee onzer maken zich gereed, naar Parijs te vertrekken, en u mondelijk in 't breede te verhalen, wat bij schriftelijke mededeelingen onvermijdelijk het geheugen ontsnapt." — Welligt hielden zij het ook meer geraden en veiliger, vele belangrijke opmerkingen niet aan het papier te vertrouwen. — Op hunne beurt deelden uit *'s Hage*, eerlang de Representanten FRECINE, ALQUIER, ROBERJOT, HAUSSMANN en de reeds gemelde BELLEGARDE, LACOSTE en JOUBERT de heugelijke tijding mede, dat de vestingen *Willemstad*, *Breda*, *Gorcum* en *Bergen op zoom*, de Hollandsche Vloot in Texel bevroren liggende, de havens van *Brielle* en *Helvoetsluis*, in de magt *der Republiek*, waren gevallen; in laatstgenoemde plaats had de Hollandsche Patriot, de Kapitein ter zee STORY, in gemeen overleg met den Generaal BONNEAU, 800 Engelschen, op het punt van naar hun Vaderland te worden ingescheept, gevangen genomen [2]). Ook van de magazijnen der Engelschen en van hunne te *Brielle* liggende schepen had hij zich op last van den Generaal [3]), meester gemaakt, zich persoonlijk verantwoordelijk stellende aan de *Fransche* Re-

---

[1]) *Jaarboeken* I. 193.

[2]) Depêche van 9 Pluviose aan de Nationale Conventie. *Jaarboeken* I. 222, verg. met het Rapport van STORY, aan H. Ho. Mo. 5 Februarij 1795. *Jaarboeken* I. 289 volgg.

[3]) *Jaarboeken* I. 292.

publiek ter zake dier schepen en goederen; terwijl de Engelsche krijgsgevangenen naar Frankrijk werden vervoerd.

Na een zóó openbaar dienstbetoon aan den vijand, hoe kon men in ernst van het Britsche Ministerie vergen, de Nederlandsche Republiek anders dan aan de Fransche onderhoorig te beschouwen, met de daad hetzij dan bondgenoot of werktuig en uit Parijs de regeling van haar lot met angst te gemoet ziende? — Wat had men van een Volk te denken, van de deugd van het voorgeslacht zóó diep verbasterd, dat het zonder blozen, uit de hand van den overwinnaar, met plegtstatige erkentelijkheid de roemrijkste gedenkteekenen van den tachtigjarigen strijd tegen Spanje of van andere heldendaden ontving? — Vergeten wij het nimmer, dat onze hoogste Staatsvergadering, de revolutionaire Staten–Generaal, zich door het Lid der Fransche Conventie ALQUIER, in die mate hebben laten vernederen; dat de zoogenaamde *Hoog Mogenden* zich met de glorierijkste voorwerpen op „WILLEM *den Laatste* [2]" veroverd, lieten begiftigen en dat de laatdunkende vreemdeling hun die tot in de ziel grievende gunst met bitteren spot als eene hoogelijk te waarderen welwillendheid aanrekende! — Kon men eene Natie vrij wanen, die zonder uitbarsting van eene lang onderdrukte verontwaardiging, den sabel van den onsterfelijken DE RUYTER, den Bevelhebberstaf van den braven TROMP, het goud geschut, ten teeken van hulde weleer aan de echte Staten-Generaal door een Indisch Vorst vereerd, ja zelfs den beker, waaruit de voorouders bij het Verbond der Edelen, den eersten teug der vrijheid elkander hadden toegedronken, thans als geschenken van Frankrijk, in praal

[1]) Zoo heet WILLEM V in de *Handelingen van het Committé Revolutionair in Amsterdam*, 2 Junij 1795, bl. 227. — De bedoelde voorwerpen waren uit het Stadhouderlijk Kabinet geroofd.

zag ronddragen [1])? Wat wonder, dat de Engelsche Staatslieden in de afhangelingen der snorkende Franschen, de zelfstandige Regering van de aloude Republiek, ofschoon denzelfden titel voerende, niet wilden of konden herkennen?

Met koele beleefdheid derhalve of liever met afgemeten terughouding werden de Commissarissen PASTEUR en VITRIARIUS bejegend, hoe persoonlijk welkom eerstgenoemde den Engelschen als Vertaler van *Cook's Reizen* en in 't algemeen als schrander beoefenaar der Natuurwetenschappen, onder andere omstandigheden zou geweest zijn. — Zoolang de Franschen zich in onze zeehavens bevonden, verklaarde Lord GRENVILLE, dat de Regering de vrije vaart der paketboot niet kon toelaten; aan de goede trouw van onze Republiek, zeide hij, twijfelde men niet, doch er waren al voorbeelden geweest, dat Cartel- of Transportschepen, die uitgewisselde gevangenen overbragten, door de Franschen waren achter gehouden en de bemanning krijgsgevangen gemaakt. — Indien, voegde die Staatsman hun toe, de Franschen niet meester zijn van uwe Vloot, waarom hebben zij dan in het Rapport aan de Conventie gezegd, „*la flotte s'est rendue à nos armes* [2])." — Hoewel op een en ander door onze Landgenooten werd geantwoord, al hun aandrang was ijdel; ook zelfs een gedeelte van hunne reclame, het ontslag der uitgaande O. Indische schepen werd afgeslagen, en eene poging bij WILLIAM PITT [3]), liet met den ongunstigen uitslag, een nog onaangenamer gevoel dan dat der teleurstelling achter. — „Wij vonden hem — (den grooten Minister) — zoo luidt de klagt — droog, achterhou-

---

[1]) *Decreten der provis. Representanten van Holland*, IIe D. 1ste Stuk fol. 258 (12 Maart 1795).

[2]) In den brief der Representanten *Frecine*, *Roberjot* enz. 9 Pluviose (27 Januarij 1795) leest men: „Les places de Willemstad, de Breda — la flotte Hollandaise — sont *au pouvoir de la République*." Gaz. de Leide 13 Feb. 1795.

[3]) 23 Maart 1795.

dend en geheel onhandelbaar, schoon eene gemaakte vriendelijkheid aannemende; in 't kort, zoodanig als FOX hem beschrijft, *in rebus* politicis *nihil simplex*, *nihil apertum*, *nihil sincerum*, zoodat deze conferentie zoo onbelangrijk was dat het naauwelijks der moeite waardig is, U Ho. Mog. van dezelve verslag te doen [1]."

Naarmate de herinnering der geweldige omkeering van zaken in 1787 hier te lande een hoogen dunk van de Pruissische legermagt had nagelaten, kon men te 's Hage niet onverschillig zijn aangaande de betrekking tot het Kabinet van *Berlijn;* te minder, uithoofde der sedert gemeld jaar, nog naauwer toegehaalde banden tusschen de Huizen van *Hohenzollern* en *Nassau.* — De Tractaten van 1788 en 1794 waren wel is waar, aan de zijde van den schoonbroeder des Stadhouders al zeer slecht nagekomen, maar zou FREDERIK WILLEM de diepe vernedering van zijne zuster, van zijne eigene dochter, met den Erfprins van *Oranje* gehuwd [2], lijdelijk aanzien? Zou hij stilzittende den val van een geslacht, reeds sedert de dagen van den grooten Keurvorst zoo innig met het zijne verknocht [3], flaauwhartig schijnen goed te keuren? Of kon niet ieder oogenblik de nieuwe Republiek door een onverhoedschen aanval besprongen worden? — Lag men niet daarvoor aan den Oostkant en eene lange grenslijn, gestadig bloot? — Inderdaad bespeurt men, dat de Leiders der omwenteling gansch niet, wat dit punt betreft, op hun gemak waren, zoodat het den spot der Franschen wekte, die wel beter wisten, dat de Koning van Pruissen zich niet voor zijn zwager

---

1) Depêche uit Londen, 2 April 1795, in *Decreten der provis. Represent. v. Holland* IIe Deel 2[e] Stuk fol. 135.

2) In 1791.

3) Verg. de *Inleiding tot eene gesch. der Nederl. Diplomatie*, IIe Gedeelte, 2[e] Stuk, bl. 172 volg. (*Verbael* 27 Oct. 1651).

in de bres zou stellen, tot wiens behoud hij in weerwil der heiligste verbindtenissen, niet te bewegen was geweest [1]). Nog vóór dat onze Republiek zich met de Fransche Conventie had verstaan, zou FREDERIK WILLEM zijn afzonderlijken Vrede met de Koningsmoorders treffen. Hij zou nog meer doen; hij liet zich hoe lang zoo meer vertrouwelijk met hen in; hij zag er geen gemoedsbezwaar in, zich aan de pligten welke als Duitsch Vorst op hem rustten, te onttrekken, de handelingen van den Keizer en van zijne mede-Stenden van het Rijk te dwarsboomen of te verlammen, het erfelijk grondgebied, den linker Rhijn-oever prijs te geven en de verderfelijke Fransche dwaalleer der natuurlijke grenzen met de daad te huldigen. Hoe zou hij, die het regt zoo weinig eerde, uit meewarigheid jegens bloed- en aanverwanten, partij hebben getrokken voor de ontwerpen tot herstel van het Huis van *Oranje?* Lag *Polen* en de zelfzuchtige slooping van dien voor het laatst te verdeelen Staat, hem niet veel nader aan het hart?

VAN DE SPIEGEL althans had de drijfveren van „de conduite van het Hof van Berlijn" sedert 1793, „of liever, zooals hij zeide, „van de conduite der *intriguants* [2]), die daar influeren," volkomen leeren kennen; van eene den Koning beheerschende Gravin V. LICHTENAU, van de haar en den door ontucht en ander wangedrag ontzenuwden Vorst heen en weder slingerende Illuminaten [3]).

Het Comité de Salut Public wist nog beter, waaraan zich

1) „Les Hollandais *sont des fous*, et s'ils s'avisent de montrer la moindre inquiétude sur les Prussiens, nous nous brouillons avec eux." (Bijlage XII, bl. 80.

2) Depêche aan V. REEDE, 11 December 1794. VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot.*, III, 220.

3) Verg. de *Histoire secrète de la Cour de Berlin*, *ou Correspondance* enz. (5 Julij 1786—19 Januarij 1787) Londres 1789, te Amsterdam (24 Maart 1789) verboden.

te houden. Eigen belang, immers dat van Frankrijk boven alles stellende, was het den Leiders der Republiek te Parijs, niettegenstaande de vroegere ingenomenheid met den heldhaftigen KOSCIUSKO, vrij onverschillig, dat men in het Oosten een vrijen Staat vernietigde, en nog een stuk van het rampzalig Polen afkneep [1]). Een Franschman zelf heeft het tot schande zijner Landgenooten herinnerd: de Omwenteling, schrijft hij, bragt de laatste slagen toe aan de onafhankelijkheid van Polen; zij moedigde aan en gaf nooit eenigen steun, zij ontvlamde de hoofden en leende geen enkelen arm. Vijf dagen vóór den moord van LODEWIJK XVI, den 16 Januarij 1793, was het Pruissische leger, terwijl de Russen Warschau bezet hadden, in Polen doorgedrongen [2]). Van de bij het Tractaat van 19 April 1794 ten behoeve der Nederlandsche Republiek bedongen 62,400 Pruissen, was slechts de helft onder de wapenen, langs den Rhijn en de Moezel verschenen; — ruim 80,000 man integendeel, waren naar de Weichsel gerukt [3]). Noch de onedele vleitaal van ARTHUR PAGET, noch het goud van Lord SPENCER aan 's Konings bijzit verspild [4]), waren magtig FREDERIK WILLEM tot het afbreken der te *Bazel* geopende Negotiatie met den Gezant der Conventie BARTHÉLEMY te bewegen; het scheelde weinig of de vredehandeling was zelfs naar *Parijs* overgebragt; en trots den nog kort te voren zoo fel begonnen krijg tegen de Franschen, liet de Pruissische Gevolmagtigde Graaf GOLTZ, het niet aan de meest welwillende betuigingen van zijn door-

---

1) Uitdrukking van V. DE SPIEGEL, II, 292, 28 Junij 1794. (Depêche aan V. KINCKELL).

2) CAPEFIGUE, *L'Europe pendant la Révolution française* (Bruxelles 1844) T. II, 30 suiv. »La révolution française porta les derniers coups à l'indépendance de la Pologne; elle donna des encouragements et jamais d'appui, elle enflamma les têtes et n'offrit jamais un bras."

3) CAPEFIGUE, T. II, 227 (naar de berigten van Lord MALMESBURY).

4) Verg. de walgelijke brieven (15 en 17 Januarij 1795) van PAGET aan de Gravin van *Lichtenau*, bij CAPEFIGUE, T. II, 288.

luchtigen Meester haperen [1]). En ofschoon het Tractaat eerst door de zorg van den sedert met meer lof bekenden HARDENBERG, den 5 April 1795 gesloten werd, in het verloop van vier maanden door nog twee andere verdragen versterkt, had men reeds in de eerste weken na den val van het Stadhouderlijk Huis, bij de Leden van het Fransch Bewind genoegzaam de zekerheid, dat uit Berlijn geen ernstige stap ten behoeve van WILLEM V en diens Gemalin zou gedaan worden. Vandaar dat BLAUW al in de vroeger medegedeelde depêche van 17 Februarij aan PIETER PAULUS te kennen gaf, hoe men van het Keurvorstendom *Hannover* [2]), aan den Koning van Groot-Britannië te ontweldigen, als eene niet ongeschikte vergoeding voor den Prins VAN ORANJE, mompelde. Welk denkbeeld had men zich — wij zeggen niet van de zedelooze Staatkunde van het door roof groot geworden Pruissen, maar van de kiesche naauwgezetheid van den ongelukkigen Stadhouder gevormd? Hoe? deze genoot met de zijnen, de onbekrompene gastvrijheid van GEORGE III, en men hield desniettemin het ongeloofelijke voor mogelijk, dat hij eene zoo verachtelijke door onregt te verkrijgen schadeloosstelling, laaghartig zou aannemen! De beginselloosheid van het Kabinet van Berlijn hadden de Leiders te Parijs zóó wèl doorkeken, dat zij *vooreerst*, zonder moeite de pogingen der Oranje-partij, die met behulp van het *rassemblement* van *Osnabruck* onder Prins FREDERIK, den jongeren zoon van den Stadhouder, een inval in Gelderland en Overijssel had beraamd, terwijl Engeland eene landing in Zeeland zou beproeven, wisten te verijdelen; ten andere, dat zij niet terugdeinsden voor de vertrouwelijke ontboezeming aan de nieuwe Pruissische vrienden, van het verleidelijk Plan tot eene *Secu-*

---

1) CAPEFIGUE, T. II, 287. (Depêche van BARTHELEMY aan het Comité de S. P. 24 Jan. 1795).

2) Z. Bijlage VIII, bl. 40.

larisatie op breede schaal, der Geestelijke Staten van het Duitsche Rijk [1]); een zeer eenvoudig middel inderdaad en tegelijk zeer uitgebreid, om den Vorsten, die op den Fransch geworden linker-Rhijnoever, hunne landen verloren hadden, het gemis daarvan dragelijk te maken. Onder de redenen, die het veelomvattend Ontwerp bij de Pruissen zouden aanbevelen, behoorde ook en niet het minst, de zucht om Oostenrijk op den Rijksdag te Regensburg en elders, van den steun der Geestelijke Vorsten te berooven. De Staatsman wiens naam wij meermalen hierna zullen hebben te vermelden, met de taak belast om die gedachte te Berlijn in omloop te brengen [2]) en in de gemoederen te doen doordringen, was een hier te lande niet onbekend Diplomaat uit de school van VERGENNES, spoedig na het Tractaat van Bazel, tot Gevolmagtigd Minister der Fransche Republiek in Pruissen bestemd [3]).

Het verdient opmerking, dat eene zoo sluwe Diplomatie, in hare baatzuchtige berekeningen in geenen deele voor die der Monarchie wijkende, al versmaadde zij de behagelijke vormen, door welke deze aan alle Hoven van Europa had uitgeblonken en zich boven anderen ingang verschaft, zoowel in het Comité de Salut Public als in de rij der naar het buitenland afgezonden Ministers, door niet weinige afvallige Priesters werd in praktijk gebragt. In Frankrijk had de Bisschop van Autun zelf, TALLEYRAND [4]), het eerst den afstand der geestelijke goederen aan den Staat te berde ge-

---

[1]) VAN DE SPIEGEL's vertrouweling, VAN KINCKEL, Minister Plenipotentiaris bij de drie geestelijke Keurvorsten en den Opper-Rhijn-Kreits was middelerwijl van daar teruggeroepen. *Decreten van Holland*, 24 en 26 Maart 1795, II, 618, 665.

[2]) „Le Citoyen (*Caillard*) *fera naître l'idée d'une grande sécularisation des États Ecclésiastiques d'Allemagne.*"

[3]) Bijlage VIII, bl. 37, 40.

[4]) De revolutionaire Minister van Buitenlandsche Zaken, nog bij het leven van LODEWIJK XVI, TONDU LEBRUN, was ook een voormalige Abt. Z. wegens

bragt. Was het vreemd, dat men hetzelfde stelsel bij den vreemdeling trachtte door te drijven? Laat ons enkele dier eensklaps in de sfeer der wereldsche belangen bij uitnemendheid, verplaatste schrandere, maar gewetenlooze nieuwelingen meer van nabij beschouwen: in 't bijzonder dezulken, die hetzij als toongevers in de internationale betrekking tot de Bataafsche Republiek, of wel als Gezanten en onderhandelaren te 's Hage, op den voorgrond traden. De waarheid van het feit, dat al vroeger onder de Monarchie vrij wat Geestelijken in Frankrijk als uitstekende Diplomaten hadden geschitterd, (om niet van RICHELIEU en MAZARIN, van FLEURY en BERNIS, veelmin van den onwaardigen DUBOIS te spreken), de Kardinaal-Kanselier DUPRAT en de Kardinalen D'OSSAT en DE POLIGNAC, werd, niet zonder zigtbaar zelfbehagen, door TALLEYRAND, nog in onze dagen [1]), op tachtigjarigen leeftijd, in het licht gesteld. Zou dit verschijnsel uit den aard der Godgeleerde studiën, uit de scherpzinnigheid en spitsvondigheid, welke zij vereischen of bevorderen, verklaard moeten worden? of wel uit de zelfbeheersching en effenheid van gemoed, welke de Geestelijke behoort te bezitten, zal hij zijnen invloed op het hoofd en hart van anderen doen gelden; uit het gezag dat hij niet zelden met achtbaarheid al vroeg, in streng afgemeten vormen, ten toon spreidt? of wel eindelijk uit de kennis der menschelijke driften en zwakheden, neigingen en begeerten, die hij nu eens bedwingt en tot zwijgen brengt, een andermaal daarentegen, om zijn inzigt te bereiken en zijne hoorders te overreden, den teugel

---

dezen CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolution française*, I, 56 en BEAUMARCHAIS, *Oeuvres complètes* (Paris 1830), T. V, 251, enz.

1) Z. de Lijkrede op een' anderen voormaligen Godgeleerde-Diplomaat, den Wurtemberger REINHARD, den 3en Maart 1838 gehouden, en daarover GUIZOT, *Mémoires pour servir à l'Hist. de mon Temps*, IV, 254 suiv. Den tekst dier opmerkelijke Levensschets vindt men grootendeels bij den Graaf DE GARDEN, *Code Diplomatique de l'Europe ou Principes et maximes du Droit des Gens moderne*, p. 47–56.

viert? Wat hiervan zij, de Omwenteling had op volkenregtelijk [1]) en diplomatisch gebied, niet de minst bekwame en sluwe, koelzinnige tolken in de gewezen Kerkleeraren. In de rij van onze lotbeschikkers, was inzonderheid de Abt SIEYES een heftig ijveraar, beroemd als de Ontwerper der Verklaring van de Regten van den Mensch [2]), voor het overige zeer verschillend beoordeeld; door zijne vereerers schier vergood als diepzinnig, wijsgeerig Staatsman, door zijne tegenstanders niet boven het middelmatige geacht. Dat hij van de magt van Frankrijk behendig bij het onderhandelen met onze lieden partij trok, en van veler vrees voor een' inval uit Pruissen, met doorslepen list gebruik maakte, zal ons uit eene door SIEYES aan de Volksrepresentanten in Holland gerigte depêche, die over den gang der Negotiatiën met BLAUW en MEYER en over de verhouding tot het Kabinet van Berlijn een helder licht verspreidt, overtuigend blijken. Het was een antwoord in dato 21 Germinal op een brief van den Representant CHARLES COCHON van den 15den bevorens. „Die brief heeft ons, zoo schreef SIEYES namens het Comité de Salut Public, een ware voldoening verschaft, omdat wij bemerken, dat de inzigten en maatregelen der Comités geheel met de uwe overeenstemmen, getuige de veerkracht en het bedrijf van COCHON gedurende zijn verblijf in Zeeland. Gewis moeten die Eilanden, maar bovenal *Walcheren* en *Zuid-Beveland* in goeden staat van tegenweer tegen de aanslagen van Engeland gesteld worden. Houdt u overtuigd, dat die Mogendheid zoowel als wij, de hooge waarde van de Schelde en van *Vlissingen* beseft. Wel is het een

---

1) Verg. de *Déclaration du Droit des Gens* van den met JOH. VALCKENAER bevrienden Abt GRÉGOIRE, *Choix de Rapports et Discours*, T. XII, 397; XV, 230—238. (Zitting der Conventie, 23 April 1795).

2) Verg. Bijlage VI, den lof, door Mr. C. G. HULTMAN, aan de spits van eene Deputatie te 's Hage, den 11 Mei 1795 aan SIEYES toegezwaaid, bl. 25 volg.

kleine strook gronds, die ons volgens het ontwerp der Alliantie overblijft; maar toch is zij voor Frankrijk van grooter nut dan de aanwinst van een uitgestrekt Land.

Aan land immers hebben wij geen gebrek [1]), maar wel aan een haven aan de zee van Duitschland. Dit nieuw bestaan bedreigt onzen doodvijand, Engeland, met den ondergang: ja, zoo wij slechts tien jaren vrede hebben en *Antwerpen*, de Schelde en *Vlissingen* bezitten, zult gij Londen en de Theems meer ter nedergeslagen zien dan door tienjarige overwinningen en twintig gewonnen slagen [2]).

Aan den anderen kant zullen de *Belgen* eindelijk regtmatige redenen hebben zich aan hunne verlossers te hechten [3]), en in een nieuwen loop van voorspoed, de onafzienbare rampen te vergeten, die hen sedert den oorlog hebben getroffen.

BLAUW is in den Haag, hij heeft het u reeds bekende Concept-Tractaat onzerzijds medegenomen, behoudens eenige verbeteringen van redactie, vergezeld van een' brief van het Comité om de Staten-Generaal sterk te dringen; die brief was onder ons afgesproken [4]) om de Bataafsche traagheid aan te wakkeren, verwondert u dus niet over den toon die er in heerscht.

Even als te Parijs heeft men in Holland de bespottelijkste geruchten over onze Vredehandeling met *Pruissen* verspreid; men heeft zelfs durven beweren dat wij Holland verrieden [5]), enz.

Antwoordt slechts, dat de Fransche Republiek nimmer

---

1) „Ce n'est pas la terre qui nous manquoit: c'est *un port* dans la mer *d'Allemagne*."

2) »Oui, dix ans de paix avec la possession *d'Anvers*, l'Escaut et de *Flessingue*, et vous verrez *Londres* et la Tamise plus abattus que par dix ans de victoires et vingt batailles gagnées."

3) »Les Belges auront enfin de legitimes sujets de se rattacher à leurs libérateurs."

4) »Elle étoit *convenue entre nous* cette lettre," enz.

5) »Que nous *livrions* la Hollande, etc."

het regt zal geven hare zedelijkheid en kieschheid te verdenken; of wel antwoordt in het geheel niet, en toont eenvoudig ons Verdrag van Vrede met den Koning van Pruissen; want het is reeds geteekend: hiernevens een afschrift. Het is billijk, dat wij u geen oogenblik de vreugde onthouden, die wij bij dien Vrede smaken: en in welk een tijdgewricht wordt ons dat geluk beschoren [1])!

Gister avond kwam de koerier aan; een enkel Artikel mishaagt ons zeer; het is Art. 11, te *Bazel* zonder onze toestemming, ja zelfs in strijd met onze vooraf wèl bekende beslissing ingevlochten. BARTHELEMY had ons nogtans de ontvangst der depêche berigt, die op dit punt onze uitspraak inhield.

Dat hinderlijk toevoegsel heeft dezen nacht het onderwerp van een langdurige beraadslaging uitgemaakt. Wij zijn tot het besluit gekomen, dat zoo de zaak nog niet was geschied, wij dat beding stellig zouden afslaan; maar moest men het Tractaat nu het al geteekend was, verscheuren en de onderhandeling hervatten?

Wij hebben gemeend, neen, en daarom zal het Tractaat nog heden in de Conventie worden afgekondigd. Wij verwachten daarvan den levendigsten indruk.

Onder de bijzondere en geheime Artikelen is er een, aldus luidende:

Art. „De Koning van Pruissen zal tegen de Vereenigde Nederlanden en tegen alle andere Landen, door Fransche troepen bezet, niets vijandelijks ondernemen."

Gij moet hiermede uw voordeel doen [2]), *zonder evenwel*

---

[1]) »Il est juste que nous ne vous laissions pas un seul instant privés *du bonheur* que cette Paix nous fait éprouver, et dans quel moment encore elle nous parvient."

[2]) »Vous en ferez un bon usage, *sans ôter tout à fait* aux Bataves le genre *d'inquiétude vague* qu'ils manifestent; et qui, croyons-nous, *est nécessaire* pour exciter leurs éternelles lenteurs dans les opérations *politiques*. Verg. Bijl. XII bl. 80.

aan de Bataven geheel en al die soort van onbestemde onrust die zij aan den dag leggen, te ontnemen. Wij gelooven dat dit noodig is, om hun eeuwig talmen in staatshandelingen aan te porren.

Perst derhalve en prikkelt hen met alle kracht, want het is ons gebleken dat zij door langer met hun verdrag met Frankrijk te dralen, niet alleen de Bataafsche Omwenteling, maar ook hunne eigene personen in de waagschaal stellen.

Met volle handen laten de Engelschen in Holland gelijk in België, hun geld en hunne kuiperijen werken. Het gevaar is dringend. De Stadhouderlijke tegen-omwenteling is bijna tot rijpheid gekomen: zorgt dus, dat de Bataafsche Patriotten hunnen hagchelijken toestand inzien en vrijwillig door zich met ons te verdragen, de middelen beramen om in hun Land meester te worden. Wij hebben hun gezegd, dat te rekenen van dat tijdstip de Franschen hun enkel met hunne tegenwoordigheid in de vestingen, dienst zouden bewijzen, terwijl het inwendig bestuur („police intérieure") hun bij uitsluiting zou toebehooren.

Eindelijk hopen wij dat de vrede met Pruissen en de onzijdig-verklaring van bijna het gansche Duitsche Rijk, met uitzondering van Oostenrijk, de Staten-Generaal zullen overreden. Derhalve zien wij de onderteekening van onze preliminaire Artikelen te gemoet. Wij zouden met opzigt tot de andere bijzonderheden welke gij ons hebt medegedeeld, gemakkelijker het antwoord kunnen geven, als Gijl. er op wildet letten in één en denzelfden brief, niet voorwerpen van onderscheiden aard opeen te stapelen.

Gij weet dat het Comité in vijf Afdeelingen gesplitst is; elke van deze heeft afzonderlijk te antwoorden op hetgeen tot haren werkkring behoort. Zoo moet dan uw brief, voor zooveel de zaak van BEAUMARCHAIS [1]) betreft, tot de Afdee-

---

[1]) Van den beroemden blijspeldichter. — Zie wegens de beruchte zaak der 60,000 geweren, door BEAUMARCHAIS gekocht en aan Frankrijk te leveren,

ling der wapenen verzonden worden; voor hetgeen den staat van oorlog van *Vlissingen*, *Helvoetsluis* enz. aangaat, tot de Afdeeling van Oorlog, en tot die der Marine wat den staat der schepen enz. raakt. Gelieft dus hierop in het vervolg te letten.

Uw *Naschrift* vervalt door de wijziging van ons laatste Ontwerp van Alliantie met de Bataafsche Republiek.

Eindelijk verzoeken wij u, van den inhoud dezes en van het Tractaat van Vrede met Pruissen, aan onzen Ambtgenoot RICHARD te Utrecht kennis te geven.

Het Leger van het Noorden zal weldra eene landkaart ontvangen met aanduiding der lijn van de Staten van het Keizerrijk, die bij een geheim Artikel van het Vredesverdrag onzijdig zijn verklaard. Die onderrigting wordt onontbeerlijk bij den te openen veldtogt. PICHEGRU, die naar het Leger van de Sambre en Maas is vertrokken, wist reeds waaraan zich op dit punt te houden.

Heil en Broederschap,

(*was get.*) SIEYES.

N. S. Zijt op de contra-revolutionaire verstandhouding der Belgen en Bataven bedacht, en denkt er aan u van den Vrede te bedienen, om de strijdkrachten in de beide Landen aan den zeekant te vermeerderen. Het Vredes-Tractaat is daar juist ter Vergadering voorgelezen en met zeer natuurlijken bijval aangehoord. Volgens de Wet moeten nog drie dagen verloopen eer de ratificatie geschieden kan [1]."

Wil men nader bewijs van de veelbeteekenende bemoeijing van den Abt met onze zaken, van zijn streven om aan Frankrijk duurzame vruchten der zegepraal te verzekeren, zijne Aanmerkingen op het Concept-Tractaat van Alli-

onder het Bewind van V. DE SPIEGEL, te *Veere* teruggehouden, de *Oeuvres complètes*, (Paris 1830), T. V, 90—395.

[1]) Geheime stukken uit den Bundel van BLAUW, n°. 16. "21 Germinal, *Aux Représentans du Peuple à La Haye.*"

antie [1]) als kantteekeningen voorkomende, leveren daarvan eene proeve. Zij zijn kort en bondig, kernachtig, stout en toch hier en daar, gematigd. Het Ontwerp zelf was van de hand van den Regtsgeleerde MERLIN, die in den loop der Negotiatiën met onze Ministers BLAUW en MEYER even weinig aanspraak op de in het Koningrijk der Nederlanden sedert door de beide ballingen ondervonden gastvrijheid en andere heusche bejegening had verworven. Volgens SIEYES, eischte hij op deze en gene punten te weinig, op andere te veel. „*Vlissingen* zeide de Abt, hebben wij als zeehaven noodig. Wat de bepaling der grenzen van het grondgebied betreft, behoort de Conventie vooraf haren wil te verklaren. Verlangt men al de monden van den Rhijn, of begeert men er althans eenen [2])? Bij de door de Franschen te bezetten vestingen voegde hij nog *den Briel*, het fort en de reede van *Rammekens*. Op het Artikel betrekkelijk het Opperbevel der *Land-* en *Zeemagt* door de Franschen te bekleeden, voorzag hij groote moeijelijkheden, en erkende dat dit met opzigt tot de Vloot onredelijk was [3]). In plaats daarentegen, van met MERLIN, acht linieschepen en twaalf fregatten te eischen, herinnerde hij dat de Bataven zelve tegen de maand Mei er *zestien* en *veertien* hadden aangeboden, met belofte van in het bouwen van schepen te zullen voortgaan. Wat in het Ontwerp gezegd werd van de *Zwitsersche* regimenten in Nederlandsche dienst te behouden, mits dat krijgsvolk zich verbond nimmer de wapenen tegen de Fransche Republiek te dragen, beviel hem niet. „Dit Artikel, merkte hij aan, schijnt ten doel te hebben aan de Zwitsers het hof te maken en hen te danken dat zij niets nalaten om ons afbreuk

---

1) »*Bases* proposées *pour le Traité à faire avec les Provinces-Unies*. Ecrit de la main de M. Premier projet avant notre arrivée au C. *qui est du* 16 *Ventose* — Notes marginales *de la main de S.*"

2) »Veut-on toutes les bouches du Rhin? ou en veut-on au moins une?"

3) »Au fond n'est pas *juste* quant à leurs forces navales."

te doen; ik zou aan *Fransche* regimenten de voorkeur geven." Aangaande de wederzijdsche vrije scheepvaart op den Rhijn, de Schelde en de Moezel met inbegrip van alle takken te rekenen van de zee en in den Zeeuwschen Archipel (zooals MERLIN zich uitdrukte), maakte hij de aanmerking, dat Frankrijk tot zekerheid dier wederzijdsche vrijheid, meester behoorde te zijn van ten minste één dier takken. „Laat ons derhalve, zeide hij, in het bezit van de eilanden *Walcheren* en *Zuid-Beveland*. Eigenlijk eischt een gezonde staatkunde [1]), dat wij ook *den Briel* behouden, zoo niet alles tot aan den *IJssel*." Naar de meening van SIEYES, was het geheel overbodig te bedingen, gelijk in het Ontwerp gedaan werd, dat de in Holland aanwezige goederen van Fransche emigranten of veroordeelden, en die van Mogendheden met Frankrijk in oorlog, aan de Fransche Republiek zouden verblijven. „Er kan, beweerde de Abt, ten deze geene rede zijn van iets *af te staan*; wij hebben het regt te *nemen*" [2]). Eindelijk schijnt SIEYES [3]) het volgend Artikel bij het Ontwerp te hebben gevoegd: „De havens van *Trinconomale* en *Colombo* op het eiland *Ceylon*, zullen door de Franschen met krijgsvolk bezet worden; en de reede van de Kaap de Goede Hoop zal voor beide Natiën geopend zijn."

Doch nog een aantal andere gewigtige Staatsstukken waren den Abt sedert de opening der Conferentiën met BLAUW en MEYER op den elfden Maart 1795 des avonds te acht ure, tot op zijn vertrek met REWBELL naar 's Hage in het begin van Mei, uit de pen gevloeid. De depêches inmiddels door onze Ministers-Plenipotentiarissen hetzij aan den Griffier van Hun Hoog Mog. W. QUARLES of aan het eenigen tijd te voren ingesteld *Comité Diplomatique van Holland* ge-

---

[1]) „Mais en bonne politique nous devons posseder *la Brille* etc. *si ce n'est tout jusqu'à l'Yssel*."

[2]) „Ce n'est pas à eux à rien *céder; c'est à nous à prendre*."

[3]) „Voici un Article additionnel à mon sens."

rigt, hadden PIETER PAULUS en andere invloedrijke Mannen geen gunstigen dunk van de gezindheid der Fransche onderhandelaren, allerminst van SIEYES en REWBELL kunnen inboezemen. Het berigt der eerste zamenkomst met de drie Commissarissen van het Comité de Salut Public, MERLIN VAN DOUAY en evengemeld tweetal, gewaagt van SIEYES, als „beroemd door het groot aandeel dat hij in de evenementen van de Fransche Revolutie gehad heeft," en van REWBELL met het onbeduidende „welke minder bekend is [1]);" terwijl bij de afreize dier Gevolmagtigden naar Holland, door onze Ministers herinnerd werd, wat zij van de aanmatiging van den een zoowel als van den ander hadden verduurd; van de ruwe lompheid van REWBELL, van de hatelijke en bijtende terging van den Abt. „Wij kunnen u niet anders zeggen, melden zij den 4den Mei [2]), dan dat de twee vrienden naar Holland zijn gezonden om zich op de plaats zelf, als 't mogelijk is, te overtuigen, dat het gemakkelijker is, *violente mesures* op het papier te bevelen, dan uit te voeren. Men moet den Abt, (die nog al vatbaar schijnt voor personele *adulatiën* [3]) en ook den anderen, met eene groote diplomatische vriendelijkheid behandelen; maar, zoodra hij op een hoogen toon begint te spreken, moet men hem onder de oogen zien, en zich bij de *principes* houden. Wij hebben met SIEYES en REWBELL altoos geconfereerd; zij hebben ons *despotisch* behandeld en bedreigd; hun plan *echoueerde;* en dus moest er iets uitgedacht worden, om die fletrissure ten minste zoo zacht te maken als 't mogelijk is." Vroeger hadden onze Landgenooten over beider halsstarrige onbuigzaamheid [4]), maar ook over de kwade trouw en dubbelhar-

---

1) Depêche van C. MEIJER en J. BLAUW uit Parijs, 13 Maart 1795, aan den Griffier QUARLES.

2) Aan het Comité Diplomatique van Holland, 4 Mei 1795.

3) Aan QUARLES, 5 Mei 1795.

4) „Dat zij met de grootste *opiniatreteit* op hun stuk bleven staan." Aan QUARLES, 5 Mei 1795.

tigheid [1]) van den heerschzuchtigen Abt geklaagd, en den Leden van het Bewind te 's Hage doen opmerken, dat SIEYES allengs niet weinig in de volksgunst gedaald was; hij die onder het Schrikbewind den mond niet had durven openen, en die nu na ROBESPIERRE's val met meesterachtige stugheid, een hooge borst opzette. Zij vleiden zich daarom met de hoop, dat wanneer „de Nederlandsche zaak in de Nationale Conventie aan de orde zou komen, de reclames van de heilige rechten van een gansch Volk op de gemoederen der Leden meer en zwaarder zouden wegen dan de politieke Machiavellistische *vues* van een' Abt en zijnen aanhang; welke eerste, zoo als verzekerd wordt, (zoo schreven zij) reeds aanmerkelijk, sedert eenigen tijd, van zijn *crediet* bij het Volk verloren heeft; kunnende het Volk kwalijk verdragen, dat een Man, die in de gewigtigste tijdvakken der groote Revolutie zich altoos schuil heeft gehouden, thans voor den dag zou komen om een' zoo *imperativen* toon aan te nemen [2])." Toch was de Abt, Franschman van het Zuiden, hoe gebiedend, bezadigder dan de Advocaat uit den Elzas REWBELL [3]), die met zijne groote knevels en sabel den soldaat wilde uithangen en door zijn' Ambtgenoot en tegenvoeter in toom werd gehouden [4]).

Een ander voormalig Geestelijke, even als SIEYES Pastoor, sedert de Omwenteling gehuwd, Lid der Conventie en wiens naam als Volksrepresentant bij het Leger in Holland ons reeds een en andermaal voorgekomen is, CLAUDE ROBER-

---

[1]) Aan QUARLES, 30 April 1795. — Zoo hield SIEYES de hem door BLAUW en MEYER medegedeelde tijding der verovering van *Cuxhaven*, bij Hamburg, door de Engelschen achter; een berigt van het Hollandsch Comité Diplomatique ontvangen; »waaruit wij, melden de Ministers, gelegenheid hebben genomen om de dubbelzinnigheid van *Mijnheer den Abt* aan zijne Collega's te doen opmerken." — Verg. verder *Bijlage* XII, bl. 80.

[2]) Depêche aan QUARLES, 30 April 1795.

[3]) Geboren te *Colmar* in 1746, CAPEFIGUE, T. II, 126.

[4]) CAPEFIGUE, T. II, 295.

JOT [1]), was bestemd in de Geschiedenis der Diplomatie een droevige plaats in te nemen door het deerniswaardig einde dat hem vier jaren daarna wachtte. Van zijne vroegere bedrijvigheid hier te lande, is een loffelijk blijk overig in het verslag dat hij van den staat van den landbouw en de nijverheid in de Nederlanden heeft nagelaten, tijdens zijne zending naar de Hanzesteden uitgebragt [2]). Hij deelt daarin zijne opmerkingen en beschouwingen mede op zijne togten in België en Holland. Maar inzonderheid het Gewest, dat eigenlijk den naam van *Holland* draagt, wekt, zegt hij, bij den reiziger eene gewaarwording, verbazing en bewondering tevens, die hem dwingt opmerker te worden.

Wat hem het meest had getroffen, waren de aanleg en het onderhoud van kanalen en dijken, het droogmaken van meeren, de water-houtzaag- en andere molens van welke hij in eene rijke verzameling van twee deelen in folio, aan het Comité de Salut Public de platen en schetsen in allerlei vormen had opgezonden [3]). Hij staat ook vrij uitvoerig stil bij de veeteelt en het schoone ras paarden, de harddravers, („chevaux *Halldraver*"), die zonder moeite wel twintig uren per dag konden afleggen. Van den Waterstaat sprekende, meldt hij, één enkel Inspecteur met het toezigt over en de leiding dier werken belast en nabij de groote sluis wonende, die het gevaar der verbinding van de Zuiderzee en het Haar-

---

[1]) Geboren te *Mâcon* in 1753, vermoord bij *Rastatt* in 1799 (28 April). CAPEFIGUE, T. IV, 168, 210.

[2]) *Lettre sur la culture et l'industrie des Pays-Bas;* par ROBERJOT (qui depuis a été assassiné près de Rastadt par les housards de Sceklers) (Hambourg, 17 Floréal an VI). — Hij was toen Minister Plenipotentiaris. — Dat geschrift is door het oud-Lid van het Fransch Directoire, FRANÇOIS (de Neufchâteau) uitgegeven in *Le Conservateur, ou Recueil de morceaux inédits d'Histoire, de Politique, de Littérature et de Philosophie*, Paris an VIII, T. I, p. 169—190.

[3]) „J'ai adressé, il y a trois ans, au Comité de salut public, deux gros volumes in folio qui contenoient des gravures et des plans de toutes les coupes de moulins usités en Hollande. Je ne sais ce qu'ils sont devenus," enz.

lemmermeer afwendt, (Brunings?) te hebben aangetroffen. In der tijd had ROBERJOT de belangrijke Verhandelingen van den uitstekenden waterbouwkundige, die ook in de werken van een geleerd Genootschap te *Haarlem* te vinden waren, insgelijks aan het Comité de Salut Public doen geworden [1]). „Zijn naam, voegt hij er bij, valt mij in dit oogenblik niet in, maar hij is zoo beroemd, dat men dien gemakkelijk kan te weten komen." Nog andere kunsten en geheimen van fabrieken en trafieken had de verdienstelijke Representant afgezien of mededeelingen dienaangaande verkregen en aan de Bewindslieden te Parijs verstrekt, die zich hadden gehaast een en ander met den druk openbaar te maken [2]).

Niet alleen de oud-Geestelijke ROBERJOT, ook de door zijne langdurige diplomatische loopbaan meer algemeen bekende Representant in Holland ALQUIER, trachtte zich zijn verblijf weetgierig en nuttig te veraangenamen. Die Regtsgeleerde Staatsman bezigtigde onder anderen, met veel oplettendheid de voornaamste publieke inrigtingen te Amsterdam, en wel wat thans na de groote hervorming van het gevangeniswezen sints de jongste twintig jaren, vreemd klinkt, het rasphuis der Hoofdstad. Hij gaf zijne hooge ingenomenheid met hetgeen hij gezien had, onbewimpeld aan de Regenten te kennen: „Ik geloof, dus luidden zijne woorden, dat gij niet afkeuren zult, dat ik in mijn Vaderland het denkbeeld zoek te doen geboren worden, om de Hollanders tot

---

[1]) „J'ai fait parvenir dans le temps au Comité de salut public, les intéressans Mémoires qu'il a faits sur les canaux; ils se trouvent aussi consignés dans le recueil des Mémoires d'une société savante de Harlem," enz. *Le Conservateur*, I, 175.

[2]) „J'en ai donné au Comité de salut public, la description; il a jugé à propos de faire insérer, dans le temps, les procédés que j'ai indiqués, dans le journal des Arts. -- Les arts en Hollande, et sur-tout ceux que l'Angleterre n'a pu détruire, *sont poussés à un grand degré de perfection*." — *Le Conservateur*, I, 186.

voorbeeld te nemen bij verscheiden voorwerpen, waarin zij ons overtreffen, en dat ik, als de gelegenheid zich daartoe opdoen zal, de beginselen en Reglementen van uwe wijze instellingen aldaar doe kennen. Ik hoop dat gij mij de Reglementen van uw tuchthuis zult mededeelen; ik verlang de *details* derzelve, zooveel mogelijk, omstandig opgegeven te zien, van dit etablissement, waarvan ik de uitmuntende policie bewonderd heb [1]."

Uit die kalme opmerkzaamheid der naar Nederland afgevaardigde Representanten, die ons en hun tegelijk eenige afleiding en verademing schonk, zou men bezwaarlijk de willekeur en het geweld bevroeden, waarmede zij den uit Parijs ontvangen last telkens hadden ten uitvoer te leggen. — Nogtans lag het zoowel in den aard der dingen als in het karakter der personen, dat eerlang het verschil van meening zoo tusschen de Representanten onderling als tusschen hen en de Dictators van het Comité de Salut Public, op meer dan één punt aan het licht kwam. — Wij keeren hier tot de Negotiatiën van BLAUW en MEYER, alsmede tot de Instructiën, welke in de depêches van SIEYES verstrekt werden, terug. — Er was onder de Representanten van de Fransche Republiek alhier voor het minst één [2], die het de beste staatkunde oordeelde, ten aanzien der onafhankelijkheid niet enkel van Noord-Nederland, maar zelfs van België, aan de verkondigde leer der Regten van den Mensch getrouw te blijven; en in het bestrijden van dat gevoelen, spreidde de gewezen Abt weder al zijnen ijver en begaafdheid ten toon. — „Wij weten; zoo schreef SIEYES namens het

---

1) Z. meerdere uitweidingen in den brief van ALQUIER, (10 Prairial). *Handelingen van de Municipaliteit der stad Amsterdam*, IIe Deel (2 Junij 1795), bl. 745—747.

2) B. v. ALQUIER (Bijlage XII, bl. 73), in wiens depêche van 10 Ventôse men leest: „*Si l'on agit comme en Belgique*, on ruine le Pays, et on se fait des ennemis irréconciliables."

Comité de Salut Public den 26sten Germinal, naar 's Hage, dat gijl. of althans dat een uwer van gedachte is, dat Frankrijk de *Oostenrijksche Nederlanden* niet mag behouden, en dat wij dien ten gevolge nog veel minder geregtigd zijn ons iets van het oude grondgebied der *Vereenigde Nederlanden* toe te eigenen; dit is inderdaad zeer logisch en de gedachten zijn tolvrij. — Maar, waar het *België* geldt [1]), is het Comité (de S. P.) beter in staat te beslissen wat de omstandigheden vorderen, en wat de gebeurtenissen toelaten. — Tot dusverre is niemand belast met de taak om zijne bedoelingen tot welzijn der Fransche Republiek in dat Gewest te helpen verwezenlijken; alvorens iets te dien aanzien te bevelen, betaamt het af te wachten wat de Conventie met betrekking tot de veroverde Landen zal besluiten.

Tusschen ons stonden enkel en alleen de belangen der Republiek *in Holland*, te regelen; wij zijn niet geneigd nogmaals op de beweegredenen van ons *Ultimatum* terug te komen; zij zijn u reeds genoegzaam uiteengezet."

Op hoe slinksche en onedelmoedige wijze onze kortzigtige lieden tusschen hoop en vrees werden geslingerd, hoe men als andere middelen te kort schoten, den Patriotten angst aanjoeg met het schrikbeeld van een nieuwen inval der Pruissen, die men te Parijs wel wist dat zich niet zouden roeren, en van eene tegenomwenteling, tusschen de Hoven van Berlijn en Londen beraamd ten behoeve van den Stadhouder, wien beide in den steek hadden gelaten, men leest het in dezelfde depêche en in vroegere, insgelijks door SIEYES gesteld. — In hunne vertrouwelijke briefwisseling maakten zij zich vrolijk met die Hollandsche ligtgeloovig-

1) Hoe de Franschen dáár hadden huis gehouden, zie men behalve bij BORGNET, (*Hist. des Belges à la fin du* XVIIIe *Siècle*, T. II. 96 suiv. Ch. XXIII, p. 307 suiv.), uit het minder bekend, lezenswaardig boek van AD. LEVAE, *Les Jacobins, les Patriotes et les Représentants provisoires de Bruxelles* (1792—1793). Bruxelles, 1846.

heid [1]); lachten in het geheim met hetgeen zij openlijk en in schijnbaren ernst, als wapen bezigden en dreigden met eene ontruiming, die het Land ten prooi zou laten aan den gevreesden vijand van 1787 [2])! — De slotsom der Vertoogen van den menschkundigen Abt, namens het Comité de Salut Public sprekende of schrijvende, was onafgebroken en bestendig deze, dat de Fransche Republiek haar krijgs- en staatkundig meesterschap hier te lande moest handhaven tot in tijd en wijle het Tractaat van Alliantie gesloten ware, of wel tot dat de Conventie zou hebben beslist [3]). — Die looze Politiek moest te eer doeltreffen, naarmate zij op den wrok der partijen steunde. Men kon, volgens het beweren der Nederlandsche revolutionairen, de vreugde lezen op het gelaat der Oranje-vrienden, toen deze de harde voorwaarden der Franschen leerden kennen: zoo waren dan al zeer spoedig de vrienden der vrijheid met hunne Broeders en Verlossers bedrogen! De *Oranje-kabaal*, zeide men, hoopte en meende, dat de Franschen van hunne eischen geen afstand zouden doen, terwijl onze Republiek van hare zijde, nimmer daarin zou bewilligen. En zoo zouden dan de Fransche troepen al het Land verlaten, 't welk zij niet voor zich hadden bedongen: het overige zou dan schielijk door de Pruissen worden overheerd; of wel, zoo onze Staatslieden niets wilden toegeven, kon het besluit te Parijs val-

[1]) Bijlage XII, bl. 80. „Les Hollandais sont des fous, et s'ils s'avisent de montrer la moindre inquiétude sur les Prussiens," enz.

[2]) Depêche van 11 Germinal (get. SIEYES) naar 's Hage: „En effet, *s'ils ne veulent pas être témoins de l'entrée des Prussiens* et d'une contrerévolution Stadhoudérienne, comment font-ils des difficultés?" (Stukken BLAUW, n°. 12).

[3]) *Le C. de S. P. aux Représ. à la Haye, du* 26 *Germinal; de la main de S.* n°. 18. (Stukken BLAUW). „Nous vous chargeons expressement de conserver à la République Françoise *la supériorité militaire et politique* qu'elle doit avoir dans les Provinces jusqu'au jour du Traité d'Alliance ou bien jusqu'à celui où la Convention aura prononcé." (Signé) SIEYES, etc."

len, dat de gansche Republiek als Wingewest („*geconquesteerd*") werd aangemerkt. — In zulk geval zou de kans voor het herstel van den Stadhouder en van diens aanhangers, de oud-Regenten, nog schooner staan; want, indien de Franschen over ons als verwonnelingen, konden beschikken, gelijk het met hunne staatkundige inzigten best overeen kwam, wat belette hen dan met Engeland, ten koste onzer vrijheid, in onderhandeling getreden, een allervoordeeligsten en luisterrijken vrede met geheel Europa te sluiten en Nederland daarbij aan WILLEM V en zijne Aristocratische aanklevers, onder glimp van zekere voorwaarden en van eene nieuwe *Instructie*, zelfzuchtig op te offeren [1])?

Zoo de partijwoede waarlijk zoo ver ging en de liefde tot het Vaderland verdoofde, was inderdaad het oogenblik dáár, dat zij, die van het kussen verdreven waren, zich over de hooggeklommen verlegenheid hunner tegenstanders, door het *Ultimatum* van SIEYES [2]) en de zijnen in de engte gebragt, de handen konden wrijven. Eensklaps verscheen een der Ministers-Plenipotentiarissen, JACOB BLAUW, in allerijl uit Parijs gesneld en in doodelijken angst eene minuut te laat, bij het Comité de Salut Public terug te zijn, voor de verbaasde, nu deerlijk uit het veld geslagen Leden van het Comité Diplomatique van Holland.

Dag en nacht tot *Kortrijk* doorgereisd hoewel langs zeer slechte wegen en van gebrekkige middelen van vervoer voorzien, had hij voor het verloop van den gestelden *fatalen termijn* beducht, zich naauwelijks den tijd gegund, uit genoemde stad vooraf aan den Grifier van H. Ho. Mog. QUARLES

---

[1]) *De Vriend des Volks*, (Middelburg 1796), n°. 14, bl. 122 volg. — (*Gelukwensching over de gesloten Alliantie met Frankrijk*).

[2]) Reeds in April 1792 beoordeelde en schetste MALLET DU PAN den Abt SIEYES aldus: (*Mém. et Correspondance*, T. I. 260). „*C'est lui qui conduit tout*, en ayant l'air de ne rien conduire. — Son grand art est d'aller à son but *sans paraître*, — *de parler peu en public* et d'agir en secret."

eenige regelen ten behoeve van het *Secreet Besogne* uit die Vergadering, af te zenden [1]). — De bekommering sprak uit ieder woord. „Bij onze vorige missive van den 6den dezer per ordinaire post verzonden, zoo luidde de depêche van BLAUW van 9 April 1795, „om 5 uren 's morgens," — hebben wij u verwittigd, dat de staat der Negotiatien zóó *serieus* was geworden, dat de ondergeteekende met onderling goedvinden en zelfs op instantien van de Leden van het Fransch Gouvernement [2]), tot de reize naar 's Hage besloten had. Wij ontvingen denzelfden dag des namiddags de missive van het Comité de S. P. die ons al mondeling was aangekondigd, en deze was zóó dringend dat de ondergeteekende geen oogenblik verzuimd heeft, om nog dienzelfden namiddag om vier uren op reis te gaan, nemende de route op *Rijssel*, ten einde vandaar op *Gent* en over de Schelde op *Antwerpen*, als volgens informatiën de minst bedorvene route zijnde, te reizen. Dan, hoezeer hij de drie vorige nachten zonder eenig vertoeven in het rijtuig heeft doorgebragt, zijn de wegen ook langs dezen kant zoozeer bedorven, en de dienst der posten zoo verachterd, dat de ondergeteekende door geene middelen verder tot op dit uur dan tot *Kortrijk* heeft kunnen komen. Daar nu de *inquietude* bij den ondergeteekende omtrent den toestand van ons Vaderland bij verdere vertraging steeds vermeerdert, zoo is hem geen ander middel overgebleven dan om zijnen koerier [3]) vooruit te zenden met de twee nevensgaande stukken,

---

1) *Secreet.*

2) Verg. bl. 103 hiervoren, wat SIEYES van de overkomst van BLAUW schreef.

3) Depêche van BLAUW en MEYER, 31 Maart 1795 aan de Staten-Generaal: „Daar wij in den loop onzer Negotiatiën noodig zullen hebben nu en dan *Couriers* aan U Hoog Mogenden af te zenden, nemen wij de vrijheid U. H. M. te verzoeken, om ons de noodige autorisatie te willen verleenen, ten einde de *ongelden* daarvan op onze declaratie te mogen brengen." (*Decreten van Holland*, 4 April 1795, fol. 68).

waarvan de originelen — uit vreeze voor eenig accident, thans niet durven worden uit handen gegeven." — Bij zijne aankomst hoopte hij „binnen twee etmalen" in persoon mondeling nadere opening van zaken te doen. — Altijd bezorgd voor den *tiendaagschen* termijn, bij het *ultimatum* bepaald, liet BLAUW niet na aan het slot aan te merken, dat hoezeer de brief van het Comité den 16^{den} *Germinal* gedateerd is [1]), deze echter den 17^{den} des namiddags eerst in handen van de Ministers van den Staat te Parijs was gekomen, en dat de paspoorten en orde voor de postpaarden ook eerst den 17^{den} des namiddags waren bezorgd geworden, „gelijk het laatstgemelde stuk, voegde hij er bij, ook die laatste dagteekening draagt; *het eerste officiele stuk*, in hetwelk de qualiteit van den ondergeteekende als Minister-Plenipotentiaris van de Bataafsche Republiek wordt erkend."

Van Januarij tot April 1795, welk een afstand, welk een val! Wat hadden onze Gezanten misdreven om aldus door de Natie, welke den naam had Nederland van een gehaat juk verlost, van de dwingelandij bevrijd te hebben, zoo onwaardig te worden bejegend? — Misten zij de hoedanigheden en eigenschappen, tot het vervullen van hunne netelige taak vereischt [2])? — Welmeenende Vaderlanders hadden zich verlustigd in het schilderen van de heilrijke gevolgen, welke de deugd van onderhandelaren sedert de nieuwe orde van zaken in Europa, voor het lot van Volken, die zich te zaam verbonden, hebben kon. — Zij wenschten onzen Ministers bij de Negotiatie met Frankrijk, toe „dat koel en rijp beraad, 't welk het tegenwoordige doorgrondt, dat schrander uitzigt

[1]) Verg. de Bijlage IX, bl. 61. Depêche van het Comité de S. P. „C'est véritablement un terme *de rigueur*, qu'il ne serait plus en notre pouvoir de prolonger."

[2]) Integendeel werd in eene depêche van het Comité de Salut Public aan RICHARD, (15 Germinal) over de geslepenheid van BLAUW en MEIJER geklaagd: „*Leur habileté va plus loin*," enz. (*Bijlagen*, bl. 77).

't geen het toekomende wel weet te gissen, en zeer juist aan het tegenwoordige te verbinden, die manmoedigheid, welke zich grondt op de overtuiging van waarheid en billijkheid, die standvastigheid, welke zoo min om te zetten is door drogredenen als door schijnbeloften, en eindelijk die getrouwheid aan Republikeinsche grondbeginselen, waarbij zij nimmer vergeten die voorname en eenige kracht hunner onderhandelingen, welke in de oppermagt en den wil des Volks gelegen is [1])." — Zij spraken van de *intrigues* van andere Hoven, alsof niet deze bij de Leiders van het Bewind te Parijs hunne meesters hadden gevonden. — BLAUW was naar Holland overgekomen, om aan al die droomen der onschuld onbarmhartig den bodem in te slaan, en onze argelooze Landgenooten te noodzaken, de hersenschim van een onbaatzuchtige Alliantie eindelijk te laten varen.

„Hoe gaarne, zoo luidde zijn Rapport [2]), wenschte ik hier niet dan gunstige en voordeelige openingen te kunnen geven, en uliedeu onze onmiddellijke admissie bij de Nationale Conventie van Frankrijk en ten gevolge van die, de erkentenis onzer independentie en Souvereiniteit door de Fransche Republiek te mogen aankondigen! — Dan, wij moeten met een grievend leedwezen het tegendeel veeleer zeggen; dit alles is tot op dit uur opgeschort; — en hoezeer men op eene *indirecte* wijze, bij onderscheidene gelegenheden, ons den titel van *Ministers-Plenipotentiair van de Bataafsche Republiek* heeft gegeven; zoo is die groote hoofdzaak, waarmede ons lieve Vaderland in zijne staatkundige, financiele, en commerciele betrekkingen moet staan of vallen, de erkentenis namelijk onzer nationale onafhankelijkheid, als een

---

[1]) *De Republikein*, (Amsterdam 1795), Eerste Deel, n°. 17. *Over eene aanstaande Alliantie met de Fransche Republiek.* (Vertoog van GELRUS, bl. 143—150).

[2]) In de Vergadering der Representanten van het Volk van Holland.

vrij en Souverein Gemeenebest, tot op dit uur onafgedaan gebleven."

Dit zonderling, schijnbaar niet te verklaren gedrag der Franschen, lijnregt in strijd met „zoo heilige, zoo plegtige, zoo menigvuldige verzekeringen," vóór, bij en na het inrukken der Bevrijders afgelegd, was, volgens BLAUW, aan de listige inblazingen van de *Oranje*– en Engelsche factiën, van hare talrijke zendelingen te Parijs aanwezig, toe te schrijven. Deze hadden door valsche voorstellingen in de Fransche nieuwsbladen de openbare meening misleid, als steunde het Bewind te 's Hage geenszins op den wil der Natie, als bezat het geenszins die kenmerken van wettigheid, welke, zoo beweerde BLAUW, aan het vorig Staatsbestuur ontbraken. — Maar bovendien hadden die zendelingen de goede trouw van het nieuw Bewind verdacht gemaakt, als konden de Franschen bezwaarlijk op het nakomen der te treffen verbindtenissen rekenen; en wat nog erger was, zij hadden de levendige verbeelding van vele geestige, doch min kundige lieden te Parijs gaande gemaakt, hun dit Land afmalende „als vol schatten, en waarin het, als 't ware, *goud regent* [1])." — BLAUW had beloofd, de ronde taal te zullen spreken, die vrije mannen, Batavieren betaamde; „de taal der Diplomatie zou, zeide hij, plaats maken voor die van cordate Volksvrienden." — Wij kunnen thans vragen, of niet de partijzucht zijn blik had beneveld, of zijne pijlen niet anderen veeleer dan de aanklevers van *Oranje* en van Engeland hadden behooren te treffen? — Hoe werkzaam de uit Frankrijk afgevaardigde Representanten bij het Noorder–leger, hoe ijverig CARNOT, SIEYES en andere Leden van het Comité de Salut Public zich hadden betoond in

---

1) Verg. het gezegde „*on eût dit qu'en Hollande il pleuvait des ducats*", aan de *Souvenirs* van den Franschen Gezant te 's Hage in 1798 LOMBARD DE LANGRES ontleend, in mijn geschrift, *La Renaissance de l'Empire français, et la Liberté de l'Europe* (Utrecht 1852), p. 33.

het verstrekken van inlichtingen of wel in het uitvaardigen van bevelen, die uitsluitend het welzijn van hun Vaderland ten doel hadden, wij hebben het hiervoren ontvouwd. — De berigten aangaande den rijkdom van Nederland, waren immers met gejuich niet zoozeer uit Parijs herwaarts, — zij waren uit *Amsterdam* en *'s Hage* overgebriefd [1]).

Doch welke dan de oorzaak zijn mogt, „de staat der Negotiatiën, verklaarde BLAUW, is intusschen zeer *delicaat* geworden. — Te vergeefs hebben wij bij menigvuldige conferentiën de uitputting dezer Natie als doodelijk voor Frankrijk zelf aangetoond, en de aandacht van het Fransch Gouvernement trachten te vestigen op de meer gewigtige voordeelen eener naauwe Alliantie, dan eene som gelds in dit oogenblik kan aanbrengen. — Het is Ulieden bekend, dat de eerste eischen, aan ons mondeling gedaan [2]), eene som gelds beliepen van *honderd millioenen* in geld of goederen, en eene geldligting van *honderd* andere *millioenen* onder guarantie van dezen Staat; boven en behalve een dadelijken afstand van *alle de Generaliteits–Landen*, en de landen aan gene zijde der *Waal* gelegen, benevens eene der zeven Provinciën, die niet genoemd, maar waarmede, buiten twijfel, *Zeeland* bedoeld werd." — Die twee punten werden door de Fransche onderhandelaren (MERLIN, SIEYES en REWBELL) als eene *conditio sine qua non* voorgedragen, zonder welke het Bataafsch Gouvernement en de Gevolmag-

1) Bl. 93, hiervoren. Bijlage XII. Depêche van ALQUIER: „*Les richesses des Hollandais peuvent s'échapper;* — tous les capitaux peuvent être évalués à *trois milliards*," (10 Ventose); bl. 73. Van de meer verzoenende denkwijze, welke het gevaar bevroedde „*d'aliéner* l'esprit des Bataves," was ook RAMEL. *Bijlagen*, bl. 79.

2) Niet uitgedrukt in de Note Verbale van SIEYES, REWBELL en MERLIN van 23 Ventose jaar III, te vinden in Bijlage IX, bl. 52 en 56: „Les Ministres Bataves vont expédier un courier pour faire part à leurs Commettans des demandes d'indemnité dont les Citoyens Commissaires leur ont fait ouverture *verbalement*."

tigde Ministers in die hoedanigheid evenmin zouden worden aangemerkt en behandeld [1]). — Wat het punt der geldelijke schadeloosstelling betrof, hadden de staat van uitputting onzer Financiën en het beroep op *„de braafheid* der Fransche Representanten," in ons Land verblijvende, niet veel gewigt in de schaal kunnen leggen; terwijl de betuiging ten slotte, „dat onze medeburgeren alles, ja goed en bloed, voor de Vrijheid veil hadden," de eerste tegenspraak van BLAUW en MEIJER gewis verlamde door de schraapzucht van den vreemdeling te voeden [2]). — Doch echte Vaderlanders waardig was hun fier en mannelijk verzet op het stuk der verbrokkeling van den geboortegrond. „Omtrent het poinct der *limiten*, — hebben wij met fermeteit geantwoord, dat geen eerlijk Patriot immer de verdeeling of scheuring van zijn Vaderland zoude kunnen toestemmen [3]); dat wij zoodanig Nederlander, die daarin zoude komen, als *verrader* van zijn Vaderland zouden beschouwen en verklaren." — Zij, Ministers, zouden althans nimmer tot het sluiten van zulk een Tractaat de hand leenen. — BLAUW herinnerde verder, hoe hij en zijn Ambtgenoot van die eischen, ten minste van den pecunielen eisch, die alleen *stellig* gedaan was, „terstond aan H. Ho. Mog. kennis hadden gegeven; waarop „eene energieke Resolutie" van die Vergadering was gevolgd, waarin op de onmiddelijke erkenning van onze onafhankelijkheid *met mannentaal* werd aangedrongen.

[1]) Depêche van het Comité de S. P. aan RICHARD te Utrecht, 15 Germinal (Bijlage XII, bl. 77), „nous avons voulu la signature de quelques Articles préliminaires, qu'il eût été, nous osons le dire, *trop bête* de renvoyer *après* la reconnaissance."

[2]) Ook was in de Memorie der Bataafsche Ministers van 17 Maart, en in hun ontwerp-Tractaat van 25 Maart 1795 het beginsel van eene aan Frankrijk verschuldigde schadeloosstelling erkend. — (Bijlage IX, bl. 55, 56).

[3]) Depêche als voren, aan RICHARD: „nous n'avons jamais pu obtenir qu'un refus positif *de céder un seul pouce du territoire.*" (*Bijlagen*, bl. 77).

In den geest van dit Besluit hadden de beide Ministers eene Memorie ontworpen en te Parijs overhandigd [1]), welker inhoud BLAUW, met eenigen grond van waarschijnlijkheid durfde verzekeren, dat den loop der negotiatien in zooverre had veranderd, „dat de erkentenis onzer nationale Souvereiniteit, gelijk hij zich uitdrukte, op den voorgrond is geplaatst geworden [2]); dat de som van *twee honderd* millioenen is weggelaten, en de bepaling der indemniteit tot het Tractaat, dat is, tot het oogenblik, dat men *als Mogendheid met eene andere Mogendheid* zal kunnen handelen, is verschoven, voorbehoudens eene som van 20 millioenen contanten [3]). En eindelijk, wat het punt der grenzen betrof, *vooreerst:* dat de Franschen thans begeeren te bezitten *niet alle* Generaliteits-landen, maar *Maastricht*, *Bergen-op-Zoom*, *Breda* en *Venlo;* blijvende al het overige *Generaliteits*-land, en de landen tusschen Maas en Waal gelegen, alsmede het eiland van Bommel en 's Hertogenbosch, Meijerij, en vandaar langs de limiten van het Marquisaat van Bergen–op–Zoom, tot aan Steenbergen en de Willemstad incluis, vereenigd met het Bataafsch Gemeenebest; en dat verder in stede van *de geheele Provincie van Zeeland*, de twee importantste eilanden, *Walcheren* en *Zuid-beveland* door de Franschen begeerd worden."

Een *tweede* verschil met de vroegere eischen was dit, „dat men van die landen, zeide BLAUW, geene *cessie* vraagt, maar daarvan de *non-restitutie*, en de in–bezithouding voor rekening der Franschen blootelijk aankondigt. Een *derde* en laatste bestond daarin, en de vond was even slim om de hardheid der gevergde offers te verzachten met eene in het

---

[1]) Zie de Memorie van 27 Ventôse (17 Maart 1795) in de *Bijlage* IX, bl. 53—56.

[2]) Z. de *Articles préliminaires et bases sur lesquelles le Comité de S. P. propose de faire un Traité*, enz. (5 April 1795) *Bijlage* IX, bl. 59. Art. I.

[3]) *Bijlage* IX, bl. 60 en 68.

verschiet voorgespiegelde hoop, „dat het lot van die landen *niet finaal* beslist, maar de eindelijke uitspraak deswege tot de *Generale Pacificatie* vertraagd, of tot een gevolg van het eventuele lot der *Belgische* Provincien gesteld wordt [1]). — Zietdaar, Burgers Representanten, riep BLAUW uit, den toestand der Negotiatiën! Deze eischen en verdere Artikelen bij het Project van het Fransch Gouvernement vervat, wil men dat *binnen tien dagen na dato* van hetzelve ter conclusie gebragt worden. — Ik zwijg nu van de *Pruissische* onderhandelingen, om redenen, die aan uwe wijsheid niet zullen ontslippen. — Oordeelt intusschen van den dringenden nood!"

Kookt ons na meer dan een halve eeuw, het bloed bij het lezen van zulke vernedering van een Volk, welks Vertegenwoordigers, naauwelijks vijf jaren geleden, bij de Vredes-Congressen van Europa eene stem over het lot van andere Staten uitbragten, van alles wat te midden dier ongeregtigheden treft en bevreemdt, komt wel het minst begrijpelijk voor, na al den zedelijken dwang op eene nu weerlooze Natie geoefend, dat niet een algemeene kreet van verontwaardiging in Nederland gehoord zij; dat er niet een einde kwam aan de walgelijke hulde, door Publicisten, Redenaren en Dichters aan de Representanten „des *edelmoedigen* Franschen Volks [1])", gelijk aan die „der nu *geheel vrije* Bataven," om het zeerst toegezwaaid. — Mogt BLAUW aan het slot van zijne Aanspraak, het vertrouwen uitdrukken, dat de mannen tot wie hij het woord voerde, hunnen eed en de

---

[1]) Bijlage IX, bl. 60. *Articles préliminaires* VII en VIII: „jusqu'à ce que leur état définitif soit réglé à la Paix; ces places et territoires devant rester dans la possession Française *jusqu'à ce que leur sort suive définitivement celui de la Belgique.*"

[2]) *Publicatie der Provis. Representanten van 't Volk van Amsterdam, over 't Feest der Alliantie met Erankrijk*, 13 Junij 1795. (*Jaarboeken der Bat. Republiek*, III. 179).

beginselen van Vrijheid en Gelijkheid indachtig zich liever onder de puinhoopen van Nederland zouden laten begraven en liever met den degen in de vuist voor de veege vrijheid sneuvelen, of op hunne stoelen manmoedig den dood afwachten, dan immer wederom den vrijen nek krommen onder het thans van hunne halzen verwijderd juk van vreemde of *Oranje*-overheersching; wat beduidde die ijdele snorkerij tegen den uitgeweken Stadhouder of tegen vijanden, die zooals de Pruissen, er niet aan dachten, de tooneelen van 1787 te herhalen, indien men van de onbezweken heldhaftigheid van het voorgeslacht verstoken, welverre van met Romeinsche standvastigheid het *Ultimatum* van de Fransche Vrienden hooghartig af te slaan, hoogstens beproeven zou, hier en daar, wat minder drukkende bedingen af te bedelen? — Waarom die schoone klanken, indien men toch de gemoederen wilde voorbereiden om zich een deel van het onlijdelijke te laten wèlgevallen, onder den glimp, dat „ons klein territoir, en onze *geborneerde* militaire ressources," ons Land steeds aan magtige naburen cijnsbaar hadden gesteld; dat immers ook *Vlissingen* en *den Briel* voor een geringe som gelds, langen tijd aan Engeland verpand en met Engelsch krijgsvolk bezet waren geweest! — Wat had de opkomst van het sedert zoo glorierijk Gemeenebest gemeens met de voorwaarden van het *Ultimatum* door valsche Verlossers gesteld, die zich beurtelings of gelijktijdig in eenen adem Overwinnaars en Bondgenooten noemende [1]), het vossenvel aan de leeuwenhuid naaiden? — Wilde men de Geschiedbladen van het Vaderland opslaan, meer ter zake dienende ware dan het voorbeeld van den onsterfelijken WILLEM III geweest, die zich het groot gevaar dat de Republiek om-

---

[1]) Depêche van het Comité de S. P. 25 Ventôse (Bijlage XII, bl. 75): „Le Comité a donc cru qu'il devoit *laisser dans l'incertitude le titre*, en vertu duquel on avoit agi jusqu'à présent en Hollande; est-ce comme *conquérant* ou *comme Allié*, ou l'un et l'autre à la fois?"

ringde niet ontveinzende, een zeker middel kende om haren ondergang niet te aanschouwen, het sterven bij de verdediging der laatste gracht; en die met die edele manhaftigheid, de aanslagen van LODEWIJK XIV en KAREL II, in 1672 had verijdeld.

Goddank er waren ook nog in 1795, hier te lande enkele Mannen, die oordeelden, „dat *het onbeweegbaar pal staan* de eenige weg was, om alle hinderpalen te boven te komen [1];" dat hoe verschillende ook in grootheid en vermogen de Staten zijn, men elkander Volkenregtelijk achting verschuldigd is; die de flikkerende hoop behielden de Leiders te Parijs te overreden, dat het nimmer Frankrijks belang zou zijn, Nederland magteloos te maken. — De waarheid vordert hierbij te voegen, hoe diezelfde mannen aan BLAUW en MEIJER regt hebben gedaan, als werkzame, standvastige, opregte en kundige Ministers; hoe zij hebben betuigd van nabij te hebben gezien de zorgen en moeiten, door deze dag en nacht tot behoud des Lands aangewend; hoe zij als voor hun Vaderland worstelende, zwarigheden hadden overwonnen, die menig cordaat man den moed zouden hebben doen ontzinken; hoe eindelijk noch tegenkantingen, noch onbescheiden behandelingen, „*noch lage bedreigingen*" de betrachting van hunnen pligt hadden kunnen terughouden [2]. — Vooral *Zeeland*, het Gewest, dat zoo niet met algeheele inlijving, ten minste met eene verbrokkeling, die een wissen ondergang voorspelde, bedreigd werd, telde nog wakkere Vertegenwoordigers in dit hagchelijk tijdgewricht, die roeping met de daad waardig; door eene liefde tot het Vaderland aangevuurd, welke de omzigtigheid van een flaauwhartige Diplomatie bij zulke levensvragen versmadende, de erfelijk ronde Zeeuw-

[1]) Rapport van ERMERINS, 5 Junij 1795 (Bijlage XIII, bl. 86). Mr. FRANÇOIS ERMERINS, geboren te Sluis, 13 Sept. 1753, overleden te Middelburg 19 Maart 1840.

[2]) Rapport van ERMERINS, bl. 87.

sche taal in het oor der Franschen poogde te doen klinken; die de zaken bij haren naam noemende, verklaarden, dat de Fransche Natie voor het oog van geheel Europa, door die onregtvaardigheid zou worden *bezwalkt* en in de Jaarboeken der Wereld *onuitwischbaar gebrandmerkt;* die deden opmerken, hoe langs dien weg het geheele stelsel van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap, eene *bespotting* zou worden [1]), — niet alleen, maar zelfs de weg worden gebaand tot de vaststelling der onbepaaldste Alleenheersching. — Men had echter zelfs te *Middelburg*, reeds zooveel van de zedelijkheid der Fransche Regering vernomen of ervaren, om geen onbepaald vertrouwen te stellen in de kracht der bondigste redenen, zoo die niet door de magt der wèlbekende *arguments irrésistibles* [2]) werden ondersteund. — Wat anderen met de verachtelijke benaming van omkooping van Ambtenaren zouden hebben bestempeld, duidde de Minister GOGEL, dezelfde die voorheen de Verlossers had helpen inhalen, in latere dagen met de veelbeteekenende uitdrukking *Fransch spreken* aan. — Zoodanige *argumenten en middelen* waren het, tot welke de Nederlandsche eerlijkheid genoodzaakt werd tot zelfbehoud, bij de als zoo onbaatzuchtig geroemde Broeders en Bondgenooten hare toevlugt te nemen, waarvan zij zich schaamde het gebruik in bijzonderheden aan het papier te vertrouwen [3]).

Wij mogen hier niet vergeten, de terugkomst in het Vaderland te vermelden van den sedert als Staatsman zoo beroemd geworden Geleerde, die in het gevolg van BLAUW de

---

[1]) Bijlage XIII, bl. 91. (Art. IX en XII der Instructie voor FRANÇOIS ERMERINS, 16 April 1795).

[2]) BEAUMARCHAIS legt BASILE in den mond: „Que voulez-vous? Ce diable d'homme a toujours *ses poches* pleines d'arguments irrésistibles." (*Le Barbier de Séville*).

[3]) Bijlage XIII, bl. 85 en 86. Rapport van ERMERINS. Z. voorts bl. 88, 93 volg.

reis had gemaakt [1]) en die meer dan iemand de kracht van zulke redenen, als op vele Franschen onweêrstaanbaar, uit een veeljarige ondervinding had leeren kennen; te weten JOHAN VALCKENAER. — In overleg met dezen toen nog ambteloozen, maar rusteloos werkzamen en vindingrijken burger, moest nu te *'s Hage*, het op het ultimatum te geven antwoord, indien doenlijk met eigene, te Parijs welkome voorstellen, die een andere wending aan de zaak konden geven, begeleid, met den meesten spoed en toch met koele vastberadenheid worden overwogen. — Opmerkelijk is het oordeel, door den scherpzinnigen Man zoowel over de keuze als over de handelingen der Representanten en der Agenten van het Fransche volk, „in de eerste oogenblikken der invasie" van Nederland, een jaar daarna geuit. Volgens VALCKENAER, hadden tot zulk eene gewigtige taak, welke onpartijdigheid vorderde, tot een op de gronden van eene *belangelooze* Staatkunde gevestigd gedrag, geene *Gedeputeerden van de Nationale Conventie* moeten benoemd zijn. — Ook op de kunde en het doorzigt dier Fransche Vertegenwoordigers meende hij aanmerking te mogen maken. Hij bespeurde in hunne daden geen' zamenhang, geene eenheid. Het Fransche Gouvernement, zoo stelde hij, had *buiten den boezem der Conventie*, mannen moeten kiezen van een zuiveren Republikeinschen geest, van eene allezins beproefde braafheid, aan geene partij verknocht; het had hun eene zoo aanzienlijke en tevens zoo moeijelijke zending opdragende, van eene Instructie moeten voorzien, die gelijkelijk de oogmerken van Frankrijk en van het Bataafsche Volk vervulde; mannen, die het Volk voor de gevaren, voor de gebreken en ondeugden van alle de partijen beveiligden. — „Wij zullen niet onderzoeken, zeide VALCKENAER, en in die terughouding straalt de omzigtig bemantelde afkeuring genoegzaam door, — of de Reprae-

---

[1]) Bijlage IX, bl. 60 en 62.

sentanten, die aan 't Bataafsche Volk gezonden geweest zijn, een zoo verstandig gedrag gehouden hebben, en nog minder of zij *eenig systema* tot grondslag van hunne handelingen gehad hebben; of liever, of de gebeurtenissen, waarvan zij getuigen geweest zijn, niet de eenige regels zijn geweest die hunne dagelijksche verrigtingen bestuurd hebben: *wij hebben nimmer hunne diplomatieke rapporten gelezen;* maar zoo zij inderdaad geen welbekookt plan gehad hadden, toen zij zulk een gewigtige zending op zich namen, zouden zij veel beter gedaan hebben met hunne eigene krachten te rade te gaan, en zich daarmede niet te belasten [1]."

VALCKENAER had in het vorig jaar de lieden van het Bewind te Parijs beter in de kaart gekeken, en meer van de depêches der Fransche Representanten in Holland aan het Comité de Salut Public gezien, dan hij hier wil bekennen [2]. — Ons is het thans duidelijk, dat zoo er onder de Leden van dat Comité, gelijk onder de Representanten, enkele *goede* en welwillende, redelijk denkende mannen waren, die de overwinning niet op schreeuwende wijze wilden misbruiken [3], de meerderheid integendeel uit stugge en norsche, halsstarrig onhandelbare, zelfzuchtige en veile, of wel door grenzenloozen overmoed en heerschzucht gedreven lieden bestond; — en dat zoo in hunne daden, hetzij dan gril en luim of toeval meer dan beleid en een wèl doordacht stelsel bespeurd werden, het drietal Commissarissen MERLIN, SIEYES en REW-

[1] *De Advocaat der Nationale Vrijheid.* Door JOHAN VALCKENAAR, Representant des Bataafschen Volks. Leijden 1796, N°. 13 en 14, bl. 109, 120 (*Aanmerkingen over den toestand van Holland, door een Fransch Patriot*).

[2] Verg. Bijlage XII, bl. 73. De door BLAUW met levensgevaar afgeschreven depêches der Franschen, zijn later ook door WISELIUS die moeite waardig gekeurd. VAN LIMBURG BROUWER, *Leven van Wiselius*, bl. 68.

[3] „De la manière que *les bons* l'ont voulu, c'est-à-dire *sans démembrement des sept Provinces.*" Bijlage XII, bl. 79 („le bon FERMONT").

BELL, tegen welke BLAUW en MEYER [1]) en VALCKENAER zelf hadden moeten kampen, waarlijk niet kon gezegd worden niet te weten, wat zij eigenlijk wilden. — De Representant ALQUIER had zich vóór de verrassende verschijning van BLAUW te 'sHage, middelerwijl over de tot hiertoe onvruchtbare Negotiatiën, in een' brief aan de Staten-Generaal geuit op een' toon, die weinig goeds voorspelde en tamelijk met den geest der depêches van SIEYES strookte. — Door H. Ho. Mog. uitgenoodigd om uit *Amsterdam* te willen overkomen, ten einde met HAHN, VAN SONSBEECK en HUBER, Leden van hunne Vergadering alsmede met den Griffier QUARLES, over den staat van zaken tusschen de beide Republieken nader te handelen, ontschuldigde hij eerst zijne afwezigheid uit 's Hage, welke wegens dringende bezigheden nog eenige dagen zou aanhouden, en hem derhalve belette met hen over den inhoud der jongste brieven van BLAUW en MEYER te spreken. — „Ik zie met leedwezen, ging hij voort [2]), dat de verzoenende maatregelen worden verschoven, zoowel ten gevolge van de ontoereikende volmagt, die Gij verstrekt hebt, als wegens de overdreven en onredelijke bezwaren, welke Uwe Gezanten opwerpen [3]). — De inderdaad noodlottige vertraging van deze onderhandeling hebt gij niet aan het Fransch Bestuur te wijten; Gij moet beseffen, dat hieraan niet wel een einde kan kômen, zoolang de regtmatigste vorderingen door stijfhoofdige onverzettelijkheid worden afgeslagen of onder voorwendsel van gebrek aan volmagt [4]) ontweken. — Ik wensch

---

[1]) Als Secretaris van Legatie stond den Ministers ten dienste ROBERTUS VALERIUS VAN DER HOEVEN, „die lang bij mijn Oom VALCKENAER woonde, en in 80jarigen ouderdom als commies bij de Rekenkamer is gestorven." (Brief van Mr. L. C. LUZAC, 24 Sept. 1860).

[2]) *Decreten v. de Provis. Repres. van Holland* 2 April 1795, IIe Deel, 2e St. fol. 43 volg. (De brief is van 12 Germinal, (1 April).

[3]) „Autant par l'insuffisance des pouvoirs, que vous avez confiés que par les difficultés exagerées et peu raisonnables, qu'élèvent vos Envoyés."

[4]) Voorstel der Gedeputeerden van Gelderland ter Generaliteit, om de In-

van harte en meer dan ik het kan uitdrukken, dat Gij hoe eer zoo liever en zonder één enkelen dag te verzuimen, de hinderpalen, die tot dusverre deze voor de Bataafsche natie zoo aangelegen zaak hebben belemmerd, uit den weg ruimt. — Degenen uit uw midden, Burgers Representanten, die met mij te Amsterdam zullen willen komen spreken [1]), zal ik met het grootste genoegen afwachten. Zij zullen in mij de openheid vinden waarmede ik met verscheiden Leden der Staten-Generaal dikwijls van gedachten heb gewisseld, en wat ik steeds gezegd heb, zal ik hun herhalen: *Spreekt rondborstig en maakt aan de zaak ten spoedigste een einde* [2]). Doch gelieft wel in het oog te houden, Burgers, dat daar ik van de Fransche Regering met opzigt tot de Negotiatiën van staatkundigen aard hoegenaamd geene magtiging of volmagt heb [3]), onze Conferentie niet meer dan een eenvoudige ontmoeting kan zijn, bij welke gelegenheid ik met belangstelling zal hooren al wat Gij mij zult willen zeggen, maar zonder dat ik U een officieel antwoord geven kan." — Waarop dan ook H. Ho. Mog. hadden besloten: dat vermits geene mondelinge conferentiën met ALQUIER konden worden aangelegd, men zich tot dien Representant bij eene *Memorie* zou rigten. — Ten zelven dage benoemden de Representanten van Holland tot Leden van eene *Commissie van Buitenlandsche Zaken*, de Burgers JOHAN GERARD TULLINGH VAN OLDENBARNEVELT [4]),

---

structiën van de Ministers BLAUW en MEYER, omtrent de *indemnisatie* voor de Fransche Republiek te *amplieren*. *Decreten van Holland*, 3 April 1795, fol. 61.

1) „Ceux d'entre vous — qui voudront venir *causer* à Amsterdam."

2) „*Parlez franchement* et terminez bien vite."

3) „Que n'ayant aucune autorisation, aucun pouvoir du gouvernement Français relativement à des négociations politiques, notre conférence ne sera qu'une simple entrevue, dans laquelle j'entendrai *avec intérêt* tout ce que vous voudrez me dire, mais dans laquelle aussi je ne ferai point de réponse *officielle*."

4) Advocaat-Fiscaal van de Generaliteit en schrijver van het *Onderzoek of de Bestaltbrief voor de Militie van den Staat van den laatsten Februarij 1579 kracht van wet gehad hebbe?* Utrecht 1783.

LONCQ, STAPHORST, LESTEVENON, PAULUS, HAHN en VAN LEYDEN [1]). — Een vreemden indruk maakt op ons de voorslag dier Commissie in de zorgelijke dagen, waarin het bestaan der Republiek te Parijs op het spel stond, en BLAUW schier den moed op een redelijke uitkomst had laten varen, om den ouden diplomatischen luister van Nederland door *vier* Gezantschappen tegelijk, in Zwitserland, te Hamburg, in Denemarken en in Zweden op te houden [2]). — Geen onstaatkundige maatregel, zooverre die het ernstig besluit openbaarde, om zich als zelfstandige Mogendheid te doen gelden, en zich door de Conventie te Parijs niet uit het Statenstelsel van Europa lijdelijk te laten schrappen. — Als Minister tot het werk van de Capitulatiën, moest JAN DE WITT [3]) bij de Zwitsersche Kantons, de in schijn zieltogende, maar in een nieuwe gedaante herlevende Republiek vertegenwoordigen; de te *Hamburg* gevestigde BALTHAZAR ELIAS ABBEMA [4]) zou aldaar onze Minister zijn; naar Denemarken zou HENDRIK COSTERUS als Minister-Plenipotentiaris gaan [5]), terwijl C. A. NISSE als *Agent* werkzaam moest zijn; en voor het Hof van Zweden werd A. B. G. VAN DEDEM VAN DE GELDER bestemd.

Dat voor het overige Nederland nog niet tegenover vreemde Magten, het onafhankelijk volksbestaan had verloren, kon eensdeels uit het regelmatig inkomen ter Generaliteit, van de depêches onzer Gezanten, ook uit de Nieuwe Wereld blijken; anderdeels uit de klagten en Vertoogen van de te 's Hage steeds

1) *Decreten* 2 April 1795, fol. 46; 6 April fol. 86 heet de Commissie *Comité*.

2) *Decreten* 6 April 1795 fol. 86.

3) Verg. hiervoren bl. 78.

4) FALCK meldt uit Hamburg den 23 Aug. 1799 aan zijn Vader (*Brieven* bl. 97, 1795—1843, 2e Uitgave): „De Minister ABBEMA — houdt hier de eer der Natie zeer wel op; doch bemint geenszins de Hamburgers, qui, au reste, le lui rendent bien.”

5) COSTERUS bedankte. *Decreten van Holland* 13 April 1795 fol. 310.

aanwezige buitenlandsche Diplomaten [1]). — Zoo wendde zich in diezelfde dagen, de Portugesche Envoyé, Ridder D'ARAUJO, met een krachtige Memorie tot H. Ho. Mog. [2]), ter zake van aanhouding van schepen door de Franschen te Amsterdam, gelijk ook de Chargé d'affaires van Rusland NOVICOF [3]) wegens gelijksoortige feiten, als schennis van het Volkenregt bestempeld, voldoening eischte. — Inmiddels kwamen onaangename tijdingen van VAN DER GOES uit Spanje, van VAN REEDE uit Berlijn. — De eerste meldde uit *Aranjuez* den 3 Maart 1795, dat op alle Nederlandsche schepen op last des Konings een *embargo* gelegd was; een maatregel nogtans bij een' beleefden brief van den Minister, Hertog van *Alcudia* met de verklaring ontschuldigd, dat dit niet uit vijandelijke oogmerken, maar enkel uit voorzorg wegens het lot der Spaansche eigendommen hier te lande, was geschied [4]).

Het was dan niet zonder grond, dat het Comité van Koophandel en Zeevaart, beducht voor de onberekenbare schade, welke onze ingezetenen uit de *represailles* der Regeringen zoo van *Spanje* als van Engeland, Portugal en Rusland [5]) te wachten hadden ten gevolge van al hetgeen in strijd met het veelbelovend Decreet van 1 Pluviose, (20 Januarij) door de Fransche Representanten tegen de eigendommen van de Mogendheden, met welke men in oorlog was,

[1]) Verg. de Instructiën voor den Minister NOËL, Bijlage VIII, bl. 35: „Les Ministres étrangers à La Haye sont ceux des États-Unis, de Suède" enz.

[2]) Resol. der Staten-Generaal 4 April 1795. *Decreten van Holland*, 12 April 1795 fol. 241—243.

[3]) Note Verbale, 7 April 1795; Resol. Staten-Gen. 13 April. *Decreten van Holland*, 22 April 1795, fol. 480 volg.

[4]) *Decreten* 16 April 1795 fol. 344. Rapport der Gedep. ter Generaliteit, 15 April.

[5]) Verg. ook de fraaije Memorie van den *Zweedschen* Minister V. LÖWENHIELM bij de Staten-Generaal den 18 Februarij 1795 ingediend, in den Franschen tekst te vinden, *Decreten van Holland* 20 Febr. 1795, I[ste] Deel, fol. 409 volg.

en van hare onderdanen of ingezetenen, in Nederland was te werk gesteld, op het door onze Ministers te Parijs zoo mogelijk te weeg te brengen ontslag van alle schepen en goederen van bijzondere personen van welke Natie dan ook, bij of na de intrede der Franschen alhier aanwezig, met den meesten ernst aandrong [1]. — Wat anders dan klanken had men met dat hooggeroemd Decreet van onze herstelde Vrijheid ontvangen? hoe had men onze onafhankelijkheid geëerbiedigd, en de veiligheid van personen en van bijzonder eigendom gehandhaafd? — Eerst was men begonnen de opgave te vragen der schepen en der daarin geladen goederen, met bevel over die aangegeven eigendommen niet te beschikken; daarna had men de lossing dier goederen, waaronder zelfs vele *Hollandsche* eigendommen, op de trouw der verklaringen aan boord der schepen gelaten, verboden en nu hadden de Fransche Representanten zelfs bij Publicatie de opgave geëischt der goederen die ontladen mogten zijn uit schepen, toebehoorende aan de ingezetenen der Gouvernementen, die met de Fransche Natie in oorlog waren. — Wat moest in zulken stand, van den Koophandel en Zeevaart van het Gemeenebest worden? — Wat van de gezindheid van het Pruissisch Kabinet, door VAN REEDE gemeld werd, was zoo al niet krenkend voor onze stoffelijke belangen, althans voor de eer van den Staat grievend. — De Gezant zag zich genoodzaakt aan H. Ho. Mo. te berigten, dat hij niet in de mogelijkheid geweest was, zich van den last hem door de Staten-Generaal opgelegd [2], bij het Hof van Berlijn te kwijten. — „Eenige redenen hebbende om te vermoeden, dat de mededeeling, die ik dezer dagen hier stond te geven, niet wel opgenomen zoude worden, heb ik gemeend, zeide hij, vooraf onderhands te moe-

---

[1]) *Decreten van Holland* 17 April 1795, fol. 870 volgg.

[2]) Resolutie van 24 Febr. 1795.

ten onderzoeken, hoe dezelve ingezien en beantwoord zoude worden; en weet thans met zekerheid, hoezeer van ter zijde geinformeerd, dat het Ministerie vast bepaald heeft, mij tot antwoord te geven, dat in de actuele *lage* der zaken hetzelve een diergelijke mededeeling niet aan konde nemen, veel min dezelve *beantwoorden*. — Dit zoo zijnde, en de waarheid dezer waarschuwing niet in twijfel kunnende trekken, heb ik gemeend mij niet bloot te moeten stellen, een onaangename boodschap aan te nemen en ook over te brengen." — De omzigtige Diplomaat had derhalve de Staatsresolutie onder zich gehouden zonder er gebruik van te maken. — Hij besloot zijne depêche van den 4 April, met de regelen: „Hoezeer de stilstand van vijandelijkheden tusschen Pruissen en Frankrijk vastgesteld scheen te wezen, en men altoos in het publiek van een *nabij* zijnde Vrede spreekt [1]), moet een koerier door den Heer V. HARDENBERG gezonden en voorgisteren aangekomen, niet anders dan de narigt zijner aankomst overgebragt hebben; ook sedert geeft men te verstaan, alsof er menige poincten waren, die de Negociatien nog zouden kunnen vertragen [2])." — Doch in hetzelfde uur, dat deze depêche in de Vergadering van Holland ter tafel kwam, deelde de President DE KEMPENAER mede, hoe hij van goeder hand verwittigd was, dat er bij H. Ho. Mo. dien eigen nacht een koerier van de Fransche Representanten ALQUIER, COCHON en RAMEL was aangekomen, kennis gevende van het tusschen Frankrijk en Pruissen gesloten Vredes-Tractaat, behoudens de ratificatie door de Nationale Conventie [3]). De Vergadering besloot onverwijld die gewigtige gebeurtenis aan het Comité tot de Buitenlandsche Zaken te doen weten, met verzoek uit te vorschen, „*op wat voet dezè Alliantie*" —

---

[1]) VAN REEDE schreef juist daags vóór het berucht Tractaat van Bazel.
[2]) *Decreten van Holland* 15 April 1795, fol. 303.
[3]) *Decreten* 15 April, fol. 290.

zoo mogt de onheilspellende Vrede wèl heeten — was aangegaan. — Men bleef deswege niet lang in onzekerheid daar LESTEVENON en HUBER, door de Staten-Generaal benoemd, om de Fransche Representanten met dit Tractaat geluk te wenschen, reeds den volgenden dag den inhoud der Vredes-Artikelen bij hun verslag der gedane pligtpleging mededeelden [1]).

Maar zoo de bekommering over het verdrag met het Hof van Berlijn bij nadere overweging bedaarde [2]), lieten andere *alarmisten* weinige dagen later, zich door den argwaan van den tusschen Frankrijk en het Hof van St. James als aanstaande aangekondigden Vrede, op nieuw verontrusten [3]). Het gerucht vond bij Hun Ho. Mo. zooveel ingang, dat overeenkomstig een voorstel van de Friesche Gedeputeerden, BLAUW en MEYER werden aangeschreven, om alles aan te wenden, ten einde *casu quo* het Fransch Gouvernement de teruggave van onze schepen zou bedingen, in de Britsche havens „zoo gewelddadig" aangehouden, onverminderd de schadeloosstelling der eigenaren. Tegelijk werd het Comité van Marine gelast, met het oog op de te *Ramsgate* verzamelde Zeemagt der Engelschen, in het *Amelander*-gat een gewapend vaartuig te doen plaatsen, en een kleiner tusschen gemeld eiland en *Schiermonnikoog*, om in de Noordzee te kruisen; — alle voorzorgen, die de bestaande en vrij algemeen heerschende vrees voor een' aanslag van buiten, te midden der kwelling die de Negotiatie met de Franschen onzerzijds reeds veroorzaakte, genoegzaam aanduiden.

Doch men zal thans verlangen te vernemen, hoe het aan den Minister BLAUW gegund bestek van slechts tien dagen,

1) *Decreten* (16) 21 April, fol. 455.

2) Lezenswaardig wegens de telkens en nog lang daarna herlevende vrees voor Pruissen is VAN LIMBURG BROUWER, *Leven van* WISELIUS, bl. 63, 66—68.

3) *Decreten*, 30 April 1795, fol. 701.

de reis heen en weder naar Parijs daaronder begrepen, te 's Hage werd besteed; — in welken geest, onder voorlichting van VALCKENAER, aan de onderhandelingen met het Comité de S. P. eene nieuwe rigting werd gegeven. — Toegeeflijkheid op deze en gene punten, onbuigzaam verzet op andere, schenen in den drang der omstandigheden, waarin men verkeerde, beurtelings raadzaam. — Op voorslag van BOSVELD, werd den 15 April ter Vergadering van Holland, tot eene plegtige Commissie van twaalf Leden niet alleen bij de Staten-Generaal, maar ook bij de Provincie van *Zeeland* besloten. Den volgenden dag [1]) ving de Deputatie, met genoemden BOSVELD aan het hoofd bij monde van dien Burger, hare treurige taak aan met eene rondborstigheid, die een beteren uitslag kon doen hopen. De zaken der Republiek verkeerden in een zóó buitengewonen staat, als waarvan sedert den tijd des Spaanschen Dwingelands, geen voorbeeld was. Vandaar dat eene openhartige blootlegging van den benarden toestand, maar tevens de aanwijzing van middelen om het Vaderland te behouden en, indien doenlijk, uit de diepe vernedering eenmaal te herstellen, noodig was gekeurd. „Elk der Leden van deze aanzienlijke Vergadering zal [2]), zeiden de Hollandsche Representanten [3]), gevoelig aangedaan zijn door de propositiën, ons van wege de Fransche Republiek gedaan, als vooraf te bepalen *Praeliminairen*, om tusschen beide Republieken eene Alliantie te formeren; — Propositiën inderdaad, welke men na zoovele voorafgegane betuigingen, niet had kunnen verwachten; als welke toegestaan zijnde, de ons gelatene, zoogenaamde Vrijheid en Independentie zóó precair zouden maken, dat

---

1) Resol. van H. Ho. Mog. 16 April 1795.

2) *Decreten* van Holland, 16 April 1795, fol. 333.

3) De nevens den Spreker BOSVELD afgevaardigde Leden waren GEVAERTS, SPOORS, WISELIUS, V. STAPHORST, P. GEVERS, DE LANGE VAN WIJNGAARDEN, VAN DER JAGT, VAN DER VELDEN, LIEBEHERR, BRANGER en GOUDSBLOM.

geen regtgeaard Batavier dezelve voor eene Vrijheid en onafhankelijkheid zou kunnen houden. — Maar neen, Hoog Mogende Heeren, God verhoede, dat de Volksrepresentanten der zeven Vereenigde Gewesten immer tot zulk een stap besluiten! een stap, die ons voor het oog van Europa verachtelijk, die ons bij onze eigen Natie, welke haar vertrouwen in ons gesteld heeft, onverantwoordelijk maken zou; doch ook een stap, waartoe wij, Gode zij dank, onbekwaam zijn! Edelmoedige zielen kunnen, wanneer de nood het vordert, alles lijden, wat de willekeur van den sterkste haar doet overkomen; maar ook onder het grootste ongelijk en in de diepste vernedering, behouden ze moed genoeg, om de toestemming te blijven weigeren aan wien het ook zij, die zijne physieke magt misbruikt, om zaken te vorderen die niet behoorden geeischt te worden; en die, wanneer zij gevergd worden, met geene mogelijkheid kunnen worden toegestaan. Men kan den zwakkere alles *ontnemen* wat men wil, doch men kan, indien hij niet wil, hem niet dwingen het te *geven*." Tot dusverre beaamt de lezer den mannelijken toon van dit protest der verontwaardigde Vaderlandsliefde. — Maar hoor, hoe inschikkelijk de taal van den Redenaar verder luidde. — „*Pecuniele* opofferingen zijn van eenen eenigzins anderen aard, indien ze slechts *eens voor altijd* geschieden. — De Vrijheid en Onafhankelijkheid is dat waardig, en eene dankbare Natie is uit zich zelve geneigd, erkentenis te toonen aan een Volk, dat zooveel schats en bloeds besteed heeft, om eene Volksvrijheid in Europa te vestigen op zulke fundamenten, als waarvan de vorige geslachten geen denkbeeld gehad hebben; aan een Volk, dat deze Republiek door zegepralende wapenen geholpen heeft het juk, waaronder wij allen, met een smartelijk gevoel onzer vertrapte waardigheid zuchtten, af te schudden, en ons alzoo deze gelegenheid verschaft heeft, om in deze wijdberoemde zaal, *vrijelijk* te raadplegen, zon-

der dat wij het onvergenoegd oog van eenen Meestér behoeven te duchten." — En zoo volgde dan na een heftige klagt over den „allerverderfelijksten oorlog," door het Staats–Stadhouderlijk Bewind ten koste der „onschuldige Natie" gevoerd, die alle bronnen van welvaart had gestopt, van Zeevaart en Commercie, van Visscherij, Nering en Handwerk, terwijl 's Lands kassen waren uitgeput en het openbaar crediet was verdwenen, — de betuiging van het leedgevoel, dat er naauwelijks eenig uitzigt overbleef, vanwaar men een genoegzame som zou bekomen, „*waardig, om als eene reconnaissance* aan de Fransche Republiek — te worden aangeboden."

Aangeboden! Zooveel reeds had men van den vreemdeling geleerd, dat zelfs de Vertegenwoordigers der Natie jegens haar een diplomatische list bezigden, die beter tegen het geweld van buiten had kunnen gekeerd zijn. En toch zelfs het *Natuurregt* werd ingeroepen niet om het Nederlandsche Volk tot den schier wanhopigen strijd op het voorbeeld der Vaderen op te wekken en de noodweer tegen PHILIPS in het geheugen te roepen, neen — om gedwee en gezamentlijk, zonder aanzien van Gewest, op den eisch der Franschen de beurzen te openén en tot den bodem te ledigen, om alle goud en zilver door het nijver voorgeslacht bespaard, aan de hebzucht der Verlossers ten offer te brengen. „*Al* het vermogen, Hoog Mog. Heeren, van *alle* de ingezetenen der Republiek, wordt, zoo sprak BOSVELD, ten dienste van het gemeene Vaderland vereischt. Elk individu, evenveel in welke plaats van het Vaderland hij zijne woning heeft, is *Jure Naturae* verpligt, naar zijn eigen financieel vermogen, daartoe het zijne bij te dragen; alle huisgezinnen loopen hetzelfde *gevaar*; alle moeten dus gelijkerhand toeschieten, om het af te wenden. Hier kan geen questie meer zijn van Provincie en Provincie! Hier kunnen geene quota's, geene bijzondere Consenten, die weleer zoovele schadelijke moeijelijk-

heden en belemmeringen in de bezorging van 's Lands welzijn veroorzaakt hebben, in aanmerking komen! Hier is geen tijd tot épineuse berekeningen of zorgvuldige onttrekkingen tot vermijding van de noodige lasten, voor het een of ander Landschap. Allen zijn wij een eenig Volk, allen zijn wij malkanders Leden! en zoo ooit, nu, nu is het tijdpunt daar, dat we moeten besluiten, naar dit beginsel te handelen, of bij gebrek daarvan (laten we het maar ronduit zeggen) tot verdeeldheid, dat is, met andere woorden, tot een onverwijlden en onvermijdelijken ondergang te besluiten; ja tot een ondergang, waarin niet alleen wij, als Representanten des Volks, met schande en smaad zullen overladen wezen, maar waarin ook zoovele ongelukkige huisgezinnen als hun vertrouwen op ons gesteld, als op onze wijze schikkingen gehoopt hebben, tot onze eeuwige verantwoordelijkheid, zullen moeten deelen [1])!"

Had niet de sluwe SIEYES [2]) met het fijn voorgespiegeld schrikbeeld van de *restauratie* van ORANJE door Engelsch goud en Pruissisch staal te bewerken, doel getroffen? Waar vond men hier de door BLAUW opgevijzelde standvastigheid, die met den degen in de vuist, voor het Vaderland zou sneuvelen? Geene schaduw helaas, in dit gedrag, van dien onbezweken burgermoed, die alleen den toeleg der Fransche onderhandelaren zou hebben kunnen beschamen. — Indien het dan toch tot *betalen* moest komen, daar men het hart niet had te weigeren, was het verwijt van BLAUW niet ongegrond, dat men te 's Hage veel te lang had gedraald, hem en zijn Ambtgenoot met opzigt tot dit punt, de gevorderde *indemniteit*, een bepaalde magtiging te doen geworden. „Eene groote reflexie zal zeker den schrijver der Historie niet ontsnappen [3]), — merkt de gewezen Bataafsche Diplomaat aan,

[1]) *Decreten van Holland*, IIe Deel, 2e Stuk, fol. 836.

[2]) Verg. hiervoren bl. 105.

[3]) *Memorie*, fol. 33 (H. S.).

waarom de nienwe Vergadering van H. Ho. Mog. niet *eerder* aan de Ministers te Parijs heeft *in mandatis* gegeven een zekere som tot *indemniteit* aan de Franschen op te offeren [1]). VAN DE SPIEGEL bij zijne missive aan BRANTSEN in dato 15 Januarij 1795 voelde wel, dat het daarop neêr zou komen, en dat men daar onmogelijk buiten kon blijven. De Vergadering van H. Ho. Mog. uit de requisitien die de Generaal PICHEGRU gedaan had, kon weldra zien, als zij oogen had, dat de Vrijheid en de Broederschap niet *gratis* zouden geschonken worden. — Het is zeker, dat als de Ministers te Parijs, bij de komst van den Minister MEYER *in mandatis* hadden gehad, en bij secrete Resolutie waren geautoriseerd geworden, om b. v. eene som van 50 à 60 millioenen [2]) toe te zeggen, zooals men naderhand in de maand April 1795 den Schrijver bij zijne komst in den Haag bij secrete Resolutie heeft geautoriseerd, de Ministers dan zeker in staat waren geweest een geheel andere *tournure* aan de Negociatiën te geven, en dat zeer zeker een *offerte* van dien aard, met beleid gedaan, eene groote sensatie ten voordeele zou hebben moeten maken. Dit is dus zeker een voorname grief die H. H. Mog. op dien tijd hebben gehad;" — BLAUW wil zeggen, dat men dit verzuim of liever dit gebrek aan inzigt van den waren staat van zaken te Parijs, aan de Vergadering met grond kan wijten. — Wat hij verder van de onzerzijds in onbestemde uitdrukkingen toe te zeggen schadevergoeding mededeelt, mits de Bataafsche Republiek niet eene vermindering van grondgebied leed, maar integendeel Zuid-

[1]) En nog nader fol. 34: „dat nadat zij (de Staten-Generaal) met *courier* op *courier* kennis hadden gekregen van den loop der zaken, zij de oogen niet openden, en *in eens* aan hunne Ministers opgaven *de som*, die zij wilden opgeofferd hebben."

[2]) Eerst bij de terugreis naar Parijs ontving BLAUW zoodanigen geheimen last: hij mogt „tot 60 millioenen gaan," mits daarvan „met beleid" opening doende. *Memorie* fol. 36.

waarts vergroot en uitgebreid wierd, is te belangwekkend, om het niet met de eigen woorden van den bedrogen Staatsman te staven. — „Het spijt den Schrijver zeer, vervolgt BLAUW, dat hij de Instructie van H. H. Mog. onder zijne papieren nergens gevonden heeft; hij herinnert zich, dat in die Instructie de Ministers gelast werden een *agrandissement* van territoir aan den kant van *Braband* te vragen [1]), en dat in het slot gezegd werd, dat na dit alles *geobtineerd* te hebben, men van een *indemniteit* kon spreken, zonder uit te drukken, *waarin* het dedommagement of indemniteit bestaan moest. 's Lands independentie en *integriteit* van territoir, maakten, zooals men denken kan, een der hoofdartikels uit. De Schrijver herinnert zich zeer wel, dat toen hij die Instructie gelezen had, hij den Minister MEYER opmerkte, dat men van die Instructie, hoezeer ze zeer wel gesteld was, geen 't minste gebruik kon maken. MEYER, die met de opinie even als BRANTSEN gekomen was, dat hij in acht dagen op zijn langst de eer zou hebben een Tractaat te teekenen tusschen de beide Volken, kon zijn Collega volstrekt niet gelooven; doch na twee, drie gehoudene Conferentiën met de Fransche Verlossers, was hij van die waarheid compleet overtuigd." — Onbegrijpelijk daarentegen was de verblindheid der Staten-Generaal of van het *Secreet Besogne* [2]) gebleven, zoo klaagt BLAUW; men maakte zich te 's Hage diets, dat men de Franschen door bondige, klemmende Vertoogen zou kunnen overreden en beter stemmen; men scheen maar niet het goed vertrouwen op het gevoel van regt en billijkheid, te kunnen laten varen. — Op al hunne depêches, verhaalt BLAUW, ontvingen de Ministers (MEIJER en hij) „niet dan zeer wel gestelde geëxtendeerde Resolutiën, die de brave PAULUS zich aftobde in het midden van alle zijne andere be-

---

1) Verg. hiervoren bl. 71.

2) *Memorie*, fol. 34.

zigheden te schrijven; alleen geschikt om het belang van Frankrijk te betoogen en de dwaze argumenten, die men *hier* (te Parijs) deed, te refuteren. — Maar hier was het te doen *om geld en om territoir;* volstrekt niet om argumenten, en men prepareerde zich om het eerste met geweld te vragen, of te nemen."

— Aldus met eischen en bedreigingen der drie onderhandelaren SIEYES, REWBELL en MERLIN bestormd, en uit Holland zonder toereikende volmagt gelaten, had BLAUW, gelijk hij zelf erkent, om de afdoening van zaken te bespoedigen, de list (*ruse*) bedacht van zich bij zijn vertrek uit Frankrijk en het overbrengen van het *Ultimatum*, een ostensibelen brief aan de Staten-Generaal te doen overhandigen; „hij begreep dat hij dat stuk volstrekt noodig had, om die *rampzalige* Vergadering van H. Ho. Mog. en hunne Committenten om zoo te spreken, tot een besluit te noodzaken; want hij vreesde, dat zijne representatiën nog niet van genoegzaam effect zouden wezen [1])."

Die voorzorg bleek bij zijne komst te 's Hage dubbel noodig te zijn, daar men aan de Provinciën tot dat tijdstip „nog geen de minste kennis" van den staat der Negotiatiën had gegeven. En zóó groot was nu de verlegenheid der Leden van het Secreet Besogne en van het Comité Diplomatique van Holland, d at hij BLAUW zelf, die „met een half ziek en afgemat ligchaam" herwaarts gekomen was, de Circulaire aan de Provinciën moest opstellen en voor de onmiddellijke verzending van dien onrustbarenden brief per koerier, zorg droeg. — PIETER PAULUS had hij ziek gevonden, evenwel een weinig aan de beterhand [2]), — althans in staat om terwijl BLAUW in den schoot van zijn gezin te *Leiden* teruggekeerd, eenige dagen verpoozing genoot,

---

[1]) *Memorie*, fol. 35.

[2]) *Memorie*, fol. 36.

gestadig Conferentiën met den Representant RAMEL te houden. — In welke gemoedsgesteldheid het „openhartig getrouw verslag" van onzen Minister de andere Leden van het Secreet Besogne en van het Comité Diplomatique gebragt had, BLAUW heeft het niet kunnen verzwijgen. — „In die Besogne, schrijft hij, waren Leden die zóó benaauwd waren voor Pruissen, dat zij bijna alles zouden *gecedeerd* hebben." Te vergeefs bezigde de Minister alle redenen om hen te bedaren en hun moed in te boezemen; toen dit niet hielp, verklaarde hij, dat hij liever de Pruissen wederom in het Land zag, dan dat hij 's Lands oneer en geheelen ondergang zou onderschrijven [1]); dat het Land volstrekt en voor altoos bedorven was, als men zulk een Tractaat teekende.

Doch hetgeen hiervoren reeds in 't algemeen, van de edele en onwankelbare standvastigheid door de Representanten van Zeeland in hunne Vergadering te Middelburg aan den dag gelegd werd medegedeeld, bevestigt BLAUW met gelijken lof van hunne Afgevaardigden ter Generaliteit. „Sterk ja allersterkst werd hij, volgens zijne eigene erkenning, ondersteund door den Zeeuwschen Gedeputeerde SONSBEEK, die naderhand nog opgevolgd werd door andere Zeeuwen: dagelijks had ik met hen conferentiën, en het was op zijn aanraden, dat die Deputatie van ERMERINS en L'ANGE (naar Parijs) in de wereld kwam; die, hoe het ook liep, nimmer kwaad aan de zaak kon doen [2])."

Het is hier niet ongepast in het voorbijgaan met een enkel woord melding te maken van nog twee andere Commissiën in dien tijd uit Holland te Parijs, nevens BLAUW en MEIJER aanwezig, en van welke althans de eene met den besten wil, niet officiëel werkzaam heeft kunnen zijn. — Er is boven van twee lastige onderwerpen gewaagd, die

---

1) *Memorie*, fol. 35.

2) *Memorie*, fol. 35, 36.

terstond, bij den aanvang der Negotiatiën met de Fransche Republiek, meer bijzonder aan de aandacht van PIETER PAULUS waren aanbevolen, te weten de omloop der *Adsignaten* en „het werk der *Hollandsche vlugtelingen* [1])," onder vijf andere hoofdpunten door BLAUW gerangschikt. Wat deze Minister van den oorsprong van eerstgemelde zending naar Frankrijk heeft medegedeeld, toont dat de nieuwe Regering te 's Hage zoowel hare gunstelingen had als het te dier zake nog onlangs zoo vinnig aangevallen Staats–Stadhouderlijk Bewind.

De Heer MEYNERS van Rotterdam, zoo luidt het verhaal van BLAUW [2]), die van den beginne der Revolutie het hof had gemaakt aan PIETER PAULUS, brandde van verlangen, om een buitenlandsche Commissie te hebben, en PAULUS was zwak genoeg om te gelooven, dat die man een geregelde Conventie met de Franschen zou kunnen sluiten over het werk der Adsignaten. — Men voegde hem PONTOIX van Amsterdam toe, die zeker wat meer voor zulk eene missie berekend was. De Bataafsche Ministers, toen nog niet als zoodanig erkend, gaven na de aankomst der beide Gedeputeerden, „van die nieuwe extraordinaire Commissie" kennis aan het Comité de Salut Public. — Maar hoe MEYNERS zich teleurgesteld zag in de zucht om een half–diplomatischen last te volbrengen, bleek na eenige weken uit de klagt van zijn Ambtgenoot PONTOIX, die den 30 Maart 1795 aan H. Ho. Mo. meldde, dat naar alle waarschijnlijkheid, de Commissie hem en MEYNERS opgedragen, geen voortgang zou hebben, daar onze Ministers tot daartoe voor hen Commissarissen, bij het Comité de Salut Public niet eens gehoor hadden kunnen verwerven; terwijl zich daarenboven eene menigte „omstandigheden" voordeden om hen te verhinderen met eenige vrucht werkzaam te zijn, zoolang die Ministers zelve niet wisten, waaraan zich

[1]) Z. hiervoren bl. 70, 71.

[2]) *Memorie*, fol. 45—47.

te houden met opzigt tot hun publiek karakter. Weshalve hij PONTOIX, als van weinig nut te Parijs aan de Republiek kunnende zijn, voornemens was binnen veertien dagen naar Holland terug te keeren, tenzij een stellig bevel van H. Ho. Mo. hem langer aldaar deed verblijven [1]).

Wil men vernemen, welke omstandigheden hem de overtuiging van den onvruchtbaren uitslag hunner pogingen al vroeg haddden moeten geven, men hoore wat BLAUW dienaangaande berigt, — en wat boven al het reeds te boek gestelde, de onbeschaamde baatzucht der Fransche Verlossers naakt aan het licht brengt. In eene van de eerste bijeenkomsten van MEYNERS en PONTOIX, onder anderen met CAMBON gehouden, die na onder ROBESPIERE de geldmiddelen van Frankrijk bestuurd te hebben, nog een veelvermogend Lid was van het Comité van Finantiën, dorst die Jacobijn onzen Bataven vragen, „of zij lust hadden *nog eenige millioenen* van die Adsignaten te ontvangen? dat hij ze gaarne voor geld geven zou; dat Frankrijk geld noodig had; *dat zij met alle protestatiën lachten;* dat er *geld*, ja *geld* en *altoos geld* moest wezen [2]).” — De uitval van CAMBON was voor PONTOIX een duidelijke wenk: deze vroeg onmiddellijk zijn ontslag, en toen het antwoord van H. Ho. Mog. te lang draalde, vertrok hij zonder dit af te wachten; verklarende dat hij niet van zich verkrijgen kon, in zulke omstandigheden, 30

---

[1]) Resol. der Staten-Generaal 4 April 1795, fol. 470.

[2]) *Memorie* van BLAUW, fol. 46. — In de depêche van 31 Maart 1795 aan den Griffier QUARLES melden BLAUW en MEYER, dat in de Conferentie van 26 Maart bevorens „een der Commissarissen en wel diegeen, waarvan men zulks het minst zou verwachten, (het was SIEYES) — de onbeschaamdheid had om als 't ware den spot te steken met de Proclamatiën, die in Holland relatief de Souvereiniteit, gedaan zijn; en openlijk zijne Machiavellistische grondbeginselen in zooverre beleed, dat volgens zijn oordeel — *de principes* door een' Professor op eene Academie, aan jonge lieden konden worden *gedoceerd*, maar dat dezelve *nimmer* tot een richtsnoer voor de handelingen eens Staatsmans konden dienen.”

gulden daags van het Land te trekken, zonder er iets voor te doen. — MEYNERS daarentegen bleef en hield het nog twee maanden lang uit: „de 30 gl. daags, merkt BLAUW aan, waren niet te verwerpen." Eindelijk zegt hij, kwam het opontbod van H. Ho. Mog. en MEYNERS, zoo beweert hij, kocht voor zijne daggelden, een aantal koopmanschappen, waarmede hij zijn rijtuig opgepropt belaadde, en die hij bij zijne komst in Holland, „met verdubbelde winst verkocht!" Wat de Adsignaten betreft, het middel door onze Ministers bedacht, om onze Landgenooten of den Staat voor de minste schade door dat scheurpapier berokkend, te behoeden, schijnt niet onwaardig der vergetelheid te worden onttrokken, al werd het dan ook zoowel als andere tijdige raadgevingen, in den wind geslagen. — BLAUW en MEYER schreven aan het Comité diplomatique, dat hunnes inziens, „het eenigste middel om van die Adsignaten in tijd en wijle eenig nut te trekken, daarin bestond," dat men die hoe eer hoe beter, bij alle Collegiën opeischte, en terstond naar Parijs zond; dat zij Ministers twee „solide Bankiers" zouden aanstellen met last om voor de hun vertrouwde waarde, voor 's Lands rekening nationale goederen te koopen. — „Zou men het gelooven, roept BLAUW met bitterheid uit, als men het niet wist, dat aan deze zoo heilzame Propositie nooit eenig gehoor is gegeven en dat alle die Adsignaten nog in 's Lands schatkist liggen te verrotten? — Als men die transactie op dien tijd gedaan had, is het thans bewezen, dat het Land weinig of geen schade zou geleden hebben [1]," daar de nationale goederen sedert aanmerkelijk in waarde gerezen waren.

Kon men den Franschen niet wel aan het verstand brengen, dat terwijl zich Ministers der Republiek te Parijs bevonden, er nog een afzonderlijke Commissie noodig was om

[1]) BLAUW, *Memorie*, fol. 47.

de afschaffing van den gedwongen omloop der Adsignaten in Holland [1]), te verzoeken, en ontveinsden zij hunne verwondering niet over dien kostbaren omslag, de verrigtingen der andere Commissie, die tot het werk der uitgewekenen, werden met een meer gewenschte uitkomst bekroond. — Doch de tot die taak bestemde personen, J. VAN STAPHORST en P. KUVEL, waren door de Bataafsche Ministers zelve gekozen [2]), wier tegenwoordigheid te Parijs gebiedend gevorderd niet gedoogde, zich gelijktijdig met de behartiging der belangen van hunne ongelukkige mede-Broederen te *St. Omer, Duinkerken* en verdere plaatsen, te belasten; — bepaaldelijk om hun op eene doeltreffende en voor 's Lands kas minst bezwarende wijze, de middelen te verschaffen om naar het Vaderland terug te keeren. — Ruim 800 uitgewekenen, onder welke verscheiden hoofden van talrijke huisgezinnen, zagen zich door de ijverige tusschenkomst der Commissarissen in staat gesteld, hunne bloedverwanten en vrienden na een veeljarige omzwerving, op den naar zij waanden, thans verlosten geboortegrond, weder te omarmen; een menschlievende last was derhalve waardiglijk vervuld [3]).

Wij komen van dien uitstap, op de eigenlijk staatkundige Negotiatiën en het te beantwoorden *Ultimatum* terug. — Hierbij had PIETER PAULUS natuurlijk een voorname taak te volbrengen; dat het aandeel van dien Leider der omwenteling aan het ontwerpen en stellen der stukken, welke BLAUW vóór zijn afscheid werden overhandigd, niet gering zal geweest zijn, laat zich uit de warme ingenomenheid afmeten, waarmede de Bataafsche Minister de nagedachtenis van dien Staatsman huldigde. — „PIETER PAULUS, erkent

---

[1]) Tegen negen stuivers. Resol. der Staten-Generaal 15 April 1795, fol. 585.

[2]) Depêche van BLAUW en MEYER 13 Maart 1795; Resol. der Staten-Generaal 18 April, fol. 560, 561.

[3]) Resol. der Staten-Generaal 17 Julij 1795 (Brief van V. STAPHORST en KUVEL 14 Julij) fol. 1197.

hij [1]), had groote, uitmuntende talenten: hij kende de ware belangen van zijn Vaderland, en zeer wel de differente Staatkunde van de Hoven. Hij was actief, naarstig en voortvarend: hij kon van bekrompen geesten geen tegenspraak lijden, maar hoorde met bedaardheid aan menschen, wien hij talenten toekende: in één woord, als er een PIETER PAULUS was opgevolgd aan PIETER STEYN in plaats van dien intriguant PIETER VAN BLEISWIJK, er is bij mij geen questie of ons Land zou thans in een geheel anderen staat wezen." — Wij willen de eenigzins avontuurlijke waardering der verdiensten van PAULUS, bij vergelijking met de Raadpensionarissen, VAN DE SPIEGEL's Voorzaten, geenszins laten gelden, maar toch zij kan eenigermate tot maatstaf strekken van de begaafdheid van den Zeeuw, die zulk een hoogen dunk na zijn vroegtijdig afsterven, bij zijn Vriend BLAUW had nagelaten.

Wat hiervan zijn moge, het gewijzigd Concept-Tractaat hetwelk den Minister bij zijn vertrek naar Parijs werd medegegeven, was het uitvloeisel zoo van andere bijeenkomsten en overdenkingen, als in 't bijzonder, van het door PAULUS gehouden overleg met RAMEL. BLAUW maakte, gelijk hij schrijft, geene bedenkingen op die stukken: zij werden „hem ook niet gevraagd; doch wat de hem verleende volmagt tot de Negotiatiën betrof, verklaarde hij in het Secreet Besogne van H. Ho. Mog. [2]), dat men wel verzekerd kon wezen, dat hij er hoegenaamd niets zou bijvoegen."

Behalve de aan te bieden som tot schadeloosstelling of voor oorlogskosten, die tot *zestig* millioenen mogt gaan, kon

---

[1]) *Memorie*, fol. 40. — In de depêche van den Franschen Gezant DE VERAC (6 Sept. 1785) leest men, uit vroegere dagen, deze getuigenis: „Mr. PAULUS, Fiscal de l'Amirauté de la Meuse, *un des plus sages*, et en même tems des plus zélés de nos amis, est venu ce matin me rendre compte de toutes ces circonstances (Orangistische woelingen), et m'exposer, *avec autant de vérité, que d'énergie* le tableau des malheurs," enz. — (*Rijks Archief*).

[2]) *Memorie*, fol. 36.

men zich te 's Hage vleijen, dat ook de inhoud van het *Commercie*-Tractaat, tegelijk met de Alliantie der beide Republieken, op de Franschen een gunstigen indruk zou maken. — Tien jaren vroeger onder het Bewind van VERGENNES, hadden de Nederlandsche Oost-Indische Bezittingen herhaaldelijk den begeerigen blik uit Parijs getrokken; onder den glimp van bondgenootschappelijke verdediging tegen den aanval der Engelschen, zocht men in onze koloniën vasten voet te krijgen, en van daar den gemeenen vijand te bestoken. Met onverzettelijken tegenzin was uit Amsterdam de toelating van een' Consul van Frankrijk te *Batavia* bestreden en belet. — Niet zonder grond had die eisch argwaan gewekt. — In depêches van een' zendeling van VERGENNES, den Graaf DE GRIMOARD, aan dien Minister van Buitenlandsche Zaken en aan den gewezen Ambassadeur der Republiek bij het Hof van Frankrijk BRANTSEN, vindt men de sporen der wijdstrekkende, voor Nederland bedenkelijke inzigten van het Kabinet van *Versailles*. — „De Pensionaris DE GIJSELAAR [1]) heeft mij uitgenoodigd, zoo schreef hij den 18 November 1785, eenige dagen te *Dordrecht* te zijnen huize te vertoeven, om al wat de Hollandsche koloniën betreft, grondig te behandelen. — Zij staan van het grootsche en tevens van het hoog belang van ons Ontwerp versteld." — Geen wonder: men sprak van niets minder, dan van het beramen der middelen, om bij het weder uitbarsten van den pas geëindigden krijg, de Engelschen uit Indië te verjagen, Groot-Brittannië tot gelijk verval als waarin Denemarken en Zweden zich bevonden, te vernederen en de Vereenigde Nederlanden tot de toongevende Mogendheid in Azië te ver-

[1]) „Le Pensionnaire GIZELAER m'a engagé à venir passer quelques jours chez lui à *Dordrecht* pour couler à fond tout ce qui concerne les colonies hollandaises. — Ils sont frappés de la grandeur et de l'importance du projet." (Aan VERGENNES 18 Nov., 2 December 1785) *Rijks Archief*.

heffen [1]), hetgeen hen in Europa tot den hoogsten rang zou doen klimmen: gaf men in dit opzigt, den wensch van Frankrijk gehoor, zoo zou de Republiek bovendien, in haren eigen boezem den Britschen invloed geheel en al dooden. — CORNELIS DE GIJSELAAR had bij nadere beschouwing, met die stoute plannen minder op dan zijn vurige Amsterdamsche Ambtgenoot VAN BERCKEL; hij had zijne achterdocht voor den Franschman niet verborgen. En zelfs VAN BERCKEL scheen tegen het verblijf van een Fransch leger in Indië nog al op te zien [2]). — Beide mannen waren toch te schrander om niet te beseffen, dat de hoofdrol, van zulke middelen afhankelijk, minder voor Nederland dan wel voor Frankrijk zou weggelegd zijn. Wat VERGENNES en zijne helpers bedoelden, een andere brief van GRIMOARD stelt het in een helder daglicht. Een Artikel van het met Nederland te sluiten Alliantie–Tractaat [3]) moest in dier voege worden ingerigt, dat de Fransche Staatsman onmiddellijk na de bekrachtiging van het verdrag, den Gezant te 's Hage kon magtigen om wegens den staat van defensie der volkplantingen, de noodige inlichtingen te vragen. En die eisch zou tegelijk het voorwendsel aanbieden om van de Bewind-

---

[1]) Aan BRANTSEN, 2 Dec. 1785. „Sentant bien que le projet en question donne les moyens si la guerre se renouvelle, de *chasser les Anglais* de l'Inde, de réduire la Grande Bretagne au même état de faiblesse que le Danemarc et la Suède, et de rendre les *Provinces-Unies* la Puissance dominante en Asie."

[2]) „On ne pourra lui reprocher, que de ne point sentir assez l'importance de quelques mesures militaires" (9 Dec. 1785).

[3]) „Vous avez la prévoyance de rédiger l'Art. X du Traité d'Alliance de manière, qu'immédiatement après la ratification dudit Traité, vous pourrez, M. le Comte, autoriser ministériellement M. le Marquis DE VERAC à demander *des éclaircissements relatifs à la situation militaire des Colonies de la République*. Cette demande fournira *le prétexte* de faire rendre compte aux Administrateurs, et comme ils n'auront rien de satisfaisant à alléguer, on sera autorisé à expulser de l'administration ceux contre lesquels on a des griefs. Le Sieur BOERS et trois ou quatre autres *mauvais sujets* se verront congédiés," enz.

hebbers rekenschap te vorderen: deze zouden zich niet volledig kunnen verantwoorden, en zoo ware de gelegenheid dáár om hen over wie men zich te beklagen had, van het Bestuur te verwijderen. — De Advocaat der O. I. Compagnie BOERS en nog drie of vier andere „deugnieten" konden dan ontzet worden en men had langs dien weg, de handen ruim om het koloniaal stelsel der Republiek te hervormen [1]). Tot dat einde hield zich GRIMOARD met VAN BERCKEL bezig, de grondslagen der nieuwe orde van zaken te overwegen [2]); de Pensionaris van *Amsterdam* moest de voornaamste Regent der Republiek zijn [3]), en voorzien worden met de magt om den aanhang van Engeland en van den Stadhouder geheel te verpletteren.

Die luchtkasteelen mogten met de omwenteling van 1787 ingestort zijn, het gewigt der Nederlandsche koloniën, vooral zooverre deze de middelen konden aanbieden om de Britsche heerschappij in Hindostan te stuiten, en de toeleg der Regering van LODEWIJK XVI konden noch aan het doorzigt, noch aan het geheugen der Bewindslieden te Parijs in 1795 ontglippen. — Zij hadden zich slechts de Aanspraak der uitgeweken Hollandsche Patriotten in de Club der Jacobijnen, vier jaren te voren gehouden, te herinneren [4]). — Al wilde men alle aanslagen tegen Groot-Britannië een oogenblik uit het hoofd zetten, welk nut kon niet de Fransche koophandel en scheepvaart, uit den vrijen toegang tot de Nederlandsche havens in Oost-Indië en elders in Azië, in Afrika en Ame-

---

[1]) „Alors on s'occupera de la *réforme* à opérer dans le système colonial de la République."

[2]) „J'ai eu le 6 de ce mois, avec M. VAN BERCKEL une longue conférence dans laquelle nous avons examiné à fond *les bases du projet relatif aux Colonies*. M. VAN BERCKEL témoigne *moins* de défiance que M. DE GIZELAER." (9 Dec. 1785).

[3]) „Le *premier* personnage de la République."

[4]) Verg. hiervoren bl. 79.

rika trekken [1])? De Franschen overal op den voet van Landgenooten te ontvangen en te bejegenen, hun niet hoogere regten van in- of uitvoer op te leggen dan onzen ingezetenen, moest dan wel een zeer welkom voorstel zijn; — de toelating op alle reeden, ook in de Zeeuwsche havens, bood des verkiezende, aan het Fransch Bewind de gelegenheid aan, of liever zou de bevoegdheid en het regt geven, om daar schepen uit te rusten [2]). — Welke dienst de Franschen zelve zich van het bezetten van een of anderen post op *Ceylon* beloofden, men heeft het hiervoren uit een Concept-Artikel bespeurd [3]); ook betrekkelijk de Kaap de Goede Hoop.

Dat in ieder geval de diplomatische antecedenten uit het tijdperk van LODEWIJK XVI te Parijs niet wel in het vergeetboek konden geraken, daarvoor strekte den Franschen tot waarborg de zigtbare invloed op de Buitenlandsche Zaken, van GERARD DE RAYNEVAL [4]), voorheen onder het Ministerie van VERGENNES en MONTMORIN Eerste Commies, en die in de aangelegenheden van onze Republiek destijds al bedrijvig [5]), nu bepaaldelijk ook gezegd werd „een plan omtrent de Nederlanden te hebben opgegeven," dat bij BLAUW en MEYER levendige bekommering had gewekt en aan het naar 's Hage overgebragt *ultimatum* niet vreemd zal geweest zijn.

---

[1]) „*La libre navigation dans les possessions hollandaises aux Grandes-Indes*, est pour les Français un objet d'une importance incalculable, puisque cela les met en possession du commerce des épiceries au niveau avec les Bataves," enz. Bijlage X, bl. 69.

[2]) „La faculté et le droit d'y équiper à volonté des vaisseaux" enz. T. a. p.

[3]) Bl. 108.

[4]) Depêche aan QUARLES van 31 Maart 1795.

[5]) In 1787. „La France envoyait à La Haye M. DE RAYNEVAL, pour y ménager un accommodement. Ce négociateur, sage et éclairé" noemt hem SÉGUR, *Décade historique ou Tableau politique de l'Europe*, 4e édit. (Paris 1824) T. I. 114; verg. Mr. HERM. TOLLIUS, *Staatk. Geschriften*, IIe Deel, bl. 91 volgg. *Supplément aux Pièces authentiques relatives à la négociation confiée à M. le Cte* DE GOERTZ *et à M.* DE RAYNEVAL. — Z. wijders DE FLASSAN, *Hist. de la Diplomatie française*. T. VII. 450 suiv.

Hooren wij thans wat BLAUW bij zijne terugkomst met het antwoord uit 's Hage op de onredelijke eischen, wedervoer. — Men zal zich in zijn moeijelijken toestand te eer kunnen verplaatsen als men aan de taktiek der Leiders te Parijs denkt, die het gerucht lieten loopen en voedden „dat de Oranje-partij gansch niet te *mepriseeren* was en zelfs de *pluraliteit* zou uitmaken, terwijl anderen voorgaven, dat Holland maar *tot last* zou worden, en men zich daarvan ten besten voordeele moest *debarrasseren* [1];" — alle stellingen en gevoelens, die niet dan *„uit een zeer slechten hoek"* voortkwamen, en die gevoegd bij de dubbelzinnige Negotiatiën met Pruissen [2], niet konden nalaten verdenking te baren. En dan wat men van den zoo even genoemden veelvermogenden raadgever der mannen van den dag RAYNEVAL verhaalde, die sterk vermoed werd aan Engeland verkleefd te zijn en de Fransche Republiek, naar men verzekerde, tot Rusland zocht te neigen, terwijl hij Zweden en Denemarken in den steek wilde hebben gelaten, en daarentegen de geweldenarijen door KATHARINA II in Polen gepleegd, met de daad poogde te doen *„homologeren* [3]," — het een zoowel als het ander had BLAUW vóór en gedurende zijn gedwongen reis, met bekommering vervuld. Zelfs al vóór de ontvangst van het *ultimatum*, had hij, die van de verachtelijke beginselloosheid der Fransche vrienden alles wat de baatzucht meest verkieslijk predikte voor het Vaderland duchtte, „ook om die reden" willen overkomen, en den Leden van het Bataafsch Gouvernement van alles de noodige inlichtingen geven.

Als wilde men terstond de hoop op eene meer heusche en

---

1) Depêche van BLAUW en MEYER aan QUARLES 3 April 1795.

2) „Men schrijft ons uit *Brussel*, dat er een armistice tusschen den Generaal MÖLLENDORFF en de Fransche armée zou gesloten zijn, en dat dezelve wel door den Vrede zou gevolgd kunnen worden." T. a. p.

3) Depêche aan QUARLES 31 Maart 1795.

betamelijke bejegening aan onze Ministers-Plenipotentiarissen voor goed benemen, werd bij de kennisgeving van de aankomst van BLAUW, die eenige uren verademing behoefde, zelfs dit uitstel onbeschoft geweigerd. „Het was bij die gelegenheid, dat men, schrijft hij, van SIEYES en REWBELL dien fraaijen brief ontving, waarin zij verklaarden dat wij maar *ja* of *neen* te zeggen hadden [1])." Dien prikkel hadden onze Landgenooten waarlijk niet noodig, om eene afkomst van zaken te verhaasten. „Mijnheer de Abt" had wel begrepen dat zij zich gereed maakten nieuwe dingtaal te spreken en dit trachtte hij te voorkomen; maar hij ondervond en het was niet de eerste maal, „dat geene dreigementen of bevelen den minsten invloed op de Ministers hadden." — Dit mogt „mijnheer den Abt wel korzelig en wrevelig" maken, men liet het onbemerkt. — Middelerwijl was de Zeeuwsche Deputatie aangekomen, en het tijdstip scheen nu geboren om haar gewigt in de schaal te leggen. — Het was op den 26 April 1795, des avonds te negen ure, dat de Ministers aan het Comité de Salut Public den last van H. Ho. Mog. plegtig openden in het vertrek, eertijds door de ongelukkige MARIE ANTOINETTE in het kasteel der Tuileriën bewoond, thans de plaats van bijeenkomst der Leden van het Comité tot de Buitenlandsche Zaken. — BLAUW en MEYER, hun Secretaris, en de Zeeuwsche Gedeputeerden ERMERINS en L'ANGE werden geleid door een aantal vertrekken met Officieren en Leden der Nationale Conventie opgepropt. — Daar de komst der Zeeuwen nog niet officieel was aangekondigd, sprak men met elkander af, dat zij niet met de Ministers de zaal der Vergadering van het Comité zouden binnentreden, maar in het naastgelegen vertrek eenigen tijd verwijlen. De Ministers hoopten namelijk, dat de voorlezing der stukken, die overgelegd moesten worden, een diepen indruk zou

---

[1]) *Memorie van* BLAUW, fol. 36.

maken. Dien indruk wenschten zij door de plotselijke verschijning van ERMERINS en L'ANGE te versterken, die den toestand van hunne Provincie in eene deftige en tevens zeer aandoenlijke Aanspraak hadden afgeschilderd. — Maar, hoe zag men zich in die berekening teleurgesteld!

Naauwelijks hadden de Ministers zich laten aandienen, of de deuren werden geopend, en zij troffen al de Leden van het Comité de Salut Public, geen enkele uitgezonderd, in volle orde rondom de tafel gezeten aan. — Zoo iets hadden zij nog nooit aanschouwd, want gewoonlijk „liep dat vrij verward" door elkander [1]). — Bij het intreden der Ministers stond de Voorzitter CAMBACÉRÈS op; de overige Leden bogen zich, zonder op te staan: naast den zetel van CAMBACÉRÈS, waren voor BLAUW en MEYER stoelen geplaatst. — Nu volgde een diepe stilte, door de vraag van den Voorzitter afgebroken, of de Ministers bereid waren aan het verlangen van het Comité te voldoen en den hun verstrekten last te openen? — MEYER, met een krachtige, forsche stem begaafd, had de taak op zich genomen al de stukken voor te lezen, en BLAUW verlustigde zich met de verschillende aandoeningen, die deze voordragt moest veroorzaken, op het gelaat der aanwezigen gade te slaan: zulke taal was de Vergadering niet gewoon te hooren. Noch SIEYES noch REWBELL kon zijn ongeduld bedwingen; wel vielen zij MEYER niet in de rede, maar zij stonden op en begaven zich tot voor den schoorsteen als om zich te warmen; zij rigtten op de Ministers een' blik, waarin de woede was geteekend. — Na het voorlezen der stukken, onder welke het straks gemeld ontwerp van Tractaat van Commercië een zeer gunstigen indruk maakte, volgde een kleine stilte en MEYER las toen de Aanspraak voor, waarbij hij en zijn Ambtgenoot de komst van de Zeeuwsche Deputatie, die in de naaste zaal het oogenblik van

---

[1]) BLAUW, *Memorie* fol. 87.

gehoor verbeidde, aan het Comité berigtten. — Aan de laaghartige list van SIEYES, die merkt BLAUW aan, „inderdaad een groote *poltron* is, en die wel bemerkt had," dat zijne inzigten gevaar liepen verijdeld te worden, en aan den lompen trots van REWBELL, wien hij in den arm genomen had, was het te wijten, dat de Deputatie van Zeeland den hoon leed te worden afgewezen, dat het Comité voor haar de deur gesloten hield! — En dus waren al weder de bondigste en roerende Vertoogen van onze Landgenooten met schampere laatdunkenheid versmaad: „mijnheer de Abt" had reeds meer dan eens getoond [1]) doof te blijven voor hetgeen hij zich niet schaamde, als klanken („belles phrases") te beschimpen. Den Ministers kon althans de zelfvoldoening niet benomen worden, dat zij al wat van eerlijke lieden bij mogelijkheid te vergen was [2]), in het werk hadden gesteld om het Land te behouden; en zoo was dan deze Conferentie de laatste, die zij met de Fransche onderhandelaren hadden vóór het te *'s Hage* drie weken daarna, door SIEYES en REWBELL geteekend noodlottig Tractaat. — Hun, BLAUW en MEYER, behoort het nageslacht de hulde der erkentelijkheid te brengen wegens den moed in den loop van even vernederende als verdrietige Negotiatiën, meermalen met eene standvastigheid betoond, die de grootste gevaren uit vaderlandsliefde trotseerde. Hun, die onwankelbaar in de weigering hadden volhard een duimbreed gronds aan Frankrijk af te staan en die door al den schrik, welken de magthebbers te Parijs ook den meest onversaagde in dien tijd aanjoegen, van hun stuk niet te verzetten waren geweest, komt tegenover de in Holland door PIETER PAULUS en anderen aan den dag gelegde toegeeflijkheid aan vreemden druk, te hooger, wèlverdiende lof toe. —

1) Depêche aan QUARLES 3 April 1795; „dat het Comité op alle die schoone woorden en *belles phrases* niet zou antwoorden."

2) BLAUW, *Memorie* fol. 38.

Eeuwig gedenkwaardig blijft de mannelijke verklaring der Ministers-Plenipotentiarissen, „dat geen Hollander immer een Tractaat zou teekenen, waarbij hij vrijwillig consenteerde in de overgifte van landen, steden of dorpen, die tot de Vereenigde Nederlanden behoorden; dat niemand daartoe regt of magt had;" en nader op de arglistige vraag van REWBELL, of zij, BLAUW en MEYER, de schriftelijke verzekering van alle Hollanders zonder onderscheid, zouden durven geven? het wèl- en vastberaden antwoord, dat er onder de Hollanders ook menschen waren, die zij tot alles in staat kenden; dat derhalve eene verklaring in zoo algemeene bewoordingen, een „groote dwaasheid zou wezen;" maar dat zij bereid waren voor zich zelf schriftelijk te verzekeren, dat zij in eeuwigheid zulk een Tractaat niet tot conclusie zouden brengen en met hunne handteekening onderschrijven; dat zij noch morele noch physieke magt op aarde kenden, om hen tot het bedrijven van een eerlooze daad te noodzaken, die bovendien *nul* en onwettig zou zijn, daar zij naar hunne beginselen, de bevoegdheid misten „hunne mede-ingezetenen en compatriotten als *lastdieren* te verkoopen [1])." — Had de Keizerin van Rusland „lafhartige Polen" kunnen vinden om de verdeeling van hun eigen land te bezegelen, al de magt van Frankrijk achtten zij niet genoegzaam, om hen, BLAUW en MEYER, tot eene zoo schandelijke toestemming te dwingen [2]).

En om nu de volle bitterheid te gevoelen van de tergende en onlijdelijke bejegening, den Vertegenwoordigers van eene glorierijke, in waarheid van ouds vrije Natie wedervaren, sta men eenige oogenblikken stil bij den toestand van het rampzalig Frankrijk, door eenige Volksleiders overheerd, — wier waggelend gezag — niemand was er meer dan zij zelve van overtuigd — onmiskenbaar ten val neigde. — Deze beef-

[1]) Depêche van 24 Maart 1795 aan QUARLES.
[2]) Depêche aan QUARLES, 31 Maart 1795.

den en sidderden op het kussen, terwijl zij de fierheid der Romeinen belagchelijk nabootsende [1]), aan de Gezanten van vreemde Hoven of zelfs van zuster-Republieken de ergste grofheden toesnaauwden. — In het eigen tijdgewricht toen het *ultimatum* dat ons de wet moest stellen, in gereedheid werd gebragt, op den eersten April 1795 hoorde men alarm slaan, om de gansche gewapende magt van Parijs bijeen te roepen, daar de zaal der Nationale Conventie werd bestormd door *pétitionnaires*, „die om brood riepen [2]).” — Het was de dag toen tot de deportatie van BARÈRE, BILLAUD VARENNES en COLLOT D'HERBOIS werd besloten; de befaamde 12de Germinal, waarop de benoeming van den veroveraar van Holland PICHEGRU tot Opperbevelhebber onmisbaar werd geoordeeld, om de rust in de Hoofdstad te herstellen. — Al lang te voren smeulde het vuur onder de asch; de dagen der Conventie waren geteld, en in de jongste weken was het meermalen alleronstuimigst toegegaan, zoodat „de onderscheidene Comités den ganschen nacht permanent bij den anderen” waren gebleven [3]), en men allerlei buitengewone maatregelen had moeten nemen. Zoo was het geschut op den *Pont neuf* en elders staande, vandaar verplaatst en voor het Paleis der Volksvertegenwoordigers geplant; — de klokken die zoo menigwerf van het stadhuis Parijs in rep en roer hadden gebragt, zouden insgelijks tot beveiliging der Conventie, naar hetzelfde Paleis vervoerd worden. De Garde Nationale was in de verschillende wijken met een aantal jongelieden versterkt, onder den naam van „*la brillante jeunesse de Fréron*” bekend, welke men van wapenen tot hetzelfde doel voorzag, en eindelijk had men den President in geval van

1) „C'est le ton des Consuls Romains avec les Rois de Cappadoce,” merkt MALLET DU PAN aan, *Mém. et Corresp.*, T. II, 217. „Il n'est point d'*avanies* et de marques de mépris qu'on ne leur fasse essayer.”

2) Depêche aan QUARLES, 3 April.

3) Depêche aan QUARLES, 20 Maart 1795.

dreigend gevaar persoonlijk, of op verslag der Comités, het regt toegekend om de alarmklok te doen kleppen en het kanon te doen lossen. De Bevelhebber van den post bij de Conventie mogt den President geen oogenblik verlaten, en op het luiden der klok waren alle burgers gehouden in allerijl met geweer en andere wapenen te verschijnen, indien zij niet als nalatig verdacht wilden worden begunstigers van het Koningschap en als zoodanig strafbaar te zijn [1]). — Al die voorzorgen hadden de uitbarsting van den 12den Germinal niet kunnen verhoeden, en schoon de Conventie toen nog niet bezweek, daar de veerkracht en het beleid van PICHEGRU haar de bloedige zegepraal verschaften, liep de nood zóó hoog, dat zelfs het leven van den Generaal tot twee malen bedreigd werd [2]).

Bedenkt men, dat in diezelfde dagen, toen het bestaan der Conventie aan een draad hing, zulke toomelooze aanmatiging jegens Nederland werd botgevierd, en de Koning van Pruissen van den vurigsten bestrijder der Franschen, hun vriend en weinig minder dan bondgenoot werd, terwijl de vrede met Spanje niet lang meer zou uitblijven [3]), de vreugde van SIEYES over het Tractaat van *Bazel* wordt ons regt duidelijk, als hij uitroept: „in welk een tijdgewricht wordt ons dat geluk beschoren [4])!"

Niet vreemd waarlijk, dat zulk een ongehoorde voorspoed naar buiten, de inwendige kwalen van den door partijschap en burgerkrijg geteisterden Staat voor oppervlakkige beschouwers moest bedekken en verbloemen; en kon men er

[1]) Depêche aan QUARLES, 20 Maart 1705. Depêche 27 Maart: „schoon dagelijks een considerabel getal menschen op de been is om de rust te bewaren," 30 Maart. Sommigen vermeenen, dat er *eene explosie* op handen is."

[2]) THIERS, *Hist. de la Révolution française*, T. IV. Ch. VII.

[3]) Depêche van MEYER (bij afwezigheid van BLAUW) aan QUARLES, 10 April 1795. „Men spreekt hier gestadig zeer sterk van Vrede met Pruissen en zelfs ook met Spanje."

[4]) Verg. hiervoren de depêche van den Abt, bl. 104.

in slagen den Hollanders in het hart van hun Land af te persen, wat van hunne te weinig plooibare Ministers niet te verkrijgen was geweest, welke nieuwe glans zou het Comité de Salut Public en de Conventie bestralen! — Vooral ook, CAMBON had het verklaard, *geld* moest er zijn, en niet het minst tot dit oogmerk, spoedden zich SIEYES en REWBELL na de laatst beschreven bijeenkomst met BLAUW en MEYER, voor deze geheel onverwacht naar 's Hage, werwaarts de Negotiatiën over het Tractaat tusschen de beide Republieken aldus verplaatst werden. — Wij willen nader het bewijs leveren en het zal ons niet zwaar vallen, dat het vertrek der Leden van het Comité de Salut Public het gevolg is geweest van den tegenstand, dien hun overmoed bij de Bataafsche Diplomaten, welke zich niet van hun stuk lieten brengen en bij de gematigde Leden der Conventie ondervond [1]). — Het schijnt dat deze meer redelijke stemming der gemoederen allengs meer veld had gewonnen, ook ten gevolge der overkomst uit Holland, van den Representant RAMEL en van zekeren PINSOT. — Zou de zienswijze van hen, die de overwinning niet al te zeer wilden misbruiken, en die het nut van eene ware Alliantie met Nederland beseffende, de voorstellen tot verbrokkeling der zuster-Republiek bestreden, tot de meerderheid overslaan, SIEYES en REWBELL stonden dan met beschaamde kaken. — Het kostte wat het wilde, moest dit worden te keer gegaan. — Vandaar het Decreet der Nationale Conventie van 13 Floréal (2 Mei 1795) op voorslag van het Comité de S. P. doorgedreven om in dringende omstandigheden, aan Leden van

---

1) Bijlage XII, bl. 79: »RAMEL s'est promis de les faire revenir (REWBELL en SIEYES) de leur prévention, en les menant sur les lieux mêmes et en leur faisant voir le danger qu'il y aurait de ne pas traiter la Hollande d'une manière *analogue aux deux Nations*." — PINSOT werd kort daarna Zaakgelastigde der Fransche Republiek te 's Hage. Z. zijne Nota van 27 Messidor in de Resol. der Staten-Generaal 15 Julij 1795, fol. 1179.

dit Comité eene buitenlandsche zending op te dragen; van welk Besluit BLAUW en MEIJER twee dagen daarna aan den Griffier QUARLES berigt gaven; tegelijk met dat der op handen afreize van SIEYES en REWBELL die tot hunne teleurstelling, „voorzien met behoorlijke volmagt," zich voorbereidden om naar Holland te gaan, „en aldaar *direct* met Hun Hoog Mog. te concluderen." — Wèl was die tijding eene grief voor de Bataafsche Ministers, die van oogenblik tot oogenblik meer hadden kunnen hechten aan de hoop dat hunne Vertoogen bij de weldenkenden ingang vonden, of, zooals zij het uitdrukten, „dat in den loop der discussie over die importante materie bij het Comité de Salut Public, de Leden in getal toenamen, welke op het sujet van het *demembrement* gunstige opiniën omtrent ons Land formeerden [1])." En nu integendeel, welverre van zich eindelijk in hoedanigheid van Plenipotentiarissen, bij het Comité de S. P. uitgenoodigd te zien „om opening te erlangen van de definitive resolutiën van het Fransche Gouvernement en om aldus — met het Comité die zaak tot eene conclusie te brengen," werden zij tot hunne „uiterste verbazing" gewaar, dat door het zoo even gemeld Decreet, middelerwijl de hekken geheel verhangen waren.

Maar niets belette de Staten-Generaal te volharden in de gedragslijn, door hunne Ministers te Parijs gevolgd. Waarom moest het SIEYES en REWBELL zoo ligt vallen, dit onwrikbaar verzet te breken? — Kan men met sommigen aannemen, dat de zending der Leden van het Comité de Salut Public al eene zeer gemakkelijke was; dat zij onvermijdelijk moest gelukken omdat bij hunne komst te 's Hage, niemand hunnen wil kon wederstreven, omdat Frankrijk er oppermagtig de wet stelde [2])?

---

[1]) Depêche aan QUARLES 4 Mei 1795.

[2]) CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolution française*, T. II. 296: »La

Dit was geenszins de meening van BLAUW en MEIJER, die van de vastheid van karakter hunner Landgenooten een beteren dunk wilden koesteren. — „Wij zullen ons onthouden, zoo schreven zij, van eenige observatiën te maken op het vertrek der Representanten, wijl wij niet anders kunnen verwachten, of Hun Hoog Mog. zullen uit onze laatste depêches gewaar worden, dat wij met alle *fermeteit* de hooge belangen van ons dierbaar Vaderland — hebben voorgestaan en verdedigd, zonder om te zien naar eenige personele gevaren, of ons te laten afschrikken door dwaze dreigementen, gelijk ons reeds gedaan zijn, en welke niet minder inhielden, dan om ons, tegen het Regt der Natiën, ja tegen alle goede trouw aan, in staat van arrestatie te stellen." — Zij lieten het niet bij woorden: gesterkt door de ingewonnen verzekering dat het gewijzigd Ontwerp–Tractaat, allerlaatst door het Comité de S. P. vastgesteld, meer dan het vorige met hun verlangen strookte, en nog al eenige rekening makende op de zamenwerking van den Ambassadeur van Zweden, den Echtgenoot der geniale dochter van NECKER, Baron STAËL V. HOLSTEIN [1]), waagden zij op dienzelfden 4den Mei een' stap van welken zij zich iets goeds beloofden. — Zij dienden bij het Comité eene Nota in, tèn doel hebbende, 1°. om aan het Fransch Gouvernement te toonen, dat zij, waar het Neêrlands waardigheid en regten gold, nimmer de vereischte rustige vastberadenheid zouden verliezen, veelmin hunne zedelijke verantwoordelijkheid vergeten; dat zij alle persoonlijke beleedigingen zouden verachten en zich door geen dreigementen immer laten weêrhouden te spreken waar het zwijgen misdadig ware; 2°. om door een

mission des Commissaires n'était pas fort difficile, car *ce qu'ils commanderaient impérativement* serait exécuté."

[1]) Verg. hierbij de Zeeuwsche Instructie voor ERMERINS, Art. XIV: »bedienende zich te dien einde van de intercessie van den *Zweedschen* en *Americaanschen* Minister." (Bijlage XIII, bl. 91).

spoedige en ronde verklaring aan de zijde van het Fransch Gouvernement de kwaadaardige geruchten te logenstraffen, die sints eenigen tijd met de slechtste oogmerken verspreid waren, om de Nederlandsche Natie in een verderfelijken staat van onzekerheid te houden.

Indien men zich te 's Hage beter in den inwendigen toestand van Frankrijk had weten te verplaatsen, indien men naauwkeuriger op de stemming der gemoederen, op de taal der openbare meening had gelet, en van de inlichtingen der Bataafsche Ministers aangaande SIEYES en de minachting jegens hem meer dan eens te Parijs niet onduidelijk betoond, gebruik had gelieven te maken, men had zich hier te lande hoffelijkheden en pligtplegingen kunnen besparen die den hoogmoed van „mijnheer den Abt" tot het toppunt van verwaandheid moesten opvoeren. — „Met uwe verklaring der Regten van den Mensch in de hand, beet men hem te Parijs toe [1]), heeft men uwe Ambtgenooten, uwe weldoeners, uwe bloedverwanten, een gansch geslacht omgebragt. Zie slechts rond, geldgierige wijsgeer, tot uwe knieën waadt gij in het bloed."

Stel daartegen de uitbundige hulde bij de Rede van onzen begaafden HULTMAN door H. Ho. Mog. aan dienzelfden Abt en den lompen REWBELL toegezwaaid, men schaamt zich de oogen uit het hoofd en men begrijpt niet, hoe een Nederlandsche mond zich tot zulke vleitaal heeft kunnen plooijen.

„Het is met een zeer levendig genoegen, zoo sprak de Geldersche Staatsman tot de beide Leden van het Comité de Salut Public den negenden Mei 1795 [2]), dat de Staten-

---

[1]) »C'est avec votre *déclaration des droits* à la main, qu'on a égorgé vos collègues, vos bienfaiteurs, vos parents, une génération entière. Regardez, *avide* métaphysicien, *vous avez du sang jusqu'aux genoux.*" *L'Accusateur public*, een Parijsch blad, aangehaald bij MALLET DU PAN, *Mémoires et Correspondance*, T. II (1795) Chap. VI, 143.

[2]) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 2972 volg. Verg. Bijlage VI, bl. 25. Met

Generaal der Vereenigde Provincien uwe aankomst, Burgers, verstaan hebben, en zoo aanzienlijke Leden van het Gouvernement der eerste Natie van het Heelal mogen aanschouwen, die na het afschuwelijk juk eener toomelooze overheersching te hebben afgeschud, aan het Aardrijk het ontzettend verschijnsel heeft vertoond van een waarlijk vrij Volk, hetwelk niet alleen door zijne veerkracht en dapperheid weerstand biedt aan de ijdele aanvallen van alle Dwingelanden, maar ook aan andere Natiën de Vrijheid weet te schenken.

De Staten-Generaal hebben zich gehaast, door deze plegtige Bezending u de opregte hoogachting te betuigen, welke hen altoos voor de Fransche Natie heeft bezield, en u door mijnen mond van de vurige blijdschap te verzekeren die zij ondervinden, u op het grondgebied eener Natie te zien, welke hare vrijheid aan de Fransche edelmoedigheid verschuldigd is.

Streelend is het voor mij, Burgers Representanten, die uitnemende gevoelens te betuigen aan echte Republikeinen, onder welke zich bevindt de zamensteller der Regten van den Mensch, die daarmede het statig en onwrikbaar gebouw der onvergankelijke Regten van Vrijheid en Gelijkheid heeft gevestigd; die, wel begrepen zijnde, alleen in staat zijn den mensch zijne natuurlijke vrijheid terug te geven, steunende en gebouwd op billijke en wijze Wetten, onmisbaar om het menschdom waarlijk gelukkig en het gansch Heelal tot een verbroederd Volk te maken.

Het Bataafsche Volk, naauwelijks door de Fransche hulp en dapperheid verlost van een wreed juk dat het sints langen tijd knelde, zag bij het hernemen zijner vrijheid met eene blijde gewaarwording zijne hoop vervuld door de herhaalde

---

HULTMAN, waren Leden der Commissie DE KEMPENAAR, GEVAERTS, VAN SONSBEECK, MULDERS, HUBER, VAN MARLE en SANDRA VELDTMAN, met den Griffier QUARLES. *Resol. der Staten-Generaal* 8 Mei 1795, fol. 697.

Proclamatie der Representanten van het Fransche Volk, hetwelk de ware beginsels erkennende in de door hunne Natie aangenomen Verklaring der Regten van den Mensch verspreid, aan hetzelve zijne onafhankelijkheid en vrijheid verzekerde en de keuze liet van een Regeringsvorm, naar zijnen toestand, naar de plaatselijke behoeften van het Gewest, en vooral naar het nationaal karakter berekend.

Niets op aarde, Burgers Représentanten, kan de verwachting van het Bataafsche Volk te dezen opzigte vervullen dan het spoedig aanbreken van dien luisterrijken dag, waarop het treffen van een onverbrekelijke verbindtenis tusschen de Fransche en de Bataafsche Republiek de beide Natien onafscheidelijk zal maken.

Wij vleijen ons, Burgers, dat gijlieden het Bataafsche Volk, in welks naam wij de eer hebben te spreken, als werkelijk vrij en alle vertrouwen waardig beschouwende, u wel zult verwaardigen van uwen kant daartoe mede te werken met al de belangeloosheid en eerlijkheid, welke de Fransche Natie zoo loffelijk kenmerken; gelijk wij van onze zijde u durven verzekeren met eene Republikeinsche rondborstigheid, die nevens de opregtheid en goede trouw, te allen tijde de Bataven hebben onderscheiden, dat onze wenschen zullen vervuld zijn, indien deze zoo verlangde verbindtenis [1]) gevestigd wordt op vaste en duurzame grondslagen, eener Natie waardig, die hare regten op prijs stelt. En weest vastelijk verzekerd, Burgers, dat zij in spijt van alle onze gemeene vijanden, het geluk en den voorspoed zal te weeg brengen van twee Natiën, wier wèl begrepen belangen dezelfde zijn en altoos zullen wezen. — Wij hopen, Burgers, dat uwe komst de voorbode van dit geluk

---

1) In de Aanspraak wordt gezwegen van het *Tractaat van Commercie* tusschen de beide Republieken, van hetwelk H. Ho. Mog. hadden verlangd dat evenzeer als van de *Alliantie* melding gemaakt wierd.

zal zijn, en dat gijl. zelve getuigen zult wezen van de hartelijke vreugde, die alsdan de geheele Bataafsche Natie zal bezielen."

Van hetzelfde gehalte als deze onverdiende hulde, was de bedriegelijke verklaring van den laatdunkenden REWBELL. — Te Parijs gewoonlijk ruw en grof, antwoordde hij te 's Hage heusch en vriendelijk [1]), dat de Fransche Republiek in de onderhandelingen omtrent Alliantiën een onderscheid meende te moeten maken tusschen gekroonde Hoofden en Vrijstaten; dat zij met de eerste door tusschenpersonen handelde, maar dat vrije lieden zelve met vrije lieden moesten handelen, en dat uit dien hoofde het Comité de Salut Public hen had gemagtigd herwaarts te komen om de zaken door hunne eigen oogen te zien en diensvolgens te handelen; dat de Fransche Republiek twee beginselen in acht nam, „*générosité envers ses ennemis*, — *loyauté envers ses amis*;" dat SIEYES en hij alhier gekomen waren om op dien voet met de Republiek te handelen en dat zij hoopten binnen kort daarvan de vruchten te zien. — Zoo was dan met het Koningschap, de „eau bénite de cour" uit Frankrijk nog niet verdwenen.

Doch wat voorzeker de zending der beide Leden van het Comité de Salut Public meer dan al die fraaije klanken heeft bevorderd [2]) en ook zelfs de onredelijkste eischen doen inwilligen, het is de druk der onlijdelijke afpersingen ten behoeve van het Fransche krijgsvolk. — Te goeder ure en schier gelijktijdig met de toespraak van HULTMAN, kwam de klagt van het gewest, dat hem afgevaardigd had, Gel-

[1]) Resol. der Staten-Generaal 9 Mei 1795, fol. 711.

[2]) ERMERINS (Rapport 1. Bijlage XIII, bl. 86) geloofde, „dat de knellende omstandigheden - door eene bijzondere directie van sommige der Fransche Representanten, zoo door *den overlast* van een considerabel aantal troepes als *door verscheide willekeurige requisitiën en dispositiën*, — de *voorname motiven* zijn geweest, waardoor men tot het accepteren dezer harde voorwaarden is gedrongen geworden."

derland, ter Generaliteit in, hoe die Provincie door menigvuldige requisitiën der Franschen sedert langen tijd zoozeer was bezwaard geweest, en alsnog aanhoudend en bovenmate gedrukt werd [1]); weshalve de Geldersche Vertegenwoordigers den last ontvingen ter Vergadering van H. Ho. Mog. bij vernieuwing daarop aan te dringen, en bij de Fransche Representanten alle pogingen aan te wenden dat die menigvuldige requisitiën strekken mogten „in mindering van de groote of generale vordering door die Representanten aan H. Ho. Mog. gedaan [2]).”

Zij, die de Natie bij den aanvang der Negotiatiën wilden voorlichten en op den ongunstigen of ten minste duurgekochten uitslag meenden te moeten voorbereiden, wogen de geldelijke offers vrij ligt en dreven de aan Frankrijk, naar zij beweerden, buiten tegenspraak verschuldigde som ongeveer tot het bedrag op, dat bij het Tractaat, na loven en bieden, bepaald werd. De billijkheid van de voorwaarde, door de Franschen gesteld, van de gedane oorlogskosten te betalen, was volgens hen, „buiten allen twijfel [3]). Het komt, zeiden zij, alleen aan op de grootheid der som en de wijze van voldoening. Deze kosten niet specifiek kennende, noch behoevende opgemaakt te worden, komt alleen in aanmerking een afkoop bij wijze van schadeloosstelling. De begrooting bepaalt zich tot de opofferingen van Frankrijk, en de diensten welke dat Land dadelijk genoten heeft na de Omwenteling. Dus bij voorbeeld, om een zekere som te noemen, indien de begrooting door de Fransche Commissarissen wierd opgegeven tot 80 millioenen guldens, zouden daarvan noodwendig behooren te worden afgetrokken de reeds gedane requisitiën van al-

[1]) Reces van den extr. Landdag binnen Zutphen gehouden, 9 Mei 1795.

[2]) Resol. der Staten-Gen. 15 Mei 1795, fol. 731.

[3]) *De Republikein* n°. 23, I, 202. *Nog iets over de aanstaande Alliantie met de Fransche Republiek.*

lerlei aard, ten behoeve van het Fransche Leger zoowel, als van de Republiek, met alle zoodanige buitengewone kosten als van Staatswege daartoe gemaakt zijn of gemaakt hebben moeten worden, 't welk, insgelijks tot zekere begrooting gebragt, ettelijke millioenen zal beloopen."

Hoe was de Bataafsche Publicist, terwijl BLAUW en MEIJER niet verder hadden mogen gaan dan het cijfer van 60 millioenen, op het denkbeeld van die hoogere raming gekomen? Het heette dat van wege het Staats–Stadhouderlijk Bewind, door BRANTSEN en REPELAER van een bod van 80 millioenen [1]) tot behoud der onafhankelijkheid van de Vereenigde Nederlanden, melding was gemaakt. En zoo zoude zich de Fransche sprong tot de ronde som van *honderd* millioenen, vrij natuurlijk laten verklaren. — Wat dien geldelijken eisch aangaat, bij het Tractaat, zooals men weet, ten slotte ingewilligd, dezelfde Bataafsche Publicist had met grond aangemerkt, dat het meerder of minder bezwaar veel van de *wijze van voldoening* zou afhangen. En al weder zijn wij aan het verhaal van BLAUW de mededeeling van bijzonderheden verschuldigd, die het karakter van „mijnheer den Abt" alles behalve gunstig doen kennen. Zegepralend met REWBELL te Parijs teruggekeerd, had SIEYES onder anderen „een Hollandschen gulden medegebragt," en in het Comité de Salut Public komende dien op tafel nedergelegd, zeggende: „*Ziedaar, van die stukken breng ik u honderd millioenen!*" — Gelukkig — zoo laat BLAUW op dien edelen uitroep volgen, dat hij er ten minste maar één bij zich had! Want hoe belagchelijk het gezegde ook ware, en hoe weinig oordeel daaruit bleek,

---

[1]) *Decreten van Holland* 5 Maart 1795, IIe Deel 1ste stuk, fol. 121; Resol. van H. Ho. Mog. 3 Maart; Resolutieboek der Provis. Represent. van het Volk van Friesland 28 Febr. 1795 — betreffende de uit *Dordrecht* naar *Franeker* overgebriefde „sterk loopende geruchten, dat BRANTSEN en REPELAER eene som van 80 millioenen zouden hebben aangeboden, ingeval de Conventie Vrede wilde maken met de oude Regering," enz.

toch had het invloed op eenige onkundige Leden. In het wezen der zaak kwam van die zoogenaamde guldens weinig teregt: zij werden naderhand in Bataafsche rescriptiën veranderd, welke schuldbrieven in betaling werden gegeven „aan *fournisseurs* en dieven van dat soort." Moet men onzen Diplomaat gelooven, zoo ontving de Fransche Republiek er niet meer voor dan van 8 tot 11 en 12 pct. in geld: „dat leek wel naar de honderd millioenen [1])!"

Doch de geldquestie, hoe gewigtig, was voor Nederland niet het hoofdpunt, niet de levensvraag. — En wie waren de mannen, die hiervoor met PAULUS, hadden te waken? — Mogt men met den straks gemelden Bataafschen Publicist beweren, dat de Commissie der onderhandelaren uit aanzienlijke Staatslieden zamengesteld was, „wier schranderheid, wier beleid, wier braafheid en moed alom werden geëerbiedigd [2])?" — Hoe gerust men te Parijs kon zijn op de handhaving der regten van de Fransche Republiek en zelfs van hetgeen list en geweld haar verzekerden, mogt het Nederlandsche Volk zijne belangen even goed aan den onbezweken ijver van zijne Gemagtigden vertrouwen? Of zou *'s Hage*, eens het roemrijk tooneel der Triple Alliantie, door Hollands Wijsheid [3]) tegen Frankrijk gerigt, in hetzelfde getal dagen waarin dat meesterstuk was voltrokken, thans tegen Engeland het broos Verbond zien smeden, dat onder den glimp van vrijheid, de Bataafsche Republiek in Fransche ketenen klonk?

Met PIETER PAULUS [4]) tot Gemagtigden benoemd, sloten WILLEM ANNE LESTEVENON, B. MATTHIAS POUS en HUBER het Tractaat, welks geest reeds terstond blijkt uit het even vernederend als drukkend beding, dat de Fransche Republiek

[1]) BLAUW, *Memorie* bl. 41.

[2]) *De Republikein* I, 200.

[3]) Zoo werd JOHAN DE WITT genoemd.

[4]) Resol. der Staten-Generaal 10 Mei 1795.

zou voortgaan, met een bepaald en beiderzijds overeen te komen getal troepen, die plaatsen en positien te bezetten, welke men gedurende den oorlog, voor de verdediging des Lands nuttig oordeelen zou [1]; een beding, door hetwelk op onzen Staat de verpligting gelegd werd om 25000 man Fransch krijgsvolk, geheel onafhankelijk van het Bataafsch gezag, gedurende eene reeks van jaren te kleeden en te onderhouden. Die inrigting werd al vroeg uit haren aard, „onophoudelijk in strijd bevonden met de politieke existentie van een onafhankelijk Volk, of om juister te spreken, er was geene eigenlijke politieke onafhankelijkheid bestaanbaar met eene soortgelijke inrigting [2];" te onnatuurlijk om niet de bron te zijn van oneindige botsingen en geschillen. — Van dit alles droeg het Haagsch Tractaat de schuld.

Het lijdt geen twijfel, dat men bij het ontleden van het Verdrag, billijkerwijze in 't oog moet houden, onder welke omstandigheden en op wat tijd het ontworpen en voltooid is. — Doch eene verdediging als die, welke men gevoerd heeft, schijnt men te mogen wraken. „Met welke Mogendheid, vraagt men, moesten wij handelen? Het was, dus luidt het antwoord met nieuwe vragen, met de vrije, met de edele Franschen; maar waren deze niet tegelijk het magtigste Volk des Aardbodems? Hadden zij niet een geducht heir midden onder ons? Hing het niet enkel van hunnen wil af om ons geheel en al te bemeësteren [3]?"

Op die ontmoedigende vragen en voor de Franschen evenzeer als voor de Nederlanders onteerende bedenkingen, antwoorden wij met den wakkeren Minister-Plenipotentiaris BLAUW,

---

[1] Art. 17.

[2] Depêche van SCHIMMELPENNINCK uit Parijs, 9 April 1799; R. J. SCHIMMELPENNINCK *en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd*, I, 177.

[3] Aanspraak van HAHN, *Decreten v. Holland*, 17 Mei 1795, IIIe Deel 1ste Stuk, fol. 357 volg.

uit innige overtuiging: *neen*. Nimmer betaamt het aan de zegepraal van het regt, van de goede zaak lafhartig te wanhopen. — En men telde zelfs te Parijs, voorstanders onder de Leden der Regering en der Conventie. Men had niet moeten bukken; men had de vesting, voet voor voet, behooren te verweren; middelerwijl ware, uit de Fransche Natie zelve, welke men immers als edel roemde, een of andere lichtstraal, de redding opgedaagd.

BLAUW en MEYER hadden maanden lang pal gestaan: hier bezweek men in de vierde bijeenkomst [1], en mogten wel de Bataafsche Commissarissen blozen, dat hun in de spottende verklaring der Fransche Gevolmagtigden in dezer voege regt werd gedaan [2]). Dat zij (REWBELL en SIEYES) een nieuwe ondervinding bekomen hadden; te weten, dat als vrije menschen eenige geschillen onder elkander hebben, het genoeg is zich te spreken om zich te verstaan [3]); dat dit in de onderhandelingen ten volle gebleken was, daar zij, niettegenstaande al de pogingen welke de vijanden van Frankrijk en onze Republiek hadden aangewend om die te stremmen, zonder moeijelijkheid en *terstond* waren tot stand gebragt; dat zij verheugd waren in persoon gekomen te zijn, en overtuigd te worden van de opregtheid en goede trouw, die onze Natie kenmerkt; dat zij verzekerd waren, dat diezelfde goede trouw tusschen de beide Natiën zou blijven bestaan en dat zij hoopten, zoo er door eenig misverstand t' eeniger tijd het een of ander verschil mogt ontstaan, dat

---

1) »La discussion n'occupa pas plus de *quatre* conférences. »LOUIS BLANC, *Hist. de la Révolution française*, XII, 34."

2) Decreten van Holland 18 Mei 1795; IIIe D. 1ste Stuk, fol. 868.

3) Ongeveer hetzelfde zeide SIEYES in de zitting der Conventie te Parijs, 28 Mei 1795. »Je n'ai qu'un mot à dire sur les négociations: les préventions étaient grandes; on les soufflait de partout. *Dès qu'on a pu s'entendre on s'est accordé;* et c'est ce qui arrivera toujours à des hommes faits pour être libres." *Gazette de Leyde* 5 Juin 1795.

het genoeg zou zijn, zich te spreken, om zich wederom te verstaan."

Zulke klanken begoochelden nog velen in die dagen, en ook zij die scherper zagen, maar bij de Natie het gebeurde poogden te verbloemen, hemelden de handelwijze van de Leden van het Comité de Salut Public op als „zóó eenvoudig, zóó kort, zóó *zakelijk* (inderdaad!) en zoo broederlijk" dat zij twijfelden, — gewis met grond — of er in de Geschiedenis der Verbonden wel een ander voorbeeld te vinden was. „*Met Keizers en Koningen* hadden de Fransche Representanten bij het eerste onderhoud gezegd, hebben wij onderhandelaars noodig, maar met u willen wij handelen van *Gouvernement tot Gouvernement* [1])."

Met den argeloozen eenvoud die zich door zulke woorden liet bekoren, maar ook met den angst voor de Fransche en dan nog voor de Pruissische wapenen, had men zich laten verschalken en zich niet enkel geld, maar aanzienlijke territoriale opofferingen, gedenkteekenen van der Vaderen heldendaden en onwankelbare volharding, met eene pennestreek laten afpersen. — Zoo werd de nationale schande door de Bataafsche *Hoogmogenden*, niet als waren zij de Polen van *Grodno* geweest, door het geweld der drie Despoten van het Noorden en Oosten gedrongen, maar zelfs zonder eenig moedbetoon, ja met hulde en wierook aan de Fransche Verlossers onderteekend; terwijl indien zij zich mannelijk hadden verzet, naar het oordeel van BLAUW, het gevaar zou hebben kunnen afgewend worden.

„Als men in *den Haag* zoo ferm was geweest als te Parijs, en men had er om zoo te spreken, zijne personen

---

[1]) *Decreten* 17 Mei 1795, fol. 357 (t. a. p.). Proclamatie der Provis. Represent. van het Volk v. Holland 1 Junij 1795: »Een Verbond, — welks daarstelling, zonder eenige vreemde tusschenkomst, van *Gouvernement tot Gouvernement*, het verheven kenmerk van *Broederschap* heeft gedragen, waarbij de Alliantiën der Koningen *zoo koud zijn!*" *De Republikein*, I, 239 (n°. 28).

aan durven wagen, zooals de Ministers (BLAUW en MEIJER) volstrektelijk besloten hadden," kon men zich overtuigd houden, „dat er dan voorzeker een geheel ander Tractaat in de wereld zou gekomen zijn." De stand der zaken in Frankrijk gedoogde niet, dat men tot uitersten tegen ons oversloeg; gansch Europa zou onzen tegenstand hebben toegejuicht, en daar was men, bij de toenmalige gesteldheid der partijen en van de Republiek, „vrij wat bevreesd voor," want men zocht door gematigdheid zich met de Mogendheden van het vasteland te verzoenen. — BLAUW stelde zich veel voor van een beslissenden stap, dien hij en MEIJER wilden doen, om namelijk aan het hoofd van een groot getal Hollanders, die zich destijds in de hoofdstad bevonden, wel zeventig of tachtig sterk, tot in de zaal der Nationale Conventie door te dringen en met onbewimpelde blootlegging der Negotiatiën en van al het onregt hun Vaderland aangedaan, een plegtig beroep te doen op het regtsgevoel en de edelmoedigheid der Fransche Natie [1]. — De verontwaardiging van onze Landgenooten te Parijs over de verduurde mishandeling was ten hoogsten top geklommen, en die stemming werd door zijdelingsche berigten zorgvuldig aangekweekt. Onder andere omstandigheden, in andere tijden — BLAUW erkende het volmondig — zou zoodanige *demonstratie* al te stout en dwaas voorgekomen zijn, „en zou men een Ambassadeur, die zulk een plan in het hoofd had, in een dolhuis moeten zetten [2]," maar in dien tijd vol buitensporigheden, ware zoo iets gansch niet ongerijmd en zeer uitvoerlijk geweest. „Het gebeurde in het *Comité de sûreté générale* was er een voorbeeld van. De verdeeldheid was in het Comité." Ook de onderhande-

[1]) Verg. hierbij de Instructie van 16 April 1795 voor F. ERMERINS, Art. XIV (Bijlage XIII, bl. 91) „en desnoods zich *openlijk* adresserende *aan de geheele Nationale Conventie.*"

[2]) *Memorie*, fol. 89.

laren waren het reeds onderling oneens. Dan te 's Hage deinsde men voor zulk een' stap, hetzij dan vermetel of wèl beredeneerd en moedig, terug. Was het uit angst, waarmede men nu bezield was, na zoo lang „zorgeloos te zijn geweest?" Of-wel misgunden sommigen den Ministers den roem van eene zoo vaderlandlievende rondborstigheid, die met een gewenschten uitslag bekroond, zulk een gedrag „boven allen lof" zou stellen? BLAUW durft aan dien onwaardigen naijver nog al hechten.

Wat hiervan geweest zij, wij zullen hierna althans uit den loop der zaken te Parijs, in het eigen oogenblik toen de tijding der Haagsche Alliantie daar aankwam en onmiddellijk gebezigd werd [1]) om de mannen van het Bewind uit de grootste verlegenheid te redden, zonder moeite kunnen afleiden dat niets in Frankrijk meer bestendig was dan de onbestendigheid, zoodat de beste staatkunde scheen tijd te winnen en door *niet terstond* toe te geven, de beslechting der geschilpunten te vertragen.

Maar wij willen thans nader bij de Artikelen zelve van het Verdrag stilstaan, — waaraan een Reglement van dezelfde dagteekening [2]) was toegevoegd betrekkelijk het gemeenschappelijk gebruik van de haven en het dok van *Vlissingen* [3]); eene andere onuitputtelijke bron van geschillen, die iets vroeger of later, op den algeheelen afstand van dit bolwerk van den Staat en bakermat der Nederlandsche vrijheid, moest uitloopen. — De aanhef van het in den nacht van den 16^{den} op den 17^{den} Mei gesloten Tractaat van Vrede, Vriendschap en Alliantie, den volgenden morgen (Zondag) ter Vergadering van Holland met een „on-

[1]) Verg. het Rapport van ERMERINS en TEISSEDRE L'ANGE 5 Junij 1795 (Bijlage XIII, bl. 86).

[2]) 27 Floréal jaar III (16 Mei 1795).

[3]) Z. KOCH, *Abrégé de l'histoire des Traités de Paix* enz. T. IV (Basle 1797) p. 160—167.

uitsprekelijk gelukkig" gevoel, door HAHN medegedeeld, hield de betuiging in [1]), dat „de Fransche Republiek en de Republiek der Vereenigde Nederlanden, door hetzelfde grondbeginsel bezield waren, om aan den oorlog die haar tot nog toe verdeelde een einde te maken, door eene geregte verdeeling en schadeloosstelling en wederzijdsche voordeelen het kwaad daardoor veroorzaakt te herstellen, en door eene eeuwigdurende Alliantie op de belangen der beide Natiën gegrond zich te vereenigen." — Tot dat einde waren met voorbehoud over en weder van de vereischte ratificatie, de Gevolmagtigden benoemd, wier namen volgden. — Hunne onderhandelingen hadden geleid tot het vaststellen van deze Artikelen.

I.

De Fransche Republiek erkent de Republiek der Vereenigde Nederlanden als een vrije en onafhankelijke Mogendheid; zij waarborgt hare vrijheid, hare onafhankelijkheid en de vernietiging van het Stadhouderschap, door de Staten-Generaal en de Staten van iedere Provincie in 't bijzonder gedecreteerd.

II.

Er zal tusschen de Fransche en de Nederlandsche Republiek een eeuwige Vrede, vriendschap en goede verstandhouding heerschen.

III.

Er zal tusschen de beide Republieken, tot het einde van den oorlog, een aanvallend en verwerend Verbond bestaan, tegen al hare vijanden zonder onderscheid.

---

[1]) *Decreten van Holland* IIIe Deel 1ste Stuk, fol. 353.

IV [1]).

Dit aanvallend en verwerend Verbond zal altijd tegen Engeland plaats hebben in alle gevallen, waarin eene der beide Republieken met dat Rijk in oorlog mogt geraken.

V.

Geene der beide Republieken zal zonder medewerking en toestemming van de andere, met Engeland vrede mogen maken of onderhandelen [2]).

VI.

De Fransche Republiek zal met geene der andere gecoäliseerde Mogendheden vrede mogen maken, tenzij de Republiek der Vereenigde Nederlanden daarin begrepen worde.

VII.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden zal voor haar aandeel (*contingent*) gedurende dezen veldtogt, leveren twaalf linie-schepen en achttien fregatten, om voornamelijk gebruikt te worden in de Duitsche, Noord- en Oostzee.

Deze strijdkrachten zullen voor een tweeden veldtogt, indien deze plaats heeft, vermeerderd worden.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden zal daarenboven,

---

[1]) Dit Artikel, gelijk de bepalingen van Art. 13 en 14, werden later door SCHIMMELPENNINCK te Amiens verklaard te zijn niet anders »que le résultat forcé de circonstances *extraordinaires et passagères;* l'un de ces Articles *compromet* évidemment la tranquillité future de la Batavie, les autres *détruisent son indépendance, blessent et irritent sa fierté nationale* et exposent les Bataves à des altercations continuelles" (Mr. H. BOSSCHA, *Gesch. der Staatsomwentel.* v. 1813, I. *Aanteeken.*, bl. 7).

[2]) »Ni *traiter* avec elle" (l'Angleterre). In de *Decreten* van Holland zonderling vertaald: »noch *Verbond* mogen maken of aangaan." — *Jaarb. der Bat. Republiek* III, 82: »noch Vrede noch Verbond kunnen maken" enz.

des gevorderd, nog leveren de helft althans der landmagt, die zij op de been zal hebben.

VIII.

De Land- en Zeemagt van de Vereenigde Nederlanden, die uitdrukkelijk bestemd mogt worden om met die der Fransche Republiek zamen te werken [1]), zal onder de bevelen van Fransche Generaals gesteld worden.

IX.

De vereenigde militaire operatiën zullen door de beide Regeringen worden bepaald. Tot dat einde zal een Gedeputeerde der Staten-Generaal zitting [2]) en eene delibererende stem hebben in het Fransche Comité, met dat bestier belast.

X.

Van dit oogenblik af keert de Republiek der Vereenigde Nederlanden terug in het bezit zoo van hare zeemagt, van hare arsenalen te land en te water, als van dat gedeelte harer Artillerie, waarover de Fransche Republiek niet mogt beschikt hebben.

XI.

De Fransche Republiek geeft insgelijks en van nu af aan, aan de Republiek der Vereenigde Nederlanden terug al het grondgebied, de landen en steden een gedeelte der gemelde Republiek uitmakende of daarvan afhankelijk, behoudens de bedingen en uitzonderingen in de volgende Artikelen bepaald.

XII.

Als eene regtmatige schadeloosstelling voor de verovering

1) „Destinées à agir avec celles de la République française."

2) Verg. de Nota van den Minister NOËL, 29 Brumaire 4e jaar, in de Resol. der Staten-Generaal 23 November 1795, fol. 2382.

der steden en landen bij het voorgaande Artikel teruggegeven, zondert de Fransche Republiek uit:

1°. Hollandsch of Staats-Vlaanderen, het geheele grondgebied gelegen aan den linkeroever van *de Hont*, daaronder begrepen.

2°. *Maastricht*, *Venlo*, met hetgeen daartoe behoort, gelijk ook de overige ingesloten bezittingen [1]) der Vereenigde Nederlanden, gelegen ten zuiden van *Venlo* aan de beide oevers der Maas.

XIII.

De stad en haven van *Vlissingen* zal zoowel in vredes- als in oorlogstijd uitsluitend met Fransch garnizoen bezet zijn, tot zoolang tusschen de beide Volken op dit stuk nadere bepalingen gemaakt worden.

XIV.

De haven van *Vlissingen* zal met alle vrijheid voor de beide Volken gemeen zijn; het gebruik daarvan zal bepaald worden bij een door de twee contracterende partijen vast te stellen Reglement, als aanhangsel aan dit Tractaat te hechten.

XV.

Ingeval van vijandelijkheden van eenige Mogendheid, die de Republiek der Vereenigde Nederlanden of wel de Fransche hetzij aan den Rhijnkant of in Zeeland mogt aanvallen, zal de Fransche Regering Fransche bezetting mogen leggen in de vestingen *'s Hertogenbosch*, *Grave en Bergen-op-Zoom*.

XVI [2]).

Bij den algemeenen vrede, zal de Fransche Republiek

1) »*Enclaves* et possessions des Provinces-Unies."

2) Verg. bij dit beding, de fraaije Nota van den Ambassadeur SCHIMMEL-

aan de Republiek der Vereenigde Nederlanden in de veroverde landen die Fransch eigendom zullen gebleven zijn, zulke gedeelten van landstreken afstaan als in oppervlakte overeenkomen met die, welke in het 12e Artikel voorbehouden zijn. Deze landstreken zullen gekozen worden in die ligging, welke aan de afbakening van de wederzijdsche grenzen het meest bevorderlijk kan zijn [1]).

XVII.

De Fransche Republiek zal voortgaan, met een bepaald en beiderzijds overeen te komen getal troepen, die vestingen en plaatsen met krijgsvolk te bezetten, welke men voor 's Lands verdediging nuttig oordeelen zal; — alles evenwel niet langer dan gedurende dezen oorlog.

XVIII.

De scheepvaart op den Rhijn, de Maas, de Schelde, de Hont en hunne takken *tot aan de zee*, [2]) zal voor de beide Volken, de Franschen en Bataven, vrij zijn: de Fransche schepen en die der Vereenigde Nederlanden zullen zonder onderscheid en op dezelfde voorwaarden, daarop varen.

XIX.

De Fransche Republiek laat de Republiek der Vereenigde Nederlanden in het genot van al de onroerende goederen van het Huis van Oranje, zelfs van de meubelen en meubi-

---

PENNINCK, te *Amiens* ingeleverd, medegedeeld in het Fransch bij Mr. HERM. BOSSCHA, *Gesch. der Staatsomwenteling in Nederland, voorgevallen in het jaar* 1813. (Amsterd. 1814, Iste Stuk, Aanteeken. bl. 5—12).

[1]) Z. in de Bijlagen het *Projet de limites pour la République Batave.*

[2]) Zoo luidt de vertaling (*Decreten van Holland* t. a. p. fol. 356) der sedert de Weener-Congres Acte van 1815 zoo beruchte woorden „*jusqu'à la mer.*" — Z. in de Bijlagen de Nota van den Minister NOEL over dit Artikel, 20 Vendémiaire 4e jaar (Resol. der Staten-Generaal, 12 Oct. 1795 fol. 2022.)

laire goederen, waarover de Fransche Republiek niet mogt goedvinden te beschikken.

XX.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden zal aan de Fransche Republiek, ter vergoeding en schadeloosstelling voor de oorlogskosten, betalen *honderd millioenen guldens* Hollandsch courant, hetzij in geld of in goede wissels op Buitenlanders; alles overeenkomstig de wijze van betaling, door de beide Republieken geregeld [1]).

XXI.

De Fransche Republiek zal hare goede diensten aanwenden bij die Mogendheden met welke zij in onderhandeling mogt treden, ten einde aan de inwoners der Bataafsche Republiek de betaling te verzekeren van de hun verschuldigde geldsommen uithoofde van regelregte geldleeningen, met Gouvernementen vóór den tegenwoordigen oorlog gesloten.

XXII.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden verbindt zich aan geene Fransche uitgewekenen eene schuilplaats te geven, waartegen de Fransche Republiek aan de uitgewekenen van de Oranje-partij insgelijks geen verblijf zal gunnen.

XXIII.

Het tegenwoordig Verbond zal geen kracht hebben dan nadat het door de contracterende partijen zal zijn geratificeerd; de ratificatiën zullen te Parijs uitgewisseld worden binnen den tijd van twee *Decaden* [2]) of zooveel eerder als mogelijk is, te rekenen van heden [3]).

---

1) Zie hierna het IV^{de} geheim Artikel.

2) Twintig dagen.

3) »A compter de ce jour." Vertaald in de *Decreten: te rekenen van den dag af waarop hetzelve geteekend is.*

Ten oorkonde dezes [1]) hebben wij ondergeteekende Representanten van het Fransche Volk, en wij ondergeteekenden, Leden der Staten-Generaal, uit kracht van onze wederzijdsche volmagten, dit Verbond van Vrede, Vriendschap en Alliantie geteekend, en onze zegels daaraan gehecht.

Gedaan te 's Hage, den zeven-en-twintigsten Floréal, het derde jaar der Fransche Republiek. Den 16 Mei 1795.

(geteekend)

REWBELL.	P. PAULUS.
SIEYES.	W. A. LESTEVENON [2]).
(L. S.)	B. MATTHIAS POUS.
	HUBER.
	(L. S.)

Reglement betrekkelijk het gebruik der haven van Vlissingen, ingevolge het 14de Artikel van het Tractaat van Vrede en Alliantie van 27 Floréal, het derde jaar der Fransche Republiek, den 16 Mei 1795, tusschen de Fransche Republiek en de Vereenigde Nederlanden gesloten [3]).

Artikel I.

De beide Natiën, zoowel de Fransche als de Bataafsche,

---

[1]) »En foi de quoi." In de *Decreten* van Holland vertaald: *tot naarkoming van al het gene voorschreven is*.

[2]) Bij KOCH gedrukt: H. LESTEVENON, B. MATTHIAS, PONS, HUBERT. (*Abrégé de l'hist. des Traités*, IV. 165.) PAULUS heeft er den voornaam PETER. — Zoo ook bij LOUIS BLANC, *Hist. de la Révol. franç.* XII. 84.

[3]) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek*, III. 206 volgg. — R. J. SCHIMMELPENNINCK te Amiens, kan getuigen, hoe dit Reglement was nageleefd. »Le soussigné croit inutile de rappeler ici les désagréments *nombreux*, les altercations *pénibles*, les *malheurs* mêmes, auxquels cette communauté d'usage a donné lieu depuis qu'elle existe. Ces malheurs ont été l'effet inévitable d'un état de choses *qui n'est point naturel*," enz. BOSSCHA t. a. p. p. 10 volg.

zullen zich van de haven en het dok van *Vlissingen* op gelijke wijze tot het bouwen, kalfaten en uitrusten van hare schepen bedienen.

II.

Elke der beide Natiën zal aldaar afzonderlijke, afgescheidene en eigene Arsenalen, magazijnen, werven en werklieden hebben.

III.

Ten einde van nu aan de Fransche Natie gemeenschappelijk in de voordeelen van de haven van Vlissingen te doen deelen, zal de Republiek der Vereenigde Nederlanden haar het gebouw op het dok, 't welk tot een magazijn voor de West-Indische Compagnie [1]) dient, afstaan. Ook zal haar de noodige grond ingeruimd worden om er scheepstimmerwerven en arsenalen aan te leggen; en tot zoolang zij in staat worde gesteld om daarvan het genot te hebben, zal zij de thans werkelijk aldaar bestaande scheepstimmerwerven kunnen gebruiken.

IV.

Wat het verkrijgen van verdere erven [2]) en het oprigten van gebouwen betreft, welke ieder der beide Natiën in de havens en dokken van *Vlissingen* noodig mogt oordeelen, ten einde hare eigene magazijnen, arsenalen en werven te vergrooten, of nieuwe aan te leggen [3]), zullen de kosten

---

[1]) »A la compagnie des Indes-*Occidentales*" staat bij KOCH t. a. p. IV. 165 te lezen. — »Voor de *Oost*-Indische Compagnie," leest men in de *Jaarboeken der Bat. Republiek*.

[2]) »Quant aux *acquisitions* de nouveaux terrains." In de Hollandsche vertaling (*Jaarboeken* t. a. p.) leest men: *wat het* BEZIGEN *van verdere erven*, enz.

[3]) Hollandsche vertaling: »de kosten der vernieuwingen of *vergrootingen*."

der vernieuwing of van herstel van de gemelde arsenalen, magazijnen en werven, alsmede de uitgaven, welke het bouwen, kalfaten en uitrusten van de wederzijdsche schepen, met alles wat daartoe behoort, vereischen, ten laste van iedere Natie in 't bijzonder blijven [1]).

V.

De onkosten der noodige reparatiën aan de havens, dokken en kaaijen, als ten gemeenen voordeele van beide Natiën strekkende, zullen ook ten laste der beide Regeringen komen. Die reparatiën zullen bepaald, bevolen en bestierd worden door de Directie der Vereenigde Nederlanden, terwijl men die der Fransche Republiek enkel van de vereischte reparatiën zal verwittigen; welke die na de werkelijke voltooijing, zal opnemen en het daarvan op te maken proces-verbaal aan het Fransche Gouvernement, met bijvoeging van een' staat der onkosten zal opzenden, ten einde terstond in de teruggave [2]) van de helft dier verschotten worde voorzien.

VI.

Men is overeengekomen, dat geen der beide Natiën een Admiraal-schip of wachtschip in de haven leggen zal.

VII.

In alle gevallen wanneer er geschillen over de uitvoering van dit Reglement mogten ontstaan die niet in der minne konden bijgelegd worden, zullen zij door vijf te benoemen Scheidsmannen beslist worden, te weten, twee door de Fransche en twee door de Bataafsche Directie te verkiezen; aan welke iedere Directie nog een onzijdigen persoon

---

[1]) Hollandsche vertaling: »ten laste van iedere der bijzondere Natie komen."

[2]) »*Remboursement.*"

zal toevoegen, tusschen welke twee onzijdigen het lot zal uitmaken, wie van hen de vijfde zal zijn.

VIII.

Dit Reglement zal naar vorm en inhoud ten uitvoer gelegd worden, als een deel uitmakende van het veertiende Artikel van het Tractaat van Vrede en Alliantie, heden tusschen de Fransche Republiek en die der Vereenigde Nederlanden aangegaan.

Aldus gedaan te 's Hage den 27 Floréal, het derde jaar der Fransche Republiek, 16 Mei 1795.

REWBELL.
SIEYES.
(L. S.)

P. PAULUS.
W. A. LESTEVENON.
B. MATTHIAS POUS.
HUBER.
(L. S.)

In den Hage, den 27 Floréal, het derde jaar der eene en ondeelbare Fransche Republiek, 16 Mei 1795 [1]) o. st.

De Gevolmagtigden tot het sluiten van een Tractaat van Vrede en Alliantie tusschen de Fransche Republiek en die der Vereenigde Nederlanden, het tijdstip der teekening daar ziende [2]), hebben die der Republiek van de Vereenigde Nederlanden verlangd, dat men daarin een Artikel zou opnemen, hetwelk waarborgde: [3])

[1]) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* III. 208 volg. — Bij KOCH niet te vinden; doch onder mij, in H. S. (fol.) uit de papieren van PIETER VREEDE berustende. — »Exhibitum 17 May 1795. (»La Haye 27 Floréal l'an troisième de la République française, une et indivisible, 16 May 1795 v. st.)

[2]) »Étant au moment de le signer."

[3]) Qu'il y fût inséré un article qui garantît 1° aux créanciers des habitans *et des administrations des pays* réservés par la France le payement des sommes à eux dues en espèces ayant cours à la date du titre de leurs cré-

1. Aan alle schuldeischers der inwoners van de Landen, die Frankrijk zich heeft voorbehouden, de betaling der sommen in gelden, koers hebbende op dato van den titel hunner in te vorderen penningen.

2. Aan de inwoners dierzelfde Landen, de bevoegdheid om zich met der woon en hunne goederen naar elders te begeven, of daarover te beschikken, zooals zij voegzaam zullen oordeelen.

Hierop is geantwoord, dat deze onderwerpen niet geschikt waren om in het thans ter teekening gereed liggend Tractaat gevoegd te worden, daar zij veeleer tot de *Wetgeving*, dan tot eenige staatkundige betrekking behoorden [1]). Dan, dewijl echter erkend werd, dat zij van wezenlijk belang waren, is men daaromtrent overeengekomen, dat zij in orde zouden worden gebragt, gelijk geschied is bij deze, en dat men daarvan een dubbel zou maken, ten einde dit ter hand te stellen aan de Comité's van Algemeen Welzijn, van Finantien en Wetgeving [2]), welke zullen verzocht worden daarop hunne aandacht te vestigen, een Arrêté uit te vaardigen, of een Decreet voor te dragen, dat alle onzekerheid te dezen opzigte uit den weg ruime.

REWBELL.	P. PAULUS.
SIEYES.	W. A. LESTEVENON.
(L. S.)	B. MATTHIAS POUS.
	HUBER.
	(L. S.)

ances; 2° aux habitans des mêmes pays la faculté de transporter leur domicile et leurs biens, ou d'en disposer, comme ils le trouveront convenable."

1) „Qu'ils appartenaient plutôt à la législation qu'aux relations politiques" ayant été néanmoins reconnu qu'ils étaient d'un intérêt majeur; enz.

2) „A l'effet d'être présentés aux Comités de Salut Public, des Finances et de Législation de la Convention Nationale, qui seront invités à les prendre en considération, rendre un Arrêté ou demander un Décret qui lève toute incertitude à cet égard."

Uit dit laatste stuk is hetzij dan de doorslepenheid der Fransche onderhandelaren, of wel hunne vrees voor de op hen rustende verantwoordelijkheid tegenover de Nationale Conventie, op treffende wijze zigtbaar. — Want hoe ongeloofelijk het klinken moge, men heeft destijds en later schrandere, niet zeer naauwgezette Franschen gevonden [1]), die betuigden, dat zelfs de zoo onredelijke REWBELL en SIEYES van de zegepraal in Holland niet genoegzaam partij hadden getrokken, dat men ons al te zeer had ontzien en gespaard! In het oog van THIERS, [2]) waren de opgelegde voorwaarden niet alleen hoogst billijk: zij getuigden van Frankrijks edelmoedigheid! — En LOUIS BLANC [3]), die de verwijten tot het Comité de Salut Public te dier zake gerigt bijbrengt, beweert dat ten minste in het Haagsch Tractaat niets hoegenaamd te bespeuren is van hetgeen naar misbruik van de overwinning zweemde. — Men oordeele na het lezen van de volgende afzonderlijke en *geheime* Artikelen, op denzelfden dag tusschen de beide Republieken vastgesteld, welke de Bataafsche Gevolmagtigden den moed niet hebben gehad, onmiddellijk aan de Natie kenbaar te maken, en gedeeltelijk ook met opzigt tot Engeland, een tijd lang wenschten verborgen te houden [4]). — Men bemerkt dat in die Artikelen de kern van al het verhandelde ligt; dat hetgeen in

---

[1]) Verg. Mr. H. A. VAN DIJK, *Considérations sur l'hist. de la Révolution franç. depuis* 1789 *jusqu'en* 1795, *principalement concernant les relations extérieures* p. 884.

[2]) *Hist. de la Révol. française*, T. IV. 318 (Chap. VIII): »Ce traité reposait sur les bases les plus *raisonnables;* le vainqueur s'y montrait auss *généreux qu'habile.*"

[3]) T. XII. 37: »Il faudra bien reconnaître *qu'il n'y eut rien* dans le traité de La Haye qui ressemblât à un abus de la victoire."

[4]) »Exbib. 17 May in 1795." *Articles séparés et secrets.* (H. S. fol) uit de papieren van PIETER VREEDE. — En verg. hierbij Mr. H. A. VAN DIJK, *Rép. historique et chronolog. des Traités conclus par la Hollande depuis* 1789 *jusqu'à nos jours* (Utrecht 1846) p. 16.

het openbaar Tractaat nog eenigermate was bewimpeld, in deze bedingen onverholen en onbarmhartig werd uitgedrukt. Die Artikelen waren *zeven* in getal, aldus luidende [1]):

I.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden *biedt* aan de Fransche Republiek zuiver *ter leen* en voor den geheelen duur van den oorlog *aan*, drie liniescheepen en vier fregatten, om hetzij met het eskader der Vereenigde Nederlanden of wel afzonderlijk dienst te doen, uitsluitend in de zeeën van Duitschland, van het Noorden en in de Oostzee. Die schepen en fregatten zullen gereed zijn, volkomen toegerust, gewapend en in staat voor dezen veldtogt zee te bouwen, te gelijker tijd met het eskader der Vereenigde Nederlanden. De Fransche Regering zal die van leeftogt voorzien en daarop officieren en matrozen plaatsen. — Bij het einde van den tegenwoordigen oorlog, zullen zij aan de Republiek der Vereenigde Nederlanden worden teruggegeven. — Voor het geval dat die schepen en fregatten geen deel van een Fransch eskader uitmaken, maar in gemeenschap met het eskader of een deel van het eskader der Vereenigde Nederlanden dienst doen, zal het opperbevel der Vloot, bij afwijking van Art. VIII van het openbaar Tractaat [2]), en enkel voor dat geval, aan den Nederlandschen Admiraal vertrouwd worden.

II.

De Landen, in Art. XII van het openbaar Tractaat omschreven, zijn voorbehouden om uitsluitend met de Fransche Republiek en met geene andere Mogendheid vereenigd te worden.

III.

Eene maand na de uitwisseling der ratificatiën van het

---

1) Z. de Bijlagen.

2) »En exception de l'article 8 du Traité *patent*."

tegenwoordig Tractaat, zal het Fransche leger in de Vereenigde Nederlanden, ingevolge Artikel XVII van het openbaar Tractaat, tot 25000 man worden teruggebragt, die door de Republiek der Vereenigde Nederlanden zullen betaald worden in geld, uitgerust, gekleed en gevoed, hetzij gezond of wel ziek, op den voet van oorlog overeenkomstig het Reglement, tusschen de beide Regeringen vast te stellen [1]).

Dit leger zal na den vrede geheel of gedeeltelijk in dienst der Republiek van de Vereenigde Nederlanden gelaten worden, zoolang deze het verlangen mogt; het zal op den tot dat einde te beramen voet worden onderhouden.

IV.

Ter voldoening aan het bepaalde bij Art. XVIII van het openbaar Tractaat, waarbij de Republiek der Vereenigde Nederlanden zich verbonden heeft [2]), aan de Fransche Republiek de som van honderd millioen guldens, Hollandsch courant, hetzij in geld of in goede wissels op onzijdige Landen te betalen, — zal gemelde som in twee deelen worden verdeeld, van welke de eene helft ten beloope van vijftig millioenen guldens, dadelijk ter kwijting (décharge) van de Nationale Thesaurie van Frankrijk, zal voldaan worden in de door haar aan te wijzen buitenlandsche plaatsen.

Tot dat einde zal de Nationale Thesaurie onverwijld aan de Commissarissen der Staten-Generaal tot die onderhandeling te benoemen [3]), een' staat dier tegenwoordig opeisch-

---

1) Lt.-Generaal G. J. PIJMAN, *Bijdragen tot de Gesch. van het Vaderland* (Utrecht 1826) bl. 48. »Niettegenstaande alle deze groote opofferingen werd er gestipuleerd, dat 25000 man Fransche troepen in dit land zouden blijven," enz.

2) Moet zijn het XX[ste] Artikel.

3) Verg. wegens de door het Fransche Directoire geweigerde ratificatie van de Artikelen van *Accord* over de betaling van de laatste 50 millioenen door N. VAN STAPHORST, V. DER HOOP en V. GRASVELD met de Fransche Commissarissen RAMEL en THIBAULT ontworpen, de Resol. van H. Ho. Mog. 28 Dec. 1795, fol. 2716.

bare schulden in het buitenland, en wel tot een bedrag hooger dan dat van vijftig millioenen guldens, inleveren.

Naarmate die schuldbrieven uit de handen der door de Republiek der Vereenigde Nederlanden aangenomen schuldeischers worden teruggenomen, zullen zij aan de Nationale Thesaurie van Frankrijk ter kwijting worden overgebragt.

Onverschillig welk het tijdstip zij der tusschen de Vereenigde Nederlanden en gemelde schuldeischers bedongen betaling, zullen de loopende interessen der aangenomen schuldvorderingen ten laste der Republiek van de Vereenigde Nederlanden blijven, te rekenen van den dag der aanbieding van gezegden staat door de Nationale Thesaurie. — Niettemin zal binnen den termijn van twee jaren, te rekenen van de ratificatie van het tegenwoordig Tractaat, het totaal der kwijtingen van gemelde vijftig millioenen guldens ten volle bij de Nationale Thesaurie behooren in te komen.

Bij gebreke van dien, zullen de sommen welker kwijting niet mogt ingeleverd zijn, alsmede die der loopende interessen wegens uitstel van betaling verschuldigd, onverwijld ter beschikking der Nationale Thesaurie van Frankrijk worden gesteld, en wel op de door haar aan te wijzen buitenlandsche plaatsen.

Eerste helft ten bedrage van . . . . *f* 50,000,000.

De wederhelft of overige 50 millioenen guldens zullen aan de Nationale Thesaurie of hare order betaald worden, te weten [1]) :

Transp. . . *f* 50,000,000.

---

[1]) Vervolg op WAGENAAR, Vaderl. Historie, LV[ste] Deel (89[ste] Boek) bl. 18 komt de volgende opgave der op dit stuk gemaakte schikkingen voor: »Van den 18 *Junij* tot den 18 *Augustus* moesten 30 millioenen, iedere maand 10 betaald worden. Terwijl nog 20 (waaronder echter de 10 millioenen, wegens de requisitien gerekend werden), den 18 *Augustus* des volgenden jaars moesten betaald zijn; van de 50 overige moesten, in 't vervolg jaarlijks 3 in tijd van oorlog, en 6 in tijd van vrede voldaan worden." — Doch som-

	Transp. . .	*f* 50,000,000.
In *Prairial* aanstaande	-	10,000,000,
van welke negen millioenen in wisselbrieven, en een in geld (gereed).		
In *Messidor* aanstaande	-	10,000,000,
waarvan acht in wissels en twee in geld.		
In *Fructidor* daaraanvolgende	-	10,000,000,
waarvan zeven in wisselbrieven en drie in geld.		
In *Pluviôse*, vierde jaar der Republiek . . .	-	5,000,000.
En in *Floréal* van hetzelfde jaar, tot slot van betaling	-	15,000,000.
	Totaal . .	*f* 100,000,000.

V.

De requisitiën door de Representanten des Volks vóór de onderteekening van het tegenwoordig Tractaat, regelregt aan de Staten-Generaal gedaan, zullen in haar geheel zonder uitstel worden voldaan. De terugbetaling dier uitgave over het geheel genomen, wordt tot eene som van tien millioenen guldens gebragt en bepaald; die eerst in rekening zullen kunnen komen bij de voldoening van den ingevolge het voorgaand Artikel gestelden laatsten termijn in Floréal van het vierde jaar der Republiek.

VI.

De twee contracterende Republicken waarborgen elkander de bezittingen, die zij vóór dezen oorlog in de beide Indiën en op de kusten van Afrika hadden. De havens van de

---

mige van deze schikkingen zijn van latere dagteekening, te weten van 3 Mei 1796, bij overeenkomst van de Commissarissen C. VAN DER HOOP en N. VAN STAPHORST met den Minister der Fransche Republiek NOËL getroffen. Z. Mr. H. A. VAN DIJK, *Répert. hist. des Traités*, n°. 24 (*Acte d'accord pour le payement de la deuxième moitié des* 100 *millions de florins*).

Kaap de Goede Hoop, van *Colombo* en *Trinquenemale* zullen voor de Fransche schepen op dezelfde voorwaarden, als voor die der Vereenigde Nederlanden, worden opengesteld [1]).

VII.

De Fransche Republiek behoudt zich op de goederen der Fransche uitgewekenen in de Vereenigde Nederlanden en in de daarvan afhankelijke gewesten, alle regten voor, welke zij bij het inrukken van het Fransche leger daarop had.

De vorenstaande zeven geheime artikelen maken een onafscheidelijk deel uit van het op heden tusschen de beide Republieken aangegaan Tractaat; zij zullen dezelfde kracht hebben en door de beide Natiën even stipt worden ten uitvoer gelegd, alsof zij in het tegenwoordig Tractaat uitdrukkelijk waren opgenomen.

Gedaan te 's Hage, den zeven-en-twintigsten Floréal, het derde jaar der Fransche Republiek, den zestienden Mei 1795.

(Was geteekend)

REWBELL.	P. PAULUS.
SIEYES.	W. A. LESTEVENON.
(L. S.)	B. MATTHIAS POUS.
	HUBER.
	(L. S.)

Is het waar dat al die overeenkomsten in zestien uren [2]) tijds tot stand waren gekomen, wij zijn wel gedwongen

[1]) Z. hierboven bl. 108, 153.

[2]) C VAN DER AA, *Gesch. van den jongst geëindigden Oorlog tot den vrede te Amiens*, III. 419. (Amsterdam 1803); 406 (van *elf* uren des voormiddags tot den volgenden morgen te *drie* uren). *Vervolg op* WAGENAAR, LV^{ste} Deel (89ste Boek bl. 11).

met THIERS aan de *bekwaamheid* der Fransche Gevolmagtigden hulde te doen, in gelijke mate als wij de onverbiddelijke zelfzucht en overheersching van de dubbelhartige Vrienden moeten laken, en voor zooveel slapheid onzerzijds geene regtvaardiging, naauwelijks eenige verschooning vinden [1]. — Op *diplomatische* vormen was volstrekt niet gelet; wat beteekenden die, waar onze onafhankelijkheid zelve met den voet werd getreden? — Zoo gunde men den Nederlanders niet eens den tijd, om als Vertegenwoordigers van een vrijen Staat, den gelijkluidenden tekst van het Verdrag in de moedertaal over te brengen en zooals zelfstandige Mogendheden betaamt, het beginsel van internationale gelijkheid te handhaven. — Van het begin tot het einde, van den aanhef af tot de ratificatie ingesloten, alles was Fransch; slordige, hier en daar nog al wezenlijk verschillende vertalingen moesten de van hunne ligtgeloovigheid nog niet genezen Bataven bevredigen!

Wel is waar, het ergste, wat eene maand vroeger werd gevreesd, had men afgewend. *Walcheren* en *Zuid-Beveland* waren behouden, omdat althans de Zeeuwen mannelijk hadden verklaard, liever alles kloekmoedig te willen afwachten, dan zulke ondragelijke voorwaarden te onderschrijven. „Dat eer de zee onze kostbare dijken verwoeste, zóó barstte hunne edele verontwaardiging uit, — en door hare golven ons noodzake een ander verblijf op te zoeken! Dat eer het geweld en overheersching een einde make aan ons bestaan, dan dat wij tot zulke gruwelen de hand leenen [2]."

Maar toch, *Vlissingen* was zoo goed als verloren, de beste

---

[1]) Tenzij daarvoor de verklaring van BLAUW en MEIJER gelde (depêche aan QUARLES 2 Oct. 1795): „daar ons beter dan iemand bekend waren de *verregaande dreigementen en ongehoorde vexatien*, onder emploi van welke dit Tractaat in de wereld was gekomen." Vervolg op WAGENAAR, LV[ste] Deel (89ste Boek) bl. 18—20.

[2]) Z. bij V. DER AA, t. a. p. III. 386, 887.

haven en dok van Nederland, de wieg en voedster der wakkerste Zeehelden. — En werd dan de afstand van *Staats-Vlaanderen*, om niet van *Maastricht* en *Venlo* te spreken, voor niets geteld? Hooren wij SIEYES in de Conventie te Parijs juichtoonen slaken. — „Medeburgers, dus ving hij juist eene week na het teekenen van het Tractaat, in de zitting van 23 Mei aan, ik kom uit Holland [1]): uw Comité van Algemeen Welzijn en uw regtmatig ongeduld eischen dat ik onmiddellijk het spreekgestoelte beklimme. Wij kunnen u dus nog geen volledig Verslag aanbieden. Medeburgers, de Republiek telt thans in het Noorden, enkel Vrienden. Het eerbiedwaardig en krachtig Volk der Vereenigde Nederlanden bewondert den moed der Franschen, en met datzelfde gevoel der Vrijheid bezield, dat uwe magt en uwen roem uitmaakt, bezweert het in dit oogenblik, een aanvallend en verwerend Verbond tegen al uwe vijanden. Het Tractaat van Vrede en Alliantie dat wij u voorleggen, schenkt aan de Fransche Republiek alle redelijk denkbare en te verwachten voordeelen, zonder het bestaan en de waardigheid van eene Natie te krenken [2]), die nu uw getrouwe Bondgenoot is geworden. Nieuwe middelen, nieuwe bronnen van welvaart openen zich voor u. Gij verkrijgt wat daarvan het onderpand en den waarborg vormt, eene nieuwe Land- en Zeemagt in een der gewigtigste deelen van den Aardbol, in de zeeën van Duitschland en van het Noorden. — De Theems zal met bekommering op de toekomst van de Schelde staren. — *Londen* kent zijne belangen te wèl om niet te be-

[1]) Depêche aan H. Ho. Mog. van BLAUW en MEYER 25 Mei 1795: „Wij hebben vernomen, dat de Representant SIEYES des nachts van den 23 Mei uit Holland gearriveerd is, en dien eigen dag in de Nationale Conventie verslag heeft gedaan van het gesloten Tractaat met praelecture van hetzelve."

[2]) „Offre à la République Française tous les avantages *raisonnablement* possibles *qu'elle avait droit d'attendre*, sans nuire à la *bonne existence* et à la *dignité* d'une nation, devenue votre fidèle Alliée." Verg. ook de *Mémoires tirés des papiers d'un homme d'État*, T. III. 167 suiv.

seffen, dat *Brugge* en *Antwerpen* op zijnen handel dezelfde overhand zullen verwerven, welke onze legers op onze vijanden hebben behaald. De haven van *Vlissingen*, de beste der Vereenigde Nederlanden, is voor de beide natiën, de Fransche en de Bataafsche, gemeen geworden. Kundige zeelieden weten bovendien, dat *Hollandsch Vlaanderen*, door dit Tractaat aan Frankrijk verzekerd, u eene haven aanbiedt, die in uw bezit, mettertijd nog veel gewigtiger zal worden. Zoo heeft dus de Fransche Republiek, die enkel uithoofde van hare ligging ten Zuiden, in de Middellandsche zee een voorname rol moet spelen, terwijl zij ten Westen, op den Oceaan, een geduchte Vloot tegenover de dwingelandij der Engelschen stellen kan, in het Noorden de eenige zaak die haar nog ontbrak, ook verkregen, te weten een groote en ontzagwekkende zee — en handelsmagt [1]). — De Vereeniging der beide Republieken, de Fransche en de Bataafsche, verkondigt aan de Wereld, dat de heerschappij der Britten welhaast voor de door u bevochten *Vrijheid der Zee* zal plaats maken [2]), die gij in uwen voorspoed groot en edelmoedig, aan de erkentelijkheid van alle Volken der Aarde schenken zult [3])."

Zulken toon sloegen de nieuwe Romeinen jegens het buitenland aan, door die snorkende zelfvergoding Frankrijks inwendigen allerdroevigsten toestand kwalijk bedekkende. — Maar geen wonder dat zij, die nog weinige dagen geleden, in den grootsten angst voor den opstand der Parijsche bevolking verkeerden, en weder voor een deel met behulp der diplomatische zegepraal te 's Hage, den burgeroorlog voor

---

[1]) „Une grande et superbe existence navale et commerciale."

[2]) „Que la Tyrannie Britannique va bientôt faire place à la *liberté des mers*, que vous aurez conquise."

[3]) *Gazette de Leyde*, 5 Juin 1795. (N° 45). Na het verslag van SIEYES werd tot het laten drukken van het Tractaat besloten, en de beraadslaging drie dagen daarna bepaald.

eene wijl hadden overwonnen, hunne zigtbare verlegenheid poogden te ontveinzen en te bemantelen. — Alleen de bedrogen gemeente zag haar lot niet verbeterd. — „Het wordt hier, meldde ERMERINS uit de hoofdstad, dagelijks duurder [1]), omdat de Assignaten dagelijks dalen [2]). Ik heb gehoord, dat een Louis d'or in specie reeds 300 Livres doet. In sommige Secties is gister niet meer dan één once brood voor ieder persoon geweest. Waarschijnlijk zal deswege heden eene petitie aan de Conventie worden gedaan. Te *Lyon* is een *massacre*, aan gevangene personen door eenig gemeen gepleegd." — De berigten van die ongeloofelijke ellende, wanorde en regeringloosheid kwamen hier te lande aan in dezelfde dagen [3]), toen REWBELL en SIEYES met onstuimige drift, onzen lieden de wet stelden. Had men zich maar niet vervaard laten maken, en zich bij de onderhandelingen wat minder rekbaar, wat taaijer betoond en het geduld der Franschen beproefd, welke plotselijke en gunstige wending hadden niet de gebeurtenissen van den 1sten Prairial (20 Mei 1795), aan onze zaak kunnen geven, met eenig beleid en met nadruk door PAULUS en LESTEVENON gebruikt! — „*Men moet maar voet bij stek blijven houden*, schreef ERMERINS naar Middelburg, niet anders dan BLAUW en MEIJER [4]) naar den

---

[1]) Elf livres voor een brood, dat niet veel meer dan één pond woog; en zoo was het naar evenredigheid, met al de levensmiddelen.

[2]) „De Assignaten zijn hier bijna *niets waard;* een Livre komt op één stuiver Hollandsch, somtijds iets meer, somtijds iets minder." (Depêche van ERMERINS en L'ANGE, 27 April 1795).

[3]) De depêche van ERMERINS werd den 14 Mei, 3 dagen vóór het Haagsch Tractaat, ontvangen.

[4]) Op het berigt der benoeming van P. PAULUS, LESTEVENON, POUS en HUBER tot onderhandelaren, schreven BLAUW en MEYER aan H. Ho. Mog. den 13 Mei 1795, dat zij reeds bij de tweede Conferentie in het begin van Maart aan REWBELL en SIEYES verklaard hadden, „dat zij nimmer een Tractaat zouden onderteekenen, waarin een Artikel gevonden wierd, dat hunne Committenten of hen zelve zoude kunnen *deshonoreren.*"

Haag, en dan is de zaak behouden, ik ben er zeker van." Die bangmaking met de vijandige inzigten, welke het Kabinet van Berlijn, in overeenstemming met dat van Londen, zoude voeden, had niets te beteekenen. „Des anderendaags 's morgens vroeg, heb ik, verklaarde de wakkere Zeeuw in de geheime depêche tot welke hij zich in de gewigtigste zinsneden van het cijfer [1]) bediend had, een originelen brief van COCHON [2]) gelezen, waarin het secreet Artikel met Pruissen staat, houdende, dat Pruissen zich met onze zaken niet zal bemoeijen, noch die van den Stadhouder aantrekken. — Al die tijdingen worden door die vrienden zelve uitgestrooid, om ons te *intimideren*, en van de gelegenheid te profiteren." — Niet zonder geldelijke opofferingen had hij die juiste wetenschap verkregen. „De twee wissels, die ik op den Heer DE BEVEREN heb getrokken [3]), moeten worden gehonoreerd: ook dunkt mij, dat *de gegeven ontdekkingen* dit wel waard zijn; vooral op dit oogenblik." — ERMERINS ontvouwde nog verder de laaghartige Politiek van het Comité de Salut Public: wij moesten geheel weerloos worden gemaakt en buiten de mogelijkheid gesteld, ons tegen het geweld der Franschen te verzetten. — „De Generaals DAENDELS, VAN DAMME en DUMONCEAU zijn herwaarts ontboden, zonder dat men hun de reden zegt: — de ware reden is geweest, om de organisatie van onze Armeé *te beletten* [4]), ons te *intimideren*, en alzoo te doen toekomen." Middelerwijl zat hij met de Bataafsche Ministers niet stil. — „Wij

---

[1]) In het Grieksch.

[2]) De Representant COCHON was onlangs in Zeeland geweest, en ERMERINS had hem daar vermoedelijk leeren kennen. — Z. hiervoren bl. 102.

[3]) Den 3 Mei had ERMERINS 6000, den volgenden dag, 5000 gulden getrokken, beide wissels twee maanden daarna betaalbaar. Depêche 4 Mei 1795. „Aan de Burgers SCHORER, LAMBRECHTSEN, BIJLEVELD, DE BEVEREN, Leden der geheime Commissie in Zeeland."

[4]) Z. de Bijlage XII bl. 78 volg.

werken aan een Plan, om de *Bataven* met de *Belgen* te vereenigen. Wij hebben hierop eene Conferentie gehad, gisteren heb ik er een schets van op 't papier gebragt. — Ik geloof, meldde hij in een naschrift, dat de Duitsche Vorsten eene *neutraliteit* voor zich hebben bedongen, met uitzondering van *Oostenrijk*, maar het is nog secreet. — Volgens den brief van COCHON, is dit zeker." — Bij monde zou de Ambtgenoot-Secretaris van ERMERINS, de Predikant TEISSÈDRE L'ANGE, uit Parijs naar 's Hage en Zeeland overgekomen [1]), wegens die vertrouwelijke berigten en hunne gemeenschappelijke handelingen, breedere opheldering geven; bepaaldelijk kon hij het voordeel ontvouwen van de gebezigde omkooping, door welke men de sluw verborgen roerselen en bedoelingen der Vrienden had ontdekt [2]). — Doch vooral was L'ANGE in staat na van al het verhandelde verslag te hebben gedaan, met aandrang te doen gevoelen, „welke *contenance* ons Vaderland naar gedachten van ons allen" — zoo schreef ERMERINS en hij maakte in dien brief ook van VALCKENAER en diens ijver en gewigtige diensten gewag [3]), — in die benarde oogenblikken moest houden; — gelijk mede „wat men van de *Oostenrijksche* zijde te beproeven" had. — „De Republiek had hij al vroeger gewaarschuwd, moet er alles *op wagen*, om zich te behouden. Ongelukkige ligtgeloovigheid, waarvan men zoo dikwijls *dupe* is geweest!" En ruim zoozeer, ja meer dan Zeeland, had Holland er belang bij, den gedreigden slag af te wenden, waartoe het met de daad geene „dringende argumenten," te weten *goud* [4]), behoorde te sparen, gelijk de Zeeuwen reeds gedaan hadden.

---

[1]) Z. Bijlage XIII bl. 85, 93.

[2]) „Onze Vriend (L'ANGE) zal mondeling het voordeel van die *entreprise* detailleren." — (Parijs, 4 Mei 1795).

[3]) Verg. mede Bijlage XIII bl. 93.

[4]) Achter het door ERMERINS en L'ANGE gebruikt cijfer in hunne eerste depêche (27 April 1795) leest men: „dit woord is *aurum*."

Maar de Bataafsche Ministers waren integendeel, zelfs in de middelen om hunne waardigheid betamelijk op te houden, met niet wèlberekende zuinigheid, naar het oordeel van den Zeeuwschen Gedeputeerde, al te beperkt. Zij konden hunne onkosten niet eens goed maken. „Uit particuliere discoursen, zeide ERMERINS, weet ik, dat ze niet naar behooren worden betaald. L'ANGE zal van den omslag aan hunne Secretarij kunnen rapport doen. Zij weten niets van dit mijn schrijven [1]).”

Zoo luidden de berigten naar *Middelburg* afgezonden toen het vertrek der Fransche Representanten, Leden van het Comité de Salut Public, eensklaps de negotiatiën zoowel van ERMERINS als van BLAUW en MEIJER zou verijdelen. — Het vertrouwen van den Zeeuw op een gewenschten uitslag was tot dat tijdstip zóó sterk geweest, dat hij mits L'ANGE van de vereischte Instructien voorzien welhaast naar Parijs wederkeerde, in weinige dagen geloofde „alles te kunnen afdoen.”

Welke moest dan niet zijne verbazing, zijne droefheid, of laat ons liever de waarheid niet verzwijgen, zijne verontwaardiging zijn in de eerste opwelling der vaderlandsche smart, op de tijding dat REWBELL en SIEYES even snel maar in lijnregt anderen zin, de zaak hadden beklonken! — Wij mogen de scherpe afkeuring van het Haagsch Verdrag, den edelen burger in het midden der afschuwelijke tooneelen van den 1sten Prairial uit de pen gevloeid, niet achterhouden; die warme uitdrukking der beleedigde nationaliteit schenkt ons de overtuiging, dat zoo ERMERINS als onderhandelaar tegenover de Fransche Verlossers had gestaan, hij ten minste de vernederende bedingen [2]) nimmer zou bezegeld hebben. — „Vele zamenloopende omstandigheden, ieder ontzettend op

[1]) 4 Mei 1795.

[2]) „Zoodanige eischen als ons gedaan zijn, en waarvan wij *de palpabele absurditeit* steeds zonder omzien hebben gedemonstreerd.” (Depêche van BLAUW en MEYER 13 Mei 1795).

zich zelve, dus schreef hij onmiddellijk den 22 Mei [1]) uit de hoofdstad op den vijfden dag na het te 's Hage voldongen feit, moeten eindelijk door duurzaamheid en hevigheid hare natuurlijke werking verliezen, anders was onze aanwezigheid thans een ondragelijke last. Uw brief, dien L'ANGE zoude medegebragt hebben, is mij door den koerier geworden, die brenger is van het Tractaat van Alliantie. Ik weet niet of ik mij meer over den nood, waarin gijl. ons Land afschetst, dan over den inhoud van het Tractaat moet bedroeven. In het laatste zou ik om al het goed van de Wereld niet hebben willen toestemmen. Gave God, dat het nimmer geratificeerd wierd!" — Hij deelde verder mede, hoe hij BLAUW en MEIJER had bewogen [2]), om met hem niet zoo zeer door ernstige Vertoogen bij het Comité de Salut Public of elders, die geheel vruchteloos zouden geweest zijn, maar veeleer *onder de hand* (dus al weder door geld) te bewerken, dat Zeeland eenigermate van de drukkende Fransche legermagt verligt wierd. Inderdaad hadden zij het berigt ontvangen, dat er order was gegeven, om het getal troupes te verminderen. „Ook schrijft mij L'ANGE, zoo ging ERMERINS voort, dat in den Haag met vrucht gewerkt is ter vermindering van troepen in Zeeland, en daar nu het Tractaat apparent op de eene of andere wijze eenige ratificatie zal krijgen, hoop ik, dat men bij alle vernederingen nog de laagheid niet zal voegen van zich verder te laten *villen* en *stroopen*. Men moet wel in het oog houden, dat

---

[1]) *Aan de Gecommitteerden tot de secrete Correspondentie enz. in Zeeland.*

[2]) Depêche van BLAUW en MEYER, 25 Mei 1795. »De extraord. Gedep. ERMERINS wegens de Provincie Zeeland, die alhier — was afgezonden om in naam derzelve onder ons *appui* de noodige representatien en protestatien te doen, ingevalle men gepersisteerd had, een groot gedeelte van de voorsz. Provincie te *conquesteren*, staat op zijn vertrek; — gelijk ook de Generaal DAENDELS, die zich eenigen tijd alhier op order van het Gouvernement (Fransche) heeft opgehouden."

een Louis d'or thans 340 à 350 livres doet, en vóór eenige dagen tot 400 is geweest [1]."

Of de ervaring der schurkerijen, hetzij dan in Holland of te Parijs gepleegd, of wel de indruk der gruwelen, die hij in de jongste dagen vreesde ieder uur te zullen aanschouwen, het meest de ziel van den braven Zeeuw vervulden, toen hij deze en de volgende regelen uitstortte, is moeijelijk te bepalen. — „Hoe hier eergisteren, meldt hij, eene hevige *insurrectie* is uitgebarsten, kunnen de nevensgaande journalen getuigen, die maar flaauw schetsen hetgene er gebeurd is. — Gister scheen het een hevige dag te zullen zijn. — Eene soort van Conventie door de voorsteden verkozen, hield zitting op het stadhuis; de Conventie had deze buiten de wet gesteld, en zij stelden de Conventie buiten de wet, alsmede twee Secties, die den vorigen dag de Conventie hadden bevrijd. — Overal sloeg de trom, overal zag men gewapende corpsen, alles trok naar den kant waar de Conventie vergaderd was: de grootste hoop scheen onzeker, welke partij te kiezen. — Elk oogenblik wachtte men een *bataille*; alles vertoonde iets confus en tevens krijgshaftigs. — Men verbeelde zich eene stad, die driemaal honderdduizend man onder de wapenen, voorzien met kanon, geweren, sabels of pieken kan brengen, en dat in een oogenblik van gebrek, ja van hongersnood, terwijl eenige bloeddorstige geweldenaars zich van het roer van Regering willen meester maken, en de publieke calamiteiten zoeken te vergrooten. — Intusschen is alles afgeloopen, en de Conventie heeft hare autoriteit bewaard [2]."

Voor dit aan alle zijden ondermijnd en waggelend Bewind, voor dit even veracht als gehaat Ligchaam, voor die veile,

---

[1]) Verg. wegens het bijna ongeloofelijk en belagchelijk discrediet der Adsignaten, den geestigen brief van FALCK uit Parijs, 26 Febr. 1796 *Brieven*, 2e uitg. bl. 82 volg.

[2]) Depêche van 22 Mei 1795.

diep bedorven. Dwingelanden, huichelaars der vrijheid, had zich de Nederlandsche Republiek in het stof gebogen! — Of kan het oordeel te scherp luiden over de meerderheid van eene Vergadering, die uitdrukkelijk of stilzwijgend eenige jaren aan allerlei misdaden, die de menschheid onteerden, deel had genomen; van eene Vergadering, aan welke het razend graauw op den evengemelden schrikkelijken 1sten Prairial het tot schimp rondgedragen bloedig hoofd van een' vermoorden Ambtgenoot 1) straffeloos had vertoond, en welker Voorzitter alleen de onwrikbare BOISSY D'ANGLAS, door zijne kloekmoedige houding tijdgenoot en nakomeling, eerbied heeft afgedwongen. — Was er voor het rampzalig Nederland bitterer hoon te bedenken dan die, van de medepligtigen van ROBESPIERRE te stutten en te onderschragen 2) door middel van een Tractaat, zoo glansrijk voor de Fransche als eerroovend voor de Bataafsche Republiek? Alles duidde den onvermijdelijken, aanstaanden val der Conventie aan, en toch in hetzelfde tijdgewricht scheen zij het geheele Vaste-land van Europa te beheerschen. — Nog weinige maanden en het einde der afgeleefde Vergadering was daar om voor de regering van het Vijfmanschap van het Directoire plaats te maken en de zedeloosheid en middelmatigheid ten zetel te zien verheffen. — In de algemeene schatting werd alleen CARNOT als uitnemende specialiteit erkend: eerst in latere dagen zou men in dien krijgsman ook het groot karakter van den onvervalschten Republikein huldigen. — Doch wij willen hem hier, in 1795, voorstellen gelijk BLAUW en MEYER hem in hunne onopgesmukte berigten destijds schetsten 3). —

1) PÉRAUD.

2) »Het schijnt dat de tijding van het sluiten van het *Tractaat veel gecontribueerd heeft*, om de gemoederen tot bedaren te brengen." (Depêche van BLAUW en MEYER 25 Mei 1795).

3) Missive van 13 November 1795 (ontcijferd den 17en). *Aan het Comité diplomatique van Holland. — Notitie omtrent de caracters van de Leden van het Directoire Exécutif* (en Chiffre).

Vooraf gaat eene ontvouwing van de reden, die met uitzondering van CARNOT, de minst bekwamen uit de Leden der Conventie tot het toppunt van gezag had doen klimmen. — „BOISSY D'ANGLAS, melden zij, HENRI LA RIVIÈRE, LANJUINAIS, LESAGE, PELET, CAMBACÉRÈS, THIBAUDEAU, AUBRY, BARTHÉLEMY, MONTESQUIOU, DOULCET, de gewezen Bisschop van *Autun* en anderen werden sedert lang gedesigneerd om of tot Leden van het Directoire of tot het Ministerie geroepen te worden. — Het geluk van Frankrijk heeft gewild dat zij zich te vroeg *gedemasqueerd* hebben, en de Sectien, die door hen in beweging gebragt waren, te verre gegaan zijn. In dien toestand van zaken kon het niet anders of de nieuwe keus der Leden moest eer het resultaat wezen van een stilzwijgend contract en eene zekere transactie tusschen de dominerende partijen van de Legislative Vergadering, dan wel het uitwerksel van de overtuiging — van de *superieure* talenten der gekozenen. Het ware but van deze operatie bestaat derhalve hierin, dat men aan beide kanten vreesde menschen geplaatst te zien in staat om deze of gene partij, waartoe zij niet behoorden, te *ecraseren*. — Over het algemeen kunnen wij dus zeggen, dat de keus op zeer middelmatige menschen gevallen is, en dat reeds tot een proef van hunne afhankelijkheid kan dienen de keus der Ministers, die hun voorgeschreven is en die *pitoyabel* schijnt." — Maar nu de uitstekende CARNOT? — „Om dezen man wèl te schetsen, dus gaan de Bataafsche Diplomaten voort, moet men weten, dat hij de eenigste is van het Tienmanschap [1]), omtrent wiens personele verdiensten een ieder accoord is. Hij is echter in de daad niet minder *feroce* geweest dan zijn Collega's [2]), maar zijne wreedheid beter wetende te verber-

---

1) Comité de Salut Public.

2) CARNOT zelf heeft verklaard: »J'ai assisté à *toutes* les délibérations du Comité de Salut public; il est *faux*, comme on l'a avancé, que j'aie été *relégué dans mon bureau*." *Mém. de* CARNOT *par son fils*, T. I. 2e Partie p. 568.

gen, gaf men hem in het vol crediet van het oud Comité de Salut Public den naam van *Tartuffe*. Hij was nog Lid van het Comité van Algemeen Welzijn bij de invasie van Holland, gedroeg zich in dien tijd met veel bitterheid tegen de Bataafsche Gedeputeerden, en toonde eene diepe ignorantie van de aangelegenheid van Holland, en de noodzakelijkheid om geen momentanele maar duurzame voordeelen uit die eventuele Alliantie te trekken. — Zijne reputatie heeft zich eigentlijk beginnen te vestigen bij de époque, toen hij met veel stoutheid [1]) de disgracie van zijne Ambtgenooten BARÈRE, COLLOT D'HERBOIS, BILLAUD VARENNES enz. (bestreed of trotseerde). Mogelijk zou hij altoos voor een zeer dubbelzinnig mensch zijn versleten geworden, indien deze belangrijke omstandigheden het verleden niet hadden doen vergeten. — Sedert heeft men alleen gesproken van zijne talenten; en de *revers* aan den Rhijn hebben niet weinig gecontribueerd om het oog op hem te doen vallen. — Na den 13en Vendemiaire hebben wij opgemerkt dat hij van zitplaats in de Nationale Conventie veranderd is, *La Montagne* verlaten en meer in het midden der zaal zijne plaats genomen heeft. — Over het algemeen, ofschoon hij geen *gedecideerd* karakter heeft, gelooven wij, dat hij de steunpilaar van het Directoire zijn zal; het verleden heeft hem onderrigt, en het treurig vooruitzigt van het toekomende zal hem tot stappen voorwaarts noodzaken. — Hij is een groot voorstander van de Belgische reunie [2]), en om de grenzen van Frankrijk uit te strekken tot aan de oevers des Rhijns; en het is dus niet te denken, dat hij *faciel* zal

---

1) »J'ai combattu souvent les prévenus eux-mêmes, zeide CARNOT, lorsque tout fléchissait devant eux, je les défendrai maintenant que chacun les accable." Z. de *Mémoires de* CARNOT, T. I. 2e Partie p. 572. (22 Maart 1795). Toch zou, volgens den zoon, CARNOT van zijne Ambtgenooten BILLAUD en COLLOT D'HERBOIS gezegd hebben: »C'étaient des hommes *exécrables*." (T. I. p. 511).

2) Rede van CARNOT voor die inlijving (tegen Engeland en Oostenrijk): »Coupez les ongles au *léopard;* abattez au moins une des deux têtes de *l'aigle*, si vous voulez que *le coq* puisse dormir tranquille." *Mémoires* t. a. p. p. 549.

zijn in het maken van den Vrede op andere voorwaarden; met één woord, hij is onder de Vijf, de eenige die niet op een slaafsche wijze behoort tot deze of gene partij [1]." — Wordt ons het toonbeeld van den Republikein als hoedanig CARNOT bij zijne tegenwoordige vereerers geldt, met zoo geringe ingenomenheid, om niet te zeggen zóó ongunstig afgemaald, welken indruk geeft ons de sedert tot Vorstelijke hoogheid verheven CAMBACÉRÈS, die „oude wellustige Sybariet, die wij *weten* — BLAUW en MEIJER spraken hier voorzeker uit ervaring — dat *corruptibel* is?" — Eerlijkheid en een weinig talent als redenaar werden in LA RÉVEILLÈRE LÉPAUX erkend, maar stuursche opgeblazenheid zonder waren moed, meende men in LE TOURNEUR DE LA MANCHE [2]) te moeten laken. In onze oogen hadden zij als *anti*-Terroristen eene aanbeveling boven den losbandigen en eervergeten voormaligen Burggraaf BARRAS, wien men Directeur had gemaakt, „om de Patriotten te doen zwijgen [3])." — Of niet de vrees voor het herstel van het Koningschap in Frankrijk, dat den terugkeer van den Stadhouder zou bevorderen, den blik der Bataafsche Ministers benevelde en hun het gelaat van enkele gematigde vrienden der vrijheid met wat al te zwarte tinten heeft doen schilderen? — In de Geschiedenis der omwenteling wordt de gewezen Hoogleeraar LANJUINAIS als een der fierste Girondins geroemd, die het geluk had gehad aan de guillotine te ontkomen. Wij zouden ons geneigd hebben gevoeld, zijne mannelijke rondborstigheid onvoorwaardelijk te huldigen, ware het niet dat de Bataafsche Ministers hem nageven, dat hij „onder den schijn van moderatie een der snoodste vervolgers van de Patriotten" was geweest, en dat

---

1) Uit de nalatenschap der HH. CROISET en VAN TOULON.

2) »*Le Tourneur*, ancien camarade de CARNOT au corps du génie, et son ami, avait travaillé sous lui au Comité de S. P." — CARNOT, *Mémoires*, t. a. p. p. 559.

3) Depéche van BLAUW en MEYER, ontcijferd 25 November 1795.

op zijn voorhoofd de huichelarij" als ware het te lezen stond. — Doch vooral in dien onversaagden Representant duchtte men niet slechts een Koningsgezinde [1]), maar zelfs „het hoofd der *Conspiratie.*" BLAUW en MEIJER herinneren, hoe hij na den 31sten Mei, dat is na den val van VERGNIAUD en diens lotgenooten zoo wel als die edele slagtoffers, buiten de wet was gesteld; en hoe geloofwaardige lieden verzekerden, dat hij zich gedurende dien tijd en tot zijn terugkeer in de Conventie, „onder de Chouans in de Vendée" opgehouden had. — Van „hetzelfde allooi" hielden zij BOISSY D'ANGLAS [2]), HENRI LA RIVIÈRE en DOULCET.

Stel, men had te 's Hage met vastberadenheid het hoofd geboden, zoodat de Negotiatie slepende ware gebleven of voor „mijnheer den Abt," en REWBELL in stede van een schitterende uitkomst, niets dan teleurstelling had gebaard; onberekenbaar is het van welken invloed dit verzet had kunnen zijn bij de hand over hand toenemende gisting der gemoederen in Frankrijk, die meer en meer tot eene Restauratie of ten minste tot den constitutioneel-monarchalen regeringsvorm neigden. — Zij die zulk een ondragelijken hoogmoed aan de vreemde Natiën deden gevoelden, werden keer op keer door de muiterij en woelingen der wrokkende Parijsche bevolking, gelijk door de uitbarsting van het algemeen misnoegen in de Departementen bedreigd, op den 12den Germinal, op den 1sten Prairial, op den beruchten 13den Vendémiaire, toen NAPOLEON BONAPARTE de burgerij door

---

1) THIERS, *Hist. de la Révol. Franç. IV.* 455 (Chap. XI): »On regardait alors comme royalistes secrets MM. LANJUINAIS et BOISSY D'ANGLAS, HENRI LA RIVIÈRE, LESAGE d'Eure-et-Loir."

2) In meer voegzame uitdrukkingen noemen de Bataafsche Ministers in eene depêche van 21 Aug. 1795 aan den Griffier QUARLES, den Representant BOISSY D'ANGLAS, »een der respectabelste Leden van 't Gouvernement, en die zeer veel invloed heeft." — LARIVIÈRE en DOULCET behoorden tot de Girondins, even als LANJUINAIS. THIERS, T. IV Ch. V. 221.

schrootvuur wegmaaide — om niet van ontelbare min-beteekenende oproerige bewegingen te gewagen. — Het bestaan der Republiek was nooit zoo hagchelijk. Hooren wij verder de mededeelingen van de wèlonderrigte Bataafsche Ministers. — Zelfs na het bloedbad door den jeugdigen, reeds onverbiddelijken Corsikaan aangerigt, hielden BLAUW en MEIJER in hunnen revolutionairen ijver, het gevaar voor niet geweken; — „zoolang wij, zeiden zij [1]), in het hoogste Bewind menschen zien, die wij in ons geweten houden voor gedecideerde Royalisten, of die het Volk en de Vrijheid een kwaad hart toedragen. — Daar vandaan, — dus vervolgen zij, dat van het oogenblik dat het evenement van den dertienden Vendémiaire heeft plaats gehad, men niet alleen geen goed gebruik daarvan heeft gemaakt, om de vijanden des Volks te onder te brengen, maar dat men integendeel op nieuw gearbeid heeft om de *reactie* te begunstigen. — De Representant LANJUINAIS had even vóór de attaque nog alle pogingen aangewend om een transactie te bewerken tusschen de Conventie en de Sectiën: en wij zijn onderrigt dat de Leden van *La Montagne*, die zich alle natuurlijk voor verloren moesten achten indien de Sectien inderdaad gezegepraald hadden, zooals dan geschied zou zijn, heimelijk ordre hebben gegeven om de attaque te vèrhaasten. Dit is een feit, op welks echtheid men staat kan maken." — Als zeer dubbelzinnig stellen onze Ministers de houding van CAMBACÉRÈS voor, die al had de 13e Vendemiaire een anderen uitslag gehad, voor zijn leven geene vrees scheen te koesteren. — Op de levendige schildering van die beslissende angstvolle uren, waarin de Leden der Conventie stonden vermoord te worden, had hij met koele onverschilligheid geantwoord: „Welnu, laten zij ons vermoorden! wij moe-

---

[1]) Onteijferde depêche van 20 Oct. 1795 aan het Comité diplomatique van Holland.

ten weten te sterven," eene taal, die om hare kloekheid uit iederen anderen mond met geestdrift zou zijn toegejuicht, maar die bij CAMBACÉRÈS meer het kenmerk had „van eene *strafbare* gerustheid, dan van een waren heldenmoed;" — woorden die bezwaarlijk anders te verklaren zijn, dan dat de oud-Koningsmoorder *sansculotte* [1]), naderhand Hertog-Aartskanselier, toen reeds niet onbepaald aan de Republiek verkleefd was. — Anderen dorsten nog verder gaan. „Wij hebben, melden BLAUW en MEIJER, den 1sten Prairial sommigen zelfs in de hitte van het gevaar zich hooren beklagen, dat zij nog geen zoogenaamden constitutionelen Koning hadden ingeroepen;" — welke uitdrukkingen echter in de ontzetting van het oogenblik kunnen ontvallen zijn. Tot die factie werd de Dichter CHÉNIER gerekend, die, zeide men, de kroon in een ander geslacht wilde overbrengen; men beweerde zelfs dat er een Agent naar Engeland gezonden was „om dit te negotieren." Van eerzucht brandende zou CHÉNIER het hierin eens geweest zijn met „de constitutionele *clique*," in welke Mevrouw DE STAËL [2]) een groote rol speelde, onder wier leiding de Leden op een buitengoed van een' der *Montmorency's* vergaderden. Toch had CHÉNIER het vertrouwen der Bergpartij nog niet verloren, maar de Bataafsche Ministers merkten aan, „wij gelooven dat men zich deerlijk in hem bedriegt." — Aan TALLIEN zou men nimmer vergeven, dat hij den 1sten Prairial [3]) de Tribune beklommen

[1]) *Choix de Rapports, opinions et discours* T. XII. 390 (16 Junij 1793). De latere Hertog van Parma, wien HACQUART in 1811 zijn *Style de la procédure civile* opdroeg, had vroeger de beslissing in burgerlijke zaken aan gezworenen, bij voorkeur *sans-culottes*, willen opdragen.

[2]) THIERS, *Hist. de la Révol. Franç.* T. T. IV. Ch. XI. p. 457. „Madame *de Staël* — avait ouvert son salon où elle satisfaisait le besoin de déployer ses facultés brillantes. — On disait que mad. *de Staël* intercedait pour des émigrés. — *Legendre* la dénonça formellement à la tribune."

[3]) THIERS, T. IX. Ch. IX. p. 381. „Il ne faut plus de *demi-mesures*, dit *Tallien*. — Vengeance, citoyens, hâtons nous de les frapper" enz.

had met eene talrijke lijst tot vogelvrij-verklaring van Leden der Montagne. — Voorts vond men er niet weinigen, die in het regtsgeding van LODEWIJK XVI voor het beroep op de Natie gestemd hadden en zich nu met de mogelijkheid van eene verzoening met het Stamhuis [1]) vleiden. — In 't kort, onze Diplomaten meenden, dat zoo de Republiek als door een wonder, andermaal had gezegevierd, desniettemin de toekomst hoogst zorgelijk bleef; dat het gevaar hen, zoo schreven zij, „als een dief in den nacht kon overrompelen." — Zoowel bij de Bergpartij als bij het *côté droit* der Conventie was SIEYES in haat, hij die door zijne geschriften, den terugkeer der vogelvrij-verklaarde 73 Gedeputeerden (Girondins en geestverwanten) had teweeg gebragt, — hoewel hij tot de Montagne scheen over te hellen. Een treffend blijk van verfoeijelijke partijzucht: BLAUW en MEYER bij den Zweedschen Ambassadeur STAËL ten disch genoodigd, vernamen in dien kleinen kring, van twee voorname Leden die tot een andere rigting dan die der Montagne behoorden, dat men deze te vroeg het masker had doen afligten, hetgeen met het inzigt had plaats gehad, om hun zooveel te beter op het lijf te kunnen vallen! — LANJUINAIS [2]) had na de gebeurtenissen van den 13en Vendémiaire de onverschrokkenheid gehad, de op dien dag gebezigde wreede maatregelen „een *massacre*" te noemen, en op een hoogen toon de loslating van eenige gevangenen geeischt. Zijn moed boezemde zijnen tegenstanders schrik in: niemand dorst hem aanklagen. Terwijl de Koningsgezinden in het gansche Leger krielden en de beste officieren werden ontslagen, tegelijk met een groot getal ambtenaren (bij het bureau der Marine alleen *tachtig* Commiesen), bevond de Diplomatie

---

1) BLAUW en MEYER drukken dit revolutionair uit door de woorden: »vermeenen — nog een middel te hebben om *met den Tyran te composeren*." (Depêche van 20 Oct. 1795).

2) »Die *Catilina*" noemen hem BLAUW en MEYER.

zich „in de trouwlooste handen." Van den bekwamen onderhandelaar der Republiek te *Bazel*, den oud-Markies BARTHÉLEMY, verzekerde men onbewimpeld, dat hij „een *Royalist*" [1]) was; dat hij nimmer de waardigheid der Republiek had gehandhaafd; dat hij Emigranten bij zich ontvangen en integendeel den vervolgde Patriotten bescherming geweigerd had. Men had de veerkracht niet hem terug te roepen, en rekenschap van zijn gedrag te vorderen; — men vergenoegde zich zijne gedragingen te bespieden. Zonder eenig middenpunt, zonder hoofden, onder welke zij zich zouden hebben willen scharen, vonden de Republikeinen zich van allen steun en klem beroofd. Voeg hierbij het voortdurend stijgend discrediet der Adsignaten, en de heerschende overtuiging, dat dit kwaad ongeneeslijk was, daar het „bij de Leden van het Gouvernement" huisvestte, die zelf met het Staatspapier handel drijvende, „*agioteurs* en opkoopers der goederen" waren! Nog eens: voor zulke lieden, onder welke op zeldzame uitzondering na, fielten [2]) en schurken den boventoon voerden, had de Nederlandsche Republiek zich uit kortzigtige zwakheid vernederd. Met welke vrucht? met welke eensgezindheid en goede trouw in het ten uitvoer leggen van de bedingen van het Tractaat? met welke zekerheid dat de ten laatste, vrij- en onafhankelijk verklaarde Staat onmiddellijk als zoodanig door de met Frankrijk thans bevriende Mogendheden, in de eerste plaats, door Pruissen erkend en geëerbiedigd zou worden? met welken

---

[1]) CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolut. Franç.* T. III. 257 schrijft ook van BARTHÉLEMY: »le Directoire le savait au fond partisan d'une restauration royaliste." Z. ook T. I. 57, 98, T. II. 163.

[2]) Van den Representant RICHARD getuigen BLAUW en MEIJER (aan QUARLES 23 Aug. 1795), dat hij ons Vaderland een zeer slecht hart toedroeg. Zij hielden hem voor »een man *zonder eenige de allerminste morele principes*, die God weet welke *vues* hij gehad heeft sedert het oogenblik, dat hij met zulk eene importante missie (naar Holland) is gechargeerd geworden." — Verg. Bijlage XXI bl. 119.

waarborg, dat de nieuwe Bataafsche Republiek aan de onderhandelingen over den Algemeenen Vrede op het te beleggen Congres, zelfstandig en toch door haren Bondgenoot eerlijk en met warmte verdedigd, deel zoude kunnen nemen? met welke uitzigten eindelijk op het herkrijgen van de haar ontweldigde Koloniën, van hare rijk beladen schepen, op het herstel van haren deerlijk geknakten en vervallen, nog onlangs onmetelijken zeehandel? of zoo deze door den oorlog met Groot Britannië en door de kaapvaart onveilig gemaakt of gestremd, reddeloos verloren scheen, met welk vertrouwen op het voorgespiegeld onbelemmerd handelsverkeer der beide, zóó innig verbonden Zuster-Republieken?

Wij willen bij deze punten, zoover ons bestek dit toelaat, achtervolgens stilstaan, na vooraf van de plegtige erkenning der duurgekochte onafhankelijkheid van Nederland in de Nationale Conventie te Parijs, van de buitengewone Ambassade van den Gelderschman C. H. VAN GRASVELD [1]) en van den Groninger A. J. DE SITTER, door H. H. Mog., met de overbrenging der ratificatie van het Tractaat van Alliantie belast en van de officiëele ontvangst der Bataafsche Ministers-Plenipotentiarissen reeds zoo lang in de hoofdstad aanwezig, vlugtig melding te hebben gemaakt. Kon de zending van een Medicinae Doctor uit Nijmegen [2]), geimproviseerd Diplomaat, bezwaarlijk een indrukwekkend, veelmin onder de toenmalige omstandigheden, een luisterrijk *début* beloven, en moet men aan het verhaal van BLAUW geloof slaan, zoo liet de verschijning der Ambassadeurs en hunne Aanspraak in de Conventie, uit het oogpunt der nationale waardigheid al te veel te wenschen. — Zij, die later van nabij in de gelegenheid waren, VAN GRASVELD te zien en te lee-

[1]) Bijlage VI bl. 26 volg. (5 Junij 1795).

[2]) Z. wegens CAREL HENDRIK VAN GRASVELD, Mr. C. L. VITRINGA, *Gedenkschrift*, Eerste Stuk (1857) bl. 33--36.

ren kennen [1]), roemen zijne vlugge geestvermogens, zijne grondige kennis van de fransche taal en sierlijke welsprekendheid, die met veel vrijmoedigheid, met beschaafde manieren en een bevallig en indrukmakend uiterlijk gepaard, eene nietgewone vereeniging van diplomatische gaven en eigenschappen aanduidden. Maar had hij in de praktijk der Geneeskunde, den tot het bekleeden zijner hooge betrekking vereischten *tact* in een vreemd Land, zoo eensklaps kunnen verkrijgen? Of welk droevig figuur maakte hij met zijn Ambtgenoot tot Neêrlands oneer?

„Kort daarop, dus luidt het berigt van BLAUW [2]), zag men te Parijs verschijnen de Heeren Ambassadeurs Extraordinair GRASVELD en DE SITTER. Zij ontvingen van bijna geen één Hollander eene visite, en de Schrijver had alle mogelijke moeite om zijne Landgenooten te bedwingen, dien Heeren Ambassadeurs geene onbeleefdheden aan te doen. Bij hunne komst had hij hun gezegd, dat waar hij hun ook van dienst kon wezen, zij slechts te spreken hadden. Hij verwachtte dat zij hem ten minste over hunne Aanspraak zouden geraadpleegd hebben" [2]); sedert vier maanden het terrein betreden hebbende, meende BLAUW beter dan die aankomelingen te weten, wat al dan niet „gepast ware in het publiek te zeggen." Maar neen: in hunne zelfgenoegzaamheid begaven zij zich naar de Conventie, door „geen één Hollander geäccompagnerd, en zij deden voorzeker de *zotste* Aanspraak, die ooit door een Ambassadeur in die Vergadering gedaan is. Zij spraken van droomen en illusiën, van *eene aanstaande gouden Eeuw*, en dat op een tijdstip dat de arme Parijsche burgers van honger door gebrek aan brood vergingen, en men de klagten tot in de straten hoorde!" Acht dagen daarna, maakte men zich dan

---

[1]) Hij overleed te 's Bosch 26 Mei 1842.

[2]) *Memorie* fol. 41—43.

ook openlijk in den schouwburg met dit fraai début der Ambassadeurs lustig; in een *vaudeville* werd hunne rede „*geparodieerd*," en met hunne personen de spot gedreven. Een vinnig Koningsgezinde vroeg hun in een vlugschrift af, of zij gekomen waren om met de ellende der Franschen den draak te steken? En zelfs de verarmde uitgeputte Nederlandsche Natie, als wier Vertegenwoordigers V. GRASVELD en DE SITTER, in het uitstekendst diplomatisch karakter waren opgetreden, hoe kon zij één oogenblik wanen, die gulden eeuw te gemoet te gaan [1])? hoe konden hare Gezanten zonder verzaking der voorouderlijke opregtheid, die walgelijke onwaarheid verkondigen? Het was er mede als met de vlaggen der beide Republieken in de Conventie prijkende, die gelijk de President LOUVET in opgewonden taal voorspelde, „te zamen de zeëen zouden beschaduwen!" IJdele snorkerij!

Van de erkenning der onafhankelijkheid van de Bataafsche Republiek, tot den Vrede van Campo-Formio (17 October 1797).

Met meer zelfvoldoening, met wèlverdiende toejuiching van hunne Landgenooten te Parijs, die de onvermoeide pogingen van BLAUW en MEYER van nabij hadden gadegeslagen, werden deze Ministers-Plenipotentiarissen eerlang in openbaar gehoor bij de Nationale Conventie als zoodanig toegelaten en bij eene wet formeel met dien titel begroet [2]). — Ook de broederkus — wèl was het een *Judas*-kus — mogt aan de plegtigheid niet ontbreken. — En zoo scheen men dan nu na al die angstvolle slingeringen, het rustpunt bereikt te hebben, want van het doel zelf was de Republiek,

---

[1]) VITRINGA, t. a. p. — En verg. Bijlage VII bl. 29 volg.

[2]) 4 Messidor, 23 Junij 1795.

juist door het treffen der Alliantie met Frankrijk, meer dan ooit verwijderd; de vrede met het Comité de Salut Public, was immers de oorlog met de Kabinetten van Londen en Weenen [1]; — en zou men een geheel tijdperk door, tot onherstelbaar nadeel van Handel en Koloniën, met de Britten hebben te strijden, nog twee en een half jaar moesten verloopen, eer de zegevierende Opperbevelhebber van het Fransche leger in Italië, BONAPARTE, den Keizer van Duitschland de wet voorschreef; — bijna even lang duurde het, eer het Hof van Berlijn zich eenigermate met de nieuwe orde van zaken in Nederland verkoos in te laten. En schoon met uitzondering der Mogendheden, tegen welke Frankrijk alleen of wel de verbonden Republieken krijg voerden, de aloude diplomatische betrekkingen in 't algemeen van lieverlede hervat werden, was het er verre af, dat hiermede tegelijk het vroeger aanzien van den Staat in de rij der Maggten van Europa zou herboren zijn. Het geloof van het buitenland aan den druk der vreemde heerschappij; de tegenwoordigheid van een Franschen Veldheer [2] in ons midden, aan het hoofd der vereenigde troepen gesteld; van een' Minister wien men doorgaans naar de oogen zag en die, hoe weinig persoonlijk aanmatigend, ja zelfs bescheiden en welwillend FRANÇOIS NOËL dan ook ware, nu en dan ingevolge bekomen last uit Parijs, Vertoogen indiende die als bevelen werden ingewilligd of gehoorzaamd, zulk een ongelijke verhouding kwam te dikwerf, tot in 's Lands Vertegenwoordiging aan het licht, om voor den blik — wij zeggen niet van de scherpziende Diplomatie, maar zelfs van den meest oppervlakkigen en vlugtigen beschouwer verborgen te blijven. Van tijd tot tijd verschijnen onze Staatslieden, vóór hun vertrek naar deze of gene Hoven, ter Nationale Vergadering;

---

[1] *Dagverh. der Handel. van de Nationale Vergadering*, V. 802.

[2] MOREAU, BEURNON VILLE; DEJEAN (ad interim).

zij spreken er waardige, vaderlandlievende taal of ontvangen van den Voorzitter, op achtbaren toon, aan het voorgeslacht ontleend, wèl te behartigen wenken. Toch is het onloochenbaar, dat de indruk van het geheel eene zigtbare zwakheid, zoo niet moedeloosheid verraadt; dat immer en in alles de Alliantie met „den grooten Bondgenoot" verlammend werkte en de Bataven in hun eigen gevoel ieder oogenblik krenkte en vernederde. Raadgevingen en teregtwijzingen uit eene zoo onreine bron, als die der Leden van het Comité de Salut Public of van het Directoire overgebragt in uitdrukkingen, met het begrip van een vrij Volksbestaan kwalijk te rijmen, wekten meermalen regtmatige verontwaardiging, maar die zich in ijdele klagten oploste. Bemoeijingen met onze huishoudelijke aangelegenheden, hoe grievend en ongepast, werden met redenen vergoelijkt, die de voogdij van het Fransch Bewind over eene onmondige Natie moesten bestendigen; over dat Nederland sedert twee eeuwen gewoon zich zelf te besturen, toen de Verlossers, nu zóó fier, onder de ergste Dwingelandij den nek bogen. Eerst was men ernstig en dringend vermaand geworden, eene Nationale Conventie bijeen te roepen en alle gewestelijk en plaatselijk belang te doen zwijgen [1]); vervolgens had NOËL de spoedige bewerking en overweging van eene Constitutie, die de een- en ondeelbaarheid der Bataafsche Republiek zou verzekeren, met nadruk aanbevolen [2]); — hij hield het Direc-

[1]) Aanvankelijk was het Fransch Bewind op het punt der bijeenroeping van eene Bataafsche Conventie, dobberend. „Il est un point épineux qui peut être susceptible de controverse: c'est celui de la convocation prochaine ou reculée d'une Convention Batave. Il semble en dernière analyse qu'il est sage de *l'ajourner* encore," enz. Verg. de eerste Instructie voor den Minister NOEL (Bijlage VIII bl. 35); maar z. ook de tweede, van 2 Januarij 1796 (Bijlage XIV bl. 95 volgg.) waarin de onmiddellijke „*ouverture de la Convention*" werd aangedrongen.

[2]) Nota's van NOËL 20 Julij en 8 Aug. 1796. Antwoord der Nationale Vergadering 27 Julij, 17 Aug. 1796. *Dagverh.* II. 409, 639, 564.

toire geregeld op de hoogte van den traag voortgaanden arbeid, en eindelijk ontzag de Fransche Regering zich niet een bepaalde voorkeur uit te spreken, die ten gunste van het ten laatste aangeboden Plan van Constitutie natuurlijk werd misbruikt. Hoe? — over en weder, waren te 's Hage, zoowel als te *Madrid*, te *Berlijn*, *Kopenhagen*, *Stockholm*, *Lissabon* en elders Nederlandsche en uitheemsche Ministers aangesteld, en toch, weinige dagen vóór de stemming in de Grondvergaderingen over de ontworpen Staatsregeling, dorst men het Bataafsche Volk te gemoet voeren, dat de uitoefening van dit schoonste regt van vrije Natiën, het vestigen namelijk eener Constitutie, het *wederom* onder de Mogendheden van Europa rangschikte [1])! Had dan niet, zoo barstte men niet te onregt uit, het Fransch Bewind met datzelfde Volk, ten tijde dat er naauwelijks een flaauwe hoop eener Nationale Vergadering flikkerde, en er nog geen zweem eener vaste Constitutie daar was, „eene of- en defensive Alliantie verzocht en gesloten, en de Fransche Republiek door den naauwsten band van vriendschap met de Bataafsche verzusterd? Indien wij heden geen Gemeenebest meer zijn, hoe zullen wij de voldoening der verbindtenissen vorderen, die onze Voorvaders door de geheele wereld hebben gesloten? Is en blijft dan het Bataafsche Volk ten tijde eener Tusschen-Regering, daar het zich wapent om aan te vallen, om landingen te beproeven, een roover van publieke wegen? een zeeschuimer, om buit te maken uitgerust [2])?" Niet vreemd derhalve, dat velen zich de politieke *nietigheid* der misvormde Republiek niet konden ontveinzen; terwijl zij die de diplomatische loopbaan werkdadig zouden betreden, zich niet veel meer dan een riem onder het hart konden steken door op

---

1) Nota van den Minister NOËL, 20 Julij 1797. *Dagverhaal der Nat. Verg.* VI. 530 volg.

2) *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. 627 (27 Julij 1797. Advies van WITBOLS), verg. met *Dagv.* IV. 466 (13 Januarij 1797. Advies van GREVE).

het luisterrijk verleden te wijzen, dat men aanvankelijk poogde te herscheppen. „Reeds bespeurt men, zoo sprak de tot den Hertog van Wurtemberg afgevaardigde begaafde, ietwat excentrische Minister-Plenipotentiaris STRICK VAN LINSCHOTEN; — reeds bespeurt men de uitwerkselen van dat herlevend gewigt, hetwelk het Bataafsche Volk eertijds in de politieke weegschaal van Europa uitmaakte, en eerlang weder zal kunnen doen gelden [1]). Immers heeft ul. vaderlijke zorg, Burgers Representanten, de vernielde Land- en Zeemagt der Republiek in eenen staat gesteld, dat de vijanden op nieuw voor beiden beginnen beducht te zijn. Immers heeft deze Vergadering een geheel nieuwen glans doen neêrstralen op onze Republiek van de zijde der buitenlandsche Mogendheden; vele beijveren zich reeds haar die achting te betoonen, welke alle beschaafde Volken haar moeten toedragen. Grootsch op de eer, eene Natie te vertegenwoordigen, wier politieke herschepping haar tot den glansrijken staat harer groote Voorvaderen bestemt, en door de waarheden der wijsbegeerte, en de ondervinding en menschenkennis ondersteund, zullen de hoofsche zeden en gewoonten, hoewel deze altijd bij vreemde Mogendheden eerbiedigende, mij nooit mijne Republikeinsche grondbeginselen doen verloochenen; steeds indachtig aan het karakter van een vrij Volk, zullen alle mijne handelingen daarnaar, en ten meesten voordeele van dit Volk ingerigt zijn." De tijdelijke President [2]), een derzulken, die de aanneming van het Plan van Constitutie verlangden, uitte ongeveer in den geest der Nota van den Franschen Gezant, den wensch, dat „door het daarstellen van een vasten Regeringsvorm, de Republiek wederom dien rang onder de Mogendheden van Europa zou hernemen," dat zij, als van

1) *Dagverhaal*, 28 Julij 1797, VI. 641 volg. STRICK was eenige maanden vroeger uit Duitschland, van eene diplomatische reis zonder officieel karakter, teruggekeerd. *Dagverhaal* V. 236 (14 Maart 1797).

2) W. H. TEDING VAN BERKHOUT. *Dagverhaal* VI. 642.

ouds, van hare vrienden en Bondgenooten geëerd, van hare vijanden gevreesd zou worden.

Dat de zamenkomst der Algemeene Vertegenwoordiging van Nederland op den 1 Maart 1796, door Holland en door de voorstanders der eenheid van den Staat in de andere Gewesten zoo vurig begeerd, op onze diplomatische betrekkingen niet ongunstig had gewerkt [1]), laat zich gereedelijk aannemen. Wij hebben daarvan elders de redenen ontvouwd. Aan de bepaling van het Reglement van Orde voor de Nationale Vergadering, dat geen Lid een voorstel over de internationale betrekkingen mogt doen dan na voorafgaande mededeeling aan de *Commissie van Buitenlandsche Zaken* [2]), werd stipt de hand gehouden. Ook in uiterlijke vormen, waar die sints lång gebruikelijk, in de aanraking met de Leden van het Corps Diplomatique bezwaarlijk konden nagelaten worden, volgde men trots de nieuwigheidszucht en den afkeer van eene versleten rigting, de gevestigde gewoonte. Eerst in de Tweede Nationale Vergadering, na het afstemmen van het Plan van Constitutie, in September 1797 geopend, kwam de vraag ter sprake, of niet ten gevolge van het bestaan der Commissie van Buitenlandsche Zaken, de post van *Agent*, die even als in de dagen van H. Ho. Mog. de Nota's en Memoriën of Resolutiën aan de vreemde Ministers overhandigde, thans als overbodig vervallen kon [3])? — Zoo herinnerde veel, ten minste in toon, deftigheid en afgemetenheid, aan hetgeen voorheen plagt te gebeuren [4]); zelfs zij die eerst

[1]) JOHAN VALCKENAER tot daartoe zelf Lid der Nationale Vergadering, maar nu als Minister naar Spanje zullende vertrekken, verklaarde, dat hij die Vergadering »*als het eerste middel* beschouwde, om aan het Bataafsche Gouvernement dat aanzien, die *consideratie* terug te geven welke hetzelve nooit had behooren te verliezen." (27 Mei 1796).

[2]) *Inleiding tot eene Gesch. der Nederl. Diplomatie*, Eerste Gedeelte bl. 49 volgg.

[3]) *Dagverh.* VII. 40 (7 September 1797).

[4]) Men twistte nog den 6 December 1796, of de Minister BANGEMAN HUY-

na de omwenteling in zaken van Regering waren gekomen en bij verschilpunten van Staatsregt in de parlementaire debatten niet zelden door hartstogtelijken ijver werden vervoerd, predikten bezadigdheid en omzigtigheid waar men tegenover het buitenland, gevaar liep mis te tasten. De heftige maar gemoedelijk-eerlijke VAN HOOFF, onder anderen, was van oordeel, dat de behandeling van zulke teedere onderwerpen in een talrijke Vergadering, onstaatkundig en nadeelig was; dat de Vergadering zelve hiervan overtuigd was geweest, toen zij eene *Commissie van Buitenlandsche Zaken* had ingesteld; dat de Commissie, uitgenoodigd in de Vergadering opening van deze of gene geheimen van Staat te geven, dikwijls geen voldoend berigt zou kunnen uitbrengen, wilde zij niet 's Lands veiligheid in de waagschaal stellen. Dat men immers ook de geheimen van andere Mogendheden zou moeten bloot leggen, en dat deze in een Gouvernement geen vertrouwen kunnen stellen, van welks geheimhouding en vastheid zij niet verzekerd zijn [1]).

Maar die vastheid en de daaruit voortspruitende veerkracht, waar kon de Bataafsche Conventie die aan den dag leggen, van binnen door de meest strijdige inzigten verdeeld, van buiten door den overmoed der Clubs, met de Leden der minderheid heulende, benaauwd en belaagd? Waar zou zij die ten toon hebben kunnen spreiden, nadat het Volkenregtelijk beginsel van gelijkheid nergens meer dan in het Tractaat van Alliantie met de Fransche Republiek geschonden en vertreden was? Hieraan toch, aan dit ongeneeslijk euvel was meer te wijten dan aan het verzwakt en gezonken stoffelijk vermogen van het Gemeenebest. „Ik weet, zeide de bij het Hof van Kopenhagen be-

GENS wel na zijne eedsaflegging tot de zending naar Denemarken, in den armstoel, bevorens daartoe bij H. Ho. Mog. gebruikt, plaats mogt nemen. *Dagverh.* IV. 214.

1) *Dagverh.* VI. 302 volg. (22 Junij 1797).

noemde Minister BANGEMAN HUYGENS, ik weet, dat uwe Ministers buitenslands niet meer zijn, hetgeen zij in vorige tijden waren, toen de vrijheid, de industrie en werkzaamheid der Bataven Nederland tot dien trap van grootheid en aanzien hadden gebragt, dat de Bataafsche vlag het sieraad der zeeën was; toen eene vloot van 60 en meer schepen hunne Negotiatiën ter zijde lag [1])! Toen waren Neêrlands Ministers geacht en geëerd. Maar, ging de Minister voort, sedert die deugden, welke Nederland groot maakten, ook elders meer en meer hebben toegenomen, en de Bataafsche vaderlandsliefde, naarmate de welvaart der Republiek verminderde, ook afnam; sedert buitenlandsche invloed ons in deszelfs natuur zwak Gouvernement geheel ontzenuwde, en er niet zelden Regenten gevonden werden, die meer prijs op de gunst van vreemde Grooten stelden, dan op de achting hunner medeburgeren, — sedert moest het niet meer vreemd schijnen, dat de Ministers dezer Republiek dikwijls de speelballen van andere Hoven waren; dat zij alles ten gevalle van deze moesten doen, en bijna niets meer ten nutte van hun Vaderland konden uitwerken."

Hij, die aldus sprak en den Staat wel niet meer door den Engelschen of den Pruissischen invloed, niet door YORKE, HARRIS of THULEMEYER beheerscht zag, maar thans nog oneindig erger de speelbal van Frankrijk dan eertijds toen de Hertog DE LA VAUGUYON zoo doorslepen de tweedragt stookte en de Republiek aan de inzigten van het Kabinet van Versailles dienstbaar wist te maken, hoe kon hij in de nog overige hulpbronnen van Nederland, inzonderheid in „de gronden onzer Revolutie," of zelfs in de uitnemende talenten der meerderheid van de Nationale Vergadering, die er in slagen zou eene wèl geordende Constitutie en een krachtig Bewind te vestigen, het middel ontdekken, „om Nederland de vorige achting en aanzien te doen weder krijgen?" Hij, die

[1]) *Dagverhaal* IV. 215. (6 Dec. 1796).

het voor een beminnaar der vrijheid, voor een voorstander van waarheid streelend vond, de tolk der Republiek te zijn bij een Hof, dat in een der hagchelijkste tijdstippen waarin Europa zich ooit geplaatst zag, onder de leiding van BERNSTORFF zoo mannelijk de Neutraliteit van Denemarken had gehandhaafd, dat zooals BANGEMAN HUYGENS zich uitdrukte, „genoegzaam alleen, zonder hoop op bijstand, de bedreigingen der tegen de vrijheid gecoäliseerde Hoven durfde tarten, en door de wijsheid van het Ministerie de intrigues om ook dat Rijk in die verderfelijke Ligue te brengen, heeft weten te verijdelen,” hoe kon hij, die onze wakkere Voorouders, de ontsluiters van de Sont [1]) voor den geest had geroepen, zonder schaamte aan het door Frankrijk onderdrukt Nederland denken, terwijl het kleine Denemarken „zelfs den trotschen Brit” eerbied had afgeperst?

Of hoorde men niet, nu en dan, uit den mond van Bataafsche Vertegenwoordigers eene bedeesdheid, strijdig met elk begrip van een zelfstandig Volk? Er waren er, die hunne medeleden waarschuwden, „dat het onzen Bondgenoot, het Fransche Gouvernement, niet onverschillig kon zijn, hoe het inwendig Bestuur” hier te lande zou ingerigt worden. — „De Franschen, onze geälliëerden, zeide men, hebben ons reeds deswegens hun gevoelen, en hunne verwachting officiëel te kennen gegeven, — zonder zich op een meer dringende wijze in onze zaken te willen mengen. Maar laten wij ons niet bedriegen: wanneer deze *edelmoedige* Bondgenoot zal meenen gewaar te worden, dat wij de broederlijke raadgevingen reeds zoo dikwijls en zoo welmeenend herhaald, in den wind slaan, door het daarstellen eener Constitutie, zoo onderhevig aan *entraves* en verlammingen, waarvan het Fransche Gouvernement weinig nut zal zijn te verwachten hebben; dan Burgers Represen-

---

1) Antwoord van den President V. VAN HAMELSVELD; *Dagverh.* IV. 216. Verg. wegens het beleid van BERNSTORFF, CAPEFIGUE, T. I. 160, II. 25, 140.

tanten, doet zich bij mij eene zeer groote bekommering op, dat het daarstellen eener zoodanige Constitutie, bij onzen edelmoedigen Bondgenoot, een voor ons *doodelijken* invloed zal hebben, en wel van stonde aan bij de tegenwoordige Vredes-onderhandelingen [1]). Hoe kunnen wij van het Fransche Gouvernement verwachten, dat het bij de Vredes-onderhandelingen eenige de minste opofferingen, te onzen behoeve zal willen doen, ten einde, bij wijze van compensatie, de Nederlandsche Bezittingen, door den Brit overweldigd, aan ons te doen teruggeven [2])?"

Gewis, in de verwachting dat de gesloten Alliantie, de Fransche Regering tot vertrouwelijke en tijdige mededeeling van den stand van deze of geene Negotiatie, hetzij dan met Engeland, met den Keizer, met Pruissen of andere Mogendheden zou gedrongen hebben, had zich de Republiek al dadelijk teleurgesteld gezien, en BLAUW en MEYER waren niet in gebreke gebleven, nu eens over die verontrustende achterhoudendheid te klagen, dan weder onze lieden te waarschuwen, dat zij zorgen moesten met hunne voorslagen gereed te zijn, wanneer de zucht tot vrede blijken mogt tot ernstige Negotiatiën te zullen leiden. Was dit de veelbelovende broederschap van inzigten en belangen, te lande en ter zee, in Staats- en handszaken, in- en buiten Europa [3])? Of werd men niet te 's Hage spoedig genoodzaakt, de kronkelpaden, welke de Diplomatie der Fransche Revolutie in den sluijer der geheimzinnigheid gehuld had ingeslagen, naauwlettend te doen bespieden? Nog was het jaar 1795 niet verstreken, of hetgeen de Minister VAN HAEFTEN uit Weenen wegens het raadselachtig verblijf aldaar van den Markies DE POTERAT gemeend had te moeten

[1]) *Dagverh.* IV. 129 (28 November 1796. Advies van RABINEL).

[2]) *Dagverh.* IV. 130.

[3]) Z. Bijlage XXVI *Aperçu des bases sur lesquelles on pourroit établir un Traité de Commerce, entre la République Française et la République Batave.* — "L'Alliance entre deux Nations est une espèce de Fraternité politique," enz.

overbrieven, wekte bij het diplomatisch Comité van Holland zooveel argwaan, dat het wel duizend gouden rijders waardig scheen te weten te komen, wat toch die Fransche zendeling in het schild voerde [1]). De opmerker, dien men onzerzijds te *Bazel* had geplaatst, JAN DE WITT, werd zonder dit geldelijk offer, door den Markies zelf vrij getrouw ingelicht, te oordeelen naar het omstandig en aannemelijk verslag, in zijne depêche vervat. Maar kon zulk een versche ervaring van de minachting waarmede de zwakkere Bondgenoot was bejegend, voor de toekomst vertrouwen schenken? Ook te *Londen* — men erkende het op de gedane vraag — had het revolutionair Bewind achterbaks de gemoederen gepolst; al was dit nog vèr van eene geregelde Negotiatie tot een aanstaanden Vrede, en al had de zending van een' Agent [2]) naar Engeland enkel ten oogmerk, om onder het voorwendsel der uitwisseling van krijgsgevangenen, den staat van dat Rijk en den géest des Volks van nabij te onderzoeken, wat behoefde dit alles voor eene Zuster-Republiek verholen te blijven? Van achter bleek toch eerlang, en de Minister van Buitenlandsche Zaken CHARLES DELACROIX [3]) kwam er voor uit, „dat het waar was, dat zich van wege Engeland iemand aangediend had om over den Vrede in onderhandeling te treden;" dan dit was *zóó indirect* geweest, en de persoon daarmede belast, zoo weinig van de vereischte volmagt voorzien, dat het Directoire die aanzoeken „zonder ze zelfs te hooren," had afgewezen.

1) Bijlage XXVIII bl. 139 (QUARLES aan VAN HAEFTEN, 3 Nov. 1795).

2) De depêche van BLAUW en MEIJER aan QUARLES, 13 November 1795, noemt hem MONNERON. (MONTRON? een vertrouweling van TALLEYRAND, *Capefigue*, *l'Europe depuis l'avénement du Roi* LOUIS PHILIPPE, XII. 212).

3) *Histoire du Directoire Exécutif de la République Française depuis son installation jusqu'au* 18 *Brumaire* (Paris 1801) T. I. 7. — *Capefigue*, *L'Europe pendant la Révolution*, T. III. 215 schetst *Delacroix* als „esprit *doux*, *conciliant*;" — iets vroeger p. 198 komt hij voor als „*acharné* contre les terroristes," enz. en p. 180 wordt van zijne *aigreur* gesproken!

Zooveel hadden de Bataafsche Diplomaten met hunne navraag gewonnen, dat met die opheldering, in de krachtigste bewoordingen de stipte naleving der verbindtenissen tusschen de beide Republieken werd beloofd; in al hare uitgestrektheid, „*dans toute leur latitude*," zeide de Fransche Minister, zouden die geëerbiedigd worden: men kon daarop staat maken 1).

Doch indien die verzekering opregt en wèlgemeend was, welk uitzigt bestond er van de zijde des vijands, dat onze Koloniën „door den Brit overweldigd," bij den Vrede gaaf zouden worden teruggegeven? Het gold voor ons eene levensvraag 2), en het Kabinet van St. James wist maar al te wel, dat het Nederland nergens gevoeliger kon treffen. Onze Diplomaten mogten beproeven, den Franschen de volle waardij dier afgelegen Bezittingen voor een handeldrijvende en Zeemogendheid te doen beseffen, met welk redelijk vertrouwen kon men zich inbeelden, dat terwijl de Koning van Pruissen, de Duitsche Vorsten en de Keizer den linker-Rhijnoever en de Oostenrijksche Nederlanden zonder krachtige tegenspraak afstonden 3), onze Bondgenoot kans ziende op de voor Frankrijk meest voordeelige wijze den Vrede met Groot-Britannië te sluiten en dien tot verademing behoevende, enkel in het belang der Bataafsche Republiek, de teruggave van *alle* onze Volkplantingen met onwankelbare trouw zou eischen? En daarentegen,

1) *Secrete* depêche aan QUARLES, 7 December 1795.

2) Bijlage XXIII bl. 111: *Projet de Limites.* — „Ses pertes: nous ne parlons pas de celle de ses Colonies: il faudrait *rayer* la République Batave du tableau des Puissances, si elle ne les recouvrait pas."

3) JAN DE WITT na met POTERAT te Bazel gesproken te hebben, meldde reeds den 28 October 1795 wegens de neiging tot Vrede van het Kabinet te *Weenen*, „dat de Vereeniging der Nederlanden (Belgie) aan de Fransche Republiek, geen *obstakel* zoude wezen; zelfs niet de boorden van den Rhijn." Z. Bijlage XXVIII bl. 140 en CAPEFIGUE T. II. 283. — POTERAT overleed in 1808, in de gevangenis (au Temple).

wie bedacht met welke kunstgreep, van de zwakheid en onberadenheid van WILLEM V misbruik makende [1]), de Engelschen zich aanvankelijk in het bezit van sommige dier Koloniën hadden gesteld, moest niet veeleer gelooven, dat hetgeen zij met list en voor de leus *in bewaring* hadden genomen, uiterst moeijelijk bij Tractaat weder uit hunne handen zou te bekomen zijn? dat althans de afstand van deze of gene eilanden, van het voor de Beheerschers van Hindostan onontbeerlijke *Ceylon*, onder de eerste bedingen zou behooren? „In den loop van dit jaar, zegt de jongste Lofredenaar van PITT, bragten wij onze wapenen in Azië en Afrika over. — De verovering van Holland door de Franschen, noopte de Engelschen zich van de oude Koloniën dier Republiek meester te maken. *Ceylon*, de Molukken en eenige andere eilanden gaven zich zonder slag of stoot over. Wij zonden een kleine vloot naar de Kaap de Goede Hoop; de schepen stonden onder het bevel van Sir GEORGE ELPHINSTONE [2]); de troepen onder dat van Sir ALFRED CLARKE. Men kon niet meer dan 1600 man van alle wapenen ontschepen; de Hollandsche krijgsmagt was veel talrijker, maar bestond meest uit gewapende burgers en uit Hottentotten. Men had weldra bij dien ongeregelden tegenstand de zege behaald, en zoo werd die gewigtige Volkplanting ons eigendom [3])."

Wat de Vredes-onderhandelingen aangaat, op welke daar straks als destijds hangende werd gezinspeeld, maar die van tijd tot tijd, hetzij bedektelijk of in 't openbaar tusschen Engeland en de Fransche Republiek hervat en weder afgebroken, eerst vijf jaren daarna te *Amiens* haar beslag zou-

1) Verg. hiervoren, bl. 88.

2) Verg. in het *Dagverh.* der Nat. Verg. IV. 275 volg. de Capitulatie door den Schout-bij-nacht *Engelb. Lucas* met den Admiraal ELPHINSTONE den 20 Aug. 1796 gesloten.

3) „Et cette importante colonie devint notre *propriété*," schrijft Lord STANHOPE, *William Pitt et son temps*, (uitg. van GUIZOT.) T. II. 330.

den krijgen, het was de een en andermaal mislukte poging van den grooten Britschen Staatsman PITT, om met behulp van den vroeger steeds gelukkig — behendigen HARRIS, thans Lord MALMESBURY, den door BURKE zoo vinnig gelaakten Vrede met de Fransche Koningsmoorders te bewerken. Die Negotiatiën zouden spoedig uitwijzen, of de dusgenaamde „grande Nation" Engeland kon noodzaken, den buit op Nederland veroverd of verraderlijk verkregen, te laten varen [1]), en tot zulken prijs den in veler oog toch reeds zoo vernederenden Vrede te koopen; — of niet integendeel op het vernemen van zoodanige vorderingen van de Fransche Regering te onzen behoeve, de reeds tot zekere hoogte, naar zich liet aanzien, gebragte onderhandeling eensklaps zou afspringen [2]). Wat was natuurlijker, dan dat de oude wrok in de jongstverloopen jaren over en weder zoo fel ontstoken en door toenemende verbittering gevoed en aangekweekt, de minste vonk nogmaals deed ontvlammen? Sedert de Alliantie met de Bataafsche Republiek had men uit Parijs niets nagelaten, om zich van den nieuwen Bondgenoot, tegen Engeland in alle opzigten te bedienen. Naar luid zijner Instructiën, moest de Minister NOËL niet ophouden te betoogen, wat voor den diep gewortelden nationalen naijver wel geheel overbodig kon heeten, dat Holland enkel door zijne Zeemagt, in het Europesche Statenstelsel een voorname plaats kon hernemen; dat het tegen den invloed

1) „La grande Nation saura bien forcer l'Angleterre à se dessaisir d'une conquête qu'elle ne doit qu'à sa propre perfidie, et à la trahison du Tyran (WILLEM V) qui a payé son droit d'asyle par cette infamie." (Verg. Bijlage XVIII, bl. 111).

2) CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolut franç.* T. IV. 13. „La difficulté, ou l'excuse diplomatique qui avait immédiatement amené la rupture des conférences de *Lille*, avait été l'insuffisance des pouvoirs de Lord MALMESBURY, pour consentir à la cession de *toutes* les conquêtes faites par la Grande-Bretagne sur la Hollande et l'Espagne, les alliées de la République." (Z. ook T. III. 279).

en de kuiperijen der Engelsch-Stadhoudersgezinden zich alleen daardoor behoeden kon, wanneer het al zijne aandacht en uitgaven aan het Zeewezen besteedde, hetgeen te gemakkelijker zou vallen nu de tegenwoordigheid van een Fransch leger het onderhoud van een aanzienlijke landmagt nutteloos maakte [1]). Daarom moet hij, zeiden MERLIN van *Douay*, JEAN DE BRY en hunne Ambtgenooten, krachtig tot het zamenstellen van eene Hollandsche Marine opwekken, die Frankrijk van de grootste dienst kan zijn. Zien de Zeemogendheden ten laatste haar wèlbegrepen belang in, zoo kan de Hollandsche vloot met die van Zweden en Denemarken vereenigd, aan de eene zijde de Russische eskaders, aan de andere de Engelsche schepen in bedwang houden, en beiden in de Noordsche zeeën de loef afsteken; zij zullen dan tevens zoowel haren eigen handel als den onzen beschermen, en ons den vrijen toevoer van koorn [2]), hennep, teer, masthout enz. verzekeren. Tegelijk zullen zij aldus aan de Fransche Marine, van haar hoofddoel minder afgeleid, de middelen tot een spoedige wedergeboorte verschaffen, vooral wanneer zij met die van Spanje verbonden, in den Oceaan en in de Middellandsche Zee, aan Engeland een magtige tegenweer bieden en dien vijand afwenden kan.

De kort na de Tractaten met Pruissen en Nederland gesloten Vrede met het Hof van Madrid, aan de Bataafsche

1) Bijlage VIII, bl. 85. Z. ook in het *Dagverh. der Nat. Verg.* VII, bl. 713 volgg. 14 November 1797 herinnerd „het onafscheidbaar verband tusschen onze *politieke* existentie en onzen invloed als eene respectable Zeemogendheid op de belangen van verscheidene Volken van Europa." — (Rapport van P. L. VAN DE KASTEELE c. s.).

2) MEIJER en BLAUW aan QUARLES, 14 Julij 1795. „De Fransche kusten schijnen door de Engelschen zeer bekommerd te worden, en de duurte der levensmiddelen neemt eer toe dan af; zoodat men op éénen dag dikwerf daaromtrent een ongehoorde rijzing of daling ziet plaats hebben, — het effect van *agiotage*."

Republiek gemeen verklaard, zou den schrandersten en ongeloofelijk-werkzamen Diplomaat van onze Revolutie, eerlang de gelegenheid openen, om de talenten die hij tot hiertoe in geheime niet-officiele bedrijvigheid, ten nutte des Vaderlands poogde te doen strekken, op een glansrijk tooneel onverholen te ontwikkelen. JOHAN VALCKENAER, Minister [1]), sedert Extraordinaris Ambassadeur in Spanje en door gloeijenden haat tegen Groot–Britannië aangevuurd, leeft zoo niet met een ongekrenkte nagedachtenis, ten minste met den lof voort van zijne verwonderlijke theoretisch-praktische bekwaamheid. Het was geen ijdele klank, toen de nieuwbenoemde Minister in de zitting van 27 Mei 1796 aan de Nationale Vergadering de plegtige gelofte deed, dat hij „alle zijne vermogens zou aanwenden, om de belangen van 's Lands ingezetenen en de eer, roem en waardigheid van den Staat, aan het Hof van Spanje te handhaven, — dat Hof, zeide hij, beroemd wegens de getrouwheid aan zijne verbindtenissen, waarvan het ons een zoo onwraakbaar bewijs gegeven heeft, toen het in den jare 1787 ons heeft gepoogd bij te springen, terwijl het Kabinet van *Versailles* ons aan de woede van eene vreemde krijgsmagt ten prooi liet [2])." Allezins juist was de aanmerking van den Voorzitter SCHIMMELPENNINCK, die zelf toen nog weinig zijn eigen diplomatischen werkkring kon voorzien, dat die nieuwe loopbaan voor VALCKENAER's „genie" uitnemend geschikt was. Moest het Frankrijk's streven zijn, langs de kusten van den Oceaan, van Amsterdam af tot Cadix, en in de Middellandsche Zee, van Malaga tot Genua Albion te bestrijden of het hoofd te bieden [3]), VALCKENAER was een dergenen, die zich door zijnen vindingrijken ijver en met zijne doortas-

---

1) Hij was reeds door de Vergadering van H. Ho. Mog. benoemd.

2) *Dagverh. der Nat. Verg.*, I. 609.

3) CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolut.* III. 98.

tende voortvarendheid in de rij der Staatslieden tot dat einde werkzaam, het meest zou onderscheiden [1]). Maar met niet minder zorg behartigde hij de andere hem aanbevolen taak, die hij zelf aldus beschreef: „Een post, zeide hij, gewigtig niet alleen uithoofde van onze staatkundige betrekkingen, maar inzonderheid van de groote en dierbare belangen des Koophandels en Zeevaart van deze Republiek, de vruchtbare bron van hare welvaart en hoofdzenuw van hare kracht en vermogen; belangen, welke des te tederer geworden zijn, naarmate de aanwakkerende nijverheid van de andere Europesche Volken en hunne steeds toenemende kennis aan onze kooplieden kundige, volijverige en werkzame mededingers gegeven hebben [2]).”

Wat het staatkundig gedeelte van VALCKENAER's zending betreft, zeker werd hij hierin door het voorgaan der Franschen aanmerkelijk ondersteund. Van alle diplomatische overwinningen door het Directoire behaald, was wel deze de treffendste en minst in het gevoel der hooghartige Spanjaarden te regtvaardigen, dat KAREL IV, die als *Bourbon*, gedurende het regtsgeding van LODEWIJK XVI, tot behoud van het leven van zijn ongelukkigen bloedverwant, geene officiele of onderhandsche pogingen had ontzien en geene opofferingen van geld gespaard [3]), niet enkel den Vrede

---

[1]) Zie de Acte van toetreding der Bataafsche Republiek (*Aranjuez*, 28 Junij 1797) tot het Tractaat van *of- en defensive Alliantie* van 28 Aug. 1796 (2e Fructidor 4e jaar) te *St. Ildefonse* tusschen den Koning van Spanje en de Fransche Republiek tegen Groot-Britannië gesloten. *Dagverhaal der Nat. Verg.* VII. 876—880.

[2]) *Dagverh. der Nat. Vergader.* I. 609.

[3]) Nog in de depêche uit Aranjuez van 28 Jan. 1797 aan de Commissie van Buitenl. Zaken te 's Hage, schrijft VALCKENAER: „Het is zeker, dat het Hof alhier nog steeds aan de dochter van LOUIS XVI een maandelijkschen onderstand van 4500 piasters betaalt, en aan den Hertog D'AVRÉ die hier als Agent of Ambassadeur van den Graaf van *Provence* resideert, 30 of 40,000 realen tot zijn jaarlijksch onderhoud.”

met de Fransche Republiek had gesloten, maar zich daarna door zijn onwaardigen gunsteling GODOY zelfs had laten overreden, in de hoofdzaak met de Jacobijnen, moordenaren van dien bloedverwant en zijn gezin, de bedingen van het *Pacte de famille*, in 1761 tusschen de Fransche en de Spaansche *Bourbons* aangegaan, in eene bijna even naauwe en innige Alliantie te vernieuwen [1]). Te *Bazel* in die groote markt van de Europesche Diplomatie, was de goede verstandhouding aan de beide zijden der Pyreneeën hersteld op den 22 Julij 1795, en de Bataafsche Republiek werd ingevolge de bepalingen van het Haagsch Verdrag, uitdrukkelijk daarin begrepen; maar welk een sprong in een jaar tijds, tot zulk eene verbroedering, als die van de meest uitgebreide of- en defensive Alliantie tegen één en denzelfden vijand, Engeland, in en buiten Europa!

De onpartijdigheid vordert een oogenblik bij de redenen stil te staan, die tot verdediging van dit verrassend gedrag, in latere dagen door GODOY zelf zijn bijgebragt, en wel allereerst ter wederlegging van de bestrijders van den Vrede met Frankrijk. „Ik kom, zoo luiden de Gedenkschriften van den beruchten Vredevorst, op het Tractaat van Bazel terug. Wat wilde men dan dat Spanje gedaan had? De Coalitie was ontbonden; de Koning van Pruissen had er zich aan onttrokken; een groot getal Vorsten van het Duitsche Rijk hadden die Politiek beaamd en even als hij, het stelsel van Neutraliteit omhelsd. De overige helden tot hetzelfde over: alle haakten naar den Vrede, en de Rijksdag drong in een met eenparigheid van stemmen uitgebragt *conclusum*, bij Oostenrijk op het onderhandelen met de Repu-

1) In het Manifest der centrale Regerings-Junta van 14 November 1808, sprak men van den „*eerloozen* bewerker van het Tractaat van 1796." Verg. de verdediging van GODOY in de *Mém. du Prince de la Paix*, C. XXXVII (T. II. 100).

bliek aan. De afval van den Koning van Pruissen was onmiddellijk door dien van de Landgraven van Hessen-Kassel, van Hessen-Darmstadt, van Baden-Durlach, van den Hertog van Wurtemberg, van de Vorsten van Ansbach-Bayreuth, en andere van Frankenland en Zwaben, zelfs door dien van den Koning van Zweden, als Hertog van Pommeren, van den Koning van Denemarken als Hertog van Holstein, ja wat meer zegt, van den Koning van Engeland, als Keurvorst van Hannover gevolgd. Maar alle deze redenen om den oorlog te eindigen daargelaten, en voor een oogenblik uit sommige opzigten de wenschelijkheid van dien door te zetten aannemende, moet ik toch in overweging geven: als Holland, nog onlangs vijand, nu Bondgenoot van Frankrijk werd, als Pruissen en de meeste Vorsten van het Rijk de Coalitie verlieten, als men niet wist of gissen kon wat Oostenrijk voorhad te doen, moest Spanje dan alleen blijven staan tegenover het allerwege zegevierende Frankrijk? mogt het de gunstige kans laten glippen, kon het uitsluitend den last van dien oorlog dragen en zich blootstellen aan de noodzakelijkheid later welligt een in waarheid schandelijken Vrede te teekenen? Tot welk einde zouden al die opofferingen strekken? Was het dan nog te doen om Frankrijk te dwingen een anderen regeringsvorm te kiezen? Immers neen. Pruissen, Zweden, Denemarken, Toscane, Zwitserland, Genua, Venetië, de Ottomanische Porte hadden de Republiek erkend; zelfs Oostenrijk en het gansche Keizerrijk waren bereid haar te erkennen, zoo zij slechts er in bewilligde hare veroveringen te laten varen. Dit is zoo waar, dat bij alle volgende gebeurtenissen, wel van *belangen*, maar nooit meer van *beginselen* of van vorm van Regering gesproken werd. Welk kon dan het belang van Spanje zijn den oorlog door te zetten? Moest men misschien vechten om Frankrijk te noodzaken de verliezen van Oostenrijk en van het Duitsche Rijk te vergoeden? En wie verbond zich dan, om ons scha-

deloos te stellen voor onze verliezen, die onberekenbaar konden zijn? Terwijl Rusland, dat met ukasen en bedreigingen uit de verte den oorlog voerde, en Oostenrijk en Pruissen, die daartoe slechts een deel hunner strijdkrachten, nimmer het geheel bezigden, Polen onderling verdeelden, streed Spanje alleen en de eenige uit de verbonden Mogendheden zonder vergoeding, zonder bijzondere of persoonlijke heerschzucht. Wie had zich aangeboden ons te helpen? Wie had zich onzer herinnerd? Ieder zal men zeggen, had ten zijnent genoeg te doen. Maar waarom dan zou Spanje halsstarrig in die gevaarlijke worsteling hebben volhard, die een geheel andere uitkomst had dan men gehoopt had te zullen verkrijgen? Want wel verre van de Republiek te verzwakken, bevestigde de oorlog haar veeleer en onmiskenbaar [1]).”

Het ontbrak derhalve het Kabinet van Madrid niet aan gronden om het algemeen voorbeeld van de Mogendheden van het Vasteland te volgen, zich in het onveranderlijke — *faits accomplis* noemt men het heden — te schikken, en op redelijke voorwaarden den Vrede met het Fransch Bewind hoe gehaat en veracht dan ook, te maken. Maar welke overwegende redenen konden er bestaan zich kort daarna, door de toongevers te Parijs in een nieuwen, veel geduchter, onafzienbaren krijg te laten medeslepen en wel tegen den Bondgenoot, dien men pas in den steek had gelaten, tegen het op de Spaansche Koloniën azende [2]), voor de Spaansche Marine en Zeevaart zoo gevaarlijk Engeland? Kon het

---

[1]) *Mémoires du Prince de la Paix, Don* MANUEL GODOY, *Duc de l'Alcudia*, etc. *traduits d'après le manuscrit espagnol, par* J. G. D'ESMÉNARD (Bruxelles 1836) T. I. 414—416.

[2]) Toch werd door GODOY juist als drijfveer tot de Alliantie met de Fransche en de Bataafsche Republiek, in 't bijzonder de zucht tot beveiliging der Spaansche Volkplantingen en van den kolonialen handel door de Marine dier Bondgenooten, bijgebragt. — *Mém. du Prince de la Paix*. T. II. 330 suiv. 85, 72.

met de waardigheid der Kroon, met den nationalen zin strooken aan de zijde der Franschen, eene ondergeschikte, de tweede rol te spelen? betaamde dit het op den rang steeds zoo naijverige Hof van Kastilië? Indien de handelingen der Britten in den loop van den gemeenschappelijken coalitieoorlog te *Toulon* en elders, stof tot misnoegen gegeven hadden [1]), was het geraden door die plotselijke wending der buitenlandsche Politiek, door dit uiterste den wrok der beide Natiën ten toppunt te voeren en met verbeurte van eer, van een schoone vloot en van rijke volkplantingen, van een nog onlangs uitgebreiden handel, aan den leiband van Frankrijk, de schatten van Peru en Mexico te verspillen?

Dat bij het sluiten van het Alliantie-Tractaat van 28 Augustus 1796 aan den kant van Spanje, meer drift en verbittering tegen Engeland, en de sluwe diplomatische inblazingen van Fransche en Bataafsche Ministers [2]), dan wel koele berekening van het belang des Rijks hadden gewogen, VALCKENAER's depêches uit diezelfde dagen kunnen het bevestigen. „Gisteren, zoo meldt hij den 5 September daaraanvolgende aan onzen volijverigen Consul LOBÉ te Cadix,

---

[1]) Manifest van KAREL IV tegen Groot-Britannië, 7 October 1796: „L'un des principaux motifs qui m'obligèrent à faire la paix avec la République française, aussitôt que son gouvernement eut pris une forme régulière et solide, fut la conduite de l'Angleterre envers nous durant toute la guerre passée, et la juste méfiance que devait m'inspirer pour l'avenir l'expérience acquise de sa mauvaise foi — par la manière dont l'amiral HOOD traita mon escadre à Toulon, où il ne songea qu'à détruire ce qu'il ne pouvait emporter." Verg. de *Mém. du Prince de la Paix* T. I. 264, en T. II. 366 suiv. (Pièces justificatives).

[2]) Onder anderen, wordt het in bezit nemen der Hollandsche kolonie *Demerary* in het Manifest van KAREL IV aan Engeland verweten. „L'Angleterre a révélé son arrière-pensée — par la conquête, sur le continent de l'Amérique méridionale, de la colonie et rade de *Déméraray* (*Dagverh. der Nat. Verg* IV. 726) appartenant aux Hollandais, situation avantageuse qui ouvre à l'Angleterre un accès vers d'autres points importans."

is de Engelsche Ambassadeur nog ten Hove verschenen; zijn vrede ademende voorslagen waren niet geaccepteerd. Ik denk dat hij zijne paspoorten heden ontvangen zal om te vertrekken, zoowel als de Consul-Generaal MERRY. Ik kan u nog zeggen, dus gaat hij voort, dat de Portugezen kiezen of deelen moeten; oorlog tegen Spanje en Frankrijk, of partij kiezen tegen Engeland en alle de Engelschen uitsluiten uit hunne havenen. Zoo zij willen volhouden, zal het mij niet verwonderen, dat zij zeer ernstig er toe gedwongen worden [1]."

Men had het gerucht verspreid, dat een konvooi van 21 zeilen uit Engeland in Cadix binnengeloopen, en dus, zoo drukte VALCKENAER het uit, *„in de fuik gevallen"* waren, doch dit bleek onwaar te zijn.

Eene week later, den 13 September, berigt hij nader, dat men in weerwil van al hetgeen verhaald werd, bepaald op den oorlog met Engeland staat kon maken [2]; „ik ben overtuigd, zegt hij, dat zoodra het Alliantie-Tractaat over en weder is geratificeerd, de oorlogsverklaring van de zijde van Spanje onverwijld zal volgen. Wat Portugal betreft, heb ik alle reden te gelooven, dat dit Land de zegevierende fortuin van Frankrijk volgende, tot de Alliantie zal toetreden en de schandelijke ketenen verbreken, met welke het tot hiertoe aan Engeland geklonken was [3]." En nogmaals 14 dagen daarna, uit het Escuriaal: „De zeer aanstaande oorlog van Spanje met Engeland, zal de Spaansche vlag

1) „La guerre est certaine, schrijft hij den volgenden ochtend (6 Sept. 1796) et le Portugal n'a qu'un choix." — VALCKENAER, *Correspondance avec le Consul* LOBÉ *à Cadix*, beginnende *St. Ildephonse* 5 Sept. 96 (1er cahier).

2) „Malgré les bruits, vous pouvez compter sur la certitude de la guerre avec l'Angleterre, et je suis persuadé qu'aussitôt que le Traité d'Alliance aura été ratifié de part et d'autre, la déclaration de guerre de la part de l'Espagne s'ensuivra incessamment" — (*St. Ildefonse*, 13 Sept. 1726).

3) „Quant au Portugal, j'ai tout lieu de croire qu'il suivra la fortune victorieuse de la France, en rompant les chaines honteuses, par lesquelles il a été lié jusqu'ici en faveur de l'Angleterre, et accédera à l'Alliance."

weldra even weinig als de Hollandsche, door de Engelschen doen ontzien; de bestemming van een koopvaarder naar eene Spaansche haven zal in hunne oogen met die naar Holland gelijk staan. Ik ben zeer verlangend naar de tijding, dat onze Vloot eindelijk heeft kunnen uitloopen, ik vrees dat dit het geval niet heeft kunnen zijn, want de Noordzee moet allengs zeer onstuimig worden. Het Alliantie-Tractaat is eindelijk te Parijs door de beide Raden bekrachtigd [1]; evenwel was de Acte gister nog niet bij den Franschen Ambassadeur (PÉRIGNON) aangekomen. Heden heb ik de gelegenheid niet gehad hem te ontmoeten, maar dewijl hij dezen namiddag, terwijl ik was uitgegaan, aan mijn huis is geweest, vermoed ik dat hij het stuk zal hebben ontvangen." Eindelijk den 7den October 1796 schrijft VALCKENAER weder aan LOBÉ [2]: „Hiernevens zend ik u een krachtige Proclamatie van onze Bataafsche Vergadering, die u genoegen zal doen en geheel in uwen geest valt. Ik zal trachten de Spaansche Regering te overreden, den invoer van alle Engelsche manufacturen te verbieden zoolang de oorlog duurt, die nu gister te Madrid door den Raad van Kastilië is afgekondigd."

Krachtig voorzeker kon de Proclamatie der Nationale Vergadering te 's Hage, die VALCKENAER bedoelde, wel genoemd worden, maar of de daarin zoo fel botgevierde hartstogte-

1) „L'Escurial 27 Sept. 1796. Le Traité d'Alliance a été ratifié à Paris par les deux Conseils (Raad der vijfhonderd en der Oudsten): néanmoins l'acte n'était pas encore arrivé hier chez l'Ambassadeur de France; — il a passé chez moi cet après-midi pendant que j'étais sorti." — enz.

2) „L'Escurial 7 Oct. 96. VALCKENAER Ministre Plénipot. da la Républ. Batave au Citoyen LOBÉ, Consul de la même République à Cadiz. Ci-joint, je m'empresse de vous envoyer une Proclamation vigoureuse de notre Assemblée Batave qui vous fera plaisir, et qui entre bien dans vos idées. Je tâcherai d'engager le gouvernement Espagnol de défendre l'importation de toute manufacture anglaise pendant cette guerre, qui vient d'être proclamée hier à Madrid au Conseil de Castille."

lijkheid tegen Engeland, die uit vèr gedreven Franschgezindheid de aangeboden handelsvoordeelen naauwgezet zou niet roekeloos afsloeg, niet meer van de revolutionaire opgewondenheid, toen zoo jammerlijk aan de orde, dan van het vereischt politisch doorzigt getuigde, de toon van het officieel geschrift moge het uitwijzen. „Het Britsche Ministerie — deze was de aanhef der Proclamatie door de Commissie van Buitenlandsche Zaken gesteld en ter Vergadering van den 16 September 1796 door HAHN voorgelezen, heeft op den 3 dezer maand eene koninklijke Proclamatie doen emaneren, waarbij *de vrije vaart van Groot-Britannië op Nederland wordt toegestaan, zoowel als de uitvoer van alle koopmanschappen, uitgezonderd krijgs- en scheepsbehoeften; mits onder neutrale Vlag.* Frankrijk echter is uitgesloten [1]).

Deze is eene list, die het Volk van Nederland kent en waardeert; een lokaas, dat het versmaadt. Hebben wij niet voor de oogen van geheel Europa, bij ons Manifest van den 2 Mei dezes jaars, de verraderlijke trekken des gedrags van datzelfde Ministerie geschetst? hebben wij daarin niet ten duidelijkste getoond, hoe dat Ministerie zijne kwade trouw heeft bekroond, toen het bij de vlugt van den laatsten Stadhouder, meer dan honderd rijk geladen, en verscheiden oor-

---

1) *Dagverh. der Nationale Vergader.* III 151 (Voorzitter J. J. CAMBIER). Nadat men onzerzijds twee maanden lang vruchteloos had aangedrongen, dat in Frankrijk eene Wet, met de Bataafsche Proclamatie van 16 September overeenkomende, en die ook de koloniale goederen treffen moest, zou worden uitgevaardigd, was men te 's Hage wel verpligt den maatregel in zijne geheele uitgestrektheid eenigzins te verzachten, „daar anders de koloniale goederen ons *door België* (dat is door Frankrijk zelf) zouden zijn toegekomen; waardoor *wij* zeer veel zouden geleden hebben, zonder dat het oogmerk om *Engeland* te benadeelen, bereikt zou zijn geweest." — Depêche van de Commissie v. Buitenlandsche Zaken aan den Minister VALCKENAER, 10 Jan 1797 ter wederlegging der klagten van den Prins DE LA PAZ, die over onze *Anglomanie* had uitgeweid. — Depêche van VALCKENAER, 19 Dec. 1796. Verz. *Croiset v. Toulon.*

logschepen in beslag nam; toen het, doof voor alle vertoogen, zich dien roof heeft durven toeëigenen; toen het door valsche berigten, nog in zee zijnde schepen, in de Engelsche havens heeft gelokt; toen het zijne toegezegde bescherming, onder het schenden van het Regt der Volken, en het in den wind slaan der plegtigste Verbonden, in een prijsverklaring der Nederlandsche schepen heeft opgelost; toen het zich op de verraderlijkste wijze, van onze Kolonien heeft zoeken meester te maken; toen het zich in vele onzer aangelegenste Bezittingen werkelijk gevestigd heeft; toen het aan ontaarde uitgewekenen, die *Oranje* meer beminden dan het Vaderland, geld verschafte en deze gestadig aanhitste, om den standaard der Vrijheid, in hun Vaderland te gaan omver rukken, en het te vuur en te zwaard te verwoesten. Met één woord, is het Britsche Ministerie niet de gezworen vijand van Nederlands welvaren, en is het niet woedende, dat de Republiek nog bestaat? Laat het zich verlustigen in zijne listige berekening der gevolgen van dezen maatregel! Laat het zich verbeelden, dat dit loksel der winzucht of de opgedroogde bron van zijn geldvermogen kan openen, of wanneer Nederland het mogt versmaden twist zaaijen, de partijschappen ontbranden, en de gemoederen van het wettig Bestuur vervreemden! maar uwe Vertegenwoordigers, o Volk van Nederland! zijn en blijven desniettemin aan hunne bestemming getrouw; zij zullen den weg niet inslaan, die aan den vijand der Natie de wezenlijkste dienst zou doen [1]), die het wijs en groot ontwerp van haren magtigen Bondgenoot zou belemmeren, en den gewenschten Vrede vertragen. Het Engelsch Volk staat te ontwaken, en het Mi-

[1]) „Voulez-vous priver nos ennemis de leurs plus grandes ressources pour nous faire la guerre? Voulez-vous forcer le gouvernement Britannique à traiter *sincèrement* de la paix?" (*Message du Directoire Exécutif*, 25 Vendém. an V (au corps Législatif).

nisterie tot het aannemen van een billijken en spoedigen Vrede te dwingen. Wij weten, dat het Britsch Ministerie op dit oogenblik, gebrek aan geld en aan zijnen omloop heeft [1]. Het heeft millioenen schats en stroomen bloeds gespild, maar de tegenwoordige maatregel bewijst zijne verlegenheid. De roemrijke overwinningen der vrije Franschen hebben den Engelschen vele havens gesloten, en zullen er hun nog meer sluiten. Engeland, daarentegen, is opgevuld met zijne manufacturen, met geroofde koopwaren, en vooral met die, welke onze rijke Oostindische bodems hebben opgeleverd. Het Britsche Ministerie moet daarenboven op dit oogenblik zijne gewone contracten in de Oostzee aangaan, ter instandhouding van zijn Zeewezen, en ter voldoening aan zijne andere behoeften; en zonder Nederlandsche kooplieden te betrekken, schijnt het, dat het daarin min gelukkig zoude slagen. Bataafsche trouw en roem, voelt uwe waarde! Welk Nederlandsch hart is dan niet vervuld met verontwaardiging bij de overweging, dat de vijand van ons Vaderland, de eigen goederen ons te koop zal komen aanbieden, welke hij ons op eene zoo schandelijke wijze geroofd heeft? Mogen wij nog een oogenblik aarzelen, om ons die winstderving te getroosten, en het groote oogmerk van dien vijand te verijdelen? Dit is geen ander, dan het verwisselen in geld der Britsche tallooze koopwaren; het vermogen om over die kooppenningen, ten nutte van zich zelve, te beschikken; het regtvaardig gemor van het Engelsch Volk te doen ophouden, het oorlog te rekken, — vooral de verontwaardiging der Fransche Republiek op te wekken, welker havens de koninklijke Proclamatie van de vrije vaart uitsluit." Op grond van al die redenen en van de stelling, dat „het kort-

[1]) Daarom, zeide het Fransch Directoire, stelden de Engelsche Staatslieden, onder anderen, voor „de rétablir le cours du change de la Hollande avec Londres."

stondig voordeel van sommigen niet kan opwegen tegen het algemeen welzijn," werd in eenige scherpe wetsbepalingen, alle invoer uit Groot-Britannië en het accepteren of betalen der vandaar getrokken wissels, aan onze ingezetenen verboden [1]). Zeker een ondubbelzinnig bewijs der verknochtheid van de Bataafsche Republiek aan de Fransche Alliantie, van een edelmoedige belangeloosheid die de voordeelen, waarvan onze Fransche medebroeders verstoken zouden zijn, met trotschheid van de hand dorst wijzen; voor een deel nogtans ook van de vrees, om den magtigen Bondgenoot te mishagen, met wien de Engelsche Staatslieden ons, naar men giste, poogden te „*brouilleren* [2])."

Al te menigvuldige en droevige handelingen uit dit tijdperk dragen den stempel van eene verblinding, die ons tot lijdelijke werktuigen, tot goedhartig-kortzigtige aanklevers of tot gedweeë volgers der Fransche Politiek verlaagde; welkom dus moet ons elke daad zijn, die van eigen inzigt en geestkracht getuigt. Zoo ergens, treffen wij die in de gemeenzame briefwisseling aan van den Minister VALCKENAER met den Consul der Bataafsche Republiek te Cadix, den reeds genoemden MAURITS JACOB LOBÉ. In diplomatische waardij winnen die depêches het van niet-weinige Gezantschaps-berigten. Meer dan eens gaf, te midden van allerlei handelszaken, de ondergeschikte correspondent een nuttigen politischen wenk, of deelde de Chef in diep vertrouwen den uitslag zijner verrigtingen mede. „De Commissie van Buitenlandsche Zaken — zoo meldt VALCKENAER, den 8 November 1796 [3]), schrijft mij in dato 25 October:

[1]) Zie hierover het *Message du Directoire Exécutif* van 25 Vendémiaire jaar V, en de *Histoire du Direct. Exécutif de la Rép. franç.* T. I. 202. „Le gouvernement Batave avoit déjà su apprécier cette mesure" (der Engelsche Regering) enz.

[2]) *Dagverh.* III. 155 (16 September 1796).

[3]) Uit *San Lorenzo.* — Later zegt hij (depêche van 17 Febr. 1797): „mijn vriend HAHN is u zeer genegen. Hiernevens een brief van hem."

„Het idée van den Consul LOBÉ (waarvan ik in eene vorige depêche melding had gemaakt), welks uitvoering zeker wenschelijk zoude zijn, om eenige van onze schepen op de hoogte van de Açores te doen kruisen, is aan het Comité de Marine gezonden om te overleggen, of de staat onzer Zeemagt het toelaat. De Vredes–onderhandelingen zullen zeer traaglijk voortgaan, en zoo ik verwacht, mislukken." Dit sloeg op de eerste Negotiatie, door Lord MALMESBURY met de Fransche Republiek aangevangen. Een andermaal stort de Minister zijne klagten uit over het omslagtig en ingewikkeld raderwerk van het Nederlandsch Staatsbestuur, naar aanleiding der Haagsche parlementaire debatten. „Alle die fraaije en kostbare Comités zullen bij de aanstaande Constitutie verdwijnen [1]), en een eenvoudiger stelsel van Ministers plaats hebben: dit heeft ruim zooveel moeite gekost om gedecreteerd te krijgen, als de Uniteit in het financiele en de Amalgame der schulden. De quaestie, of er *Ministers* der uitvoerende magt onder den Staatsraad zouden zijn, is met 53 tegen 40 stemmen, affirmatief beslist." In diezelfde gewigtige depêche, LOBÉ tot zijn oogmerk niet kunnende ontberen, ligt hij een deel van den sluijer zijner geheimen op, die de Consul daarna geheel zou blootgelegd zien. *Schrijf mij eens*, vraagt hij, *of er een korps van eenige honderd Gardes Wallones te Cadiz zijn aangekomen, en wat men daarvan zegt. Zoo mijne wenschen en voornemens vervuld worden, zult gij eerlang een aanzienlijk Bataafsch Esquader in uwe baai zien opdagen, maar houd dit heilig voor u* [2]). Ik wensch dat er eene groote beslissing bij ons Gouvernement moge genomen worden omtrent zekere plans van inscheping a costi [3]) van eenige duizend man; het is niet onmogelijk

[1]) Aranjuez, 28 Febr. 1797.

[2]) Tot dus verre in de depêche van 28 Febr. 1797 onderschrapt.

[3]) Te Cadix.

dat gij mij te *Cadiz* ziet komen; — dan dit alles behoort *secreet* te blijven onder ons. Intusschen, indien de gezegde Waalsche Gardes mogten geëmbarqueerd worden à costi, zult gij zoo goed zijn, mij daarvan ten spoedigste kennis te geven, met opgave der namen van de fregatten, aan boord van welke zij zullen zijn geëmbarqueerd. Dit is de eerste Divisie van een auxiliair Korps, dat ik alhier door het sluiten van een Subsidie-Conventie heb geobtineerd." Veertien dagen later, in de depêche van 14 Maart 1797 ontboezemde VALCKENAER zich zonder eenige terughouding. „Deze is voornamelijk dienende, schreef hij, om u in secretesse te informeren, dat ik een Subsidie-Tractaat met den P. DE LA P. [1]) gesloten heb om 1200 man Gardes Wallones en 4 Spaansche fregatten ten spoedigste naar Suriname te zenden, waarvan 400 man op de gemelde Spaansche fregatten staan ingescheept te worden, die ik denk dat nu reeds te *Cadiz* zijn [2]). De overige zullen, hoop ik, aan boord gaan, nevens andere troepen van een zeer aanzienlijk Esquader, dat naar de West uit Nederland staat te vertrekken binnen korten tijd. Ik had bij mijne depêches over dit, en over een nog meer gewigtig onderwerp u voorgedragen, als iemand wiens zèle, activiteit en braafheid, zoowel als discretie best geschikt was, om 's Lands belangen op eene bezuinigende wijze te behartigen. Men heeft dit goedgekeurd, zoowel als alles wat ik in die zaak geprojecteerd en verrigt heb. In-

[1]) Prins DE LA PAZ (GODOY). — Van de zigtbare toenadering der Kabinetten van 's Hage en Madrid getuigde reeds een brief van GODOY aan VALCKENAER in het *Dagverh. der Nat. Verg.* van 4 Febr. 1797 vermeld (IV. 776), bij welken het Gouvernement van Spanje zich zeer tevreden toonde over de welwillendheid en vriendschap der Bataafsche Republiek blijkbaar in het gegeven bevel, om de Spaansche schepen tegen alle geweld, zooveel mogelijk te beschermen, met bijvoeging, dat dit wederkeerig door Spanje zou geschieden.

[2]) Den 21 Maart 1797 schrijft VALCKENAER evenwel: „Je ne comprends pas où les 400 Wallons se sont arrêtés en chemin."

gevolge hiervan gaat hiernevens eene missive der Commissie, waaruit gij zien zult, dat men u aanvankelijk een crediet van *f* 100,000 Holl. opent. Ingevolge hiervan dient, dat er slechts 400 man op de gemelde Spaansche fregatten kunnen worden geplaatst, en dat mijne pogingen om meer schepen te erlangen, of zelfs om meer volk thans te doen vertrekken, vruchteloos geweest zijn. Dat echter mijne Instructiën waren, om terstond 600 man [1]) in plaats van 400 te doen vertrekken; dat ik den Prins reeds voor 14 dagen had getracht te persuaderen, om die in een of meer wèlbezeilde transportschepen, bij voorbeeld ligt en snelzeilende Amerikaansche fregatten te doen embarqueren, en met de voorsz. Spaansche fregatten medezeilen. Dit heeft niet willen gelukken om verscheidene zeer plausibele redenen. Echter heden avond, is mij zulks gelukt, en heeft de Prins aangenomen om terstond nog twee honderd man [2]) Gardes Wallones naar *Cadiz* te zenden (dus 600 in plaats van 400) mits ik zorg drage, dat deze in een of twee goede geschikte vaartuigen wierden ingescheept, behoorlijk van vivres voorzien, en spoedig genoeg gereed om het vertrek der fregatten niet te vertragen. Deze is dus dienende om u daartoe te autoriseren, 1°. om een of twee geschikte vaartuigen te bevrachten, om de gemelde 200 man naar *Suriname* over te voeren onder konvooi der gemelde Spaansche Konings–fregatten, en 2°. om de noodige victualie voor gemelde 200 man in te koopen, zoodat deze voor ten minste 4 maanden

---

[1]) Depêche der Commissie van Buitenlandsche Zaken aan VALCKENAER; (Verzamel. *Croiset v. Toulon*) 10 Maart 1797: „Steeds zal het de Commissie aangenaam zijn, dat gij in allen gevalle uitwerkt, dat dadelijk, kan het zijn, 600 man vertrekken."

[2]) „J'ai encore obtenu 250, parce que je pense qu'avec des maladies et désertions pour en avoir 600 au complet, il faut bien en faire partir d'ici 50 de plus. — Vous verrez, j'espère, une belle escadre Hollandaise dans le courant de cet été chez vous." (Aranjuez, 21 Mars 1797).

of uiterlijk 6 maanden geproviandeerd zijn. Trachtende dit alles met den meesten spoed te bewerkstelligen en met de meeste discretie en secretesse, zoodat gij welligt den Franschen Consul of een ander zult dienen te employeren om de ware destinatie te verbloemen; eindelijk in alles de meeste zeemanschap te gebruiken, en mij ten spoedigste en naauwkeurig te onderrigten, des noods per expresse." Niet weinig werd eene week later de rustelooze ijver van den doortastenden Gezant door het verblijdend officieël berigt uit 's Hage [1]) geprikkeld, dat de beide smaldeelen der Bataafsche Vloot uit Texel en de Maas zich in zee hadden kunnen vereenigen, zoodat thans een schoon eskader van elf Linieschepen en negen fregatten in de Noordzee kruiste, de gelegenheid verbeidende om den vijand een gevoeligen slag toe te brengen. Helaas, moest hetgeen kort te voren den Spaanschen Admiraal wedervaren was, de voorbode zijn van hetgeen den 11 October 1797 onzen DE WINTER zou overkomen? Geen half jaar na het sluiten der Alliantie tusschen Spanje en de Fransche Republiek in Augustus 1796, op den 14 Februarij daaraanvolgende, had de noodlottige ontmoeting van den Spaanschen Admiraal DE CORDOVA bij *Lagos* [2]) met de Britsche Zeemagt plaats, waarbij eerstgenoemde vier schepen, van welke twee driedekkers, een van 80 en een ander van 74 stukken verloor. „Dit en nog erger, oordeelde LOBÉ [3]), moest men verwachten van een Esquader, dat meestal uit een opgeraapten hoop volk bestond, 't welk sedert vijf maanden slecht gevoed, zonder betaling en ont-

[1]) 3 Maart 1797.

[2]) Ook de slag van Kaap St. Vincent genoemd. *Mém. du Prince de la Paix*, T. II. 119.

[3]) „Cadiz, ce 28 Février 1797, 3me année de la Liberté Batave." VALCKENAER meldde naar 's Hage, 27 Febr. 1797: „nooit heb ik den Koning zoo *verslagen* en aangedaan gezien; Z. M. kon geen woord bijna spreken."

bloot van behoorlijk deksel [1]), door de drieste onkunde bestierd, rondzwierf." Ware, meende hij, MASSAREDO aan het hoofd geweest, men zou zulk eene nederlaag niet ondervonden hebben.

Een andere teleurstelling vloeide uit dien ongelukkigen zeeslag voort. De Portugezen hechtten zich meer en meer aan de Engelschen: de bejegening der Spaansche krijgsgevangenen te Lagos, „toont genoegzaam, merkte de Consul aan, hoe die twee Natiën elkander beminnen."

Toch kwam het tusschen de Hoven van *Madrid* en *Lissabon*, niettegenstaande Portugal's onmiskenbare Engelschgezindheid, geenszins tot eene vredebreuk; en VALCKENAER beging eene misrekening, toen hij den 12 Mei 1797 zijnen Vriend LOBÉ „als een diep geheim" mededeelde [2]), dat 30 duizend Franschen uit Italië naar Spanje kwamen om Portugal tot rede te brengen. „Gij weet, vervolgde hij, dat ik den oorlog met Portugal [3]) steeds als onvermijdelijk beschouwd heb. Het is in Portugal dat wij en de Spanjaarden onze Oost– en Westersche Bezittingen moeten terugvinden [4])." — Spanje dat zich jegens de Fransche Republiek wel verbonden had om zijne goede diensten aan te wenden ten einde zoo mogelijk, de Portugesche Regering aan den overheerschenden invloed van Groot-Britannië te onttrekken, maar niet om tegen den nabuur krijg te voeren, weigerde

---

1) En toch spreekt GODOY (*Mém. du Prince de la Paix*, T. II. 166) van »notre *magnifique* armée navale auprès du cap Saint-Vincent!"

2) Uit *Aranjuez*. — MEIJER had den 30 April naar 's Hage geschreven: »het voornemen is binnen kort op *Portugal los te gaan* en den Generaal AUGEREAU met 40 of 50 duizend man daarheen te zenden."

3) In het Alliantie-Tractaat van Augustus 1796 was uitdrukkelijk enkel de oorlog tegen *Engeland* bedongen. Art. 18. »*l'Angleterre* étant la seule puissance dont l'Espagne ait reçu des offenses directes, la présente alliance n'aura d'effet que *contre elle* dans la guerre actuelle et l'Espagne restera *neutre* à l'égard des autres puissances qui sont en guerre avec la République."

4) Verg. ook de depêche van VALCKENAER aan de Comm. van Buit. Zaken 26 December 1796.

standvastig alle zamenwerking gewapenderhand, zels tot twee malen, den doortogt aan Fransche legers [1]). Ook de Bataafsche Republiek was met Portugal niet in oorlog; de diplomatische betrekkingen tusschen de beide Landen waren niet afgebroken [2]), maar het bondgenootschap van het eene met Frankrijk, van het andere met Engeland maakte de verhouding onzeker en dubbelzinnig, het handelsverkeer en de scheepvaart onveilig. Het moest, zeide een Lid der Nationale Vergadering, aan Frankrijk wel zonderling voorkomen, dat men hier te lande steeds voortging aan Portugal, eene Mogendheid, met Frankrijk in oorlog, wapenen toe te zenden, al was het dan ook maar naar de koloniën [3]). In dien twijfelachtig-wisselvalligen staat van zaken [4]) gaf VALCKENAER den raad, de Oost-Indische ladingen, die aan Nederland behoorende, ieder oogenblik in de Portugesche havens van de zijde der Engelsche Vloot gevaar liepen, naar Cadix over te brengen en aldaar door tusschenkomst van den Consul, die zoo hoog in zijne gunst stond, te verkoopen. Ten gevolge van dien wenk of in 't algemeen van den drang der omstandigheden, werd een vurig Patriot van 1787, Mr. PIETER PHILIP JURRIAAN ONDAATJE [5]), wiens avontuurlijke loopbaan door nog zoo menige omzwerving gekenmerkt zou worden, in 't laatst van 1796 naar Lissabon gezonden. „Men schrijft mij, heet het in eene depêche van VALCKENAER van 22 November van dit jaar, dat wat betreft het door mij geopperd denkbeeld om de zich in Portugal bevindende In-

---

[1]) *Mém. du Prince de la Paix*, T. II. 83 suiv.

[2]) Z. hierboven, bl. 133.

[3]) Advies van C. L. VAN BEYMA, *Dagverh.* IV. 870 (10 Febr. 1797).

[4]) »Mij is zelfs in het oor geluisterd, waarschuwde MEIJER (30 April 1797) U te raden van zich met betrekking tot dat Rijk (Portugal) voorzigtig te gedragen." (Aan de Commissie v. Buitenlandsche Zaken).

[5]) Criminele Sententie van de Vierschaar der Stad Utrecht, 28 Febr. 1789 bij DE CHALMOT, *Verzamel v. stukken*, XII. 102 volg. (wegens *crimen laesae majestatis* verklaard »infaam en inhabiel tot eenig ambt of officie," enz.).

dische ladingen, te Cadix te veilen [1]), daarop het Advies van het Oost-Indisch Comité gevraagd is; dit heeft, zegt men, den Burger ONDAATJE naar Lissabon afgevaardigd [2]), uithoofde van het misnoegen tegen den Bewindhebber HARTSINCK gerezen." Ter vervanging alzoo van laatstgenoemde, kwam ONDAATJE den 18 December in de hoofdstad van Portugal aan, vanwaar hij zich met zijn Vriend VALCKENAER terstond in aanraking stelde [3]).

Doch gelijk die Portugesche aangelegenheid niet naar wensch vlotte [4]), zoo viel ook die met zoo groote zorg en inspanning beraamde togt naar Suriname, in duigen. Nog den 14 April 1797 schreef de Bataafsche Minister aan den Consul: „gij zult zien dat er bij het jongst detachement 7 Officieren zijn. Misschien zal er nog wel een of twee van die, aan boord van 's Konings fregatten gaan, maar het is noodig dat eenige bij de 200 man blijven, om de orde te bewaren. Reeds op den 2 April heb ik den Prins kennis gegeven van den naam van schip en schipper door u gehuurd, met verzoek der noodige orders aan den Commandant der fregatten enz. Ik heb reden om te denken, dat daaraan voldaan is, maar geen officieel antwoord, door de indispositie van den Commis ter Secretary, die in deze secrete zaak gebruikt wordt. Het zou niet kwaad zijn, dat gij uwe op-

[1]) „On m'écrit officiellement que pour mon idée de faire vendre les cargaisons des Indes qui sont en Portugal" enz.

[2]) ONDAATJE zelf was Lid van het O.-Indisch Comité. VAN LIMBURG BROUWER, *Leven van* WISELIUS, bl. 99.

[3]) VALCKENAER aan LOBÉ, uit Madrid 6 Januarij 1797. „J'ai déjà une lettre de mon ami OND... qui est arrivé le 18 Décembre à Lisbonne, et vous jugerez de nos relations respectives par sa lettre, que vous me renverrez après lecture. Soyez persuadé, si je peux contribuer à votre satisfaction, particulièrement dans cette affaire importante, *en la conciliant avec les intérêts de l'État*, je le ferai de bien bon cœur."

[4]) Aranjuez, 28 Febr. 1797, aan LOBÉ: „De zaak te Lissabon is schreeuwend, en dat muisje zal nog een ernstig staartje hebben."

wachting of bij GRAVINA of bij MAZAREDO gingt maken, en deze kennis gaaft in confidentie van de *urgence* der expeditie, ten einde door hunne activiteit, niet alleen de uitrusting bevorderd worde, maar ook de middelen beraamd, om de fregatten aan de attentie der Engelsche kruisers te onttrekken [1])." Maar den 12 Mei daaraanvolgende geeft hij zijn gemoed lucht en klaagt over het kwaad bloed dat hem de verijdeling van al hun beider slooven en zwoegen zette; en hetgeen hij een paar weken later schreef, legt nog meer ontmoediging aan den dag. „Ik wil u niet ontveinzen, dat met even zooveel ijver als ik deze zaak heb doorgezet, ik thans met een onweêrstaanbaren weerzin doordrongen ben, en ongaarne die zaak, zoo schandelijk mislukt of vertraagd [2]), weder aanvat. Deze reden heeft mij, zoo gaat VALCKENAER voort, tot heden belet, om de Conventie [3]) ten fine van ratificatie over te zenden, en om een relaas der gehouden Conferentiën aan mijn Gouvernement op te maken. Had MAZAREDO willen uitloopen [4]), zoo behoorde hij van de afwezigheid der vijf Engelsche schepen gebruik gemaakt te hebben, die

1) »Je crains had hij al in eene depêche van 4 April 1797 opgemerkt, que les croisières Anglaises devant *Cadiz* ne retardent la sortie de notre Expédition."

2) Reeds in Februarij 1797 meldde VALCKENAER aan de Commissie van Buit. Zaken, dat de Prins de la Paz bevreesd was, »dat zijne beste troupes door de *Oranje*-gezindheid van onze Vlootelingen in de handen der Engelschen zouden overgeleverd worden."

3) *Conventie over het in dienst nemen van een Corps Spaansche troepen voor Suriname* bestemd, (Rijks Archief); Mr. H. A. VAN DIJK, *Répertoire hist. et chronolog. des Traités conclus par la Hollande*, p. 24 suiv.

4) Van dezen Admiraal had VALCKENAER anders een hoogen dunk. Aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken te 's Hage, schreef hij den 26 Dec. 1796: »Hetgeen ik den 8 Augustus in mijne secrete depêche meldde, rakende de uitgeputheid van dit Rijk, de slechte administratie en rampzaligen toestand der Spaansche Zeemagt, bevestigt zich dagelijks: *de eenige man* die in staat was de Spaansche Marine te verheffen, mits men fondsen aanwees, was MAZAREDO. Dezen heeft de Koning verworpen, zeggende dat het hem in 't hoofd geslagen was, eene onwaarheid, die de vorige Minister der Marine — aan Z. M. had diets gemaakt." (Verz. CROISET V. TOULON).

zes weken lang in de Middellandsche Zee geweest zijn, en die in dit oogenblik bij JERVIS zullen terug zijn."

Doch naar de omstandige berigten, welke de Consul van den staat der Spaansche Zeemagt en van de strenge blokkade van de baai van *Cadix*, eerlang door het bombardement dier stad gevolgd, aan den Bataafschen Minister deed geworden, kon deze wel afmeten, dat het verzuim niet aan den Vlootvoogd, maar aan de Regering zelve te wijten was. In zijn vertrouwelijk schrijven van 9 Junij in antwoord op dat van LOBÉ van 30 Mei bevorens, zegt VALCKENAER, nog nadere bewijzen van de onbekwaamheid van zeker personaadje [1]), dat is kennelijk van den alvermogenden Vredevorst GODOY, ontvangen te hebben: „het is, voegt hij er bij, voor mij een groot verdriet, hier (te *Aranjuez*) aan een zoo ingebeeld en oploopend wezen gekoppeld te zijn. En zoo dit nog langer zou moeten duren, zal ik na verloop van een half jaar mijne partij kiezen." Het is in diezelfde depêche, dat de slimme Staatsman aan aankomelingen in het vak, hetzij dan der Regtspleging of der Diplomatie, een nuttigen raad geeft. Het is beter [2]), merkt hij aan, *éene* goede reden dan *drie* zwakke bij te brengen; een kundig Advocaat zegt alleen wat ter zake dienende en afdoende is; hij zou zich te veel bloot geven, wanneer hij gemakkelijk te wederleggen gronden aanvoerde. Maar het is in dienzelfden brief, dat hij ook nog ter loops en in het voorbijgaan, den ondergang van die oude kweekschool der Diplomatie, van het weleer roemrijk *Venetië*, de beheerscheres der Adriatische Zee, aanroert, of liever meer laat raden, dan dat hij de vernietiging dier Republiek

1) »Me fournit une nouvelle preuve de l'incapacité de certain personnage pour traiter des affaires. C'est un grand chagrin pour moi ici d'être *accouplé avec un être aussi vain et aussi emporté*."

2) »Il vaut mieux employer une bonne raison que trois faibles. Un bon avocat ne dit que ce qui est péremptoire; il donne trop de prise sur lui quand il donne des raisons réfutables."

duidelijk aankondigt. „Er is kans, meldt hij aan LOBÉ [1]), dat wij in de Middellandsche Zee een onverwachten Bondgenoot bekomen; want BONAPARTE heeft de geheele Vloot van Venetië te zijner beschikking, 24 schepen en eenige fregatten sterk." — Dat het gebrek aan voorvaderlijk beleid en doorzigt, met veerkracht en wakkerheid gepaard, den grijzen Staat, wien het immers aan geene middelen van tegenweer zou gemangeld hebben, ten val had gebragt, en dat dit einde van zooveel glans en magt in de politische Geschiedenis van Europa met welverdiende blaam, ten spiegel van andere evenzeer verbasterde en angstig-weifelende Regeringen geboekt staat [2]), wie kan het laken? Maar de waarheidsliefde eischt niet minder de wandaden der Fransche overweldiging, over welke wat al te luchtig heen gegleden wordt, even onpartijdig te herdenken. Hij die sedert den Vrede, door den Koning van Sardinië op den 15 Mei 1796 met het zegepralende Fransche Leger gesloten [3]), in welken de Bataafsche Republiek van zelf begrepen was, uit Parijs naar het Hof van *Turin* was verplaatst, de ons wèl bekende BLAUW, die den valsche spelers met de Nederlandsche aangelegenheden reeds zoo dikwijls in de kaart had gekeken, geeft in eene depêche van Junij 1797 aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken [4]), den sleutel van het gebeurde. „De

---

[1]) 9 Junij 1797. „Il y a espoir que dans la Méditerranée nous obtenions un auxiliaire inattendu; car BONAPARTE a toute la marine de Venise à sa disposition. Il y a 24 vaisseaux et quelques frégates."

[2]) C. L. V. BEYMA (*Dagverh. d. Nat. Verg.* IV. 725, 31 Januarij 1797): „In *Venetië* heeft men *twee* Raden, en behoef ik wel te zeggen *hoe* die Regering is?"

[3]) *Dagverh. der Nat. Vergader.* I. 561 (24 Mei 1796. R. J. SCHIMMELPENNINCK, Voorzitter.)

[4]) Gerigt aan den Secretaris P. VAN LEYDEN. Een geruimen tijd was BLAUW van depêches uit Holland verstoken geweest, weshalve hem over Frankrijk een duplicaat moest toegezonden worden. (Eigenhandig billet van VAN LEYDEN aan den Secretaris der cijfers CROISET, 15 Mei 1797.)

Venetiaansche Minister QUERINI, meldt hij, is alhier aangekomen: ik heb zeer frequente en lange onderhandelingen met hem gehad; hij heeft mij alle officiële stukken betrekkelijk die Revolutie laten lezen. Ik zwijg van de veelvuldige vernederingen die hij van REWBELL ondergaan heeft, maar ik wil alleen u doen opmerken, dat ik onder mijne oogen gezien heb een schakel van zulke lage en verachtelijke trouweloosheid, dat er voorzeker geen voorbeeld van is in de Geschiedenis der Volken. Tot het laatste oogenblik en toen reeds de oorlogsdeclaratie daar was, heeft men den man officiele antwoorden gezonden vol protestatiën van vriendschap [1]) en geneigdheid om de Neutraliteit te bewaren. Twee Directeurs waren voor de Revolutie, twee tegen: de vijfde had zich niet geëxpliceerd, zeker om zich te laten *omkoopen*. De negotiatie was ook werkelijk begonnen, *het geld voor het grootst gedeelte gegeven*; en de Minister QUERINI is houder van een stuk, waarbij hem de verzekering gegeven wordt, dat de orders aan den Generaal BUONAPARTE gezonden waren om alles tegen Venetië op te schorten; dienzelfden dag waren andere bevelen gegeven! Deze zaak, merkt BLAUW aan, heb ik van te veel belang geoordeeld om u niet te melden: zij kan ons tot een voorbeeld dienen, wat men van zulk een Gouvernement te wachten hebbe en ten leiddraad strekken om ons naar te regelen [2])."

Mogt die waarschuwing in 't algemeen niet overtollig zijn, onze *uitwendige* onafhankelijkheid liep destijds het minst gevaar, en zoowel bij het Hof van Berlijn, als tegenover het Kabinet van St. James scheen het Directoire de Bataafsche

[1]) Terwijl de beter onderrigte MEIJER den 30 April 1797 uit Parijs meldde: »Ik durf U bijna verzekeren, dat het tegenwoordig Aristocratique Gouvernement van Venetie niet lang meer in wezen zal blijven." (Aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken).

[2]) Verz. CROISET VAN TOULON. — En zie CAPEFIGUE, *L'Europe pendant la Révolution franç.* T. III. 281 suiv.

belangen met ernst en nadruk voor te staan. Maar indien voor het oog der wereld, nu en dan, van het overleg met de Bataafsche Republiek als krachtens de Haagsche Alliantie onmisbaar vereischt, zeker vertoon werd gemaakt, om wanneer men de onderhandelingen met Engeland liefst wilde afbreken, de zaken te verwikkelen, grootelijks verschilde de onderlinge, inwendige en slechts voor de ingewijden zigtbare betrekking der Leiders van het Bewind hier en te Parijs. De Franschen begeerden wel onze hulp, penningen, manschap, schepen, geschut en andere benoodigdheden tot eene of andere groote onderneming [1]) tegen den gemeenen vijand, maar zij weigerden aangaande de bijzonderheden van de te beramen krijgsverrigtingen, het deel door elke der beide Mogendheden daaraan te nemen en andere gewigtige punten alle opening en gedachtenwisseling. Misnoegd over eene zoo onwaardige verhouding, schreef de Commissie van Buitenlandsche Zaken den 10 Maart 1797 aan den in Frankrijk achtergebleven Minister MEYER over het onaannemelijke van zulk een standpunt onzerzijds. „De Commissie, zoo gaf men onbewimpeld te kennen, heeft met verwondering gezien de weinige bereidwilligheid van den Minister der Marine om *ouvertures* van zijne voornemens te geven. Reeds vóór verscheiden maanden is U toegezonden copie van eenige Artikelen van de Instructie der Commissie van Buitenlandsche Zaken, waaruit bleek het vertrouwen der Nationale Vergadering aan haar geschonken om alles geheim te houden, wat zij meende de dienst van den Lande te vereischen, dat

[1]) VALCKENAER (San Lorenzo, 26 Dec. 1796) aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken: »Ik heb met alle aandacht Uwe secrete aanschrijving, rakende eene te doene Expeditie naar de *Oost-Indiën* overwogen en met den Franschen Ambassadeur geconfereerd over de middelen om alhier een *concert* te provoceren. Zoolang wij buiten staat zijn om te zeggen, *dat kan en wil Holland doen, en dat kan en wil Frankrijk doen*" was in Spanje niets te bewerken, en zoo men »op eenig *secours* van Spanje" rekende, zou men zich »ellendig bedrogen vinden." (Verz. CROISET V. TOULON.)

wierd gesecreteerd. Thans heeft zij het dienstig geoordeeld U toe te zenden copie eener nadere autorisatie door de Nationale Vergadering gegeven, waaruit de Burger TRUGUET zien kan, dat de geheimen bij ons aan weinig menschen behoeven bekend te zijn. De Commissie verlangt dat gij hiervan bij den Minister der Marine gebruik maakt en hem onder het oog brengt dat wij verwacht hadden meer openhartigheid op het aanbod van onze zijde gedaan om de operatiën te concerteren; dat het van zelf spreekt, dat men van ons niet kan vorderen dadelijk gereed te zijn mede te werken tot een plan dat ons eerst zou worden gecommuniceerd wanneer het tijdstip der executie daar zal zijn, en dat wij door deze stilzwijgendheid van de Fransche zijde, reeds in de noodzakelijkheid gebragt worden bij ons zelve te overleggen, welk *emploi* van onze Vloot, die zoolang werkeloos heeft gelegen, tot afbreuk van den gemeenen vijand te maken; terwijl bij eene dadelijke mededeeling, wij nog in de mogelijkheid zouden zijn om onze operatiën met die der Franschen te concerteren of ten minste uit te werken, dat ons plan met het hunne gelijktijdig, gelegenheid gaf tot eene gelukkige *diversie*. Uit de hiernevens gaande lijst zult gij zien, dat onze Marine gansch niet te verachten is'' [1]). En hoe daarentegen zag er die Fransche zeemagt uit, op welke TRUGUET zich zooveel liet voorstaan dat hij onze lieden achterhoudend en uit de hoogte bejegende? MEYER had eens door een vertrouwd zendeling te *Brest*, *Lorient* en *Rochefort* poolshoogte laten nemen en zie hier wat hij als den waren toestand berigtte [2]). „Te Brest liggen 17 schepen van Linie thans op de reê, twee daarvan driedekkers zijn in het dok gebragt om eenige reparatiën te ondergaan; voorts 9 Linieschepen in de haven, die genoegzaam aan alles ge-

[1]) Verz. CROISET V. TOULON.

[2]) Depêche 4 Mei 1797.

brek hebben, maar die, indien men met ernst daaraan werkt, binnen drie weken zouden kunnen klaar zijn. Brest heeft aan alles gebrek, scheepsbehoeften, levensmiddelen, matrozen en werkvolk; er heerscht een groot misnoegen en moedeloosheid onder de laatste, omdat ze niet betaald worden." Van het gewone getal werklieden te Brest, vroeger 20,000 man, waren er nu geen 3000 te vinden; men was hun, den aannemers en matrozen alleen in die stad, bijna tien millioenen schuldig. Van het zeevolk was niet het 6e gedeelte van hetgeen men noodig had, aanwezig. Er waren daar ook maar 8 of 9 bruikbare fregatten. Te *Lorient* stonden 6 schepen op stapel, „waaraan, zeide MEIJER, genoegzaam niet gewerkt wordt." Maar te *Rochefort* lagen 1 schip van Linie en een paar fregatten, die men opgaf naar Brest bestemd te zijn. Toen derhalve de Admiraal DE WINTER te Parijs was aangekomen [1]) om met het Fransch Bewind de middelen tot een vereischte zamenwerking tegen Groot-Britannië te overwegen, achtte de Bataafsche Minister zich verpligt, onzen Vlootvoogd „den inderdaad ellendigen staat der zaken te Brest" onder het oog te brengen, die dan ook het ontslag van TRUGUET „meer dan waarschijnlijk" maakte. En hoewel men het gerucht verspreid had dat de aftredende Directeur LE TOURNEUR de portefeuille van Marine in zijne plaats zou bekomen, was hiervoor weinig grond, „hebbende, merkt MEIJER aan, die twee Burgers dat Departement al te slecht bestierd om hun hetzelve langer toe te vertrouwen [2])."

Was in het Fransche Zeewezen zooveel slapheid te be-

---

[1]) »DAENDELS et DE WINTER sont à Paris," schreef VALCKENAER aan LOBÉ (9 Junij 1797.) Depêche der Commissie van Buitenl. Zaken aan VALCKENAER, 18 Mei 1797: »DAENDELS en DE WINTER bevinden zich thans te Parijs, om over de militaire operatien te spreken."

[2]) Depêche van MEIJER, 22 Mei 1797. (Verz. CROISET V. TOULON). Integendeel gewagen de *Mém. du Prince de la Paix*, T. II. 71 suiv. van het »mouvement" der fransche Zeemagt.

speuren, te loffelijker ijver werd in Nederland aan den dag gelegd. „Bij ons, meldde VALCKENAER, geschieden importante toerustingen tot eene groote en secrete Expeditie. De Vice-Admiraal RADERS commandeert het Esquader naar de West gedestineerd, en hetwelk tegelijk met de groote Expeditie zeilen zal. Ik heb nog zeer weinig gedachten van een Vrede met Engeland" [1]). — Ruim 14 dagen daarna, zendt hij aan LOBÉ de lijst der schepen om een denkbeeld van onze Marine te geven [2]), „die, zegt hij, naar ons vermogen gerekend, veel grooter is, dan die van Spanje of Frankrijk." Toch betuigde hij, ontmoedigd door zoo menige nederlaag op zee, laatstelijk van de Spanjaarden en onder den nog verschen indruk zoo van de mislukte onderneming van den Generaal HOCHE in Ierland [3]), als van het bombardement van Cadix door de Engelschen, in den goeden uitslag der groote Expeditie, van welke men in Holland zoo hooggespannen verbeelding had, „een zeer zwaar hoofd" te hebben [4]). — Het was een tijd, waarin zelfs bijzondere personen in uitvoerige Memoriën bij de Nationale Vergadering ingediend, het Vasteland tegen Groot-Britannië in het harnas poogden te jagen, en de noodzakelijkheid betoogden „van het doen bijeenkomen van een *Congres* van Afgevaardigden uit geheel Europa, om middelen te beramen tot handhaving van de regten des menschdoms — zoo luidde de verhitte taal — tegen de Engelsche Natie [5])." En geen wonder, wanneer men iets later uit den mond van belanghebbenden in de Bataafsche scheepvaart de klagt verneemt, dat de „rooverijen" der Britten hun in een tijdvak van slechts weinige jaren, de aan-

1) Madrid 7 Julij 1797. (Depêche van de Commissie van Buit. Zaken 15 Junij).

2) Madrid, 25 Julij 1697.

3) *Dagverh. der Nat. Verg.* IV. 413, 596, 717. (Depêche van MEIJER, 25 Januarij 1797).

4) VALCKENAER aan LOBÉ, 11, 25 Julij 1797.

5) *Dagverh.* V. 40, 87 (3 Maart 1797.)

merkelijke schade van 120 millioenen schats zouden hebben berokkend [1])!"

Doch wij willen hier den draad der diplomatische handelingen bij uitnemendheid, weder opvatten. „De Koning van Pruissen, kon VALCKENAER ongeveer in dien tijd aan LOBÉ melden, heeft eindelijk het Bataafsch Gouvernement erkend en een' Minister benoemd om in den Haag te resideren. Dit is officieel. Men heeft mij onder de hand *gesondeerd*, of deze delicate en épineuse missie van mijn smaak zoude zijn;" in een volgende depêche verklaarde hij het in Spanje al eenigzins moede te zijn geworden. Wij keeren dus nu van den zuidelijken uithoek van het Spaansche Schiereiland naar het Midden en Noorden van Europa terug om zoo beknopt doenlijk de redenen te ontvouwen, die FREDERIK WILLEM II, thans aan den eindpaal zijner roemlooze loopbaan, tot de erkenning der nieuwe orde van zaken in Holland hadden bewogen; — eene tijding, die de aftredende Voorzitter der Nationale Vergadering VITRINGA, den 23 Junij 1797 het genoegen smaakte aan zijne Ambtgenooten mede te deelen [2]).

Hiervoren is aangewezen, hoe behendig SIEYES en zijne medestanders zich van de vrees onzer Landgenooten voor Pruissen hadden bediend, om hun het Haagsch Tractaat op te leggen. De eerste vrucht dier verbindtenis met de Fransche Republiek, scheen wel de beveiliging van ons grondgebied aan de Oostzijde door den Vrede met het Hof van Berlijn, te moeten zijn. En toch was hetzij de uitdrukkelijke of de stilzwijgende erkenning der Bataafsche Omwenteling door den Koning, Zwager van den Stadhouder en Schoonvader van den Erfprins van *Oranje*, zóó weinig het dadelijk gevolg van de Alliantie van 16 Mei 1795, en de afkeer

[1]) *Dagverh.* VI. 265. (16 Junij 1797.)

[2]) *Dagverh.* VI. 317 volg. 323. (Nota van den Chargé d'affaires, Baron VON BIELEFELD.)

van het voorgevallene in Holland bij den Monarch zoo levendig, dat de toestand van den Envoyé VAN REEDE ondragelijk werd en zijn *rappel* niet kon achterblijven [1]). Voor de beide Staatsgevangenen, den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL en den ijveraar BENTINCK VAN RHOON, wier leven, naar men in Pruissen beweerde, door de Clubisten bedreigd werd, sprong FREDERIK WILLEM edelmoedig in de bres, maar op een toon, die zijne vijandige gezindheid tegen de Bataafsche Republiek te duidelijker openbaarde; hij verwaardigde haar niet eens met een regelregt Vertoog, maar bediende zich van den omweg over *Bazel* en Parijs, in eene Nota van HARDENBERG aan den Ambassadeur BARTHÉLEMY, om den Leiders der omwenteling te 's Hage de klad van bloedige weêrwraak wat al te ligtvaardig aan te wrijven. Gelijktijdig maakte hij grooten ophef van eene schennis van het Pruissisch grondgebied te *Huissen* en eischte voldoening door Fransche tusschenkomst [2]). Van de telkens gevreesde invallen hetzij dan van de Pruissische legermagt zelve of van de *Oranje-rassemblementen* onder Prins FREDERIK, is boven gesproken [3]). Terwijl dus de gewezen Secretaris van den Heer VAN REEDE, BOURDEAUX, ook na het afbreken der politische betrekkingen, met de waarneming der Nederlandsche belangen voorloopig, evenwel zonder diplomatisch karakter, te Berlijn belast bleef, werd bovendien een tweede opmerker aldaar als geheim zendeling noodig gekeurd om op de handelingen der Engelsch-Stadhoudersgezinden zorgvuldig te letten. Uit *Hamburg* ontving men meest door ABBEMA, verontrustende tijdingen, gelijk nog den 17 Mei 1796 werd

---

1) Resol. der Staten-Generaal, 14 Sept. 1795. (Missive van den Heer V. REEDE aan den Griffier QUARLES, »ten sterkste insterende, ten einde zijn verzocht *Rappel* aan hem moge worden geaccordeerd" (fol. 1747). Brieven van *Rappel* toegezonden 28 October, (Resol. 7 November 1795, fol. 2263).

2) Bijlage XXVII, bl. 134 volg.

3) Bl. 99.

overgebriefd dat de Secretaris van HARDENBERG zich „op een souper aan eene dame uitgelaten had, dat zij zich gerust kon stellen; dat de Pruissische armée nog dien zomer in Holland zou zijn." Maar bijna op hetzelfde tijdstip vernam men van den geheimen Bataafschen Agent te Berlijn STURLER, dat de Erfprins van Oranje wèl te Potzdam was geweest, maar bij den Koning geen gehoor had gehad en dat BARTHÉLEMY te Bazel onze belangen wèl behartigde. Van den Franschen Minister bij het Pruissische Hof, CAILLARD, getuigde STURLER eenige maanden daarna, dat hij voor de belangen van Holland zeer werkzaam bleef; „er is, schreef hij den 17 December 1796, geen quaestie meer van het Huis *van Oranje.*" En al veel vroeger, in het begin van dat zelfde jaar, had VAN HAEFTEN te Weenen het onder de onmogelijkheden gesteld, dat de Koning van Pruissen na den Vrede met de Fransche Republiek gesloten te hebben, gewapenderhand de verdediging van het Stadhouderlijk Huis op zich zou nemen, en de voordeelen der Neutraliteit verbeuren. Niet dat het lot van zijne zuster, veelmin dat van zijne dochter hem „onverschillig" kon zijn; maar er was hem te veel aan gelegen, „de politieke *independentie*," die hij door den vrede met Frankrijk verkregen had, te behouden, en derhalve „al wat die zoo aangename als voordeelige positie — in de waagschaal" kon stellen, te vermijden [1]). Dat aan die kortzigtige zelfzucht en begoocheling alles, ook de banden des bloeds nog verder zouden worden opgeofferd, men zou het eerlang door de geheime Conventie den 5 Augustus 1796 te Berlijn door CAILLARD en HAUGWITZ geteekend, bevestigd zien, en WILLEM V zooals het jaar te voren al was voorgespiegeld [2]), met het uitzigt

---

[1]) Depêche van V. HAEFTEN, Januarij 1796 in Bijlage XXVIII, bl. 141.

[2]) Bl. 99 hiervoren en Bijlage VIII, bl. 40, de depêche van BLAUW, 17 Febr. 1795, die toen evenwel van *Hannover* sprak.

op de geseculariseerde Bisdommen van *Wurtzburg* en *Bamberg*, als toekomstig Keurvorst van het zieltogend Duitsche Rijk afgescheept [1]), zou naderhand niet eens die schadeloosstelling bekomen. Had men te 's Hage vroeger kennis van den inhoud van dat verdrag gehad, die men niet vóór den 22 April 1797 en dit nog zeer bedektelijk verkreeg [2]), men zou niet ieder oogenblik door de meest strijdige geruchten in spanning gehouden en geslingerd zijn geworden. Het heen en weêr reizen van Leden van het Stamhuis uit Londen naar Berlijn, het zamentrekken van Pruissische troepen, het verblijf van den uitgeweken veroveraar van Belgie, DUMOURIEZ in de omstreken van Hamburg, en allerlei andere berigten uit dien hoek overgewaaid, wekten bij voortduring, zoo lang de erkenning der Bataafsche Republiek door het Hof van Pruissen niet gevolgd was, onwillekeurig bekommering. „Men zegt, zoo schreef de Secretaris der Commissie van Buitenlandsche zaken nog den laatsten December 1796 aan ABBEMA [3]), dat de ziekte van den Prins van *Oranje* maar een verdichtsel geweest is en hij over Hamburg naar Westphalen zou gereisd zijn. Hoe onwaarschijnlijk zulks zijn moge, verzoek ik u er naar te informeren en mij te berigten. Hij zou in den *Koning van Engeland* gelogeerd zijn of hebben." Wat het bedrijf van DUMOURIEZ betreft, bij afwezigheid van

---

1) Z. Mr. H. A. VAN DIJK, *Répertoire historique et chronologique des Traités conclus par la Hollande depuis* 1789, p. 19, 20, en aldaar MARTENS, SCHOELL, enz.

2) Bijlage tot de depêche van BOURDEAUX aan F. VAN LEYDEN, van 22 April 97 met citroensap geschreven. (Verz. CROISET — V. TOULON). „Zoodat, zeide BOURDEAUX, indien de eerste en vierde bladzijde over een kool vuur gehouden wordt, het schrift ten eerste te voorschijn zal komen; hebbende ik voor ditmaal van deze methode gebruik moeten maken, daar meergemeld stuk mij te laat ter hand gekomen is om er nog heden eene *gecijferde* copie van te kunnen bezorgen."

3) „Den 30 December in cijfer gesteld."

ABBEMA, won REINHOLD [1]) aangaande dien krijgsman — diplomaat, in zijne ballingschap plannenmaker in dienst der Britsche Regering geworden en onder de namen van CHARLES, CRIVELLI en andere onkenbaar, schrale inlichtingen in. De Generaal zwierf om, meldde hij, vergezeld van eene vrouw, die men beweerde eene zuster van den vernuftigen RIVAROL te zijn. „Hij heeft lang gevreesd, schreef REINHOLD, dat men hem opligten zou en derhalve gaat hij nog altijd met een harnas gewapend" [2]).

Dat men niet enkel te 's Hage maar zelfs nu en dan te Parijs, de weifelingen en dubbelhartigheid van het Kabinet van Berlijn bij ervaring kennende, niet geheel gerust was dat de Engelsch-Russische invloed zoolang KATHARINA II leefde [3]) niet weder eens in Pruissen onverhoeds kon overwegen, een belangrijk verslag van ABBEMA wegens eene ontmoeting van HARDENBERG met den Franschen Minister REINHARD te Altona vóór de straks genoemde Conventie van 5 Augustus 1796 en die op het sluiten van deze verbindtenis ongetwijfeld heeft gewerkt, draagt er de blijken van. „De Baron HARDENBERG, meldt de Bataafsche Minister den 17 Mei bevorens [4]), heeft eene conferentie gehad met REINHARD en heeft daarin getracht te bewijzen dat de Koning van Pruissen met het aangaan van den vrede met Frankrijk vooral ten doel had („gebuteerd") het Noorden van Duitschland te bevrijden van de rampen des eorlogs;" dat hij daarom te

1) Dezelfde die nog in 1824 voorkomt, als Gezant van WILLEM I bij den H. Stoel en het Hof van Toscane, ad interim belast met de Directie van het Departement van Buitenlandsche Zaken, bij Jhr. Mr. ELOUT VAN SOETERWOUDE, *Bijdrage tot de Gesch. der onderhandelingen met Engeland* (1868), bl. 173, 178, 182, 185, 188, 191, 208 volg. 212, 214, 218 volg.

2) Depêche van 14 Febr. 1797 (Verz. CROISET — V. TOULON).

3) Zij overleed plotselijk den 17 November 1796. — Verg. over de gevolgen dier gebeurtenis, CAPEFIGUE, *L'Europe pendant la Révolution française*, III. 226.

4) Uit Hamburg (aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken).

Parijs over een nadere bepaling der grenzen („linie van demarcatie'') had doen onderhandelen, maar dat men dit „met nietsbeduidende woorden" had bejegend, zoodat de Koning wel meer en meer moest denken, dat het Directoire het op *Hannover* gemunt had, en dus tot de Elbe en de Wezer zou willen doordringen, hetgeen als zoo nabij de Pruissische vestingen, Z. M. niet onverschillig kon zijn. Dat de Koning daarom in overleg met *Hannover*, *Brunswijk* en *Hessen-Kassel* een *observatie* — leger zou bijeentrekken om de door hem voorgestelde linie van Neutraliteit te doen eerbiedigen, doch dat hij (HARDENBERG) stellig kon verklaren, dat Z. M. geene andere inzigten, en bepaaldelijk niet tegen *Holland* had; te minder, daar Frankrijk zich bij het maken van den Vrede had verbonden, om bij den Algemeenen Vrede den Prins van *Oranje* een behoorlijke schadeloosstelling voor zijn verlies in de Republiek, te verschaffen. HARDENBERG drong zelfs bij REINHARD aan dat deze zijne pogingen zou aanwenden om Frankrijk „tot de voorgeslagen nadere linie van demarcatie" te doen besluiten: waarop de Fransche Minister had geantwoord, dat hij van zoodanige Negotiatiën geene kennis droeg en zich dus over dit onderwerp niet kon uitlaten, maar dat hij vele aanmerkingen zou kunnen maken op het verzamelen van een zoo aanzienlijk leger, dat „natuurlijk in Frankrijk en ook in Holland achterdocht moest veroorzaken", als wel iets meer beoogende dan enkel „de veiligheid der neutrale landen." Daarom hoopte REINHARD, naar hij zeide, dat de Koning van Pruissen niet tot dit uiterste zou komen, dewijl zulks het werk van den Algemeenen Vrede zou vertragen. En zoo was die bijeenkomst met wederzijdsche terughouding [1]), maar gewis niet zonder vrucht afgeloopen. Althans het verband tusschen het gewigtig onderhoud dier beide Diplomaten en de bepalingen der

---

[1]) *Réserve.* (Verz. CROISET — V. TOULON.)

Conventie van 5 Augustus daaraanvolgende, is onmiskenbaar. — „De Koning van Pruissen en de Fransche Republiek — dus luidt de aanhef dier overeenkomst — gelijkelijk bezield met den wensch den oorlog welhaast te zien eindigen en zich vleijende dat de vervulling van dien wensch niet zeer verwijderd kan zijn, hebben gemeend bij voorbaat in vriendschappelijk overleg te moeten treden aangaande verscheiden punten van die naar zij hopen, aanstaande bevrediging. De Koning heeft met de rondborstigheid, die hij zich na den Vrede van Bazel in al zijne verklaringen ten wet stelde, de begeerte niet verholen, welke hij in zijne hoedanigheid van Lid van het Keizerrijk, zoo voor de handhaving der Constitutie van dat Rijk als voor de onschendbaarheid van deszelfs gebied koesterde. Hij heeft zelfs aan de Fransche Regering uithoofde der naauwe banden die hem aan het Huis van *Oranje* hechten, den wensch te kennen gegeven, dat dit Huis behoudens zulke wijzigingen als men onderling zou goedvinden, in zijne bedieningen en waardigheden kon worden hersteld. Z. M. heeft tot dat oogmerk alle gronden doen gelden, maar de Republiek volhard hebbende bij het gevoelen, dat nu de zaken zoo vèr zijn gekomen, de omstandigheden haar niet toelieten, dien dubbelen wensch te deelen, zoo is men het wederzijds nopens de volgende toekomstige bedingen eens geworden.

I. Vermits men zich eerst moest verstaan wegens eene vergoeding in grondgebied voor het verlies der Pruissische Gewesten aan den linker Rhijnoever ingeval die rivier op het tijdstip van den Vrede aan Frankrijk wierd afgestaan, heeft men tot dat einde eerst aan het Bisdom *Munster* gedacht, het land van *Recklinghausen* daaronder begrepen; maar dewijl de Fransche Regering het verlangen had geuit dat de Republiek der Vereenigde Nederlanden als tot schadeloosstelling van hetgeen deze haar heeft afgestaan, dat gedeelte van gemeld Bisdom mogt verkrijgen hetwelk zich van het

punt waar de Ems in Oostfriesland valt, langs die rivier hooger op tot *Wintrup* uitstrekt, vandaar in regte lijn op *Heyden* en vervolgens langs de grenzen van het Hertogdom *Kleef*, tot het punt waar deze met die van Holland zamentreffen, zoo verklaart Zijne Pruissische Majesteit dat wanneer er sprake zal zijn van het afstaan van den linker-Rhijnoever, zij er zich niet tegen zal verzetten. En daar alsdan om de wereldlijke Vorsten, die bij die schikking zouden verliezen, schadeloos te stellen, het beginsel der Secularisatiën volstrekt noodzakelijk wordt, stemt Zijne Majesteit er in toe dat beginsel aan te nemen; zullende zij tot vergoeding van hare gemelde landen over den Rhijn, *Zevenaar* [1]) dat daarin gesloten is er onder begrepen, die in dat geval aan Frankrijk zullen worden afgestaan, het overschot van het Bisdom *Munster*, met het land van *Recklinghausen* ontvangen; met uitzondering van het hiervoren aangeduid gedeelte en behoudens hunne vooraf gaande Secularisatie en onverminderd 's Konings bevoegdheid om wat Z. M. meest gelegen zou komen, tot aanvulling van hare schadeloosstelling daaraan toe te voegen.

II. Artikel XI van het Tractaat van Bazel wordt in stand gehouden. Dientengevolge neemt de Fransche Republiek de bemiddeling des Konings aan te gunste der overige Duitsche Vorsten, die mogten wenschen regelregt met haar op de grondslagen in het vorig Artikel aangeduid, te onderhandelen.

III. In de dubbele onderstelling, in het eerste Artikel uitgedrukt, zoowel van den afstand van den linker-Rhijnoever, als van de erkenning van het beginsel der Secularisatiën, verbinden zich de Koning en de Republiek om alle hunne zorg gemeenschappelijk aan te wenden, ten einde aan de Vorsten van Hessen de Secularisatie der Geestelijke Sta-

1) Er staat *Sevenaer*. Verg. hierbij Bijlage XVIII bl. 114.

ten, die hun het meest gelegen mogten zijn, te verschaffen ter vergoeding der Staten en erven over den Rhijn, en om aan den tak van Kassel de waardigheid van Keurvorst te verzekeren.

IV. De Koning verbindt zich om de Hanzesteden in haar tegenwoordig grondgebied en regeringsvorm te handhaven.

V. Mogt bij den (algemeenen) Vrede het herstel van het Huis van *Oranje* in Holland niet mogelijk zijn [1]), zoo verbinden zich de Koning en de Republiek om hunne goede diensten en bemiddeling aan te wenden ten einde tusschen de Bataafsche Republiek en den Prins van *Oranje* een redelijk vergelijk te bewerken in dier voege dat laatstgenoemde afstand zal doen van de waardigheid van Stadhouder en van de onroerende goederen op den linker-oever; terwijl de Bataafsche Republiek zal gehouden zijn tot eene schadevergoeding gelijkstaande met den prijs van al de onroerende goederen in de uitgestrektheid der Vereenigde Nederlanden en der Koloniën gelegen. Tot bevordering van welke schikking de Fransche Republiek zich verbindt om al hare pogingen aan te wenden ten einde voor den Prins van *Oranje* en diens mannelijke ergenamen te bewerken de Secularisatie der Bisdommen van *Wurtzburg* en *Bamberg*, aan welke de Keurvorstelijke waardigheid zou verbonden zijn, en om ten behoeve van het Huis van *Oranje* de opvolging in die Staten [2]) te doen bedingen. Het VIe Artikel hield de verpligting tot ratificatie der Conventie binnen den tijd van zes weken in.

---

[1]) Alleen dit beding der Conventie van 5 Augustus is, in den Franschen tekst, afgedrukt in het *Répertoire* van Mr. H. A. VAN DYK, p. 19 suiv. — Z. ook dien tekst in de Bijlagen tot mijn geschrift *Oranje en de Bataafsche Republiek, in diplomatische betrekking tot den eersten Napoleon* (1859), bl. 59 volg.

[2]) „Et de faire stipuler la réversion des dits États en faveur de la Maison d'Orange."

Hoe de bedingen van dit Verdrag zamenhangen met de in het volgend jaar weder aangeknoopte betrekkingen tusschen Pruissen en Nederland, wordt ons uit eene depêche, eenige weken later, den 17 September 1796, uit Parijs, vermoedelijk van BLAUW, duidelijk. „Drie dagen geleden, zoo luidt het berigt, is de Secretaris van den Franschen Minister te Berlijn met spoed derwaarts teruggezonden. Onder de medegenomen stukken bevinden zich de orders om ten sterkste aan te dringen dat het Pruissisch Gouvernement de politieke independentie onzer Republiek in den tegenwoordigen vorm erkennen, een Minister van onzentwege aannemen en reciproquelijk eenen zenden zoude. Daarbij is ook gevoegd eene stellige verklaring dat de Fransche Republiek nimmer vrede met Engeland zal aangaan zonder dat dezelfde erkentenis geschiede en alle Hollandsche eigendommen, zoo nationale als particuliere, tot het minste schip toe, terug worden gegeven. Voor deze laatste berigten voegde de Diplomaat er echter omzigtig bij, sta ik niet verder in, dan dat gemelde Secretaris dit 's nachts vóór zijn vertrek gezegd heeft aan een vertrouwd persoon, om het aan mij over te brengen [1]."

Twee omstandigheden, het buitenland betreffende, schijnen bij het Kabinet van Berlijn in die van dag tot dag meer doorschemerende aansluiting aan de Politiek van het Directoire, veel gewigt in de schaal te hebben gelegd; vooreerst de dood der Keizerin van Rusland, ten andere, de bliksemsnelle zegepraal van den Generaal BONAPARTE in Italië. — Dwong die voorspoed der Fransche wapenen Oostenrijk tot toegeeflijkheid, men kon bij den heerschenden naijver tusschen de beide Hoven, in Pruissen beducht zijn te laat te komen. — Althans werd niet veel meer dan eene maand na de Conventie van 5 Augustus, uit Parijs „van zeer goede

[1] Verz. CROISET — V. TOULON.

hand" verzekerd, dat de Vredesonderhandelingen met het Hof van Weenen eerlang weder een aanvang zouden nemen en wel op de volgende hoofdgronden [1]). De grenzen van den Rhijn zouden in al hare uitgestrektheid verblijven aan de Fransche Republiek, die ook tijdelijk het bezit zou behouden van het Breisgausche en van de Keizerlijke eigendommen in Zwaben, alsmede van de landen van den Keurvorst van Paltz-Beijeren, ten einde het Hertogdom Beijeren vervolgens in handen van den Keizer te stellen. De Keurvorst moest eene vergoeding vinden in de Italiaansche Staten van het Huis van Oostenrijk, te weten het Milanesche, het Mantuaansche en het uitzigt op de opvolging in het Hertogdom Modena en op de erfenis van de moeder van de Aartshertogin, dochter van den Hertog van Modena. Het overige grondgebied van hetgeen aan Frankrijk zou worden afgestaan, namelijk de Paltzische Erflanden, het Breisgausche en eenige secularisatiën zouden strekken tot schadeloosstelling van den Koning van Pruissen, van den Prins van *Oranje* en verdere Vorsten die bij deze schikking verlies zouden lijden; nogtans met behoorlijke zorg dat de twee evengemelde van de grenzen der Bataafsche Republiek genoegzaam verwijderd zouden worden. — In *Tyrol* wenschten de Franschen een onafhankelijken Vorst te plaatsen tot dekking van Italië; terwijl daarentegen aan het Huis van Oostenrijk zou afgestaan worden een deel van de Opper-Paltz, Sulzbach, enz., dat aan Bohemen en Beijeren grenst. — Doch men twijfelde aan de toestemming van den Hertog van *Tweebruggen*. — De Duitscher die dat plan het eerst te Parijs had smakelijk gemaakt, moest zich bevorens eenigzins van de denkwijze van het Hof van Weenen verzekerd hebben, zoodat men het waarschijnlijk tusschen Frankrijk en Oostenrijk spoedig over de gronden der onderhandeling eens zou

---

1) Depêche van BLAUW, 17 Sept. 1796.

zijn. — Doch, voor den Koning van Pruissen, die meende men, over die schikkingen wel niet zou geraadpleegd zijn, moest een en ander „voor alsnog zeer geheim gehouden worden [1])." Mogt men echter geloof slaan aan eene verklaring van den gunsteling van FREDERIK WILLEM, den fijnen opmerker en tamelijk achterhoudenden BISCHOFSWERDER, zoo heerschte kort daarna tusschen Frankrijk en het Kabinet van Berlijn „*de beste intelligentie;* men communiceert zich, schreef hij, alles van weerskanten; wij hebben tegenwoordig niet de geringste bezorgdheid meer aangaande de onderhandelingen tusschen Frankrijk en Oostenrijk [2])." En BOURDEAUX hoorde zelfs van een ontwerp-tractaat van of- en defensive Alliantie tusschen Pruissen en de Fransche Republiek spreken, dat reeds naar Parijs zou zijn gezonden door den Secretaris der Fransche Ambassade CHÂTEAU-GIRON, onverwacht derwaarts als koerier vertrokken. — Het gerucht kwam hem te minder ongerijmd voor, daar het tot hiertoe meest wankelend gedrag van het Hof van Pruissen hoofdzakelijk moest geweten worden aan de vrees, Keizerin KATHARINA, nu onlangs overleden, in het een of ander te mishagen. Door het overlijden dier ontzagwekkende Vorstin was men vrijer in zijne beweging geworden; en voorts had de tusschen Frankrijk en Oostenrijk op het tapijt zijnde onderhandeling, te Berlijn de bekommering gaande gemaakt en doen beseffen dat „de eenige weg" om eenigen invloed op die onderhandeling te bekomen, en Pruissen voor schade te behoeden, het sluiten van een Verbond met Frankrijk was. Desniettemin bleef men, trots de beste harmonie tusschen de beide Regeringen, op het stuk van een formele *Alliantie* besluiteloos en zoo kon BOURDEAUX nogmaals in den winter van

[1]) Verz. CROISET V. TOULON.

[2]) Depêche van den Secretaris BOURDEAUX uit Berlijn, 24 December 1796. — PERTZ, *Das Leben des Ministers freih.* VON STEIN, (1849) I B. s. 94 noemt BISCHOFSWERDER „schlau beobachtend, verschlossen" enz.

1797 [1]) melden, dat de jongste voordeelen der Fransche krijgsmagt in Italië, bij het Hof van Pruissen „geen geringe sensatie" hadden gewekt. „Het Ministerie begrijpt, schreef hij, dat de overgave van *Mantua* het Hof van Weenen nu bedacht zal maken ernstige middelen aan te wenden, om tot een afzonderlijken Vrede met Frankrijk te gelangen en schijnt niet zonder bezorgdheid te wezen omtrent de voorwaarden, onder welke die tot stand zou kunnen komen. Men voelt dat men niet wèl gedaan heeft, zich niet vroeger met Frankrijk te verbinden [2])." Met een zóó doortastenden met verbazenden spoed voortrukkenden Veldheer, als de jeugdige Corsikaan, wien Europa met bewonderig op den weg naar Weenen volgde, was geen tijd te verliezen. VALCKENAER, die BONAPARTE's komst te *Grätz* eenige weken later berigtte [3]), hield LOBÉ op de hoogte der diplomatische geheimen. De drie voorwaarden, op welke de Overwinnaar volmagt had om den vrede te sluiten, waren, zooals VALCKENAER het in den gemeenzamen stijl uitdrukte, „pillen hard om te slikken," zoodat hij bezwaarlijk gelooven kon dat het trotsche Huis van Oostenrijk er in zou bewilligen. — Het eerste punt was de afstand van België; het tweede, de ontruiming van Italië en de afstand van alle Erflanden aldaar; het derde, de toestemming van Oostenrijk in de schikking „in den voorleden jare tusschen Frankrijk en Pruissen omtrent het Duitsche Rijk gemaakt [4])." „Doch, merkte hij aan, „alles hangt af van de geestgesteldheid te Weenen, onder de Grooten, in de Provinciën van Stiermark en Neder-Oostenrijk, en eindelijk in die der Armeeën, die tamelijk slecht schijnt te zijn. Zoo de *Praeliminairen* van den Vrede

---

[1]) Depêche van 25 Febr. 1797.

[2]) Verz. CROISET — V. TOULON.

[3]) Uit *Aranjuez* 28 April 1797. — „Houd deze détails die echt zijn, secreet."

[4]) VALCKENAER aan LOBÉ, t. a. p. — Hier wordt kennelijk de Conventie van 5 Aug. 1796 bedoeld.

niet ras tusschen BONAPARTE en den Keizer worden geteekend, zal de eerste wel eens te *Weenen* een bezoek komen geven."

Terwijl dus met hooggespannen verwachting de tijding van het leggen der grondslagen van den Vrede dier oorlogvoerende Magten werd verbeid, rees de vraag of die weldadige verademing door eene algemeene Pacificatie ook tot andere Staten zou uitgestrekt worden, dan wel of het Fransch Bewind bij het stelsel van afzonderlijke Tractaten volhardende, de theorie *verdeel en heersch*, al verder en verder in praktijk zou brengen. Uit 's Hage werd onder anderen, door de Commissie van Buitenlandsche Zaken te *Stockholm* eene poging aangewend om zich te vergewissen, in hoever de jonge Koning GUSTAAF ADOLF IV lust gevoelde als middelaar tusschen de Fransche Republiek en Keizer PAUL op te treden. De Minister VAN DEDEM moest doen gevoelen, hoe groot belang Zweden had bij het herstel van den handel op de Oostzee, en hoe Frankrijk bij den Vrede de handen wat ruimer hebbende, aan Zweden (als van ouds) subsidiën zou kunnen geven genoegzaam om den slechten staat der geldmiddelen van het Rijk te gemoet te komen; hoe voorts het belang van Zweden niet medebragt Frankrijk ten onvriend te hebben, hetwelk bij een toekomstigen Rijksdag de partij der misnoegden sterkende, den Staat aan groote gevaren kon blootstellen. VAN DEDEM moest zich evenwel wachten beloften te doen, veelmin verbindtenissen aan te gaan, doch wel behoorde hij te doen opmerken, hoe de goede verstandhouding met de Bataafsche Republiek, al mogt zij dan zooveel kleiner dan de Fransche zijn, echter voor Zweden gausch niet onverschillig was [1]). Het antwoord dat onze Minister op zijne voorspiegeling van de eer der bemiddeling tusschen

[1]) Depêche aan VAN DEDEM, 7 Febr. 1797 „in cijfer gesteld." (Verz. CROISET — V. TOULON).

Frankrijk en Rusland van den Koning ontving, toonde weinig ingenomenheid met die ondankbare taak. Op het gezegde van VAN DEDEM, hoe roemvol het voor neutrale Mogendheden zoude zijn tot den Vrede mede te kunnen werken, „ja, hernam GUSTAAF ADOLF, mais on paraît encore peu disposé à la paix." Ook de Rijks-Kanselier SPARRE, die beloofde den Koning nader te zullen polsen, beklaagde zich over het stug gedrag van het Fransch Bewind [1]) zoo jegens zijn' meester, die niets nagelaten had om de betrekkingen met Rusland weder aan te binden, als jegens den Keizer zelf, die dan ook zijne gevoeligheid niet ontveinsde, en in vervolg van tijd met ridderlijke grootmoedigheid partij trekkende voor de zaak welke hij had omhelsd, zich niet als zijne sluwe Moeder vergenoegen zou met ukasen uit de verte de Fransche Republiek te bedreigen, maar den loop van hare overwinningen door de even beslissende als glansrijke wapenfeiten van een Russischen Opperbevelhebber in Italië [2]) eene wijl zou stuiten.

Leed die poging in het Noorden schipbreuk, JACOB BLAUW, destijds Bataafsch Minister bij de Italiaansche Hoven, maar die zich van zijne Fransche *antecedenten* niet losmaken kon of liever de te Parijs verkregen ervaring van personen en zaken aan de algemeene bevrediging van Europa dienstbaar trachtte te maken, had uit Venetië daartoe een ontwerp beraamd, dat in het voorjaar van 1797 ter kennis kwam van

[1]) Depêche van V. DEDEM, uit Stockholm 21 Febr. 1797. „La conduite du Directoire ne montre pas beaucoup d'envie à vivre en bonne intelligence avec le Roi et par les siens (pour les liens?) qui pourraient l'unir avec la Russie. L'Empereur doit être sensible à leur procédé. Le Roi a tout fait de son côté pour renouer les liaisons."

[2]) SUWOROFF. — Z. dit fraai aangewezen door den Graaf JOSEPH GREPPI, *Révélations diplomatiques sur les relations de la Sardaigne avec l'Autriche et la Russie pendant la première et la deuxième Coalition tirées de la Correspondance officielle et inédite des Ambassadeurs de Sardaigne à Saint-Petersbourg.* Paris 1859.

de Commissie van Buitenlandsche Zaken [1]). Als haar tolk deed FREDERIK VAN LEYDEN hulde aan de kunde en aan den onvermoeiden ijver van BLAUW tot welzijn van het Vaderland; zij erkende de juistheid van vele der denkbeelden in zijne Memorie doorstralende, maar dagelijks onder den druk der Fransche Bevrijders, door hen gegriefd en ontmoedigd, wist zij zich niet tot het onafhankelijk standpunt te verheffen, hetwelk BLAUW oordeelde dat wij op een te houden Congres steeds konden innemen. Vóór alles en in het algemeen moest zij aanmerken, dat de Republiek vooral tegenwoordig verre af was „van zich te kunnen vleijen bij den algemeenen Vrede een eerste rol te spelen," en dat zij mitsdien alle zorgvuldigheid moest in het oog houden om niets te doen, wat eenige andere Mogendheid [2]) zoude kunnen beleedigen. BLAUW sloeg dan ook in zijne Memorie voor, niet wild en onbesuisd te werk te gaan; hij begreep dat de gemoederen te Parijs moesten worden voorbereid, dat de gronden, waarop de rust van Europa gevestigd zou worden, dáár in 't bijzonder in de openbare meening vooraf wortel moesten schieten. De bekwaamste en meest bezadigde Dagbladschrijvers en Staatslieden behoorden die in de pers en in de Volksvertegenwoordiging te ontwikkelen en aan te dringen. Een vertrouwd persoon, door het Bataafsch Gouvernement alleen met die zaak belast, moest in zijn belang zien te krijgen „een of twee Journalen die het meest gelezen werden; in het oog houdende, dat hij langzaam en met de hoogste bedaardheid" liet schrijven. Hij moest kennis zoeken met MURAIRE, PASTORET, PORTALIS, DUMOLARD, SIMÉON, PELET DE LA LOZÈRE, AUBRY, DUPONT DE NEMOURS,

---

[1]) Bijlage van eene missive van BLAUW, zonder dagteekening, ontcijferd 20 Maart 1797. — Blijkens eene latere depêche van BLAUW uit Venetië 31 Maart 1797, ontcijferd 30 April daaraanvolgende, was de eerste brief gedagteekend 25 Februarij bevorens.

[2]) Wie anders dan Frankrijk?

LACRETELLE *le jeune*, den Markies DE SÉGUR, en de gansche Deputatie der Jura. Hij zou wèl doen den uitslag der verkiezingen af te wachten en zoo die gunstig was, gelijk men giste, moest hij aanstonds een stap verder gaan. Hij behoorde zich, indien doenlijk, naauw met de Gedeputeerde kooplieden, destijds te Parijs aanwezig, te verbinden, en zelfs aan een of twee der voornaamste zijn Plan te ontwikkelen wanneer hij dit geraden dacht; in allen gevalle echter de heimelijke inzigten onzer Regering verzwijgende. Hij moest doen voelen in 't zeker onderrigt te zijn, dat zoowel Engeland als het Hof van Weenen dien weg en geen anderen uit zouden willen en met nadruk verklaren dat Rusland en zelfs Pruissen geen andere balans (van Europa) zouden gedoogen. Natuurlijk zou hij de noodige fondsen te zijner beschikking behooren te hebben, zoo om de Dagbladschrijvers te betalen, als om „op zijn tijd hier of daar een geschenk" te kunnen doen. De uren waren kostbaar; een snel besluit werd vereischt; anders konden de handelingen van BONAPARTE in Italië, zijne staatkundige verrigtingen nog meer dan zijn krijgsbeleid, de zaken al te zeer uit haar geheel brengen. Daarom zou het noodig zijn, dat na de overgave van *Mantua*, onze Agent te Parijs, hoop krijgende dat zijne negotiatie ingang zou vinden of vatten wilde, al het mogelijke aanwendde, om het bedrijf van BONAPARTE te verlammen [1]), en wel in overleg met AUBRY, daartoe de middelen beraamde. Kon het Huis van Oostenrijk in Italië eene schadeloosstelling bekomen, *Bologna* en *Ferrara* bij voorbeeld, men was aan het Hof van Weenen op dien voet stellig tot Vrede geneigd. Zoo althans had men aan BLAUW verzekerd, die op de zucht van dat Kabinet naar het einde van den oorlog rekening makende, de zaak daarheen trachtte te leiden

1) „De operatiën van BUONAPARTE paralyseren, wil zeggen de *politique* operatiën." (Verz. CROISET — V. TOULON).

dat te *Bazel* een Congres zou worden belegd, waarop BARTHÉLEMY weder de Fransche Republiek zou vertegenwoordigen. Ter verkrijging van de verlangde vergoeding in grondgebied, moest het Hof van Weenen zich tot het Bataafsch Gouvernement rigten, welke aanspraken door alle Hoven van Italië, zoo mogelijk, behoorden te worden ondersteund. Was de benoeming der Gezanten over en weder (door Oostenrijk en Frankrijk) geschied, zoo moest men (uit Holland) iemand naar *Londen* zenden die in denzelfden geest arbeidde. Het Hof van Pruissen behoorde men in slaap te wiegen en zich niet zóó afkeerig van den Prins van *Oranje* te betoonen, alsof men ongezind zou zijn aan het uitgeweken gezin een jaargeld toe te leggen. De verdere punten van het ontwerp van BLAUW, worden in het antwoord deels van VAN LEYDEN zelf, deels van dien Staatsman in zijne hoedanigheid van Secretaris der Commissie van Buitenlandsche Zaken, aangestipt en beaamd of bestreden. „Het bezit van *Antwerpen*, met de beide oevers van de Schelde is, merkt hij aan, zeker voor ons van het hoogst belang," maar hij vreesde dat wij er niet in slagen zouden het te bekomen. Ook was het wel eenige opoffering waard, maar Trinconomale daarvoor te laten varen, scheen een te dure prijs; het was immers „een der beste havens van Indië, noodzakelijk voor onze Bezittingen in dat Werelddeel [1])." Sterker nog drukte zich de Commissie uit. Zoowel het belang van ons Gemeenebest als de pligt van zijne Bestuurderen bragten mede de bronnen van welvaart, welke verloren waren geraakt, zooveel dit kon, weder te herstellen [2]). Daartoe behoorde in de eerste plaats, „het terugverkrijgen der aangelegene Bezittingen van den Staat, zoo in de Oost, als in de West-Indiën. *Trinconomale* beschouwde zij als eene bezitting, waarop de Republiek steeds moest blijven staan als

---

1) Depêche van F. VAN LEYDEN aan BLAUW, 28 Maart 1797.

2) Depêche van den Secretaris VAN LEYDEN, 18 April 1797.

zijnde zonder *Trinconomale* en *Ceylon*, onze bezittingen in O. Indië zeer onzeker." Wat de Kaap de Goede Hoop betrof, hoewel voor ons van minder regelregt belang dan *Trinconomale*, kon die echter in handen der Engelschen zeer gevaarlijk zijn, en indien men derhalve die Volkplanting ter verkrijging van meer wezenlijke voordeelen zou opgeven, moest dit niet anders geschieden dan onder de stelligste verzekering, dat de Kaap niet in het bezit dier Mogendheid zou vallen. En hoe begeerlijk *Antwerpen* en de linkeroever van *de Hondt* voor de Republiek mogten zijn, welk redelijk vooruitzigt bestond er dat eene zegepralende Mogendheid ligt te bewegen zoude zijn tot het afstaan van eenig Land dat reeds bij haar gebied was ingelijfd? Voor het overige vleide zich de Commissie, dat de kunde der Hollanders en hunne goede, algemeen erkende trouw in handelszaken, de nadeelige gevolgen die uit de vrije vaart op de Schelde zouden voortvloeijen, meerendeels zouden voorkomen. Maar wèl was de Commissie doordrongen van het hoog gewigt om bij den Algemeenen Vrede uit te werken, dat de Fransche Republiek afzag van het gemeenschappelijk gebruik der haven van *Vlissingen*, dat telkens zoo gemakkelijk aanleiding kon geven tot geschillen en tot vermindering strekte van onze onafhankelijkheid, die het waar belang van Frankrijk zelf vorderde, dat in volle kracht hersteld wierd. Moeijelijk viel het te bepalen wat het wenschelijkst ware, dat de *Rhijn* of *Maas* tot Frankrijks grens wierd gesteld; in ieder geval oordeelde de Commissie dat er in Secularisatiën genoegzame stof tot vergoeding gevonden zou kunnen worden. Zij had er daarom niets tegen dat het Huis van Oostenrijk voor het verlies der *Nederlanden* eene schadeloosstelling bekwam, maar moest die in *Bologna* en *Ferrara* bestaan? Kon eene Republiek, hoedanig thans in Italië werd opgerigt [1]), niet nuttig zijn? en

[1]) De Cis-Alpynsche, in den vrede van Campo-Formio door den Keizer er-

was het niet bedenkelijk aan het Kabinet van Weenen meerdere middelen aan de hand te geven om zijnen invloed in Italië te herkrijgen? Als Engeland met Oostenrijk verbonden was, kon immers die aanwinst van *Bologna* en *Ferrara* aan eerstgemelde Mogendheid in de Middellandsche Zee kracht bijzetten [1])? Het denkbeeld om aan het Huis van *Nassau* eene schadeloosstelling te bezorgen, mits niet ten koste der Republiek en van hare grenzen verwijderd, juichte de Commissie zeer toe. *Bamberg* en *Würtzburg* schenen wel een aequivalent voor de Stadhouderlijke waardigheid [2]). Eindelijk herhaalde de Commissie het vroeger in eene aanschrijving aan de Ministers BLAUW en MEYER geuit verlangen, dat de Bataafsche Republiek tot grensscheiding mogt bekomen de Landen aan deze zijde der *Eems*, de lijn verder voortgetrokken naar *Wezel* en vandaar op *Venlo* [3]).

Doch de verwonderlijke Adelaarsvlugt van den toen onverwinnelijken BONAPARTE, de gebeurtenissen sedert den 25 Februarij 1797 in Italië voorgevallen, hadden de verwezenlijking van het ontwerp van den Bataafschen Diplomaat reeds vóór het einde van Maart verijdeld. „Men heeft mij geschreven, meldde BLAUW nog uit Venetië [4]), dat men op het punt is geweest, den Keizerlijken Minister te *Turin* te *disgratieren*, omdat hij de waarheid had durven zeggen en den Vrede als het eenigst middel om het Land te behouden, had aangeraden. De Keizer zal menschelijkerwijze eerlang gelijk zoovele anderen, zijne schande en dwaasheid moeten onderschrijven. Met zulk een Hof en zulke goddelooze Ministers is niets uit te rigten." Daar wilde hij dus voortaan geen hel-

kend, met het daarin omschreven grondgebied, Art. VII en VIII. (*Dagverh. der Hand. van de Nat. Verg.* VII. 572).

1) Aanmerking van VAN LEYDEN, 28 Maart 1797.

2) Aanmerking van V. LEYDEN, t. a. p.

3) Depêche 18 April 1797. (Verz. CROISET V. TOULON).

4) Depêche 31 Maart 1797.

ler of penning hebben verspild of gewaagd. Men beweerde dat de Britsche Gezant EDEN [1]) er maandelijks 25000 guinjes aan *corruptie*-gelden besteedde. Tegen zulke sommen was niet op te roeijen. Oostenrijk liep gevaar van den rang van eerste Mogendheid tot den tweeden te vervallen. In zulk eene crisis moest men zich wel wachten een eenigen stap te doen, die ons Land van die zijde kon compromitteren. Te *Weenen* was de kans verkeken; er bleef niets over dan de vergoeding, die de Republiek vorderen kon, bij Frankrijk zelve te zoeken, en welligt bij de Negotiatiën met Engeland, het Kabinet van *St. James* onder de hand met beleid te doen gevoelen, „dat een gedeelte der Belgische Landen" in ons bezit minder gevaarlijk was dan in dat der Franschen. Maar nu dan niet verder te Weenen, maar te Parijs bedektelijk moest worden gehandeld, kon onder de leiding van den geheimen Bataafschen Agent aldaar „van veel nut zijn" een nog jong man van groote verwachting [2]), dien BLAUW zelf in Italië had gebruikt [3]), en wiens talenten hij „zeldzaam" noemt. „Hij was weleer, voegt hij er bij, de lieveling van den eerlijken Staatsminister MONTMORIN, die hem op zijn 23ste jaar tot de gewigtigste zaken bezigde." Eindelijk duidt hij dien persoon als „niet geheel vreemd aan ons Land" nader aan, „gehuwd met eene Nederlandsche vrouw, die nog eenige bezittingen in de gewezen *Generaliteits-Landen* heeft."

Laat ons thans terwijl Oostenrijk in de engte werd gebragt en het uitzigt op den Algemeenen Vrede met iederen dag

---

1) Sir MORTON EDEN.

2) „Ik ben van oordeel dat die man welke nog geen 28 jaar oud is, vroeg of laat een *brillante* rol moet spelen." Depêche van BLAUW, 31 Maart 1797. (Verz. CROISET V. TOULON).

3) Uit eene latere depêche van BLAUW uit Parijs, 4 Maart 1798 schijnt te blijken dat de bekwame vreemdeling nu aan de Bataafsche Legatie verbonden was. Welligt dezelfde, die voorheen Secretaris bij MIRABEAU, later in dezelfde betrekking bij R. J. SCHIMMELPENNINCK te Parijs, werkzaam was, met name B. DE COMBS. Verg. R. J. SCHIMMELPENNINCK *en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd*, I. 116 volg.

verminderde, het kluwen der Pruissische Diplomatie jegens Nederland weder ontwarren en de moeijelijkheden schetsen, die zij zich door de lang verborgen maar allengs en onvermijdelijk uitlekkende Conventie van 5 Augustus 1796, op den hals had gehaald. „Ik ben in *secretesse* geinformeerd, zoo schreef BOURDEAUX [1]), die nu even getrouw jegens de Bataafsche Republiek zijn' pligt vervulde, als hij de medehelper van VAN REEDE was geweest, en die aan zijn gewezen Chef gehecht, een zware proef had doorgestaan [2]), ik ben geinformeerd, schreef hij den 25 Februarij 1797, dat nog korteling een geheime Agent des Prinsen VAN ORANJE [3]) de sterkste pogingen aangewend heeft om dit Hof te persuaderen te willen concurreren gedachten Prins wederom als Erfstadhouder te herstellen;" dan men had aan dien voorslag geen gehoor gegeven, maar dien ten eerste van de hand gewezen. Ook bij den vermaarden Prins HENDRIK van Pruissen had de Agent het hoofd gestooten, niettegenstaande de teruggave van „alle Bataafsche Bezittingen door de Engelschen veroverd," als met die Restauratie onafscheidelijk gepaard werd voorgesteld [4]). Noch die Vorst, noch het Ministerie hadden tot dat einde een' stap te Parijs willen doen, „daar men, merkte BOURDEAUX aan, meer dan ooit in de beste harmonie met Frankrijk schijnt te wezen." En toch woonde de

---

[1]) Nog onder Koning WILLEM I (*Almanach Royal de la Cour pour l'an* 1821) komt de Heer DE BOURDEAUX Minister-Resident in Rusland, voor. — Bij JOSEPH DE MAISTRE (*Correspondance diplomatique* 1811—1817 (Paris 1861) T. II. 329 heet hij BOURDEAUX, „ancien négociant d'Amsterdam."

[2]) Z. de Bijlagen.

[3]) In de volgende depêche van 4 Maart 1797 gaf hij diens naam op, „een Heer VAN DER MAAS." — Uit eene depêche in cijfer aan V. DEDEM te Stockholm (22 Julij 1797) blijkt dat het verblijf van den Heer VOUTE te Petersburg dezen ook had doen verdenken aldaar voor de belangen van den Prins van Oranje werkzaam te zijn. („ce que fait Mr. VOUTE à St. Petersbourg, et surtout s'il est Agent secret du Prince d'Orange)."

[4]) Depêche van BOURDEAUX, 4 Maart.

Koning weinige dagen daarna [1]), den doop van „den jongstgeboren zoon van den Heer Erfprins VAN ORANJE," dat is van zijn eigen schoonzoon bij. Zoo broos was de waarborg dien een dubbel Pruissisch huwelijk in de berekening van eene feilbare Staatkunde, voor de handhaving van het Erfstadhouderschap aanbood!

Moet een gevoel van schaamte tegenover die nabestaande ballingen den Koning van Pruissen niet zelden hebben bekropen en gepijnigd, in diezelfde dagen bevond hij zich ten gevolge van het heulen met Frankrijk, zelfs jegens den op zoo grooten afstand verwijderden Keizer PAUL I, in niet geringe verlegenheid. Kort na diens bestijging van den troon en op de eerste opening welke de Pruissische Gezant Graaf V. BRÜHL van het verlangen des Konings gedaan had om zich naauwer met het Hof van Petersburg te verbinden, zou, naar men verzekerde, Zijne Keizerlijke Majesteit rondborstig te kennen hebben gegeven, dat dit bij de Hoven van Weenen en van Londen [2]) het grootste ongenoegen zou veroorzaken, dewijl zij den Koning ten sterkste mistrouwden en verdacht hielden in geheime verbindtenis met de Fransche Republiek te staan, ja zelfs met haar een geheim Tractaat gesloten te hebben [3]). Op welk verwijt FREDERIK WILLEM in een eigenhandigen brief het bestaan der Conventie van 5 Augustus zoude erkend hebben, maar tevens hebben verklaard dat die „alleen *eventueel* was" en indien de Rhijn Frankrijks grens bleef. Voor dat geval zou hij ook hebben beleden tegen het

---

[1]) 10 Maart 1797. — FREDERIK Prins der Nederlanden, was den 28 Februarij geboren. (Depêche van BOURDEAUX, 11 Maart 1797. „Die jonge Prins heeft den naam gekregen van WILHELM FREDERIK CARL)."

[2]) GEORGE III aan PITT 28 Febr. 1797. „Si nous sommes fidèles à nous-mêmes, que nous agissions avec vigueur, et que nous ne nous laissions pas inquiéter par les avances *insidieuses de la Prusse*" enz. Lord STANHOPE, WILLIAM PITT *et son temps* T. III, 426.

[3]) Depêche van BOURDEAUX, 14 Maart 1797.

bezit van het Bisdom *Munster* zijne Kleefsche landen aan Frankrijk te willen laten. Verder, had de Koning beloofd de Bataafsche Republiek te erkennen indien Frankrijk daarentegen de hand wilde bieden om de Bisdommen van Bamberg en Würtzburg te doen seculariseren en aan den Prins VAN ORANJE af te staan, die alsdan even als de Landgraaf van Hessen-Kassel, met de waardigheid van Keurvorst zou bekleed worden. Geen wonder, dat na deze mededeeling en zelfs nog vóór dat BOURDEAUX een afschrift der Conventie van 5 Augustus naar 's Hage had kunnen overzenden, de wensch, om aan de onzekere verhouding tot Pruissen nu weldra een einde te maken, aldaar te levendiger werd. „Gij kunt ligtelijk beseffen, schreef VAN LEYDEN den 21 April daaraanvolgende aan BOURDEAUX, en hebt ook uit mijne brieven kunnen ontwaren dat de Republiek een grooten prijs stelt om door den Koning van Pruissen erkend te worden." Dit was dan ook oorzaak dat onze Minister te Parijs MEYER bij herhaling was gelast geworden bij het Fransch Gouvernement op krachtdadige medewerking bij het Kabinet van Berlijn tot dat einde aan te dringen; ook had het Directoire op de laatste vertoogen, bevelen in dien geest aan CAILLARD gezonden. „Dit heeft, zoo ging VAN LEYDEN voort [1]), de Commissie van Buitenlandsche Zaken gemeend dat te uwer kennis behoorde te worden gebragt, ten einde ge daarover den Minister CAILLARD zoudet onderhouden, en hem het gewigt der zaak voor oogen stellen," dat Pruissen ons als een vrijen en onafhankelijken Staat aanmerkte en bejegende [2]). BOURDEAUX zich van dien last kwijtende, ontving van CAILLARD

[1]) Depêche van F. V. LEYDEN 21 April 1797. (Verz. CROISET V. TOULON).

[2]) Het schijnt hier niet ongepast, op de nog te beantwoorden Prijsvraag te wijzen: „*Welke beginselen heeft men sedert den Munsterschen vrede tot den jongsten tijd verkondigd, in het erkennen der onafhankelijkheid van vrijgevochten Volken of der verandering van Regeringsvorm, en in hoeverre zijn deze beginselen werkelijk toegepast?*" (Prov. Utrechtsch Genootschap).

ten antwoord, dat niemand opregter dan hij wenschen kon of met meerder ijver dan hij gearbeid had om die erkenning van het Ministerie des Konings te verwerven, dan dat de omstandigheden, en „bijzonderlijk de teederheid van FREDERIK WILLEM voor zijne zuster en dochter, altoos een hinderpaal waren geweest;" hoewel anders Z. M^ts goede gezindheid jegens de Bataafsche Republiek meer dan eens, onder anderen uit het Tractaat met Frankrijk gesloten om de Neutraliteit van het Noordelijk gedeelte van Duitschland te verzekeren, ondubbelzinnig was gebleken [1]), vooral uit Art. VI waarvan hij mij den inhoud had medegedeeld [2]). Dat hij CAILLARD nog onlangs door het Directoire Exécutif vermaand nogmaals op de formele erkenning van onze Republiek aan te dringen, daartoe bij het Ministerie alle middelen van overreding had aangewend; maar dat die gewis niet eerder zou volgen, dan nadat de schikkingen aangaande het Huis VAN ORANJE buiten twijfel gesteld waren. Dat de gehechtheid des Konings aan zijne bloedverwanten hem van een zoo beslissenden stap zou terughouden, zoolang hij hun niet tegelijk de bewijzen kon geven, dat hij voor hun aanstaand lot gezorgd had. Dat van het oogenblik af waarop dit punt geregeld ware, alle bezwaar tegen de erkenning zou vervallen, ja dat men alsdan te Berlijn niet ongenegen zou zijn, met onze

---

1) Depêche van BOURDEAUX, 29 April 1797.

2) Nog den 3 Junij 1840 herinnerde de Minister VERSTOLK VAN SOELEN (*Handelingen v. de Regering en de Staten-Generaal*, *over de Herziening der Grondwet*, 's Gravenh. 1840, IIe Deel bl. 163): „In 1795 geraakte de Republiek, buiten haar toedoen na den intogt van het Fransche leger, daadwerkelijk in oorlog met den Keizer en het Duitsche Keizerrijk, doch de vrede van Bazel, tusschen Frankrijk en Pruissen van den 5 April 1795 en de Conventiën tusschen die Mogendheden, den 17 Mei 1795 te Bazel, en 5 Augustus 1796 te Berlijn geteekend, verwijderden voor de volgende jaren het krijgstooneel van de Nederlandsche grenzen *door eene lijn van demarcatie en neutraliteit*. Bij Artikel VI der laatste werd bepaald ,dat het Noordelijke Duitschland geene vijandelijkheden zoude plegen tegen de Vereenigde Nederlanden."

Republiek eene Alliantie te sluiten. Nog daags te voren had de Minister V. HAUGWITZ hem dit verzekerd. BOURDEAUX maakte de opmerking dat de erkenning der Republiek in de tegenwoordige omstandigheden meer waarde zou hebben dan op eenig ander tijdstip, en dat men die nu, terwijl de voorspoed der Fransche wapenen te meer nadruk aan de Vertoogen van den Minister bijzette, te ligter zou verkrijgen; dan CAILLARD kwam op de noodzakelijkheid der voorafgaande schikkingen ten behoeve van den Prins VAN ORANJE terug, die toch niet lang meer zouden achterblijven, daar men dezer dagen reeds de tijding van den stilstand van wapenen tusschen den Keizer en Frankrijk ontvangen had [1]) en derhalve een spoedige Pacificatie kon verwachten. Hij zeide voorts nog dienzelfden dag naar Parijs te willen schrijven om het Directoire te bewegen, de geheime Conventie van 5 Augustus aan het Bataafsch Gouvernement voor te leggen ten einde dit in staat te stellen om daarvan onder zekere beperking gebruik te maken, en tot bedaring der gemoederen den zakelijken inhoud in de nieuwspapieren te plaatsen [2]). „De Burger CAILLARD, meldt BOURDEAUX, was niet weinig verwonderd, (voorzeker ook wel wat beschaamd) wanneer ik hem het Extract van voorsz. Tractaat liet zien dat ik reeds vóór acht dagen naar 's Hage gezonden had [3]).” De Fransche Diplomaat behielp zich met de schrale uitvlugt van de volstrekte geheimhouding die het Ministerie (het Pruissische?) hieromtrent van hem verlangd had!

Veertien dagen waren ter naauwernood verloopen, of de hekken waren verhangen, en na een zeer afgemeten gesprek

---

1) De Preliminairen waren den $\frac{17}{18}$ April 1797 te *Leoben* geteekend. *Capefigue, l'Europe pendant la Révol.* T. III. 251 suiv.

2) Z. overigens nader wegens het verband tusschen de Conventie van 5 Aug. 1796 en de erkenning der Bataafsche Republiek door Pruissen, de Nota van CAILLARD van 4 Julij 1797 in de Bijlagen.

3) Verz. CROISET V. TOULON.

van den Minister v. ALVENSLEBEN [1]), die BOURDEAUX zeer op het hart drukte dat zij „alleen als *particulieren* met elkander gesproken hadden," terwijl hij desniettemin de strengste geheimhouding aanbeval, gaf CAILLARD thans de stellige verzekering dat het Hof van Berlijn de erkenning der Bataafsche Republiek niet zou verschuiven totdat de Prins VAN ORANJE werkelijk in het bezit gesteld ware van de hem toegedachte schadevergoeding [2]); maar dat zoodrà hij CAILLARD door het Directoire gemagtigd zou zijn officieel te verklaren, dat Frankrijk zich wilde verbinden bij den Vrede aan den Prins een behoorlijke schadeloosstelling te verschaffen, de Koning geen verdere zwarigheid zou maken, de Republiek formeel te erkennen [3]). Doch nu ontstond de vraag, op welke wijze BOURDEAUX in een officieel karakter bij het Pruissisch Ministerie en wederkeerig de Zaakgelastigde van het Kabinet van Berlijn te 's Hage, v. BIELEFELD, zouden optreden; — welke moeijelijkheden eerst in Julij daaraanvolgende uit den weg werden geruimd. Te weten, toen VAN REEDE in 1795 teruggeroepen, uit 's Hage den last had bekomen om tegelijk met de overhandiging zijner brieven van *rappel*, BOURDEAUX als *Chargé d'affaires* van de Republiek voor te stellen, had het Hof van Pruissen geweigerd gemelde brieven aan te nemen, en was dan ook de voorstelling van BOURDEAUX nagelaten [4]). Ten opzigte van BIELEFELD integendeel stond vast, dat deze eens en wel op den 16 Julij 1794, voorgesteld was geworden om bij afwezigheid van den Graaf v. KELLER de belangen van het Hof van Pruissen waar te nemen; na heen- en wederschrijven, werd eindelijk BOURDEAUX van brieven van

---

[1]) Over de zaak van den gewezen Landschrijver der Heerlijkheid Millingen (nadere depêche van BOURDEAUX, 20 Mei 1797).

[2]) Depêche van BOURDEAUX aan v. LEYDEN 18 Mei 1797.

[3]) Depêche van BOURDEAUX, 16 Mei 1797.

[4]) Depêche van BOURDEAUX aan v. LEYDEN 18 Mei 1797. — Z. wijders een brief van HAHN in het *Dagverh. der Nat. Verg.* 22 Junij 1797, VI. 256.

introductie, voor zooveel noodig, voorzien, en zou CAILLARD hem bij den grijzen Kabinets-Minister Graaf V. FINKENSTEIN, „een streng observateur der formaliteiten," inleiden [1]).

Maar schoon hiermede dan nu de betrekkingen tusschen Nederland en Pruissen regelregt hervat waren, zoo hield men nogtans op raad van CAILLARD en overtuigd, dat „die *stilzwijgende* erkenning der Republiek zeer veel aan het vaderlijk hart des Konings gekost" had [2]), voor 's hands de officiele mededeeling van het Haagsch Tractaat van 16 Mei 1795 terug, die de Commissie van Buitenlandsche Zaken wenschelijk had geacht. Het eerste Artikel immers hield de vernietiging van het Stadhouderschap in, tot welks handhaving FREDERIK WILLEM zich vroeger uitdrukkelijk had verbonden.

In denzelfden hinderlijken toestand, waarin BOURDEAUX zoolang had verkeerd, bevond zich nog te *Weenen* de Staatsman, die in hoogeren rang onder het Bewind van VAN DE SPIEGEL, het Congres over de aangelegenheden van het Oosten had bijgewoond, de Minister VAN HAEFTEN. Hij, die met de Vertegenwoordigers van Groot-Britannië en Pruissen, weinige jaren geleden, de bemiddelaar van den Vrede tusschen het Keizerlijk Hof en de Porte was geweest, had zich in 's Lands belang, tot de taak van opmerker en berigtgever, in den jongsten tijd moeten bepalen. In geene onmiddellijke aanraking meer met de Leiders van het Kabinet, immers niet officiëel, kon hij slechts uit de verte gewaar worden, — al mogt hij zich dan ook op de zeker-

---

1) Depêche van BOURDEAUX, 4 Julij 1797, en antwoord van V. LEYDEN: „De Commissie van Buitenlandsche Zaken heeft rijpelijk gedelibereerd" enz.

2) Blijkens de depêche van BOURDEAUX, 17 Junij 1797 haperde er nog altijd iets aan de zaak; — wèl waren „de directe politieke relatiën — tusschen beide Staten" hersteld, maar zonder *diplomatique erkenning*, — een enkele formaliteit, — „tot welke dit Hof vroeg of laat zich toch zal moeten verstaan, en die in den grond op de politique existentie der Republiek *geen* invloed kan hebben."

heid van zijne kanalen verlaten, gedurende zijn lang verblijf in Oostenrijk verkregen. „Wat een formele erkentenis van mijn karakter aangaat, zoo schreef hij den 17 Junij 1797 [1]), komt het mij voor dat deze afhangt van nieuwe geloofsbrieven." Maar zouden die aangenomen worden? Dit moest, dacht hij, afhangen van „den verderen gang der Negotiatiën tusschen het Hof en Frankrijk; welke laatste Mogendheid in de andere Negotiatiën altoos getracht heeft, zooals hij herinnerde, de Bataafsche Republiek alsmede de andere geallieëerden in de Tractaten te begrijpen." Zeker zou er een Congres gehouden worden, en dáár scheen het dan de plaats over de wederzijdsche belangen, en natuurlijk over de erkenning der Republiek te spreken. Wel had men in den beginne gezegd dat die „reeds in de Preliminairen" was geschied, maar hij VAN HAEFTEN had „tegenwoordig reden om te gelooven" dat die tijding voorbarig was geweest. — Hoe kon te *Weenen* aan een Congres gedacht worden? hoe was men er toe gebragt, Preliminairen met de Fransche Republiek te sluiten? Hoe had men zich kunnen laten verleiden, den getrouwen Bondgenoot, Groot-Britannië af te vallen? Nog in het voorjaar van 1797 schenen de banden tusschen het Keizerlijk Hof en dat van Londen „al te vast te zijn om zoo ligtelijk te kunnen verbroken worden [2])." En de neêrlagen welke Oostenrijk in Italië geleden had, hoe treffend, kwamen echter niet onstelbaar vóór; „zijnde naar hetgeen VAN HAEFTEN destijds schreef, de middelen die het Hof al weder daartoe weet aan te wenden, ongelooflijk;" hetgeen te gemakkelijker viel naarmate de oorlog, te voren door vele lieden afgekeurd, nu echt nationaal geworden, „door alle klassen der ingezetenen van de Monarchie" werd onderschraagd, terwijl het Ministerie bovendien

---

1) Verz. CROISET V. TOULON.

2) Depêche van VAN HAEFTEN 1 Maart 1797.

op den geldelijken bijstand van het Hof van Engeland kon bouwen.

Intusschen kwamen eenige dagen daarna van elders allerlei tijdingen, dat zich donkere wolken zamenpakten, die het Huis van Oostenrijk den ondergang dreigden. BUONAPARTE, meldde men, na den Paus te deeg getuchtigd en Rome bevrijd te hebben, zou met een talrijk leger door Frioul en Görz in Carinthië trachten door te dringen, na alvorens Triëst te hebben genomen, en zoo naar Weenen voortrukken. Een tweede Fransche krijgsmagt zou onder het bevel van MASSENA uit Tyrol opdagen, en een derde onder MOREAU langs de *Donau* denzelfden weg nemen; een vierde leger eindelijk onder HOCHE, zou langs den Nederrhijn en de Main te werk gaan en de grenzen van Bohemen naderen, om ook aan die zijde de Keizerlijke Erflanden te bestoken. Bovendien scheen men *Ehrenbreitstein* en *Mentz* ditmaal bepaald te willen belegeren, hetgeen enkel geldgebrek in den vorigen veldtogt had belet. Indien dit veelomvattend plan wèl werd uitgevoerd, liep het bestaan der Monarchie in dien zomer grootelijks gevaar [1]. — Wat wij hierboven uit de depêches van VALCKENAER mededeelden, kon ten blijk strekken, dat zelfs in het afgelegen Spanje de toestand des Keizers als uiterst hagchelijk werd beschouwd. Men was verrast en eigenlijk min of meer teleurgesteld toen men den inhoud der Preliminairen van *Leoben* vernam. De reden geeft VALCKENAER beknopt aan in zijne depêche aan LOBÉ: „De Preliminairen, schrijft hij uit Aranjuez den 12 Mei 1797, zijn den 18 April geteekend, doch nog niet gepu-

[1] Depêche van DE RAET 9 Maart 1797. De naam van dien Diplomaat, komt in het *Dagverh. der Tweede Nationale Vergadering* (4 Sept. 1797) VII. 15 voor, als C. R. DE RAEDT VAN BOGELSKAMP, Minister der Bataafsche Republiek bij den Landgraaf van Hessen-Kassel. — Z. wegens de overhandiging der geloofsbrieven van den Hessischen Envoyé BOSSET, het *Dagverh.* VI. 825 (28 Aug. 1797.)

bliceerd. Velen oordeelen dat BONAPARTE wat te inschikkelijk is geweest; doch hij was in eene critique positie, en *ignorant* dat de Rhijn boven en beneden gepasseerd was. Er zal berigtte hij verder, te *Bern* een Congres gehouden worden, dat binnen drie maanden den Vrede tot stand moet brengen [1])." Doch het leed wel een half jaar, eer die heugelijke tijding met het luidst gejuich in de tweede Nationale Vergadering te 's Hage werd ontvangen [2]), — al was dan ook sedert de Neutraliteit van Pruissen en het Noordelijk Duitschland, de oorlog niet meer, dan in naam, een *Rijks*-oorlog geweest [3]), daar een groot deel der Stenden zich daaraan had onttrokken.

Had Oostenrijk, dat nog onlangs onder het beleid van THUGUT onwrikbaar tot het uiterste scheen te zullen volharden, deels door den nood geperst, deels uit zelfzuchtige berekening het Britsch Verbond verzaakt en de schatten door PITT ten offer gebragt zoo slecht vergolden, de hervatting van den afzonderlijken Vredehandel tusschen Londen en Parijs, was het onvermijdelijk gevolg dier onverwachte trouwbreuk. Maar zouden de Bondgenooten der Fransche Republiek, Nederland en Spanje, van de Negotiatiën uitgesloten blijven? Dit kon immers niet, en zoo benoemde men onzerzijds tot Commissarissen, W. A. LESTEVENON [4]), DE BEVEREN (die evenwel bedankte) en VAN MARSELIS van Amsterdam, Secretaris bij de Directie van den Levantschen Handel [5]). Intusschen was de onderhandeling van het Directoire met Lord MAL-

---

1) Verz. LUZAC.

2) De tijding van de uitwisseling der ratificatiën van de *Preliminairen*, ontving de Eerste Nat. Vergadering den 14 Julij 1797. *Dagverh.* VI. 466.

3) Redevoering van den Minister VERSTOLK, 3 Junij 1840, t. a. p.

4) Depêche van VALCKENAER aan LOBÉ, uit Madrid 25 Julij 1797. (*secreet en confidentieël*).

5) Z. bij DE CHALMOT, *Verzamel. van Placaten* enz. V. 309—313 een Vertoog van Directeuren van den Levantschen Handel en Navigatie aan de Staten-Generaal (12 Maart 1788), get. THEOD. VAN MARSELIS.

MESBURY te Rijssel „voor alsnog, schreef VALCKENAER, zonder de wederzijdsche Geälliëerden" aangevangen, en merkte hij aan, „ik geloof waarlijk dat dit beter is, en eerder aan de zaak een einde zal maken. Dat einde stel ik op het laatst van dit jaar, niet veel vroeger. De wederzijdsche pretensiën loopen hemelsbreedte uit elkander. Ik kan u met zekerheid zeggen, dat de Engelschen bij de eerste Conferentiën, l'isle *de la Trinidad*, de Kaap, Ceylon, en *Cochin* hebben gevorderd, doch dat het Directoire, getrouw aan de verbindtenissen, zulks *gerefuseerd* heeft. Van de andere zijde, zou men gaarne den status quo voor den Utrechtschen Vrede willen herstellen." Zoo meldde de Bataafsche Minister vertrouwelijk aan den Consul LOBÉ, de hoofdpunten van het geschil. Maar zag hij juist, als hij beweerde: „de Engelschen hebben nog geen regten ernst?"

Hoe? reeds het jaar te voren in 1796, hadden PITT en HARRIS het hoofd gestooten, en nu zonder in ernst naar den Vrede te haken, zouden zij de waardigheid van Groot-Britannië, hunne eigen eer andermaal aan de kans hebben gewaagd van een nationalen hoon te ondergaan? Was dit bij scherpziende Staatslieden aannemelijk, en hadden zij zich niet veeleer, even als de hooghartige GEORGE III, door den inwendigen toestand van Engeland, door de eischen van eene bijna uitgeputte Natie, gelijk door de verraderlijke zamenspanning der Ieren met de Fransche Republiek, tot een tweede vernederend aanzoek te Parijs gedrongen gezien? „Ik geloof, zoo schreef de Koning weinige dagen vóór de Preliminairen van *Leoben*, aan den Eersten Minister PITT, dat dit Land reeds ter bekoming van den Vrede alle stappen, hoe krenkend ook gedaan heeft, die de ijverigste voorstanders van zulk een handelwijze konden verlangen, terwijl men bij den vijand eene zoo minachtende bejegening heeft ondervonden dat, naar ik hoopte, voor goed van pogingen

van dien aard was afgezien; zoo groot was mijne vrees het weinige dat onze Natie van de oude geestkracht had overgehouden, te zien vernietigen. Zeker luiden de tijdingen uit Italië ongunstig; maar zij zijn nog te versch dan dat wij daarop zonder nadere berigten uit *Weenen*, eenig ernstig besluit zouden kunnen gronden. En gewis moet men uit de taal van Sir MORTON EDEN afleiden, dat de Keizer steeds geneigd blijft den strijd door te zetten, terwijl hij anders onafzienbare opofferingen zou moeten doen. Ware het dus niet raadzaam meer uitvoerige bijzonderheden af te wachten alvorens het lot te werpen, voor altijd den roem van dit Land prijs te geven en Oostenrijk tot een veel lager standpunt te doen zinken dan waarop het zich vóór den oorlog bevond? Ik zwijg van de bevestiging op duurzame grondslagen, van de tegenwoordige jammerlijke Staatsregeling van Frankrijk, door welke het in het Europesche evenwigt, eene beteekenis en overwigt zou verkrijgen, de stoutste droomen van LODEWIJK XIV verre te boven gaande. Indien België in de magt van Frankrijk gelaten wordt, en de oude Vereenigde Nederlanden er van afhankelijk blijven, zoo moge men van evenwigt spreken, eigenlijk bestaat het niet meer, en de reeks van redeneringen die in dergelijke schikkingen doet berusten, zal, vrees ik, Frankrijk niet beletten de gansche ruimte die tusschen zijne grenzen en de boorden van den Rhijn ligt, aan zijn gebied te hechten.

Wat den staat van onze geldmiddelen betreft, ik kan niet beslissen, in hoeverre zij ons kunnen toelaten Oostenrijk te helpen. Na de debatten van jl. Dingsdag had ik mij gevleid, dat de Heer PITT daarin geen bezwaar zag; maar vergis ik mij hierin, ziet Oostenrijk zich gedrongen den Vrede te verzoeken, zoo erken ik, dat ik die Mogendheid liever een afzonderlijken Vrede zou zien sluiten, ten einde wij de vrijheid behouden om met minder opofferingen te onderhandelen dan wanneer bij een gemeenschappelijke

Negotiatie, onze veroveringen zouden moeten dienen om het grondgebied van Oostenrijk te herwinnen [1])."

Zoo betoogde Koning GEORGE den 9 April 1797, en toch reeds den volgenden dag moest hij, tot zijn grievende smart, in overeenstemming met het eenparig gevoelen der Leden van het Kabinet, in een nieuwen vernederenden stap bij het Directoire bewilligen [2]); terwijl de tijding der Preliminairen van Leoben in het begin van Mei naar Londen overgewaaid, het verlangen van PITT en diens Ambtgenooten naar den Vrede te meer versterkte. Vandaar op den 1sten Junij daaraanvolgende, de verklaring van Lord GRENVILLE in een' brief aan den Franschen Minister DELACROIX, dat het oogenblik gunstig scheen tot eene Negotiatie. En zoo was dan eenige dagen later, *Rijssel* tot plaats van bijeenkomst der onderhandelaren gekozen, — waar na meer dan een gehaspel over punten van vorm en andere, die de onbuigzame GRENVILLE niet had willen toegeven [3]), eindelijk den 4den Julij Lord MALMESBURY aankwam.

Er is na dit alles, wel geen redelijke twijfel of de zucht tot den Vrede was bij de Engelsehe Staatslieden opregt en wèlgemeend. Maar in de Negotiatie zelve was nog weinig toenadering te bespeuren. „Van Rijssel weten wij niets met zekerheid, meldde VALCKENAER aan LOBÉ den 5 Augustus, dan dat het Contra-Project der Fransche Gevolmagtigden te Londen niet gesmaakt heeft, en de fondsen aldaar gedaald zijn. Men verhaalt te Parijs, alwaar een momentanele kalmte heerscht, dat de Engelschen alles willen *restituëren*, mits de vrije vaart op de Spaansche West-Indiën; — dat ik voor mij moeite heb te gelooven. Ik heb meer grond om te denken, dat de nieuwe Minister

[1]) Zie bij *Lord* STANHOPE, WILLIAM PITT *et son temps*, (1863) T. III. 427 suiv.

[2]) GEORGE III aan PITT, 10 April 1797, t. a. p. III. 430.

[3]) Lord STANHOPE, WILLIAM PITT *et son temps*, T. III. 50—52.

VOS VAN STEENWIJK [1]) nog zoo spoedig niet te Parijs zal komen, en dus MEIJER aldaar voor alsnog blijven resideren." Doch geen veertien dagen daarna [2]), berigtte hij de komst van DE VOS en VAN MARSELIS te Parijs, terwijl VAN DER GOES, VALCKENAER's voorganger te Madrid, LESTEVENON die zijn ontslag had verzocht, te Rijssel zou vervangen. Toch vorderden die Conferentiën niet. „De Fransche Regering had, zeide VALCKENAER, de goedkeuring van Holland en van Spanje gevraagd om tot *ultimatum* en voorwaarde *sine quâ non* te stellen, de teruggave onvoorwaardelijk van alle koloniën, Fransche, Hollandsche en Spaansche zonder onderscheid. Dit is hier, meldde hij den 18 Augustus uit *St. Ildefonse*, goedgevonden en zal zeker ook bij ons (in Holland) worden beäamd."

Wij willen hier ter loops gewag maken van het oordeel, in een Fransch tijdschrift [3]) over het *rappel* van MEIJER, den gewezen Ambtgenoot van BLAUW, in die dagen uitgesproken. Dit ontslag en de keuze van zijn opvolger in 't bijzonder werden aan de onuitroeibare familie-regering in Nederland geweten, aan de zucht om ook aan de nieuwe Bataafsche Republiek een volstrekt Aristocratischen vorm van Bewind te geven. „Zij laten niet na, klaagde de Publicist, om aan het Volk onophoudelijk de gevaren voor te stellen eener volstrekte Volksregering en een tafereel voor te hangen der onheilen van Frankrijk. Vandaar begeven zij

---

[1]) J. A. DE VOS. — *Dagverh. d. Nat. Verg.* VI. 8, 358.

[2]) VALCKENAER uit St. Ildefonse, 18 Aug. 1797 (Secreet): „Le cit. *Les tevenon* ayant demandé sa démission de sa mission à *Lille*, va y être remplacé par le Citoyen M. VAN DER GOES, mon prédécesseur ici. M. M. VOS et VAN MARSELIS sont déjà à Paris. Néanmoins suivant mes nouvelles du 9 Août de Lille, ces conférences n'avancent pas." — Bij afwezigheid van V. MARSELIS werd D J. VAN LENNEP ad interim tot Secretaris der Directie van den Levantschen Handel aangesteld. *Dagverh. der Tweede Nat. Verg.* VII. 66 (11 Sept. 1797).

[3]) *La Tribune publique.* — Verg. *de Republikein*, IIIe Deel n°. 171, bl. 496. (Iets over het *rappel* van den Minister MEYER uit Parijs.)

reeds alle ambten aan hunne begunstigden. Vandaar hebben zij hunnen Gevolmagtigde in Frankrijk den achtingwaardigen MEIJER, reeds door eenen ander' doen vervangen; ofschoon hij een vriend zoowel van regeringloosheid als van willekeur, nimmer iets anders heeft behartigd, dan de ware belangen van het Volk, dat hij vertegenwoordigt, zonder dat ééne partij hem daarin heeft kunnen omzetten. Het Bataafsche Volk is zijne onafhankelijkheid geheel verschuldigd aan het eerlijk karakter van dezen kundigen en waardigen Minister, en zijne belooning is terugroeping! Nederland bedriegt zich geweldig in het staatkundig zamenstel, dat het is toegedaan. De regering der voornaamsten heeft zich in Zwitserland en Venetië kunnen staande houden; zij kan het misschien blijven doen in eene Alleenheersching: die tijd is thans echter voorbij. Nadat Frankrijk den toon gegeven en de wet gesteld heeft, heeft zij geene hoop meer op haren bestendigen zetel. En het is inderdaad een zeer ongelukkig middel, om het vertrouwen te winnen van het Fransche Bestuur, dat men eenen Minister terugroepe, die bij hetzelve volkomen geacht is, en wiens Republikeinsche grondbeginselen bekend zijn, en hem doe vervangen door een ouden Edelman [1]), die ofschoon een vijand van den voormaligen Stadhouder uithoofde van bijzonder belang, nimmer een Republikein [2]) geweest is. Hoe zou dus Nederland zich, zoo besloot de vreemdeling, zich van zijne voortdurende rust, op deze wijze, kunnen verzekeren?"

Wij mogten die overdreven lofspraak op den ijverigen medearbeider van BLAUW niet terughouden, al ware het slechts om te doen zien, dat de verduistering der verdiensten van dezen Vaderlander, ons dit stilzwijgen verdacht moet maken.

[1]) Jhr. JOAN AREND DE VOS VAN STEENWIJK TOT NYERWAL. Verg. DE CHALMOT, *Verzamel. van Placaten, Resolut.* enz. Z. *Register* in V.

[2]) Dat is in den zin van den Franschman, een Democraat.

Zeker is het, dat BLAUW zelf al lang op het *rappel* van MEIJER had aangedrongen, op de noodzakelijkheid der benoeming van „een kundig Minister, die, zeide hij, met heldere oogen ziet, om door wijze raadgevingen — ons Land te bewaren voor de schokken die alhier plaats kunnen hebben.'' (Depêche van 18 Sept. 1796). — En stond dan niet een BARRAS oud-Burggraaf, aan de spits van het Directoire? en had niet juist een Edelman van de oudste, Vorstelijke afkomst, de vroegere Bisschop van Autun TALLEYRAND-PÉRIGORD, in dien zelfden tijd den Minister van Buitenlandsche Zaken DELACROIX [1]) vervangen? Naauwelijks was de leiding der Fransche Diplomatie aan den Staatsman toevertrouwd wiens sluwheid in onze eeuw ten spreekwoord is geworden, of op den eigen dag der stemming in de Grondvergaderingen over het Plan van Constitutie den 8 Augustus 1797, kwam bij de Nationale Vergadering een brief van NOËL in, behelzende de mededeeling van eene tot hem gerigte depéche van TALLEYRAND, die de aanneming van dit ontwerp, hoe blijkbaar dan ook van een Aristocratischen geest doortrokken, ten dringendste aanbeval. „Ik heb, schreef hij, met deelneming, Burger! gelezen de Nota welke het Directoire Exécutif u gelast had bij de Nationale Vergadering in te dienen, in welke gij uitdrukt het dèel, dat het in de voltooijing van hare constitutionele werkzaamheden genomen heeft en den wensch te kennen geeft, dat een ontwerp, de goedkeuring van hen die wèl oordeelen, wezenlijk waardig en ter verzekering van het geluk van hen, voor wie het dienen moet voldoende, gunstig door hen aangezien en in eene Grondwet voor de Bataafsche Republiek veranderd worde. — Zij

1) *Annuaire Diplomatique de l'Empire Français pour l'année* 1863 p. 7. *Liste chronologique des Ministres des affaires étrangères*, waar als 82ste Minister (sedert 1589) voorkomt „*Charles Constant de Lacroix* (6 Nov. 1795—19 Juillet 1797), ministre plénipotentiaire, mort en 1805;" als 83ste, de in 1838 overleden TALLEYRAND (19 Juillet 1797—19 Juillet 1799).

alleen, — dus ging hij voort, die aan de Fransche Republiek niet vergeven, dat zij deze zegepraal der vrijheid in Holland begunstigd heeft, kunnen het vreemd vinden, dat het Fransch Gouvernement aan de Bataafsche Constituerende Vergadering de vriendschappelijke betuiging van haar genoegen en van hare wenschen heeft medegedeeld. Ik herhaal u bij deze den last, om geene gelegenheid te laten voorbijgaan ter betuiging van het belang, hetwelk het Directoire *in de aanneming van het Ontwerp van Constitutie stelt* [1]). Alle onze pogingen en wenschen strekken alleen, om de Bataafsche Republiek een regeringsvorm te doen verkrijgen, die haar in staat stelle weder die rol aan te nemen, welke haar onder de Mogendheden van Europa toekomt, en met de voordeelen van hare herkregene vrijheid, die van den bloei van hare Zeevaart en Koophandel te vereenigen [2])."

Zoo grooten ijver als het Fransch Bewind had aan den dag gelegd, om dit Ontwerp van Staatsregeling te doen bekrachtigen, zoozeer, zeide men, was PITT in de weer om het te doen vallen. „Dat een vijandig Staats-Minister, die de vrijheid in Europa den ondergang had gezworen, riep zelfs de bedachtzame PASTEUR, de eerste President der Tweede Nationale Vergadering, in de zitting van den eersten September daaraanvolgende uit, vrij in zijne vuist lagche, en denke dat hij het is, die door zijnen invloed die verwerping heeft te weeg gebragt [3]); dat de inlandsche vijanden der Omwenteling en der vrijheid vrij wanen, dat het Bataaf-

---

1) In de zitting van 27 Julij 1797 verklaarde PASTEUR, *Dagverh.* VI. 628 (of liever in eene Aanteekening op zijn Advies:) „Het is zeker dat het Directoire gedurende den tijd der discussien over het Plan van Constitutie dageiijks het resultaat van al het gewigtige dat er voorviel, en dus het gedecreteerde omtrent elk Artikel voor zich gehad heeft."

2) Geteekend CH. MAUR. TALLEYRAND. *Dagverhaal der Nat. Verg.* (8 Aug. 1797) VI. 684.

3) *Dagverh. der Nat. Verg.* VII. 3 volg.

sche Volk door hunne machinatiën op die wijze altoos van een vasten Regeringsvorm, op vrijheid gegrond, zal verstoken blijven. Dat zij zich verheugen in het mislukken van dat Plan: zij zien niet, dat diezelfde verwerping een waarborg is voor de vrijheid van dat Volk, dat zij aan de oude kluisters wenschten te zien geklonken." PASTEUR reeds meer dan eens tot Commissiën in het buitenland gebruikt [1]), kon wel op de hoogte zijn van diplomatische kunstenarijen en doelde waarschijnlijk op hetgeen men door eene depêche van ABBEMA, uit Hamburg te weten was gekomen. „Ik heb, schreef die Minister den 18 Augustus 1797 [2]), bij mijne laatste, van de komst van den Heer PASSAVANT in de Republiek, kennis gegeven. Nu ben ik in mijn vermoeden omtrent de reden van die komst bevestigd doordien ik van goederhand geïnformeerd ben, dat gemelde Heer werkelijk door PITT afgezonden is om in de Republiek te intrigueren en zoo mogelijk een opstand ter gunste van WILLEM te bewerken. Te gelijkertijd en tot hetzelfde einde is nog een ander persoon naar Holland vertrokken, dewelke mij gezegd is VAN DIJK of ZANDIJK genaamd te zijn. Ge kunt op de waarheid van dit narigt staat maken. Mijn vertrouweling te Cuxhaven, meldde hij aan het slot, is mij gister alhier komen verrassen, zijnde genoodzaakt geweest ijlings van daar te vlugten, om niet van de Engelschen vermoord te worden."

Stonden Engeland en Frankrijk op dit punt van de bevestiging der nieuwe orde van zaken in onze Republiek zoo scherp en lijnregt tegen elkander, een op dat tijdstip door de dagbladen verspreid berigt, hoewel onecht en verzonnen, bragt in en buiten de Vergadering te 's Hage, een geweldige opschudding te weeg [3]). „Heden hebben wij alhier,

---

1) Zie boven bl. 87—96, en *Dagverh.* IV. 258 (19 December 1796).

2) Aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken. (Verz. CROISET—V. TOULON).

3) Advies van L. C. VONK (7 Aug. 1797), *Dagverh. der Nationale Verg.* VI. 679; VII. 146 (Advies van W. A. OCKERSE, 14 Sept. 1797).

zoo briefde men uit Parijs naar Leiden over, twee aangename tijdingen ontvangen: de eene, dat BUONAPARTE in zijn' Brief aan het Directorium de verzekering geeft, dat de Vrede met den Keizer binnen eene *decade* (tien dagen) definitief geteekend zal zijn. De andere tijding behelst, dat de Vredes-onderhandelingen te *Rijssel* met den Engelschen Minister niet afgebroken zijn, maar op een zeer goeden voet staan, en dat alleen de Conferentiën uitgesteld zijn, totdat men uit Holland de gewigtige tijding van het *al* of *niet* aannemen der Constitutie in Nederland ontvangen zal hebben, — over welk onderwerp men zegt dat heden door den Bataafschen Minister een koerier naar 's Hage afgezonden is."

Nog levendiger waren de parlementaire debatten, toen eene maand later, na de afstemming van het Ontwerp van Staatsregeling, de vraag rees of en zoo ja, in welken geest en vorm aan het Directoire kennis van die verwerping zou gegeven worden? eene vraag, die door de Commissie van Buitenlandsche Zaken met de diplomatische bijeenkomst van Rijssel, door sommige Leden der Nationale Vergadering met de gebeurtenissen van den 18den Fructidor (4 September 1797) in verband gebragt en nog meer verwikkeld, ten slotte bevestigend werd beantwoord. Op den 8sten September was namelijk bij gemelde Commissie een koerier aangekomen, door den Minister MEIJER uit Parijs afgezonden, het berigt van dien verachtelijken Staatsgreep overbrengende met eene depêche van dezen aanhef: „De Republiek (te weten de Fransche) is nog eenmaal *gesauveerd* 1), en ik denk, dat zulks voor altijd zijn zal: de crisis, welke ik lang voorzien heb, is dan eindelijk uitgebarsten, en gewis het was hoog tijd, want *misschien heden zou* het Directoire door de Royalisten ernstig *zijn aangevallen geworden*. In den nacht tus-

1) Depêche aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken. *Dagverh.* VII. 65 volg. (11 Sept. 1797).

schen den 3[den] en 4[den] September heeft men, nadat de Generaal AUGEREAU alle zijne maatregelen wel genomen had, en alle toegangen en voorname posten wel bezet waren, de Inspecteurs van de zaal, juist bezig om hunne conspiratie ten uitvoer te brengen, en gestadig nieuwe schurken te enrôleren en alzoo in *flagrant delict* gearresteerd, alsmede verscheiden andere Royalistische Representanten, en eenige particulieren. CARNOT, Lid van het Directoire is gevlugt, en BARTHÉLEMY wordt bewaakt. Het Directoire heeft gister morgen alle de stukken van het verraad, waaronder de Correspondentie van PICHEGRU, en tevens de sterkste Publicatie tot stilte en rust laten aanplakken. De beide Raden, op aanwijzing van het Directoire in een ander lokaal vergaderd zijnde, hebben verscheiden gepaste Decreten genomen, en gaan daarmede voort. Het Directoire is gelast, alle gepaste middelen tot handhaving der inwendige rust, in het werk te stellen. Ingevolge van dien, heeft het alle de steden in staat van beleg gesteld en de straf des doods geproclameerd voor hen, die het Koningschap, of de Constitutie van het III[e] jaar zullen uitroepen. — Dit evenement, zoo besloot de Bataafsche Minister, heeft geen druppel bloeds gekost, en geen de minste desordres veroorzaakt. Parijs is in de volmaaktste rust, en ik ben verzekerd, dat zulks zal voortduren, zoowel hier als in de Departementen: de Republiek wordt daardoor, zoo ik denk, *voor altoos geconsolideerd.*"

Zoo luidden het verhaal en het voorbarig oordeel van MEIJER, die toch al zooveel in de eeuwig woelende hoofdstad had beleefd. Of waren niet na den zoo het scheen, beslissenden dag van den 13[en] Vendémiaire én de zamenzwering van BABOEUF uitgebarsten én de aanslagen van andere Anarchisten, die de krijgsmagt van het Kamp van *Grenelle* hoopten te verleiden [1]), met moeite bedwongen? hadden niet

[1]) Rede van BOISSY D'ANGLAS (10 Sept. 1796): „Des crimes ont été com-

BLAUW [1]) en LESTEVENON, deelgenooten der geheimen van de eene partij, het jaar te voren, in groot gevaar verkeerd het misnoegen en de weerwraak van de andere te ondervinden? Bestond niet toen reeds eene factie die men verdacht hield al hare krachten te verzamelen, om zoo mogelijk „zonder schokken, langzaam *de vijf Gouverneurs* [2]) in éénen te veranderen?" en vreesde men niet dermate de herleving van het Schrikbewind, dat dit vooruitzigt alleen „tot zeer gevaarlijke uitersten kon doen overslaan?" In de officiele taal van het Directoire mogt de Republiek thans bevestigd heeten; hadden niet alle bovendrijvende partijen beurtelings bij iedere kortstondige zege hetzelfde verklaard, en moest een Diplomaat getuige van al die onafgebroken wisselingen, onnadenkend dergelijke verzekeringen herhalen? Alsof niet noodwendig op de daden van gewetenlooze list en geweld, in den nacht van 17 op 18 Fructidor, ter sluip ondernomen, met misbruik van gezag en verraderlijk volvoerd, iets vroeger of later een nieuwe ommekeer zou volgen, onder het beleid en met den sabel van een veel grooter Veldheer, niet werktuig als AUGEREAU maar bestemd om diens eigen Gebieder, zoowel als van geheel Frankrijk en eenmaal van meer dan de helft van Europa te worden!

Wat hiervan zij, de depêche van MEIJER werd in de Nationale Vergadering met gejuich beantwoord [3]), en de Commissie van Buitenlandsche Zaken had hem onmiddellijk gelast, het Fransch Gouvernement namens de Republiek met den op de Koningsgezinden behaalden „triumf" geluk te

---

mis cette nuit au camp de Grenelle," enz. Gazette de Leyde, 20 Sept. 1796. Supplém.

[1]) Depêche van BLAUW uit Parijs, 18 Sept. 1796 (aan VAN LEYDEN). Verz. CROISET—V. TOULON.

[2]) De Leden van het Directoire.

[3]) Een lid (NOLET) riep uit: „*bravo! bravo! wel voorgaan, doet wel volgen.*" *Dagverh.* VII. 66.

wenschen. Maar niet zoo ligt verwierf zij de goedkeuring van den voorslag tot kennisgeving dat het Plan van Constitutie was afgestemd. Reeds was daags te voren een warme strijd in de Kamer gevoerd over de klagt van NOËL tegen de Fransche Leidsche Courant [1]), waarin eene zeer ongunstige beschouwing van den 18den Fructidor, den toorn van dien Gezant had gaande gemaakt [2]). Daarin was over dien Coup d'État het vonnis gestreken, als in de uitkomst met den beruchten 31 Mei 1793, den val der Girondins gelijkstaande; „zoodat, merkte NOËL aan, de tegenwoordige Hoofden van het Fransch Bestuur, de eerste beleiders van den dag die hunnen roem onsterfelijk maakt, met die verfoeijelijke dwingelanden worden vergeleken, die ten dienste van ROBESPIERRE, MARAT en COLLOT D'HERBOIS den dag van den 31 Mei voorbereidden. Kan, vroeg de Minister, deze overmaat van ongerijmdheid of van onbeschaamdheid, kan dit hatelijk bedrog met onverschillige oogen worden aangezien door een Bewind, dat de vriend en bondgenoot van Frankrijk is?" En hij beweerde, dat die Coup d'État de Bataafsche Republiek zelve, niet minder dan de Fransche gered had. Weshalve hij vorderde dat den Redacteur der Leidsche Courant zoodanige duchtige waarschuwing zou gegeven worden, als geschikt ware „om de valschheid, het beleedigende en de kwaadaardigheid van zijn geschrijf binnen de behoorlijke palen te houden [3])." Bij de debatten over den eisch van NOËL

---

1) *Nouvelles extraordinaires de divers endroits*, 12 Septembre 1797.

2) Nota van 28 Fructidor, 5e jaar; *Dagverhaal*, 14 Sept. 1797, VII. 143 volg. — „La crainte, où l'on étoit, (had de cordate JOHAN LUZAC gezegd) d'après le concours des symptomes, de voir renouveller à Paris la journée du 31 Mai 1793, ne s'est malheureusement que trop vérifiée. Cet évènement, que nous — ne sommes pas autorisés à assimiler pour les causes, mais très-certainement pour les circonstances, à la chûte du parti Girondin, a eu lieu la nuit du 5 au 6 Septembre." On porte à 54 le nombre des membres du Conseil des 500, qui ont éte arrêtés, parmi eux le Général PICHEGRU" enz.

3) *Dagverhaal* VII. 144.

werd tot bewijs van de losbandigheid der drukpers, onder anderen, door enkele Leden op de scheeve voorstelling en verdraaijing gewezen [1]), alsof ten gevolge der gebeurtenissen van den 18 Fructidor, de Constitutie van 1793, dat „wanschepsel van Regeringloosheid en allerlei wanorde," gelijk KANTELAAR haar noemde, weder zou zegepralen; terwijl zelfs de bedaarde VAN DE KASTEELE in het Leidsche dagblad die fout der vermenging van de Constitutiën van 1793 en 1795, dat is van het IIIe jaar, meende te moeten gispen [2]). Te regt toonde die Staatsman aan, dat deze Constitutie, welke men had willen omverwerpen, al mogt zij door de willekeur van het Directoire ondermijnd en geschonden zijn, toch niet met de ultra-democratische van 1793 was verwisseld. Ook de denkwijs van het Directoire, aan hetwelk althans ten aanzien van het Buitenlandsche, het Gouvernement moest worden toegekend, kon naar hij betoogde, niet geacht worden veranderd te zijn. Er was eene zamenzwering ontdekt, om onder verschillende vermommingen het Koningschap in te voeren, of de Constitutie in eenig ander opzigt omver te werpen [3]). Die zamenzweerders bevonden zich hetzij onder de Leden van het Wetgevend Ligchaam, hetzij in eenige andere gestelde openbare magt of bediening. Zoo kon dan wel de denkwijs der Vergaderingen, waarin die zamenzweerders de meerderheid uitmaakten, veranderd zijn, maar *niet* in het *Directoire*, waar de meerderheid, drie van de vijf Leden, gebleven was. Veeleer was die denkwijs bevestigd, vermits die drie Leden voor de Republikeinen den triumf hadden bewerkt. Doch moest dus het Fransch Gouvernement aangemerkt worden één en hetzelfde *vóór* en *na* den 18[den] Fructidor te zijn, daar slechts de opengevallen zetels van CAR-

---

1) KANTELAAR voer tegen het verspreiden van die dwaling, als tegen „een schelmstuk," uit.

2) *Dagverh.* VII. 144.

3) *Dagverh.* VII. 179 (18 Sept. 1797).

NOTS en BARTHÉLEMY door anderen vervuld waren [1]), welke gronden hadden de Commissie van Buitenlandsche Zaken bewogen om aan de Nationale Vergadering de officiele mededeeling van het berigt der verwerping van het Ontwerp van Constitutie hier te lande, aan de Fransche Republiek voor te dragen? — Onder die redenen behoorde bepaaldelijk ook, dat haar dit [2]), „in het tegenwoordig tijdsgewricht van Onderhandelingen met Groot-Britannië, voorkwam zoo nuttig als noodzakelijk te zijn [3]).” Immers was die mededeeling naar het inzien der Commissie, eene diplomatieke welvoegelijkheid en voorts van het hoogst belang, bij het Fransch Gouvernement het wanbegrip te ontleden en te bestrijden, alsof het Tusschenbestuur, dat nu nog voor eene wijl bij ons moest voortduren, eenige de minste verwarring en onzekerheid zou medebrengen of gedoogen [4]). Doch anderen verlangden dan van de Commissie eenige inlichtingen aangaande den wezenlijken staat der Negotiatiën, daar toch juist dien ochtend het berigt was ingekomen dat LE TOURNEUR en MARET van Rijssel te Parijs waren terugontboden, en door TREILHARD en BONNIER vervangen, hetgeen eene vertraging van den Vredehandel, eene stremming moest veroorzaken [5]). Er waren er ook, die voorhielden, dat „een Volk altijd ten uiterste omzigtig moet zijn,” om andere Volken omtrent zijne huishoudelijke zaken opening te geven; vooral bij een afstand van magt, zoo groot als die van Frankrijk vergeleken

---

1) Door MERLIN van *Douay* en FRANÇOIS DE NEUFCHÂTEAU. — Verg. hierover CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolution* T. IV. 20 suiv.

2) Voorstel van HAHN, en Rapport der Commissie van Buitenlandsche Zaken; *Dagverh.* VII. 155 (J. D. PASTEUR President).

3) *Dagverh.* VII. 156 volg. (Advies van KANTELAAR, 15 Sept. 1797.) Advies van HAHN bl. 158.

4) MEIJER had reeds in zijne depêche van 30 April 1797 met nadruk te kennen gegeven, hoe men te Parijs verlangde, „dat wij spoedig en *zeer spoedig*” een Gouvernement bekwamen.

5) Advies van VONK. *Dagverh.* VII. 157 volg.

met de onze [1]). En waarom dan die diplomatieke welvoegelijkheid enkel te Parijs, vroeg een ander, waarom niet ook elders, te *Madrid?* Stonden wij niet ook met Spanje in naauwe betrekking [2])? Maar hoe kon die „vernederende" stap bovendien bij de onderhandelingen met Groot-Britannië van eenige vrucht zijn? Was de Republiek niet „overballast" met Engelsch- en Oranje-gezinden, wien onze staatsgesteldheid, beter althans even goed als ons zelve bekend was, zoodat Groot-Britannië zich „door vertelseltjes" niet zou laten blinddoeken [3]). Welke noodzaak was er, om ons intermediair Bestuur, bij de Fransche Broeders of eenige andere Bondgenooten te verdedigen? Desniettemin na nog eene redekaveling over den vorm der mededeeling, behield ten laatste het gevoelen de overhand, dat eveneens als de Eerste Nationale Vergadering bij monde van hare Commissie van Buitenlandsche Zaken in het antwoord op de Nota van den Minister NOËL, had verklaard, dat de Vergadering en de Commissie over de waarde van het Ontwerp niet konden of mogten oordeelen, maar met een eerbiedig stilzwijgen het besluit van het oppermagtig Volk zouden afwachten, nu ook welstaanshalve en van zelf dit besluit der Natie aan haren Bondgenoot kenbaar moest gemaakt worden [4]).

Zoo twistte men lang en breed te 's Hage over de Conferentiën van Rijssel op denzelfden tijd, dat daaraan door de norsche en onhandelbare verwatenheid der pas benoemde Fransche Commissarissen de bodem werd ingeslagen. Onmiddellijk na den Coup d'État van den 18 Fructidor, na-

---

[1]) Advies van PIETER VREEDE, *Dagverh.* VII. 156, 176. Doch verg. hiermede het Vlugschrift: *Heeft* P. VREEDE *nooit gewenscht dat de Franschen zich met onze Constitutie zouden bemoeien?* (8 bladz.) en de Gazette de Leide 4 Aug. 1797. Supplém.

[2]) Advies van WITBOLS, bl. 179; overeenstemmende met het vroegere van KONIJNENBURG, bl. 175.

[3]) Advies van BELJAART, *Dagverh.* VII. 175 (18 Sept. 1797).

[4]) Advies van HAHN, *Dagverh.* VII. 178.

men de Negotiatiën met Groot-Britannië, — het is een Franschman die het erkent, eene zonderlinge wending [1]); het Fransch Gezantschap werd geheel vernieuwd [2]); in plaats van de beschaafde en bezadigde mannen die eerst met de onderhandelingen belast waren, zond het revolutionair Directoire twee ruwe en hardvochtige Koningsmoorders TREILHARD en BONNIER, naar Rijssel, en hun eerste stap reeds was veelbeteekenend. TREILHARD rigtte tot Lord MALMESBURY de vraag: „Zijt gij gemagtigd een Verdrag te teekenen dat al hetgeen Engeland veroverd heeft, aan Frankrijk en zijne Bondgenooten teruggeve?" Op het antwoord van den Lord dat zijne volmagt niet zoo wijd strekte, hernam TREILHARD met al de onbeschoftheid van eene slechte opvoeding: „Welnu, ga die dan halen." En tegelijk maakten hij en zijn Ambtgenoot den Britschen Gevolmagtigde een Besluit van het Directoire bekend, waarbij hij werd uitgenoodigd het grondgebied der Republiek binnen 24 uren te verlaten. — Het viel in den smaak dier dagen de aanmatiging der Gezanten van het oude Rome na te apen [3]); maar de deugden van die echte Republikeinen waren ver te zoeken.

Het is thans uit eene reine, onwraakbare bron uitgelekt, dat in weerwil van de zoo menigmaal herhaalde, plegtige verzekering [4]) der Fransche Bewindslieden, dat zij de Ba-

---

[1]) „Une singulière tournure." CAPEFIGUE, *l'Europe pendant la Révolution*, T. III. 279.

[2]) De Commissarissen van de Fransche zijde vóór den 18 Fructidor, waren LETOURNEUR, de Admiraal PLÉVILLE — LEPELEY en MARET. *Hist. du Directoire Exécutif* enz. T. II. 197. Lord STANHOPE, *William Pitt et son temps*, T. III. 55.

[3]) „De singer les ambassades de Rome," zegt CAPEFIGUE t. a. p.

[4]) *Dagverh.* IV. 360 (3 Jan. 1797) en Depêche van MEIJER 25 December 1796: „Ik heb uit de eerste hand vernomen, dat bij het delibereren over de bewuste Nota's (van den Engelschen Ambassadeur Lord MALMESBURY) de vijf Leden van het Directoire zich *unanim* verbonden hebben het Tractaat met onze Republiek even zoo *heilig* te zullen observeren als de Constitutie zelve, en aan geene voorslagen die daartegen strijden gehoor geven."

taafsche belangen als hunne eigene zouden voorstaan, en van geen' vrede met Engeland zouden willen hooren tenzij de Volkplantingen alle zonder onderscheid, van de eerste tot de laatste, wierden teruggegeven, dat trots dit alles, die getrouwe, onkreukbare Bondgenooten zich zeer wel voor een goede som gelds zouden hebben laten vinden om den gehaten PITT te gerieven, en het eigendom van hunne bedrogen Vrienden te verkoopen. Ziehier welke brieven tusschen den Eersten Minister van Groot-Britannië en GEORGE III over den afstand van de Kaap de Goede Hoop en van Ceylon nog *na* het gebeurde te Rijssel, den 22sten en 23sten September 1797 werden gewisseld. — „De Heer PITT, zoo schreef deze Staatsman [1]), acht zich verpligt Uwe Majesteit ootmoedig bekend te maken dat hij van zeker persoon die de stelligste bewijzen geeft daartoe gemagtigd te zijn, de verklaring heeft ontvangen, dat niettegenstaande al hetgeen te Rijssel voorgevallen is, het Directoire nog heden tot een dadelijken Vrede geneigd is en ons de Kaap en Ceylon zal overlaten [2]), mits zij zelve een goede som gelds bekomen. Men sprak van een millioen, tweehonderd duizend L. st. voor Ceylon en van twee millioen voor beide. Ten blijke van de geloofwaardigheid zijner zending slaat die Agent voor, ons op de Nota die pas van hier naar Rijssel is verzonden, een verzoenend antwoord te doen geworden, van hetwelk hij uit Parijs een afschrift brengen of zenden zal vóór het uit Rijssel opdaagt. Hij vraagt volstrekt geen geld vóór het Tractaat geteekend zij. De Heer PITT heeft met al Uwer Majesteits dienaren te Londen aanwezig, over dat voorstel in 't alge-

1) Lord STANHOPE, *William Pitt et son temps*, T. III. 431 suiv.

2) Z. wegens de overgave van de Kaap de Goede Hoop, Malacca, Trinconomale, van onze bezittingen op de kust van Coromandel, van Padang, en wegens het blokkeren van Colombo door de Engelschen, de missive van den Commissaris S. H. FRYKENIUS uit Batavia, 26 Maart 1796. *Dagverh. der Nat. Verg.* III. 485 (27 Oct. 1796.)

meen gesproken. De bijzonderheden, maar niet de namen, zijn aan de Secretarissen van Staat en aan Lord CHATHAM bekend. Alleen de HH. PITT en DUNDAS dragen ook van de namen kennis. Men kan zich niet ontveinzen dat een handel van dien aard zeer onzeker is; maar in de omstandigheden, in welke Frankrijk thans verkeert, komt die opening aan den Heer PITT en aan al degenen die hij heeft geraadpleegd, niet voor van alle kans ontbloot te zijn; terwijl de zaak wel verdient beproefd te worden daar die som goed zou besteed zijn indien zij ons den Vrede verschafte op de voorwaarden, die wij zelf hebben gesteld, en dat zonder de gevaren en kosten van een nieuwen veldtogt. Het schijnt evenwel noodig die zaak in diep geheim te behandelen, en, zoo zij gelukt, zal het een punt van eer zijn alle mogelijke voorzorgen te nemen ten einde de Fransche Regering niet beschuldigd worde. Het zal wel niet mogelijk zijn de verdenking te ontgaan, maar gelijk men reden heeft in den tegenwoordigen toestand van Frankrijk te verwachten, zoo baart dit, naar het schijnt, den belanghebbenden niet veel vrees. Echter hebben wij aan den persoon, die ons dat voorstel heeft overgebragt, duidelijk te verstaan gegeven, dat men zich om het geld te kunnen krijgen en om het Parlement te overtuigen dat het in waarheid op het Vasteland tot geheime diensten en met het doel om den Vrede te verwerven, is gebruikt, wel nader zal moeten uitlaten. De Heer PITT weet zeer wel dat die voorslag in strijd is met alle regels en dat de uitslag twijfelachtig is, maar groote bezwaren schijnt hij niet op te leveren, en in een zoo wonderlijken tijd is het der moeite waard dien te beproeven. Hij hoopt dus, dat Uwe Majesteit het niet zal afkeuren dat vermits er haast bij de zaak was, men het voorstel aangemoedigd hebbe."
De Koning had er minder ooren naar. Die geldelijke eischen, antwoordde hij, zijn buitensporig en zullen ter verontschuldiging der Ministers, eene zoo duidelijke blootlegging in het

Parlement vorderen, dat ik niet twijfel of het publiek zal volmaakt begrijpen hoe de som gebruikt is, terwijl het nogtans volstrekt noodig is zoo weinig mogelijk ophelderingen te geven als de nieuwheid der zaak zal veroorloven. Evenwel ligt het gewis niet in mijne bedoeling den Heer PITT te willen beletten zijnen tusschenhandelaar aan te moedigen met de beloofde vergelding indien de zaak wel slaagt, mits men maar de schepen niet terugvordere of eenige inbreuk op onze handels- en scheepvaart-wetten."

Toch sprong de eerlooze handel met BARRAS en zijne vrienden, denkelijk ook met REWBELL, men weet niet om welke reden af, misschien wel omdat PITT slechts van 450,000 L.st sprak [1]). Gemoedsbezwaren jegens Nederland, zullen wel niet hebben gewogen bij lieden waar alles veil was.

Maar meer dan ooit waren de lang gekoesterde plannen van een aanslag tegen Engeland, door het hervatten van eene landing in Ierland [2]) in gemeenschap met de Vloten van de Bataafsche Republiek en van Spanje, aan de orde. Het was — het wordt in Engeland erkend, een groot geluk dat onze zeemagt niet geheel was uitgerust dan na het stillen van het geweldig oproer aan boord der Britsche oorlogschepen in den zomer van 1797. Eerst in het laatst van Junij waren alle toebereidselen in de Hollandsche havens voltooid. Toen

---

[1]) Z. Lord STANHOPE (ook volgens de *Diaries* van Lord MALMESBURY) T. III. 59 volg.

[2]) Over de eerste mislukte expeditie der Franschen is lezenswaardig de depêche van MEIJER (25 Dec. 1796 Verz. CROISET—V. TOULON): „Het is zeer zeker dat het Directoire gedecideerd had de bewuste expeditie te staken en voornemens was het grootste deel der troupes naar de Armée in Italië te zenden, en aan HOCHE het commando over de Armée van Sambre en Maas te geven;" maar te *Rennes* ontving de Minister van Marine een koerier van dien Generaal, met tijding dat hij (met de vloot) vertrokken was. — Indien deze (17000 man troupes) gelukkig in *Ierland* debarqueren, zoo komen de oorlogschepen terstond terug, om nog 20,000 man die men thans te *Brest* embarqueert, tot hetzelfde einde te escorteren." — Z. ook *Dagverh.* IV. 617.

werd WOLFE TONE en een ander Iersch uitgewekene, met name LEWINES, in allerijl uitgenoodigd naar 's Hage te komen. Zij troffen er den Generaal HOCHE aan. „Ik heb goede tijding voor u, riep deze uit: de Generaal DAENDELS en de Admiraal DE WINTER willen iets schitterends ondernemen om hun Vaderland uit het diep verval weder op te beuren. Met onvermoeide zorg hebben zij in Texel 16 Linieschepen en 8 of 10 fregatten bijeengebragt, in staat om in zee te steken en van alles rijkelijk voorzien. Zij hebben eene landing in Ierland op het oog. Met dit inzigt, zullen zij hun geheel leger, uit 15000 man met geweer en andere ammunitie en 80 stukken geschut, inschepen." Het geschil over het Opperbevel, dat het Directoire met toevoeging van minstens 5000 man, aan den Generaal HOCHE wenschte opgedragen te zien, maar hetgeen men in Holland weigerde, — de Negotiatiën van Rijssel en langdurige tegenwind hadden het uitzeilen der Bataafsche Vloot belet. Inmiddels beloofde het Directoire den Vrede met Engeland niet te sluiten, tenzij daarin aan de grieven der Iersche bevolking gehoor ware gegeven, — van welk voornemen LEWINES en WOLFE TONE de schriftelijke verzekering ontvingen. Tot in Augustus bleef de laatste aan boord van DE WINTER, toen deze hem beleed, dat nu de Admiraal DUNCAN na versterking te hebben bekomen, hem in magt overtrof, misschien nog wel een kleine landing op een of ander punt der Engelsche kust, maar althans voor dit jaar, de groote inval in Ierland niet kon ondernomen worden. Ook werd HOCHE die aanvankelijk voor *Brest* en de vandaar uit te rusten Vloot der Franschen bestemd was, naar het hoofdkwartier van *Wetzlar* verplaatst, waar hij eerlang in den bloei zijner jaren, niet zonder vermoeden van vergif [1]), bezweek.

---

[1]) Maar zonder grond. Lord STANHOPE, T. III. 66. — Kennisgeving van

Wat hiervan zijn mogt, zoo ongunstig als de 18e Fructidor op de Vredes-onderhandelingen met Groot-Britannië had gewerkt, zoozeer integendeel was die dag bevorderlijk aan den Vrede met Oostenrijk. De dood van HOCHE, de ongenade van MOREAU en de verheffing van AUGEREAU, naijverig op BONAPARTE en wien deze evenmin een goed hart toedroeg, de eigenhandige brief van Keizer FRANS aan den jeugdigen Held, de geduchte krijgstoerustingen, tegen welke de kleinere Fransche legermagt niet bestand scheen, de schranderheid en buigzame menschenkennis der Duitsche en Italiaansche Gevolmagtigden en de zucht van den Veldheer om zich tegen het Directoire, dat hij verachtte, gebiedend te doen gelden, verhaastten in meerdere of mindere mate, beurtelings of gelijktijdig, de onderhandelingen te Udine, en na eenige karakteristieke opwellingen en uitbarstingen van gramschap, de teekening van het Tractaat van *Campoformio* 1). Hoe vele maanden waren niet verloopen en welke groote veranderingen hadden niet in Italië 2) plaats gegrepen sedert dien 29 April, waarop de Preliminairen van *Leoben* den President van het Directoire waren overhandigd! En welk deel had de Bataafsche Republiek middelerwijl aan die diplomatische handelingen, die toch ook haar in meerdere of mindere mate betroffen genomen? Of had zij lijdelijk afgewacht zich vergenoegende met de algemeene toezegging, door twee der Fransche Bewindslieden aan den Minister MEYER gegeven, „dat wij reden zouden hebben

den dood van HOCHE, aan de Nationale Vergadering, (25 September 1797) door den President A. PLOOS VAN AMSTEL (*Dagverh.* VIII. 224). Hij berigtte dat de beroemde Generaal „aan eene borstziekte" was overleden, den 19 Sept. jl.

1) CAPEFIGUE, t. a. p. III. 290—294.

2) Verzoek van BLAUW uit Turin 1 Julij 1797 om zijne brieven van *rappel*, als bij de Italiaansche Mogendheden van geen nut meer kunnende zijn; *Dagverh.* VI. 625). *Memorie van observatiën* (van dien Minister) *over den actuelen staat van Italië, overwogen met betrekking tot den Handel der Vereenigde Nederlanden*, geprezen door de Nat. Vergadering, 27 Julij 1797. (VI. 624).

tevreden te zijn indien wij maar maakten, dat wij spoedig en zeer spoedig een Gouvernement" bekwamen? [1]) Aan wenken en opwekking tot bedrijvighied in dit opzigt, had het echter niet ontbroken, getuige de Memorie van BLAUW, van welke boven gewaagd werd. Maar ook later, den 26 Mei 1797, kwam ter Nationale Vergadering eene Missive in der Hoogstgeconstituëerde Magt in Gelderland te kennen gevende, dat daar bij het Haagsch Tractaat van 16 Mei 1795 bedongen was, dat aan de Bataafsche Republiek een equivalent voor het aan Frankrijk afgestaan grondgebied bij den Algemeenen Vrede zoude worden toegekend [2]), en de hoop op zulken Vrede zich thans van verre begon te vertoonen, zij hiertoe het Land van *Ravestein*, de stad *Megen* enz. voorsloegen, gelijk zij tot dat einde tijdens het bestaan der Vergadering van H. Ho. Mog. hunne Gedeputeerden reeds hadden gelast [3]). Een krachtigen spoorslag om hierbij als onafhankelijke Mogendheid op te treden, niet goedvertrouwend te berusten, maar gelijk Nederland betaamde zelfstandig en in overleg met andere Magten te handelen, gaf eenige weken later de vurige Afgevaardigde L. C. VONK. Ten gevolge der officiële kennisgeving van de tusschen het Fransch Gouvernement en het Britsch Ministerie geopende briefwisseling [4]), en der verzekering, dat het de verklaarde meening van het Directoire standvastig was en bleef de belangen onzer Republiek bij de eventuële Negotiatiën allezins in het oog te houden, en die op alle

---

1) Depêche van MEIJER 30 April 1797.

2) Verg. Bijlage XVIII.

3) *Dagverh. der Nat. Verg.* VI. 110. (R. J. SCHIMMELPENNINCK President).

4) Door den Minister NOËL aan den President H. H. VITRINGA, 16 Junij 1797. *Dagverh.* VI. 260 volg. — Verg. *Dagverh.* VI. (21 Junij 1797) bl. 295 volgg. het Rapport van J. B. BICKER namens de Commissie van Buitenlandsche Zaken over dit voorstel van VONK, door haar als ontijdig bestreden. — Z. de verdere debatten (22 Junij 1797) VI. 299—304.

mogelijke wijzen als eigene te bevorderen, ontwikkelde hij aldus de noodzakelijkheid van eene meer voegzame houding onzerzijds, van een Nederland waardig initiatief. „Niemand onzer, zoo sprak hij, of hij voelt zijn hart van genoegelijke aandoening kloppen, dat eindelijk eens het zoolang gewenscht tijdstip in het verschiet zich doet zien, waarop een Algemeene Vrede aan Europa kan teruggeschonken worden. Niemand onzer, of hij is overtuigd van de opregtheid der verzekeringen van onzen edelmoedigen Bondgenoot, dat ook bij deze, even als bij vorige gelegenheden, de belangen van zijnen eersten en getrouwen Bondgenoot door hem zullen ter harte genomen worden. Dan ook niemand onzer, Burgers Representanten, of hij gevoelt zijn pligt als Vertegenwoordiger van het Volk van Nederland, om in deze gewigtige oogenblikken alle gepaste middelen aan te wenden, welke 's Volks vrijheid en onafhankelijkheid kenschetsende, geschikt zullen zijn, om deze meer en meer te handhaven en te bevestigen." Zoo dikwijls had hij in en buiten 's Lands Raadzaal, hooren gewagen „van den staat van *politieke niëtigheid* [1]," waartoe de Republiek vervallen was; moest men niet alle pogingen aanwenden, om weder tot dien trap van luister en aanzien te geraken, waarop onze Voorvaderen zich geplaatst hadden, en zich wisten staande te houden? „Welaan, riep VONK uit, brengen wij onzen getrouwen Geallièerde onder het oog, dat een vrij en onafhankelijk Volk een vrijen en onafhankelijken Bondgenoot moet ondersteunen, in het hernemen van zijne plaats onder de Mogendheden van Europa; — dat zijn belang met het

---

[1]) De Commissie van Buitenlandsche Zaken vond zich door dit gezegde beleedigd als het stilzwijgend verwijt behelzende, dat zij het 29ste Artikel van hare Instructie niet genoeg zou behartigd hebben; bij hetwelk haar de last was opgelegd, „de hoogheid en independentie des Lands op alle mogelijke wijzen te handhaven, de Tractaten getrouwelijk te observeren en op de striktste observantie van dezelve van de andere zijde, ten sterkste te vigileren."

onze gepaard gaat, om ons in de aanstaande Vredesonderhandelingen — die active rol te doen spelen, welke eene vrije en onafhankelijkheide Natie het regt heeft te vorderen!"

Schoon het voorstel van den Spreker meer bepaald de onderhandelingen tusschen Engeland en Frankrijk betrof, waarin wij ongetwijfeld regelregt betrokken waren, en welke ditmaal het zenden van Bataafsche Gevolmagtigden nog meer dan in 1796 [1]) het afvaardigen van het tweetal LESTEVENON en PASTEUR naar Parijs of elders schenen te vereischen, was de strekking der Rede van VONK nogtans onmiskenbaar ook van toepassing op de Negotiatiën met iedere andere Mogendheid, waarmede geschillen te vereffenen en belangen te regelen waren. Evenwel in ieder geval, ook dan, wanneer andermaal zooals VONK begeerde, Gevolmagtigden tot het te houden diplomatisch Congres op kleinere of grootere schaal, werden benoemd, het kwam er vóór alles op aan te weten, of hunne verschijning aldaar iets meer kon zijn dan een ijdele vertooning; of het Directoire in ernst aan de Bataafsche Republiek eene vrije beweging en handeling zou gunnen? Dat precedent van het verleden jaar was niet zeer aanmoedigend. Wat hadden LESTEVENON en PASTEUR in Frankrijk kunnen uitrigten? Naar den uiterlijken schijn niet bijster veel, want ten antwoord op eene depêche uit 's Hage,

---

[1]) De Commissie van Buitenlandsche Zaken herinnerde bij monde van BICKER, dat destijds op hare voordragt den 25 October, en dus al vóór de officiële kennisgeving en Memorie van NOËL, de Commissarissen tot de Negotiatien in Frankrijk LESTEVENON en PASTEUR met den Minister MEIJER (*Dagverh.* III. 517, 3 November 1796) waren benoemd geworden; in welke Memorie overigens deze zinsneden te lezen waren: „Que le Gouvernement Français désirait, que dans une Négociation avec l'Angleterre, qui paraissait avoir pour objet la Pacification Générale, la République Batave eût elle-même à Paris un Agent, chargé de pouvoirs et d'instructions convenables. — Elle a comme puissance maritime et commerciale d'immenses intérêts à régler: elle peut même les régler de manière à servir ses Alliés, dans cette circonstance, par d'utiles avis, et de précieux renseignements." *Dagverh.* VI. 296.

schreef de Minister MEYER reeds den 5[den] Februarij 1797, dat hij begreep, hoe „het zeer *voordeelig* zou kunnen zijn dat die Commissarissen in den Haag *terugkwamen*," waartoe hij zijn best zou doen, doch hetgeen voor den prijs dien de Commissie van Buitenlandsche Zaken wilde besteden, niet zou te bewerken zijn; zoodat hij bij eene nadere depêche gemagtigd werd [1]), om van de 25000 gulden bereids door hem getrokken eene som van 3000 tot dat doel te gebruiken! Had dan de Republiek reeds de bevoegdheid verloren naar eigen inzigt en goeddunken, diplomatische Agenten van hoogeren of lageren rang, wier bemoeijing onbeduidend of onvruchtbaar was, huiswaarts te ontbieden even vrij als zij hen had aangesteld? Doch hoe weinig gezind men te Parijs in 't algemeen was, wat de Negotiatiën der Fransche Republiek met Oostenrijk betrof, hare Bondgenooten in de geheimen in te wijden, bleek uit eene gelijke achterhouddendheid, welke men evenzeer te *Madrid* ondervond, en over welke bejegening onze Commissie van Buitenlandsche zaken zich, in eene depêche aan VALCKENAER beklaagde. „In een uwer vorige schreef zij, hebt gij te kennen gegeven de bevreemding van het Spaansch Gouvernement van geene volledige kennis te hebben van den inhoud der Preliminairen tusschen Frankrijk en het Huis van Oostenrijk gesloten. Hetzelfde heeft plaats betrekkelijk onze Republiek en het Fransch Gouvernement schijnt deze Negotiatien voor alle zijne Geallieerden, zeer bedekt te houden." Gebelgd over dat ergerlijk gebrek aan vertrouwen, magtigde zij den Minister hiervan bij den Prins DE LA PAZ een bescheiden gebruik te maken [2]), die van zijne zijde, sedert eenigen tijd merkelijk jegens de Franschen bekoeld, reeds geweigerd had, bij de onderhandelingen met VALCKENAER over de toetreding der

[1]) Depêches der Commissie van Buitenlandsche Zaken 27 Januarij en 14 Febr. 1797. (Verz. CROISET v. TOULON).

[2]) Depêche van 29 Junij 1797: „een *discreet* gebruik."

Bataafsche Republiek tot de in het vorig jaar gesloten Alliantie tegen Engeland, den Ambassadeur PÉRIGNON „als derden persoon toe te laten [1]). Doch, zoo zich de Spaansche ligtgeraaktheid nu en dan op zulke wijze lucht gaf, in Holland was men doorgaans rekkelijker, en liet men zich deze en andere teekenen van minachting welgevallen.

Nu, zelfs te Berlijn had men immers, trots de beschikking over eene nog altijd in veler schatting geduchte krijgsmagt, ook wel alle fierheid verleerd. Of welke acht had men bij den afzonderlijken vredehandel van het Directoire met Oostenrijk, niettegenstaande de zorgvuldig verholen Conventie van 5 Aug. 1796 over de Secularisatiën in Duitschland, op het aanbod tot medewerking van het Pruissisch Kabinet in het belang van den Algemeenen Vrede, geslagen? Vier dagen na het teekenen der Preliminairen van *Leoben*, den 22sten April 1797, meldde de van dit feit natuurlijk nog onbewuste BOURDEAUX, dat de Koning van Pruissen, behalve de voorwaarde der onschendbaarheid van het Duitsche Rijk, bij zijne verklaring van bereidwilligheid tot het aanwenden zijner „goede diensten" gesteld, ook nog aan het Fransch Bewind het verlangen had kenbaar gemaakt, „dat de Pacificatie *algemeen* en het Hof van *Engeland* daarin begrepen wierd." Op welke beide punten het Directoire ten antwoord had gegeven, vooreerst, dat het verkieslijk voorkwam, met den Keizer zonder Engeland te onderhandelen; en voorts, dat de onschendbaarheid van het grondgebied van Duitschland wel als *voorwerp* der aanstaande Negotiatiën in aanmerking zou kunnen komen, maar niet als

[1]) Depêche van VALCKENAER, 19 Junij 1797. „LACROIX heeft aan PÉRIGNON ordre gegeven om in deze Negotiatie te *intervenieren*, en om te beletten dat van de Spaansche noch van de Hollandsche zijde clausulen reservatoir of limitatien in de *Accessie* worden gemaakt. De Prins *de la Paz*, die sedert eenigen tijd zeer te onvreden" enz. (Verz. CROISET V. TOULON).

grondslag daarvan kon worden aangenomen. Niet onduidelijk had ook het Directoire zijn leedwezen te kennen gegeven, dat de Koning zoo weinig genegenheid had aan den dag gelegd om zich „op een nadrukkelijker wijze" tegen het Huis van Oostenrijk te verklaren voor het geval dat dit mogt weigeren, naar de voorslagen van Vrede te luisteren.

Men werd allengs te Berlijn over die bedekte onderhandelingen tusschen Weenen en Parijs, en in verband hiermede over allerlei geruchten, min of meer bekommerd. „Het Ministerie, zoo schreef BOURDEAUX den 3[den] Junij daaraanvolgende, schijnt eenige ongerustheid te hebben omtrent het stilzwijgen dat het Fransch Gouvernement tegen den Koning observeert, nopens den inhoud der Vredespreliminairen met Oostenrijk. Deze ongerustheid is nog vermeerderd door de binnengeloopen tijdingen uit Frankfort en elders," die eenstemmig aan het Fransch Bewind de bedoeling toeschreven „om zich van *Hamburg* [1]) te bemeesteren, en door dien weg aan Engeland de communicatie met het Vasteland af te snijden." Het gerucht, schoon door CAILLARD tegengesproken, had zwaar genoeg gewogen, om den Hertog van Brunswijk te nopen zich ten eerste naar de *Neutraliteits*-Armée te begeven, en de bewegingen der Fransche Legers gade te kunnen slaan. — Welk diep geheim van de onderhandelingen tusschen de Fransche Republiek en het Kabinet van Weenen bij voortduring gemaakt werd, toont eene depêche van VAN HAEFTEN van den 17[den] Junij daaraanvolgende die berigtte, dat „zelfs ten aanzien van den inhoud der Preliminairen nog het volstrektste stilzwijgen" aldaar waargenomen werd [2]). In een' brief aan LOBÉ, twee maanden later (18 Augustus) geschreven, meldt VALCKENAER, dat zijn boezemvriend BLAUW, die een langer verblijf in Italië in de toenmalige omstan-

[1]) Verg. hierbij Art. IV der Conventie van 5 Aug. 1796, bl. 263.

[2]) Verz. CROISET V. TOULON.

digheden als nutteloos beschouwende, zijn ontslag verzocht en bekomen had, te Amsterdam en in zijne geboortestad *Gouda*, tot Lid der Tweede Nationale Vergadering was gekozen; een man voegt hij er bij, die nog zeer groote diensten aan het Vaderland bewijzen zal [1]). Daags te voren had men hem (vermoedelijk uit 's Hage [2])) medegedeeld dat de Vrede met den Keizer welhaast tot stand zou komen. BONAPARTE, schreef hij, heeft gedreigd dat zijne eerste daad van vijandelijkeid zou bestaan in het bewerken der Revolutie in het Groot-Hertogdom Toscane [3]). In twee volgende brieven kondigt VALCKENAER eerst het ontslag aan, door zijn vriend VAN LEYDEN, tot zijn spijt, als Secretaris der Commissie van Buitenlandsche Zaken genomen [4]); vervolgens het onverwacht wegzenden van MALMESBURY uit Rijssel gepaard met oorlogsverklaring, zelfs aan den Keizer; niet onaardig evenwel en zeer juist merkte de Bataafsche Minister aan: „De donderbuijen hangen nog, doch schijnen een niet zoo ras op handen zijnde onwêer aan te duiden [5])." En inderdaad, slechts 14 dagen daarna, den 17 October, werd het beroemd verdrag van *Campo Formio* gesloten, die gewigtige gebeurtenis welke de gedaante van Europa zou veranderen [6]), en waarbij zijns inziens uit de nieuwe Geschie-

---

1) „Mon ami intime BLAUW, qui a demandé et obtenu son rappel de sa mission inutile dans ces circonstances, en Italie; — c'est un homme, qui rendra encore de très grands services à son Pays." (Verz. LUZAC).

2) Depêche aan LOBÉ, 5 September 1797 (uit St. Ildefonse): „Men schrijft mij uit den Haag, in dato 17 Aug. officiëel enz. — On m'assure que la Paix avec l' Empereur va se conclure" enz.

3) „De révolutionner le Grand-Duché de Toscane."

4) „Mon ami VAN LEYDEN a donné sa démission, dont je suis fort fâché." (Depêche van 22 Sept. 1797).

5) Depêche (Escurial 2 Oct. 1797): „Le Directoire annonce la guerre, *même avec l'Empereur.*" (*Confidentielle*).

6) „C'est un evènement si important, qu'il doit changer la face de l'Europe. Il n'existe rien dans l'histoire moderne comparable à ceci." Depêche van VALCKENAER aan LOBÉ, San Lorenzo 7 November 1797.

denis niets te vergelijken was; die eervolle en glansrijke Vrede tusschen de Fransche Republiek en den Keizer, die de nationale geestdrift te Londen over de bijna gelijktijdig bevochten zegepraal op den Admiraal DE WINTER [1]), niet weinig moest matigen; en eene voor PITT te gevoeliger teleurstelling, naarmate de oorlog op het punt scheen met vernieuwde kracht te ontbranden. Te 's Hage daarentegen, zou bij de erkenning der Bataafsche Republiek door den Keizer [2]), de vergaderzaal van de grootste blijdschap wêergalmen, van het handgeklap zoowel der Representanten als der toehoorderen op de tribunes, gevolgd door het losbranden van geschut [3]). Laat ons nagaan, wat dit gejuich hier te lande kon regtvaardigen, welke de gevolgen moesten zijn van dit ongehoord Tractaat, dat VALCKENAER's verbazing wekte als het meesterstuk van het beleid van den 28jarigen Veldheer-Bevrediger [4]). Geene drie dagen daarna of de Bataafsche Minister, beter ingelicht, velde een meer onbevangen oordeel. Het openlijk afgekondigd verdrag, hoe belangrijk, had veel minder beteekenis dan de geheime Artikelen, die eene milde bron van nieuwe oorlogen zouden zijn [5]), en dezen Vrede even onbestendig als onvolledig maakten. Uit die achterbaks, niet enkel buiten de Bataafsche Republiek, maar ook buiten Pruissen getroffen bedingen, en bij welke toch beide onmiddellijk betrokken waren,

---

1) Zeeslag van Kamperduin, 11 October 1797.

2) Tractaat van Campo Formio Art. XXIV.

3) *Dagverh.* VII. 573 (30 October 1797).

4) „Die jonge Held, zeide BLAUW in de Tweede Nat. Verg., 2 Dec. 1797. (*Dagverh.* VIII. 53), die een nieuw politiek Systema aan Europa gegeven heeft."

5) Depêche van VALCKENAER aan LOBÉ, San Lorenzo 10 Nov. 1797. „Vous verrez aujourd'hui le texte du Traité avec l'Empereur in extenso. Celui secret est bien plus important, et je vous en ai donné des extraits authentiques dans mon bulletin M. S. du courrier passé. Néanmoins je regarde cette paix *comme une source féconde de nouvelles guerres* ou plutôt comme trop incomplète pour durer."

kwam zoowel de kwade trouw en zelfzucht als de aanmatiging van de Fransche Republiek en van Oostenrijk beide, helder aan het licht. Nooit heeft dan ook het Kabinet van Weenen daarvan het bestaan erkend [1]); men heeft die Artikelen eerst algemeen uit de mededeeling van het Directoire in April 1798 leeren kennen toen het Fransch Bewind bij de ontbinding van het Congres van *Rastatt* niets meer te ontzien hebbende, den inhoud aan de Gezanten van Pruissen openbaarde [2]). Zij kwamen op het volgende neder zooveel Duitschland, Pruissen, de Bataafsche Republiek en den gewezen Stadhouder aangaat.

I.

„Z. M. de Keizer Koning van Hongarije en Bohemen verbindt zich om zijne goede diensten aan te wenden ten einde het Duitsche Rijk aan de Fransche Republiek een gedeelte der landen afsta, op den linker Rhijnoever gelegen; te weten, al de landen tusschen dien stroom en de Moezel ingesloten, *Mentz* daaronder begrepen, en die welke tusschen de Moezel, de Nette, de Roer en de Maas liggen, daaronder begrepen *Gulik*: een en ander, volgens de lijn in het eerste geheim Artikel aangeduid. Mogt in weerwil der goede diensten van den Keizer, het Rijk niet in den afstand bewilligen, zoo verbindt de Keizer zich aan het Rijksleger niet meer manschappen dan zijn aandeel te leveren [3]), nogtans niet in de vestingen te gebruiken.

---

1) Z. hierbij Mr. H. A. VAN DIJK, *Précis des Négociations du Congrès de Rastadt* (1798). Utrecht 1856 p. 87.

2) Graaf DE GARDEN, *Hist. générale des Traités de Paix* T. V. 420 424; vollediger in de *Nouvelles politiques*, publiées à Leyde, 7 Mai 1799 nº. 37 en 38. — Verg. verder de hiervoren aangehaalde *Révélations diplomatiques sur les relations de la Sardaigne*, van Graaf GREPPI, p. 57 suiv. 64.

3) Lezenswaardig is het beding aan het slot tot behoud van den Vrede: „*sans que par-là* il soit porté aucune atteinte, *à la Paix* et à l'amitié qui viennent d'être établies entre Sa dite Majesté et la République Française." (Leidsch dagblad).

II.

Z. M. de Keizer enz., zal insgelijks bij de bevrediging met het Duitsche Rijk, zijne goede diensten aanwenden ten einde de vaart op den *Rhijn* vrij zij voor de Fransche Republiek alsmede voor de Staten van het Rijk aan den regteroever van dien stroom gelegen; te rekenen van *Hüningen* tot daar waar hij het grondgebied der Batafsche Republiek betreedt; ' 2 ten einde de bezitters van het Duitsch gedeelte, tegenover den mond van de Moezel, nimmer en onder geen voorwendsel hoegenaamd zich tegen de vrije vaart en het uitloopen der booten, schuiten of andere vaartuigen buiten den mond van die rivier verzetten; 3 ten einde de Fransche Republiek de vrije vaart op de *Maas* bekome, en de tollen en andere regten, die te rekenen van *Venlo* tot daar waar die rivier het Bataafsch grondgebied betreedt, mogten bestaan, opgeheven worden.

III.

(Afstand van het Graafschap *Falckenstein* door den Keizer.)

IV.

De Landen welke Z. M. de Keizer en Koning uit kracht van Art. 6 van het openbaar eind-verdrag [1]), heden onder-

[1]) „En vertu de l'Art. VI du *Traité patent définitif*." — Z. wegens de „Articles *séparés*, *secrets* en *patents*," *Klüber*, *Droit des Gens Moderne de l'Europe* § 147, 326. — Een zonderling feit, door het toenmalig zoozeer in zwang onderscheid van *openbare* en *geheime* Artikelen uitgelokt, is het vonnis tegen den boekverkooper te 's Hage P. F. D'AGÉ door het Hof (van Holland) gewezen (tot confinement en vervolgens eeuwig bannissement) „wegens het doen nadrukken en afzonderlijk uitgeven en distribueren van zekere geheime Vredes-Artikelen, welke betrekkelijk deze Republiek (Nederland) door de Fransche Republiek en den Koning van Pruissen te *Bazel* op den 5 April 1795 zouden gesloten zijn." *Dagverh. der Constit. Vergad.* 15 Febr. 1798, VIII. 600. (Request van den veroordeelde).

teekend, bezitten moet, zullen tot vergoeding strekken voor die Landen, welke Hoogstdezelve bij Artikel I en VII van het openbaar Tractaat en bij het voorgaand Artikel heeft afgestaan. Die afstand geldt niet dan voor zoover de troepen van Z. K. en K. M. de Landen zullen bezetten, welke HD. ingevolge gemeld Artikel verkrijgt.

V.

De Fransche Republiek zal hare goede diensten aanwenden, ten einde Z. M. de Keizer in Duitschland het Aartsbisdom *Salzburg* bekome en het gedeelte van den Kreits van Beijeren gelegen tusschen dit Aartsbisdom, de *Jnn*, de *Salza* en *Tyrol*, daaronder de stad Wasserburg begrepen, enz.

VI.

(Afstand van het Frickthal door den Keizer aan Frankrijk tegen een evenredige vergoeding in Duitschland; inlijving van het Frickthal bij de Helvetische Republiek).

VII.

Partijen zijn met elkander overeengekomen, dat ingeval bij den aanstaanden Vrede met het Duitsche Rijk de Fransche Republiek eene aanwinst in Duitschland bekomt, Z. M. de Keizer, Koning van Hongarije en Bohemen, insgelijks aldaar een equivalent moet verkrijgen; gelijk wederkeerig, wanneer Z. K. en K. M. eene zoodanige aanwinst doet, de Fransche Republiek een gelijk equivalent zal bekomen.

VIII.

Aan den Vorst van *Nassau-Dietz*, gewezen Stadhouder van Holland [1]), zal eene schadeloosstelling in grondgebied verleend worden. Die vergoeding zal evenwel niet in de

[1]) WILLEM V.

nabijheid der Oostenrijksche bezittingen, noch in die der Bataafsche Republiek mogen genomen worden [1]).

IX.

De Fransche Republiek vindt geene bedenking den Koning van Pruissen zijne bezittingen op den linker Rhijnover terug te geven. Dientengevolge zal er voor den Koning van Pruissen geene rede zijn van nieuwe aanwinsten, — hetgeen de beide Mogendheden elkander wederzijds waarborgen.

X.

Wanneer de Koning van Pruissen er in mogt bewilligen aan de Fransche en de Bataafsche Republiek kleine gedeelten van zijn grondgebied op den linkeroever der *Maas*, alsmede het ingesloten land van *Sevenaer* en andere bezittingen nabij *Kessel* af te staan, zal Z. M. de Keizer en Koning zijne goede diensten aanwenden, om dien afstand uitvoerlijk te maken en door het Duitsche Rijk te doen goedkeuren. De niet-uitvoering van dit Artikel zal de werking van het voorgaand Artikel niet kunnen verijdelen.

XI.

Z. M. de Keizer verzet zich niet tegen het gebruik, dat de Fransche Republiek ter gunste der Ligurische Republiek (*Genua*,) van de Keizerlijke Leenen gemaakt heeft. De Keizer zal zijne goede diensten bij die der Fransche Republiek voegen, ten einde het Duitsche Rijk afstand doe van het Souvereiniteitsregt, dat het in Italië zou kunnen bezitten, in 't bijzonder op de Landen, die deel uitmaken van de Cis-Alpijnsche en Ligurische Republieken, alsmede op de Keizerlijke Leenen, gelegen tusschen Toscane en de Staten

[1]) Z. hierboven bl. 265; en in de Bijlagen, de depêche van den Bataafschen Agent BUCH uit Rastatt, 28 Januarij 1798. En verg. aangaande BUCH, VAN DIJK, *Précis des Négociations*, p. 21.

van Parma, de Ligurische Republiek van *Lucca* [1]) en het voormalig Modenesche, — welke Leenen een deel zullen vormen van de Republiek (in blanco).

XII.

Z. M. de Keizer, Koning van Hongarije en Bohemen en de Fransche Republiek zullen bij den Vrede met het Duitsche Rijk hunne goede diensten aanwenden, ten einde de verschillende Vorsten en Stenden van het Rijk, die ten gevolge der bedingen van het tegenwoordig Tractaat van Vrede of wel van hetgeen met het Duitsche Rijk mogt worden gesloten, eenig verlies in land en regten zouden komen te lijden, met name de Keurvorsten van Mentz, van Trier en Keulen [2]), de Keurvorst van Paltz-Beijeren, de Hertog van Wurtemberg en Teck, de Markgraaf van Baden, de Hertog van Tweebruggen, de Landgraven van Hessen-Kassel en van Darmstadt, de Vorsten van Nassau-Saarbruck en Salm-Kyrburg, Löwenstein-Wertheim en Wied-Runckel, alsmede de Graaf von der Leyen in Duitschland behoorlijke schadeloosstelling erlangen, met gemeen overleg der Fransche Republiek te regelen.

XIII.

De troepen van Z. M. den Keizer zullen twintig dagen na het verloop [3]) (de uitwisseling) der ratificatiën van het tegenwoordig Tractaat, de steden en vestingen van *Mentz*, *Ehrenbreitstein*, *Philipsburg*, *Mannheim*, *Koenigstein*, *Ulm*, *Ingolstadt* en geheel het gebied van het Duitsche Rijk, tot aan zijne Erflanden ontruimen.

---

1) „La Républiqne *Lucquoise*."

2) Van de Bisschoppen van *Bazel*, *Straatsburg* en *Spiers* werd gezwegen.

3) Er staat in de Gazette de Leyde *échéance*: zal wel moeten zijn *échange*, gelijk bij den Graaf DE GARDEN, t. a. p., p. 423.

XIV.

Deze geheime Artikelen zullen dezelfde kracht hebben alsof zij woord voor woord, in het heden onderteekend openbaar Tractaat waren opgenomen; zij zullen door de beide contracterende partijen op hetzelfde tijdstip worden bekrachtigd; en de Acten van ratificatie zullen in behoorlijken vorm te *Rastatt* worden uitgewisseld.

Gedaan en geteekend te Campo Formio den 17 October 1797, 26 Vendemiaire VIe jaar der eene en ondeelbare Fransche Republiek.

(Geteekend) BONAPARTE. De Markies DE GALLO; LODEWIJK, Graaf V. COBENZL. De Graaf V. MEERFELD, Generaal-Majoor. De Baron V. DEGELMANN."

Inderdaad, VALCKENAER had niet te veel gezegd, toen hij beweerde, dat dit Verdrag niet alleen de Kaart van Europa veranderde [1]), maar dat het ook van nieuwe onheilen en geweldige beroerten zwanger ging. Hoe kalm en effen was hierbij vergeleken, onder de hoede en bescherming van het stelsel van evenwigt der Mogendheden, de algemeene toestand nu doorgaans drie eeuwen lang geweest! In de nabijheid der magtigste Rijken had, onder dit naauwlettend toezigt en bedwang der heersch- en veroveringszucht, de kleinste Vrijstaat zijn aan alle zijden ingesloten gebied als onschendbaar geëerd of althans gehandhaafd ge-

[1]) De Oostenrijksche Nederlanden (België) werden Fransch gebied; ook de Iönische eilanden, en een deel van Albanië, vroeger Venetiaansch; daarentegen werden Istrië, Dalmatië, Venetië en de Venetiaansche eilanden in de Adriatische Zee enz. Oostenrijksch; terwijl de Cis-Alpijnsche Republiek uit het tot daartoe Oostenrijksch-Lombardije en andere door de Franschen Zuidwaarts veroverde Italiaansche Bezittingen, Hertogdommen enz., de Legatiën van Bologna, Ferrara en Romagna daaronder begrepen, gevormd werd.

zien; Zwitserland en Nederland, Venetië en Genua konden het getuigen. Maar had men niet zelfs die geestelijke of wereldlijke Vorsten van Duitschland, had men niet de Rijkssteden, hoe magteloos of onaanzienlijk, had men niet Genève, door Frankrijk en Savoye benaauwd, of het eenzame, verlatene *Malta* ontzien? was Portugal niet veilig geweest naast het zooveel grooter Spanje, Zweden en Denemarken naast de zich zoo reusachtig ontwikkelende Russische en Pruissische heerschappij? [1]) Welken waarborg konden voortaan de zwakkeren inroepen? Was niet eene orde of liever wanorde der dingen ontstaan, onder welke men met het *feit* der onderdrukking van den weerloozen nabuur niet tevreden, het geweld schaamteloos tot *regt* zocht te verheffen, en eerlang de verwaten taal zou laten klinken, hoe Europa erkende, dat Italië en Holland zoowel als Zwitserland ter beschikking stonden van Frankrijk? [2])

Een Congres zou te Rastatt binnen eene maand na de teekening van het Tractaat bijeenkomen [3]), maar geen algemeene Vredehandel zou geopend worden; slechts de gevolmagtigde Ministers van het Duitsche Rijk met die der Fransche Republiek, zouden vergaderen om eene doodgeboren vrucht te baren, — en Europa in nog bloediger krijg te dompelen, — welks jammeren naar verademing en rust tot elken prijs, deden smachten. Zoo groot, ja onlijdelijk waren die, dat het einde van zulke ellende, met de snoodste regtsverkrachting gekocht, nog eene weldaad heette; om het even of het Tractaat [4]), bijna de weerga van die welke

[1]) Verg. (F. V. GENTZ) *Fragmente aus der neusten Geschichte des Politischen Gleichgewichts in Europa;* St. Petersburg 1806, s. 14.

[2]) „Il est *reconnu* pour l'Europe, que *l'Italie* et la *Hollande* sont à la disposition de la France aussi bien que la *Suisse.*" — *Fragmente aus der neusten Geschichte* u. s. w. s. 155. — Woorden van den Eersten Consul BONAPARTE in de Conferentie van 12 December 1802.

[3]) Art. XX van het openbaar Tractaat van 17 October 1797.

[4]) Van dien aard was het Tractaat van *Lunéville.*

het deerniswaardig Polen hadden verscheurd en sedert gansch gesloopt, alle zelfstandigheid en onafhankelijkheid hetzij van Volken of van Vorsten schond of ondermijnde, zooal niet door eene verdeeling, ten minste door de onverzadelijkheid in het toepassen der theorieën van *afronding* der Staten, van *inlijving*, van *vereeniging* of wel van *vergoeding* [1]. Zou het ontzag voor de beginselen van het regt onder de Mogendheden allengs herleven, een vloek behoorde te worden uitgesproken tegen de spitsvindige Ontwerpers van dergelijke heillooze vergrootings-plannen, die door geen verzet tegen een algemeen gevaar weêrhouden, de onschuld belaagden en met even gewetenlooze medepligtigen zamenspannende, de grondslagen der volkenregtelijke Maatschappij ondergroeven.

Wij mogen in den fel bewogen tijd, waarin het onregt tin 1772—1795 aan Polen gepleegd, met de magt der Nemesis al zijne naweeën doet gevoelen, de opmerkelijke bijzonderheid niet verzwijgen, dat in het jongste levensjaar van een der gekroonde roovers, van FREDERIK WILLEM II, een oogenblik de gedachte van het vernietigd Rijk te herstellen, moet opgekomen en in overweging genomen zijn. „Sedert eenige dagen, meldt de ijverige BOURDEAUX den 15 April 1797 uit Berlijn aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken [2], spreekt men wederom zeer sterk van eene schikking die tusschen de Hoven van Petersburg, Berlijn en Weenen zou zijn getroffen, ten opzigte der Poolsche aangelegenheden. Ingevolge van deze schikking zouden de laatstelijk verdeelde Provinciën van Polen *gerestitueerd* en de zaken in dat Land op den vorigen voet hersteld worden, behalve eenige Districten, die aan de drie deelende Mogendheden zouden verblijven als noodig tot het *arrondisseren* hunner Staten. Of dit gerucht gegrond is of

[1]) (V. GENTZ.) *Fragmente* s. 47.

[2]) Verz. CROISET V. TOULON.

niet, kan ik eigentlijk niet zeggen. Intusschen zoude — dus oordeelde de verlichte Bataafsche Diplomaat, de herstelling van Polen mijns bedunkens voor het Hof van Berlijn eene zeer gelukkige omstandigheid zijn, dewijl het toch altoos veel moeite zal hebben, de gisting die onder de Poolsche Natie heerscht, gansch te doen verdwijnen; zijnde nog kortlings onlusten in verscheiden der door Pruissen geacquireerde Provinciën uitgebarsten [1]), waartoe het gedrag der Koninklijke beambten niet weinig contribueert," enz. Het berigt in eene latere depêche van BOURDEAUX, van 3 Junij daaraanvolgende, dat Keizer PAUL zich uit Moskau naar *Grodno* had begeven, om over de Russische krijgsmagt in Litthauen eene wapenschouwing te houden, sloeg aan het gerucht der wedergeboorte van Polen den bodem in, — en FREDERIK WILLEM blies welhaast, gelijk KATHARINA II den laatsten adem uit [2]), met de onuitdelgbare schuld beladen.

Lag het buiten het bereik der Bataafsche Diplomatie, die voltooide inbreuk op het Volkenregt hoe schreeuwend te helpen uitwisschen, zij werd integendeel geroepen in het buitenland de regten der menschheid te doen gelden ten behoeve van eene andere Natie, die door de Omwenteling van 1795 ten onzent vrij geworden, elders nog heden op verre na niet de gelijkheid voor de wet heeft verkregen. Men begrijpt dat wij de eeuwen lang verdrukte en mishandelde

[1]) Depêche van BOURDEAUX 4 Maart 1797. „Men wil mij verzekeren dat de arrestatie des Heeren V. LEIPZIGER -- moet toegeschreven worden aan eene correspondentie met eenige Poolsche Edellieden aangaande een plan van revolutie — van Silezië af tot naar de nieuw geacquireerde Provinciën toe;" ongeveer 50 personen zouden in hechtenis genomen zijn. — Depêche van 27 Maart 1798: „De jongste narigten uit *Warschau* maken gewag van zeer ernstige bewegingen die onder het Volk in de nieuw geacquireerde *Russische* gewesten plaats hebben."

[2]) 16 November 1797.

Joden bedoelen, en het feit dat ons te melden staat, stemt zoo volmaakt overeen met hetgeen onlangs weder de zorg der Nederlandsche Volksvertegenwoordiging heeft getrokken, dat het een grof verzuim ware eene dergelijke lofwaardige handeling der Nationale Vergadering in de vergetelheid te laten rusten [1]. In de zitting van 16 November 1797 kwam een Adres van onderscheidene stemgeregtigde burgers van Amsterdam, behoorende tot de Mozaïsche Broederschap, ter tafel vervuld met klagten, dat men in andere Landen, en voornamelijk in Duitschland, maar ook in Zwitserland, nog onderscheid maakte „tusschen den Bataafschen Joodschen en den Bataafschen Christen-burger;" dat men den Mozaïten in sommige plaatsen de overnachting verbood, in andere niet dan met eene wacht vergezeld, de stad liet doortrekken; in andere zelfs den doortogt geheel weigerde, of wel schandtollen afperste [2]! De klagers vertoonden, hoe nadeelig voor den handel zulke de menschheid onteerende daden moesten zijn; welke „gevoelige Jood" toch zou zich uit deze vrije Republiek naar een Land willen vervoegen, alwaar hij niet dan met smaad en verachting ontvangen wierd? En welk ongerief zou dit niet „*in het Diplomatique*" kunnen opleveren, indien eens de Nationale Vergadering eene buitenlandsche Commissie aan een' Jood-*Representant* opdroeg, wien men welligt op dezelfde wijze, zonder eerbied voor zijn karakter, aan die schandtollen en andere bezwaren zou pogen te onderwerpen, zoodat hij bij het bieden van weêrstand noch zijn goed, noch zijn leven zeker ware? Rede-

---

1) Vreemd genoeg is van het precedent van 1797, geheel gezwegen in de debatten der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, den 13 Junij 1863 gehouden, ten gevolge van welke het Handelsverdrag tusschen Nederland en Zwitserland gesloten, werd afgekeurd. *Bijblad tot de Nederl. Staatscour.*, bl. 989—996.

2) „*Hier betalen zwijnen en Joden tol.*" *Dagverh. der Nat. Verg.* 16 Nov. 1797 (PIETER VREEDE President). VII. 741 volg. — Adres van M. S. ASSER, c. s. En verg. KOENEN, *Gesch. der Joden in Nederland*, bl. 376.

nen waarom, nu de Vrede met den Keizer van Duitschland gesloten was en het Congres van Rastatt weldra zou bijeenkomen, de gelegenheid gunstig werd geacht om aan zulke onregtvaardigheden paal en perk te stellen, en zij mitsdien de tusschenkomst der Nationale Vergadering inriepen om op het voorbeeld der Fransche Republiek [1], die zich tot de Zwitsersche Kantons om dezelfde reden gewend had, hetzij bij het aanstaande Congres of elders, door tusschenkomst der *Commissie van Buitenlandsche Zaken*, en in overleg met of „door den invloed der Fransche Republiek," desnoods met bedreiging van wedervergelding [2], de opheffing dier vernederende ongelijkheid te helpen bewerken. Zoo toch zouden ook de buitenlandsche Mogendheden gewaar worden, dat de Republiek waarlijk uit een *een en ondeelbaar* Bataafsch Volk bestond. Behoeven wij te verklaren, dat het verzoek bij de Vergadering, zonder eenige aarzeling ingang vond [3]?

Omwenteling van 22 *Januarij* 1798. *Een- en ondeelbare Bataafsche Republiek. Departement van Buitenlandsche Zaken. Strijd der Staatspartijen* (12 *Junij* 1798). — *De Fransche Gezant meester te 's Hage.*

De Parijsche *Coup d' État* van 18 Fructidor, door de hevige Unitarissen in de Tweede Nationale Vergadering en daar buiten in de Clubs en dagbladen toegejuicht, zou weldra te

[1]) Nog in 1863 heeft Frankrijk evenmin als Nederland, de gelijkstelling van Christenen en Israëlieten, in Zwitserland verkregen. (Advies van Mr. M. H. GODEFROI 18 Junij 1863. *Bijblad* bl. 990. Advies van den Heer VAN LIJNDEN bl. 991).

[2]) Zoo als de Minister BARTHÉLEMY aan de Zwitsersche Kantons had gedaan.

[3]) Z. wijders *Dagverh. der Constituerende Vergader.* VIII. bl. 736 (6 Maart 1798); IX. 44. — Z. ook wegens de beraadslagingen te Arau (6 Junij 1798) Gaz. de Leide, 22 Junij 1798; voorts Mr. H. A VAN DIJK, *Précis des Négoc. du Congrès de Rastadt* p. 31, en Bijlage XXXIV.

's Hage een weerslag geven. Wat van de lippen van een heethoofd was gevloeid, het „*wel voorgaan doet wel volgen*," hield, vooral na de noodlottige nederlaag ter zee van den 11 October 1797, de gemoederen maar al te zeer bezig, en de verwijten over het uitloopen der Vloot aan de Commissie van Buitenlandsche Zaken [1]) toegevoegd, dienden der partijzucht al dadelijk tot wapen. Naauwlijks immers was DE WINTER geslagen, „of — merkt een Staatsman — Geschiedschrijver [2]) dier dagen aan, men hoorde diezelfde lieden, welke geschreeuwd hadden, dat zoovele kostbare kielen nutteloos in de havens bleven liggen, en die daaruit gelegenheid vonden, om de werkeloosheid onzer Marine met de werkeloosheid van den vorigen Engelschen oorlog gelijk te stellen, zich luid beklagen, dat men diezelfde kielen roekeloos had gewaagd en als het ware moedwillig aan een vijand overgegeven, voor wiens Zeemagt onze Vloot en in getal en in bedrevenheid moest wijken." Wij vinden die beschuldiging in de Proclamatie der bewerkers van den Staatsgreep van 22 Januarij 1798 herhaald, in welke ruimschoots de blijken van buitenlandschen invloed, van Fransche *pressie* aangetroffen worden. „Het was voor de Fransche Republiek bewaard, zoo spraken zij tot het Bataafsche Volk, u door de ondersteuning aan uwe waarachtige vrienden verleend, *andermaal te verlossen en te redden* uit den maalstroom, waarin men u gestort had, om u des te gemakkelijker te kunnen overheerschen." De Bataafsche Republiek moest „aan het grootste, het moedigste Volk des Aardbodems overtuigend doen zien, dat het ons niet te vergeefs had bijgestaan in het afschudden van het juk, waaronder wij gekromd gingen; zij moest voor haren Bondgenoot waarlijk nuttig,

---

[1]) Zij bestond uit de Leden der Nat. Vergadering BICKER, HAHN, QUEYSEN, DE BEVEREN, JORDENS en HUGO GEVERS.

[2]) APPELIUS. — *De Staatsomwenteling van* 1795 *in haren aart, loop en gevolgen beschouwd*, bl. 78.

eene broederlijke vereeniging met zulk een Volk waardig" worden! En toch in éénen adem na een zoo onbegrijpelijken demoed, eensklaps het grootsch verleden met fierheid herdenkende, vertrouwden zij, naar luid der Proclamatie, welhaast datzelfde Volk herboren te zien, dat den troon van PHILIPS weleer deed waggelen; dat zijne Bezittingen in de andere Werelddeelen door moed en dapperheid zooverre uitbreidde, dat de Zon over den Nederlander nimmer ondergaat; een Volk, dat de twee magtigste Mogendheden van den Aardbodem kon bestrijden, den Handel der geheele Wereld dwong zich op zijn grondgebied te vereenigen, de staatkundige Balans in handen hield, en over den Oceaan den scepter zwaaide [1])!"

De waarheid was dat men eene Natie niet meer tot dit toppunt van grootheid en roem zou kunnen verheffen, die enkel door tweespalt zoo diep gezonken, nu tot dienares werd verlaagd van eene dier Magten, welke zij voorheen tot haar verderf verbonden, beide onversaagd het hoofd geboden had. Om Engeland te fnuiken, moest het *leeuwen*-Verdrag dat den 16 Mei 1795 was afgeperst, zelfs staatsregtelijk voor altijd bezegeld worden, [2]) en vrij wat meer dan op Portugal de Britsche ketenen, zouden op Nederland de Fransche drukken. Het was nu zoovèr gekomen, dat hetzij dezulken die zich door geweld meester van het Bewind hadden gemaakt, het roer behielden, dan wel daarvan

[1]) Proclamatie der Constituerende Vergadering enz. 22 Januarij 1798. VAN DE POLL, *Verzamel. van Vaderlandsche Wetten en Besluiten.* (Amsterdam 1840), bl. 4–6.

[2]) *Staatsregeling voor het Bataafsche Volk* 23 April 1798, Art. LXVIII. (*Burgerlijke en Staatkundige Grondregels*). „Het Bataafsche Volk overtuigd, dat de belangen der vereenigde Fransche en Bataafsche Republieken, door derzelver onderlinge zamenstemming altijd het gelukkigst zullen bevorderd worden, wil van zijne zijde, nimmer eenige afzonderlijke verbindtenis *met die Volken, wier staatkundig belang in tweestrijd is met den voorspoed der beide Natiën*"

door anderen insgelijks met geweld werden verdrongen, de eene partij zoowel als de andere, aan het Directoire te Parijs of aan de Regeringen die elkander dáár zouden afwisselen, vóór alles tot bestendiging van het nieuw gezag de zekerheid moest schenken, dat zij „het Bataafsch Gemeenebest *voor het Fransch Gouvernement waarlijk nuttig* zou kunnen maken [1]).” De Minister der Fransche Republiek te Hage, door den Opperbevelhebber der vreemde krijgsmagt in Bataafsche soldij bijgestaan, was de spil geworden waarop alles draaide; niet de geleerde en verstandige NOËL, die „door zijn bemiddelend en zachtzinnig karakter” de algemeene achting had verworven [2]), en met eene Hollandsche vrouw gehuwd, de aangeboren eenzijdigheid noodwendig had leeren temperen, maar de door TALLEYRAND vervangen Minister van Buitenlandsche Zaken, de laatdunkende CHARLES DELACROIX. „Niets nieuws uit Holland, meldt VALCKENAER nog den 13 Januarij 1798 aan LOBÉ: alles gaat er den gewonen gang. De Land–Provinciën houden steeds haar Federalisme vast. CHARLES DE LA CROIX is er eindelijk gearriveerd. Wij zullen zien wie de zaken zal *dirigeren.*” Maar den 2 Februarij heet het in eene andere depêche: „HUGO GEVERS schrijft mij dat men den elfden Januarij met eene sterke Commissie hartige taal aan de XXI Heeren der Constitutie heeft gezonden, om op spoedige afkomst te insteren. CH. DE LA CROIX heeft reeds zeer hartige taal gesproken.” Eene week daarna, den 9 Februarij, deelt hij eerst tijdingen uit Frank-

[1]) Zie die belofte niet alleen door de mannen van 22 Januarij 1798, maar ook door die van 12 Junij gedaan, in de *Memorie door de Leden van 't Intermediair Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek, aan de Eerste Kamer van 't Vertegenwoordigend Ligchaam; houdende hunne Verantwoording van het door hen verrigte op en na den 12 Junij 1798. In den Haag, ter 's Lands-Drukkerij*, bl. 62. (Geteekend G. J. PIJMAN, SPOORS, GOGEL, R. W. TADAMA, A. J. LA PIERRE).

[2]) G. J. PIJMAN, *Bijdragen tot de gesch. van het Vaderland*, bl. 48, 55.

rijk, Zwitserland, Italië en Duitschland aan den Consul mede en vervolgt dan aldus: „Maar wij hebben gewigtiger evenementen, dan dit alles. Bij ons is een 18de Fructidor voorgevallen; een nieuw Gouvernement gecreëerd, bestaande uit 5 Leden, P. VREEDE, VAN LANGEN [1]), WIJBO FIJNJE, FOKKER (uit Zeeland) en WILDRIK uit Gelderland. De Leden der Commissie van Buitenlandsche Zaken zijn gearresteerd: men hoopt echter H. GEVERS te behouden; een aantal andere zijn vervallen verklaard. De Nationale Vergadering heeft zich geconstitueerd als de Constituerende Vergadering van het Bataafsche Volk, het *Reglement* waarop de Vergadering beroepen was vernietigd; alle Provinciale Besturen in eenvoudige, aan dat Uitvoerend Bewind ondergeschikte Administratiën herschapen. Alles is in goede orde en zonder een druppel bloeds te plengen afgeloopen. De Burger CH. LACROIX is er tot dat werk niet onnut geweest [2]). Sedert lang was mij daar iets van door de ooren gewaaid, maar op een zoo verren afstand van het tooneel, viel het voor mij moeijelijk te beslissen, hoe dat werk bestuurd werd, en nog meer, hoe dat zou afloopen. Het schijnt dat het Fransch Gouvernement vermoeid was van dat langdurig delibereren." Hij zelf die in Mei 1796 de Nationale Vergadering en Holland verlaten had omdat hij zag, „dat de Aristocraten hunne banden te sterk gelegd hadden en er geen triumf te betalen was," had nu wel gewenscht dáár

[1]) De rangschikking was verkeerd, maar VALCKENAER, met zijne Leidsche herinneringen, noemt in de eerste plaats, het tweetal Directeuren uit *Leiden*, zijne geestverwanten.

[2]) Een der geestverwanten vroeg later: „Laat men zich herinneren hoe dat de Vriend V. D. KRUISSEN (zoo werd de Fransche Gezant aangeduid) vóór den 22 Jan. gehandeld heeft: ging deze ook niet weinig dagen te voren eten bij de Leden van de Buitenlandsche Zaken? Vroeg hij dezelve niet op zijn beurt bij hem aan het Hôtel? *heeft dit hem verhinderd getrouw te blijven aan zijne beloften?*" Z. de *Memorien van Rechten der Burgeren* CORN. VAN DER HOEVEN en JAN EYKENBROEK. (In den Haag, 19 Januarij 1800) bl. 49, 50.

te zijn. Eindelijk den 20 Februarij 1798, vernemen wij uit VALCKENAER's depêche, het wèlslagen van het stelsel van een — en ondeelbaarheid in den Haag. „Het werk schrijft hij, *consolideert zich;* de Provinciën hebben alle het hoofd in den schoot gelegd. De Burger W. BUYS, nieuwe Secretaris *aux Affaires Extérieures*, is een goed Patriot, en gegoed man. Hij was gedestineerd tot Minister in Spanje, indien ik bedankt had, en naderhand tot Minister in Portugal. Men zegt dat VAN DER GOES [1]) zich slecht gedragen heeft. Ik heb een zeer ampele en fraaije depêche heden van ons Uitvoerend Bewind ontvangen, die mij zeer behaagt." In die optimistische beschouwing der versche gebeurtenissen, draafde de vurige Staatsman in dienzelfden brief al verder door, en bouwde hij in zijne levendige verbeelding, echt — Spaansche luchtkasteelen. „De jongste Revolutie in Holland, oordeelde hij, zal ons voor *territoriale* uitbreiding zeer nut zijn. Nu eerst begint Frankrijk geloof aan onze opregtheid te slaan. Ik denk dat wij in *Westphalen* uitgebreid zullen worden, en misschien ook wel Oostfriesland zullen krijgen [2]); vrije vaart op de Schelde, afschaffing van alle tollen (*péages*) op den Rhijn. Ik wenschte wel dat men *Antwerpen* er bijvoegde. Ik heb daarover zeer ampel geschreven." Maar de bespiegelingen van den overbekwamen man streefden veel hooger en konden zich tot de grenzen van zijn Vaderland, al wierden die door *aankechting* van een of ander naburig Gewest breeder uitgemeten, niet beperken. Hij dacht aan middelen om de gemeenschap met onze Oost-Indische Bezittingen te verhaasten, aan hetgeen juist in onze dagen als *question brûlante*, den naijver tusschen Groot-Britannië en Frankrijk gespannen houdt. „Meld

---

1) De opvolger van F. VAN LEYDEN als Secretaris der Commissie van Buitenlandsche Zaken.

2) Verg. aangaande eene Memorie van WISELIUS daartoe betrekkelijk, VAN LIMBURG BROUWER, *Leven van Wiselius* bl. 108; en Bijlage XVIII bl. 113 volg.

mij eens, zoo luidt het verzoek tot LOBÉ gerigt, welke uwe gedachten zijn — hetzij om onzen nationalen Koophandel uit te breiden, hetzij om nieuwe takken van navigatie te practiseren; is er in den Levant voor ons iets meerder te doen? De nieuwe Fransche Ambassadeur TRUGUET [1]) heeft mij veel verhaald van een Tractaat voor eenige jaren door hem te *Konstantinopel* gesloten met de Ottomanische Porte, volgens hetwelk hunne schepen uit de Oost-Indiën, door de Roode Zee in de haven van Suez konden komen; zoodat er zelfs een oorlogsfregat van *l'Isle de France* in Egypte is gekomen. Meld mij eens wat U daarvan dunkt of bekend is, en of wij daarvan, *om binnen door te zeilen*, geen voordeel kunnen trekken? Ik verlang, door uwe schranderheid op een en ander voorgelicht te worden [2])."

Hoe ongaarne, zeggen wij hier thans de belangwekkende briefwisseling uit het Zuiden weder vaarwel om den indruk, welken de 22ste Januarij elders en wel aan het Hof van Berlijn had gemaakt, te schetsen. De Democraten van 1787 die nu te 's Hage op het kussen zaten, werden steeds door de herinnering aan den Hertog van Brunswijk, als door een spook verontrust [3]). Hoe zouden de jongste gebeurtenissen bij FREDERIK WILLEM III, den zwager van den Erfprins van ORANJE, opgenomen worden? trok men zich niet

---

1) Heftige uitvallen tegen Engeland, in de Aanspraak van dien Gezant tot KAREL IV, den 11 Februarij 1798. Z. de Gazette de Leide 9 Mars 1798 (numero 20, Supplément).

2) Verz. LUZAC.

3) Depêche van het Uitvoerend Bewind aan BOURDEAUX 29 Januarij 1798. „Wij verzoeken dat gij ons opregtelijk gelieft op te geven, hoedanig het Hof van Berlin over de jongste gebeurtenis denkt; of hetzelve vermeent dat daaruit *Volks-excessen* kunnen of zullen voortkomen, die de hoop des gewezen Stadhouders op dit Land zouden kunnen verlevendigen? Welk gevoelen men heeft over de personen die alhier in den Haag nog in civiel arrest zich bevinden en waarvan u de namen bekend zijn?" enz. (Verz. CROISET — V. TOULON).

te Berlijn het lot der Staatsgevangenen, Leden der Nationale Vergadering aan? Maakte de Oranje-partij geene rekening op de van geweldige schokken onafscheidelijke buitensporigheden? Welke meening koesterde de Fransche Minister CAILLARD met opzigt tot het voorgevallene? gaf hij juiste dan wel scheeve voorstellingen aan het Pruissisch Kabinet? Men verlangde omtrent een en ander onverwijld en openhartig door BOURDEAUX ingelicht te worden. Deze gaf reeds den 6 Februarij ten antwoord, dat het Ministerie de tijdingen van den 22sten Januarij „zeer wel opgenomen had. Ik heb gelegenheid gehad, zeide hij, mij daarvan te overtuigen in een gesprek dat ik voorleden week met den Kabinets-Minister V. ALVENSLEBEN gehad heb.” De nieuw ingevoerde orde van zaken werd „onder het ware oogpunt” beschouwd. De aard der Constitutie die wij ons zouden geven, was der Pruissische Regering even onverschillig als ten vorigen jare, toen zij op de Vertoogen van CAILLARD en in een tijd dat de nieuwe Staatsregeling, welker gronden evenwel nog onbekend waren, aanstaande scheen, aan den Chargé d'affaires V. BIELEFELD last gaf den eersten officiëlen stap te doen om de afgebroken regelregte betrekkingen met Nederland te hervatten. „Niet minder *indifferent*, ging BOURDEAUX voort, is het Ministerie nopens de belangen des gewezen Stadhouders. Ik houd mij zelfs overtuigd dat deze om zoo te zeggen, ganschelijk *geabandonneerd* zijn, daar men sedert langen tijd alle hoop opgegeven heeft het Stadhouderlijk Bewind wederom bij ons te zien invoeren, en dat indien men wenscht den gewezen Stadhouder een *etablissement* in Duitschland te formeren, zulks niet uit genegenheid voor hem komt, maar wel uit liefde voor den Erfprins, des Konings schoonbroeder.” Ten aanzien der in hechtenis gestelde Representanten te 's Hage, was hem BOURDEAUX uit niets gebleken, dat het Ministerie zooals hij het uitdrukte, „zich voor dezelve interesseert;” maar

wat CAILLARD betrof, kon hij verzekeren, dat deze „het levendigste belang" aan de laatste gebeurtenissen nam; dat hij sints lang had gehoopt de zaken bij ons eene andere wending te zien nemen, en het thans voorgevallene beschouwde als „de eenigste weg om tot eene Constitutie te geraken, die op de gronden der Een — en ondeelbaarheid gevestigd, meer *energie* aan het Gouvernement kon geven, en het tijdstip verhaasten, waarop de Republiek zelfs in naauwer verbindtenis met het Hof van Pruissen zou kunnen treden." Dat dus geene gelegenheid door CAILLARD werd verzuimd om het Kabinet van Berlijn gunstig voor het Uitvoerend Bewind in Holland te stemmen [1]. Het kon bij den eersten opslag, zonderling schijnen, dat men ten onzent een oogenblik aan de goedkeuring van dien Diplomaat had getwijfeld, zoo men niet van elders wist, dat CAILLARD hoe bedreven in zijn vak, door de lieden der nu heerschende rigting al te behoudend werd geoorloofd, „veel te zwak en te zeer aan de oude Diplomatie gewoon", om te Berlijn iets goeds te kunnen uitrigten, zoodat de Franschgezinden aldaar reeds sints geruimen tijd en meermalen op zijne terugroeping hadden aangedrongen [2]. Moest men op de bijzonderheden der *chronique scandaleuse* van het Hof van Pruissen, in eene dêpeche uit Kassel vervat, als op erkende feiten afgaan, dan werd gewis een streng en werkzaam toezigt vereischt om zich niet door eene plotselijke wending der dingen, eene verrassende breuk met Frankrijk te laten verschalken. Even als in de dagen der thans wegens misdrijf vervolgde Gravin V. LICHTENAU, verspilde de Britsche Gezant handen vol gelds, in het belang van eene nieuwe Alliantie, en wat bij FREDERIK WILLEM II wellust en onwaardige minnarijen moesten uitwerken,

[1] „Eene favorable impressie daarvan te doen nemen."

[2] Depêche van DE RAET uit Kassel 22 Februarij 1798. SIEYES werd in Mei tot Gezant te Berlijn benoemd.

hoopte men bij den schuwen ingetogen zoon, van de huwelijksliefde te verkrijgen. „De Minister van Engeland, Lord ELGIN, meldde DE RAET, [1]) is de favoriet van de jonge Koningin, die haren man door hare *caresses* en vleijerijen blinddoekt en regeert. De Moeder van den Koning en de Prinses LOUISE hebben hare schulden aan den Koning gedeclareerd, die aangenomen heeft die zijner Moeder te betalen, maar niet die zijner Schoonzuster, die honderd en tachtig duizend daalders beloopen. De Koningin heeft gezegd, dat zij er geene had, en zeer wel met hetgeen haar jaarlijks toegelegd is, kan uitkomen. Echter weet geheel Berlijn, dat zij nog meer verdoet dan hare zuster, maar PITT heeft alle hare schulden betaald: hieruit is gemakkelijk op te maken, dat zij geheel en al voor Engeland is. De Minister SCHULENBURG die HAUGWITZ zoekt te *culbuteren*, is geheel van deze partij, en laatstgemelde integendeel is thans te eenenmaal voor de Fransche Republiek. De Generaal RÜCHEL, die het vertrouwen van den Koning heeft, en jaloers op den grooten roem van BONAPARTE zich verbeeldt een voorname rol te zullen spelen, zet den Koning met alle geweld tot den oorlog aan, en is de ziel van de *intrigues* en kabalen der Ministeriën van Londen en Petersburg. Engeland, — zoo besluit DE RAET het ontwerp van eene nieuwe Coalitie blootleggende, Engeland wil honderd millioen Fransche livres geven, en Rusland Zuid- en Oost-Pruissen bezetten, indien de Koning zijne magt tegen Frankrijk en ons wil gebruiken. Dit alles is reeds zooverre gevorderd, dat Pruissen in stilte zijne troepen het een regiment na het ander, naar het Westen doet *fileren*. Het plan is ons het eerst te *attaqueren*, om zoo in de gewezen Nederlanden te dringen, en dus den overgang over den Rhijn te vermijden. De Keurvorst van Saksen zal dertig

[1]) 22 Febr. 1798.

duizend man tot deze expeditie geven" [1]). Doch meer beteekenend dan al die onrustbarende nieuwsmaren, was twee dagen daarna, het gunstig Verslag van de gebeurtenissen van 22 Januarij in de Pruissische Hof-Courant, waarin zelfs de gematigheid der Constituerende Vergadering werd geprezen! [2])

Weinig echter had het gescheeld, of de driftige nabootsing der Fransch-democratische vormen op het gebied der Diplomatie, zou de zoo moeijelijk en pas verkregen stilzwijgende erkenning der Bataafsche Republiek door het Kabinet van Berlijn, weder op losse schroeven hebben gesteld; dan de omzigtigheid van BOURDEAUX wist den aanstoot te vermijden. Had zelfs in den boezem der Constituerende Vergadering, de door FRONHOFF [3]) voorgedragen vernietiging van alle adellijke of andere „*Anti-Republikeinsche titulaturen*" tegenspraak ontmoet, en werd door een der Leden menschkundig herinnerd, dat de toepassing van het stelsel op brieven naar buiten 's lands, groot ongerief zou veroorzaken, het Uitvoerend Bewind begreep op den titel van *burger* zoo uitsluitend te moeten staan, dat het niet enkel aan zijne diplomatische Agenten verbood eenige stukken hoegenaamd aan te nemen, waarin die titel zou zijn ontweken, maar dat het hun zelfs bevel gaf dit aan de Regeringen, bij welke zij waren geaccrediteerd, officiëel mede te deelen [4]). Het kwam

1) Verz. CROISET V. TOULON.

2) Depêche van BOURDEAUX, 24 Febr. 1798.

3) *Dagverh.* VIII. 483. (1 Febr. 1798) IX. 22—27. (2 Maart 1798.

4) *Gazette de Leyde*, 23 Fevrier 1798, Numéro 16, suite du Supplément: „Qu'il sera enjoint à tous les Ministres dans l'étranger, ainsi qu'à tous les Agens tant politiques que commerciaux de la République Batave, de ne recevoir doresnavant aucunes communications officielles ni lettres, ni réponses, soit du Gouvernement, près duquel ils sont accrédités soit de la part d'aucun de ses employés, où le titre de *Citoyen* ne leur serait pas donné, avec ordre de donner connaissance de cette Résolution aux Gouver-

BOURDEAUX raadzaam voor, te dier zake geene eigenlijke Nota bij het Pruissisch Ministerie in te dienen, en na het wisselen van eenige depêches, werd dit gedrag te 's Hage goedgekeurd [1]). Bij de ontvangst van evengemelden last was hij blijkbaar verlegen. „Daarover rijpelijk nagedacht hebbende, schreef hij, heb ik gemeend de indiening van zoodanige Nota te moeten verschuiven, totdat ik uwe nadere bevelen op dit punt zou hebben bekomen. Ziehier waarom. Toen, zoo ging hij voort, het Pruissisch Kabinet in het vorig jaar, den Burger CAILLARD gehoor gevende, er in toestemde, weder met ons regelregte betrekkingen aan te knoopen, geschiedde dit alleen in de hoop van het aannemen der Constitutie die welhaast aan de bekrachtiging des Volks zou aangeboden worden, te helpen bevorderen, en onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat dit blijk van vriendschap en welwillendheid slechts als eene *stilzwijgende*, niet als eene *diplomatische* erkenning van onze Regering zou aangemerkt worden [2]). Op die spitsvindige onderscheiding zal ik mij niet veroorloven eenige aanmerking te maken: zooveel is zeker dat zij in der tijd aan den Burger CAILLARD voorgehouden is en daarna zorgvuldig herhaald toen ik hier mijne brieven van *introductie*

nements, près desquels ils résideront, ainsi qu'à tous ceux qui pourraient être en relation avec eux dans leur qualité, en cas de besoin par le moyen des papiers publics du Pays" enz. (Besluit van 12 Febr. 1798).

1) Depêche van BOURDEAUX 3 April 1798 (en clair): „Het is mij bijzonder aangenaam geweest uit uwe zeer gerespecteerde aanschrijving van den 27 ll. te vernemen, dat het Uitvoerend Bewind mijn gedrag ten opzigte van den te vragen titel van Burger heeft gelieven goed te vinden. Ingevolge uwe orders zal ik geen officieele Nota dienaangaande aan het Pruissisch Gouvernement presenteren, — niet twijfelende of het zal deze toegevendheid met dank erkennen."

2) „Que ce témoignage d'amitié et de bonne volonté ne pourrait être envisagé que comme une reconnaissance tacite et non diplomatique de notre Gouvernement." Berlijn, 2 Maart 1798, „met citroen geschreven." Aan den Agent BUYS.

inleverde, zooals ik den Burger VAN LEYDEN in mijn Verslag van den 15 Augustus ll. heb berigt." — Met dezelfde schroomvalligheid ging BOURDEAUX te werk, vreezende bij het niet-slagen van eene officiële aanvraag, de waardigheid der Republiek in de waagschaal te stellen, - met opzigt tot het formeel aannemen van een te accrediteren Bataafschen *Minister;* — een wensch gelijktijdig door het Bewind te 's Hage geuit. „Ik heb, meldde hij, Zondag ll. bij den Heer V. ALVENSLEBEN een bezoek afgelegd [1]). Wij hebben lang geredekaveld over de wijze waarop ik mij van de kennisgeving zou hebben te kwijten, dat de titel van Burger dien van Mijnheer heeft vervangen. Het schijnt dat het Ministerie elken officiëlen stap tracht te ontgaan, waaruit men eene meer regtstreeksche erkenning der Bataafsche Regering zou kunnen afleiden, dan die waartoe het zich heeft laten vinden. — Ik heb beproefd die meening te bestrijden en den Heer V. ALVENSLEBEN te doen gevoelen, dat na het aannemen van mijne brieven van *introductie*, die eene duidelijke erkenning inhielden, er wel geen bezwaar meer kon bestaan eene Nota te ontvangen over het onderwerp dat wij nu behandelden. Zonder de gronden die ik had aangevoerd te beämen of geheel te verwerpen, drukte de Heer V. ALVENSLEBEN sterk op de redenen die het Hof van Berlijn hadden bewogen om de onmiddellijke betrekkingen met ons te herstellen en daarmede onze stilzwijgende erkenning in te willigen. Daaruit besloot hij dat die inschikkelijkheid van 's Konings Kabinet zijn goeden wil onswaarts genoegzaam bewees en van onzen kant wel eenig ontzag verdiende; dat zijns inziens de zaak zeer eenvoudig geregeld zou kunnen worden; indien ik tot dat einde geene Nota overhandigde, kon mij in de officiele stukken, die mij zouden worden toegezonden, de titel van *Burger* zeer wel gegeven worden." Schoon de Pruissische Staatsman duidelijk te ver-

[1]) Depêche van 13 Maart 1798.

staan had gegeven, dat wanneer BOURDEAUX daartoe *stelligen last* 1) ontving men te Berlijn zou toegeven, er evenwel altijd bijvoegende dat het wenschelijk ware de zaak niet tot dit uiterste te drijven, trachtte hij het Bewind te 's Hage te overreden, van den eisch eener Nota of van de plaatsing van het Besluit van 13 Februarij 2), in de Pruissische dagbladen, af te zien, — zich ook wat dit laatste betrof, op het *precedent* van CAILLARD beroepende 3), en op den raad van een Minister, die lang ten onzent vertoefd hebbende, het met Holland wel meende 4). De gave erkenning van een Bataafschen Vertegenwoordiger te Berlijn, met het diplomatisch karakter in volle beteekenis bekleed, werd steeds met de zekerheid der aan den Prins van *Oranje* verschuldigde schadeloosstelling verbonden en tot deze vertraagd. Daar nu op het Congres te *Rastatt*, de Oostenrijksche en de Pruissische Gevolmagtigden, zoowel op het punt der schadeloosstellingen, als op dat der Secularisatiën, in den jongsten tijd meer tot elkander schenen genaderd te zijn dan vroeger de Keizer en de Koning in hunne briefwisseling, zou die onzekerheid „waarschijnlijk binnen kort" ophouden 5). Toch wilde die zaak niet vlotten en toog de getrouwe dienaar van het Stamhuis, de Heer v. STAMFORD, nog in het laatst van Mei ter bevordering der belangen van den Prins van *Oranje*, naar Weenen 6).

1) „Des ordres absolus."

2) „M. D'ALVENSLEBEN a beaucoup insisté pour que je n'employe pas ce moyen pour donner de la publicité" enz.

3) Depêche van BOURDEAUX 6 Maart 1798 („met citroen"). — 13 Mars 1798 „il m'a observé que le cit. CAILLARD ne l'avait pas fait non plus."

4) „Mr. D'ALVENSLEBEN que j'ai l'honneur de connaître particulièrement et qui par une suite de l'attachement qu'il conserve pour un pays, dans lequel il a résidé autrefois," enz. — t. a. p. (Aan den Agent BUYS) 6 Maart 1798. Verg. de *Inleid. tot eene Gesch. der Nederl. Diplomatie* II. 1ste Stuk Bl. 27 der Bijlagen (DE JONGE, *Nederl. Rijks-Archief* 1857, *Docum. polit. et diplomat.*)

5) Depêche van BOURDEAUX 3 April 1798.

6) Depêche van BOURDEAUX 2 Junij 1798.

Maar kon men in ernst en wezenlijkheid van die half-Europesche zamenkomst der Diplomaten te *Rastatt* veel verwachten? Wat viel dáár te beslissen wat niet te voren door de Magthebbers te Parijs was beraamd en vastgesteld? Hooren wij uit de ontcijferde depêche [1]) van den geheimen Bataafschen Agent BUCH, welk antwoord deze van een der Fransche Vertegenwoordigers op het Congres ontving op de vraag, welke schadeloosstelling en welke afronding van grondgebied de groote Republiek en bondgenoot in hare wijsheid en edelmoedigheid aan de Bataafsche Republiek had toegedacht [2])? „Op die vraag, zeide TREILHARD, kan ik geen antwoord geven; gij weet dat men nog onledig is met den grondslag van den Vrede te bepalen. Is deze eens gelegd, zoo zal men zich daarna met het voorwerp van uwe vraag kunnen bezig houden [3]). Maar, hernam BUCH, men verzekert, dat de onderhandelingen over het punt der schadeloosstellingen reeds te Parijs hebben plaats gehad. Dit heeft de Minister geloochend er evenwel bijvoegende: „Al wat men met opzigt tot die vergoedingen moge behandeld hebben, is slechts voorwaardelijk. Wij weten zelfs niet eens of de oorlog niet weder zal beginnen. Laat uw Uitvoerend Bewind zich tot den Minister van Buitenlandsche Zaken te Parijs wenden [4]). Ik zeg niet alles wat ik weet maar ik zeg ook niet wat ik niet weet."

---

1) „De Burger CROISET wordt verzocht de nevensgaande missive van den Burger BUCH te ontcijferen, en ten spoedigste aan den ondergeteekende terug te zenden." 's Hage 26 Febr. W. BUYS 1798. — De *Gazette de Leide* van 12 Junij 1798 noemt BUCH, „ministre Batave."

2) „La question, quelle indemnisation, et quel arrondissement de territoire la grande République et alliée de la République Batave pourrait dans sa sagesse et sa générosité avoir destinés à la Rép. Batave?"

3) „Vous savez que l'on s'occupe encore d'établir *la base* de la paix."

4) „Que vôtre Directoire-Exécutif s'adresse au Ministre des Relations Extérieures à Paris. *Je ne dis pas tout ce que je sais, mais je ne dis pas non plus ce que je ne sais pas.*" (Verz. CROISET VAN TOULON). En verg. ook V. DIJK, *Précis* p. 69 suiv.

Te Parijs derhalve, niet te *Rastatt* of elders moest zoo men iets wilde uitwerken, het ijzer gesmeed worden, in dat „middenpunt van alle Negotiatiën [1])" van het Gemeenebest. Het was vóór alles noodig dáár te behagen, noodlottig te mishagen. De levensduur van het Bewind hing er van af. Het liet zich na het werkdadig deel dat CHARLES DE LA CROIX aan den Bataafschen 18den Fructidor genomen had [2]), zonder moeite voorspellen, dat zijne handelingen niet zouden worden gelogenstraft, en dat de wèlversneden pen van TALLEYRAND die een half jaar geleden, passende uitdrukkingen tot lof der nu versleten rigting had gevonden, zich thans gereedelijk en zoolang dit noodig ware, ten behoeve der nieuwelingen te 's Hage, zou laten gebruiken. Hadden deze zich gehaast, aan de Constituerende Vergadering bereids op den 2 Februarij 1798 „de heugelijke tijding" mede te deelen, dat het voorgevallene op den 22sten Januarij „met de grootste vreugde" door het Directoire was vernomen [3]), van meer gewigt was het sedert ingekomen officieel schrijven van den voormaligen Bisschop van Autun. In eene depêche aan den nog altijd in Frankrijks Hoofdstad aanwezigen Minister MEIJER, drukte TALLEYRAND zich, onder anderen, aldus uit [4]). „Eene zoo heilrijke en zoo volkomene

[1]) *Memorie door de Leden van 't Intermediair Uitvoer. Bewind*, enz. bl. 38.

[2]) „Le Gouvernement Français verra, avec une vive satisfaction, la Nation Batave se mettre en mesure de reprendre dans l'Europe le rang qui lui est dû, et seconder les efforts de la grande Nation contre l'Ennemi commun (Engeland), qui reste à vaincre." — Woorden van den Franschen Minister (*Gaz. de Leide*, 2 Février 1798.) Z. ook *Dagverh.* VIII. 420. (22 Jan. 1798).

[3]) *Dagverh.* VIII. 489, (President MIDDERIGH), „La joie qu'il a éprouvée à l'occasion de l'évènement qui est *l'ère de la regéneration Batave.*" (Woorden van den Minister TALLEYRAND).

[4]) *Dagverh.* VIII. 606 volg. (Parijs, 25 Pluviose 6e jaar); zitting van 18 Febr. 1798; begeleidende missive van het Uitvoerend Bewind, van dezelfde dagteekening, *Dagverh.* VIII. 620 (get. PIETER VREEDE; W. BUYS). — De Fransche tekst is in de *Gazette de Leyde* van 23 Febr. 1798 (Numero XVI) bewaard.

herschepping in den tijd van weinig uren, zonder storing der rust en zonder wederstand gesticht, de bijna oogenblikkelijke overgang van een Regeringstelsel, dat tevens op Regeringloosheid en Eedgenootschappelijke denkbeelden gegrond was, tot een vorm van Bestuur, dat hoezeer nog voorloopig, echter reeds het beeld van een gevestigd Bewind vertoont, en binnen weinig tijds eene gevestigde Constitutie belooft: deze gelukkige zegepraal van den Nationalen wil over de kluisters van gewoonte of eigenbelang behaald, die sedert vier jaren bij de Bataven de verheven vlugt der vrijheid stremden [1]), kon niet nalaten door het Fransch Gouvernement naar waarde geschat en gevoeld te worden. Aangevuurd door het opregt verlangen om de Bataafsche Republiek, zijn Bondgenoot, in het verzekerd bezit der Vrijheid en der rust te zien; een levendig belang daarin stellende dat die Republiek in eene spoedige en bestendige Staatsinrigting, de middelen vinde om hare vorige welvaart te herstellen en zelfs te boven te streven, vereenigde het alle zijne wenschen om het oogenblik te zien aanbreken waarop die gevestigde Mogendheid hare krachtdadige bereidvaardigheid en nuttig-werkzame pogingen in de gemeenschappelijke Alliantie met de Fransche Republiek zou kunnen verbinden. Maar de eerbied dien het aan de onafhankelijkheid van iederen Staat toedraagt [2]), had hetzelve verhinderd aan zijne

---

[1]) „Une régéneration si salutaire et si complète, opérée dans l'espace de quelques heures, sans trouble, sans résistance; le passage presqu' instantané d'un système à la fois anarchique et Fédéraliste, à un Gouvernement qui quoique *provisoire*, offre déjà l'image d'un Gouvernement constitué et promet sous très-peu de tems une Constitution définitive; cet heureux triomphe de la volonté Nationale sur les liens d'habitude ou d'intérêt privé, qui retenaient depuis quatre ans, chez les Bataves, l'essor de la Liberté, ne pouvaient manquer d' être appreciés et sentis par le Gouvernement Français."

[2]) Mais *le respect*, *qu'il* (het Fransch Bewind) *porte à l'indépendance de chaque État*, l'avait empêché de prescrire à ses Agens près la République

Agenten bij de Bataafsche Republiek eenige andere taal dan die der Vriendschap of eenigen anderen stap, dan zijn eigen voorbeeld in te scherpen; en niettegenstaande de geringe vrucht die het daarvan had ondervonden, volhardde het bij dezelfde handelwijze, in afwachting dat de magt der dingen, de voortgang der rede en de geestkracht der Patriotten dien onvermijdelijken triumf der beginselen zouden behalen, naar welke het Ligchaam der Maatschappij wettiglijk en wèlberedeneerd kan worden geregeld. Die verwachting is volkomen vervuld. Hetgeen reeds gedaan is, laat geene reden tot bezorgdheid voor de toekomst overig: de weg is gebaand, en binnen weinige dagen moet het doel bereikt zijn. Reeds heeft de Minister der Fransche Republiek, de waardige tolk der gevoelens van hen die hij vertegenwoordigt, aan de Bataafsche Natie, aan hare Wetgevers, aan haar nieuw Bewind, de volle ingenomenheid van de Fransche Natie en van het Uitvoerend Bewind [1]) betuigd.

Ik ben gelast, Burger! dezelfde vriendschappelijke betuigingen te herhalen; en in de overtuiging dat gij onverwijld nieuwe geloofsbrieven zult ontvangen, staat het mij vrij u te verzekeren, dat het Uitvoerend Bewind van Frankrijk zich voorbehoudt om u in het openbaar, tegelijk met de vreugde die het bij gelegenheid der gebeurtenis, waarvan de Bataafsche Herschepping dagteekent, gesmaakt heeft, de hoop uit te drukken welke het koestert van uwe Natie weldra volkomen geluk te kunnen wenschen met de vestiging van eene vrije Volksgezinde Constitutie [2]), op de ware gronden van den Regeringsvorm bij vertegenwoordiging gebouwd."

Batave, un autre langage que celui de l'amitié, d'autres démarches que ses exemples," enz.

[1]) Directoire Exécutif.

[2]) „Sur l'établissement d'une Constitution libre *démocratique*, et organisée sur les véritables bases du Gouvernement représentatif. CH. MAU. TALLEYRAND. Pour copie conforme VAN DER HOEVEN, Secrétaire."

Met die verwonderlijke plooibaarheid derhalve, die zich naar alle omstandigheden schikken kon, had TALLEYRAND zijn immer vaardig talent ten dienste gesteld van de beginselen, die nu zegevierden hoe scherp dan ook in strijd met die van het nog zoo kort geleden, door hem aanbevolen Plan van Constitutie. En toen nu tegelijk met de voltooijing van het veranderd Ontwerp van Staatsregeling, dat aan de Natie in hare grondvergaderingen opgekomen, ter goed- of afkeuring andermaal zou worden aangeboden, de voorloopige keuze der Leden van het Uitvoerend Bewind op den 17 Maart 1798 door de Constituërende Vergadering bevestigd werd, als ware die aanstelling uit kracht der Staatsregeling zelve geschied, wie zou niet oppervlakkig *de Helden van den 22sten Januarij* 1) — zoo als de Minister DE LA CROIX hen openlijk begroette, voor goed op het kussen gesteld geacht hebben? Het was met dien Gezant, met den Franschen Opperbevelhebber, Generaal JOUBERT, aan hunne zijde, dat twee Leden van het Uitvoerend Bewind eene week daarna, te *Amsterdam* statelijk werden ingehaald.

Zoo kon VALCKENAER, die zich beijverd had van de gebeurtenissen te 's Hage aan het Spaansche Hof een officiëel berigt te geven, dat een verpligtend antwoord uitlokte 2),

1) „Onder de grootste acclamatiën — zoo door de Leden der Vergadering, de toehoorders op de tribunes, als door die der loges, uit eene van welke de Minister DE LA CROIX op een toon die zijne hartelijke vreugde over deze gebeurtenis uitdrukte, de Leden der Vergadering toeriep: *Vivent les héros du 22 Janvier.*" — *Dagverhaal* IX 152 (17 Maart 1798).

2) Depêche 13 Februarij 1798: „Hiernevens mijn office over de laatste Revolutie, in hetwelk ik een deftigen toon heb getracht te observeren; benevens het antwoord dat zeer obligeant is, en in den Haag pleizier zal doen. De Prins (*de la P*) zeide mij dezen avond: *het is mijn schuld niet, dat dit antwoord niet expressiver termen bevat.* Dat is een fout van de redactie in de Bureaux; *mijn hart is goed.*" — Verg. ook *Dagv. der Constituerende Vergadering.* IX. 609, de gelukwenschen van den Spaanschen Minister te 's Hage D'ANDUAGA (3 Mei 1798), met de aanneming van het Plan van Constitutie,

bij voortduring aan LOBÉ het beste melden. „In Holland schreef hij, gaat alles voorspoedig. De Natie begint geheel overtuigd te worden, dat de jongste Revolutie tot het algemeen heil zal uitloopen" [1]. De talrijke en zoo kostbare Comité's waren opgeheven; er was een Agent of Minister voor de Marine, een ander van Oorlog. En wederom 14 dagen later [2]: „Bij aanhoudendheid goede tijding uit het Vaderland. Hiernevens de summiere lemmata van een Memorie, die ik den 12 Februarij breed gedetailleerd aan P. VREEDE heb gezonden. Zend mij dat stuk terug." Zonder eene schaduw van afkeuring maakt hij in eene volgende depêche van 3 April 1798 niet alleen van het Ontwerp van Constitutie, maar ook van de verlenging van het Uitvoerend Bewind voor den tijd van vijf jaren, gewag; waarop dan in dienzelfden brief over de diplomatische aangelegenheden in Frankrijk aldus wordt gesproken: „Onze BLAUW is te Parijs, en zal daar eenige maandjes blijven, eer hij naar Weenen gaat. Hij zal te Parijs zijn tijd *wel nuttig* besteden;" — hetgeen in den zin van VALCKENAER, wel niet anders beteekenen kon, dan dat BLAUW bij het Fransch Directoire, de warme voorstander zou zijn van de nieuwe orde van zaken in Holland, — van het Bataafsch Bewind, dat hem naar Frankrijk had gezonden. — En de voor ons liggende depêche van BLAUW, uit het begin van Maart, toont dat hij, niet zonder den naijver van MEIJER te wekken, aanvankelijk in dien geest werkzaam was. „Zoolang ik niet officiëel gepresenteerd ben, schreef hij naar 's Hage [3], is het mij onmogelijk eenige mijner eigene waarnemingen aan U mede te deelen. Er is ondertusschen reeds eene groote verandering bij deze Legatie voorgevallen. De man dien ik in het oog had om er mij van te bedienen, en die

[1]) Depêche van 27 Februarij 1798.

[2]) Depêche 13 Maart 1798 (uit Aranjuez).

[3]) Depêche van BLAUW uit Parijs 4 Maart 1798 (Verz. CROISET V. TOULON).

mij in andere gevallen van zeer veel nut is geweest, is aan de Legatie geattacheerd [1]). Nu sta ik er voor in, dat er geen broddel of verkeerde aanleg zal of kan plaats hebben. Ik voorspel zelfs, dat men al spoedig hier eene groote verandering in de Memoriën en Nota's zal ontdekken, dat niet kan nalaten zeker opzien te verwekken, die zoo al niet geheel ten goede uitloopt, ten minste veel kwaad zal tegenhouden. Vergelijkt de Nota over *Vlissingen* [2]) met de vorige en gij zult eene zigtbare verandering bespeuren. Het zal nu zuivere staatkunde worden, daar niet veel tegen te zeggen zal vallen. De Burger MEIJER schijnt nu met mijne komst tevreden, en vooral dat ik het employ van dien man goedkeur: hij was aan mij uitsluitend verbonden, en mogt geen engagement zonder mijne voorkennis aangaan; dan ik vergeet gaarne personele irregulariteiten, als de dienst van het Land daar slechts door bevorderd wordt. Die man heeft ondertusschen eene goede *impulsie* noodig en deze zal hem gegeven worden. De Burger MEIJER wil door het Fransch Gouvernement paspoorten voor mij aan het Hof van *Weenen* laten vragen. Men gevoelt daar ligt de reden van; dan er zal wel een geruime tijd verloopen, eer dat zijn beslag krijgt, terwijl *temporiseren* zonder jalousie te verwekken, in deze de Staatkunde vordert. Wij zullen binnen kort alles tot een hoogte trachten te brengen, dat wij zullen kunnen weten, waaraan men zich te houden heeft." — Uit dien brief schijnt voor het minst te blijken, dat BLAUW liever te Parijs gebleven ware en MEIJER had

1) Verg. hiervoren bl. 275.

2) Z. hierbij het Arrêté van het Fransch Directoire 5 Febr, 1798: „Considérant, que la Rép. française devant exercer, en commun avec la Rép. Batave, tous les *Droits de Souveraineté* dans le port et bassin de Flessingue, il est nécessaire d'y établir un Receveur et des Préposés Français, pour la perception des droits de douane et l'exécution des lois relatives à la prohibition des marchandises Anglaises." (9 Artikelen; ondert. BARRAS; LAGARDE) *Gazette de Leyde*, 16 Febr. 1798.

vervangen, dan dat hij ingevolge de benoeming tot Minister bij het Keizerlijk Hof, reeds door de Tweede Nationale Vergadering op hem uitgebragt, naar *Weenen* vertrok. Afkeer van het Uitvoerend Bewind, weigering van dienst of zamenwerking is er gewis niet in te ontdekken. En toch is het waar, dat niemand bij de lieden van zijne partij door zijn kort daarna gehouden gedrag, meer dan BLAUW in haat is geraakt; uitgekreten als een „*weerhaan*, als de voornaamste bewerker van hun ongeluk door zijne geheime, maar als nu (zooals zij beweerden) bekende *intrigues* 1)." Van BLAUW zelf is een hoogst opmerkelijk, hem veelzins vereerend en vertrouwelijk schrijven aan VALCKENAER voorhanden, waarin hij den Bataafschen Staatsgreep vinnig doorstrijkt en ophaalt, hoe hij in tegendeel meer verzoenend had willen te werk gaan. „Nooit, dus luidt zijne klagt op den 23 October 1801 2), heb ik met U kunnen gelooven, dat de zaken bij ons dien loop zouden gehad hebben. — De vrijheid, die PIETER VREEDE in zijne dwaasheid en weinige Staatkunde en menschenkennis met zóoveel *obstinatie* heeft willen doordringen 3), heb ik altoos als *chimericq* beschouwd, en mij niet *na* de evenementen, maar in 1797 deswege bij differente brieven verklaard met aanwijzing en

1) Z. de *Memorien van Rechten der Burgeren* CORN. VAN DER HOEVEN, en JAN EYKENBROEK, met het Berigt betrekkelijk die zaak, van den Hove over de voormalige Gewesten Holland en Zeeland (In den Haag 19 Januarij 1800) bl. 56.

2) Verz. LUZAC.

3) Allerzonderlingst is de uitval bij NIEBUHR geboekt en dien J. H. VAN SWINDEN nog in 1808 niet smoren kon: „Es war mir lustig, heet het in de *Circularbriefe aus Holland* (Amsterdam 1 Junij 1808), wie er gegen die *Vredisten* eiferte, welche den 22sten Januar 1798 einige 20 Deputirte von diesen *laueren* Revolutionnairen aus der Versammlung stieszen und verhaften lieszen und dagegen die Verhaftung des Rathpensionnairs VAN DE SPIEGEL und andere Orangisten, eine äuszerst *glimpfliche* Maaszregel nannte, weil — man sie nicht *guillotinirt* hat!" — *Nachgelassene Schriften* B. G. NIEBUHR'S *nichtphilologischen inhalts*, s. 122, (Hamburg 1842).

voorspelling van de gevolgen, welke dat gedrag eenmaal zoude hebben. Nadat ik Frankrijk heb leeren kennen, en vooral *de personen* die successive dat Land geregeerd hebben, ben ik overtuigd geworden dat iedere *geweldige* stap, dien de Patriotten deden, hunnen invloed moest verminderen, en eindelijk hunnen totalen val bewerken; ik ben overtuigd geworden dat iedere stap van dien aard eene nieuwe inbreuk op de *nationale independentie* moest te weeg brengen. Dit was de reden, dat ik Hemel en Aarde bewogen heb, om den 22 Januarij te *prevenieren*. Een aantal menschen kunnen het getuigen als zij maar willen. Toen dat onmogelijk was en ik dien akeligen dag met een beklemd en bedroefd hart had bijgewoond, — zoo besloot de beproefde welmeenende Vaderlander, — heb ik een ieder zoo mondeling als schriftelijk bezworen zijnen steun en vastigheid te zoeken in eene gepaste *moderatie*, en in eene goede keuze der personen, die men employeren wilde. Men heeft mij mistrouwd en somtijds bespot: men heeft zijn vertrouwen blindelings geschonken aan een slechten Franschen kerel, die even zooveel begrip had waarin de vrijheid bestond, als de Eerste Vizir te Konstantinopolen, en die alleen door REWBELL afgezonden was, om ons te beroeren en te verdeelen, om vervolgens allerlei absurde pretensiën te kunnen doen gelden. De gevolgen van dat alles liggen nu voor onze oogen, en wij zullen reden hebben content te zijn, als het nog maar niet erger loopt. Ziedaar in korte woorden, mijne gedachten over het geheele werk." En dat hetgeen hier drie jaren na het gebeurde door een' Vriend aan een' Vriend, in de uitstorting des gemoeds werd medegedeeld, geheel met de waarheid overeenstemde, toonen de brieven van BLAUW, vol goeden raad in dat zelfde jaar 1798 geschreven [1]), gematigdheid en eene bevrediging

[1]) *Z. de Memorie door de Leden van 't Intermediair Uitvoerend Bewind*

van partijen predikende tegen den geest van uitsluiting, waartoe anderen het Bewind verleidden. Voor het overige, indien men te 's Hage oordeelde MEYER niet langer als Gezant in Frankrijk te moeten behouden, scheen de keuze enkel op een der beide Mannen te kunnen vallen, die Parijs en de toongevende Staatslieden aldaar het grondigst hadden leeren kennen, namelijk op BLAUW of — VALCKENAER. Maar neen — voorloopig werd een derde benoemd, wiens onbedrevenheid de eerzucht van anderen moest wekken [1]) en den tegenstanders van het Driemanschap, dat de Bataafsche Republiek beheerschte, vrij spel liet. „Ik heb U, meldt VALCKENAER aan LOBÉ uit Aranjuez den eersten Mei, eene tijding aan te kondigen die U uit vriendschap voor mij, geen genoegen zal doen. De Hollandsche post van den 12 April heeft mij mijn *rappel* overgebragt, gegrond op mijn herhaald aanzoek. De Burger MEYER te Parijs zal mij hier vervangen. De Burger BUYS, Agent der Buitenlandsche Betrekkingen gaat voorloopig naar Parijs, in afwachting dat het Uitvoerend Bewind aldaar een' Minister benoeme. Welke mijne bestemming moet zijn, weet ik niet, hoewel mijne Vrienden mij die laten raden. Zij beweren dat ik de keuze zal hebben tusschen twee even schoone en eervolle Ambten; in beide zal ik U van dienst kunnen zijn en Gij zult mijn wensch U te verpligten, wel niet betwijfelen. Het tijdstip der komst van mijnen opvolger is mij onbekend." Is het te vermetel te gissen, dat een

der Bataafsche Republiek enz. bl. 44, 188—192; (twee brieven van 11 Junij 1798).

[1]) „Deze (schreef BLAUW uit Parijs 11 Junij 1798) wil de lange man (MEYER?), gene wil de jonge DÉDEM (tot de Gelder), een derde LESPINASSE, een vierde GRASVELD, en ik weet niet hoeveel Candidaten: het komt mij voor, dat hoe gevaarlijker de post is, hoe meer *ambitieusen* er zijn, om ze te vervullen: ieder heeft zijne kleine factiën en intrigues." *Memorie door de Leden van 't Intermediair Uitv. Bewind*, enz. bl. 191.

dier *in blanco* gelaten ambten, hetzij de Legatie te Parijs slechts bij voorraad door BUYS te aanvaarden, of wél bij diens definitive aanstelling aldaar, de portefeuille van Buitenlandsche Zaken voor VALCKENAER bestemd werd? Niemands keuze zou het Bewind, ginds of wel hier in Holland, met uitstekender bekwaamheid hebben opgeluisterd en versterkt; — niet zoo zachtmoedig als BLAUW, zou VALCKENAER de rigting van den 22 Januarij met hart en ziel aanklevende, zonder de eenheid van het stelsel te verbreken, met zijn helderen onbenevelden blik het schip van Staat voor de klippen hebben kunnen behoeden waarop het nu in al te driftige vaart bestuurd, moest stranden. VALCKENAER zou althans twee grove misslagen hebben ontraden: hij zou DAENDELS, een der bewerkers van den 22 Januarij, niet tot het uiterste hebben gedreven, en aan den beruchten, hem uit Frankrijk bij persoonlijke ervaring wèlbekenden DUCANGE, het vertrouwen niet hebben geschonken, dat het Bewind te Parijs zoowel als in Nederland, in de openbare meening ondermijnde. „Men zegt, schrijft VALCKENAER den 5 Junij 1798 aan LOBÉ, dat de Generaal DAENDELS zich eene bestraffing van het Uitvoerend Bewind op den hals heeft gehaald, dat hij *deserteur* van zijn vaderland verklaard en naar Parijs gevlugt is. Zulke voorvallen bedroeven mij zeer." Maar treffend is het, dat hij, na zich een en andermaal geërgerd te hebben, dat men hem uit 's Hage noch de aangekondigde Brieven van Rappel deed geworden, noch verder wegens den stand der dingen in Holland inlichtte, terwijl hij van MEIJER vernam dat deze eerst in September te Madrid dacht te zijn, — treffend is het dat hij juist op den beslissenden 12 Junij, in eene ontboezeming aan LOBÉ zijn argwaan botviert in de eigen woorden, welke hij in zijne depêche aan het Bewind had toegevoegd. „Vreest men, zoo had VALCKENAER ronduit gezegd, dat mijne tegenwoordigheid *het licht van sommigen*

betimmeren zal, ik ben bereid een paar jaren, een ambteloos leven te leiden." Intusschen moet ik u melden, — zoo ging hij in zijn schrijven aan LOBÉ voort, dat de bedrieger en intrigant DUCANGE, mij zeer wel bekend als een *escroc,* die mij dertig duizend Livres tournois gekost heeft, den eerlijken CH. LA CROIX heeft verschalkt, en denzelven in diverse passen geëntraineerd, waarvan DAENDELS onder anderen de victime is. Doch het Directoire te Parijs, hoogst verontwaardigd over dit alles, heeft aan LACROIX een zeer scherpe order gezonden om dien infamen DUCANGE weg te jagen en bij het Bataafsch Directoire te insteren op deszelfs expulsie uit Nederland. Vervolgens is LACROIX zelf *gerappelleerd,* en BERNADOTTE in zijn plaats benoemd, doch deze heeft bedankt. Zoodat ik hoop dat DAENDELS die zoo vele diensten aan het Vaderland bewezen heeft, en wiens driftige en voorzigtige tong geen *verraad* is, nog behouden zal blijven, en in zijne ambten hersteld. Ik vrees zelfs *voor onaangename gevolgen voor het Bataafsch Gouvernement.* Zoo derhalve, aldus besluit hij, die fraaije AUBERT [1]) de protectie van DUCANGE had, zal hij er weinig mede gevorderd zijn."

Zoo oordeelde de scherpzinnige Staatsman op eenige honderd mijlen afstands zijn' wrevel lucht gevende in diezelfde uren, waarin de sabel van DAENDELS en JOUBERT den val van hen besliste, tot wier verheffing zij een half jaar te voren, even krachtig hadden bijgedragen. Gewis, indien VALCKENAER bij de ontvangst der eerste berigten van den 22 Januarij, door hem met geestdrift toegejuicht, zijne afwezigheid bejammerde daar de partij die nu zegevierde dezelfde was, met welke hij in de Nationale Vergadering had gestreden, het Driemanschap zelf zal het wel eens hebben betreurd zich moedwillig van een zoo magtige hulp verstoken te hebben.

[1]) Men z hierboven bl. 74 volg. wat wij aangaande dezen *Chargé des affaires de Commerce in Spanje,* hebben medegedeeld, en verg. Bijlage XXXVII.

Welk nut daarentegen kon het trekken van die geheime Agenten te Parijs, die zonder eenig aanzien van stand of afkomst, zonder eenige *antecedenten*, zich met het onbepaald vertrouwen van het Uitvoerend Bewind vereerd zagen, ja gehandhaafd tegen het Fransch Gouvernement zoolang dit eenigermate kon geschieden? Wat vermogten een EYKENBROEK en EBERSTEIN tegenover een MEIJER en BLAUW, een VAN DEDEM en WISELIUS [1]), tegen den vertoornden en naar wraak dorstenden DAENDELS? Moesten niet MEIJER en BLAUW, ofschoon in tweedragt levende [2]), onmerkbaar weder tot elkander naderen en beide zich gekrenkt achten door de buitengewone zending van den Agent BUYS? Men wilde MEIJER ontzien, wiens vertrek naar Spanje van dag tot dag werd verschoven, zoodat VALCKENAER begon te denken dat men voornemens was dezen in Frankrijk te houden, en men verlengde den onaangenamen toestand van BLAUW om den een zoowel als den anderen, vervolgens voor het hoofd te stooten! Men koos een Diplomaat, aan de spits van het Departement van Buitenlandsche Betrekkingen geplaatst, die na een verblijf van ettelijke weken te Parijs, daags vóór den val van het Bewind, nog geen plegtig gehoor bij het Directoire had kunnen verwerven! De Vertegenwoordiger bij uitnemendheid der Bataafsche Republiek, die toevallig en als om de vernedering der Natie te vergrooten, den eigen naam en voornaam droeg van den beroemden

[1]) Verg. P. VAN LIMBURG BROUWER, *Leven van* WISELIUS, bl. 112 volgg.

[2]) *Instructie voor* J. EYKENBROEK, geheim Agent te Parijs (Art. 9): „Hij zal den Minister MEIJER praeveniëren van de aanstaande komst van BLAUW te Parijs, en hem te kennen geven, dat onze instructie niet is, om hem in iets het minste te *desobligeren*, of aan het vertrouwen dat hij meriteert te kort te doen, daar BLAUW niet in het openbaar verschijnen zal; wij echter gaarn zien zullen dat de goede harmonie tusschen hen beide hersteld worde, en waartoe BLAUW ook aan ons de plegtigste verzekering heeft gegeven." (get. P. VREEDE). Bijlage 24 *a* tot de *Memorie door de Leden van het Intermed. Uitv. Bewind* enz. bl. 175.

Pensionaris van Amsterdam [1]) voor wiens onhandelbaarheid de trots van LODEWIJK XIV had gebogen, behoefde nu de edelmoedige voorspraak en bescherming van BLAUW om zoo mogelijk, ten laatste te worden geaccrediteerd! Nog eens het was een dubbele misslag, zoo men BLAUW niet begeerde, VALCKENAER voorbij te zien, die hetzij als onderhandelaar bij het Directoire of met de portefeuille te 's Hage belast, door zijne veerkracht, ordelijkheid en verwonderlijke [2]), alles omvattende werkzaamheid aan het Departement in korten tijd, ziel en leven zou hebben gegeven en althans de deur gesloten voor vreemde en gevaarlijke gelukzoekers en oorblazers, wier dupe hij niet zou zijn geweest.

Nogtans, zoo het Bewind in de keuze van personen blijkt hier en daar te hebben misgetast, eene verdienste mag men het niet onthouden, die van het *Bureau van Buitenlandsche Zaken* reeds in volkomen werking te hebben gebragt. De Diplomatie had met de meeste Staten een geregelden gang. De Republiek werd bij de Mogendheden, die niet met haar in oorlog waren, genoegzaam overal — met uitzondering van haren grooten Bondgenoot — met achting behandeld. — Als Secretaris bij het Departement trad een sedert in volslagen vergetelheid geraakt [3]) man op, met den 12

1) WILLEM BUYS, onvergetelijk door de *Mémoires de M.* DE TORCY.

2) VALCKENAER aan LOBÉ, 15 Junij 1798. „Quoique mon desir de finir toutes mes affaires pendantes ici et le peu de temps que j'espère rester, ne m'en laissent *guère* le loisir. Je vous assure que je travaille énormement; mais l'apathie Castillane et le climat sont des obstacles terribles. J'ai plus de 200 offices remis; et j'ai des Ministres ici, plus de 150 réponses, pendant le court espace de tems, que j'ai résidé dans cette Cour. Je suis matin et soir dans les Bureaux, et en outre je passe encore dans les domiciles des Commis des divers Départements. J'ai l'accès très-libre auprès des Ministres" enz.

3) VALCKENAER aan LOBÉ, 6 Julij 1798: „En vous prevenant en même tems, que le cit. V. D. GOES a remplacé le cit. *Chandon*, comme Secrétaire de l'Agent des affaires étrangères."

Junij van het tooneel verdwenen, de Burger PIERRE FREDERIK DANIËL CHANDON [1]); — wien zoowel als den Agent van Buitenlandsche Betrekkingen, en den Ministers-Plenipotentiarissen van den Staat, bij voorkomende gelegenheid, de steeds wakkere CROISET en VAN TOULON in het verstrekken van nieuwe of gewijzigde diplomatische cijfers gelijk tot het ontcijferen der ingekomen depêches, hunne dienst leenden; — in 't bijzonder ook waar het pas gaf, hunne wenken en raadgevingen niet spaarden. Sedert het vorig jaar was bij de Commissie van Buitenlandsche Zaken, de toekomstige Secretaris-Generaal bij het Departement onder Koning WILLEM I, A. LE CLERCQ [2]), insgelijks werkzaam; en uit de *Verantwoording* van een der Leden van het Uitvoerend Bewind [3]), is de plaatsing van diens zoon [4]) bij dat Bureau in 1798, als ondergeschikt Ambtenaar, ter wederlegging van eene aantijging van *favoritisme*, bij de Natie meer algemeen bekend geworden en geregtvaardigd.

Twee punten kunnen hier niet onaangeroerd blijven, namelijk de post van *geheime uitgaven* en het onderhoud van het diplomatisch personeel buitenslands. Van het onbeschaamd geboefte waarmede wij sedert 1795 te Parijs te doen hadden — want welken anderen naam aan Staatslieden van dien stempel te geven? hadden ook de Leden van het Uitvoerend Bewind wel zóóveel ervaring reeds gehad, dat zij met hetgeen men oudtijds *Correspondentie-penningen* zou genoemd hebben, niet al te karig mogten zijn. Men her-

---

1) *Dagverh. der Constituerende Verg.* IX. 88, 113 (14 Maart 1798).

2) *Dagverh.* VII. 409. (11 October 1797) beëedigd als Commies, ter Nationale Vergadering.

3) *Verantwoording van* PIETER VREEDE, bl. 56 volg. „En nog is deze aanstelling *buiten mij* omgegaan."

4) PAULUS VREEDE, sedert Secretaris van Legatie bij den Minister der Bataafsche Republiek te Stuttgart, STRICK VAN LINSCHOTEN, en bij diens ontslag in 1801, gedurende eenigen tijd Chargé d'affaires aldaar.

innere zich slechts welke *middelen* van overreding zelfs de ronde ERMERINS, had moeten gebruiken: klinkende munt vond bij SIEYES, REWBELL, CAMBACÉRÈS en anderen meer ingang, dan de bondigste Vertoogen. Een Lid van het Bewind had reeds als Representant de treurige leer verkondigd, volgens hem op de kennis van het menschelijk hart gegrond, „dat alle menschen omkoopbaar zijn, als men den prijs maar weet. Die prijs, zeide hij, is niet altoos goud en schatten, maar strekt zich uit tot alles, waarop wij eenig zwak hebben [1]." Tot de Regering geroepen, meende hij met zijne Ambtgenooten, die leer vooral op diplomatisch gebied zonder gemoedsbezwaar te kunnen toepassen. „Wat men over de zedelijke geoorloofdheid van vele dezer zaken, en meer bijzonder over die, welke eene *geheime uitgave* ten gevolge hebben, moge denken, zeker is het — zoo stelde hij — dat zij, sedert de Italiaansche Staatkunde in de Hoven van Europa is binnengeslopen, genoegzaam onvermijdelijk, soms voor de belangen des Vaderlands zeer noodzakelijk zijn geworden" [2]. Maar of bij die praktijk, de maat niet al te zeer werd overschreden? Het schijnt te blijken, wanneer men den geheimen Agent over meer dan twee tonnen gouds ziet beschikken en die persoon daarna volmagt verzoekt [3]) om de waarde van *vijf en twintig tonnen* te mogen besteden, deels in geld, deels in goederen of koopwaren! Dat die dwaze eisch zou ingewilligd zijn, hiervan is gelukkig geen bewijs en de som zou in ieder geval eerst betaalbaar zijn geweest bij de vervulling der vier te bedingen voorwaarden. Het is al te walgelijk in dien modderpoel te wroeten, maar de zaken zelve welke de geheime Agent indien moge-

---

1) *Dagverh.* IV. 906. (11 Febr. 1797). Advies van PIETER VREEDE.

2) *Verantwoording van* PIETER VREEDE, bl. 60—63.

3) Copie van een geheime *Instructie voor den Burger* EYKENBROEK *te Parijs, door hem zelve opgesteld en overgezonden;* Bijlage n°. 24 *b* tot de *Memorie door de Leden van 't Intermed. Uitvoerend Bewind* enz. bl. 176 volg.

lijk, na overleg met den Minister MEIJER, moest uitwerken, verdienen vermeld te worden. Het waren de navolgende punten: 1°. De bepaling van eene voordeelige grensscheiding der Bataafsche Republiek 1); 2°. Het sluiten van een reeds zoolang voorgespiegeld Tractaat van Commercie, en wel 3°. De beveiliging der schepen en lading onder Neutrale vlag, aan Nederlanders toebehoorende; 4°. De vermindering der Fransche krijgsmagt in onze soldij 2). Daarin zeker had het Uitvoerend Bewind zich niet bedrogen, dat hoewel het onderwerp der bepaling van de grensscheiding eigenlijk met de regeling van eenige andere belangen te *Rastatt* behoorde, de afdoening dier zaken in waarheid van den wil of onwil *te Parijs* afhing; dat men dáár moest handelen; dat vandaar de bevelen werden verwacht; dat men dáár de Negotiatiën kon bevorderen of wel stuiten en afbreken; eene ondervinding, welke anderen eerst later, na vruchtelooze pogingen te *Rastatt* aangewend, zouden verkrijgen 3). En wat die verachtelijke geldverspilling in Frankrijk betreft, alvorens die te scherp te veroordeelen, herdenke men wat hiervoren van de kunstgrepen van PITT te Weenen en te Berlijn, maar ook bij het Directoire is medegedeeld. Zeer juist heeft

1) Men schreef uit Parijs, „dat er *koorn* moest zijn om de Bataafsche grensscheiding naar wensch te doen uitvallen." (Bijlage n°. 21 *a*; 27 Januarij, 3 Februarij 1798). — Berigt van den geheimen Agent EBERSTEIN, „*Theophile*, eertijds *Job*;" bl. 165.

2) Z. de briefwisseling van den lateren Generaal JANSSENS, toen Eerste Commissaris voor de Fransche troepen, met EYKENBROEK en VAN LANGEN, 1 Mei 1798, 2 Nov. 1799 in de *Memoriën van Rechten* enz. bl. 50 volgg.; — Z. ook SCHIMMELPENNINCK's *Gedenkschr.* I. 178 volg.

3) „M. VAN GRASVELD répondit, (aan DEBRY en ROBERJOT) que son gouvernement avait jugé un plus long séjour de son ministre à Rastadt inutile, puisque la République était persuadée que tous ses intérêts *devaient être traités*, même dans leurs détails, *à Paris*." VAN DIJK, *Précis des négoc.* p. 161.

een onbevangen tijdgenoot [1]) aangemerkt: „*Geld* is er wel zeker, vóór en na 22 Januarij, naar Parijs en naar den Ambassadeur alhier gegaan, en dat geld is zeker wel door de Natie opgebragt. Maar wat mag aan de tegenpartij de 12e Junij wel gekost hebben? en zou de latere verandering van ons geheele stelsel in 1801 door NAPOLEON en zijn Minister *gratis* geaccordeerd wezen?"

Kon het Bewind, waarom het te verbloemen? noch met zulk wèl of kwalijk besteed geld, noch met geheime Agenten wier bedrijf soms met dat der Gezanten van den Staat in botsing kwam, eer inleggen, in het stuk der uitrusting en der bezoldiging van hare Ministers bij vreemde Hoven, week de Bataafsche Republiek niet af van de onbekrompenheid van het voorgeslacht [2]). Mogt door de Nationale Vergadering in de Zitting van 8 November 1796 [3]), eene Commissie benoemd zijn tot herziening van het Reglement, bijna eene eeuw geleden, door H. Ho. Mog. *nopens de Ambassaden en andere Commissiën, zoo buiten als binnen 's Lands* vastgesteld, in weerwil der sedert 96 jaren zoo aanmerkelijk veranderde omstandigheden, bleef het nagenoeg bij het oude. Onder de betalingen in 1795 en 1796 voor de Algemeene Zaken van het Bondgenootschap, vinden wij voor de posten van *Defroyementen* en *Gedeputeerden buiten 's Lands* en van het Comité tot de Buitenlandsche Zaken, te zamen meer dan een half millioen uitgetrokken, schoon een

---

[1]) Mr. H. W. TYDEMAN, Eerste Voorlezing: *De Democratie*, bl. 32 volg. — (*Over de voormalige Staatspartijen in de Ned. Republiek*, Leiden 1849).

[2]) Zie de Bijlage XXXVIII, *Staat der kosten, voor de Bataafsche Ministers en andere Gedeputeerden buiten de Republiek*, *ontleend* aan de *Algemeene Begrooting der Staatsbehoeften voor de Bataafsche Republiek, over den jare* 1802. In den Haag, ter Staats-Drukkerij 1802.

[3]) Op voorstel van FLOH. Z. mijne *Bijdragen tot de Gesch. der Omwenteling van* 1795—1798, IIe Stuk bl. 101. (*De Eerste Nationale Vergadering*; Amsterdam 1851). *Dagverh.* III. 562 volg.

aantal Legatiën destijds onbezet waren [1]). Bij gelegenheid der straks besproken buitengewone zending van den Agent BUYS naar Parijs, van VAN DEDEM als Minister-Plenipotentiaris bij de Cis-Alpynsche Republiek en verdere Italiaansche Mogendheden, alsmede bij de verplaatsing van den Minister MEIJER naar het Hof van Spanje, deed het Uitvoerend Bewind aan de Constituerende Vergadering eene voordragt, over welke de tegenwoordige voorstanders van redding door bezuiniging, bedenkelijk het hoofd zouden schudden [2]). Aan MEIJER b. v. werd een daggeld toegelegd berekend tegen *twintig duizend* gulden jaarlijks, en *veertig* gulden daags bovendien, wanneer het Hof zich uit *Madrid* naar een der buitenverblijven zou begeven; met de bevoegdheid, om voor een' Secretaris, Spaanschen klerk en giften aan behoeftige reizigers afzonderlijk eene zekere som [3]) te *declareren;* voorts met het genot van *vijf duizend* gulden *equipage*-geld, en voor reiskosten van zijn persoon, gevolg en bagage, bij wijze van uitkoop, *twaalf duizend* gulden! De voordragt werd na beraadslaging en ingewonnen Advies van de Generaliteits-Rekenkamer, onveranderd goedgekeurd [4]). Declaratiën van sommige Commissarissen der Republiek bij onvruchtbare Conferentiën, gelijk die van *Rijssel,* lokten wel eens klagten uit [5]). Meende men derhalve de waardigheid van den Staat door het uiterlijk aanzien van onze Vertegenwoordigers te moeten ophouden zonder al te angstig te cijferen, eene andere uitgave, tot dit tijdperk behoorende, en enkel uit de buitengewone omstandigheden

---

[1]) *Dagverh.* VIII. 496; voor defroyementen enz. *f* 221,664; aan het Comité *f* 318,000.

[2]) *Dagverh.* IX. 483 volg. (24 April 1798).

[3]) *f* 1410.

[4]) *Dagverh.* IX. 568, 613 volg. (26 April, 4 Mei 1798). Declaratiën van J. A. DE VOS VAN STEENWIJK en TH. VAN MARSELIS.

[5]) *Dagverh.* VIII. 594. (14 Febr. 1798).

dier dagen te verklaren, werd teregt berispt. Wij hebben hiervoren een en andermaal uit de depêches van BLAUW verstaan, welk gewigt die Diplomaat aan het winnen der Fransche pers in ons belang, hechtte; hoeveel nut een of meer Dagbladen zouden kunnen doen, door de openbare meening ten behoeve der Bataafsche Republiek voor te lichten. Zich van dien vroeger herhaaldelijk gegeven wenk bedienende, kwam het Uitvoerend Bewind er toe, uit zelfbehoud, den 16 Mei 1798 den Extraordinaris-Minister Plenipotentiaris BUYS [1]), „aan te schrijven en te gelasten om de verkeerde denkbeelden te *corrigeren*, welke de Fransche Dagbladen te Parijs — ten aanzien van het inwendige der Bataafsche Republiek, den geest van het Gouvernement en de Leden van hetzelve verspreiden; — hetzij hij noodig mogt oordeelen een Fransch Dagblad te dien bijzonderen einde te doen *aanleggen* — hetzij door iemand te engageren, die zorge dat de hem door den Minister BUYS ter hand gestelde stukken, door de Redacteurs van Fransche nieuwspapieren worden geplaatst." Hij ontving tot dat oogmerk, volle magt „zoodanige uitgaven te doen," als de aard der zaak zijns inziens mogt vereischen; — en vijf dagen later [2]), om den invloedrijken Predikant MARRON en „de bekende Dame van MEYER," zoo mogelijk in het belang van het Bataafsch Bewind te krijgen, althans te bewegen — „om stil te zitten!"

Reeds toen derhalve — ruim 3 weken vóór den 12 Junij, spande de nood zeer, hoewel tusschen den Franschen Gezant DE LA CROIX en het Driemanschap, de eensgezindheid niets te wenschen liet. Geen enkele maatregel immers van eenige beteekenis, en wel dezulke die het Bewind te 's Hage het

[1]) Bijlage n°. 27 tot de meergemelde *Memorie* der Leden van het Intermediair Uitv. Bewind, bl. 184.

[2]) Depêche van het Uitv. Bewind 21 Mei 1798 aan den Minister WILLEM BUYS; Bijlage n°. 28, bl. 186 volg. MARRON was met den Staatsgevangen J. D. PASTEUR zeer bevriend.

meest in opspraak en ongunst bragten, of zij waren met den Vertegenwoordiger der meer dan ooit naar het scheen, bevriende Mogendheid overwogen [1]; wat onlangs of vroeger gelijksoortigs te Parijs had plaats gevonden of als middel was aangewend, werd bij ons tot aanprijzing gebezigd. Men mogt het trachten te verbloemen en als een zelfstandig beraamd, door den drang van het oogenblik geregtvaardigd besluit te doen beschouwen, of wel ruw en naakt erkennen: „Wat willen wij doen? het zal evenwel moeten doorgaan; *Frankrijk wil het* [2]; er is zelfs gisteren een hevig dispuut tusschen DE LA CROIX en VAN DER HOEVEN geweest, en het kan nu niet anders," — ontegenzeggelijk is het, dat de meest aanstootelijke Decreten, die van 17 Maart en 4 Mei 1798 [3], „*de begeerte van het Fransch Gouvernement* waren [4]." En toch schoon dat Gouvernement „nimmer, hetzij van ter zijde, hetzij regtstreeks" aan het Bataafsch Bewind „eenig het geringste blijk van ontevredenheid" te kennen had gegeven, veelmin te 's Hage aangedrongen had, „om van maatregels te veranderen", kon [5] het onmiddellijk na den nieuwen Coup d'État van 12 Junij van zich verkrijgen, het Nederlandsche Volk aldus toe te spreken. „En gij, Bataven, zeide een officiële tolk [6], hebt de gevolgen van buitenland-

---

1) BR. BOSCH in zijne eigen *Levensschets* (*Gedichten* III. 317) schrijft: „De Minister LA CROIX — heeft mij hiertoe zelfs niet *met bedreigingen* kunnen overhalen."

2) „Het Fransche Gouvernement wil het volstrekt hebben." (Gezegde van WYBO FYNJE). Verklaring van H. COSTERUS, Lid der Constituerende Vergadering.

3) Z. hierbij Prof. TYDEMAN, *Proeve van verdediging van de Staatsgebeurtenis van 22 Januarij* 1798, enz. bl. 29—32.

4) *Memorien van Rechten*, enz. van C. V. D. HOEVEN en J. EYKENBROEK, bl. 64.

5) *Verantwoording* van PIETER VREEDE, bl. 34.

6) *Observations sur les troubles qui se manifestent dans les nouvelles Républiques, nos Alliées*, in Le Rédacteur van 20 en 23 Junij 1798, overgenomen in de Gazette de Leyde van 29 Junij, 3 Julij daaraanvolgende,

schen invloed reeds ondervonden; gij hebt dien geest van bezadigheid versmaad, waarmede de Fransche Regering U steeds op den weg der Omwenteling geleid heeft. Zij liet U eindelijk naar hartelust, in die Democratische buitensporigheden omdolen, van welke de vijanden van het Volksbestuur zelve de ijverige predikers zijn. Het Uitvoerend Bewind der groote Natie waarschuwde U, dat de Vrijheid op eene naauwgezette betrachting rust, die men niet straffeloos overtreedt en dat onbesuisde geestvervoering nimmer tot de Vrijheid leidt. Maar gij hebt die taal miskend, en de losbandigheid heeft haar bijtend vitriool in al de aderen van uw Staatsligchaam doen stroomen. Uwe Overheden zijn de overweldigers van uwe regten geworden; uwe Vertegenwoordigers hebben hunnen lastbrief verscheurd en zich eigenmagtig tot uwe meesters opgeworpen. Gij zijt tegen dat gezag der Dwingelandij opgestaan; een constitutioneel Bewind zal U thans die krachtige Staatsgesteldheid schenken, welke het voorgeslacht U nagelaten had." Alsof niet de *conversie* der Constituerende Vergadering in de beide Kamers van het Vertegenwoordigend Ligchaam [1]), ten gevolge van een in bijzijn van DE LA CROIX genomen, zoo niet door hem gedreven Besluit, had plaats gehad!

Maar hooren wij nu uit het berigt van den eerlijken en gemoedelijken opvolger van DE LA CROIX, den jeugdigen Minister LOMBARD DE LANGRES, [2]) hoe beginselloos en wis-

---

[1]) „Dat de Burger FYNJE hem daarop gezegd heeft, (Verklaring van H. COSTERUS) dat er den vorigen avond in 't Hotel van 't Uitvoerend Bewind eene Besoigne had plaats gehad, tusschen hen Directeuren en een aantal Leden van de Constituerende Vergadering, in tegenwoordigheid van den Franschen Minister DELACROIX, en dat aldaar besloten was," enz. *Memorie door de Leden van 't Intermediair Uitv. Bewind*, enz. bl. 69 (3 Mei 1798).

[2]) „De gewezen Minister LOMBARD, welke een geruimen tijd en — gansch niet zonder aan 't Gouvernement dezer Republiek aangenaam te zijn, alhier heeft *geresideerd.*" *Memorien van Rechten der Burgeren* V. D. HOEVEN en EYKENBROEK, bl. 38 — Zie voorts Bijlage XXXVI.

pelturig het Directoire zich al verder in onze zaken gedroeg. De pas aangekomen Gezant, die als Lid van het Hof van Cassatie TREILHARD tot Ambtgenoot had gehad, en vóór het vertrek van dien Regtsgeleerde–Staatsman naar het Congres van *Rastatt*, in vrije oogenblikken wel eens van gedachten had gewisseld over de Staatkunde der Mogendheden en geschilpunten van Volkenregt, had de genegenheid van het toekomstig Lid van het Directoire in die mate verworven, dat TREILHARD hem de door het ontslag van DE LA CROIX opengevallen zending naar 's Hage opdroeg. „Sedert de verovering van Holland — zoo verhaalt LOMBARD [1]), waren de Staatsinstellingen en Regeringsvorm aldaar eenigermate op de leest van die van Frankrijk geschoeid. — Er was een Uitvoerend Bewind nevens twee Kamers van Vertegenwoordigers; en sedert de instelling van dat Bewind en van die Kamers hadden er reeds Staatsgrepen plaats gehad. Men vond er aanklevers van *Oranje*, Republikeinen, Anarchisten, heerschzuchtigen, nieuwigheidzoekers; in 't kort, factien van alle kleuren. Van al die lieden en factiën van Holland zelf had ik niet het flaauwste begrip toen ik gekozen werd om die te keer te gaan." Hij deelt verder mede hoe hij eensklaps uit de teregtzitting van Cassatie bij het Directoire ontboden, de vijf Leden van het Bewind, met den Secretaris-generaal LAGARDE en den Minister van Buitenlandsche Zaken TALLEYRAND vergaderd vond en in dezer voege werd aangesproken. „Het Directoire heeft u tot Minister van Frankrijk te 's Hage benoemd. Het oogenblik eischt spoed; nog dezen nacht moet gij vertrekken. De Minister van Buitenlandsche Zaken zal u een schriftelijken

---

1) *Les Souvenirs ou Recueil de faits particuliers et d'anecdotes secrètes, pour servir à l'histoire de la Révolution; par Lombard de Langres, ancien Ambassadeur de la République française en Hollande, Paris* 1819 (Article IX. Instructions secrètes), p. 283 suiv.

last geven. Maar zie hier onze mondelinge Instructiën [1]). Er hebben in Holland onlusten plaats gehad; ten gevolge dier woelingen, zijn de Leden van het Bataafsch Uitvoerend Bewind veranderd, eenige worden geregtelijk vervolgd, en men heeft ons verwittigd, dat een hunner VAN LANGEN, gevaar loopt onthalsd te worden. Die nieuwe Regeringsvorm is in Europa nog zoo versch, en geeft zulken aanstoot en vrees aan de Mogendheden op het Vasteland, dat het voor deze een genoegen en derhalve zeer ontstaatkundig zou zijn, haar het schouwspel van een Lid van het Bewind, die het schavot zou beklimmen, te verschaffen; hij behoort daaraan ontscheurd te worden. Aan uwe bescheidenheid laten wij het over, welke middelen gij daartoe bezigen wilt. Ééne zaak staat vast: VAN LANGEN mag niet ter dood gebragt worden. Ons leger in Holland is toereikend om uwe handelingen te ondersteunen. De Opperbevelhebber en de overige Generaals hebben reeds den last ontvangen u in alles en tot alles te gehoorzamen; beschik over de krijgsmagt, handel en wij zullen u onderschragen." Een schoone, edele taak was dus voor den onervaren maar weldenkenden Diplomaat weggelegd. Een leven te behouden en de weêrwraak der partijen voor bloeddorst te hoeden, voorwaar, van den kant der Fransche koningsmoorders nog zoo fel in het feestelijk vieren van den afschuwelijken 21sten Januarij 1793, een zonderling bevel! Maar op het gerucht dier zending, werd de verbeelding der aanhangers van het op den 12 Junij gevallen Bewind verhit door hooger strevende uitzig-

---

1) De aanklevers van den 22sten Januarij te 's Hage mistrouwden de inzigten van het Directoire dat welligt met de Bataafsche Republiek als met de Italiaansche zonde willen omspringen. Hunne Correspondenten te Parijs antwoordden hierop in dezer voege: »Omtrent de vrees voor het *Cis-Alpineren* kunnen wij niets positief zeggen, dewijl wij de geheime Instructie van L. (LOMBARD) niet magtig hebben kunnen worden, zijnde dezelve nergens geregistreerd." *Memorien van Rechten*, enz. bl. 54.

ten dan die zich tot den persoon van VAN LANGEN bepaalden. Men wist dat het Directoire in denkwijs aangaande de gebeurtenissen van dien dag verdeeld was; men verspreidde althans dat MERLIN *van Douay* het gedrag van DAENDELS, had afgekeurd; — zoowel als het Bataafsche Volk zelf daarover niet eenstemmig dacht. „De een, zeide men, [1]) juichte die gebeurtenissen toe, als zeer heilzaam voor de Republiek; de ander meende daarin een stap tot onderdrukking der Volksvrijheid te vinden.” Er waren er, die beweerden dat LOMBARD zich de snoeverij zou hebben laten ontvallen, dat hij van het Directoire volkomen magt had, „om onze Dwingelanden uiteen te jagen en Patriotten in de plaats te stellen, maar dat hij hun liever voet voor voet wilde betwisten opdat zijn werk naderhand niet *gedecrediteerd* zou worden.” [2]) Wat de argelooze Minister zoo even met ongekunstelde nederigheid beleed, moet de waarheid van dat gerucht doen betwijfelen. Maar het is ontegenzeggelijk, dat LOMBARD onmiddellijk bij zijne komst in Holland door de woordvoerders der misnoegden bestormd werd, die bij hem gelijk te Parijs *bij het Hoofdkantoor*, [3]) de bewerkers van den 12 Junij verdacht zochten te maken. Men hield den Franschen het gevaar voor, van eene Engelsch-gezinde Bataafsche Republiek; [4]) men overhandigde

---

1) *Memorien van Rechten der Burgeren* V. D. HOEVEN en EYKENBROEK, bl. 28; bl. 64. „Que le Directeur MERLIN en parlant de la Révolution du 24 Prairial (12 Juin 1798) avait dit que le General DAENDELS avait poussé les affaires *trop loin*, et qu'on ne lui avait pas donné cet ordre-là, et que lui Directeur en était très-mécontent,” enz.

2) *Memorien van Rechten*, enz. bl. 57.

3) Zoo noemden de misnoegden het Directoire. *Memorien van Rechten*, enz. bl. 21. Ook wel het *Hoofd-Quartier;* bl. 60.

4) „De faire connaître au Gouvernement Français l'esprit de notre République Anglo-Batave, le danger de la République Batave, dominée par les Anglo-Bataves; — à faire connaître les ennemis de la France; l'attachement des Gouvernants au système Anglomane; la destitution des Patriotes, la déser-

hun lijsten van schepen, met Engelsche producten en koopwaren bevracht die met goedkeuring en toelating van het Bewind, vrij en onverlet binnen onze havens waren gekomen; men beschuldigde dat Bewind van trouweloosheid in het nakomen van zijne verpligtingen jegens Frankrijk, met opzigt tot de Emigranten, die hier trots de vertoogen van DE LA CROIX, eene wijk en schuilplaats vonden; men klaagde over verkrachting der Constitutie, ter gunste der Stadhoudersgezinden, waardoor in de Grondvergaderingen onwettige keuzen waren geschied; in 't algemeen, over de verdrukking der aanklevers van de „Volkszaak," die ten behoeve van *Oranje*–lieden van hunne posten waren ontzet, alsmede over de ontwapening der Patriotten, die voor de Volkszaak hadden durven uitkomen, en meer aantijgingen van dien aard.

Inderdaad het ware niet onnatuurlijk geweest, indien de jonge Gezant zich door die partijzuchtige verklikkers had laten verschalken. Reeds daags nadat hij te 's Hage was aangekomen, ontving hij een briefje door vijf heethoofden, welke hij *Jacobijnen* noemt, onderteekend, waarin zij hem verzochten, hen des avonds te elf ure te willen afwachten. Zij weidden over hunne grieven uit en zwaaiden hem lof toe wegens de zuiverheid van zijne vrijheidsmin, maar LOMBARD bleef bij al die holle klanken ijskoud, [1]) en spoedig konden zij zich overtuigen, dat „de Vriend," in wien zij hunne hoop gesteld hadden, „de Man" niet was, van wien zij iets te wachten hadden. [2]) Te bedenkelijker an-

ganisation de la Garde Nationale en différents endroits et à donner la liste des différents navires, qui venaient en droiture de l'Angleterre avec des marchandises prohibées, le nom des Capitaines des bâtimens; de quel endroit d'Angleterre ils venaient et celui où ils devaient décharger, et en général toutes les trames contre la République Française et celle Batave." *Memorien van Rechten* enz. bl. 70 volg.

[1]) „J'étais de marbre," zegt hij zelf. *Les Souvenirs* p. 293.

[2]) *Memorien van Rechten* bl. 60.

ders moest in hunne berekening, een Engelschgezinde Regering in Holland voor de Fransche Republiek zijn op een tijdstip, dat in België de bevolking van het platte land in gewapend verzet tegen het vreemd geweld was gekomen. Nu scheen het een heerlijk verwijt tegen de Bataafsche Bewindslieden en om de oogen te Parijs te openen, daar tot stijving van den opstand in Brabant, [1]) Engelsche wapenen over ons grondgebied, derwaarts waren vervoerd. Een geestverwant der Haagsche misnoegden meldde voorts uit Brussel: [2]) „Het oproer op het platte Land is nog niet gedempt: dagelijks vallen er schermutselingen voor tusschen de militairen en de boeren, [3]) waarin de laatste steeds geklopt worden, hetgeen aanleiding geeft om te hopen, dat de Rebellen spoedig zullen uitscheiden. De postillons worden door gewapende manschappen *geëscorteerd*, ter beveiliging der malen met brieven. Heden nacht zijn hier verscheidene suspecte burgers, waaronder Geestelijken, gearresteerd geworden. Gij ziet dus dat er hier wat meerder activiteit plaats heeft, dan in die ongelukkige Bataafsche Republiek." Doch al die Vertoogen bleven zonder uitwerking. — Wat wel het meest LOMBARD aan het wankelen zou hebben kunnen brengen en hetgeen ten bewijs strekt van die beginselloosheid welke wij in het Fransch Bewind zoo even laakten, was naar luid van het eigen verhaal van dien Minister, een door twee Leden van het Directoire onderteekend geschrift,

---

1) »La dernière révolte de la Belgique (wegens de conscriptie in het Departement der beide *Nèthen*) était si sérieuse, elle éclata si promptement, zegt LOMBARD, *Les Souvenirs* p. 302.

2) 1 November 1798. *Memorien van Rechten* bl. 62 volg.

3) BORGNET, *Hist. des Belges à la fin du* XVIIIe *Siècle* T. II. 364 (2e uitg) »des colonnes mobiles parcourant nos campagnes et traînant à leur suite la ruine et la désolation; des tribunaux militaires faisant fusiller, après un simulacre de procès, les malheureux que leur dénonçaient les commissaires du Directoire — tel est le triste tableau qu'offrit la Belgique pendant les derniers mois de 1798 et au commencement de 1799."

„waarbij ik, zegt LOMBARD, uitgenoodigd werd ten spoedigste eene tegen-omwenteling te bewerken en de Jacobijnen op het kussen te herstellen; [1]) ik dacht dat zij mij dit wilden diets maken. Behoud dit geschrift, hernamen zij daarop: zend een vertrouwd persoon naar Parijs en onderzoek de zaak. Ik wil met dat geschrift, voegde hij hun met vastberadenheid toe, niets te doen hebben; ook zal ik niemand naar Parijs zenden; dit kunt gijl. zelf doen als het u goed dunkt. Het Fransch Directoire bestaat uit vijf Leden; er zijn er dus drie noodig tot de meerderheid: als gijl. mij drie onderteekeningen terugbrengt zal ik zien wat ik met dat Besluit en wel met een geheim Besluit, zal moeten doen; maar tot daartoe zult gijl. wèl doen, weg te blijven." Op dit antwoord wierp mij een hunner, de minst groote die ook de oudste was, gramstorig een dreigenden blik toe: zijne vrienden die het zagen drongen hem naar de deur, zij verwijderden zich en ik zag hen niet weder."

Dit berigt, eenvoudig en onopgesmukt, draagt na al het voorgaande, de onbetwistbare kenmerken van geloofwaardigheid; voor zooveel noodig, wordt het van elders bevestigd. „Daar zijn hier informatiën, had men al den 31 Augustus 1798 aan RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK uit 's Hage naar Frankrijk geschreven, dat de Anarchisten (te weten de Bataafsche) in Parijs sterk woelen, en dat de apathie van de goede partij, groot is. Tracht het ware te ontdekken. De zamenkomsten der kwalijkgezinden alhier zijn menigvuldig, en zij schijnen hoop te voeden." [2]) En

[1]) *Les Souvenirs* p. 293. »Mais ce qui me tira subitement de mon apathie, ce fut un écrit signé de deux membres du Directoire de France, par le quel *j'étais invité de faire au plus tôt la contrepartie de la revolution précédente, et de remettre en place les Jacobins;* je crus qu'ils m'en imposaient. Gardez l'écrit me dirent-ils, depêchez à Paris un homme de confiance et verifiez la chose."

[2]) Verz. CROISET V. TOULON.

nog vroeger hadden de woelingen van den naar Parijs in allerijl teruggekeerden DE LA CROIX dermate de bezorgdheid der Leden van het *Intermediair* Uitvoerend bewind [1]) van 12 Junij gaande gemaakt, dat zij daarover naar *Rastatt* hadden geschreven om met den invloed van TREILHARD [2]) daaraan zoo mogelijk paal en perk te stellen. De toon waarop bij deze gelegenheid, van den nog onlangs zooveel vermogenden Leider der Fransche Diplomatie, voor wiens aanmatiging Lord MALMESBURY had gezwicht, met blijkbare minachting gesproken werd, was een opmerkelijk teeken van de onbestendigheid van het wereldsch aanzien, aan de wisselende magt der personen verbonden en daarmede staande of vallende. Maar toch zoo diep geworteld was bij de komst van LOMBARD hier te lande in het najaar van 1798 de vrees dat deze de voetstappen van zijn voorganger zou drukken, dat ook MARTEN VAN DER GOES, de nieuwe Agent van Buitenlandsche Zaken zijn' argwaan niet ontveinsde, en eerst ten gevolge der rondborstige handelwijze van den Franschen Minister, die vooringenomenheid liet varen. LOMBARD zelf met die edele bescheidenheid welke wij reeds in het licht hebben kunnen stellen, droeg nog op gevorderden leeftijd roem, dat hij zooveel jonger, het vertrouwen en de genegenheid van den ouderen Hollandschen Staatsman had verworven en hij verlustigde zich een geliefd beeld uit de

[1]) Te weten PYMAN, SPOORS, GOGEL, TADAMA en LA PIERRE, de gewezen Agenten van het eerste Uitvoerend Bewind.

[2]) Depêche van BUCH uit Rastatt 6 Julij 1798. „J'ai été voir aujourd'hui le cit. ROSENSTIEL, Secrétaire-général de la Légation française, homme respectable à tout égard et qui a la confiance de TREILHARD, pour lui dire que certaines nouvelles sur les menées sourdes de LA CROIX à Paris pourraient bien donner de l'inquiétude. Il a cherché de me *rassurer sur ces craintes* en me disant, qu'il ne croyait pas que les efforts de cet homme feraient de l'impression sur *la majorité* du Directoire Exécutif. Cependant j'espère que le Gouvernement continuera à déployer tous ses soins et toute son énergie pour mettre la Nation à l'abri de toute secousse," enz (Verz. CROISET V. TOULON).

herinneringen zijner jeugd, in deze trekken terug te geven. „Toen ik, zegt hij, te 's Hage kwam, [1]) was de Heer VAN DER GOES met de portefeuille der Buitenlandsche Zaken belast. Hij zal toen ongeveer 45 jaren oud geweest zijn. Onder de Nederlandsche Staten-Generaal was hij Gezant in Spanje en Denemarken geweest en had hij ook aan andere Hoven van Europa diplomatische zendingen bekleed. Mogt hij vroeger Stadhouders- of Staatsgezind geweest zijn, dit was onverschillig; thans onder de Republiek een ambt aanvaard hebbende was hij met zijne onkreukbare braafheid niet alleen niet in staat haar te verraden, maar achtte hij zich integendeel verpligt haar met zijne geheele inspanning te dienen. Hij was niet lang van gestalte, zijn voorkomen was koel, zijn gezigt bleek, zijn gelaat onbeweeglijk, maar toch wanneer het gesprek en de personen hem behaagden werd dat gelaat bezield en bevallig. Hij sprak langzaam en niet veel maar wèl; zijne houding had niets van de Hollandsche stijfheid: hij had die aan de vreemde Hoven afgelegd van welke hij zich de fijne beschaving geheel eigen had gemaakt. Zijne geleerdheid en kunde waren uitgebreid; hij had de kunsten lief en was in de oude en nieuwe Letterkunde te huis. In de Diplomatie grondig ervaren, droeg hij den ouden BERNSTORFF, met wien hij te Kopenhagen gemeenzaam had omgegaan, eene innige vereering toe. — Eenvoudig van zin en zeden, gunde de Heer VAN DER GOES zich geen andere ontspanning dan die zijn tuin hem aanbood." Het kon niet missen of de regtschapen Man, die ons hier wordt geschilderd, door de openhartige mededeeling van de jongste depêches van LOMBARD aan TALLEYRAND [2]) volkomen overtuigd dat de Gezant ter goeder

---

[1]) *Les Souvenirs*, Article V. M. WANDERGOËS p. 255—265. Verg. nog wegens VAN DER GOES, *de Inleiding tot eene Gesch. der Nederl. Diplomatie*, I. Bijlage I, en II. 1ste Stuk, Bijlage XVI. bl. 49 volg.

[2]) *Les Souvenirs* p. 261. „Nous étions dans mon cabinet de travail: j'ou-

trouw te werk ging en geheel iets anders beoogde dan nieuwe beroerten in den Staat te weeg te brengen, moest zich tot den ongedwongen en heuschen vreemdeling aangetrokken gevoelen. Maar vóór de ondubbelzinnige bewijzen, dat LOMBARD het verfoeide zich in het zoogenaamd belang van Frankrijk, tot slechtheden te laten gebruiken, had VAN DER GOES in den welwillenden Minister bezwaarlijk iets anders kunnen zien dan den zendeling der lieden, die DAENDELS in zijn voornemen hadden gestijfd met het dubbelhartig voorbehoud hem te logenstraffen, zoo hij op den 12 Junij het onderspit gedolven had [1]).

Voorzeker, de Fransche Republiek, die ons eerst met de barschheid van hare Representanten, met den gebiedenden toon van REWBELL en SIEYES zoo onaangenaam verrast en de fierheid van eene vrije Natie beleedigd had, zou van de opregtheid harer bedoelingen geen deugdelijker waarborg hebben kunnen geven dan door het verblijf van LOMBARD te verlengen. Maar neen: het Directoire, bij hetwelk de achtbare en onbevlekte SCHIMMELPENNINCK de Bataafsche belangen behartigde, vond goed de keuze van zulk een' Man met die van een der afschuwelijkste gedrochten van de Fransche Omwenteling, van den bloeddorstigen FOUCHÉ te beantwoorden! Deze begreep tot het voeren van eene stoute, indrukwekkende taal, den tienden jaardag van de bestorming der Bastille te moeten bezigen, en in zijne snorkende Aanspraak tot het Uitvoerend Bewind, dat uit dien mond waarlijk geene lessen behoefde, de Nederlanders tot moedigen strijd tegen de verbonden Engelschen en Rus-

---

vre un carton; j'en tire la minute d'une lettre que j'avais adressée à M. DE TALLEYRAND, il n'y avait pas plus de dix jours; et la présentant à M. WANDERGOËS: Je ne vous attendais pas, lui dis-je; *lisez cela.*"

1) „Faites, mais *si vous succombez*, nous vous *désavouerons.*" Verg. Mr. F. W. PENNEKOL Aanteeken. op de Eerste Voorlezing van Prof. TYDEMAN, *de Democratie*, bl. 66.

sen te vermanen. „Om U door uwe vijanden maar ook door uwe Bondgenooten te doen ontzien, zeide hij, behoort gij sterk te zijn [1])!" Een droevige waarheid, door de mishandelingen gestaafd, welke de Bataafsche Republiek van hare Bevrijders weerloos had te verduren. Hoe zij door deze werd ontzien, bleek het niet zoo helder als de dag uit de benoeming van den booswicht, dien zij naar 's Hage hadden afgevaardigd en die zelf schaamteloos de keuze van zijn persoon ons tot eene *eer* wilde aanrekenen? [2]). Tot die laagte was men gezonken, dat de Bataafsche Regering zulke laatdunkende snoeverij niet alleen moest aanhooren, maar zelfs met den waardigen Minister van het Fransche Bewind, aan den door den Opperbevelhebber BRUNE aangeregten disch feestdronken zal hebben gewisseld!

Daarin ten minste, in de meer betamelijke, minder kwetsende vormen der Diplomatie, kwam eerlang na de verheffing van BONAPARTE tot het Consulaat, eenige verbetering, wat meer besef van hetgeen de Staten elkander in die internationale betrekkingen verschuldigd zijn. Terstond na den 18den Brumaire, verscheen deze veelbelovende en geruststellende Verklaring van hetgeen Europa in dit opzigt te gemoet kon zien. „Men kan zich niet ontveinzen, dus luidde de volmondige bekentenis, dat wij ons zelfs in den besten tijd der Omwenteling, te weinig en niet aanhoudend hebben beijverd, vertrouwen in te boezemen en vrees te verbannen, om de bezwaren weg te nemen en alle voormuren tusschen de Fransche Republiek en hare Bondge-

---

[1]) „*Soyez forts, pour vous faire respecter* de vos Ennemis *et de vos Alliés.*"

[2]) „Citoyens Directeurs, Le Directoire de la République Française, en choisissant pour être près de vous l'organe de sa République celui qui était proscrit pour avoir respecté l'indépendance d'un Peuple, près duquel il était envoyé, *ne pouvait rendre un hommage plus sincère et plus éclatant à votre indépendance.*" Gazette de Leyde (Nouvelles politiques) 19 Juillet 1799, n°. 58, waar ook van het groote gastmaal gewag wordt gemaakt.

nooten omvér te werpen [1]). Zelfs te midden der betuigingen van vriendschap, hebben wij altijd ook buiten de revolutionaire uitersten, waarin wij met onze Alliantie evenzeer als met onzen haat dreigden [2]), de heugenis van onze magt behouden. Thans berekenen alle Vrienden des Vredes en zij die voor Frankrijk alle soorten van roem begeeren, met blijdschap de gelukkige en snelle werking over geheel Europa, van een blijkbaar nieuw stelsel, van een vredelievenden en verzoenenden geest, die de verwaarloosde Verdragen wenscht na te leven; in 't kort, van een' geest die trouw belovende vertrouwen uitlokt en onze Diplomatie naar het doelwit van Eendragt en Bevrediging leidt. Al te zeer weet men hoe vooral in de moeijelijke loopbaan der Diplomatie, de keuze der personen van invloed is op den uitslag der zaken; van hoe groot belang het is de vormen van degenen die uitvoeren in volmaakte overenstemming te brengen met de ontwerpen van hen die beramen; en hoe dikwerf *vredelievende bedoelingen* vruchten van den oorlog hebben voortgebragt." [3]) — Zoo werd verder betoogd, dat de namen der Staatslieden die nu Frankrijk buiten 's lands zouden vertegenwoordigen, tegelijk voor Europa en voor hun eigen Bewind ten waarborg zouden zijn, dat zij met het betamelijke of het nuttige der oude vormen, den eerbied voor de Wet zouden paren, en het ontzag voor de bestaande gebruiken, met de afzondering tot het vervullen van hun ambt. In plaats van een beletsel te meer bij de Negotiatiën te zijn [4]), zooals maar al te vaak de onderhandelaren geweest

---

[1]) Uit den *Rédacteur* van den 12 Frimaire jaar VIII (Gazette de Leyde, 13 Dec. 1799).

[2]) „Nous *menaçions* autant de notre Alliance que de notre haine."

[3]) „Combien souvent des *intentions de paix* ont produit des fruits de guerre."

[4]) „Bien loin que les négociateurs deviennent eux-mêmes des obstacles de plus dans les négociations," enz.

waren, zouden de Negotiatiën nu juist in de personen van die onderhandelaren al den steun van hunne verzoenende vormen en hoedanigheden ondervinden." Voortaan derhalve niet meer die toon van uitdaging, van verachting en beleediging jegens andere Volken; voortaan niet meer die verwatenheid in uitdrukkingen [1]) en bejegening, welligt in den *Popilius* der Oudheid en dit nog zonder reden bewonderd, maar in onzen tijd onlijdelijk en met het Regt der Volken in strijd.

Zoo kon het Vasteland zich eene wijl in den dageraad van het Consulaat des Vredes, bij zeer oppervlakkige beschouwing, verheugen; hoe kortstondig was die blijdschap, hoe spoedig, na bij de grootere Magten eenig vertrouwen te hebben verkregen, werd jegens de kleinere Staten, als waren zij cijnsbare Volken, alle ontzag van het beginsel van gelijkheid, van regten van onafhankelijkheid, waardigheid, grondgebied en eigendom afgeschud! Hoe ras stond de verschrikkelijke Veroveraar met al de norschheid des Dwingelands, voor het oog der Duitschers en Zwitsers, der Italianen en wel het eerst, der bedrogen Nederlanders! Zij die in zes maanden tijds van het jaar 1798, in de Bataafsche Republiek door het geweld van soldaten in het Bestuur waren gesteld en daaruit verjaagd, hadden ruime stof over het gevaar van *Coups d'État* na te denken. „Ik voorzag, schrijft een hunner, dat men dus voortgaande, met haast zoude kunnen naderen de laatste tijden van het Romeinsche Gemeenebest, die het éénhoofdig Bewind even voorgingen, wanneer de krijgsknecht het werktuig werd der overheersching, wanneer zij van de wenken van eenen enkelen CAESAR vlogen [2])!"—Welnu: had niet reeds vóór

---

[1]) „Un langage de *matamore* et des procédés tranchans, que le préjugé peut admirer dans les *Popilius* de l'Antiquité."

[2]) *Verantwoording* van PIETER VREEDE bl. 35.

het einde van het volgend jaar, de nieuwe Geschiedenis dien CAESAR gevonden, die Frankrijk „als een dreigend militair kamp en de geallieerde Republieken als *voorposten* beschouwde en wilde houden?" [1]) De Staatsman, die zich aldus uitdrukte en te Parijs den 18 Brumaire had bijgewoond, had dus met zoovelen te vergeefs gehoopt, dat die groote gebeurtenis „eens eindelijk in het Fransch Gouvernement een geest van *respect* en *goedwilligheid* jegens andere Natiën zou brengen" [2]). IJdele verwachting! Het was reeds veel wanneer het donker tafereel van den toestand van ons vernederd Vaderland, door den Minister LOMBARD geschetst, uit nieuwe ongeregtigheden en mishandelingen niet nog zwarter tinten ontving.

„Vruchteloos — zoo luidt het verhaal [3]) — hadden de Hollanders den voorspoed der wapenen van PICHEGRU begunstigende, zelf de verovering van hun Land gemakkelijk gemaakt. Vruchteloos had men hun de schoonste beloften gedaan voor het geval dat zij geen tegenstand boden en hun grondgebied door ons Leger lieten bezetten. Naauwelijks had die bezetting plaats gevonden, of wij bejegenden hen op den voet van veroveraars, en voerden onze eischen op naar evenredigheid van hunnen vermoedelijken rijkdom. Zij zouden er bij gewonnen hebben zoo zij in de magt der Engelschen gevallen waren. Na hun onmiddellijk veel geld te hebben afgeperst en hun jaarlijksche schattingen opgelegd

---

[1]) R. J. SCHIMMELPENNINCK *en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd*, I, 241 (Depêche van 7 Junij 1801); II. 33 (4 April 1804).

[2]) Depêche van SCHIMMELPENNINCK, 9 November 1799; t. a. p. I. 201.

[3]) *Les Souvenirs* p. 258—260. Verg. mede die plaats en andere nagenoeg gelijkluidende uit de Gedenkschriften van den Generaal LAFAYETTE, bij Prof. TYDEMAN *Ophelderingen en Bijvoegselen op de Gesch. des Vaderlands* van BILDERDIJK, XII. 326—329. Z. voorts de geheime Conventie van 27 Julij 1795, nevens het daarbij behoorend Reglement, over het onderhoud der 25000 Franschen, gesloten tusschen RICHARD, LONCQ en HELDEWIER, bij DE GARDEN, *Hist. gen. des Traités* V. 256—280.

te hebben, knevelde men hun onder duizend verschillende voorwendselen, gelijk de Turksche Pacha in zijne Landvoogdij, allerlei giften en geschenken af. — Was bij een Artikel van het Tractaat bepaald dat hun voornaamste zeehaven gezamentlijk en door een gelijk getal Fransche en Hollandsche troepen tot den Vrede op het Vasteland zou bewaard worden, men leidde er uit af, dat de helft dier stad in vollen eigendom aan Frankrijk toekwam; en telkens wanneer men nieuwe sommen wenschte af te persen, deed men die aanspraak zoo schaamteloos gelden, dat de arme Hollanders in hunne begeerte die haven te behouden, met de meeste gedweeheid betaalden. Waren er in onze Legers eenige bataillons uiterst slecht gekleed en uitgemergeld, de zoodanige zond men bij voorkeur naar Holland [1]), en als deze er dan schoon en helder uitzagen, moesten zij voor anderen in even armzaligen toestand plaats maken, die even als hunne voorgangers door onze goede vrienden weder heerlijk werden uitgedost. Er was meer. Had men de uitrusting onzer krijgslieden nog maar aan het Bataafsch Gouvernement overgelaten, het zou zich daarvan met zuinigheid en toch zeer wèl hebben gekweten; maar neen, wij bragten een heir werkvolk met lange scharen mede, die door anderen gerugsteund, zelf grof en met volle ruimte het laken afsneden, met dit gevolg dat de manschappen minder goed gekleed waren en dit toch Holland het dubbele geld kostte. Voorts, onder voorwendsel van den handel met Engeland

[1]) De Agent VAN DER GOES meldde aan SCHIMMELPENNINCK, den 8 Nov. 1799 (drie dagen vóór den 18 Brumaire): „Zie hier een staaltje van Broederschap. De Oorlogs-Minister (te Parijs) heeft een' brief aan BRUNE geschreven, waarvan de hoofdzakelijke inhoud is, dat hij BRUNE van de tegenwoordige omstandigheden *trekken en plukken moet al wat hij maar kan*, zonder zich te storen aan de *reclamatiën* die SCHIMMELPENNINCK daartegen zoude kunnen doen! Ik hoop in staat te zijn u de eigen woorden van den Oorlogs-Minister te kunnen mededeelen." (Verg. CROISET V. TOULON).

te beletten, hield een hoop zeeschuimers, die zich kapers noemden alle havens ingesloten, [1]) zoodat wanneer een Hollandsch koopvaardijschip na duizende zeegevaren en met koloniale voortbrengselen beladen, zich verblijdde de haven binnen te stevenen, die roovers zich daarvan meester maakten; zonder zich aan de regten der eigenaren, aan den rouw van *Amsterdam* en de gegronde tegenspraak der Overheid te kreunen, werd de lading dan die bloedzuigers ten buit.

Eindelijk boven en behalve het aanzienlijk tractement dat den Opperbevelhebber was verzekerd, trok deze nog zooveel voor *tafelgeld*, zooveel voor geheime politie, en voor zijne huisvesting; wijders trokken de Hoofd-Inspecteur, de onder-Inspecteurs en Commissarissen van alle kleur, ieder in 't bijzonder zooveel als onverzadelijke honden van alle gedaante en gestalte. Men zou gemeend hebben dat het in Holland *dukaten* regende."

Hoe bedroevend en door onwraakbare bescheiden gestaafd die toestand ware, welke verademing had men te hopen onder den druk van een Wereldbedwinger, wien Europa, na den glorierijken veldtogt in Italië reeds te klein en eng was geweest [2])? die al ten tijde van het Congres van *Rastatt*, zwanger ging van reusachtige ontwerpen, en voor wien na den terugkeer uit Egypte, alles bukte en boog? Wie kon met zoo wijdstrekkende inzigten, niet vreezen dat aan

---

[1]) Verg. in de *Souvenirs* van den Advocaat BERRYER, de verontwaardiging van den Admiraal DE WINTER, en de Publicatiën van 12 Augustus 1798, 7 September 1801 bij VAN DE POLL, *Verzamel.* 96 volg. 204.

[2]) „Je persiste plus que jamais à croire, zoo schreef VALCKENAER aan LOBÉ uit Aranjuez den 15 Junij 1798, que BONAPARTE va à Constantinople. Qu'en pensez-vous?" En VAN GRASVELD meldde iets later uit Rastatt (Verz. CROISET V. TOULON): „Des lettres arrivées de l'Italie disent, que BONAPARTE doit avoir passé les Dardanelles pour se rendre *dans la Crimée*. JEAN DE BRY me dit aujourd'hui, que cet illustre guerrier avait déja conçu cette idée l'an 3 de la Republique quand il n'était que chef de brigade."

Holland andermaal onder den vorm van *leening* of anderen loozen vond, honderd en meer millioenen zouden ontperst worden [1]? Zonderlinge tegenstrijdigheid! Terwijl de Bataafsche Republiek de schatten door een fier en edel voorgeslacht vergaard aan den overmoed van haren trouweloozen Bondgenoot ten beste gaf en hem zelfs nog met haar erfelijk diplomatisch aanzien te *Konstantinopel* beschermde [2]; terwijl de begaafde Minister, wiens zeldzame talenten wij getracht hebben eenigermate te doen schitteren, het Hof van Spanje met raad en daad in het aankweeken der betrekkingen van dat Rijk met den Sultan bijstond [3], werden onze Gezanten nergens met minder wellevendheid behandeld dan dáár waar men *regt* had op eene gulle, broederlijke ontvangst en waar men het zoo uitnemend verstaat fijnbeschaafd, voorkomend en innemend te zijn — als *de wil* goed is. Alleen te *Parijs*, nergens anders, zag de Republiek zich even grof als ondankbaar miskend, en hare Vertegenwoordigers ook door ondergeschikten, niet zelden met alle gebrek aan welvoegelijkheid verwaarloosd. Een staaltje uit meerdere, van hetgeen nog vóór het Keizerrijk, den Bataafschen Ambassadeur CAREL DE VOS VAN STEENWIJK, bij een gewigtige gelegenheid, van den kant van TALLEYRAND wedervoer; van den in diplomatische vormen en gebruiken volleerden Minister. Eene Nota die in het hagchelijk oogenblik van de aanstaande vredebreuk met Engeland, niet minder dan eene kennisgeving behelsde van den last door den Eersten

---

1) Verg. de Gazette de Leyde 31 December 1802. (Supplément).

2) Gazette de Leyde 2 October 1798.

3) *Instruction particulière pour le Ministre de* S. M. C. *désigné pour Constantinople* (9 Maart 1800; in cijfer gebragt en gezonden aan den Ambassadeur VAN DEDEM, destijds te Bucharest). VALCKENAER aan SCHIMMELPENNINCK (Aranjuez 15 Maart 1800). „De Instructie voor den Spaanschen Gezant naar Constantinopolen gedestineerd, is door mij gesteld, en zal hoop ik, uwe approbatie wegdragen.”

Consul gegeven tot het zenden van eene versche Fransche krijgsmagt herwaarts, werd niet zooals de betamelijkheid vorderde, met eenige ophelderingen bij monde ter vergoelijking van een zoo verrassenden maatregel, aan den Gezant *overhandigd*, maar eenvoudig zonder eenigen eerbied voor zijne waardigheid, „voor het karakter van het Bataafsch Gouvernement," daags na de onderteekening *par la petite poste* bezorgd [1])! En wat de *zaken* betreft, al te schreeuwende en talrijke feiten zullen ons in den verderen loop van dit onderzoek te melden staan, waaruit het bepaald en halsstarrig voornemen van het Fransch Bewind overtuigend zal kunnen blijken om trots de fraaist gestelde en meest klemmende Nota's, de met „zooveel regt gereclameerde Conventiën niet gestand te willen doen" [2]); hoe men het te Parijs voor een stelregel scheen te houden, dat bedingen en verbindtenissen voor *kleinere* Mogendheden niet dezelfde uitwerking hebben als voor de grootere, omdat zij de physieke kracht missen, die „met geweld van wapenen" ten uitvoer te doen leggen [3]). Zoo moest dan ten laatste wel alle verdere begoocheling verdwijnen bij het aanschouwen van dit ergerlijk misbruik van magt, tot het regt van den sterkere verheven; en zij die naauwelijks vijf jaren geleden, voor PICHEGRU den weg naar Holland hadden gebaand, kwamen nu na de bitterste teleurstelling, met diep berouw over hunne ligtgeloovigheid, zoo zwartgallig als zij destijds vermetel waren, tot het ontmoedigend besluit: „dat de Fransche Revolutie eene zee van rampen over Europa heeft gebragt, en thans tot een *problema* heeft gesteld: of de Fransche Natie, ja of eenige groote Natie wel vatbaar is om onder

---

1) Depêche van den Ambassadeur, SCHIMMELPENNINCK's opvolger, uit Parijs 28 Maart 1803.

2) Depêche van den Ambassadeur C. DE VOS V. STEENWIJK, 10 Dec. 1802.

3) Depêche van 17 December 1802.

eene Republikeinsche Regering te leven; dat zij de voortplanting der ware principes meer dan eene eeuw in Europa heeft doen teruggaan; dat zij in alle Landen de philanthropisten heeft bedroefd, en dat er thans geen andere horoskoop over hun Land kan getrokken worden, dan die van een zware ijzeren tuchtroede die over hen wenkt; hetzij dat de oude Dynastie herleve, hetzij dat het Jacobinismus zegeprale; maar dat zij tot ware vrijheid niet eerder dan door stroomen bloeds kunnen terugkeeren [1]."

[1]) VALCKENAER aan SCHIMMELPENNINCK (Aranjuez 15 Maart 1800) te verg. met G. Graaf SCHIMMELPENNINCK, R. J. SCHIMMELPENNINCK *en eenige gebeurtenissen*, enz. I. 50—62; waar de brief van VALCKENAER niet *geheel* is afgedrukt.

BIJLAGEN.

I.

VAN DE SPIEGEL, *afkeerig van den Coalitie-Oorlog tegen Frankrijk.*

Algemeene Reflexiën op het Ontwerp om eene Contra-Revolutie in Frankrijk uit te werken, door de vereenigde wapenen van eenige Mogendheden van Europa.

Om een ontwerp van welken aard het zij, te beoordeelen, moet men, na zich eerst en vooral geconvinceerd te hebben van de Rechtvaardigheid, verder examineren drie voorname poincten.

I. De waarschijnlijkheid van de réussite der onderneming;

II. de waarschijnlijke gevolgen van de onderneming, ingeval ze komt te reusseren;

III. dezelve gevolgen, ingeval de onderneming *niet* reusseert.

Belangende het eerste poinct, komen natuurlijke wijze, aanstonds in aanmerking:

a. de groote massa van macht, welke de Vereenigde Monarchen bijéén zouden kunnen brengen.

b. de adsistentie die zij van binnen te wachten hebben, van allen die tegen de Revolutie zijn, of door dezelve geleden hebben.

c. de staat van verwarring en regeringloosheid, waarin Frankrijk zich tegenwoordig bevindt.

d. de slechte staat der Finantien van dat Rijk.

Deze zijn zekerlijk omstandigheden, welke een groot avantage aan de Vereenigde Souvereinen beloven, en derhalve dezelve wel zouden kunnen anime-

ren, zoodanig een onderneming te beginnen; maar laten wij de mogelijkheid ook eens van een anderen kant beschouwen.

Wie is zulk een vreemdeling in de Historie, die niet weet, dat de offensive Ligues der magtigste Mogendheden zelden van de beöogde uitwerking geweest zijn.

Om niet van de Croisades te spreken, laat men slechts tot een exempel nemen de Ligue van *Cambray*, in 't begin der 16e eeuw, daar genoegzaam geheel Europa met den Paus aan 't hoofd, zich verbonden had tegen den kleinen Staat van Venetië, en niets noemenswaardig, uitvoerde.

De oorzaken, waarom zulke ondernemingen zelden gelukken, zijn te zeer palpabel, dan dat het noodig zij, dezelve hier uit te breiden. Het is de verschillendheid van interessen; het gebrek aan de noodige contingenten van troupes of furnissementen van geld; de jalousie van 't Opperbevel; de nationale naijver, en menigte andere welke de ondervinding geleerd heeft, en van welke onze tijd (daar *de eigenwilligheid* oneindig sterker is dan in vorigen tijd) zekerlijk niet vrij zal zijn.

Wat aangaat de binnenlandsche adsistentie dergenen die naar een Contra-Revolutie wenschen, derzelver getal is zekerlijk vrij groot, maar het is niets in vergelijking der menigte die anders denkt; en of de minderheid het hoofd zal kunnen of durven opsteken, moet afhangen van het succes der vereenigde wapenen. Want zoolang de menigte meester blijft, kan de andere partij zich niet roeren. Het was geheel anders in de Contra-Revolutie, die wij *hier* gezien hebben 1), want bij ons was de menigte in een zeer groote meerderheid, gedecideerd *tegen* de novateurs, en deze menigte werd alleen teruggehouden omdat zij ongewapend, en haar tegenpartij gewapend was; maar in Frankrijk is de meerderheid zelf gewapend, niet alleen met militair wapentuig, maar met al de woede van een bandeloos gemeen. Ziet daar dan de moeijelijkheid, waarom de bijval van de onderliggende partij niet zoo spoedig en niet zoo algemeen zal zijn, als men misschien verwacht.

Wijders, dat er een groote verwarring en anarchie in Frankrijk plaats heeft, is buiten twijfel; maar wie zou durven verzekeren, dat een gemeen gevaar van een buitenlandschen aanval, deze verdeelde hoofden niet zal vereenigen? Immers heeft men dit reeds eenigzins gezien ten tijde van de *retraite* der Koninglijke Famille 2), en is het niet wederom een les die de ondervinding ons geeft, dat een Natie, een secte, of wat het zij, die door een zeker enthousiasme van vrijheid, van godsdienst, of dergelijke geanimeerd wordt, niet gemakkelijk is te onder te brengen?

Het is niet mogelijk, dat dit succes bereikt zal worden zonder verlies van menschen en geld: wie zal dit vergoeden? of zou de intentie zijn, om Frankrijk eenige stukken af te knijpen? Dan is dit het signaal van een alge-

---

1) In 1787.

2) VAN DE SPIEGEL bedoelt de vlugt en aanhouding te Varennes, in 1791.

meenen oorlog, dewijl men genoegzaam als zeker onderstellen mag, dat de Vereenigde Magten zich over die depouilles niet zullen verstaan. Ten andere, kan iemand zich verbeelden, dat na het opereren van een Omwenteling, Frankrijk aanstonds in diepe rust en orde zal zijn? en zoo de Troubles eens mogten continueren, zullen dan de Vereenigde Mogendheden altoos gereed en in staat zijn, om de hand aan haar werk te houden? Ten derde, wat zoude er worden van de menigte der *revolutionaires* in Frankrijk, die na een omwenteling, niet langer in hun Land zullen kunnen blijven? Het zou de doos van *Pandora* worden, en zij zouden, met hunne verderfelijke maximes tegen Godsdienst en Regering, zich door alle Landen verspreiden.

Maar stellen wij eindelijk ook als mogelijk, dat het plan van Contra-Revolutie niet reusseert, — dan is er boven het verlies van menschen en geld, nog de schande van een vergeefsche onderneming te wachten. Maar dit zou nog het minste zijn, en een grooter kwaad, dat er onmiddelijk uit volgen zoude, is, dat de Fransche grondbeginselen van dat Rijk triumpherende tegen de vereenigde magt van 't grootste deel van Europa, noodwendig overal zullen doorbreken, en dat er geen *barrière* meer zijn zal om dezelve ergens te stuiten.

Wat zou dan de voorzigtigheid in dezen aanraden? Naar mijn begrip is het antwoord gereed, namelijk, dat geen vreemde Mogendheid zich door force, met de Fransche zaken behoort te bemoeijen. Het is toch meer dan waarschijnlijk, dat als men de geaardheid van de Natie, en menigvuldige andere omstandigheden combineert, deze Revolutie in Frankrijk geen stand kan houden: zij zal eindigen in totale verwarring, burgeroorlog en ten laatste in een *demembrement* van de gansche Monarchie, welke zich afscheiden zal in kleine onafhankelijke Staten, om op haar beurt weder door een absolute Monarchie verslonden te worden. Dit zal zeer waarschijnlijk gebeuren, en wanneer het dan gebeurt, zal het een *terrible* les zijn voor alle Natiën, omdat de ondervinding haar zal moeten overtuigen, dat de nieuwe wijsgeerige Regeringsvormen schepsels zijn van de inbeelding, herseuschimmen, die nooit tot bestaanlijkheid kunnen gebragt worden; maar die les zullen de Natiën niet hebben, wanneer de Fransche Revolutie door geweld van buiten wordt omgekeerd; want dit is reeds gebeurd in deze Republiek, in de Oostenrijksche Nederlanden, in *Luik*, en men ziet echter niet, dat andere Natiën daardoor afgeschrikt zijn, om een beter geluk te beproeven.

Maar stellen wij wederom aan de andere zijde, dat de Revolutie zich eenige jaren weet te maintineren, dan moet men het ook voor zeker houden, dat zij zich zal zoeken uit te breiden, en dat de Mogendheden genoeg in den hare te doen zullen vinden, om de rust en de wettige auctoriteit te bewaren, en dat dit niet beter geschieden kan, dan wanneer men de troupes in een goede dispositie bij huis houdt, en aan de ingezetenen geen reden van klagten geeft, gelijk zij zeker hebben zouden, indien men hen bezwaarde met lasten voor den Franschen oorlog, die hen niet raakt.

Men behoorde derhalve, naar mijn inzien, Frankrijk aan haar zelve over te laten; maar zoo er iets te doen is door een Ligue of Alliantie tusschen Mogendheden, wier strijdige belangen anderzins niet zeer tot Alliantiën geschikt zijn, zou het mogelijk hierin kunneu bestaan: dat dezelve zich onderling verbonden, malkander krachtdadig bij te staan tegen desordres en oproerige bewegingen, die in 't vervolg in de respective Staten mogten ondernomen worden, ten einde dezelve dadelijk in den beginne te stuiten, en alzoo de wettige auctoriteit te maintineren. Zoodat deze Ligue, wel verre van *offensief* te zijn, alleen zoude strekken tot verzekering van de rust van Europa, en bescherming van ieders Rechten en bezittingen; — een denkbeeld 't welk men, indieu 't noodig ware, verder zou kunnen uitbreiden.

NB. Deze *Algemeene Reflexiën* zijn door den Raadpensionaris opgesteld geworden in de maand Julij van het jaar 1791 [1]). (Medegedeeld door Prof. TYDEMAN).

---

1) Hiermede te vergelijken SÉGUR, *Décade historique ou Tableau politique de l'Europe, depuis* 1786 *jusqu'en* 1796, en aldaar T. II, 366 suiv. PITT's Rede in het Huis der Gemeenten, 9 Februárij 1790, vredelievend, ja welwillend jegens de in Frankrijk opkomende vrijheid.

BIJLAGE II.

Missive van den Extra-ordinaris Envoyé in Rusland, HOGGUER 1).

Hoog Mogende Heeren,

Nadat ik sedert de inrukking van de Fransche troupes op het territoir van de Republiek, hoegenaamd geen berigten uit de Republiek ontvangen had, en dat volgens alle de tijdingen die uit Duitschland gekomen waren, de brieven niet doorgelaten werden; dat ik verder onbewust was, of de Franschen goedgevonden hadden, om U Ho. Mo. Vergadering te vernietigen, heb ik gemeend geen rapporten te moeten opstellen, in de onzekerheid in wiens handen dezelve vallen zouden.

Eindelijk heb ik eergisteren twee pakketten uit de Griffie ontvangen, inhoudende: eerstelijk twee Missiven en Resolutien van den 3 en 24 Februarij aan mij geadresseerd; de eene betrekking hebbende tot de Nederlandsche schippers, dewelke ik aan den Consul BAGGE gecommuniceerd, zooals ik hem ook de twee voor hem ingeslotene Missives van U Ho. Mo. overhandigd heb; de zes voor de Consuls van den Staat te *Archangel*, *Riga* enz. worden heden geexpedieerd.

Volgens den inhoud van Uw Ho. Mo. Resolutie van den 24 Februarij, heb ik de nevensgaande Nota aan het Russisch Ministerie overgegeven, sub n°. 1. Waarop wel geen antwoord te verwachten is; zullende de vriendschap van Rusland voor de Republiek veel afhangen van de verbindtenissen die U Ho. Mo. met Frankrijk nemen zullen.

Door eenige stukken in het pakket, uit de Griffie ontvangen, gezien hebbende, dat Uwe Ho. Mo. van hunne posten demitteerden alle degenen die volgens eed en plicht aan de Constitutie van 1748, 1766 en 1787 met een Stadhouderlijke Regering aanklevig waren, heb ik met leedwezen bemerkt daaronder niet begrepen te zijn; doch uit het bovenstaande de intentie begrijpende, meen ik de eer te moeten hebben, U Ho. Mo. kennis te geven,

---

1) *Decreten van Holland*, 15 Mei 1795 (IIIe Deel, 1ste St. fol. 334 volg.).

dat ik mij van heden af beschouw als ontslagen van de dienst van den Staat, hetgeen ik niet twijfel dat Uw Ho. Mo. hooge appreciatie zal wegdragen; te meer, dat ik door dezen stap meen te vermijden eenige aanstootelijke demarches van wege dit Hof tegen het caracter van U Ho. Mo. hetwelk ik een reeks van jaren bekleed, en altoos, met digniteit heb zoeken waar te nemen.

Ik heb den gewezen Resident DE SWART aangeboden, om de correspondentie en de papieren van de Cancelarije over te nemen, zooals U Ho. Mo. door de nevensgaande copie sub n°. 2 zullen zien; doch zijn antwoord sub n°. 3 declinatoir zijnde, en de Heer HUYGENS BANGEMAN van mij reeds zijn demissie als Secretaris verlangd hebbende, en den Consul daarmede niet hebbende willen belasten, uit oorzake van zijne commerciele connexiën, heb ik den nevensgaanden copie-brief sub n°. 4 aan den Heer FURSMAN, Chargé d'affaires van het Deensche Hof, geschreven (als omtrent de eenigste *neutrale* Mogendheid thans zijnde) met verzoek van de drie kisten papieren verzegeld in deposito aan te nemen, tot tijd dat U Ho. Mo. daarvan zouden disponeren. Ingevolge het antwoord van dien Heer sub n°. 5, zal ik op den bestemden dag, bewuste kisten tegen quitantie overleveren, en dit schijn, nevens de sleutels, insgelijks verzegeld, aan den Consul van U H. Mo. den Heer BAGGE, overgeven; met last om de pakketten die aan mij nog uit de Griffie toegezonden zouden kunnen worden, te ontvangen en de briefporten te voldoen.

Mijne schulden en particuliere omstandigheden mij niet toelatende, om voor het eerst Rusland te verlaten, blijft mij alleen over, om voor mijn dierbaar Vaderland alle zegen van den Allerhoogste af te smeeken tot deszelfs behoud en bloei; hebbende ik verder de eer met den diepsten eerbied te verblijven,

Hoog Mogende Heeren,

(onderstond)

Uw Ho. Mo. zeer gehoorzame en allergonderdanigste Dienaar,

J. W. HOGGUER.

St. Petersburg
den 14 April 1795.

Le soussigné Envoyé-extraordinaire de la République des Provinces-Unies, ayant reçu des ordres de Leurs Hautes Puissances, de faire une communication ministérielle au Haut Ministère de Sa Majesté Impériale, a l'honneur de s'en acquitter par cette Note, et de lui faire part, que Leurs Hautes Puissances ont jugé à propos d'annuller les postes de Stadhouder, Capitaine et Amiral-Général, et toutes les fonctions qui y ont rapport; en même temps le soussigné a reçu ordre, de témoigner de la part de la République son désir de vivre en paix et amitié avec toutes les Puissances de l'Europe.

Cette démarche faite du soussigné, il a l'honneur de faire part au Haut

Ministère Impérial, que par sa dépêche d'aujourd'hui à L. H. P., il se démet de la place d'Envoyé extraordinaire de la République à cette Cour, en priant le Haut Ministère Impérial de ne plus le regarder en cette qualité, mais de vouloir bien mettre sous les yeux de Sa Majesté Impériale sa très-humble prière de rester dans ses Etats et de jouir de Sa Haute protection, jusqu'au moment que ses affaires particulières le requerront.

St. Pétersbourg ce 14 Avril 1795.

BIJLAGE III.

Plan van eene vereeniging der Belgische Gewesten met Noord-Nederland.

Projet.

Eigenhandig ontwerp van J. VALCKENAER, uit het voorjaar van 1795. — (Verg. AD. BORGNET, *Hist des Belges à la fin du XVIIIe Siècle*, 2e édit. T. II. (Brux. Paris 1861), p. 118, wegens het plan van DUMOURIEZ).

»Dans l'hypothèse d'une réunion des Belges avec les Bataves, les cincq points suivans doivent fixer l'attention:

1°. L'intérêt de la France.

2°. L'intérêt des Belges.

3°. L'intérêt des Bataves.

4°. Les limites éventuelles entre ces deux peuples réunis d'une part, et la République Française de l'autre.

5°. Les moyens, ou le mode de réunion.

Premier point. Cette réunion avanceroit les vrais intérêts de la France [1]):

1°. Ses ennemis naturels seroient éloignés de ses frontières, et des amis sincères les remplaceroient.

Par cette réunion tout espoir seroit ôté à la Maison d'Autriche, l'ennemie naturelle et inveterée de la France, de rentrer en possession de la Belgique, soit à titre de conquête, soit à l'aide d'une contre-revolution dans ce dernier pays. -- Ainsi cet ennemi se trouvera éloigné de la frontière du Nord.

Les amis naturels de la France, les Belges et Bataves réunis, remplaceront la domination Autrichienne.

2°. L'intérêt de la France exige, qu'elle soit environnée de peuples libres. Par là une contre-revolution dans la France même devient de plus en plus impossible.

---

1) Verg. hierbij BORGNET, T. II. 357.

La réunion des Belges avec les Bataves assure leur liberté mutuelle; et cette liberté, qui aime et qui, au besoin, pourroit concourir à la défense de la Constitution republicaine de la France, doit necessairement devenir un obstacle insurmontable pour tous ceux qui voudroient tenter une contre-revolution en France.

3°. L'intérêt de la France demande que ses amis ne soient pas foibles, mais qu'ils puissent, au besoin, contribuer efficacement à resister à l'ennemi commun.

Par cette réunion, les forces des Belges et des Bataves auroient un grand accroissement: ils deviendroient, au lieu d'être des voisins onereux, des amis essentiels et utiles à la France.

4°. L'intérêt de la France exige, qu'elle augmente la puissance de ses veritables amis et d'aucuns autres.

Les Belges et les Bataves, ainsi réunis, n'ont pas d'amis plus essentiels que les Français. Le voisinage, les localités, les intérêts commerciaux, les intérêts contraires du commerce des Anglais, la juste apprehension des Belges contre les Allemands, celle des Bataves contre la Maison Stadhouderienne, constamment soutenue et favorisée par les menées Anglaises et Prussiennes; la reconnaissance que doivent les Belges et les Bataves à la fois à la France pour leur liberté conquise, tels sont les motifs raisonnables de l'amitié des Belges et des Bataves pour les Français.

5°. L'intérêt de la France exige que la puissance maritime des Anglais soit contrebalancée dans la mer du Nord.

Par la réunion des Belges avec les Bataves leur puissance se trouve respectivement augmentée; leur commerce aura des accroissemens sensibles; ainsi il y aura beaucoup plus de moyens de pourvoir à tout ce qui est nécessaire pour l'équipement d'une flotte redoutable. On pourroit donc espérer, qu'en ajoutant aux forces navales du Peuple réuni des Pays-Bas, une petite portion des forces navales de la France, on pourroit opérer une diversion très-efficace contre les Anglais dans la mer du Nord; tandis que tout le Continent depuis l'*Embs* jusqu'à l'extremité de la Belgique, seroit inaccessible aux Anglais en tems de guerre.

Les avantages qui doivent en resulter pour les Français, sont incalculables.

6°. L'intérêt de la France veut qu'on fasse du bien à ses amis, sans toutesfois les rendre tellement puissants, qu'ils pourroient devenir un jour redoutables à elle-même.

Mais les Pays-Bas seront toujours en comparaison de la France d'une importance infiniment au dessous de toute idée d'apprehension ou de défiance, d'autant plus, puisque la France elle-meme parviendra à la Paix à un degré de puissance et de prosperité, auquel aucun Peuple de la terre pourra atteindre.

Deuxième point. L'intérêt des Belges se trouveroit très-menagé dans la réunion proposée.

1°. L'intérêt des Belges exige, qu'aucune contre-revolution de l'*intérêt* [1]), ni aucune force étrangère du dehors puisse les ramener sous le despotisme Autrichien.

La réunion des Belges avec les Bataves opposera un obstacle invincible aux intrigues Royalistes dans la Belgique, ainsi qu'à toute tentative de la part des Autrichiens pour rentrer à force armée.

Aucun Hollandais, pas même ceux du parti Stadhouderien, voudroit contribuer à river des fers pour les Belges en faveur de l'Autriche.

Les Belges, soutenus par la totalité de la Nation Batave, n'ont aucun mouvement à craindre.

La puissance Autrichienne, trop éloignée des bords de la Belgique, ne pourra jamais se soutenir dans ce pays, en supposant même le consentement du Roi de Prusse, au cas que les Bataves seroient dans la position de considérer et d'appuyer les Belges comme leurs compatriotes; surtout si ces deux nations ainsi réunies eussent une alliance étroite avec la République Française.

2°. Les Belges ne seroient plus doresnavant exposés aux défenses arbitraires." (Het overige ontbreekt.)

Schets van J. VALCKENAER.

In het vereenigen van de Belgen met de Bataven komen deze vijf hoofdpoincten in aanmerking:

1°. Het belang van Frankrijk.

2°. Het belang der Belgen.

3°. Het belang der Bataven.

4°. De limiten tusschen die Vereenigde Volkeren en de Franschen.

5°. De wijs van Vereeniging.

(*a.*) Het belang van Frankrijk vordert, deszelfs natuurlijke vijanden van de grenzen te verwijderen, en (dat) vrienden hunne plaats vervangen.

Door deze vereeniging wordt aan het Huis van Oostenrijk, de natuurlijke oude vijand van Frankrijk, alle hoop op de Belgische Gewesten, hetzij door conquest, hetzij door revolutie benomen, en aldus deze vijand van de Noordelijke Fransche grenzen verwijderd.

De vereenigde Belgen en Bataven, Frankrijks natuurlijke vrienden, vervangen het Oostenrijksch Bewind.

(*b.*) Het belang van Frankrijk vordert, dat vrije Volkeren hen omringen, want hierdoor wordt eene contra-revolutie in Frankrijk meer en meer onmogelijk.

De vereeniging van de Belgen met de Bataven verzekert derzelver onder-

---

1) Intérieur.

linge vrijheid, en deze de natuurlijke vriendin, en des noods verdedigster van de fransche vrije Constitutie, moet noodzakelijk eene contra-revolutie tegenwerken.

(*c.*) Het belang van Frankrijk vordert, dat zijne vrienden niet magteloos zijn, maar des noods met kracht de algemeene vijanden kunnen helpen afweren.

Door deze vereeniging wordt der Bataven en der Belgen magt vergroot, en zij in plaats van nuttelooze buren, voordeelige vrienden van Frankrijk.

(*d.*) Het belang van Frankrijk vordert, dat zij het vermogen vermeerdere van *natuurlijke vrienden*, en van geene anderen.

De Belgen en Bataven, dus vereenigd, hebben geen betere natuurlijke vrienden dan de Franschen: de nabuurschap, de ligging, de commerciele belangen onderling, de tegenovergestelde commerciele belangen der Engelschen, de vrees der Bataven voor den Stadhouderlijken aanhang door Pruissen en Engeland begunstigd, de erkentenis van beide aan Frankrijk wegens verkregene vrijheid, zijn alle natuurlijke beweegredenen van vriendschap der Belgen en Bataven voor Frankrijk.

(*e.*) Het belang van Frankrijk vordert, dat de magt der Engelschen in de Noordzee een tegenwigt vinde.

Door de vereeniging der Belgen met de Bataven wordt beider vermogen vergroot en de commercie meer uitgestrekt, waardoor in de behoeften van een Vloot te beter kan worden voorzien, en dus met bijvoeging van een klein gedeelte der Fransche zeemagt, aan de Engelschen kan worden het hoofd geboden, terwijl de geheele kust van 't vaste land tot [1]) in tijd van oorlog voor de Engelschen ongenaakbaar wordt. De voordeelen uit dit alles in den oorlog voortspruitende zijn onberekenbaar.

(*f.*) Het belang van Frankrijk vordert wel natuurlijke vrienden goed te doen, maar niet zoo magtig te maken, dat ze gevaarlijk worden.

Edoch deze Gewesten blijven in vergelijking van Frankrijks magt, die met de vrijheid in vrede ongelooflijk zal toenemen, van zoo weinig beteekenis, dat Frankrijk nimmer deswegens eenigen argwaan kan opvatten.

Ten tweede. Het belang der *Belgen* wordt hierdoor begunstigd.

(*a.*) Het belang der Belgen eischt, dat de binnenlanden door geene revolutie, en van buiten door geen gewapende magt, onder den Oostenrijkschen scepter worden gebragt.

De vereeniging der Belgen met de Bataven maakt eene revolutie ten voordeele van Oostenrijk onmogelijk: geen Hollander, zelfs niet de Prinsgezinde partij, zal vrijwillig de ketenen van een Oostenrijksch Bewind verkiezen; de Belgische Patriotten, altijd ondersteund door de geheele Bataafsche Natie, hebben voor geene revolutie te duchten.

De Oostenrijksche magt, te verwijderd van de Belgische grenzen, ofschoon

1) De *Eems?* Verg. bl. 9.

vereenigd met andere Duitschers, kan in België zich niet staande houden, wanneer de Bataven de Belgen aanmerken en beschermen als hunne Vaderlanders, en deze verbondene Volkeren met Frankrijk in naauwe alliantie gezamenlijk tegen de buitenlandsche aanvallers zich verzetten.

(*b.*) De Belgen zouden niet meer zijn blootgesteld aan een grillig verbod van uitvoer hunner granen; geen schraapzuchtig Minister zou met inhalige voorkoopers te zamen spannen; van de Hollandsche, Zeeuwsche, Brabandsche of Vlaamsche graanmarkten zouden zij naar goedvinden gebruik maken, en het onbelemmerd vervoer derwaarts van alle hunne natuurlijke producten zou noodzakelijk der Belgen landbouw begunstigen, en algemeene welvaart vermeerderen.

(*c.*) Der Belgen koophandel en zeevaart, zou met de Bataven vereenigd, ten spijt van het Engelsch Ministerie een schitterend aanzien ontvangen, waardoor hunne industrie opgewakkerd aan manufacturen en fabriquen een nieuw leven zou bijzetten.

(*d.*) Al die voordeelen van binnenlandsch vertier, buitenlandschen handel, zeevaart en onderlinge communicatie, kunnen in geval van vereeniging, door het aanleggen of verbeteren van wegen, en door het graven van noodige kanalen merkelijk worden vergroot.

(*e.*) Der Belgen geld zou niet meer ter versterking hunner Despoten naar Duitschland of elders worden vervoerd, maar op den vaderlandschen grond de inlandsche verdedigers hunner vrijheid voeden.

Ten derde. Het belang der *Bataven* eischt deze Vereeniging.

(*a.*) Door deze vereeniging verliest de Stadhouder alle hoop van contrarevolutie. De Belgen door Frankrijks invloed gesterkt, zullen na het smaken der vrijheid, nimmer zich vrijwillig onder de Oranje-roede krommen, met de Bataafsche Patriotten een groot overwigt hebben en behouden. -- Dit is het belang der Bataven.

(*b.*) De Bataven zouden met hunnen koophandel en zeevaart den landbouw en fabriquen vereenigd zien, fondsen geopend vinden, om den geruïneerden staat hunner finantien te herstellen, en hierdoor zouden ze middelen hebben om door Frankrijk ondersteund, hunne grenzen tegen Duitschland en vooral tegen Pruissen te verdedigen, en hunnen koophandel en koloniën tegen de roofzieke Engelschen te beschermen.

Het belang eindelijk van Frankrijk, België en van het Bataafsche Volk niet alleen, maar van geheel Europa vordert een spoedigen en bestendigen vrede.

Deze vereeniging, die der Franschen verknochtheid aan hunne grondbeginselen aantoont, de achterdocht van alle uitbreiding tegenspreekt, hunne goede trouw bevestigt, en den twistappel der *Oostenrijksche* Nederlanden wegneemt, kan in allen opzigte niet anders dan den vrede verhaasten en deszelfs voortduring verzekeren.

Ten vierde. De Limiten tusschen die vereenigde Volkeren en de Fransche

Natie, moeten zoodanig tot verzekering der Fransche grenzen worden bepaald, dat Frankrijks buitenring tegen alle onvoorziene gevallen op de beste wijze kan worden verdedigd.

Eindelijk hangt de gelukkige of ongelukkige uitslag van deze vereeniging af van het vijfde point, *de wijs van vereeniging*.

(*a*.) Deze Volkeren behooren zoodanig te worden vereenigd, dat ze maar één geheel uitmaken: het behoort te zijn ééne onverdeelbare Republiek.

(*b*.) Deze Republiek moet een repraesentativen Regeringsvorm aannemen, zich gelijk in alle Departementen en deelen, voor zooveel betreft de wijs van regeren, de burgerlijke en criminele wetten en rechtspleging, de munten, maten en gewigten 1).

(*c*.) Alle bijzondere en generale privilegiën moeten worden verwisseld met de algemeene Rechten van den Mensch, klaar uit te drukken bij de Vereeniging of bij eene generale Nationale Vergadering.

(*d*.) In allen gevalle moet bij de Vereeniging worden bedongen eene onbepaalde tolerantie, zonder eenige heerschende leer, zoodat de Godsdienst niet moet heerschen over, noch dienstbaar worden gemaakt aan de staatkunde.

(*e*.) De gelijkheid moet een basis van Vereeniging zijn en de grondslag van den Regeringsvorm; derhalve moeten alle rangen ophouden, en niemand uithoofde van godsdienstige orde of rang, tot burgerlijke administratie of ambten worden toegelaten.

(*f*.) Daar de Godsdienst niets gemeens moet hebben met het bestier van onze wereldsche zaken, behoort ze ook geene bijzondere vertooning te maken op straat; daarom moeten alle godsdienstige verrigtingen geschieden in zulke gebouwen, tempels, kerken of synagogen, als met toestemming van de Overheid daartoe zullen zijn of worden vervaardigd.

(*g*.) Bij de Vereeniging moet men verzekering geven van eigendommen aan alle wereldlijke en geestelijke corpora der Belgen, onder eenige bepalingen 2) (bij voorbeeld voor de geestelijke corpora) van geene vaste goederen meer aan te koopen, en mits betalende gelijke lasten als anderen.

Zonder deze verzekering zou men de Belgen van zich verwijderen, en den landbouw in Braband veel nadeel kunnen toebrengen.

(*h*.) Voorts moet men beloven met het bestier der geestelijke corpora in het verkiezen van hunne hoofden zich niet te zullen bemoeijen 3), noch toe te laten, dat eenig ander gezag zich hierin menge; met beding, dat die corpora hunne eigene hoofden moeten kiezen, zonder zich aan de keus van een ander' te mogen onderwerpen.

---

1) De lasten moeten wel *in evenredigheid* gelijk zijn, maar kunnen nooit volstrekt gelijk gesteld worden

2) NB. Dit point moet met deskundigen uit de Belgen nader gediscuteerd.

3) Ut supra.

(*i.*) Eindelijk moet men vaststellen eene algemeene Repraesentative permanente Nationale Vergadering, waarvan de Leden volgens een rooster gedeeltelijk jaarlijks afgaan, of op nieuw bij voortduring worden aangesteld; zoodat in den termijn van 4 of 5 jaren, en op dien voet alle 4 of 5 jaren, de geheele Vergadering worde vernieuwd of op nieuw aangesteld [1]). — Deze wijs van veranderen heeft dit voordeel, dat de zaken op een vasten voet geregeld blijven voortloopen, zonder het gevaar van door eene volgende Vergadering het eerst gebouwde te zien afbreken, en alles op losse schroeven te zien stellen; terwijl door de gedurige afwisseling van Leden eene, anderzins gegronde, vrees voor Aristocratie wordt weggenomen.

1) De wederverkiesbaarheid der uitvallende Leden is nuttig voor zulke Departementen, die het geluk niet hebben van kundige en eerlijke Leden door andere diergelijke te kunnen remplaceren, hoewel anders op dit subject veel te zeggen valt.

BIJLAGE IV.

Negotiatiën te Londen. Decreten der provision. Repres. v. Holland, 8 April 1795, II. D., 2e St., fol. 126 volgg.

„To the rigt honorable Lord GRENVILLE, his Majesty's Secretary of State in the foreign Department.

MyLord, Having received by the return of the flag of truce (met de terugkomst van het Cartelschip) sufficient powers from their High Mightinesses to treat on the subject of our mission with his Majesty's Ministers, we beg leave, MyLord, to convince your Lordship of the validity of the same and to lay them before you. We shall wait with impatience your Lordship's appointment and are with the highest regard,

MyLord,

Your Lordship's &c.

19 March 1795. J. D. PASTEUR.
J. L. VITRIARIUS.

„Lord GRENVILLE presents his compliments to Mr. PASTEUR and Mr. VITRIARIUS; and in answer to the letter, which he had the honour to receive from them yesterday, he has to desire that they will state to him the nature and purpose of any further communication, which they may have to make on the subject to which they refer, and also of any authority which they may have received for that purpose. — Lord GRENVILLE requests that these particulars may be stated in writing, but if Messrs PASTEUR and VITRIARIUS wish to deliver such writing in person, Lord GRENVILLE will be ready to receive them for that purpose to morrow at 12 at his office.

Downing street,
20 March 1795."

„En vertu de l'authorisation et plein pouvoir, qu'il a plu à Leurs Hautes Puissances de confier aux soussignés, nous avons l'honneur de nous adresser de nouveau aux Ministres de Sa Majesté Britannique au sujet des vaisseaux de la Republique, de la Compagnie et des particuliers, qui ont été arrêtés et conduits par ordre de Sa Majesté dans les ports de la Grande Bretagne.

L. H. P. ont vu avec étonnement dans la Note Verbale, qui nous a été remise le second du courant par Lord GRENVILLE, que le refus de S. M.

de satisfaire à la juste reclamation, que L. H. P. ont fait faire auprès de S. M. pour le relâchement des vaisseaux en question, avoit été dicté par des soupçons sur l'indépendance de la République des Provinces-Unies et des doutes sur la liberté des déliberations de l'Assemblée des Etats-Generaux. Nous nous croions fondés à espérer que depuis ce tems S. M. aura reçu des informations, qui pourront avoir éclairci S. M. à cet egard. Il seroit en effet superflu de vouloir prouver par des argumens aux Ministres de S. M. cette indépendance et cette liberté, quand les faits l'attestent de toute part. — Tant de sages decrets émanés de leur Assemblée pour la réformation de la République, pour l'abolition de tant d'abus, afin d'établir un gouvernement plus doux, plus simple et plus regulier, la réorganisation de l'armée, l'armement des citoyens pour garder leurs propres foyers, la possession libre des magasins et des arsenaux avec tout ce qui y reste après les envois immenses aux armées des Alliés, le commandement des forces navales, dont la disposition est toujours restée à L. H. P., le refus qu'on a fait de laisser un cours indéterminé aux Assignats, les arrangemens pris avec les Generaux de l'armée Françoise pour la fourniture des articles de premier besoin, qu'ils avoient demandés *d'une manière bien éloignée d'une levée de contributions en païs ennemi;* toutes ces circonstances ne prouvent-elles pas l'indépendance des Assemblées des Representants du Peuple des Provinces particulières et de celle des Etats-Generaux? Ou tout cela ne seroit-il qu'une farce, jouée à la face de l'Europe? Il seroit absurde de le supposer un instant.

D'après ces faits, il est évident que les vaisseaux de guerre de la République ne seront aucunement à la *disposition absolue* de l'armée Françoise quand ils arriveront dans les ports des Provinces-Unies; et quant aux autres bâtimens, S. M. en faisant conduire dans ses ports les vaisseaux marchands d'une nation amie, n'a pu avoir en vue que d'user d'une sage precaution pour les soustraire à un danger d'être pris par une armée victorieuse et conquerante, dans la crainte qu'elle ne respecteroit pas les propriétés publiques et particulières. Les Etats-Generaux en reconnoissant le service qu'il a plu à S. M. de rendre à la République, auroient naturellement lieu de croire que ce n'a pas été là l'unique but des Ministres de S. M. en Lui conseillant cette mesure, si le Gouvernement Britannique continuoit à se saisir des bâtimens Hollandois et à les retenir dans ses ports, à présent que cette précaution est devenue absolument superflue.

Nous prions surtout S. M. de vouloir bien peser dans sa sagesse les pertes énormes, qui résultent de la détention ultérieure des bâtimens marchands des negotians de la République; pertes, qui retombent en partie sur les sujets de S. M. par les relations intimes de commerce, qui subsistent entre les deux Nations. Entre les vaisseaux détenus il s'en trouve qui ont été chargés à neuf, d'autres depuis douze et quinze mois et dont les cargaisons risquent d'être gâtées ou endommagées; et quant aux vaisseaux destinés pour les Indes-Orien-

tales, les pertes qui résulteront de l'interruption de leur voyage sont incalculables, puisque le retardement des envois sur lesquels les colonies doivent compter et l'embarras qui en résulte ne peuvent être évalués en raison seulement de la valeur de leurs cargaisons. — Nous ne parlerons pas du debandement de nos matelots, qui, trompés par de faux bruits et séduits par des promesses, quittent nos bâtimens et entrent dans le service des autres Nations.

C'est à ces considérations que L. H. P. se promettent de l'équité de S. M. Britannique, qu'il plaira à S. M. de satisfaire enfin à la juste reclamation, que nous avons l'honneur de faire en leur nom; et de donner les ordres necessaires pour qu'on lève incessamment l'embargo, mis sur les vaisseaux armés et marchands de la République, et qu'on leur permette de poursuivre leur voyage, ou de se rendre dans les ports de la République; ainsi que de suspendre l'effet de la proclamation de S. M. par laquelle il est enjoint aux vaisseaux armés de S. M. d'amener dans les ports de la Grande Bretagne tous les bâtimens, faisant voile pour ceux de la République, ou qui en sortent chargés de cargaisons, qui appartiennent aux habitans des Provinces-Unies.

Dans la Note verbale de MyLord GRENVILLE il n'est pas fait mention de la proposition, que nous avons eu l'honneur de faire de la part de L. H. P., touchant le rétablissement de la communication entre l'Angleterre et la Hollande par le moyen du pacquet-boat de *Harwich* à *Hellevoetsluis;* ce qui doit faire presumer à L. H. P. que le Gouvernement est d'avis que ces bâtimens seroient en danger d'être saisis dans nos ports. — On nous permettra d'observer aux Ministres de S. M., que ce seroit faire injure à la droiture et à l'équité, qui ont toujours caracterisé et nous osons dire distingué la nation Hollandaise, que de supposer que L. H. P. feroient une pareille proposition, si elles n'étoient assurées que ce bâtiment, abordant dans leurs ports, après que la République a été declarée libre et indépendante, seroit respecté, et si elles n'étoient déterminées à le faire respecter par leurs vaisseaux armés. — Le Gouvernement se ressouviendra que même dans le tems de la dernière guerre on a cru devoir mutuellement cet égard au commerce des deux Nations. — L. H. P. ne voient donc point quelle puisse être la difficulté qui ne permettroit pas de faire un arrangement égal dans les circonstances actuelles. — Les soussignés entendront volontiers les propositions que les Ministres de S. M. auront à faire à ce sujet, qui est d'un intérêt égal pour le commerce des sujets de S. M. et des citoyens de la République des Provinces-Unies.

Donné à Londres, ce 21 de Mars, 1795.

(Signé) J. D. PASTEUR,
J. L. VITRIARIUS.

(Deze Memorie was in allerijl opgesteld; het billet van Lord GRENVILLE was den Commissarissen eerst des avonds te elf ure bezorgd en het Vertoog moest tegen den volgenden morgen te twaalf ure, gereed zijn).

„To the right honourable WILLIAM PITT.

Sir,

We have delivered this day a Memorandum to the right honourable Lord GRENVILLE, for the purpose of claiming the ships, detained in the harbours of Great Britain. We should be happy if we could in the mean time, have the honour of a conference with you, Sir, to give you some further illustrations to the arguments we have made use of, which could perhaps be of some service to both Countries.

We are with great respect

Sir,

Your most humble servants

J. D. PASTEUR,

J. L. VITRIARIUS."

Note Verbale.

Dans la Note que Lord GRENVILLE a eu l'honneur de remettre à Messieurs PASTEUR et VITRIARIUS le 21 du courant (il se trompe dans la date) [1]) il leur a expliqué les raisons, qui ont motivé la conduite du Roi relativement aux vaisseaux Hollandois, qui se trouvent dans les ports de Sa Majesté.

La necessité évidente de prevenir l'accroissement des forces de l'ennemi commun, les principes d'amitié et de bonne foi et l'intérêt des deux païs, ont fait à S. M. un devoir d'empêcher que cette partie des forces et des propriétés des Provinces-Unies ne tombât entre les mains des François. S. M. voit avec plaisir combien on rend justice à ces motifs en Hollande; et elle le doit à son peuple et à ses Alliés de poursuivre la même conduite aussi longtems que les mêmes raisons subsisteront.

L'occupation des Provinces-Unies par une force ennemie, et le pouvoir absolu que cet ennemi y exerce, n'ont aucunement cessé. Tout ce qui s'y passe le démontre d'une manière non équivoque. — Les secours en tout genre accordés à l'armée Françoise et la confiscation des propriétés de S. M. et de ses Alliés en ont surtout fourni une preuve d'autant plus forte, à raison de cette bonne foi et de ces dispositions amicales à son égard dont les États-Generaux des Provinces-Unies ont donné tant d'exemples dans d'autres circonstances.

Pour ce qui est de l'ouverture de la communication ordinaire entre les deux païs par le moien du Pacquetboat, S. M. n'hésiteroit pas un instant à se

---

1) Aldus gedrukt. De tusschenzin zal wel door de Nederlandsche Commissie ingevlochten zijn.

reposer à cet égard sur la droiture et l'equité des Provinces-Unies, si c'etoit de leur conduite qu'il s'agissoit. Mais il lui seroit impossible de compter sur l'effet des mesures, qu'elles pourroient désirer d'adopter pour cet objet, ou sur l'emploi d'une force armée de leur part dans les circonstances actuelles et contre un ennemi, qui occupe leur territoire, leurs places fortes et leurs ports et qui a entre ses mains la disposition absolue de toutes leurs ressources.

Downing Street ce 28 Mars 1795.

Aan Lord GRENVILLE.

Londres 30 Avril 1795 [1]).

Mylord,

Depuis plus de cinq semaines, je n'ai fait que présenter des requêtes au Commissaire de la Douane de cette Ville, pour ce que des documents, papiers et lettres, concernant la Compagnie des Indes, qui me sont envoyés de Plymouth, et actuellement en depôt à la dite Douane, me soyent delivrés; jusqu'ici je n'ai eu aucune réponse; c'est pourquoi je prends la liberté de prier Votre Excellence de vouloir bien donner ses ordres, pour qu'ils me soyent delivrés sans aucun délai.

En attendant une réponse favorable à cet égard, j'ai l'honneur &c.

I. L. VITRIARIUS.

(Dergelijke verzoeken van 9 en 29 Mei 1795.

»Deze en meer andere Brieven herhaalde ik gedurende den tijd van drie maanden, twee à drie malen 's weeks, zonder eenig antwoord van Lord GRENVILLE te kunnen verkrijgen)."

Le soussigné, Commissaire de L. H. P. les États-Généraux des Provinces-Unies, auprès de Sa Majesté Britannique, déclare avec le plus vif regret, qu'il se trouve dans la nécessité absolue de protester formellement:

1. Contre le refus que l'on lui a donné sur la réclame qu'il a faite de tous les bâtimens et cargaisons hollandais, qui se trouvent dans les ports de la Grande Bretagne et ceux d'Irlande, et principalement ceux appartenants à la Compagnie des Indes-Orientales Hollandaises.

2. Contre la détenue des documents, papiers et lettres, apportés par les navires de la dite Compagnie des Indes, qu'il a fait venir à Londres, et lesquels y ont été arrêtés à la Douane, non obstant toutes les sollicitations et demandes qu'il a faites à cet égard.

---

1) Verg. *Decreten*, IIIe Deel, 2e Stuk, fol. 1347—1350 (29 Junij 1795).

3. Contre un Acte du Parlement donnant pouvoir pour la vente de tous les navires et leurs cargaisons, y comprenant ceux de la Compagnie des Indes-Orientales, venant des ou destinés pour les ports des sept Provinces-Unies.

Il ne peut s'abstenir de déclarer qu'il doit regarder la détention et la vente des navires et leurs cargaisons, et la détenue des susdits documents, papiers et lettres, comme une injustice et un tort immense, fait à la République des sept Provinces en général, et à la Compagnie des Indes en particulier. — C'est pourquoi il protesté de la manière la plus solemnelle contre la susdite détention et vente des navires et leurs cargaisons, et la détenue des dits documents, papiers et lettres.

Fait à Londres, ce 10 Juin 1795.

(Signé) VITRIARIUS.

BIJLAGE V.

Klagten over het gedrag der Franschen.

Liberté, Égalité, Fraternité.

Les Représentants provisoires du Peuple de Hollande
aux
Citoyens Représentants du Peuple français en Hollande [1]).

Citoyens Représentants,

C'est toujours avec un véritable regret, que nous nous voyons obligés de nous adresser à vous quand il s'agit de porter des plaintes, et de vous mettre sous les yeux les vexations, qui se commettent. — Les déclarations positives que vous avez faites en entrant dans cette Province, que vous veniez comme amis, comme Frères, »pour nous aider à briser nos chaines, et nous rendre la liberté; que vous n'apportiez pas la terreur, mais la confiance; que vous n'entriez pas chez nous pour nous asservir; que la nation française respecterait notre indépendance; que toute voie de fait, tout excès contre les habitans serait sévèrement reprimé," avaient rempli nos coeurs de la joie la plus pure et vous avez été témoins plus d'une fois de ses vives expressions.

Mais hélas, combien ce qui se passe journellement ne diffère-t-il pas de ces promesses et n'a-t-il pas lieu de nous attrister! Nous ne vous repéterons pas, Citoyens, ce que nous vous avons marqué dans notre lettre du 7 d'Avril dernier, mais nous vous présenterons de nouveaux griefs, qui méritent toute votre attention, parce que ce qui en fait le sujet, est directement contraire à votre Arrêté du 1 Pluviose et à notre indépendance, que vouz avez reconnue, à laquelle nous sommes plus attachés qu'à la vie et ne laisserons porter aucune atteinte tant que nous aurons la force physique de l'empêcher.

---

1) Vertoog van J. H. VAN SWINDEN. Verg. *Decreten* 4 Mei 1795, IIIe Deel 1ste Stuk, fol. 39—41. — Het »schoone opstel" van den beroemden Wiskundige werd met dankbetuiging der Vergadering, goedgekeurd. Een afschrift zou ook te Parijs ten behoeve van onze Ministers strekken. — VAN SWINDEN's buitengewone bedrevenheid in de Fransche taal, roemt Prof. G. MOLL, Redev. over JAN HENDRIK VAN SWINDEN, (Amsterdam 1824), bl. 7, 13.

Que l'Europe entière soit témoin de nos plaintes, de nos représentations, et de notre conduite; elle est, elle doit être celle d'hommes libres, Représentants d'un peuple libre, qui n'attachent de prix à la vie que pour contribuer au bonheur de leurs Concitoyens et qui aimeraient mieux périr mille fois, que d'avoir à se reprocher de n'avoir pas fait de réclamations sur tout ce qui peut porter atteinte à un point si essentiel, et auquel nous ne renoncerons jamais.

La ville de *Leide*, dont nous vous avons déjà dépeint le triste sort dans notre lettre du 7 Avril, et dont le sort comme celui de tous les endroits de cette République a beaucoup empiré depuis, nous a marqué, il n'y a que peu de jours, »qu'on lui avait notifié le 30 d'Avril, un Arrêté en date du 23 Germinal, signé par les Représentants *Alquier* et *Charles Cochon*, en 7 Articles, par l'un desquels il est ordonné à la Municipalité, de satisfaire sans délai aux requisitions des Commissaires de guerre et autres principaux Agens, *sous peine d'exécution militaire*, et qu'en conséquence du susdit Arrêté, le Directeur des Hôpitaux avait requis de la dite Municipalité qu'elle eût à faire adapter ou approprier, sans la moindre perte de temps, l'hôpital de la ville pour y recevoir 500 personnes attaquées de gale et de maux vénériens, avec *menace*, si on n'y satisfaisait pas, de faire loger les susdits malades attaqués de maladies contagieuses, chez les habitans."

La Municipalité de Leide nous a notifié en même temps qu'elle a refusé de satisfaire à cette réquisition, par ce qu'elle est physiquement impossible et que d'ailleurs la lettre est conçue en termes menaçans, intolérables dans un Pays libre et dont les Représentants du Peuple français *eux mêmes* ont reconnu et declaré la liberté et l'indépendance à la face de l'Univers; aussi avons-nous *approuvé* par un décret solemnel, *le refus* que la Municipalité de Leide a fait. Eh quoi, vous avez déclaré »que toute voie de fait, tout excès serait sevèrement reprimé," et vous permettriez que les Commandans de vos troupes exerçassent une exécution militaire? Vous avez déclaré, »que vous n'apportez pas la terreur mais la confiance," et vos subalternes rempliraient les âmes d'effroi, et par punition apporteraient chez les habitans la contagion et peut-être la mort? que feraient de plus des vainqueurs inhumains?

Citoyens Représentants, nous ne nous en prenons pas à vous; vous êtes trop éclairés par vous mêmes; vous nous en avez donné des preuves réitérées; mais on vous fait de faux rapports; on vous trompe; nous vous en fournirons dans le moment la démonstration.

Nous aimons à penser que vous n'avez pas rendu un pareil Arrêté de votre chef; que ce n'est qu'en vertu d'ordres positifs, que vous avez reçus, et que votre Gouvernement vous aura donnés, parceque des malveillans auront surpris sa religion. Aussi avons nous décrété de nous adresser directement à ce Gouvernement même et nous avons ordonné à nos Députés aux États-Généraux, d'engager les États à envoyer les pièces concernant cette affaire à leurs Ministres BLAUW et MEYER à Paris, et de leur enjoindre de faire auprès du Gouverne-

men français toutes les représentations requises sur une violation aussi manifeste du droit des Gens, et une atteinte aussi cruelle à notre indépendance; indépendance sans laquelle ce pays est perdu pour vous et pour l'Univers entier; nos intérêts à cet égard sont les vôtres, et vos vrais intérêts sur ce point sont notre liberté, notre abondance; mais hélas, la conduite violente et destructive de vos Agens ne nous apporte-t-elle pas dès ce moment la misère?

Nous vous prions donc, Citoyens Représentans, de vouloir ordonner à tous les Commandans de l'armée française, de s'abstenir de faire, et surtout d'exécuter aucunes menaces; le Batave donne volontairement à ses amis, et à ses frères; il respecte ses libérateurs, et l'on vous trompe si l'on vous dit, qu'on ne subvient pas avec zèle aux réquisitions: on ne satisfait que trop aux réquisitions partielles, et pour vous en convaincre, nous faisons dresser des listes de tout ce qui a été fourni, tant par la Province que par chaque Municipalité en particulier: vous serez étonnés des sacrifices que nous avons faits; mais que ne ferait pas le Hollandais pour obtenir, ou pour recouvrer sa liberté? son caractère est autant d'aimer celle-ci, que de s'irriter contre les menaces.

Nous vous l'avons dit, Citoyens, on vous trompe; une seconde affaire, sur laquelle nous devons vous porter nos plaintes et réclamer votre justice, vous en fournira la preuve.

Le Commissaire de guerre RAINOT a exigé le 10 Floréal, *sous peine d'exécution militaire*, de la Municipalité de la petite ville de *Zevenbergen*, située dans la Province de Hollande, 85 voitures pour chercher à *Bréda* des secours, que la Municipalité avait, *dit-il*, refusés à ses frères d'armes: et dans une autre lettre du même jour il exige six cens quintaux de froment et 40 bêtes à cornes; requisition, qu'il *impose*, *dit-il*, pour tirer les habitans de leur léthargie, et il pose en fait, qu'on n'a pas satisfait aux réquisitions du Commissaire de guerre MONGENOT, en date du 17 Pluviose, et repétée par luimême le 24 Germinal; et cependant, Citoyens, on peut prouver, que la petite ville de Zevenbergen a dépensé, pour satisfaire aux différentes réquisitions qu'on lui a faites, plus de cent mille florins; que de plus, elle a fourni depuis trois mois, sans aucune interruption, à l'usage des troupes françaises au parc de Bréda, 22 chevaux chaque semaine qui ont été relevés tous les huit jours par des chevaux frais. Voilà l'état des choses; la Municipalité de Zevenbergen est aux abois, et il lui est impossible de fournir ce qu'on exige de nouveau. Cependant dans la même lettre le Commissaire RAINOT parle en outre de 600 hommes, qu'il *enverra incessamment* et que la Commune de Zevenbergen doit nourrir, chose à laquelle il est également impossible de satisfaire. — Nous vous prions, Citoyens Représentans, de réprimer des excès de ce genre et des menaces qui portent si visiblement atteinte à notre indépendance: nous vous l'avons dit dans notre lettre du 7 Avril, et nous devons le repéter; la manière, dont les subalternes font les réquisitions; la grandeur onéreuse des réquisitions mêmes; les entraves que vos Agens même y mettent;

la celérité qu'ils exigent; tout ce qu'on se permet de faire à cet égard, doivent avoir pour suite une situation désastreuse pour vos troupes, la disette et la famine pour ce Pays. Des mesures d'un genre différent pourroient nous sauver à cet égard et procurer plus d'abondance à vos troupes.

Les habitans de Zevenbergen ne peuvent cultiver leurs champs parce qu'on leur a enlevé tous leurs chevaux. Vous avez déclaré que *la propriété des habitans* serait respectée; et les Agens font enlever par leurs cruelles réquisitions tout ce qui reste aux habitans, même pour pourvoir à leurs besoins futurs. — Il semble, que les Agens de vos armées veulent appauvrir ce pays, au risque même de voir vos troupes exposées à la disette. — Nous réclamons votre autorité sur ce point; quelque excessives que soyent ces réquisitions, le Hollandais pourrait supporter la misère, mais il ne saurait supporter l'idée même qu'on veuille attenter à son indépendance.

Nous espérons, Citoyens, que vous aurez égard à ces justes réclamations; que vous reprimerez les excès qu'on se permet: et nous attendons de votre justice, et de votre loyauté, que vous contribuerez à tout ce qui peut procurer la liberté, le bien-être, l'abondance de ce Pays dont le sort est si intimement lié au sort du votre, que si nous sommes ruinés, vous ne sauriez manquer de l'être aussi. Puisse sous peu une Alliance ferme unir les deux Nations, cimenter leurs relations fraternelles, faire renaître l'abondance, et nous fournir autant de sujets de joie et de réjouissance, que ce que nous avons cru devoir vous mettre aujourd'hui sous les yeux, nous cause de douleur.

Salut, Estime, Fraternité.

Les Représ. provis. du Peuple de Hollande;
par ordre

BIJLAGE VI.

Uitbundige lof, den Franschen toegezwaaid. Aanspraak van Mr. C. G. HULTMAN tot de Leden van het Comité de Salut public *Rewbell* en *Sieyes* te 's Hage (11 Mei 1795).

»Citoyens Représentants.

C'est avec une très-vive satisfaction, que les Etats-Generaux des Provinces-Unies ont été informés de votre arrivée, Citoyens, et de voir de ce nombre des Membres aussi notables du Gouvernement *de la premiere Nation de l'Univers;* laquelle, après avoir secoué le joug détestable d'un despotisme effrené a montré à la terre le spectacle étonnant d'un Peuple vraiment libre, qui non-seulement résiste par son énergie et sa valeur aux vaines attaques de tous les Tyrans, mais sait aussi donner la liberté aux autres Nations.

Les Etats-Generaux se sont empressés par cette députation solemnelle, de vous témoigner la considération parfaite qui les a toujours animés pour la Nation française, et de vous assurer par mon organe, de la vive joie qu'ils ressentent de vous voir sur le territoire d'une nation, laquelle est redevable de sa liberté à la generosité française.

Il est bien flatteux pour moi, Citoyens Representants, d'exprimer ces sentimens sincères à de vrais Republicains, parmi lesquels se trouve le Redacteur des Droits de l'homme, qui par-là a cimenté l'édifice majestueux et inébranlable des droits imprescriptibles de Liberté et d'Egalité, qui bien connus, sont seuls capables de rendre à l'homme sa liberté naturelle, appuyée et fondée sur des lois justes et sages, absolument nécessaires pour rendre l'humanité vraiment heureuse, et de ne faire de tout l'Univers qu'un Peuple de frères.

La nation Batave à peine delivrée par la valeur et l'assistance des Français d'un joug féroce, qui l'opprimait depuis longtemps, en reprenant sa liberté, vit avec une satisfaction agreable verifier son espérance par les Proclamations successives des Représentants du Peuple français, qui en reconnaissant les vrais principes répandus dans la Declaration des Droits de l'homme adoptés par la Nation française, lui assurait son independance et sa liberté, et lui laissait le

choix d'un Gouvernement analogue à sa situation, aux circonstances locales du Pays, et specialement à son caractère national.

Rien au monde, Citoyens Representants, ne peut remplir leur attente à cet égard, que de voir bientôt arriver le jour brillant où la conclusion d'une Alliance indissoluble entre la République française et batave rendra les deux Nations inséparables.

Nous nous flattons, Citoyens, qu'en considérant le Peuple batave, au nom duquel nous avons l'honneur de vous parler comme vraiment libre, et digne de toute confiance, vous ne dedaignerez pas d'y concourir de votre part avec tout le désinteressement et loyauté qui caractérisent si honorablement la Nation française; comme de notre côté nous osons vous assurer avec une franchise républicaine, qui de tout temps, ainsi que la candeur, et la bonne foi, ont été le caractère distinctif des Bataves, que nos voeux seront complets si cette Alliance si desirée s'établit sur des bases solides et durables, dignes d'une Nation, qui apprécie ses droits. Et soyez fermement persuadés, Citoyens, qu'en dépit de tous nos ennemis communs, elle fera le bonheur et la prospérité de deux Nations, dont les intérêts bien reconnus sont et seront toujours les mêmes.

Nous espérons que votre venue, Citoyens, sera l'avant-coureur de cette félicité, et que vous mêmes serez témoins de la joie sincère, qui animera à cette époque toute la Nation batave."

(*Decreten der prov. Repres. v. Holland*, Derde Deel 1ste stuk, fol. 240 volg.)

Aanspraak van C. H. VAN GRASVELD tot de Nationale Conventie te Parijs, 5 Junij 1795.

»Citoyen Président.

Est-ce donc seulement une douce illusion des âmes libres? Non, c'est la réalité: nous voyons ici les défenseurs des droits de l'homme cimenter sous l'auspice de la Liberté, une Alliance à laquelle les Français ont applaudi et que les Bataves bénissent. Oui, Citoyens Représentans, si le vrai bonheur des Nations repose sur les principes éternels de la Nature, l'union de deux Peuples, qui adorent une vraie Liberté et la Justice, ne peut être que permanente et indissoluble.

Et vous, Peuple Français, si par vos exploits étonnants et votre fermeté inébrantable, vous avez su conquérir l'estime et l'admiration des humains, le Peuple Batave, delivré de l'oppression à l'aide de ses frères et de ses défenseurs, et prouvant à son tour que le sang de ses braves ancêtres n'est

pas alteré dans ses veines, ni le glorieux souvenir de ses héros marins perdu, saura défendre et protéger les droits d'un élément commun. — Heureux présage d'une félicité non connue, lorsque chaque génération des Français et des Bataves fraternisant de nouveau, présentera à l'Europe étonnée le tableau frappant, mais enchanteur du Siècle d'or, jusqu'alors fabuleux [1])."

---

1) Decreten van Holland 9 Junij 1795, fol. 754 volg.

BIJLAGE VII.

Officiele erkenning der Nederlandsche Ministers te Parijs.

Séance du 3 Messidor (22 Junij 1795).

La Convention Nationale, après avoir entendu la lecture des lettres de créance, présentées hier à son Comité de Salut Public [1]), par les Citoyens BLAUW et MEYER, choisis par les États-Généraux pour remplir auprès de la République française les fonctions de Ministres Plenipotentiaires de la République des Provinces-Unies,

Décrète que les Citoyens BLAUW et MEIJER seront admis à la Convention demain à deux heures pour y être reconnus en qualité de Ministres Plénipotentiaires de la République des Provinces-Unies auprès de la République française.

Séance du 4 Messidor.

Décret.

La Convention Nationale après avoir entendu son Comité de Salut Public, décrète ce qui suit:

Art. 1.

Les Citoyens BLAUW et MEIJER, Deputés à l'Assemblée des États Généraux des Provinces-Unies, sont reconnus et proclamés Ministres Plénipotentiaires de la République des Provinces-Unies près la République française.

Art. 2.

Les lettres de créance des Citoyens BLAUW et MEIJER, Ministres Plénipotentiaires de la République des Provinces-Unies, le discours qu'ils ont prononcé et la réponse du Président de la Convention seront traduits dans toutes les langues, imprimés, envoyés aux Départemens et aux Armées de la République, et insérés au Bulletin.

---

1) De Leden van dit Comité van Algemeen Welzijn, met welke onze Ministers in aanraking kwamen, waren TREILHARD, SIEYES en GILLET. — *Decreten* 29 Junij 1795 fol. 1335.

Art. 3.

Le drapeau des Provinces-Unies, qui a été offert à la Convention par les susdits Ministres Plénipotentiaires au nom des États-Généraux, est accepté et il sera réuni dans la salle des séances de la Convention à celui de la République française, en signe de l'Alliance qui unit les deux Républiques.

Réponse du Président (LOUVET).

Ministres Plénipotentiaires du Peuple Batave, votre présence dans cette enceinte rappelle des souvenirs éternellement chers aux hommes libres. Vos dignes Ancêtres, les BARNEVELD et les DE WITT, nous précédèrent dans la carrière difficile de la Liberté. Longtemps avant nous, ils donnèrent au monde le spectacle d'un Peuple insurgé pour la République. — Leur exemple reproducteur des belles actions, a suscité nos premiers grands hommes, et ce trésor de liberté, que d'abord vous aviez conquis, nous avons eu le bonheur de vous le rapporter; peut-être avons-nous quelques titres à votre reconnaissance; mais vous aviez des droits à la reconnaissance du monde entier. — Cette Liberté si difficile à conquérir, qu'elle est encore difficile conserver; cependant, quatre-vingt années de combats et de gloire vous l'avaient value: bientôt il a suffi de quelques fautes pour vous l'enlever.

Vos fautes aussi nous profiteront; nous tracerons d'une main ferme les limites des pouvoirs; leurs dépositaires seront scrupuleusement surveillés; la République française aura des Magistrats respectés, puissans pour le bien, impuissans pour le mal; elle n'aura jamais le fléau d'un Stadhoudérat. Ah! qu'il nous est doux de vous avoir si utilement secondés dans les derniers combats que vous lui avez livrés. Trop longtemps la Cour dite de France tira vanité de quelque misérable asyle fastueusement accordé à quelques Rois précipités du trône; aujourd'hui la Nation française se glorifie de l'affranchissement d'un généreux Peuple remis au rang des Peuples libres.

Ses ennemis ont encore ôsé l'outrager aux derniers jours de son Règne. Le Stadhouder vous trahissant encore, a livré vos riches cargaisons; vous vous plaignez que l'Anglais les retient au mépris de la foi publique: que pouviez vous attendre autre chose d'un Stadhouder et d'un Ministre Anglais? Cependant nous croyons que sur les bords de la Tamise, comme sur les bords de la Seine et de l'Escaut, il existe en plus grand nombre que la Tyrannie ne soupçonne, des amis de la justice et de l'humanité. Le Peuple Anglais n'approuve point la foi punique de son Gouvernement; le Peuple Anglais commence à porter impatiemment le fardeau d'une guerre entreprise pour les seuls

intérêts de quelques Ministres. Quelques Ministres, les petits projets de leur ambition, leurs petits calculs de Machiavélisme, tout cela doit passer; mais deux Nations, mutuellement appuyées d'alliés fidèles, réciproquement unies d'un lien durable, chacune environnée de ses Représentants légitimes, chacune assise sur les débris du trône, deux Nations ne passeront pas. Nos vraies richesses, les trésors de notre indépendance, on ne nous les ravira plus: ensemble, nous donnerons aux Peuples dignes de nous imiter, nos exemples; aux oppresseurs capables de quelques raisonnements, des leçons utiles qui ne seront pas perdues pour l'humanité: au vaste empire des mers, sa liberté; à l'Univers enfin, l'abondance et la paix.

Que si dans Londres quelques ambitieux persistent encore et chez eux l'emportent! Eh bien, Bataves, ce drapeau qu'en signe d'Alliance offensive et défensive vous venez de nous offrir, vous avez vu comment nous l'avons reçu; le drapeau tricolore y sera joint: nos pavillons vogueront ensemble. Comptez sur le génie de la République; il vous rendra RUYTER, et vous avez nos bataillons. Si le Ministère Anglais persiste, eh bien, nous irons jusques sur la Tamise chercher un nouveau Gouvernement à vaincre, un nouveau Peuple à délivrer. — Républicains Bataves, la Convention Nationale vous promet sûreté et réparation, liberté pleine, et pleine indépendance. — La Convention Nationale vous le promet; et l'Europe sait, si les armées françaises tiennent les promesses de la Convention [1]).

---

1) *Decreten* 29 Junij 1795 fol. 1345 volg.

BIJLAGE VIII.

Fransche staatkunde.

Mémoire pour servir d'Instructions au Citoyen *François Noël*, Ministre Plénipotentiaire de la République Françoise près la République d'Hollande [1].

Depuis longtemps des intérêts communs avoient rapproché la France et les Patriotes Bataves. Par la raison contraire, la Maison d'Orange avoit toujours cherché un appui dans le Gouvernement Anglois. Comme la clause tacite de ce marché étoit l'affaiblissement d'un commerce dont la prospérité faisoit ombrage à celui de la Grande-Bretagne, le prix de cette protection avoit été la décadence de la Marine Hollandaise et par conséquent de la Compagnie des Indes, l'asservissement de la Hollande dans les quatre parties du monde et sur le Continent une prépondérance que la Nature avoit refusée à ces Insulaires.

Aussi toutes les fois que l'intrigue n'avoit pas égaré le Cabinet de *Versailles*, s'étoit-il toujours proposé de traverser les vues ambitieuses du Stadhouder, seul moyen d'affaiblir l'influence Angloise.

Le succès des armes françoises, en arrachant cette riche proie aux spéculations du Gouvernement Anglois a permis de reprendre le véritable système de la France. L'intérêt qui l'animoit avant la Révolution, loin de changer d'objet s'est fortifié par les plus puissantes considérations, et l'heureuse Alliance de deux Peuples, dont l'un doit pour la seconde fois à l'autre son entier affranchissement, promet à tous les deux les résultats les plus heureux sous le double rapport de la Politique et du Commerce.

Les rapports politiques de la Hollande ont entièrement changé depuis le Traité qui l'unit à la France; affranchie des doubles entraves qui l'enchainaient du côté de l'Angleterre et de la Prusse, et des liaisons de famille, auxquelles ont été subordonnés jusqu'à présent les grands intérêts des nations, elle peut, sous la protection de la France, reprendre une importance dont la diminution progressive a pour première époque l'usurpation du Trône Anglois par le

1) Afkomstig van den Minister J. BLAUW. (Verzameling LUZAC).

Prince GUILLAUME. — Ce n'est plus une Province Angloise, assujettie à tous les mouvemens de sa dominatrice, et forcée de s'épuiser pour servir les vues d'une Puissance étrangère et rivale, qui trouve un grand intérêt dans son abaissement. C'est un État indépendant, dont l'existence garantie par les armes de la France, dejà reconnue par un Traité solemnel qui servira de modèle à cet égard à tous les Traités à venir, va être subordonnée à la sagesse de sa conduite et de la nature de son organisation.

Confinant d'un côté à nos conquêtes Belgiques, de l'autre à l'Allemagne, elle sert de lieu de communication, tandis que sa position maritime lui permet d'avoir des forces respectables dans la Mer Germanique. — Mais c'est surtout dans ses rapports commerciaux que la Hollande doit chercher et qu'elle trouvera son importance politique. La Suisse, l'Allemagne, les Pays-Bas ouvrent des débouchés à ses marchandises. Nation économe et laborieuse, placée près d'une nation ingénieuse et consommatrice, elle peut presque sans concurrence, se livrer à tous ses avantages de position.

Son Alliance avec l'Angleterre avait paralysé ses manufactures, sa délivrance va les ranimer, et la rupture du Traité de Commerce doit offrir une nouvelle matière à ses spéculations avec la France, pendant que dans les trois autres parties du monde les mêmes effets doivent résulter de la nouvelle Alliance.

Ces effets ne sont pas moins heureux pour la France libre. Il semble même qu'il eut manqué quelque chose à sa Révolution, et que ce système en devienne le complément; à la vérité, il sera bien difficile, malgré l'Acte de Navigation, de priver les Hollandois du cabotage de nos côtes, et de faire directement le commerce du Nord, où la modicité du frêt et la sobriété des équipages leur donnera toujours une grande supériorité. — Mais ce frêt modique favorisera les spéculations de nos négocians. D'ailleurs à l'aide du crédit Hollandois, le commerce Français peut se relever de ses ruines et réparer promptement ses pertes. Des relations plus heureuses ne peuvent manquer de s'ouvrir avec les Grandes Indes, à l'abri des forces réunies du Cap, et de nos Isles de France, qui portent un coup mortel aux etablissements Anglois.

Cette Alliance offre un autre résultat, peut-être le plus intéressant de tous; c'est celui d'exclure les Anglois du Continent en tems de guerre et de leur fermer depuis Bayonne jusqu'au dessus de la *Frise*, ainsi que l'entrée de la Mer Germanique et des Mers du Nord. Le commerce de l'intérieur de l'Allemagne rentre alors dans ses canaux naturels. Il se fait en grande partie par les Hollandois, mais au profit commun des Bataves et de la France, *à laquelle il importe beaucoup que la Hollande soit riche et florissante;* et c'est là la différence qui existe entre l'Alliance de la République Française et celle de la Grande-Bretagne, laquelle affectant l'empire des mers, et aspirant au commerce exclusif, doit necessairement voir un ennemi dans toute Puissance commerçante et maritime. Privée de ces immenses debouchés, travaillée de révoltes et de mouvemens intérieurs qui en seroient la suite, l'Angleterre

devient fort embarrassée de ses denrées coloniales et Asiatiques. Ces denrées invendues tombent à bas prix et les Anglais se trouvent vaincus par l'abondance, comme ils ont voulu vaincre les Français par la disette.

Pénétré de l'importance de ces vues, dont la réussite doit à la longue assurer la supériorité à la France sur l'Angleterre, le Comité de Salut Public s'est déterminé à envoyer en Hollande un Agent, revêtu du caractère de Ministre Plénipotentiaire, qui en prépare les moyens et les succès, qui éclaire de toute l'expérience de notre Révolution les Patriotes Bataves, qui les défende des excès et des malheurs dont la constitution robuste de la France a pu seule l'empêcher d'être la victime, et qui tâche de leur faire éviter les écueils où se briserait le vaisseau trop frêle de l'État. Son choix est tombé sur le Citoyen FRANÇOIS NOËL, ex-Ministre Plénipotentiaire de la République Française à *Venise*, et précédemment chargé des affaires de la France à la Haye [1]).

Cet Agent ne doit pas ignorer tout ce que sa mission a d'important et de délicat, et pour l'éclairer à cet égard, il est à propos de lui mettre sous les yeux une esquisse de l'état actuel de la Hollande et de lui donner quelques instructions sur sa conduite personnelle, soit à l'égard des choses, soit à l'égard des personnes.

La Hollande est encore dans cet état d'agitation qu'accompagnent les tourmentes [2]) revolutionnaires. Il y a action et réaction du parti patriote et de la faction Anglo-Stadhouderienne. De-là des défiances, des soupçons, des animosités, et cette oscillation dans le Gouvernement qui en est le résultat ordinaire.

L'inquiétude est extrême, surtout par rapport à la Prusse; l'attachement connu du Roi pour sa soeur, la défection des soldats Bataves, les rassemblemens faits sur le territoire Prussien, l'apparition du Prince Héréditaire à *Osnabruck*, la descente dont menace l'Angleterre et les mauvaises dispositions de la Zélande justifient suffisamment ces appréhensions. La présence de nos troupes victorieuses, l'assurance de la protection efficace de la République Française, la stipulation du Traité avec l'Espagne, qui prouve à l'Europe le zèle, avec lequel nous défendons les intérêts de nos Alliés, la vigilance de la Légation elle-même qui doit toujours avoir l'oeil ouvert sur les moindres mouvemens du côté de *Wesel* et *d'Emmeric*; tels sont les moyens que le Ministre pourra faire valoir pour calmer les craintes des Bataves et pour guérir en même temps l'impression profonde de défiance qu'a laissée dans leur âme la perfidie de la Cour de Versailles en 1787.

Trois partis divisent la Hollande: les Orangistes, les Patriotes et les Jacobins.

Les Orangistes constituent essentiellement le parti Anglais. Comprimés pour le moment, ils ne tarderaient pas à lever la tête à la moindre lueur de succès. En attendant leurs armes sont l'art de diviser, de semer des défiances, les

---

1) NOËL was de opvolger van DE MAULDE te 's Hage, en onder het Bewind van DUMOURIEZ, "premier commis des affaires étrangères" geworden. *Mém. du Général* DUMOURIEZ, I. 127.

2) Er staat *tourmens*.

bruits alarmans, les insinuations perfides contre la France en faveur de *Londres* ou de *Berlin*. Enfin les intrigues de toute espèce qui traversent ordinairement la liberté naissante.

Ils doivent attirer toute l'attention du Ministre Français. En les surveillant de très près, et en leur imprimant fortement l'idée qu'aucune de leurs démarches n'échappe à l'observation, il est cependant convenable de les défendre des violences et de tenir la main à ce que sous couleur de surêté publique, on ne donne pas un libre cours aux vengeances particulières.

Les Patriotes ont des nuances. Les uns sont dévoués à la cause Française, tels que P. et L. 1) etc. Les autres moins attachés à la France, le sont néanmoins à la liberté de leur pays. Il y a beaucoup de mesure avec les uns et les autres. Des distinctions trop marquées en faveur des premiers, ne manqueraient pas de blesser et de refroidir les seconds.

Les Jacobins composent le troisième parti. Là comme partout ailleurs, la foule peut être égarée par un patriotisme ardent, qui lui exalte la tête; mais trop souvent elle est dirigée par des intriguans adroits qui la meuvent à leur gré et font servir ses saillies irregulières à leurs intérêts particuliers. On doit s'attendre à voir se reproduire parmi eux toutes les idées désorganisatrices qui ont désolé notre Patrie, et les menaces combinées des Anglais et du Prince Héréditaire vont donner des prétextes spécieux à leurs violences et à leurs clameurs, desorte qu'il est très-important que le Citoyen NOEL hâte son départ pour les contenir par l'autorité de son caractère.

Toutefois en fortifiant de son assentiment et de son influence les principes d'une liberté sage, il devra écouter tout le monde et ne rebuter personne; car l'idée de sa partialité paralyserait tous ses moyens et le priverait de toute faculté d'être utile.

Deux observations n'échapperont pas à sa sagacité. Le Hollandais s'est regardé longtemps comme la seule nation libre du monde. Il en est resulté une sorte de fierté, peut-être même de morgue, au moins de susceptibilité qu'il faut se garder d'offenser. Il ne pardonne ni l'injure ni l'humiliation: son caractère est flegmatique, mais sensible et si ses affections ont moins d'essor et d'éclat, elles n'en sont que plus profondes et plus durables.

La seconde observation à faire, c'est que les habitudes astucieuses du Cabinet de Versailles ont répandu dans l'Europe et spécialement en Hollande l'idée que nous sommes excessivement fins: de là une défiance injurieuse à la loyauté française.

C'est à nos Agens Diplomatiques à détruire ce préjugé par une conduite franche et loyale, telle qu'elle convient au caractère républicain, également éloigné des petites ruses des Cabinets et d'une confiance inconsidérée.

L'exécution du Traité et principalement le payement de la contribution consentie et l'emprunt n'appellent pas moins sérieusement l'attention du Citoyen NOËL. Rien ne sera plus propre à faciliter l'un et l'autre, que l'activité des opérations commerciales qui ne peuvent naître que d'une profonde securité et

---

1) PAULUS et LESTEVENON ?

dont le calme et l'union seule peuvent assurer le succès. Il n'omettra donc rien pour répandre un esprit de paix et d'harmonie, à la faveur duquel le Commerce puisse reprendre ses spéculations.

Il ne cessera de représenter que la France est l'alliée naturelle de la Hollande; que ne pouvant avoir avec elle aucune sorte de rivalité, son alliance est favorable au plus grand développement de l'industrie Batave; que la Hollande ne peut reprendre un rang distingué parmi les Puissances de l'Europe qu'à raison de ses forces maritimes; qu'elle ne peut se défendre de l'influence et des intrigues Anglo-Stadhouderiennes qu'en tournant toute son attention et toutes ses dépenses vers la Marine, ce qui lui est d'autant plus facile que la présence de notre armée rend inutile l'entretien d'une force de terre au moins un peu considérable.

Il pressera donc vivement l'organisation de la Marine Hollandaise qui peut être à la France de la plus grande utilité. En effet, si les Puissances maritimes viennent à connaître enfin leurs véritables intérêts, les forces de la Hollande réunies à celles de la Suède et du Danemarc tiendront en échec d'un côté les escadres Russes, de l'autre les vaisseaux Anglais, primeront les unes et les autres dans les Mers du Nord; en protégeant leur commerce et le nôtre, assureront nos approvisionnemens en grains, chanvre, goudron, mâtures etc. et ménageront à notre Marine moins distraite dans son objet, les moyens d'une prompte régénération, surtout lorsque réunie à celle de l'Espagne, elle pourra opposer dans l'Océan et dans la Méditerranée une forte diversion à l'Angleterre.

Il est un point épineux qui peut être susceptible de controverse: c'est celui de la convocation prochaine ou reculée d'une Convention Batave. Il semble en dernière analyse qu'il est sage de l'ajourner encore, soit parce que les esprits n'y sont pas assez disposés et tiennent encore trop fortement à la division des Provinces; soit parce que les élections ne pourraient dans un temps de troubles et de dangers, jouir de toute la liberté possible, et qu'il peut être important de ne point changer de Gouvernement, avant que la paix soit conclue et que tout espoir du Stadhoudérat soit anéanti; soit parce que d'une part les Jacobins, de l'autre les Orangistes réussiraient peut-être à s'y glisser, et composeraient une Assemblée hétérogène, livrée aux factions et aux fureurs des partis. Il recevra des Instructions particulières à cet égard.

Tant qu'il restera un Représentant du Peuple en Hollande, le Citoyen NOËL se concertera avec lui dans les occasions qui lui paraitront mériter le concours des deux autorités. Son devoir sera de surveiller les fournitures et achats faits pour le compte de la République et d'éclairer les fraudes et malversations qu pourraient.se commettre sous ce rapport.

Les Ministres étrangers qui se trouvent maintenant à La Haye sont ceux des États-Unis, de Suede et de Danemarc, de Pologne, de Portugal et de Russie. La mesure de sa conduite avec ces differens Ministres se trouve naturellement reglée par les relations qui existent aujourd'hui entre la France et

leurs Gouvernemens. Mais on lui prescrit de se tenir en garde contre Mr. ADAMS, Résident des États-Unis, qui passe pour être partisan des Anglais.

Comme il importe au Citoyen NOËL d'être au courant de ce qui se passe en Prusse et dans le Nord de l'Allemagne, on lui remettra un Chiffre particulier pour correspondre avec les Ministres de la République à *Berlin*, à *Stokholm*, à *Copenhague*, à *Hambourg* etc.

Les Consuls de France en Hollande deféreront au Ministre de la République les incidens qui pourront intéresser la navigation et le Commerce de France dans les ports de la République hollandaise. Le Citoyen NOËL fera ce qu'il jugera convenable dans ces occasions pour le service public et pour l'intérêt particulier des citoyens, mais à moins qu'il n'y eut quelque inconvénient à différer ses démarches, il n'en fera point d'officielles.

Les relations commerciales de la France avec la Hollande peuvent donner lieu à beaucoup d'affaires et de contestations; les Français doivent recevoir du Ministre de France et des Consuls une protection suffisante pour obtenir le plus promptement possible la justice qu'ils sont en droit de réclamer. Le Citoyen NOËL n'attendra pas des ordres particuliers pour qu'elle leur soit promptement rendue avec celerité et impartialité, tous les citoyens Français ayant un droit égal à sa protection et à sa vigilance.

Il lui est ordonné de porter l'attention la plus scrupuleuse sur toutes les demarches de la République Batave et de réclamer avec force contre celles qui pourraient compromettre leurs intérêts ou blesser les égards que les deux nations se doivent mutuellement. D'un autre côté il recommandera aux Français la sagesse, la circonspection, le respect pour les usages et les loix du Pays et déclarera que ce n'est qu'à ce titre qu'ils pourront compter sur la protection de la République française et sur l'intercession de son Ministre.

Le Citoyen NOËL se conformera à la règle établie pour les Agents politiques qui leur prescrit de faire à la fin de chaque année dans un Mémoire particulier le resumé non seulement de leurs négociations, mais aussi celui des évènemens principaux qui se seront passés sous leurs yeux, et terminera sa mission par la rédaction d'un Mémoire général qui constatera la situation où la République Batave se trouvera au moment de ce départ, relativement aux points les plus dignes de fixer l'attention du Gouvernement de la République française.

L'usage étant de plus que tous les Ministres à leur retour remettent en original les Instructions, les Chiffres et les papiers de la Légation, le tout avec un Inventaire, sur la vérification duquel il leur est donné une décharge, le Citoyen NOËL voudra bien s'y conformer.

(Signé) J. B. LOUVET (DU LOIRET) JEAN DE BRY, MERLIN (DE DOUAY), LE TOURNEUR (DE LA MANCHE), RABAUD, BOISSY.

Pour copie conforme,
(Signé) MERLIN (D. D.), *Prés.*
JEAN DE BRY, *Secrét.*

Instructions pour le Citoyen CAILLARD, *Ministre de la République française en Prusse* [1]).

Les différentes missions que le Citoyen C. a remplies dans le cours de sa carrière politique ayant dû lui donner une connaissance suffisante des affaires générales de l'Europe et particulièrement de celles des Cours d'Allemagne et du Nord, le Comité de Salut Public a cru pouvoir le nommer Ministre Plénipotentiaire de la République auprès du Roi de Prusse, et confier à son expérience et à son zèle une mission à laquelle toutes les circonstances concourent à donner le plus haut degré d'intérêt. Il croit en même tems devoir lui esquisser rapidement ici un tableau qui lui présentera la nature et l'objet de sa mission, les intérêts divers qui formeront la matière de ses négociations, les difficultés qu'il rencontrera le plus vraisemblablement; et les moyens par lesquels il pourra les surmonter.

Le Citoyen C. n'ignore pas que la République, dans ses relations avec les différentes Puissances de l'Europe, ne peut choisir qu'entre deux grandes combinaisons politiques. La première lie la France avec la Turquie, la Suède, le Danemarc, la Hollande, la Prusse, les Princes de l'Empire Germanique, ainsi que la Pologne, lorsque les circonstances l'auront replacée au rang dont les Puissances co-partageantes viennent de la faire descendre.

La deuxième lie la République à la Maison d'Autriche, l'Angleterre et la Russie.

Dans l'une et l'autre hypothèse, la France peut conserver ses liaisons avec les Suisses, l'Espagne et la République d'Italie.

On ne fait ici mention que de ces deux combinaisons, car l'idée de laisser de côté toutes les grandes Puissances, pour ne nous attacher qu'aux petites, est tellement impraticable, tellement contraire à toutes les vues d'une saine Politique, quelle ne soutient pas un moment du plus léger examen.

L'expérience que nous avons faite des inconvéniens attachés à l'alliance de l'Autriche; l'impossibilité de former des liens solides, avec la Russie; l'erreur grave ou nous tomberions *si nous pouvions pouvoir* [2]) jamais attacher veritablement l'Angleterre à nos intérêts; le tort irréparable que nous ferions à notre commerce du Levant et à la prospérité de nos Départemens méridionaux, si nous abandonnions Constantinople et l'Empire Ottoman à l'esprit d'envahissement des deux Cours impériales; toutes ces raisons font pencher la balance en faveur de la première combinaison qui, loin de présenter aucun de ces inconvéniens, ne nous lie au contraire qu'avec des Puissances aussi intéressées que nous mêmes à la conservation de la Puissance Ottomane et à la répression de nos propres ennemis.

---

1) Afkomstig van den Minister BLAUW (Verz. LUZAC).

2) De pouvoir?

La Prusse forme sans contredit un anneau très-important dans cette chaine de liaisons politiques et sous ce rapport, nous devons chercher l'occasion de l'attacher étroitement à un système dans lequel il sera facile de lui démontrer qu'elle trouvera des avantages que nul autre ne pourroit lui présenter.

Cette idée générale fournit au Citoyen C. le premier fil qui doit le conduire dans ses négociations avec le Ministère Prussien. C'est en ramenant sans cesse le Cabinet de Berlin à ses véritables intérêts, toutes les fois qu'il paraîtra disposé à les sacrifier à des conditions tout-à-fait particulières, ou aux lueurs fugitives d'une Politique erronée; c'est en l'éclairant sur l'identité d'intérêt des deux nations et sur la nécessité qu'elles marchent toujours de concert, si elles veulent arriver promptement au degré de puissance où chacune d'elles est appelée, que le C . . peut espérer de se faire écouter avec faveur et mettre la République française en état de retirer de ses liaisons avec la Prusse tous les avantages, qu'elle a du s'en promettre.

En appliquant ce principe à la considération détaillée des rapports de la Prusse avec chacune des Puissances de l'Europe en particulier, on se convaincra que ce n'est point ici un de ces principes arbitraires qu'on peut également suivre ou abandonner sans porter la moindre atteinte à son véritable intérêt. Il est fondé sur la nature des choses, sur la position géographique et politique de la Prusse; sur celle des amis dont elle a quelques avantages à espérer et des ennemis dont elle peut avoir quelque chose à craindre. Et en effet, si on examine les rapports de la Prusse avec la Russie, la Suède et le Danemarc, l'Empereur et le Corps Germanique, la Hollande et l'Angleterre, et enfin l'Empire Turc, on verra presque partout son intérêt coïncider parfaitement avec celui de la République française; et c'est ce que nous allons développer, en jetant un coup d'oeil rapide sur ces rapports avec chacune de ces Puissances en particulier.

Nous commençons par la Russie.

Nous terminerons ici ce que nous avons à dire — pour passer à un point *auquel nous attachons le plus grand intérêt;* - *c'est la conduite de la Prusse envers la Hollande.* C'est un point qu'il nous importe *éminemment* d'éclairer; parce qu'il nous importe éminemment de savoir si nous traitons avec un Prince franc et loyal, ou si nous sommes le jouet de l'intrigue et de la mauvaise foi.

L'Angleterre médite des projets d'invasion en Hollande, pour y rétablir le Stadhoudérat, et en même tems qu'elle s'occupe d'une descente sur la côte de Zélande, elle forme sous la direction du Prince FRÉDERIC D'ORANGE, des rassemblemens à *Osnabruck* pour venir tenter une attaque sur la Gueldre et l'Overyssel, et prendre ainsi la République Batave sur ses deux points les plus éloignés, dans la vue de l'obliger à partager ses forces, ce qui lui offrirait une con-

quête plus aisée. Le Roi de Prusse est le maître d'empêcher et de dissiper ces rassemblemens: toute tolérance même à cet égard est une infraction au Traité conclu le 28 Floréal à Bâle; et la Prusse a sans doute envers nous le tort de ne les avoir pas empêchés, du moins d'une manière efficace. Mais nous avons malheureusement une autre question à nous faire. Au lieu d'empêcher ces rassemblemens, la Prusse au contraire ne les favorise-t-elle pas par une désertion collusoire de ses propres troupes et par d'autres moyens qu'elle soustrait autant qu'il est possible à la connaissance publique? Nous avons pour le croire des raisons tirées du témoignage de quelques Journaux publiés sous les yeux mêmes du Gouvernement Prussien, et des rapports qui nous parviennent et qui sont très-affirmatifs sur ce point. Nous avons pour nous refuser à y croire, les assurances contraires qui sont données par le Ministère de Berlin, lorsque nous l'interpellons sur cet article, et les réponses du Roi de Prusse au Roi d'Angleterre dans lesquelles il annonce positivement quoique faiblement, qu'il ne peut se prêter à ces rassemblemens; réponses montrées par Mr. DE HARDENBERG à notre Ambassadeur en Suisse, mais dont il est remarquable qu'on a refusé de lui laisser prendre copie.

Dans cette incertitude il ne nous reste d'autre parti que celui de voir autant qu'il se peut par nous mêmes, et c'est par cette raison que le Cit^{n}.... ne saurait trop presser son départ. Non seulement il aura soin de connaître jusqu'à quel point nos doutes peuvent se fonder; mais si, par un renversement général de véritables idées politiques, il trouvait la Cour de Berlin disposée à s'écarter aussi étrangement de la ligne de ses intérêts, il employera toutes les ressources que lui fournira son zèle pour la ramener à la bonne voie. — Il lui fera connaître que la France, alliée de la République Batave, conservera son alliance à tout prix; qu'elle est disposée à couvrir non seulement la Gueldre et l'Overyssel par une force capable de contenir ses ennemis; mais encore de les aller chercher au coeur du Pays d'Hanovre, pour les dissiper avant qu'ils puissent se former entièrement, et de rallumer ainsi dans le Nord de l'Allemagne, la guerre qu'on voulait en écarter par le Traité de Bâle.

Nous l'avons dit, nous ne pouvons nous persuader que le Roi de Prusse s'aveugle assez sur ses propres intérêts pour les sacrifier sans fruit au chimérique espoir de réintégrer son beau-frère dans la dignité de Stadhouder des Provinces-Unies. Cependant il est sage de suspendre son jugement lorsqu'il s'agit d'une Cour aussi accessible à l'intrigue, où l'Angleterre et la Russie s'agitent dans tous les jeux pour rompre les mesures de la France dans ce qu'elles ont véritablement de plus utile à la Prusse et lorsque leur avantage (est) demontré par les efforts même auxquels elles se livrent pour les contrarier. C'est donc cette partie de la Politique Prussienne qu'il importe le plus d'éclairer de près; et le Citoyen n'y saurait apporter trop de soin. — Il cherchera donc quelle peut être la cause de la fluctuation que nous observons dans les idées de la Cour de Berlin, et l'incertitude qu'elle montre dans sa

marche. S'il trouve cette cause uniquement dans le déplaisir particulier du Roi de voir sa soeur déchue de son rang en Hollande et réduite à la simple condition de (simple [1])) Prinčesse de Nassau, quoique dans tous les tems la France ait eu les sujets de plainte les plus graves contre le Prince Stadhouder; quoique sa conduite à toutes les époques ait été celle d'un ennemi acharné de notre Pays; quoique les revers qu'elle (qu'il?) essuye aujourd'hui ne soyent (que) la juste punition de sa Politique insensée, cependant nous ne nous refuserons point à séparer le beau-frère du Roi de Prusse du Stadhouder de Hollande; nous oublierons le mal que celui-ci a cherché à nous faire; et enfin, si la Cour de Berlin veut nous proposer quelque moyen de l'indemniser autre que celui de permettre sa rentrée en Hollande, nous sommes disposés à entendre le Ministère Prussien sur ce sujet et à seconder ses desseins par les moyens que leur nature pourra nous fournir.

Le Citoyen.... s'abstiendra cependant de faire aucune Proposition directe sur ce point et même d'annoncer le premier la disposition où nous serions de donner au Stadhouder un *dédommagement* quelconque [2]), dans la crainte que cette Proposition directe ne fût interpretée par la Cour de Berlin comme un engagement de nôtre part; ce que nous voulons éviter. — Mais dans ses conférences avec les Ministres, il pourra donner à la conversation une direction telle que la première ouverture vienne d' eux mêmes. Alors il nous en fera part; et on raisonnera avec eux sur les principes qui viennent d'être établis.

In het eerste gedeelte namelijk der Instructiën voor CAILLARD was de vraag der schadeloosstelling behandeld, die aan de van hunne Staten aan den Rhijn beroofde Duitsche Vorsten zou worden toegekend. De last dienaangaande, luidde als volgt.

»Cependant, pour ne pas rester sans réponse à la question si les Princes privés d'une partie de leurs États lorsque nous conservons la ligne du Rhin, doivent rester absolument sans dédommagement, le Citoyen.... *fera naître l'idée d'une grande sécularisation des États Ecclésiastiques d'Allemagne*, qui présente un moyen très-simple et très-étendu de compenser les pertes de ces Princes, sur la rive gauche du Rhin. — Nous n'ignorons pas que ce moyen trouvera de grandes oppositions de la part des Princes titulaires et des Chapitres nobles d'Allemagne, et ensuite de la part de la caste nobiliaire qui s'est accoutumée à regarder ces Principautés comme le patrimoine éventuel des ca-

---

1) Zoo staat er dubbel.

2) Reeds den 17 Febr. 1795 meldde BLAUW uit Parijs aan PIETER PAULUS: »Zelfs heb ik al gehoord, en van lieden die eenigen invloed hebben, dat men het Keurvorstendom *Hanover* aan WILLEM DE VIJFDE tot een dedommagement moest geven. Dit alles kom voort uit het groote menagement voor Pruissen," enz.

dets de leurs familles. On paraît (pourrait?) satisfaire les Princes titulaires et les Chapitres en les laissant pendant leur vie en jouissance de leurs dignités et des revenus qui leur sont attachés, de manière que le Prince séculier désigné pour succéder, hériterait des revenus des places à mesure qu'elles viendraient à s'éteindre; et par rapport aux espérances que perdraient les familles nobles, on croit que cet obstacle deviendrait nul à la Diète de Ratisbonne 1) par la grande influence de la Prusse; 2) par l'intérêt majeur des grands Princes, auxquels cet arrangement ouvrirait un moyen de porter la main sur les Domaines ecclésiastiques renfermés dans leurs États; 3) par l'intérêt de ceux à qui la sécularisation offrirait le dédommagement qu'ils demandent; 4) enfin parce que les Princes Ecclésiastiques titulaires se trouvant personnellement désintéressés dans l'affaire, n'y opposeraient plus qu'une résistance très-susceptible d'être vaincue. — Nous ne doutons point que la réunion de ces raisons produisît à Ratisbonne une grande majorité en faveur de la sécularisation, et la Prusse qui n'ignore pas de quel appui cette opération priverait la Maison d'Autriche, la soutiendrait sans doute par toute l'étendue et la variété de ses moyens."

Nous ne dissimulerons point au Citen.... que nous lui confions une mission aussi pénible qu'elle est importante. Pour rassembler toutes les lumières propres à l'éclairer dans sa marche, il ouvrira une correspondance suivie avec les Ambassadeurs et Ministres de la République en Suède, en Dannemarc, à Hambourg, *en Hollande*, en Suisse et même à Constantinople. Il aura pour cet effet tous les Chiffres qui lui seront nécessaires; mais dans le cas où le mouvement des affaires serait assez rapide pour que l'expérience de l'operation du Chiffre devînt un obstacle à la correspondance, nous l'autorisons à expédier des courriers à *Hambourg*, où le Citoyen REINHARD recevra ses dépêches; qui pourront alors être écrites au clair et nous parvenir ensuite par la voie de Hollande.

12 Fructidor l'an 3e
(29 Augustus 1795). (Signé) CAMBACÉRÈS, Président; BOISSY; L. M. RÉVEILLÈRE LEPAUX; LE TOURNEUR DE LA MANCHE; MERLIN DE DOUAY; J. B. LOUVET.

BIJLAGE IX.

Onderhandelingen met de Fransche Republiek.

Voorstellen van VAN DE SPIEGEL.

Articles que les Députés de la République des Provinces-Unies, proposent au Comité de Salut Public, comme préliminaires et pour servir de base à un Traité de Paix entre les deux Nations 1).

Art. 1er.

Que la République des Provinces-Unies reconnoîtra la Souveraineté et l'indépendance de la Nation françoise.

2e.

Que tout aussi peu que le Gouvernement des Provinces-Unies ou ses Agents s'immisceront dans la direction de l'intérieur de la France, par rapport à sa Constitution et à la forme de son Gouvernement, pareillement la Nation Françoise, ses Représentans ou Agents, ne se mêleront en rien de la direction de l'intérieur de l'Etat des Provinces-Unies à l'égard de sa Constitution et de la forme de son Gouvernement.

3e.

Que toutes les conquêtes, faites de part et d'autre durant la guerre, seront rendues dans l'état où elles se trouvent actuellement; que pareillement les prisonniers de guerre faits l'un sur l'autre, tant sur mer que par terre, seront échangés conformément à l'usage reçu.

Fait à Paris le 8 Janvier 1795 2).

(Signé) BRANTSEN. REPELAER.

---

1) Remis au Comité de Salut Public le 8 Janvier 1795.

2) Enkel de Nederduitsche tekst is bij VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot. III.* 297—300 gedrukt.

Les Députés de la Republique des Provinces-Unies, en remettant au Comité de Salut Public les Articles préliminaires, pour servir de base à une Paix solide et durable, croyent devoir les faire preceder de quelques peu de réflexions, qui leur paroissent propres à raffermir encore les bonnes dispositions, que le Comité de Salut Public leur a montrées dans la Conference de hier, et ils prient qu'à cet effet, les Representants voudront bien observer, que la République des Provinces-Unies n'a jamais provoqué la guerre avec la France, ni qu'elle y a jamais donné lieu; qu'au contraire, elle a été attaquée à l'époque même, qu'elle faisoit tous les efforts pour conserver la paix.

Que cette attaque a été d'autant plus inattendue, et s'il est permis de le dire avec franchise, d'autant moins méritée, que jamais la République ne s'est immiscée dans les affaires intérieures de la France, ni qu'elle n'est jamais entrée en aucune Convention avec d'autres Puissances, pour se mêler ou s'ingérer dans la direction intérieure.

Que même à l'époque que la guerre s'est élevée entre la France et les Cours de *Vienne*, et de *Berlin*, la République a constamment observé la neutralité la plus stricte, et qu'ayant enfin été forcée de prendre les armes, elle ne les a jamais prises dans le dessein, de faire des conquêtes, ou de s'immiscer dans la direction intérieure des affaires de la France.

(Signé) BRANTSEN. REPELAER [1]).

Indépendamment de ce que les Députés de la République des Provinces-Unies ont eu l'honneur de proposer au Comité de Salut Public, ils offrent les conditions suivantes [2]).

Art. 1er.

L'engagement solemnel d'observer la neutralité la plus stricte jusques à la pacification générale.

2.

L'ouverture des ports aux vaisseaux françois, et l'offre d'être utile à la France par tous les moyens possibles.

3.

L'engagement de faire évacuer le territoire de la République par les armées des Puissances alliées.

4.

Des places frontières de sûreté jusques à la conclusion de la Paix pour garantie de la Neutralité, comme on en conviendra dans la Conférence à tenir

1) Remis au Comité de Salut Public le 8 Janvier 1795.

2) Remis au Comité de Salut Public le 22 Janvier 1795.

à ce sujet; restant néanmoins l'administration utile à la République des Provinces-Unies.

5.

L'engagement solemnel et loyal de la part de la République, de prendre à sa défense toutes les autres places et forts des frontières, qui ne seroient point occupés par les troupes françoises.

6.

L'engagement de la part de la France de faire évacuer le territoire de la République par ses armées, excepté les places de sûreté, desquelles on a parlé dans l'Art. 4e, et de faire payer en numéraire les troupes, qui y seroient mises en garnison [1]).

Les Députés de la République des Provinces-Unies, en remettant leur dernier Mémoire, ont prié le Comité de Salut Public de vouloir bien observer que leur courier n'étant arrivé qu'une heure auparavant, ils n'avaient pas eu le tems de lire avec attention leurs dépêches, et de rédiger leurs propositions d'une manière convenable; que par conséquent ce Mémoire ne devait être considéré que comme un canevas et un simple aperçu susceptible d'être revu et corrigé après des réflexions plus mûres.

Ils ont ensuite représenté au Comité relativement à la demande qui leur avait été faite, si la République était disposée à conclure avec la France un Traité d'Alliance offensive et défensive? que dans aucun cas il ne pouvait être de l'intérêt de la République d'avoir des Traités d'Alliance *offensive;* que son système était et devait être pacifique et par principe et par nécessité.

Et que quant à une Alliance *défensive*, ce n'était pas le moment d'en conclure une avec la France; qu'au moyen de cette Alliance, elle ne sortirait d'une guerre que pour s'entraîner dans une autre, d'autant plus dangereuse et nuisible, qu'elle avait encore dans l'intérieur de ses Provinces, les troupes des Puissances alliées; qu'il se trouve dans les ports de l'Angleterre 12 à 15 vaisseaux de la Compagnie des Indes-Orientales, richement chargés; plusieurs vaisseaux de guerre et frégates, et un nombre très-considérable de vaisseaux marchands qui s'y étaient refugiés à cause des glaces; que leurs Colonies couraient le risque de leur être enlevées, et leur commerce celui d'être détruit entièrement; que par conséquent la République serait non-seulement ruinée de fond en comble, mais qu'elle cesserait de pouvoir être utile à la France.

Les Députés ont prié le Comité de Salut Public de vouloir bien réflechir sur cette simple exposition des raisons, qui doivent engager la République à

---

1) De Nederduitsche tekst is te vinden in VAN DE SPIEGEL, *Brieven en Negot. III.* 347 volg. — 352.

ne pas contracter, dans les circonstances actuelles, un Traité d'Alliance, et sur les avantages, que le France peut et doit attendre de son état de Neutralité. Ils peuvent y ajouter, qu'ils espèrent ardemment qu'on ne se fasse aucune illusion à cet égard. Il y a, peut-être, des argumens spécieux à alléguer contre, mais il n'est pas douteux que l'évènement ne prouvera malheureusement le contraire.

»Indépendamment de ce que les Députés de la" &c. &c.

Article 1er.

L'engagement solemnel d'observer la neutralité &c.

Art 2.

L'ouverture des ports aux vaisseaux français, et l'offre d'être utile à la France par tous les moyens possibles.

Cet Article s'est glissé [1]) dans le canevas sans une réflexion assez mûre; son insertion dans un Traité serait peut-être sujette à différentes interprétations; et il est inutile, parceque la Neutralité donne par soi-même le droit de ports aux vaisseaux français. Au reste, l'offre d'être utile à la France par tous les moyens possibles, est bien sincère et elle peut en être parfaitement sûre. — Plus la France évitera une autre guerre à la République, plus elle contribuera à sa conservation intacte, et qu'elle s'acquerera des droits à sa reconnaissance, plus elle pourra s'assurer que la République lui sera d'une grande utilité.

Art. 3.

L'engagement de faire évacuer le territoire &c.

Art. 4.

Des places de sûreté jusqu'à la conclusion de la Paix, pour garantie de la Neutralité, comme on en conviendra dans la conférence à tenir à ce sujet, *restant néanmoins l'administration utile à la République.*

Les Députés ont assuré le Comité qu'ils étaient disposés à donner une grande latitude dans le choix de ces places; mais que cependant ils espéraient que le Comité aurait égard à l'honneur et à la loyauté de la République. — Ils entendent nommément par là, qu'on aye égard aux villes, qui ont le droit de voter aux États.

Administration utile. — L'administration de Police et celle de la Justice doivent y être comprises.

In de uitgave der *Brieven en Negotiatien* van v. DE SPIEGEL, III. 351, is deze toelichting van Art. 2, bij vergissing onder Art. 1 geplaatst.

Art. 5.

L'engagement solemnel et loyal de part de la République &c.

Art. 6.

L'engagement de la part de la France &c.

Voorstellen der Bataafsche Gedeputeerden.

Liberté, Égalité, Fraternité.

Paris le 20 Ventôse L'an 3
et le premier de la Liberté Batave.

BLAUW et MEYER aux Citoyens Représentans du Peuple, composant le Comité de Salut Public.

Citoyens Représentans,

Les Citoyens BLAUW et MEYER vous annoncent qu'ils sont nommés par les États-Généraux des Provinces-Unies des Pays-Bas, Ministres Plénipotentiaires auprès de la République Française.

Empressés de vous communiquer le contenu de leurs lettres de créance, dont l'original est adressé à la Convention Nationale, ils vous demandent une conference dans laquelle ils ôsent se flatter que vous voudrez bien leur indiquer la marche qu'ils auront à tenir pour la remise des susdites lettres de créance.

Du 20 Ventose L'an 3 de la République Française
Le 10 Mars 1795, L'an 1er de la Liberté Batave.

Les Ministres Plénipotentiaires de la République Batave s'empressent de communiquer au Gouvernement Français, que leurs Instructions portent expressément de proposer une Alliance étroite, ainsi qu'un Traité de Commerce entre les deux Républiques.

Cet objet est considéré par la Nation Batave comme le plus urgent pour les intérêts communs; c'est le voeu le plus cher aux coeurs de tous les Patriotes Bataves.

Ils sont chargés, en outre, de demander une réunion des forces tant navales que de terre des deux Nations pendant la campagne qui va s'ouvrir pour terrasser leurs ennemis communs, et amener enfin une paix solide et avantageuse.

Pour parvenir à un but si désiré, ils ont quelques demandes préalables à former, qui feront l'objet immediat de la présente Note. — Leurs travaux successifs se diviseront naturellement en deux parties;
Le Traité d'Alliance,
et celui de Commerce.

Et ils demandent que le Comité de Salut Public veuille nommer des Commissaires, chargés de conférer tous les jours avec eux sur ces objets importans, afin de les amener le plus tôt possible à leur perfection. En attendant la détermination du Comité sur ce point, ils doivent lui exposer, que pour mettre la République Batave à même de remplir les engagemens, qu'elle désire contracter vis-à-vis la République Française, notamment pour l'organisation de la défense militaire du Pays, et l'armement et l'équipement de ses forces navales,

1°. Il est très-urgent, que la disposition des arsenaux et magasins soit remise entre les mains du Gouvernement Batave.

2°. Que les marins Hollandais de tout grade, pris durant la guerre actuelle par les Français, soyent rendus à la liberté, et renvoyés le plutôt possible dans leur Patrie.

3°. Que les officiers Hollandais, qui se trouvent actuellement au service de la République Française, et qui y ont trouvé un asyle depuis la révolution prussienne de 1787, ayent la permission d'entrer dans la nouvelle organisation de l'armée Hollandaise, dont on s'occupe avec la plus grande activité.

Ces dispositions auront l'avantage incalculable de prouver la bonne intelligence, qui existe entre les deux Républiques, et elles seront regardées en Hollande comme une preuve de la confiance du Comité de Salut Public, dans la loyauté et la franchise, que le Gouvernement Batave regéneré mettra pour base de toutes ses actions et que les soussignés, en qualité d'organes de leurs Commettans, regarderont comme la première règle de toutes leurs transactions ministérielles.

Ces dispositions, enfin, provoqueront dans leur Patrie le zèle de tous les bons citoyens pour redoubler d'efforts afin de seconder par tous les moyens possibles leurs frères les Français dans la lutte glorieuse contre tous les Despotes coalisés.

Réflexions provisoires pour les Citoyens SIEYES et autres Commissaires du Comité de Salut Public, nommés pour entrer en conférence avec les Ministres plénipotentiaires Bataves; lesquelles réflexions exigent de nouveaux développemens.

Le Gouvernement Batave, du moins les membres les plus marquants et les plus énergiques, désirent, que l'on fixe une attention sérieuse sur la Province de *Zélande;* quon y introduise des forces respectables, et que quelques milliers d'hommes y restent jusqu'à ce que la Révolution y soit bien consolidée.

La Municipalité de *Middelbourg* ne mérite aucune confiance, puisque onze des anciens membres y ont été fourrés de nouveau.

Il est donc du plus grand intérêt que les Représentans français insinuent que le Gouvernement d'ici ne saurait voir de bon oeil que l'on ait choisi pour nouveaux Magistrats dans la Zélande et notamment à Middelbourg, des personnes qui ont fait le serment de maintenir la soi-disante Constitution de 1787, et qui par-là ont homologué les usurpations du Stadhouder.

Une décision prompte et franche sur la Note ministérielle de hier au soir sera la pierre de touche de la confiance que le peuple et le Gouvernement Batave pourra avoir dans toutes les déclarations d'indépendance et de Souveraineté qui leur ont été faites jusqu'à présent de la part du Gouvernement Français.

La disposition la plus libre et la plus entière de ses arsenaux, et de tous ses moyens, pourra seule mettre le Gouvernement Batave en état de déployer son activité et son énergie dans le rétablissement de sa Marine délabrée, et dans le prompt équipement d'une flotte respectable.

Le Gouvernement Batave sait très-bien que le sort de la République et des membres individuels du Gouvernement, ainsi que de leurs familles, même leur existence, dépend entièrement de la France; et que sans le secours efficace des Français, il ne saurait tenir tête contre les Puissances coalisées.

Aussi le Gouvernement Batave est bien disposé à contribuer de son côté tout ce qui dépendra de lui aux secours mutuels. Il désire sincèrement que le Gouvernement Français, ses Représentans en Hollande ou les Généraux lui fassent part loyalement et confidentiellement de leurs besoins, afin de concerter ensemble les moyens d'y pourvoir; observant que des démarches trop précipitées ou trop ostensibles à cet égard, ne pourraient qu'être nuisibles à l'intérêt commun puisqu'elles feraient d'abord renchérir tous les objets nécessaires d'une manière sensible, et qu'elles donneraient infailliblement lieu à l'agiotage de la part des malveillans.

La confiance réciproque la plus sincère doit être la garantie de tout.

La République Française peut sans aucune espèce de danger, la donner au Gouvernement Batave puisqu'elle n'ignore pas que sans son secours le parti patriotique, c'est-à-dire les bons citoyens, abandonné à lui-même, serait perdu; et qu'au surplus l'armée Française serait toujours-là, au cas que le Gouvernement Batave voulût abuser de la confiance des Français.

Cette confiance doit se manifester

1°. Par une déclaration franche, énergique et solemnelle de la part de la Convention Nationale sur l'indépendance et la Souveraineté de la Nation Batave.

2°. Par les effets de cette déclaration, en ne gênant en rien le Gouvernement Batave dans les moyens propres à mettre sa Marine et son armée sur un pied respectable. L'indépendance la plus entière de la Nation Batave, tant en déclarations solemnelles, que surtout dans ses effets, peut seule maintenir son crédit dans le Nord, et lui faciliter les moyens de se procurer les objets nécessaires tant pour elle que pour les Français. Et les Ministres Plé-

nipotentiaires se croyent obligés de déclarer avec franchise dores et pour l'avenir, que la famine et toutes ses horreurs seraient les suites infaillibles d'une conduite opposée et que la France en ressentirait également les terribles effets.

Si sur ce point intéressant l'on se décide sans aucun délai, le Gouvernement Batave pourra alors dans le courant du mois de Mai, avoir prête une escadre de dix vaisseaux de ligne, 14 frégates et autres bâtimens légers, ainsi qu'une armée de terre de 32 mille hommes qui pourraient agir d'après le plan que l'on concerterait ensemble.

Le Gouvernement Batave ne demande pas mieux, que l'on surveille de la part du Gouvernement français toutes ses opérations.

Il désire qu'on lui envoye des personnes instruites et expérimentées pour régler ensemble les plans d'opérations militaires; mais il est en même tems convaincu, qu'il serait de la dernière imprudence, que le Commandement en chef de ses forces de terre ou de mer, mais surtout de mer, fût *conferé* [1]) à d'autres qu'à des Bataves, et qui ne recevraient pas leur commission directement du sein même du Gouvernement Batave.

Les Ministres Plénipotentiaires déclarent franchement qu'ils considèrent ce point-ci tellement important, que tout succès bon ou mauvais en depend entièrement, et qu'ils ne répondent pas des suites fâcheuses et incalculables qu'une fausse démarche entraînerait infailliblement.

Ceci ne provient nullement par motif de jalousie de leur indépendance. Les Bataves savent trop bien qu'elle est jusqu'à présent précaire, et que le Gouvernement Français a le pouvoir en main de leur faire sentir sa préponderance, mais le Gouvernement Batave est convaincu que la nomination de Chefs, qui ne seraient pas Hollandais, indisposerait tellement les officiers de marine et matelots, que l'on n'en pourrait tirer aucune espèce d'utilité.

Nous parlons de ces officiers dont les sentiments patriotiques sont connus; les autres devant tous être congédiés.

Il est certain que ces braves officiers seraient perdus pour la Marine Batave, puisqu'ils préféreraient de manger du pain sec, plutôt que de se soumettre à des Chefs étrangers.

Le Gouvernement ainsi que tous les Patriotes Bataves sentent, combien il est juste que l'Alliance entre les deux Peuples procure les plus grands avantages à la Republique Française.

La France ne doit pas avoir fait envain ces sacrifices énormes, pour donner la liberté aux Peuples opprimés; mais les avantages d'une Alliance, pour être durables, ne doivent pas être exclusifs; le salut, l'interêt même de la France y seraient contraires.

En admettant la réciprocité, l'Alliance produira dès son principe des fruits bien doux, et extrêmement utiles à la France; et les suites prouveront que les

---

1) Confié?

avantages sont bien plus solides que toute exaction dans ce moment pourrait l'être.

Mais cette réciprocité n'exclut pas la bonne volonté ni la ferme intention du Gouvernement Batave, de réunir dès ce moment toutes ses ressources militaires, maritimes et celles que le Commerce, et son crédit dans le Nord, peuvent lui fournir, pour alléger les besoins de l'armée française et pour seconder ses efforts contre l'ennemi commun.

Pour peu qu'on s'écarte de ces règles, pour peu qu'on essaye de paralyser l'activité et l'énergie des Bataves, ou s'approprier leurs moyens de défense, on verra naître et l'incertitude, et la défiance, sources fécondes d'inactivité et de decouragement.

La Nation Hollandaise est d'un caractère doux, calculateur et très-circonspect: elle mesure les dangers, et la triste expérience de tems antérieurs ne justifie que trop ses inquiétudes. En conséquence, si l'on voulût confier exclusivement à des Chefs Français la direction de la défense, et des moyens militaires sur le territoire Batave, l'alarme se répandrait, et tous les bons esprits se retireraient de la direction de la chose publique, et se concerteraient [1]) dans leur intérieur; isolement, qui serait déplorable pour le salut du Pays.

Le Gouvernement Batave désire, que les troupes françaises occupent provisoirement toutes les villes frontières de leur pays; qu'on agisse de concert à cet égard; il suivra avec le plus grand empressement les avis et les bons conseils des Représentans du Peuple Français et de ses Généraux, en tout ce qui concerne la direction des affaires militaires.

Il est d'autant plus urgent de retirer la très-grande majorité des troupes Françaises de l'intérieur de la Hollande, sauf les mesures de sûreté à convenir entre les Représentans Français et le Gouvernement à La Haye, que cette Province où le Commerce donne l'existence à la presque totalité de ses habitans, a besoin de tranquillité pour se livrer à ses spéculations et transactions ordinaires; sans le commerce, et son entière liberté, la disette s'y ferait bientôt sentir.

Néanmoins il s'en faut de beaucoup que cette tranquillité exigerait, comme on a affecté de le faire croire en Hollande, un excès de générosité vis-à-vis les Chefs et anciens Magistrats Stadhoudériens; modération poussée à un tel point, qu'elle a déjà encouragé la faction du Prince D'ORANGE, à peine abattue à commettre des excès très-dangereux, et qui, s'ils n'étaient reprimés par un système de vigueur, compromettraient bientôt et la liberté naissante et la tranquillité publique.

Une révolution dirigée sans énergie, est nulle, écrase tôt ou tard ses auteurs [2]), et en rend du moins les secousses plus longues et plus sanglantes. — Si les Chefs de la faction Stadhoudérienne doivent rester dans notre Pays, ils

---

1) Concentreraient?

2) En het Schrikbewind?

y exerceront constamment sur une partie de la populace une influence très-dangereuse, et absorberont toute la vigilance et les soucis du Gouvernement actuel, au détriment des grands intérêts nationaux, auxquels il désire pouvoir consacrer tous ses momens.

Il sera donc très-utile que le Comité de Salut Public fasse donner une impulsion énergique aux Membres du Gouvernement Batave.

Cette impulsion d'énergie provoquera des mesures de sûreté générale, et les troupes françaises pourraient alors être plus utilement employées ailleurs que dans l'intérieur du Pays.

Il suffira même, que les Ministres Plénipotentiaires du Peuple Batave soyent informés à cet égard des intentions du Comité de S. P. pour écrire dans ce sens à leurs Commettans, et provoquer une plus grande intensité de mesures de police et de sureté générale.

A cet égard on se refére au Mémoire remis récemment au Comité de S. P. sur l'état des choses et sur la nécessité de s'assurer des Chefs du régime précédent en Hollande; mémoire digne de toute attention, et concerté d'avance avec le Cit. BLAUW, avant qu'il eût reçu la nouvelle officielle de sa nomination.

Une Alliance offensive et défensive est dans les principes et dans le voeu du Peuple Batave; dont le sort, nous le repétons, dépend entièrement de la France; il sait que les mêmes principes de liberté et de politique doivent le diriger, et que les ennemis de la France sont les siens.

Enfin, il est urgent que les bases de cette Alliance soyent discutées et que le Gouvernement Français s'explique clairement là-dessus; — ainsi que sur la fixation éventuelle des Limites.

Paris le 22 Ventose L'an 3 de la République Française
Le 12 Mars 1795 L'an 1er de la Liberté Batave.

Les Ministres Plénipotentiaires de la République Batave aux Représentans du Peuple SIEYES, MERLIN (de Douay) et REWBELL, Membres du Comité de Salut Public.

Citoyens,

Nous vous envoyons, ci-joint, les Réflexions provisoires que nous avons cru devoir vous mettre sous les yeux; nous vous observons que ce ne sont que de réflexions provisoires pour fixer votre attention, et telles que nous vous en avons fait lecture hier au soir.

Nous vous prions de les prendre en considération, et nous espérons, Ci-

toyens, que vous nous ferez parvenir bientôt votre réponse, ainsi qu'une décision sur la première Note que nous avons remise au Comité de Salut Public.

Eischen der Franschen.

Note, lue *le* 23 *Ventose L'an* 3 *de la Republique Française*, par les Commissaires SIEYES, REWBELL et MERLIN (*de Douay*), Membres du Comité de Salut Public, aux Ministres Pléuipotentiaires de la République Batave.

En réponse à la première Note, le Comité a donné des ordres pour qu'on se mette dans l'isle de *Walcheren* sur la défense la plus respectable.

Nous croyons ensuite qu'au lieu de suivre l'ordre, suivant lequel les Envoyés Bataves nous ont exposé leurs réflexions, il faut mieux consulter l'urgence de nos besoins respectifs. Ainsi par exemple, il sera exposé aux Envoyés que des plaintes continuelles nous arrivent des armées sur ce que les fournitures de tout genre promises, n'arrivent point; ce qui met la ligne de défense dans le plus grand embarras. Les Hollandais doivent à cet égard partager nos inquiétudes avec d'autant plus de vivacité, que si l'ennemi entrait sur leur territoire, il en résulterait pour eux, plus que pour nous, des malheurs incalculables. — Les Prussiens, comme on sait, arrivés à *Wesel*, prennent leurs postes le long de la frontière jusqu'à l'embouchure de *l'Embs*. Il est donc extrêmement pressant, que les Etats-Généraux, les Provinces, les Municipalités des Provinces-Unies accélèrent de toutes leurs forces, l'expédition des approvisionnemens et autres fournitures promises.

Les conférences doivent commencer ensuite sur *les justes indemnités* que les Patriotes Bataves s'empresseront d'offrir à la France; telles qu'elles soyent, elles ne pourront jamais s'élever à l'équivalent de ce qu'il nous en a couté en tout genre, pour leur rendre le bienfait inestimable de la Liberté.

Cette indemnité doit être indépendante des *droits de conquête* sur le Gouvernement et le parti Stadhoudérien, sur les biens des Français émigrés, et ceux des Puissances, avec lesquelles nous sommes en guerre.

Sous ces derniers points de vue la France n'attend pas qu'on lui offre, *elle a droit de prendre.*

Les conférences rouleront ensuite sur la fixation des Limites, question nécessairement dépendante des bases, qui auront servi à déterminer *les Articles d'indemnité*.

Après cela, rien ne sera plus facile que d'entamer

Le Traité d'Alliance;

Celui de Commerce.

Et connaissant alors nos véritables relations politiques de part et d'autre, la reconnaissance du nouveau Gouvernement Hollandais se fera avec la plus grande solemnité, et les sentiments réciproques de la plus égale fraternité seront cimentés à jamais entre les deux Nations.

Antwoord der Nederlanders.

Paris le 27 Ventose de l'an 3 de la République Française.

Le 17 Mars 1795, l'an 1er de la Liberté Batave.

Les Ministres Plénipotentiaires de la Nation Batave Aux Représentans SIEYES, MERLIN (de Douay) et REWBELL, Commissaires du Comité de Salut Public.

Citoyens, Nous vous adressons ci-joint un Mémoire d'observations sur vôtre Note Verbale. Nous vous prions de le prendre en considération.

Nous y joignons la Lettre dont nos Commettans nous ont chargés pour la Convention Nationale, et que nous croyons ne pouvoir plus longtems garder par devers nous. Vous voudrez bien nous en accuser la réception.

Mémoire

Remis aux Commissaires du Comité de Salut Public le 27 Ventose de l'an 3 de la République Française, le 17 Mars 1795 l'an 1er de la Liberté Batave.

Les Ministres Plénipotentiaires de la République Batave, ont lu avec la plus grande attention la Note qui leur a été communiquée par les Commissaires du Comité de Salut Public. — Ils remercient le Comité d'avoir eu égard à leurs représentations sur la nécessité de mettre la Zélande, et notamment l'isle de *Walcheren* sur un pied respectable de défense; mais pour que ces mesures puissent avoir l'effet désiré, il faudra promptement éloigner, et mettre en état d'arrestation ailleurs tous les Chefs de la faction *d'Orange*, qui se trouvent dans les différentes villes, et dont l'influence sur une partie du peuple Zélandais, très-fanatique, est infiniment dangereuse.

A l'égard des plaintes sur ce que les fournitures de tout genre promises n'arrivent point, les Ministres Bataves doivent observer, qu'il y a eu impossibilité physique d'y satisfaire, parceque les rivières et canaux jusqu'à présent n'étaient point navigables à cause des glaces, et par conséquent les transports impraticables; et ensuite parceque le Pays ayant été épuisé par les armées des Despotes, il ne se trouvait pas dans toute la République le tiers des grains demandés par les Représentans Français, et qu'il fallait ainsi attendre des renforts de *Hambourg* et autres endroits du Nord, également retardés par la débacle des glaces. Ce retard a donc été accidentellement et nullement l'effet

de négligence ou de malveillance. Les Représentans provisoires de Hollande se sont au contraire empressés (et le Citoyen MEYER y a eu une part active) de prendre toutes les mesures qui dépendaient d'eux, pour satisfaire le plus promptement possible aux besoins de leurs frères les Français.

L'évènement prouvera que les Patriotes Bataves sont entièrement persuadés qu'il n'y a qu'une réunion prompte et étroite de leurs moyens et de leurs ressources avec ceux des Français, qui puisse les mettre à l'abri de nouveaux malheurs, terrasser la superbe et perfide Angleterre, et amener ainsi en Europe une paix solide et avantageuse. Quant à l'ordre de travail proposé par les Citoyens Commissaires, les Ministres Plénipotentiaires du Peuple Batave doivent observer que dans l'ordre proposé par eux, ils avaient eu pour but unique le salut de la France et celui de leur patrie. Ils croyent encore, et ils en sont convaincus, qu'afin d'engager le peuple Batave à de grands sacrifices, et tels que la République française pourra raisonnablement exiger, l'on devrait rechercher les moyens de tranquilliser ce même Peuple sur son sort et son existence future.

Ils ont cru trouver ces moyens dans une reconnaissance prompte, solemnelle et digne de la loyauté française, de l'indépendance nationale du Peuple Batave. Et le Gouvernement Français devrait d'autant moins faire aucune difficulté à cet égard, que la Convention a déclaré solemnellement qu'elle ne faisait point la guerre aux Peuples, mais aux Tyrans, au Stadhouder et non pas à la Nation. Ce que les Représentans Français, à leur entrée en Hollande, ont bien expressement confirmé, lorsqu'ils ont dit dans leur Adresse aux Bataves; „Nous ne vous crumes point complices de l'horrible attentat du Stadhouder. Nos ennemis sont aussi les votres. Au milieu des horreurs de la guerre nous ne cessames de vous considérer comme nos amis et nos alliés. C'est à ce titre que nous sommes au milieu de vous. Nous n'entrons point chez vous pour vous asservir. La Nation Française respectera votre indépendance. Le Peuple Batave, usant de sa Souveraineté, pourra seul changer ou modifier les formes de son Gouvernement."

Cette reconnaissance solemnelle, ainsi que celle des soussignés en leur susdite qualité comme Ministres de Souverain, seraient deux grandes mesures, qui opéreraient très-efficacement en faveur de toute demande ultérieure du Gouvernement Français sur le coeur du Peuple Batave, essentiellement bon et reconnaissant, mais qui a acquis par ses longs malheurs, et par des perfidies de divers genres, dont il a été la victime, l'habitude de la défiance.

En insistant sur ces points préliminaires, les Ministres Bataves déclarent bien expressément, qu'ils sont très-éloignés de toute ambition de gloire ou de vanité personnelle. — Ils n'ont que trop souffert d'humiliations, tant par le lâche abandon du Gouvernement Français de 1787 que par l'oppression Stadhoudérienne et Anglaise, qui a été la suite de cette perfidie, pour qu'ils attacheraient quelque prix à de vains titres. — Des Républicains, de vrais

amis de la liberté, savent se sacrifier pour elle, et toute humiliation personnelle disparaît devant les grands intérêts de la Patrie. Mais ils le répètent, sans cette indépendance, et sans la jouissance de tout ce qui s'ensuit, la Nation Batave ne peut qu'être nulle, et de nulle valeur, tant pour elle, que pour la France.

Les Ministres n'ignorent pas que la prudence exige des précautions entre des individus; mais ces précautions paraissent au-dessous de la grandeur et de la majesté d'un Peuple le plus magnanime et le plus belliqueux, qui peut écraser une Nation, dont le territoire circonscrit porte à peine deux millions et demi d'habitans, et qui s'abandonne aux tranquilles spéculations de son Commerce.

La France qui triomphe de l'Europe entière, ne pourra-t-elle pas toujours, tenant nos places fortes et les clefs de nos frontières, se venger d'une manière terrible, s'il était possible que le Gouvernement Batave s'abaissat à une perfidie quelconque? Non! la bonne foi, qui a présidé constamment aux transactions commerciales de cette Nation, sera aussi la base de sa conduite politique.

Ces réflexions au reste sont necessitées aux yeux des Ministres Bataves, par ce qu'ils ne veulent être responsables des conséquences funestes qu'une incertitude plus prolongée sur leur caractère public entraînera infailliblement pour les intérêts du Gouvernement Batave, et par conséquent pour les intérêts même de la République Française; puisqu'un Gouvernement douteux, et en quelque sorte avili, ne saurait avec effet remplir ni poursuivre les engagements de fournitures et autres secours, que la France peut exiger de lui.

La Nation Batave reconnait avoir au Gouvernement Français les obligations les plus étendues. Ce sont les Français qui l'ont aidé à reconquérir les droits inaliénables de Liberté et de Souveraineté. — Elle doit donc procurer à la France pour ce service éminent un dédommagement aussi ample que sa position et ses moyens le permettent, et les Ministres attendent avec impatience, que les Gouvernements respectifs auront déterminé ce dédommagement. Qu'il soit conforme à l'équité et qu'il y ait possibilité d'y satisfaire, voilà tout ce qu'ils attendent! — Les Législateurs Français savent trop bien que les Hollandais doivent leur asservissement, leur épuisement actuel à la France même. La nécessité d'être délivrés par les Français Républicains, dérive du lâche abandon du Gouvernement corrompu du dernier Capet.

Quant au droit de conquête, dont il est parlé dans la Note Verbale des Citoyens Commissaires, les Ministres Bataves doivent observer, qu'il paraît hors de doute que la France a droit de prendre les biens des émigrés Français. Et le Gouvernement Batave est tellement convaincu de cette vérité, qu'il a déjà employé tous ses moyens pour en assurer le recouvrement. — Il en est de même des vaisseaux et des magasins des Anglais et autres coalisés, qui ont été trouvés sur le territoire Batave. Mais si les Citoyens Commissaires étendent *le droit de conquête* sur les magasins, les arsenaux, les vaisseaux, les caisses publiques, les établissemens publics, en un mot, sur tous

les ressorts du Gouvernement; s'ils l'tendenté sur les propriétés patrimoniales du parti Stadhoudérien et de ses Chefs, — c'est effacer le Peuple Batave de la ligne des Puissances.

Les Citoyens Commissaires savent que les révolutions ne se font que par les hommes énergiques; que le petit nombre d'âmes privilégiées fondent les Républiques, et qu'un grand nombre dans des anciens États est plein de préjugés et attaché aux anciens systèmes. Vouloir donc s'emparer des biens de l'État, de l'ancien Gouvernement et des Stadhoudériens, outre que cela prête à un arbitraire effroyable, banni à juste titre de chez le Peuple Français, ce serait priver les Bataves des fonds que nécessitent l'organisation du mouvement révolutionnaire qui s'imprime chez eux, ainsi que les préparatifs *(extra?)* ordinaires qu'ils font pour aider puissamment la France dans la campagne qui va s'ouvrir. Comment pourraient-ils sans moyens, les alimenter et les soutenir?

Au reste, les Ministres Bataves vont expedier un courier pour faire part à leurs Commettans des demandes d'indemnité dont les Citoyens Commissaires leur ont fait ouverture verbalement; quoiqu'ils pressentent avec la plus vive douleur, que cette nouvelle va répandre l'alarme et la désolation dans tout le pays Batave, vu l'impossibilité absolue d'y satisfaire.

Projet d'Articles préliminaires entre la République Française et la République Batave 1).

Article 1er.

La République Batave payera à la République Française à titre d'indemnité et de dédommagement, pour les frais de la guerre, la somme de ; laquelle somme sera payée soit en lettres de change, soit en espèces sonnantes, soit en denrées, principalement celles, dont la République Française pourra avoir le plus grand besoin et d'après les convenances mutuelles; sauf à donner incessamment, vu les besoins urgents de la République française, un à compte de . Le reste sera payé à des époques fixes à convenir; et il sera stipulé par Article secret, que les avances déjà faites dans le Pays Batave à titre de réquisition ou autrement, seront imputées sur les derniers payements.

Art. 2.

La République Batave s'engage à réunir tous ses moyens militaires de terre et de mer pour seconder la République Française dans la guerre actuelle contre tous ses ennemis, qu'elle regarde comme les siens.

Art. 3.

En conséquence elle mettra en mer incessamment une Escadre de

1) Remis au Comité de S. P. le 25 Mars 1795.

vaisseaux de ligne et frégates, laquelle agira sous des Commandans Bataves sur les points convenus et d'après le plan qui sera concerté entre les deux Gouvernemens, soit pour intercepter tout commerce des Puissances coalisées avec la Baltique, soit pour occuper une partie considérable de leurs forces navales, soit pour protéger les vaisseaux marchands des deux Nations.

Art. 4.

La République Batave s'occupera sans délai de terminer l'organisation de son armée de terre; elle sera portée au nombre de trente-deux mille hommes effectifs lesquels agiront, sur des points convenus, contre l'ennemi commun, sous des Commandans Bataves, mais qui seront subordonnés aux ordres des Généraux en Chef des armées Françaises.

Art. 5.

Les villes frontières du territoire Batave, dont l'état nominatif sera annexé au futur Traité, continueront à être gardées pendant la durée de la guerre, soit en partie, soit en totalité, au gré des Généraux Français par des troupes françaises, dont le nombre sera reglé d'après les localités et l'importance des dites villes. Il sera payé annuellement par le Gouvernement Batave une somme à convenir pour indemniser la République Française pour cet objet.

Art. 6.

Les Commandans militaires de ces villes frontières seront nommés par la République Française, ou par ses Généraux. Les magasins militaires et les arsenaux de ces villes continueront à être approvisionnés par le Gouvernement Batave, à qui au reste l'administration civile et utile des dites villes restera.

Art. 7.

La République Batave n'entrera dans aucune négociation de paix, que de concert avec la République Française et elle ne posera les armes que lorsque la République Française aura consenti à la paix avec tous ses ennemis.

Art. 8.

Liberté entière de Commerce et de navigation pour les deux Nations dans les deux Républiques et dans toutes leurs possessions dans les quatre parties du Monde. Réception des droits égale pour les deux Peuples.

Art. 9.

La République Française, conformément aux décrets de la Convention Nationale du 19 Novembre, et 15 Decembre 1792 et 8 Mars 1793, déclare reconnaître la Souveraineté et l'indépendance de la République Batave.

Art. 10.

La République Française garantira l'intégrité, l'unité, et l'indivisibilité de

la République Batave, telle qu'elle a existé et été reconnue par tous les Peuples de la terre avant la déclaration de guerre contre le Stadhouder et ses adhérens.

Art. 11.

Dans toutes les transactions ultérieures soit politiques, soit commerciales, la plus grande fraternité, et l'égalité la plus parfaite seront observées entre les deux Républiques.

Les Ministres Plénipotentiaires du Peuple Batave seront immédiatement reconnus, et admis en cette qualité par le Gouvernement, et jouiront des mêmes droits, que les Ministres Plénipotentiaires des autres États neutres, amis ou alliés de la République Française.

Art. 12.

La République Française donnera les ordres nécessaires pour qu'à compter de la signature de la présente convention, il ne soit plus fait aucune réquisition dans le territoire Batave, et qu'aucun acte d'autorité civile y soit exercé par ses Agens civils ou militaires; que les Commandans militaires, en se renfermant dans les bornes de leur service, ne se mêlent en rien du Gouvernement civil, et qu'à la demande des administrations civiles établies dans le Pays Batave, les Commandans respectifs soyent tenus de prêter main forte en cas de besoin, et de donner force à la loi.

Art. 13.

La République Française enverra immédiatement un Ministre accrédité auprès du Gouvernement Batave; et toutes les relations politiques dans le Pays Batave seront désormais traitées par l'entremise de ce Ministre, ou des Ministres Bataves résidans à Paris.

Art. 14.

La République Française protégera par ses armées navales et de terre, la Souveraineté, l'indépendance et la liberté du Peuple Batave ainsi que les biens, les proprietés, les vaisseaux, colonies et possessions quelconques de ses habitans.

Elle facilitera par tous ses moyens les opérations commerciales des citoyens Bataves, dans la persuasion, que ces opérations seront constamment surveillées par le Gouvernement Batave et dirigées vers le but d'une utilité réciproque.

Art. 15.

La République Française n'entrera dans aucune négociation de paix, que de concert avec la République Batave; elle stipulera pour les intérêts communs; elle ne contractera aucun engagement qui puisse préjudicier à la Souveraineté du Peuple Batave, et elle ne posera pas les armes, sans avoir assuré et fait reconnaître la Souveraineté et la liberté du Peuple Batave; enfin, sans avoir procuré la restitution entière de toutes les propriétés Bataves, qui

ont été, ou qui pourraient être envahies par l'ennemi commun par une suite de la Révolution, qui s'est opérée récemment dans toutes les Provinces-Unies, qui composent la République Batave.

Art. 16.

Dans le Traité éventuel entre la République Française et les États de l'Allemagne, qui bordent le Rhin, il sera stipulé en faveur des deux Républiques, l'abolition des péages et autres droits qui s'y perçoivent.

Articles préliminaires et bases sur lesquelles le Comité de Salut Public propose de faire un Traité d'Alliance entre la République Française et la République Batave 1).

Art. 1r.

Reconnaissane solemnelle de la République Batave — comme Puissance libre et indépendante.

2.

Alliance offensive et défensive entre les deux Républiques.

3.

Faculté ôtée à chacune des deux Puissances de conclure un Traité de Paix sans le concours de l'autre.

4.

La République Batave fournira pour la défense commune pendant cette campagne, douze vaisseaux de ligne et dix-huit frégates. — Ces forces seront augmentées, s'il y a lieu, pour la campagne prochaine.

5.

Pendant la guerre les forces Bataves de terre et de mer, destinées à agir contre l'ennemi, seront sous les ordres des Généraux Français.

6.

La République Française restitue dès à présent à la République Batave tout le territoire qu'elle a conquis et qu'elle occupe dans les Pays, appartenants ci-devant aux Provinces-Unies, qui sont situés *au-delà* du Rhin et du Whaal.

7.

Les pays situés en deça du Whaal et du Rhin, sauf l'exception portée dans

1) Door BLAUW en MEYER ontvangen 5 April 1795.

l'Article suivant, resteront occupés militairement par la République Française, jusqu'à ce que leur état définitif soit reglé à la Paix.

8.

Sont exceptés les places et territoires qui suivent, savoir: *Maestricht*, *Venlo*, *Breda*, *Berg-op-Zoom* et le reste du pays, depuis cette dernière place jusqu'au Marquisat d'Anvers; enfin les Pays qui forment les deux rives du *Hondt;* savoir à droite, les isles de *Sudbeveland* et de *Walcheren;* et à gauche, la Flandre Hollandaise; ces places et territoires devant rester dans la possession Française, jusqu'à ce que leur sort suive definitivement celui de la Belgique.

9.

La République Française continuera à occuper militairement jusqu'à la Paix dans les pays restitués, les places fortes, qu'il lui paraîtra utile de garder pour la défense du Pays.

10.

La navigation du Rhin, de la Meuse, de l'Escaut et de toutes leurs branches jusqu'à la mer, sera libre aux deux Nations.

11.

Il sera payé par la République Batave à la République Française la valeur des frais de la guerre, que celle-ci a eu à soutenir contre la première.

La République Batave pourra se racheter de cette dette en offrant une indemnité équivalente, qui sera fixée et stipulée à l'amiable entre les deux Républiques.

Il sera payé sans retard un premier à-compte, lequel ne peut être moindre de vingt millions de florins en espèces sonnantes, ou en bonnes lettres de change sur France ou sur pays neutres.

(Signé) MERLIN, REWBELL, SIEYES, MAREC, BOISSY, DUBOIS-CRANCÉ, LA COMBE, DUMONT, LA PORTE, FOURCROY, CHAZAL.

Pour Copie conforme

(Signé) SIEYES.

Au Comité de Salut Public.

Le soussigné a l'honneur de renouveler aux Citoyens Commissaires du Comité de Salut Public, les demandes suivantes.

1°. Des passeports pour lui, pour le Citoyen VALCKENAER, et pour deux domestiques.

2°. De l'ordre de pouvoir obtenir les chevaux de poste nécessaires.
3°. De la lettre ostensible relative à l'urgence d'une conclusion du Traité.

Salut et Fraternité

Le Ministre Plénipotentiaire de
la République Batave

Paris ce 16 Germinal
au soir.

(Signé) BLAUW.

Paris ce 16 Germinal l'an 3 de la République
Française une et indivisible.

Le Comité de Salut Public de la Convention Nationale

Aux Citoyens MEYER et BLAUW [1]).

Citoyens, Quoique nous nous soyons séparés avec la certitude, que vous aviez parfaitement compris nos intentions et notre désir sincère de terminer *avantageusement pour vous* et pour nous cette longue négociation; cependant nous croyons nécessaire pour ne laisser entre nous absolument rien d'équivoque ni de vague, de vous redire expressément, que nos résolutions ne sont plus désormais susceptibles d'aucune modification.

Des circonstances, dont il doit vous être facile de soupçonner la nature, nous obligent encore de fixer le terme, auquel nous vous prions de nous faire parvenir la réponse des Représentans provisoires réunis en États-Généraux, sur notre *ultimatum.*

Notre intérêt réciproque et urgent nous fait une loi de ne pas porter le terme au delà de *dix jours*, à compter d'aujourd'hui, jour du départ du Citoyen BLAUW.

C'est véritablement un terme de rigueur, qu'il ne serait plus en notre pouvoir de prolonger.

Recevez, Citoyens, nos fraternelles salutations.

Les Membres composant le Comité de Salut Public

(Signé) CAMBACÉRÈS, Président, REWBELL, SIEYES, TALLIEN, MERLIN (de Douay), J. P. CHAZAL, AUBRY, MAREC, LE SAGE (d'Eure et Loir) J. P. LA COMBE (du Tarn).

Fransch Voorstel, gedurende het verblijf van BLAUW *en*

---

1) Ontvangen 5 April 1795 des middernachts („à minuit.").

VALCKENAER *te 's Hage, door de Staten-Generaal gewijzigd, en na de terugkomst van* BLAUW, *door dezen en zijn' Ambtgenoot* MEIJER, *met eene Memorie van Toelichting, aan het Comité de Salut Public, den* 26 *April* 1795 *voorgelezen* 1).

Articles préliminaires et bases sur lesquelles on propose un Traité d'Alliance entre la République française et la République Batave.

De drie eerste Artikelen geheel dezelfde, als die van het Fransch zoogenaamd ultimatum.

Art. 4.

La République Batave fournira pendant cette campagne douze vaisseaux de ligne et dix-huit frégates *pour être employés principalement dans la mer du Nord et dans la Baltique.* — Ces forces seront augmentées, s'il y a lieu, pour la campagne prochaine.

Art. 5.

Pendant la guerre les forces Bataves de terre et de mer agiront en fait d'opérations militaires, selon un plan de campagne concerté entre les deux Gouvernements.

---

1) Les termes généraux dans lesquels cet Article avait été conçu par le Comité de Salut Public, ayant paru aux États-Généraux pouvoir donner lieu à des discussions désagréables dans la suite des tems, ils ont cru pouvoir en proposer quelques modifications.

Les soussignés ont constamment représenté aux Membres du Gouvernement Français, que pour tirer parti de la Marine Batave, elle doit rester sous le commandement de marins Hollandais.

Les Français ne parlant pas la langue hollàndaise, ne pourraient jamais se faire obéir ni entendre par des matelots hollandais.

L'économie des vaisseaux est totalement différente de celle des Français.

Néanmoins, il est convenu, qu'au cas que les forces navales des deux Républiques agiront réunies, le Commandement en Chef demeurera au Commandant ou à l'Amiral français.

---

1) „In het volle Comité."

2) *Éclaircissemens sur le projet de Traité remis au nom du Gouvernement par les Ministres Plénipotentiaires soussignés.*

Relativement aux forces de terre, l'intention des États-Généraux est que leurs troupes agissent sous les ordres suprêmes du Général Français, d'après un plan concerté entre les deux Gouvernements.

Ce concert entre sans doute dans les vues équitables du Comité de Salut Public. Les forces de terre Bataves ne peuvent être que sous des Commandans dans lesquels la Nation Batave pourra avoir confiance.

C'est du choix bon ou mauvais de ces Commandans, c'est de la réussite heureuse ou malheureuse du plan de campagne, que dépend le sort futur, l'existence physique et politique du pays Batave. — Les Patriotes Hollandais qui sont maintenant à la tête des affaires publiques n'ont pas démérité de la France, au point qu'on n'ait pas confiance en eux, tant pour le choix des Commandans de leurs forces de terre, que pour le concert des opérations militaires sur leurs frontières.

Il n'entre pas dans l'idée d'aucun Patriote Hollandais d'exclure de leur service des Français qui voudraient y entrer du consentement du Comité de Salut Public. Au contraire, la Hollande regardera comme un nouveau bienfait ce consentement pour avoir des Chefs français à leur service et à la tête de leurs troupes; lesquels Chefs seront liés alors comme tous les autres militaires du Pays, à la Souverainété du Peuple Batave par des sermens solemnels.

Art. 6.

La République française restitue dès à présent à la République batave tout le territoire qu'elle a conquis, et qu'elle occupe dans les pays appartenants ci-devant aux Provinces-Unies.

Cet Article est de la plus haute importance. On ne peut se dissimuler, que la République française a déclaré ne pas vouloir s'agrandir par des conquêtes.

Elle n'a pas déclaré non plus la guerre au Peuple Batave, mais à la faction Anglo-Prussienne qui l'opprimait.

Quels que soyent les droits du vainqueur pour des indemnités de la guerre, ils ne peuvent pas être étendus au point, de conquérir des peuples contre leur gré.

Cette prétention serait contraire au principe de la Souveraineté du Peuple, proclamé si solemnellement au nom de la Nation française.

Toute stipulation contraire à ces principes serait nulle et de nulle valeur, et ne lierait les peuples, ainsi soumis, qu'aussi longtems qu'une force majeure militaire les comprimerait.

En tout cas, une pareille conduite ne donnerait aucun avantage réel à la République française; elle donnerait certainement des résultats très-fâcheux.

C'est par ces considérations que le Gouvernement Batave a été convaincu

que l'honneur de la République française exigeait cette déclaration solemnelle, afin que toutes les transactions ultérieures entre les deux Peuples, au sujet des Limites, ayent le caractère de justice et de légitimité digne de deux Nations libres.

Art. 7.

Les pays situés à la rive gauche du Whaal et du Rhin, sauf l'exception dans l'Article suivant, resteront *militairement* occupés par la République française jusqu'à la paix.

En laissant aux Français l'occupation militaire des places comprises dans cet Article, les États-Généraux demandent, que l'administration civile et utile en demeure au profit du Peuple Batave. — Les Commandans militaires s'abstiendront à compter du jour de la signature du Traité, de toute autorité, autre que celle sur les troupes sous leurs ordres.

Art. 8.

Sont exceptés les places et territoire qui suivent, savoir, *Maestricht* et *Venlo*, qui resteront en possession de la France; et pour ce qui regarde *Breda*, *Bergen-op-Zoom* et les isles de *Sudbeveland* et de *Walcheren*, elles resteront occupées, sur le pied de l'Article précédent, par les troupes françaises jusqu'à la paix; mais dont le nombre sera réglé d'après les localités et l'importance des dites villes et isles.

Il est convenu en outre qu'après la paix, la République Batave ne considerera pas les villes de *Breda* et de *Berg-op-Zoom* comme des villes de guerre et n'y mettra en conséquence pas plus de garnison qu'il en sera convenu expressément avec la République française.

De même la République française s'engage de son côté, de ne pas faire d'*Anvers* ni d'aucune autre ville ou place située à la même distance des dites villes de *Breda* ou de *Bergen-op-Zoom* une ville de guerre (et de) n'y mettre plus de garnison, que dont on sera convenu mutuellement.

Art. 9.

La Flandre hollandaise restera occupée militairement par la République française jusqu'à ce que son sort suive définitivement celui de la Belgique. Et en cas qu'elle fût incorporée à la paix définitive à la France, la République française (s'engage?) à bonifier cette cession par une cession égale de la Gueldre prussienne en ligne droite de *Bois-le-duc* jusqu'a *Roermond* (la ville de *Venlo* sera rendue alors à la République Batave) et de là jusqu'au bord du Rhin vis-à-vis de *Keyserswaard*, de manière que tous les pays, situés

entre le Rhin et le Whaal et la susdite ligne, seront cedés à la République Batave.

- -

Les demandes faites par cet Article [1]), ont paru aux États-Généraux fondées en grande partie sur la méfiance dans la bonne foi du Gouvernement Batave, puisque la République française ayant un territoire aussi étendu et étant environnée dans le Nord par un double rang de places fortes, dont la prospérité paraît être attachée à ce qu'elles soyent villes frontières, ne peut pas désirer par des motifs de sûreté, une plus grande extension.

Au reste cette méfiance peut être motivée par deux causes.

La première, que les Hollandais rappelleraient leur Stadhouder, l'ennemi naturel de la France.

La seconde, qu'ils se rendraient de nouveau tributaires de l'Angleterre, au détriment de la République française.

Ces motifs de méfiance sont destitués de tout fondement et doivent tomber à la première réflexion.

Les Patriotes Bataves, opprimés jusqu'à ce jour par la Maison Stadhoudérienne, et rendus à la liberté par l'assistance puissante des Français, ne peuvent jamais méconnaître leurs intérêts, au point de transiger avec une Maison si justement abhorrée. — Ils ne peuvent non plus rétablir des liaisons avec les Anglais; d'abord, parce que ce sont eux, qui ont toujours soutenu le despotisme du Stadhouder; ensuite, parce qu'il est notoire, que la jalousie injuste de notre commerce a constamment dirigé les efforts de la Grande Bretagne vers l'anéantissement de la prospérité nationale des Hollandais.

Ces considérations générales prouvent que l'occupation d'une partie aussi précieuse du territoire Batave, ainsi qu'elle est projetée dans l'Article 8, n'est pas nécessitée par des motifs politiques.

On doit observer relativement aux forteresses de *Breda* et de *Berg-op-Zoom*, qu'elles ont ouvert leurs portes aux troupes françaises sur les ordres exprès des États-Généraux, par une suite de la proclamation donnée par les Représentans français lors de leur entrée dans le Pays; que par conséquent ces villes ne peuvent jamais être considérées comme *conquises*.

Néanmoins, les offres des États-Généraux, de ne jamais mettre des garnisons plus fortes dans ces villes, que d'après le voeu du Gouvernement français, prouvent à la fois, et leur loyauté de concilier tout ce qu'ils peuvent accorder sans devenir traîtres à leur Patrie, et leur bonne foi, qui n'admet aucune précaution militaire vis-à-vis leurs frères les Français.

A l'égard des propositions faites relatives aux isles de *Walcheren* et de *Sud-*

---

1) Te weten, dat van het Comité de Salut Public.

beveland, le Gouvernement Batave se voit forcé d'avouer qu'il est hors de son pouvoir et qu'il est sans droit de disposer d'une partie intégrante de l'Union.

La Zélande par soi-même est Souveraine; et ce n'est que par son aveu, qu'elle pourrait rentrer sous une autre puissance. — Les autres Provinces-Unies, également Souveraines, n'ont pas non plus le pouvoir physique de s'opposer à des voies de fait par lesquelles on s'emparerait d'une partie de la Zélande; mais une pareille détermination peut avoir les suites les plus désastreuses, dont le Gouvernement Batave ne veut pas être responsable aux yeux de la France. — On se réfère à tout ce qui a été dit à ce sujet dans le Mémoire 1) qui accompagne le présent projet de Traité. — La Marine Hollandaise, privée de son meilleur point, celui de *Flessingue*, ne pourra jamais se rendre formidable, ni même rendre les services qu'on attend d'elle dans la campagne actuelle. L'intérêt de la France de posséder ces isles est plus illusoire qu'on ne le croit. Vainement essayeraient ils d'y créer une Marine et le siége d'une puissance navale dans le Nord.

La construction des vaisseaux, la manière de les gréer, de les équiper, de les approvisionner, est totalement différente de celle des Français, et l'on tenterait envain ou d'accoutumer les matelots Zélandais au régime de mer français, ou d'y nationaliser des marins français pour en former les équipages. — L'honneur d'ailleurs de la France ne serait-il pas compromis? la Zélande ayant capitulé formellement et ayant stipulé pour sa Souveraineté.

Les Patriotes Zélandais regarderont toujours cette Capitulation comme un chef d'oeuvre de politique, ce qui a été avoué par tous les Français qui ont été sur les lieux, qui ont connu les forces militaires de terre et de mer qui s'y trouvèrent réunies, les obstacles physiques insurmontables qui se présentaient aux Français pour y pénetrer; les offres enfin des émissaires Anglais des plus puissans secours si l'on voulait tenir tête aux armées françaises.

Les Généraux Français en sont souvent convenus eux mêmes; et la Capitulation seule, ouvrage des Patriotes, qui ont forcé la main aux Régens Stadhoudériens 2), a présenté la possibilité aux Français d'y pénétrer.

Comment pourrait-on récompenser ce zèle des Patriotes Zélandais, qui se sont exposés uniquement sur les proclamations et Capitulations expresses, en violant tous les principes, et en leur arrachant leur Souveraineté? Ce sont ces Patriotes Zélandais, qui se sont servis habilement de cette même Capitulation pour terrasser les Régences Stadhoudériennes, et qui dès le moment de l'entrée des Français en Zélande, ont prouvé qu'à l'exception de leur Souverai-

1) Kortheidshalve niet onder de Bijlagen opgenomen.

2) De Capitulatie met den Franschen Divisie-Generaal MICHAUD, is van wege de Staten van Zeeland, den 3 en 4 Februarij 1795 te *Breskens* geteekend: HUYSSEN DE KATTENDYKE, J. H. SCHORER, A. VAN DOORN, *Jaarboeken der Bataafsche Republick* I. 259—262 (*Articulen van Capitulatie*, enz.).

neté, ils ne voulaient pas profiter des avantages de la Capitulation au détriment des Français, puisqu'ils ont reçu au pair dans les caisses publiques les assignats nécessaires, pour tous les besoins des braves militaires Français; chose à laquelle la Capitulation ne les obligeait nullement, et qui à l'exemple de la France, de la Belgique et de tous les Pays conquis où les assignats se trouvent avilis d'une manière si déplorable par l'agiotage, ne (se) pouvait pas exiger de leur part.

Loin des soussignés l'idée que la France voudrait se déshonorer à la face de l'Europe entière. — Ils ôsent présumer de la justice du Gouvernement français, que l'insolence Anglaise se sera efforcée en vain de faire circuler le bruit que les Français ne sont entrés en Hollande que pour l'asservir et pour en démembrer le territoire.

Enfin relativement au territoire et à la forteresse de *Maestricht*, de *Venlo* et la Flandre hollandaise, quelle que soit la sevérité des principes, les États-Généraux ont eu le désir de convaincre le Comité de Salut Public qu'ils sont prêts à tous les sacrifices qui sont en leur pouvoir, et qui ne sont pas contraires à leur honneur. — Ce n'est pas cependant sans des regrets bien vifs, que les États-Généraux ont acquiescé dans une cession éventuelle de la Flandre hollandaise.

L'évènement fera voir que les véritables intérêts de la France exigent, que le territoire de la République Batave lui reste en totalité, tel qu'il était avant la déclaration de guerre faite au Stadhouder.

Cette détermination généreuse de la part de la France ferait accroître chez le peuple Batave cette confiance sans bornes dans la direction française des affaires étrangères, sans laquelle une Alliance elle-même ne produira pas des effets aussi immédiats et aussi avantageux pour la France que le désirent ardemment tous les amis de la République française, qui forment le Gouvernement actuel du Pays Batave.

En tout cas, on espère que la demande d'un dédommagement en territoire contenu dans l'Article du projet hollandais, sera regardée comme juste et équitable; quoiqu'ils préfèrent infiniment davantage de conserver leurs anciennes Limites.

La Flandre hollandaise est la clef de la Zélande. Ce serait surtout en conservant cette partie de leur territoire, qu'ils pourront mieux remplir les engagemens qu'ils vont prendre relativement aux indemnités à donner à la France, et rétablir leurs finances perdues par les dilapidations effroyables de l'ancien Gouvernement hollandais. — Or, comment pourront-ils aider efficacement à rétablir le crédit national de la France, si on ne leur laisse pas les moyens de mettre leurs finances sur un pied respectable?

Art. 10.

La République française continuera d'occuper militairement jusqu'à la paix,

les places dans la République Batave, situées à la rive droite du Rhin et du Whaal, afin de les garder pour la défense du pays. Savoir *Arnhem*, *Doesburg*, *Zutphen*, *Deventer*, et les autres villes et places fortes qui forment la ligne de défense de l'Yssel et de Groningue.

De même la République française tiendra des garnisons à *Utrecht* et dans les villes de la Hollande dont les deux Gouvernemens conviendront ensemble.

On sent la nécessité qu'il y a eu de spécifier les places fortes, où les garnisons françaises continueront d'être établies jusqu'à la paix, et l'on désire que l'état nominatif reste inséré dans le Traité, ou y soit annexé par un Article secret.

Art. 11.

La navigation du Rhin, de la Meuse et de l'Escaut et de toutes leurs branches jusqu'à la mer, sera libre aux deux Nations également.

Dans la redaction définitive du Traité il sera nécessaire d'ajouter que la navigation sur ces rivières depuis leurs sources jusqu'à leur embouchure, sera libre et affranchie de tous péages et droits quelconques.

Art. 12.

La République Batave payera à la République Française à titre d'indemnité et de dédommagement pour les frais de la guerre une somme qui sera immédiatement fixée et stipulée à l'amiable entre les deux Républiques, et dans cette évaluation on se confie que la loyauté française n'exigera rien qui soit au-dessus des moyens actuels de la République Batave. — Vingt millions seront payés sans retard en espèces sonnantes ou en bonnes lettres de change sur France ou Pays neutres; savoir dans quatre mois, ou quinze millions dans trois mois après la signature du présent Traité et le reste de la somme de six mois en six mois après le premier payement; sauf la réduction des réquisitions faites par les Représentans du Peuple Français aux États-Généraux des Provinces-Unies.

Le Gouvernement Batave auroit désiré mettre un terme plus rapproché pour le payement de l'à-compte et celui des termes suivans, mais il prie le Comité de se souvenir, que toutes les sources des revenus nationaux et particuliers en Hollande sont taries, puisque ces revenus consistent en des capitaux prêtés aux diverses Puissances de l'Europe, dont la presque totalité a saisi le prétexte de l'invasion des Français en Hollande pour cesser tout payement des intérêts. Payement, qui excède annuellement du double tout le numéraire effectif qui a existé à la fois dans le territoire des sept Provinces-Unies.

BIJLAGE X.

Ontwerp Handels-Tractaat, gelijktijdig voorgelegd door de Bataafsche Gevolmagtigden.

Paris le 26 Avril 1795, l'an premier de la Liberté Batave.

BLAUW et MEYER, Ministres etc.

Aux Représentans du Peuple Français composant le Comité de Salut Public.

Citoyens Représentans.

Les soussignés, Ministres Plénipotentiaires de la R. B. présentent au Comité de S. P. par ordre exprès de leurs Commettans un projet éventuel de Traité de Commerce à conclure entre les deux Républiques. — Ce projet de Traité pourra convaincre le Gouvernement français, que les Bataves, fidèles aux principes éternels de Justice et de vérité, désirent les établir pour règle dans toutes leurs transactions politiques.

Les avantages réciproques qu'un pareil Traité offre aux deux Nations, n'échapperont pas sans doute à l'oeil pénétrant du Comité de Salut Public. *La libre navigation dans les possessions hollandaises aux Grandes-Indes*, est pour les Français un objet d'une importance incalculable, puisque cela les met en possession du commerce des épiceries au niveau avec les Bataves, qui seuls restent chargés du fardeau immense d'entretenir les Colonies dans un état convenable de défense. La saine Politique y trouvera aussi les vrais, les seuls moyens de diminuer, de détruire entièrement l'influence prépondérante des Anglais dans la partie de l'ouest des Grandes-Indes.

Le Gouvernement français verra aussi par ce projet de Traité, que ce n'est pas par méfiance envers la Nation française, ni par intérêt, que les Bataves n'ont pas accédé à la cession d'une partie de leur territoire; mais que leur refus à cet égard dérive uniquement de l'impossibilité morale de pouvoir y donner leur consentement. L'admission des vaisseaux français dans tous leurs ports, et par conséquent aussi ceux de la Zélande, donne au Gouvernement français la faculté et le droit d'y équiper à volonté des vaisseaux, s'il juge que cela puisse convenir à ses intérêts.

Ce sont ces preuves, et plusieurs autres, qui font espérer aux soussignés, que tout doute sur la bonne foi et la loyauté du Gouvernement cessera, et que l'on rendra enfin justice à leurs braves compatriotes qui ne désirent rien tant que d'être les amis fidèles et les alliés du Peuple Français.

Articles ou bases pour un Traité de Commerce entre les Républiques Française et Batave.

Article 1.

Liberté de commerce pour les deux Nations dans toutes leurs possessions en Asie, Afrique et l'Amérique, de manière que les Français seront traités dans les possessions Bataves comme les Bataves, et les Bataves dans les possessions françaises comme les Français mêmes.

2.

De même les deux Nations seront traitées dans leurs Etats respectifs en Europe, comme faisant partie l'une de l'autre.

3.

Les Français ne payeront en Hollande d'autres droits d'entrée ou de sortie que les Hollandais, et [1]) les Bataves de même en France que les Français.

4.

Les ports des deux Nations seront ouverts aux vaisseaux ou frégates de chacune d'elles, en cas qu'ils eussent besoin de quelque assistance ou de raccommodement quelconque; et à l'effet de quoi on leur fournira à leurs propres frais tout ce dont ils pourront avoir besoin.

1) Er staat in het H. S. *ou*.

BIJLAGE XI.

Buitengewone zending uit Zeeland naar Parijs.

Paris ce 26 Avril 1795 l'an 1er de la Liberté Batave.

BLAUW et MEYER etc.

Aux Citoyens Représentans du Peuple Français composant le Comité de Salut Public.

Citoyens Représentans,

Avant de remettre dans vos mains les pièces dont nous avons eu l'honneur de vous faire la lecture, nous devons ajouter que la nouvelle de la demande, formée par le Gouvernement français, a causé une sensation si vive et si alarmante dans la Province de Zélande, que les Représentans provisoires de cette Province ont cru devoir envoyer ici une Députation extraordinaire 1), chargée d'exposer au Comité de Salut Public des raisons tellement convaincantes qu'ils se flattent d'obtenir de la justice du Comité de S. P. une résolution conforme aux intérêts des deux Républiques.

Dans l'attente que le Comité nous a annoncé hier au soir qu'il serait pris peut-être demain une résolution définitive, nous avons conseillé ces Députés extraordinaires de nous accompagner, et ils attendent dans la salle voisine la permission d'être introdruits pour exposer le voeu et les sentimens de leurs Commettans.

Wat den Zeeuwsche Gedeputeerden, die niet toegelaten werden, wedervoer, kan men naar aanleiding der depêche van BLAUW en MEYER aan den Griffier QUARLES, 30 April 1795, in het Vervolg op de *Vaderlandsche Historie* LIXste Deel (88 Boek) bl. 390 volgg. vermeld vinden. — L'ANGE keerde vroeger naar Zeeland terug, ERMERINS vertoefde eene volle maand te Parijs. — Wat BLAUW en MEYER zich van de onverwachte verschijning dier Gedeputeerden voor het Comité de Salut Public hadden voorgesteld, werd door het overleg van den onbeschoften REWBELL met den listigen Abt SIEYES, verijdeld. „Wij hadden,

1) Die Gedeputeerden waren FRANÇOIS ERMERINS en J. TEISSÈDRE L'ANGE.

zoo schrijven de Bataafsche Ministers [1]), tot dus verre geene officiele kennis van de presentie der twee Extraordinaire Gedeputeerden gegeven, omdat wij aan derzelver apparitie zekere solemniteit wilden hechten, opdat zij te meer invloed zoude maken." — Schoon derhalve de *dramatische* uitwerking achterbleef, geheel onvruchtbaar was de zending niet geweest. — Immers in de depêche van 25 Mei 1795, door ERMERINS aan de Provisionele Representanten van het Volk van Zeeland overgebragt, verzekeren BLAUW en MEYER, „dat de *respectabelste* Leden van het Fransch Gouvernement" aan hunnen aandrang, na de komst van de Zeeuwsche Gedeputeerden, „in zooverre gehoor hebben gelieven te geven, dat aan de Representanten REWBELL en SIEYES, Leden van het Comité de S. P., zoodanige bepaalde Instructien bij derzelver vertrek ter hand zijn gesteld, waardoor zij zich in de noodzakelijkheid hebben bevonden, om bij de onderhandelingen, sedert in 's Hage gehouden, en ten einde gebragt, meer redelijkheid en faciliteit te deployeren, dan zij aan ons (de Bataafsche Ministers) sedert het begin der Negotiatie, den 11 Maart geopend, en zonder interruptie voortgezet, hebben gelieven te betoonen."

1) Depêche van 30 April 1795.

BIJLAGE XII.

Vertrouwelijke briefwisseling der Fransche Representanten in Holland, met het Bewind te Parijs [1]).

Copie de l'extrait d'une depêche confidentielle d'*Alquier* de La Haye le 10 Ventôse.

Il n'y a des grains dans le Pays que pour le tiers des habitans.

Les fourages et bestiaux sont en abondance.

Les frais de l'entretien des Digues sont énormes.

On évalue les impôts à 45 millions de France.

Le Gouvernement doit plus de 800 millions de florins.

Tous les capitaux peuvent être évalués à trois milliards, y compris ceux de commerce.

Richesses immenses en résultat à raison de 2,500 mille âmes [2]).

Les richesses des Hollandais peuvent s' échapper; déjà une partie en est à *Hambourg*. Là et au Nord sont envoyées les laines d'Espagne.

Cependant il existe encore vins, eaux de vie, sucre, café, indigo, draps, cuirs.

Les chevaux sont en assez grand nombre.

Si l'on agit comme en Belgique, on ruine le Pays, et on se fait des ennemis irreconciliables.

Faisons en un Allié sincère et utile; il ne préferera pas l'Angleterre à notre Alliance.

Si l'on employoit des moyens violens, on n'aura pas de grains; nos armées n'en ont que pour un mois.

---

1) „De authenticiteit van deze stukken, is buiten alle tegenspraak en boven alle verdenking: ze zijn alle berustende in de Archieven van den Staat. De Negociateur (BLAUW) heeft ze *zelf in eigen persoon bij nacht in het Nationaal Paleis wezen copiëren*, en zich ten dienste van den Lande aan alle gevaren geëxponeerd, waaraan zulk eene hagchelijke onderneming natuurlijk subject was."

2) „Deze brief kwam uit Holland, en doet zien hoever dezelve verschilde in sentimenten met die van de vrienden alhier" (Aanteekening van BLAUW).

Si elles passent le Rhin, y aura-t-il des subsistances? Non.

Point d'autre parti avec les Hollandais, que de bons traitemens; Alliance durable, et fondée sur l'intérêt des deux nations, offensive et défensive; laisser à la Hollande son territoire à l'exception de *Maestricht* et quelques autres places, *pour nous former une barrière;* Raser toutes les places fortes de la Généralité, à moins qu'elle ne prefère que des garnisons françaises occupent Breda, Bois-le-duc, Berg-op-Zoom, *Utrecht.*

Pendant la guerre il faudra garnison française à *Gorcum.*

Contribution (en) numéraire ou effets sur l'étranger, payable dans un bref délai; évaluer cette contribution à une année de contribution ordinaire du Pays, et à une année extraordinaire; — plus un emprunt en faveur de la France, de 100 millions de florins à 3 ou 4 p. c. Fixer le nombre des bâtimens qu'on mettra en mer, et stipuler, qu'on ne mettra pas les armes sans le consentement des deux (Nations) et la restitution des Colonies.

(Signé) ALQUIER, COCHON et RAMEL.

Du 14.

Amples pouvoirs pour traiter définitivement, donnés à BLAUW et MEYER. Leurs *instructions* 1) sont pures.

Les Hollandais consentiront à la cession d'*Anvers* (?) et de *Maestricht.*

Après la conclusion du Traité, on obtiendra tout ce qu'ils pourront fournir.

Il faut terminer promptement.

Les subsistances manquent; il faut reparer les Digues, etc.

Sommaire d'une depêche confidentielle par le Comité de Salut Public aux Représentans en mission en Hollande. 8 Ventose.

Nous avons appris que vous avez prévenu nos voeux, pour l'envoi de plus de troupes possible en Zélande.

Occupation exclusive des écluses et places fortes; exécution de l'Arrêté du 22 dont *Richard* était porteur. Réunion de l'armée hors d'*Amsterdam* et d'autres places fortes.

Souvenez-vous de Capoue et des Vépres Siciliennes. Nous nous occupons du Traité tous les nuits; *Cochon* nous trouvera prêts à son arrivée.

Les places *Hulst*, *Axel;* démolir les fortifications. Approuvé l'ordre donné

---

1) Intentions?

au Conseiller LINDEN (LYNDEN), et au Gr. Pensionnaire VAN CITTERS de vider la Zélande et de se démettre.

Nous approuvons, nous louons également votre Note aux nouveaux États-Généraux pour l'arrestation des Membres qui composaient les anciens.

Ces membres sont non-seulement coupables de la plus infâme violation, dans les personnes de BEURNONVILLE et de nos quatre Collègues, reçus prisonniers de la main d'un traître [1]), mais nous avons à leur reprocher l'insolence d'une Résolution du 25 Septembre 1792 et autre confirmative du 5 Avril 1793 à *Auckland* et *Staremberg*.

Nous espérons que leurs successeurs, auxquels vous ferez connaître ces monumens de bassesse, s'empresseront de les bâtonner sur les Regîtres.

Paris 25 Ventôse.
Le C. de S. P. [2]) aux R. du P. à La Haye.

Citoyens Collègues, nous vous invitons à donner toute votre attention à l'objet de cette lettre.

Dans nos premières conférences avec les Envoyés Bataves qui sont à Paris, nous nous sommes plaints avec vivacité de la lenteur extrême avec laquelle on exécutoit en Hollande les réquisitions pour les besoins des armées françaises; ils nous ont repondu que, pleins de la meilleure volonté, ils ne pouvoient cependant parvenir à nous satisfaire qu'autant que le commerce hollandais pourroit se mettre en mouvement. Nos negocians, ont-ils ajouté, ne se livreront point à des spéculations de transport, tant que leurs bâtimens rentrans ou sortans seront dans la crainte imminente d'être saisis par l'ennemi; il faut au moins quelques frégates pour les convoyer; — la proposition nous a paru raisonnable et juste.

Mais les Envoyés demandent qu'on leur ouvre les arsenaux, et qu'on leur laisse la libre disposition de tous leurs moyens, et le C. de S. P. fidèle aux intérêts de la France et des droits, qu'elle peut exercer sur les propriétés du Gouvernement hollandais et du Stadhouder, a pensé qu'il ne lui appartenoit pas de prendre des résolutions, qui préjugeroient en quelque façon le sort politique des P. U. [3]); question trop importante pour ne pas attendre que la Convention se soit prononcée à cet égard. Le Comité a donc cru qu'il devoit *laisser dans l'incertitude le titre*, en vertu duquel on avoit agi jusqu'à présent en Hollande; est-ce comme *conquérant* ou comme *Allié*, ou l'un et l'autre à la fois?

1) DUMOURIEZ.
2) Le Comité de Salut Public aux Représentants du Peuple.
3) Provinces-Unies.

Notre vue est de nous mettre, ou de nous conserver en Hollande dans une telle position militaire et politique, que nous puissions toujours exécuter avec facilité les décrets de la Convention *quels qu'ils puissent être*. En conséquence et sur la question particulière, dont il s'agit, nous vous prions de considérer les Bataves pétitionnaires d'une escorte plutôt comme *une Compagnie de marchands* que comme une Puissance politique, (puisqu'elle n'est pas encore reconnue par les Français). A ce titre et pour l'utilité commune de leur commerce et des approvisionnemens de nos armées, vous autoriserez ces marchands à tirer des ports et des arsenaux qui sont sous la main de la Nation française, les batimens qui pourront tenir la mer sur le champ, ou dans le plus court délai, et tous les objets des gréemens, équipement, les munitions etc. propres à les armer en guerre. — Vous tiendrez un état exact de tout ce qui sera livré; vous en déciderez et surveillerez l'emploi.

Ainsi d'un côté, nous ferons tomber le prétexte des retards dans les approvisionnemens de nos armées; de l'autre nous parvenons à utiliser une masse d'objets ensevelis dans les arsenaux; nous créons sans délai un commencement de Marine; nous nous tenons en mesure de faire rendre compte, et d'acquérir à la République française toutes ces proprietés navales que la conquête a pu et a dû rendre françaises.

Vous saisirez, chers Collègues, vôtre position, notre esprit, et vous agirez avec nous pour l'intérêt de la République française.

Vous pouvez annoncer que le Comité fait passer en même tems des ordres aux frégates que nous avons dans la Mer du Nord, pour offrir toute protection aux bâtimens hollandais.

Il seroit avantageux que les premières frégates hollandaises qui pourront sortir, puissent se tenir à portée d'intercepter le Commerce anglais, ou même les simples paquebots, sortans du Weser et de l'Elbe.

Vous savez comme nous qu'un paquebot enlevé, peut jeter le trouble sur la place de Londres, dans un moment surtout, où les relations anglo-continentales ne se font guères que par *Brême* et *Hambourg* etc.

Paris le 15 Germinal.

Le Comité de S. P. au Représentant RICHARD, en mission près l'Armée du Nord à *Utrecht*.

Nous venons de lire, cher Collègue, tes deux lettres du 8 et du 10 Germinal: tes observations sur les rapports politiques et diplomatiques du Pays, où tu es, sont d'accord avec ce que nous avons pu en apprendre et en conjecturer d'après les renseignemens, qui nous sont parvenus d'ailleurs, et surtout d'après la conduite extraordinaire des Envoyés Bataves que nous avons à Paris [1]).

1) BLAUW en MEYER.

Ils sont venus, disent-ils, avec des pouvoirs pour traiter et cependant toutes nos Conférences se reduisent, à faire de notre côté tout ce que nous avons pu en leur faveur. Eux au contraire, n'ont pas encore consenti à un seul Article, à une seule demande de notre part.

Les bases sur lesquelles nous avons établi notre marche, sont de notre part: voeu prononcé de reconnaître et déclarer l'indépendance de la République Batave; d'admettre ses Ministres Plénipotentiaires à la Convention; mais en même tems nous avons voulu la signature de quelques Articles préliminaires, qu'il eût été, nous osons le dire, trop bête de renvoyer *après la reconnaissance.* — Ces Articles regardent une juste indemnité des frais de la guerre, que les Provinces-Unies nous ont occasionnés, et la fixation des *limites* du territoire respectif.

Nous n'avons jamais pu obtenir *qu'un refus positif de céder un seul pouce du territoire*, et le silence le plus opiniâtre sur la tixation de l'indemnité qu'ils conviennent nous être due; il la laissent toujours en blanc.

Leur habileté va plus loin; nous avons demandé un-à-compte de 20 millions de florins en espèces sonnantes, ou en bon papier sur France ou sur Pays neutre.

Ces Messieurs n'ont pas même de pouvoir pour un à-compte, mais ils reclament fortement la déclaration de leur independance; ils promettent de faire tout ce que nous voudrons après cette belle opération, et ils refusent de signer ces promesses simultanement avec notre reconnaissance.

Ils nous menacent même de ne plus rien fournir à nos armées: ce n'est pas là de la bonne foi. L'indemnité et les limites seraient des choses impossibles à regler, si nous avions une fois déclaré séparement et préalablement cette indépendance tant sollicitée. Aussi avons-nous toujours présenté ces trois questions comme indivisibles: *mais il faut en finir.*

Nous venons d'arrêter notre *ultimatum.* Nous avons pris nos mesures soit pour le cas où ils consentiront, soit pour *le cas où ils refuseront.* Nous en avons fait passer aujourd'hui le nouveau projet plus adouci, car nous ne voulons pas qu'il y ait de notre faute, si nous sommes forcés à user des moyens de rigueur. Il serait à désirer qu'ils te fissent part de nos différentes dépêches, et surtout de celle du 11 Germinal.

Il est bon, il est nécessaire, que tu connaisses ces mesures, parce qu'elles ont été arrêtées en présence et par les conseils du Général PICHEGRU; mais combien nous désirons de n'être pas réduits à ces extrémités.

En attendant nous croyons devoir t'avertir, qu'il serait très imprudent de laisser les Bataves organiser en ce moment une Armée, comme ils se le proposent, lors même que les États-Généraux accéderaient autant qu'il est en eux à notre *Ultimatum*; il n'est pas à présumer qu'ils se passent d'en refuser [1])

---

1) Referer.

aux Provinces, celles-ci aux Municipalités. Ce sera à ne pas finir, et pendant ce tems les Anglais remuent les Stadhouderiens; ils excitent la Belgique; peut-être offrent-ils à ces deux Pays la perspective d'une réunion soutenue par leurs guinées et leurs forces contre les conquérans.

Ainsi point d'Armée hollandaise tant que nous n'aurons pas fini avec les Etats-Généraux, ou la Convention qui pourrait les remplir [1].

Nous n'avons de garantie que dans nos propres forces: c'est assez t'en dire sur ce point.

Nous te ferons passer pour ton instruction particulière la copie des Bases sur lesquelles nous voulons traiter avec la République Batave; il n'y a plus d'amendemens à y faire.

S. et F.
(Signé) SIEYES.

Du 26 Germinal l'an 3 de la Rep. Franç.
Le Comité de Salut Public
Au Général en chef MOREAU, Commandant l'Armée du Nord.

Nous te faisons passer, Général, trois Arrêtés qui ont pour objet de faire venir à Paris sur le champ les Généraux DAENDELS, VAN DAMME et DUMONCEAU.

Nous te chargeons de les faire notifier sans délai à chacun d'eux, et de veiller à leur exécution. Nous te chargeons également en cas de refus d'obéir sur le champ de la part de ces Généraux ou de quelques-uns d'entre eux, de faire mettre en état d'arrestation et conduire à la citadelle de Valenciennes, celui ou ceux qui refuseraient promte obéissance; entin, nous te recommandons de surveiller de bien près la conduite des officiers Hollandais, notamment les principaux Chefs, et de donner au Comité courier par courier, tous les renseignemens que tu auras pu te procurer sur leur compte.

(Signé) LA PORTE, TALLIEN, REWBELL, LA COMBE, J. P. CHAZAL, ROUX, SIEYES, AUBRY.

Les Membres qui ont part
à la délibération.

(Signé) CAMBACÉRÈS.

Du 26 Germinal l'an 3 de la Républ.
Le Comité de Salut Public arrête:

Que le Général VAN DAMME se rendra sur le champ à Paris, pour donner au Comité les renseignemens dont il a besoin.

1) Remplacer

Arrête en outre, que le présent Arrêté lui tiendra lieu de passeport.

(Signé) MERLIN D. D., LA PORTE, ROUX, TALLIEN, REWBELL, SIEYES, LA COMBE.

Paris le 26 Germinal l'an 3 de la Rep. Française.

Le C. de S. P. de la C. N. (Convention Nationale) Arrête:

Que l'organisation de l'Armée Batave sera définitivement *suspendue* jusqu'au jour de la conclusion des Négociations entre la République Française et les Bataves. On opérera même le désarmement de ce qu'il y a de troupes, dans le cas où il serait jugé utile de prendre cette mesure de précaution.

Pour les moyens d'exécution, le Représentant RICHARD et le Général MOREAU ont la disposition libre de l'Armée du Nord; ils prendront tous les moyens nécessaires pour conserver dans les Provinces-Unies et dans la Belgique, la supériorité militaire et politique, que la République Française doit avoir jusqu'au Traité d'Alliance ou jusqu'à la décision définitive de la Convention Nationale.

(Signé) CAMBACÈRÈS, LA COMBE, MERLIN, REWBELL, FOURCROY, SIEYES, LA PORTE, TALLIEN, ROUX.

Ontvouwing der redenen van de *Zending van* SIEYES *en* REWBELL *naar 's Hage.*

Les Citoyens 1) ont été envoyés par deux raisons. La prémière, qu'on a voulu qu'ils fussent convaincus par eux-mêmes de la nécessité de traiter de la manière que *les bons* l'ont voulu, c'est-à-dire *sans démembrement* des sept Provinces. Ç'a été même l'avis de *Ramel* qui s'est promis de les faire revenir de leur prévention, en les menant sur les lieux mêmes et en leur faisant voir le danger qu'il y aurait de ne pas traiter la Hollande d'une manière analogue aux deux Nations, et surtout d'aliéner l'esprit des Bataves.

MERLIN est revenu après avoir été séduit par de belles propositions systématiques; mais la force du raisonnement et des principes l'a ramené.

CAMBACÈRÈS est l'intime de *Ramel* et s'en refère beaucoup au résultat proposé par ce Collégue.

Deux de nos redoutables sortent: CHAZAL et MAREC. Le brave VERNIER de nos amis et *le bon* FERMONT y entrent.

---

1) „Deze brief," stipt BLAUW aan, „is geschreven na het vertrek van de beide Representanten SIEYES en REWBELL; geeft den sleutel op alles, en doet zien, hoe vèr de Ministers (BLAUW en MEYER) gevorderd waren, alleen door hunne fermiteit."

La seconde raison est que la morosité de l'un 1) et la dureté de l'autre 2), mettent leurs Collègues dans le cas de *disputer* sur les affaires majeures lorsqu'il ne faudrait que discuter, comme c'est l'intention et l'usage de nos bons.

Les Hollandais sont des fous, et s'ils s'avisent de montrer la moindre inquiétude sur les Prussiens, nous nous brouillons avec eux; ils regardent ce doute comme injurieux.

Il n'y a pas l'ombre d'inquiétude.

Une autre grande raison d'État, qu'un travail de Gouvernement étant sur le tapis, on est bien aise de ne pas avoir à redouter l'opposition d'hommes qui se plaisent assez à *contrecarrer* ce qui paraît avancer le plus l'affermissement de la chose publique.

Ce soir on invitera les Ministres (BLAUW en MEYER) à venir au Comité; on leur rendra compte de ce qui peut les tranquilliser, et on leur annoncera qu'on a voulu sur le champ avoir l'agrément des États-Généraux pour que le Traité soit consommé.

Il y a d'ailleurs entre nous une raison, des considérations majeures; c'est que le système ayant échoué, on n'a pas voulu avoir aux yeux des Ministres le démenti, et qu'en traitant avec les Etats-Généraux directement, l'honneur des Membres diplomatiques, auteurs de ce système, se trouve adroitement couvert.

Mais en tems et lieu la vérité percera, et chacun recevra selon son mérite.

Substance de l'Article secret.

Il est expressement stipulé que quelle que soit la détermination du Gouvernement Français à l'égard de la Hollande, ou des sept Provinces-Unies, S. M. le R. de P. (Prusse) ne pourra s'immiscer en aucune manière dans les affaires des Hollandais, ni faire marcher des troupes contre ce Pays.

On peut assurer qu'il n'y a pas d'autre, et que ce qu'on a voulu mettre de plus, est un fantome d'imagination pour chercher à réveiller le parti ennemi abattu, et intimider le parti Patriotique justement triomphant. Que les Patriotes ne perdent pas courage, agissent avec fermeté, prudence, et confiance; nous avons des amis puissans, parce qu'ils marchent toujours avec le flambeau de la Raison et des principes.

---

1) SIEYES?
2) REWBELL?

BIJLAGE XIII.

Stukken aangaande de Zeeuwsche Deputatie naar Parijs [1]).

Liberté, Égalité, Fraternité!

Paris ce 22 Avril 1795,

l'An premier de la Liberté Batave.

FRANÇOIS ERMERINS et JOSUÉ TEISSÈDRE L'ANGE, Députés Extraordinaires de la Province de Zélande,

Aux Représentans du Peuple Français formant le Comité de Salut Public.

Citoyens Représentans,

Les soussignés Députés de la Province de Zélande se félicitent de ce qu'en leur accordant audience, vous leur procurez l'occasion de remplir la mission dont ils sont chargés, et de porter jusqu'à vous la voix de leurs Commettans et du Peuple, qu'ils représentent.

C'est avec la plus grande surprise, que les Représentans du Peuple de la Zélande ont vu les Articles Préliminaires et Bases, sur lesquelles le Comité de Salut Public propose de faire un Traité d'Alliance entre la République Française et la République Batave. Leur surprise a fait place à la douleur la plus vive, lorsqu'ils ont comparé votre Note du 16 Germinal [2]) avec les preuves de confiance, que la Zélande a données au Peuple Français en capitulant avec son Général MICHAUD dans un moment, où les circonstances auroient rendu vaine toute attaque portée contre elle.

Nous sommes contraints de le dire, Citoyens Représentans, les conditions, qui devroient servir de base au Traité d'Alliance entre le Peuple Français et le Peuple Batave sont telles, que la Zélande ne sauroit jamais les accepter.

Vous justifierez la manière positive, dent nous parlons, lorsque vous aurez entendu et pesé les raisons qui autorisent cette déclaration, et la rendent indispensablement nécessaire.

1) Medegedeeld uit het Archief van Zeeland, door den Archivaris der Provincie, J. P. VAN VISVLIET.

2) Verg. *Bijlagen*, hiervoren bl. 59—61.

Comment pourroit-on requérir de la Zélande, qu'elle consente à l'anéantissement de sa propre existence, et qu'elle même y prête la main? Et voilà cependant ce qu'elle feroit en acceptant de concert avec les autres Provinces, l'Article 8e de votre Note.

Les États-Généraux, représentant le Peuple Batave, sont obligés par le Traité d'Union, qui subsiste entre les 7 Provinces, de maintenir leur indépendance, leur liberté et leur indivisibilité, et ne peuvent jamais céder la plus petite partie de son territoire à un Gouvernement étranger sans le consentement général et individuel de toutes les Provinces.

En conséquence du même Traité d'Union, et parce que la Souveraineté réside dans le sein de la Nation entière, et de chaque Province en particulier, nos Commettans ne peuvent jamais consentir légalement à la cession des places et du territoire mentionnés dans l'article nommé, sans l'aveu et contre la volonté du Peuple Zélandois, qu'ils représentent.

Cette volonté s'est manifestée de la manière la plus touchante. — La simple appréhension d'un démembrement quelconque a fait la plus vive sensation. Les douces espérances que nous concevions déjà, ont généralement fait place à l'inquiétude et à la crainte, et nous avons eu la douleur de voir l'affliction de nos meilleurs patriotes, les amis les plus zélés des Français.

Les Zélandois, ayant une fois placé leur confiance dans le Peuple que vous représentez et dont ils ont reçu les troupes victorieuses en amis et en frères, n'oseroient même soupçonner de pareilles conditions, parce qu'ils penseroient blesser l'honneur de ce peuple genereux et respectable. Ils ont reconnu la voix de leurs frères dans la Proclamation de ses Représentans, et ils y ont répondu avec autant de bonne foi, qu'ils ont accepté la Capitulation, faite par leur gouvernement. — Recevant les offres de Fraternité, que leur faisoit un Peuple franc et loyal, ils lui ont donné la main, et ils ne sauroient s'imaginer, que ce Peuple voulût retirer en effet sa main libératrice après la leur avoir tendue si genereusement.

D'ailleurs il est de fait, que le démembrement, requis dans l'Art. 8e, seroit aussi peu favorable et utile au Peuple Français, qu'il seroit fatal au Peuple Batave.

La Zélande pour être munie contre les surprises de l'Angleterre et du ci-devant Stadhouder, exigeroit toujours de fortes garnisons françoises, qui ne pourroient que souffrir beaucoup d'un sol généralement préjudiciable aux étrangers.

Le peuple Batave diminuant ainsi en nombre et en facultés, et perdant de ses meilleurs ports, ne seroit plus en état de rendre par mer à la République française les services auxquels il seroit tenu à titre de son Allié, et ses interêts commerciaux directement opposés par rapport à la partie cédée, à ceux de la France, le Peuple Batave deviendroit de son ami naturel, son rival dangereux (et seroit forcé de faire tôt ou tard cause commune avec l'Angleterre,

les ennemis éventuels de la France [1]). — Et si la cession des places et territoires, mentionnés dans l'Article 8 bien loin d'être utile à la France, est contraire aux intérêts des deux Peuples, elle ne pourra qu'être fatale aux progrès du système d'Égalité, de Liberté et de Fraternité, que les Bataves ont embrassé avec enthousiasme, et auquel ils tiennent plus fortement qu'à leur vie même. Qu'attendre d'un Peuple ainsi morcelé, qu'attendre de la République Batave, lorsque divisée et énervée elle n'aura plus de force, que pour gémir de son impuissance, — sinon les derniers efforts du désespoir?

En vous réitérant, Citoyens Représentans, que la Zélande n'acceptera jamais les conditions mentionnées, et que Leurs Hautes Puissances ne peuvent jamais y consentir légalement sans son aveu, nous vous conjurons au nom de nos Commettans et de nos concitoyens Zélandois de renoncer à toute cession quelconque du territoire de la République Batave, et de vouloir proposer des conditions plus équitables, sur lesquelles le Traité d'Alliance, si ardemment désiré, puisse se fonder solidement.

Nous osons vous assurer de la fidélité inviolable des Zélandois à remplir leurs devoirs envers leurs Libérateurs et leurs Amis. — L'amour sacré de la Liberté les enflamme, et alliés avec eux on les verra déployer la même énergie qui les rendit si respectables, lorsque les premiers ils donnèrent l'exemple de l'insurrection contre la Maison d'Autriche, et surent rompre ses fers.

Concourez, Citoyens Représentans, à former, à resserrer ces noeuds si désirables pour les deux Nations et à fonder leur Alliance sur des bases dignes de l'une et de l'autre.

Au reste, Citoyens Représentans, ceci n'est qu'une Note provisoire, et nous espérons, qu'en cas de besoin vous ne nous refuserez jamais l'occasion de défendre auprès de vous la cause de la Zélande, et que vous soyez envers elle aussi justes, que le Peuple Français a juré de l'être envers les Nations.

Salut et Fraternité.

---

b. *Eigenhandig* Rapport *van* F. ERMERINS.

Aan de Burgers NICOLAAS CORN[s]. LAMBRECHTSEN, CORN[s]. GERRIT BYLEVELD, beide Extraordinaris Gedeputeerden ter Generaliteit; WILLEM AARNOUT DE BEVEREN, Secretaris der Provisionele Representanten van Zeeland, JACOB HENDRIK SCHORER, Pensionaris van Middelburg, en COENRAAD VISSER CASPARSZoon, Maire van Zierikzee, alle Leden van de Secrete Commissie volgens Resolutien van den 13, 14 April en 5 Mei laatstleden.

Medeburgers,

Toen de staat des Vaderlands, betrekkelijk de onderhandelingen met de Re-

1) Die parenthèse geschrapt, als al te aanstootelijk.

presentanten van het Fransche Volk te Parijs over weinige weken zoo hagchelijk was, dat eene afscheuring van twee der grootste, en de importantste eilanden dezer Provincie, behalve meer andere considerabele verliezen en opofferingen, het noodlottig gevolg scheen te zullen zijn van eenen verderflijken oorlog, tegen het belang des Volks roekeloos gevoerd en voortgezet, en Zeelands Provisionele Volks-Representanten noodig oordeelden bij Resolutiën van den 13 en 14 April laatstleden deze secrete Commissie te strekken, toen bleek uit de ouvertures, door den Burger CORNELIS GERRIT BYLEVELD aan ons gedaan, dat volgens het begrip van de Ministers Plenipotentiarissen te Parijs, eene Deputatie van wegens deze Provincie aan het Committé de Salut Public en desnoods ook aan de Nationale Conventie van Frankrijk, een der noodzakelijkste middelen was om misschien dien zwaren slag te keeren en het Vaderland voor een gewissen ondergang te behoeden; vooral indien die Deputatie wierde gemunieerd met zoodanige Instructie en *middelen*, als uit de gegevene ouvertures consteerden noodzakelijk te zijn.

Toen hebben wij, ofschoon onze bijzondere zaken ons afzijn buiten 's Lands niet toelieten, uit consideratie van het groot gevaar, en in hoop van nog iets tot behoud dezer Provincie te zullen toebrengen, dien last op ons genomen. — Wij zijn met allen spoed naar Frankrijks Hoofdstad gereisd, en aldaar eerst door den Burger MEYER, en vervolgens ook door den Burger BLAUW (die kort na ons aldaar uit 's Hage reverteerde) beide Ministers-Plenipotentiarissen van onze Republiek, met zulke hartelijkheid en opregtheid ontvangen, als van ouds onze rechte Vaderlanders kenschetste.

Al aanstonds sloegen wij handen aan 't werk om het onrechtmatige en onstaatkundige van den eisch, door het Committé de Salut Public aan ons gefolterd Vaderland voorgeslagen, ook van wegens deze Provincie aan te toonen, en formeerden met overleg van onze gezegde Ministers eene Nota, om aan het gemelde Committé voor te dragen; welk concept wij hiernevens overleggen, en waartoe wij ons refereren.

Onze Ministers trachteden op den 26 April ll. wanneer zij het finaal antwoord van Hun Hoogmog^{e} op de praeliminaire Artikelen, met de noodige elucidatien overgaven, voor ons audientie te bekomen bij dat Committé, overleggende de Credentialen, door deze Commissie in naam der Provisionele Representanten op ons gestrekt; en hoezeer wij van de edelmoedigheid en gezonde staatkunde dezer Volksrepresentanten moesten verwachten, dat eene Commissie der Representanten van Zeeland, als afgevaardigde van eene vrije, onafhankelijke en Souvereine Provincie, volgens de gemanifesteerde principes van het Fransche Volk, zou zijn behandeld geworden met die égards, welke de Volkeren, hoe verschillende ook in grootheid en vermogen, elkanderen verschuldigd zijn, ondervonden wij integendeel, dat, apparent door invloed van eenige Leden van dat Committé, de toegang tot hetzelve voor ons werd verhinderd. — Twee Leden, SIEYES en REWBÉLL, dezelfde die naderhand het Tractaat van

Alliantie in den Haag onlangs hebben gesloten, kwamen bij ons in de zaal, communicerende in substantie, dat onze zaak in deliberatie was genomen, en dat het Committé ten eersten ons tijding zou doen erlangen, wanneer zij eenige eclaircissementen mogten noodig hebben. — Met overleg van onze Ministers besloten wij provisioneel af te wachten, welken keer de zaken zouden nemen, terwijl wij ons verder moesten borneren tot amicale conferentiën met dezelve Ministers, *en het employeren van zoodanige argumenten en middelen*, als wij de eer hebben gehad *mondeling* te communiceren, terwijl noch het algemeen belang, noch de *delicatesse* der zake *een schriftelijk detail permitteren.*

Hoe duister intusschen de zaken des Vaderlands schenen te staan, gelijk ons uit echte stukken maar al te klaar is gebleken, bleef er altijd eene flikkerende hoop over van behoud, voortvloeijende uit het ware belang van Frankrijk, dat nimmer door ons magteloos te maken, kan worden bevorderd. En deze hoop groeide dagelijks aan door onderhandsche informatiën, die men nopens de sentimenten van eenige welgezinde Leden van het Committé de S. P. kon bekomen, totdat wij eindelijk de *zekere* informatie hadden, dat er *geen demembrement* van deze noch andere Provincien plaats zou hebben, dat ook *Staats-Braband* behouden zou zijn: doch dat *Staats-Vlaanderen* in het beslissen van het lot der Oostenrijksche Nederlanden bij eene generale Pacificatie kon behouden worden of voor ons verloren gaan; dat *Venlo*, *Maastricht* en eene importante geldsomme onvermijdelijke sacrifices zouden zijn, en dat het gemeenschappelijk gebruik der haven en dok van *Vlissingen*, zonder dat van eenig garnizoen *na* den Vrede werd gerept, eene conditie behoorde te zijn, waartegen men zich niet moest verzetten; terwijl het ons toescheen, dat het onbeweegbaar pal staan de eenige weg was, om alle hinderpalen te boven te komen, en verdere opofferingen, behalve degene die reeds waren aangeboden, te vermijden. Tijdig kregen ook onze Ministers informatie, dat de twee hiervoren gemelde Leden van het Committé de Salut Public naar *'s Hage* waren gecommitteerd, om het Tractaat van Alliantie te sluiten, en sloegen ons voor om den onderget.den TEISSÈDRE L'ANGE derwaarts en vandaar naar *Middelburg* ten spoedigste te laten vertrekken, om van den staud der zaken de noodige mondelinge ouvertures en details mede te deelen, die men aan het papier niet kon toevertrouwen.

Dezen last heeft de voorsz. onderget.e op zich genomen en volbragt, en had het geluk, niettegenstaande de gemelde Representanten op den 4 Mei, twaalf uren vóór hem waren op reis gegaan, nogtans verscheide uren vóór dezelve in 's Hage te arriveren, alwaar hij onze Extraordinaris-Gedeputeerden POUS en SONSBEEK, mitsgaders de Burgers PAULUS, LESTEVENON en STAPHORST, Leden van het Committé Diplomatique, verslag heeft gedaan van den staat der zake, zich daarop ten spoedigsten herwaarts heeft begeven, en met overleg van deze Commissie naar 's Hage is geretourneerd om *casu quo*, des noodig wordende geoordeeld, wederom de reis naar Parijs aan te nemen, doch welke door het dadelijk sluiten der Alliantie noodeloos was geworden.

[Deze tijding van het sluiten der Alliantie bekwamen onze Ministers per courier in den nacht tusschen den 19^en^ en 20^en^ Mei, en gaven ten laatstgemelden dage, toen eene hevige insurrectie te Parijs (gelijk bekend is) was uitgebarsten, bij eene korte Nota daarvan kennis aan het Committé de Salut Public, die deze tijding van zulk een gewigt oordeelden, dat zij bij eene plechtige Proclamatie dezelve alom met woordelijke insertie van de Nota onzer Ministers lieten bekend maken, en aldus lieten dienen tot een der middelen om het volk te bevredigen].

De ondergete ERMERINS wil niet ontveinzen, dat de Artikelen van Alliantie hem zoowel, als onze Ministers te Parijs, hebben *gesurpreneerd*, en dat hij noch zoo groote geldsomme, noch zulk eene vernederende voorwaarde, als het bezet houden van *Vlissingen* in vredes-tijd, onder de sacrifices had verwacht; doch is er wel verre af van zulks te imputeren aan de directie of van de Gecommitteerden van Hun Hoog Mog. of van de Vergaderingen der Representanten van de bijzondere Provincien, maar gelooft, dat de knellende omstandigheden, waarin ons Vaderland en vooral ook deze Provincie door eene bijzondere directie van sommigen der Fransche Representanten, zoo door den overlast van een considerabel aantal troepes, als door verscheide willekeurige requisitiën en dispositiën is gebragt geworden, de voorname motiven zijn geweest, waardoor men tot het accepteren dezer harde voorwaarden is gedrongen geworden, om den oogschijnlijken totalen ondergang van ons land te verhoeden, en in deze oogmerken zal elk eerlijk hart de opregtheid onzer Vaderlanders eerbiedigen.

Wanneer wij ook in overweging nemen de eerste enorme eischen, en den toestand der zaken, zooals wij die UL. uit eenige stukken hebben doen kennelijk worden, dan moet men verbaasd staan en zich verheugen over den gelukkigen ommekeer, door deze Alliantie verkregen.

Dat na het sluiten van dit Tractaat, de tegenwoordigheid van eene Zeeuwsche Deputatie te Parijs nutteloos werd en de terugkomst, ook met uw goedvinden, Burgers, daarop is gevolgd, behoeft met geen omslag van woorden te worden verhaald; maar de zèle, waarmede de zaken des Vaderlands, door onze werkzame, standvastige, opregte en kundige Ministers worden behartigd, kunnen wij niet voorbij UL. onder het oog te brengen.

Oog- en oorgetuigen zijn wij geweest van de zorgen en moeiten, door hen dag en nacht tot behoud des lands aangewend; zwarigheden, die menig cordaat man den moed zouden hebben doen ontzinken, hebben zij als worstelende voor hun Vaderland, overwonnen; noch tegenkantingen, noch onbescheide behandelingen, noch lage bedreigingen hebben hen teruggehouden, en vrienden van hun Vaderland in 't gemeen, hebben zij in deze netelige omstandigheid getoond, ijverige voorstanders te zijn van deze Provincie in 't bijzonder, en hebben ook ons, zoo in deze onze qualiteit, als in ons privé, met beleefdheden en weldaden overladen.

En gelijk deze mannen hoogen roem verdienen, kunnen wij niet afzijn bij deze gelegenheid uwe hoogachting op te wekken voor den werkzamen Professor VALCKENAER, die, zonder uithoofde van eenige Commissie of employ in de verplichting te zijn, zonder eenige belooning of schavergoeding van tijdverzuim, onophoudelijk zijn' ijver en veelvuldige talenten ten nutte van het Vaderland onvermoeid heeft besteed, en ook aan ons, gelijk wij mondeling hebben gedetailleerd, de importantste diensten heeft bewezen.

Wij sluiten ons rapport met dezen wensch, dat duurzame Vrede, volledige onafhankelijkheid, goede orde, eensgezindheid, vrijheid, waarheid en gerechtigheid Neêrlands voorspoed en der Nederlanders geluk bevestigen; dat de voorouderlijke deugden van dapperheid, standvastighaid, naarstigheid, spaarzaamheid, eerlijkheid en rechtvaardigheid den luister onzes Volks vergrooten!

Heil en Broederschap!

Middelburg den 5en Junij 1795.
Het 1e jaar der Bataafsche Vrijheid.

Uwe Medeburgers
F. ERMERINS.
J. TEISSÈDRE L'ANGE.

---

c. Ontfangen bij mij ondergeschreve FRANÇOIS ÈRMERINS, gecommitteert tot de secrete Commissie naa Parijs, uit handen der Personele Commissie, bij de Provisionele Repraesentanten des Volks van Zeeland, op den 13 April 1795 benoemt, de somme van *vijfhondert Louis d'or*, mitsgaders aan Fransche Adsignaten de somme van *veertig duizend Livres;* en eindelijk nog een Creditbrief op naam der voorn. Commissie, aan de Burgers BLAAUW en MEYER te Parijs tot eenhondert duizend Livres: binnen

Middelburg dezen 17 April 1795. F. ERMERINS.

---

d. Eed voor de Gedeputeerden naar Parijs.

Dat belove en zwere ik als Gedeputeerde 1) der Provincie van Zeeland naar Parijs mij in alles te zullen gedragen conform aan de Instructie, mij ter zake mijner missie, van wegens de Provisionele Repraesentanten van het vrije Volk van Zeeland voorgeschreven, en voorts alles te zullen doen, wat een getrouw Minister 2) verpligt is en behoort te doen.

Zoo waarlijk helpt mij God Almachtig!

---

1) TEISSEDRE L'ANGE als Secretaris van den Gedeputeerde.
2) Secretaris.

e. Geloofsbrieven [1]).

Égalité, Liberté, Fraternité!

Les Représentans Provisoires du Peuple de Zélande, composant une des Provinces-Unies, libres et souveraines des Pays-Bas, députent le Citoyen [2]) FRANÇOIS ERMERINS, assisté du Citoyen JOSUÉ TEISSÈDRE L'ANGE, comme Secrétaire pour se rendre à Paris afin d'y faire en nôtre nom auprès du Comité de Salut Public de la Convention Nationale, et partout ailleurs, où il pourra être utile, telles propositions et représentations, qu'ils jugeront nécessaires pour remplir la Commission, dont ils sont chargés: priant en conséquence un chacun, à qui il appartiendra, de les reconnoître pour tels et de les aider et assister en toute manière. Fait dans nôtre Assemblée à Middelbourg le 16 Avril 1795.

L'an premier de la Liberté Batave.

Au nom des Représentans Provisoires du Peuple de Zélande.

---

f. Instructie [3]) voor den Burger FRANÇOIS ERMERINS, Lid der Vergadering van de Provisionele Repraesentanten des Volks van Zeeland, geadsisteerd met den Burger JOSUÉ TEISSÈDRE L'ANGE als Secretaris.

I.

Hij zal zich met allen spoed begeven naar Parijs, en na alvorens te hebben overgegeven den brief van credentie aan de Ministers dezer Republiek BLAAUW en MEYER, met communicatie en overleg van dezelve, zich vervoegen bij den President van 't Committé de Salut Public, en aan denzelven ter hand stellen, namens de Provisionele Repraesentanten des Volks van Zeeland, de missive van Credentie aan hetzelve Committé.

II.

Op grond van deze Credentie zal hij verzoeken audientie in het Committé de S. P. en aldaar in termen ter materie dienende, in naam als voren, te kennen geven de aandoening en surprise, waarmede de Prov. Repres. des Volks van Zeeland uit de Note van het gemelde Committé in dato 16 Germinal [4]),

---

1) Het stuk is van de eigen hand van ERMERINS.

2) Er stond eerst in het meervoud, »Les citoyens."

3) Secreet.

4) Verg. hiervoren, *Bijlagen*, bl. 61 volg.

vernomen hebben het ultimatum 'tgeen hetzelve goedgevonden had te fixeren als *Praeliminaire Poincten* eener te maken Alliancie.

III.

Hij zal zich refereren tot de Negociatiën, die door de Ministers BLAAUW en MEYER namens H. H. M. zijn of worden geëntameerd, doch ten aanzien van het 8e Articul voornamelijk insteren, dat *Staats-Vlaanderen* en speciaal het *Committimus*, waarvan het *utile dominium* aan de Provincie van Zeeland toebehoort, ook aan dezelve ongeschonden bewaard blijven.

IV.

Vooral zal hij remonstreren de onaannemelijkheid der verging, dat *de eilanden Zuid beveland en Walcheren zouden moeten blijven in bezit der Fransche Republiek, tot derzelver lot eindelijk volge dat der Belgische Provincien.*

V.

Hij zal ten bewijze van de onregtmatigheid van dezen eisch, zich beroepen op de plegtige Proclamatie der Fransche Volksrepraesentanten, de Capitulatie tusschen den Generaal MICHAUD en de Gedeputeerden dezer Provincie gesloten, en waarvan copy authenticq aan dezelve zal worden ter hand gesteld, benevens eene Note behelzende de historia facti.

VI.

Hij zal aantoonen, met den text der Unie van Utrecht van den jare 1579, dat deze Provincie een vrij en souverein Gewest is, 'tgeen zich vrijwillig en ten eeuwigen dage heeft vereenigd met zes andere mede souvereine Provincien even als of zij maar één Provincie waren, met belofte om elkanderen met goed en bloed bij te staan tegen alle geweld en verongelijking van alle uitheemsche Vorsten en Natien, wie het zoude mogen wezen.

VII.

Dat deze Unie tusschen de zeven Vereenigde Gewesten nog altoos is geweest en gebleven de grond hunner politique Vereeniging, bevestigd bij onderscheiden opgevolgde plegtige zamenkomsten en accoorden, en tot den huidigen dag is geweest voor het Nederlandsche Volk de krachtigste aansporing zoo tot ontwikkeling van het Nationaal vermogen, als tot handhaving van haar eigen vrijheid, en meermalen ook die van andere Natien.

VIII.

Dat bovendien de Souvereiniteit hunner Provincie berustende in den boezem van het Volk, zoo als nog zoo kort geleden, op aanmoediging der Fransche Volksrepraesentanten, plegtig was afgekondigd, deszelfs Vertegenwoordigers bij geen mogelijkheid in zulk een afstand van twee aanzienlijke deelen hunner Provincie kunnen of mogen bewilligen; even weinig als de andere Provincien, uit

kracht der Unie van Utrecht bevoegd zijn toe te stemmen in eenigen afstand van eenig deel dezer Provincie, hoe gering het zoude mogen wezen.

IX.

Hij zal zich beroepen op de eer en edelmoedigheid der Fransche Natie, welke voor het oog van geheel Europa door deze onregtvaardigheid zoude worden *bezwalkt* en in de Jaarboeken der Wereld *onuitwischbaar gebrandmerkt*, zoodanig dat men zich verzekerd houdt, dat dezelve nimmer de goedkeuring van de Fransche Natie en hare Nationale Conventie, veelmin van derzelver brave oorlogsbenden zoude wegdragen.

X.

Hij zal zich beroepen op de Grondwet der Fransche Constitutie, alle Volkeren verzekerende dat het Fransche Volk alleen haar eigen Vrijheid en die van andere Volkeren bedoelt, zonder gezind te zijn zich door het maken van conquesten uit te breiden; eene verzekering welke de Zeeuwen immers met te meer regt kunnen reclameren, daar zij hunnes ondanks in den oorlog zijn medegesleept, zonder denzelven te hebben geprovoceerd, en daar de opbrenging hunner vermogens tot gedwongen afkeering daarvan, den doodelijksten slag heeft toegebragt aan hare financien en Provinciaal credit.

XI.

Hij zal aantoonen, welke de gevolgen zouden zijn, indien dergelijke cessie konde plaats hebben, op de rust van Europa, op de belangen der andere Vereenigde Gewesten en der overige deelen van deze Provincie, waarvan de onafhankelijkheid ongeschonden blijven zou; — op de geestdrift van het Bataafsche Volk, dat nimmer in zoodanig demembrement hunnes vrijen gronds berusten zou, en ook nimmer zou kunnen worden vereenigd met of onderworpen aan de *Belgen*, wier karakter, zeden en wetten zoo hemelsbreed van de hunne verschillen.

XII.

Hij zal doen opmerken, dat langs dezen weg het geheele systema van *Vrijheid*, *Gelijkheid* en *Broederschap*, waarvan de promulgatie zooveel bloeds en schatten gekost heeft, niet alleen *een bespotting* worden zou in het oog der Volkeren, maar zelfs de weg gebaand worden tot de vaststelling der onbepaaldste Alleenheerschingen, en tot verachting en vertrapping der geheiligde en onvervreemdbare Regten *van den Mensch en van den Burger*.

XIII [1]).

Hij zal niettemin het Fransch Gouvernement de plegtigste verzekering geven, dat bijaldien men het Volk van Zeeland vergunt in volge der Proclama-

1) In het oorspronkelijk geschrift van L'ANGE, later bijgevoegd.

tie het geheel en ongestoord gebruik hunner Vrijheid en onafhankelijkheid, zonder eenige deelen daarvan van het geheel af te scheuren, hetzelve bereid zijn zal, om niet alleen volgens maar zelfs boven vermogens mede te werken tot handhaving der algemeene Vrijheid en der Alliancie tusschen de Fransche Natie en het Bataafsche Volk te sluiten.

XIV [1].

Eindelijk zal hij niets onbeproefd laten, geene beweegreden sparen, die de Waarheid, de Deugd en Staatkunde opgeven, om het oogmerk dezer zending te bevorderen, en zich daardoor de erkentenis van het tegenwoordig en volgend geslacht waardig te maken; bedienende zich te dien einde van de intercessie van den *Zweedschen* en *Americaanschen* Minister, en des noods zich openlijk adresserende aan de geheele Nationale Conventie; zich nogtans daaromtrent en in alles regulerende naar den raad en leiding der Ministers dezer Republiek BLAAUW en MEYER; — alles onverminderd de Secrete Resolutie van heden, waartoe mits dezen wordt gerefereerd, en waarvan copy aan de Gedeputeerde zal worden ter hand gesteld.

Aldus gedaan ter ordonnantie van de Vergadering der Provisionele Repraesentanten des Volks van Zeeland, den 16 April 1795, het 1e jaar der Bataafsche Vrijheid.

Extract uit de Secrete Notulen van de Provisionele Repraesentanten des Volks van Zeeland.

11 Junij 1795.

Present de leden als in 't ordinair Register.

De Secretaris van het Land heeft aan de Vergadering gedaan de navolgende propositie:

Medeburgers!

Wanneer gij u herinnert de gewigtige deliberatien in den bangen nagt van 13 en 14 April ll. voorgevallen en de Commissie bij uwe Secrete Resolutie toen gedecerneerd om de Provinciale belangens te handhaven tegen de buitensporige en vernederende vorderingen van 't Committé de Salut Publicq bij de praeliminaire artikelen van Vrede en Alliancie, zult gij mogelijk begeerig zijn van de verrigtingen derzelve Commissie eenig rapport te erlangen.

Zij zal hieraan provisioneel voldoen, zooveel in haar vermogen is en de geheimhouding in eene zaak van dat alleruiterst gewigt toelaat.

Daar zij getuige was van de eenparige en cordate gevoelens dezer Vergadering, met de hartelijkste eenstemmigheid voorgedragen, en leesbaar in den

1) Was eerst Art. 13.

brief aan Hun Hoog Mog. in die kommervolle oogenblikken afgezonden, sloeg zij al aanstonds de handen aan 't werk en besloot niets onbeproefd te laten, om de afscheuring der eilanden van Walcheren en Zuid-Beveland waarop van de Fransche zijde zoo ernstig wierd aangedrongen, voor te komen. — Volgens den raad der Extraord. Gedeputeerden in 's Hage, en der Ministers BLAAUW en MEYER, en die nader mondeling wierd aangedrongen door een' der eerstgenoemden, expresselijk herwaarts gekomen, wierd het zenden eener Commissie naar Parijs geoordeeld onvermijdelijk te zijn, zoo om den noodigen invloed te maken op de Ministers dezer Republijk als op de Leden van het Committé de Salut Public.

Maar wie te vinden tot eene Commissie van dat gewigt en misschien gevaar? Met eenparige toestemming wierp men het oog op den Gedeputeerden van Tholen FRANÇOIS ERMERINS en men had het genoegen hem daartoe te bewegen, mits hij geadsisteerd wierd door een ander burger bekwaam tot het stellen van schriftures en harangeren in de Fransche taal.

De burger JOSUÉ TEISSÈDRE L'ANGE, was de man, die daartoe aan de Commissie allergeschiktst voorkwam, en die zig ook daartoe op haar aanzoek bereid toonde; verklarende nogthans eenstemmig met den burger ERMERINS, dat alleen de nood des Vaderlands en het vertrouwen der Commissie alle andere bedenkingen deed verdwijnen. — IJlings ontwierp en arresteerde men eene instructie en vervaardigde al de Papieren en Documenten, die men oordeelde hun van dienst te kunnen zijn. — Wij zullen met derzelver optelling uwen aandagt niet vermoeijen doch U uit de Instructie laten oordeelen of wij aan de belangen des Volks zijn getrouw geweest.

Daar gij ons gemagtigd had om gebruik te maken van 's Lands penningen, daar de aart der Commissie zulks vorderde, kon het bezef van den soberen staat van 's Lands kas niet nalaten uwe Gecommitteerden merkelijk te bekommeren; vermits het nogthans te doen was om de geheele onafhankelijkheid der Provincie, om de bewaring der notabelste eilanden, welker lot anderzins zou afhangen van het onzekere lot der overheerde Oostenrijksche Nederlanden; daar dus het geluk van het tegenwoordig en toekomend geslacht, naar alle menschelijke uitzigten was toevertrouwd aan de Commissie bij U gestrekt, daar Gij haar met een onbepaalde magt voorzien had, zou eene anderzins prijslijke spaarzaamheid in dezen misdadig geworden zijn. — Zij is hierin nogthans met voorzigtigheid te werk gegaan, en zij verzekert U dat zij ver beneden de maat gebleven is, die zij zig in 't begin voorstelde. Ware er een Millioen guldens gevorderd geweest, men zoude in dien akeligen nagt [wij beroepen ons op het getuigenis van alle aanwezenden] deze opoffering gering geoordeeld hebben in vergelijking met het behoud en de verzekering der onverdeelde onafhankelijkheid van dit vrij Gewest. — Maar geen tiende deel daarvan is gebruikt geworden. — Wij zorgden voor eene matige som van gereede penningen en een Creditbrief op de Burgers BLAUW en MEYER. — Hiermede voorzien vertrok-

ken de Burgers ERMERINS en TEISSÈDRE L'ANGE den 18 April ll. naar Parijs, nadat zij in onze handen den eed op de Instructie hadden afgelegd. De Commissie heeft met hen bij aanhoudenheid gecorrespondeerd en vele gewigtige ontdekkingen gedaan, die naderhand geinflueerd hebben op de deliberatien dezer Vergadering, doch die van dien aart en delicatesse zijn geweest dat zij voor alsnog zig daaromtrent niet kan expliceeren, maar zulks reserveert tot eene betere gelegenheid.

Het zij ditmaal genoeg U te verzekeren dat de Commissie ten uitersten voldaan is, van den ijver, cordaatheid, voorzigtigheid en moed der Mannen die op hare aanmoediging dezen zwaren taak op zig namen, en dat de Spendues, door hen gedaan, grootelijk zoo niet alleen verijdeld hebben het gevreesde demembrement dezer Provincie en andere arglistige bedoelingen, ten nadeele des Vaderlands. — De Burgers FRANÇOIS ERMERINS en JOSUÉ TEISSÈDRE L'ANGE hebben wel van Zeeland, wel van Nederland verdiend.

Ditzelfde getuigenis geven zij van de Ministers-Plenipotentiarissen dezer Republijk BLAUW en MEYER, en van den Hoogleeraar VALKENAAR, die zonder eenige qualiteit zig te Parijs onthoud, en zig onledig houd in de behartiging der belangens zijns Vaderlands.

Wij meenen hier veilig te mogen zwijgen van uwe Extraordinaris-Gedeputeerden in 's Hage de burgers B. MATHIAS POUS, L. C. VAN SONSBEECK en C. G. BIJLEVELD, nadat gij bij uwe Secrete Resolutie van den 28 Meij regt gedaan hebt aan hunne verdiensten. — De pogingen aller dezer waardige mannen naar ons vermogen voor te ligten, bij te staan, aan te moedigen is onze bedoeling altijd geweest, in het midden van zoo veel andere gewigtige en moeielijke deliberatien en omstandigheden, en wij hebben alle reden om de goede Voorzienigheid te danken, dat hij zijnen zegen daaraan niet onttrokken heeft.

Nadat de burger TEISSÈDRE L'ANGE den 10 Meij alhier geretourneerd was van 's Hage en het geluk gehad had om aldaar met de Extraordin. Gedeputeerden van Zeeland in 't Committé Diplomatique te besogneren voor het arrivement der Fransche Afgevaardigden, is den 29en dier Maand mede alhier direct van Parijs gearriveert de Gedeputeerde F. ERMERINS en is door hen aan de Commissie overgegeven een summier verslag hunnér verrigtingen.

De Commissie hiermede afgeloopen zijnde zal alleen over hebben eenige zorg voor de betaling en verrekening. Reeds zijn aan drie burgers de noodige ordonnancien verleend ter voldoening der geleende penningen als een van £ 933—6—8 een van £ 93—14—2 en eene andere van £ 238—19—11. — Maar er moet gezorgd worden voor de betaling van diverse Wisselbrieven, betaalbaar binnen 3 maanden na dato en bedragende te samen eene somme van ƒ 61000: — Holl. Court, allen getrokken op den Secretaris W. A. DE BEVEREN. — Wij verzoeken hiertoe voor zoo veel noodig mogt zijn, boven uwe voorgaande autorisatie van den 14 April, eene nadere en speciale op uwe Gecommitteerde Raden, terwijl wij aannemen het overschot der gefurneerde pen-

ningen na liquidatie met den Gedeputeerde aan den Ontfanger-Generaal dezer Provincie te restitueeren.

Eindelijk zal deze Vergadering gelieven bedagt te zijn om den arbeid en den ijver der beide burgers ERMERINS en L'ANGE te remunereeren, boven de vergoeding van derselver verschotten op zoodanig een wijze, als zij oordeelen zal te behooren, en waaromtrent de Commissie vermeend heeft de beslissing aan de Vergadering te moeten overlaten.

Gelukkig zal zij zig rekenen, indien zij voldaan heeft aan het vertrouwen en de intentie der Provisionele Repraesentanten des Zeeuwschen Volks en zij wenscht van harten dat de Opperbestuurder der Weereld, die derzelver welmeenende pogingen dusver genadig gezegend heeft tot behoud der vrijheid en onverdeelde onafhankelijkheid van dit Gewest, dezelve weder daartoe voorspoedig maken en alle maatregelen tot herstel en vermeerdering van den Nationalen welvaart doe uitloopen en dienstig zijn.

Waarop zijnde gedelibereerd hebben alle de Leden eenparig de Commissie bij Secrete Resolutie van 13 April ll. gedecerneerd, bedankt voor deszelfs aangewende moeite en ijver in deze gewigtige zaak en deszelfs directie en verrigtingen volkomen geapprobeerd; gelijk zij mede hebben gelaudeerd en geapprobeerd het verrigtte der burgers FRANÇOIS ERMERINS en JOSUÉ TEISSÈDRE L'ANGE, met verklaring dat zij wel van het Vaderland verdiend hebben, waarvan aan hen bij eene vereerende Resolutie zal worden kennis gegeven.

En zijn Gecommitteerde Raden alverder voor zooveel des noods, en boven voorgaande auctorisatie bij Secrete Resolutie van 13 April ll. geauctoriseerd, omme behalven de reeds ten verzoeke der Secrete Commissie verleende ordonnantie van £ 933—6—8, £ 93—14—2 en £ 238—19—11 vls., nog ten zelfden einde en verzoeke te depecheeren de noodige ordonnantien van betaling ter concurrentie van £ 10166—13—4 vls. of ƒ 61000: — Holl. Courant, waarvan bij Extract aan de Provinciale Rekenkamer ten fine van narigt zal worden kennis gegeven.

Voorts hebben de respective Leden aangenomen zig nader te verklaren op het voorstel van de Commissie aangaande de remuneratie der Gedeputeerden naar Parijs F. ERMERINS en J. TEISSÈDRE L'ANGE.

BIJLAGE XIV.

Bijeenroeping der Nationale Vergadering.

Instructions adressées par le Directoire Exécutif au Citoyen NOËL, Ministre-Plénipotentiaire de la République Française à La Haye 1).

Dans les circonstances difficiles où se trouvent les Provinces-Unies, il est du devoir du Gouvernement Français d'user, par ses Agens diplomatiques pour l'intérêt et la sûreté de ses Alliés, de la préponderance que doit lui donner le souvenir de la modération et de la générosité qu'il a déployées dans la victoire. — Tout en respectant leur indépendance et leur liberté, la France ne peut pas rester indifférente sur le plan de nos ennemis communs, dont le but est de fomenter les troubles et les dissensions entre les différents membres de l'Union, et de rétablir le Stadhoudérat dont l'abolition a été décrétée par les États-Généraux et par chaque Province en particulier.

Le Directoire Exécutif sans s'immiscer dans le régime intérieur du Gouvernement Batave, doit à la foi jurée et au maintien des Traités, la déclaration franche et loyale de ne reconnaître jamais en Hollande d'autre pouvoir que celui qui y sera établi par la volonté générale. Ainsi toute autorité qui dans les Provinces-Unies, sera l'émanation de cet assentiment, seule source pure d'un Gouvernement Républicain, sera légitime aux yeux du Directoire Éxécutif.

Ce sera avec cette autorité seule qu'il voudra correspondre, qu'il concertera les moyens de prospérité mutuelle, qu'il arrêtera les mesures militaires propres à la défense commune des Républiques Française et Batave, tant contre les ennemis du dehors que contre ceux du dedans. Le voeu de la majorité des Provinces étant définitivement prononcé en faveur de la formation d'une Convention Nationale, les Députés de cette majorité des Provinces ne peuvent sans trahir la Patrie, différer d'un seul instant l'ouverture de la Convention. Ce Corps, chargé de la tâche la plus pénible et la plus honorable, sera

---

1) 2 Januarij 1796 (Verz. BLAUW-LUZAC).

respecté, s'il est digne de sa mission. Il pourra au besoin invoquer l'appui de ses Alliés les plus fidèles contre quiconque oserait attenter à son existence ou porter obstacle à sa puissance légitime.

La Révolution française offre un exemple de la position où se trouve la République Batave: n'a-t-on pas vu, à son aurore, des Provinces entières préparer une scission désastreuse? N'a-t-on pas vu le premier Corps Constituant se diviser en deux partis, dont l'un opposait de ridicules protestations à la volonté du Peuple qui reprenait ses droits? Que sont devenues ces dissidences, ces séditions aristocratiques? que sont devenus leurs auteurs qui secouaient parmi nous les torches de la guerre civile? Ils ont été anéantis. Il n'est resté après cette lutte orageuse, que le régime bienfaiteur de la liberté et de l'égalité, consolidé pour jamais par un Gouvernement Républicain. Il en sera de même des partisans de l'espèce de scission que préparent les États particuliers des trois Provinces de Zéelande, de Frise et de Groningue. Cette dissidence est le fruit des manoeuvres les plus condamnables: elle est évidemment l'ouvrage de l'Aristocratie. Quelques familles privilégiées ne sont pas le peuple: il ne reste désormais à ces familles que l'alternative de faire à l'Égalité le sacrifice de leurs distinctions héréditaires, ou d'en être dépouillées sans retour, par l'autorité nationale: leur résistance ne peut qu'accélerer leur chute. La Convention Nationale Batave consacrera sans doute les premiers instans de sa session, par un appel fraternel aux Provinces de Zéelande, de Frise et de Groningue, par une invitation de se hâter de concourir à l'établissement d'une législation Républicaine, plus propre à assurer la prospérité des Provinces-Unies. Quand on sait parler au peuple le langage de ses intérêts, il est impossible qu' il les foule à ses pieds. Il peut servir momentanément des passions étrangères, mais lorsqu'on lui a découvert le piège, il répare son erreur, en punissant les traîtres.

C'est dans le court exposé des principes ci-dessus, que le Directoire Exécutif désire que le Ministre Français à La Haye trouve les règles de sa conduite ultérieure envers le Gouvernement près duquel il est envoyé. Il doit, avec tous les ménagemens qu' exigent les circonstances, informer Leurs Hautes Puissances, que l'intention du Directoire Exécutif en reconnaissant la République des Provinces-Unies comme Puissance libre et indépendante, a été d'en garantir les effets, qui sont incontestablement la faculté de changer et sa Constitution et son gouvernement intérieur; que cette garantie est littéralement exprimée dans l'Article 1er du Traité de Paix; que le Directoire ne peut voir le voeu du Peuple dans l'espèce de scission que manifestent les Provinces de Zéelande, de Frise et de Groningue, et n'y découvre au contraire que le résultat des menées les plus sourdes, les plus criminelles de nos ennemis communs et l'ouvrage éphemère des Agens de l'Angleterre. Que le Directoire Exécutif, sans anticiper sur les décrets que pourra rendre la Convention Nationale Batave, est persuadé que c'est d'elle seule que les habitans

des Provinces-Unies peuvent espérer une forme de Gouvernement, plus énergique et plus stable, une position plus respectable relativement à leurs ennemis. Enfin, le Ministre français pourra par un acte public repousser les calomnies répandues contre le Gouvernement français, que des malveillans accusent de vouloir asservir les Provinces-Unies; manifester la détermination fixe et invariable du Directoire Exécutif, d'assurer leur indépendance, tous leurs moyens de force, et d'ouvrir toutes les sources de prospérité commune, en secondant la formation d'une Convention Nationale et en usant de tout son pouvoir pour la faire respecter.

Le Directoire a lieu d'espérer que le Ministre français à La Haye se penétrera de l'importance de cette mission; qu'il l'exécutera avec l'énergie et la prudence qui doivent être inséparables dans l'adoption et l'exécution de pareilles mesures.

Fait et arrêté le 12 Nivose l'an 4 de la République Française
Pour expédition conforme
(Signé) REWBELL Président.

Par le Directoire Exécutif
Le Secrétaire-Général (Signé)
LA GARDE.

Pour copie conforme
Le Ministre des Relations Extérieures
(Signé) CH. DE LA CROIX.

BIJLAGE XV.

Bl. 133. Corps diplomatique te 's Hage.

In eene onderschepte depêche der Fransche Representanten van 9 Pluviose (1795) leest men: „Nous avons reçu les visites des Ambassadeurs des *États-Unis*, *Suède*, *Danemarc*, *Pologne*, même de *Russie* et de *Portugal*. Ils ont tous donné à la Représentation Nationale les marques d'un grand respect. Beaucoup de protestations des amis et neutres; les plus grands égards reciproques relativement aux autres. Nous avons cru devoir accorder un passeport à celui de Russie. Celui de Portugal prétend que sa Cour n'est point entrée dans la Coalition; il nous la dépeint comme forcée par l'Espagne et l'Angleterre: froide réserve de notre part, pour réponse à ces arguties diplomatiques."

BIJLAGE XVI.

Bl. 135, 136, 160. Articles secrets du Traité de Paix faite à Basle le 5 Avril 1795 entre la France et le Roi de Prusse [1]).

Art. I.

En conformité de l'Art. 5 les troupes de la République occuperont les territoires situés sur la rive gauche du Rhin, à l'exception des Païs appartenants au Roi de Prusse, jusqu'à ce qu'il sera convenu du sort de *la Belgique* entre la dite République et la Maison d'Autriche, sous la médiation du Roi de Prusse.

Art. II.

Les troupes françaises se porteront toutes sur la rive gauche du Rhin, sans exception quelconque et sous quelle domination étrangère, qu'il puisse avoir été passé par l'armée de la République. L'évacuation des Provinces, qu'elles occupent sur la rive droite, sera exécutée dans la quinzaine après la ratification de ce Traité.

Art. III.

Le Roi de Prusse pourra faire occuper par ses troupes les places, qui en conformité du précédent Article, seront évacuées par les troupes françaises. En consequence il sera nommé de part et d'autre des Generaux pour concerter les moyens d'évacuation et de remplacement, dont les conférences se tiendront au choix des Generaux, dans les villes de *Clèves*, *Nimègue* et *Zutphen*.

Art. IV.

Le Roi de Prusse fera remettre aux Commissaires de la Nation française, ce qui pourra manquer encore aux fournitures en tout genre requises par les

1) „Copie, naar het origineel door den Extraord. Envoyé VAN HAEFTEN, residerende te *Weenen*, overgezonden." (Uit de papieren van PIETER VREEDE.) — In het werk van KOCH (*Abrégé de l'Hist. des Traités*, T. IV. 156—159) zijn wel de 12 Artikelen van het openbaar Tractaat van *Basel*, maar niet deze 14 geheime bedingen afgedrukt. — „Voilà ce qui amena les Articles *secrets* de Bâle *que nous allons enfin dévoiler*", zoo schreef men nog in 1828 (*Mém. tirés des papiers d'un homme d'État*. T. II. 575).

Français dans les Païs, que les troupes du Roi occuperont sur la rive droite du Rhin avant la signature du présent Traité. — Tout ce qui aura été requis du depuis sera nul, s'il n'a été livré. Chacune des parties contractantes s'engage à faire respecter la propriété des biens dans les Païs qu'occuperont les troupes.

Art. V.

Les isles de *la Zélande* n'étant pas comprises dans les Païs situés sur la rive droite du Rhin, et pour prévenir qu'elles ne soient prétendues être comprises dans celui situé sur la gauche, il est convenu, que les Français pour faciliter leurs transports, y resteront jusqu'à ce que le Roi de Prusse trouve [1]), que l'occupation lui en est absolument necessaire; et la République française s'engage à en retirer ses troupes à la première réquisition du Roi de Prusse dans la première quinzaine après ladite requisition faite; et cela sous les mêmes conditions arrêtées par ces Articles séparés par rapport aux autres Provinces situées au-delà du Rhin.

Art. VI.

Le Roi de Prusse ne permettra pas l'entrée des vaisseaux de guerre, ou bâtiments armés Anglais dans aucun Païs qu'occuperont ses troupes, tant que la paix ne sera rétablie entre la Nation française et le Roi de la Grande Bretagne; il ne permettra pas aussi la sortie des vaisseaux armés desdits ports de quelque Puissance, qu'ils puissent être durant le même terme.

Art. VII.

Aucune des parties contractantes ne s'arrogera les droits de Souveraineté ni de propriété des Païs, qu'elles occuperont par leurs troupes; mais les garantiront et conserveront pour ceux qui étaient en possession avant qu'ils furent occupés par les troupes de la République française, à moins qu'elles [2]) ne leur fussent cedées spécialement à la Paix générale et d'un commun accord.

Art. VIII [3]).

Ni la République française, ni le Roi de Prusse leveront ni réquerront des droits ou impôts dans les Pays du ressort de la République d'Hollande, mais

---

1) BLAUW & MEYER melden aan het *Hollandsch Comité Diplomatique*, 30 April 1795: „Men verzekert on en bij herhaling, dat de *secrete* Artikels met Pruissen *geen het minste nadeel* of *prejudicie* voor ons inhouden."

2) Te weten, *la Souveraineté et la propriété;* of wel *ils* (les pays).

3) Depêche van BLAUW & MEYER aan H. Ho. Mog. 12 Mei 1795: „Hoezeer wij geene *officiele* verzekeringen hebben, kunnen wij echter met zeer veel fiducie H. H. M. geluk wenschen, dat de Koning van Pruissen bij een *secreet* Articul zich plegtig verbonden heeft geene *hostile entreprise* tegen de Vereenigde Nederlanden, of tegen de Landen, die door de Fransche troupes bezet zijn, te zullen ondernemen." En zie tot staving hiervan, de *Mémoires tirés des papiers d'un homme d'État* (van den Pruissischen onderhandelaar te Bazel, V. HARDENBERG (T. II. 575 suiv. Paris, 1828).

s'entendront sur l'entretien de leurs troupes respectives dans ce Pays avec le Gouvernement du dit Pays.

Art. IX.

Ni la République française, ni le Roi de Prusse protégera, ni soutiendra ceux, qui voudront s'opposer à l'exécution du présent Traité, et de ces Articles séparés.

Art. X.

La République française reconnaîtra dans les Pays, qu'occuperont les troupes Prussiennes, en conformité de ces Articles, la Souveraineté et l'indépendance des autorités constituées à l'époque de la Paix générale.

Art. XI.

Le Roi de Prusse ne permettra pas, que recherche ou punition soit faite en justice, soit hors d'icelle [1]), de la conduite politique des individus des Pays, qui lui seront évacués par les présents Articles, mais pleine et entière amnestie sera publiée et observée pour tous et envers un chacun sans exception quelconque.

Art. XII.

Afin que ces présents Articles ayent de part et d'autre l'effet désiré, les parties contractantes sont convenues *de n'en publier le contenu*, qu'après les moyens d'évacuation et de remplacement auront été stipulés par les Généraux respectifs, et que les troupes se seront mises en mouvement pour l'exécuter.

Art. XIII.

La République française s'engage à prévenir toute résistance de la part des autorités ou habitans des Pays à évacuer aux troupes du Roi de Prusse, et le Roi s'engage de faire observer par ses troupes la discipline la plus sévère dans les Pays, qui lui seront évacués par le présent Traité.

Art. XIV.

Au cas que la Paix générale ne fût conclue dans les trois mois, qui suivront la date de la ratification du présent Traité, les parties contractantes s'engagent à terminer finalement ce qui regarde ou concerne la République des Provinces-Unies, et de traiter de concert avec elle, des moyens à prendre pour la paix de l'Europe; bien entendu qu'à cette époque la République française satisfera alors à ce, dont elle s'est engagée dans le présent Art. X, fixé au terme de la Paix générale.

---

1) Er staat *de celle*.

Uittreksel van een officiele *Nota van* MEYER *en* BLAUW, 8 *Julij* 1795, *aan het Comité de Salut Public, ter voldoening aan eene Resolutie der Staten-Generaal van* 3 *Julij bevorens, ingediend.*

„Ils demandent enfin:

I. Que le Gouvernement Français veuille faire usage de l'influence, que son Traité d'amitié avec la Prusse doit lui avoir procuré à ladite Cour pour demander une réponse décisive et cathégorique sur les sentimens de la Prusse à l'égard de la République Batave; en y ajoutant qu'un plus long séjour des déserteurs Hollandais, et de leurs rassemblemens dans les États Prussiens ne pourra être considéré par la République que comme indiquant des intentions hostiles de la Prusse contre la Hollande, que la France ne pourrait souffrir sous aucun rapport, mais devrait les regarder comme étant dirigés contre elle même, dans la personne de son Allié.

II. Que le Traité d'Alliance, conclu entre les deux Républiques, soit officiellement communiqué au Roi de Prusse, comme à toutes les autres Nations, neutres ou alliées, et qu'on y joigne les instances les plus fortes pour que conformément à ce Traité, la République Batave soit *reconnue à Berlin* comme ailleurs, ainsi que son Ministre d'une manière à ne laisser aucun doute sur les intentions de la Prusse, et conformément aux engagemens qu'elle a dû prendre avec la République française.

Enfin, que ces mêmes déclarations officielles soyent faites à tous les autres Princes de l'Allemagne qui ont déjà accédé à la neutralité Prussienne, ou qui voudront en profiter.

III. Que le désaveu le plus formel soit donné par le Gouvernement aux *prétendus Articles secrets* énoncés ci-dessus.

IV. Qu'un Ministre de la République Française soit envoyé sans délai en Hollande, chargé de faire au nom de la République Française les assurances les plus propres à tranquilliser les esprits: et que

V. Le Gouvernement Français veuille mettre le plutôt possible les soussignés Ministres à même de tranquilliser leurs commettans et leurs nationaux sur tout ce qui fait l'objet principal de la présente Note.

(Signé) BLAUW et MEYER.

Paris ce 8 Juillet 1795.

MEYER et BLAUW, Ministres Plénipotentiaires,

Aux Représentans du Peuple, Membres du Comité de Salut Public, Section des relations extérieures.

Note non officielle.

I.

Les Ministres Bataves observent, qu'il serait de la plus haute importance, que le Gouvernement française voulût envoyer le plustôt possible à *Berlin* un Ministre de confiance et habile; et ils ôsent soumettre ce point à la plus sérieuse considération des Représentans, afin d'approfondir par ce moyen les vues politiques et les intentions de la Cour de Prusse, de déjouer s'il est possible, les machinations des factions Orangiste et Anglaise, et d'en faire un rapport fidèle.

Les Ministres se persuadent, qu'ils pourront engager aisément leur Gouvernement à nommer en même tems *une personne de confiance*, qui lorsqu'il en serait tems, deployerait le caractère de Ministre à Berlin, mais qui y resterait provisoirement, *sans caractère*, et se concerterait à tous égards avec le Ministre français sans rien précipiter.

[Il est bon de se rappeler que c'étaient les rassemblements des Emigrés en 1792 à *Coblentz*, *Worms* et *Spire* qui ont occasionné la guerre sanglante que la France a eue a soutenir; qu'elle a très-bien senti alors, qu'il valait infiniment mieux avoir à combattre un ennemi déclaré. — La République Batave se trouve dans ce moment, dans une pareille position; des mesures franches et énergiques doivent avoir le meilleur effet, et mettre au grand jour les véritables vues de la Cour de Prusse].

II.

Les Ministres désirent être informés confidentiellement de l'état des négociations pour la Paix Générale; c'est-à-dire:

1°. Si l'on a entamé des Conférences avec l'Empereur? et si l'on serait disposé de se rapprocher de cette Cour à mesure que la perfidie de celle de *Berlin* (qui se manifeste assez clairement par sa conduite envers le Gouvernement Batave et par les rassemblemens ennemis sur son territoire) se développait davantage.

2°. Jusques à quel point les négociations avec l'Espagne sont avancées? et si l'on en a déjà entamé avec d'autres États ou Princes Allemands qui n'ont point accédé jusqu'à présent au Traité avec la Prusse [1]).

---

1) Men was te 's Hage beducht voor de naauwe betrekkingen van het Huis van *Oranje* niet alleen met dat van Brandenburg, maar ook met die van *Brunswijk*, *Hessen* & *Hannover*.

3°. S'il y a eu, ou s'il y a actuellement quelques négociations ou ouvertures avec le ministère Anglais; et en ce cas, en quoi elles consistent.

III.

Les Ministres réclament à leur tour la communication loyale et franche de l'état de défense des frontières et des côtes, afin de pouvoir en donner les détails nécessaires à leurs commettans.

Les Ministres aiment à croire, que le Comité de Salut Public ne refusera pas cette ouverture fraternelle aux principaux Membres du Gouvernement Batave, puisque leur existence physique et politique dépend de leur alliance avec les Français, et qu'ils ont et auront toujours les mêmes ennemis à combattre.

IV.

Les Ministres invitent les Citoyens Membres de la Section des Relations Extérieures, d'engager le Comité de Salut Public d'ordonner au Général MOREAU, Commandant les troupes françaises en Hollande, de faire part au Gouvernement Batave, de l'état effectif des troupes françaises, qui se trouvent sur son territoire; et de réiterer cette communication de tems en tems d'une manière fraternelle.

V.

Il conviendrait aussi que le Général MOREAU fût chargé de faire connaître immédiatement les moyens de défense qu'il croirait nécessaires en cas d'attaque hostile contre la République Batave.

VI.

Il serait bien essentiel encore de charger ledit Général MOREAU de se concerter dans tous les cas avec le Gouvernement Batave, et surtout de ne pas laisser sans nécessité en *Zélande* un trop grand nombre de troupes: cinq ou six mille hommes suffiront amplement pour la défense de cette Province, surtout si l'on encourage en même tems l'organisation de la Garde Nationale, afin d'éviter les troubles interieurs.

VII.

Les Ministres Bataves croyent, que dans ce moment vraiment critique et périlleux, une mesure extraordinaire de la part du Gouvernement français soit en son nom, soit par décret de la Convention, opérerait le meilleur effet, tranquilliserait les esprits, épouvanterait les intriguants et les malveillants, et confondrait les ennemis du dehors.

Cette mesure pourrait consister dans une Proclamation solemnelle au nom du Peuple français, et confirmée par le Gouvernement; portant que la République française étant par son Traité liée de la manière la plus étroite à la République Batave, et ses intérêts étant les mêmes, ne consentira jamais à la Pacification Générale, à aucun Article, qui puisse contrarier les intérêts de la

République Batave; et qu'elle considérera comme ses propres ennemis tous ceux, qui souffriront sur leur territoire, des rassemblemens d'Emigrés hollandais armés.

VIII.

Comme les Ministres croyent fermement et se persuadent que dans les Articles secrets du Traité avec le Roi de Prusse, il ne se trouve rien, qui soit en aucune manière contraire au Traité de Paix, d'amitié et d'alliance, conclu depuis entre les deux Republiques, il serait néanmoins bien essentiel que les principaux Membres du Gouvernement Batave en eussent connaissance; cette communication franche et fraternelle serait regardée comme la plus grande preuve de confiance, et de l'intérêt que l'on prend à leur situation, tandis que le Comité de Salut Public peut être assuré, que l'on en ferait l'usage le plus discret et le plus circonspect.

(Signé) MEYER et BLAUW.

Op de vrij onbestemde gerststelling, in de Nota van het Comité de Salut Public van 22 Messidor vervat, volgde een nadere aandrang van BLAUW en MEIJER, den 8 Augustus 1795. „Rien n'est plus propre, zeiden zij, à augmenter la considération politique de la Hollande que la puissante intervention de la République française et la communication la plus intime de ses Ministres avec ceux de la Nation Batave auprès des Puissances amies, neutres ou alliées.

Pour parvenir à ce but salutaire, les États-Généraux désirent, que le Ministre de la France à *Berlin* soit autorisé à déclarer à cette Cour, que d'après les assurances, données par le Chargé d'affaires de la Prusse à Paris, GERVINUS [1]), de la bonne disposition du Roi de Prusse à l'égard de la République Batave, L. H. P. s'attendent, que le Ministre, qui va être nommé à la place de l'Envoyé extr. REEDE, qui a demandé son rappel, sera *reconnu* en sa qualité et qu'en cas d'une réponse douteuse ou évasive, le Citoyen CAILLARD soit autorisé à demander une réponse précise et cathégorique, vû que la chose concerne également la dignité des deux Républiques, et qu'elle est d'autant plus juste, qu'on ne peut former aucun doute sur la disposition sincère des États-Généraux, de cultiver la bonne intelligence avec le Monarque Prusse.

(Signé) MEIJER, BLAUW.

---

1) In eene Nota van 16 Aug. 1795, zeggen de Bataafsche Ministers van dezen Diplomaat, dat het Hof van Berlijn sints lang te *Parijs* had onderhouden „le Secrétaire de Légation GERVINUS, dont l'attachement aux principes et au ministère Anglican, qu'il a manifesté outre mesure pendant son séjour en Hollande, est connu."

BIJLAGE XVII.

Bl. 170—176. Articles séparés et secrets.

Exhib. 17 Mei 1795.

Art. I.

La République des Provinces-Unies offre à la République Française en par prêt et pour toute la durée de la guerre trois vaisseaux de ligne et quatre frégates pour agir soit avec l'Escadre des Provinces-Unies, soit séparement, seulement dans les Mers d'Allemagne, du Nord et de la Baltique. Ces vaisseaux et frégates seront prêts, tout gréés, armés et en état de tenir la mer pour cette campagne en même temps que l'Escadre des Provinces-Unies.

Le Gouvernement Français les approvisionnera et les fera monter en officiers et matelots.

A la fin de la présente guerre ils seront rendus à la République des Provinces-Unies.

Dans le cas où ces vaisseaux et frégates ne feront pas partie d'une Escadre française et agiront de concert avec l'Escadre ou partie de l'Escadre des Provinces-Unies, le commandement de la Flotte, en exception de l'Article VIII du Traité patent, et pour ce cas seulement, sera dévolu à l'Amiral des Provinces-Unies.

Art. II.

Les Pays énoncés dans l'Article XIIe du Traité patent ne sont réservés que pour être unis à la République Française et non à d'autres Puissances.

Art. III.

Un mois après l'échange des ratifications du présent Traité, l'armée française dans les Provinces-Unies sera réduite, en exécution de l'Article XVII du Traité patent, à vingt-cinq mille hommes, qui seront soldés en numéraire, équipés et habillés tant sains, que malades par la République des Provinces-Unies, sur le pied de guerre conformément au Règlement, qui sera convenu entre les deux Gouvernemens.

Cette armée sera laissée en tout ou en partie après la paix à la République des Provinces-Unies, tout le tems qu'elle le désirera, et elle sera entretenue sur le pied qui sera reglé à cet effet.

Art. IV.

En exécution de l'Art. XVIII du Traité patent, portant l'obligation de la part des Provinces-Unies, de payer à la République française la somme de cent millions de florins argent courant d'Hollande, soit en numéraire soit en bonnes lettres de change sur pays neutres, ladite somme sera divisée en deux parties, dont la première de cinquante millions de florins sera payée de suite à la décharge de la Tresorerie Nationale de France sur les places dans l'étranger, qui seront désignées par elle.

A cet effet la Tresorerie Nationale fournira incessamment aux Commissaires des États-Généraux nommés pour cette Négociation, un tableau de ses dettes actuellement exigibles dans l'étranger pour une somme supérieure à celle de cinquante millions de florins.

A mesure que les obligations seront retirées des mains des créanciers acceptés par la République des Provinces-Unies, elles seront rapportées à la Trésorerie Nationale de France pour décharge.

Quelle que soit l'époque des payemens convenus entre les Provinces-Unies et les susdits créanciers, les intérêts courans des créances acceptées seront à la charge de la République des Provinces-Unies, à dater du jour de la présentation du susdit tableau par la Trésorerie Nationale.

Et néanmoins, la totalité des décharges des susdits cinquante millions de florins sera rentrée en entier à la Trésorerie Nationale avant le terme de deux ans à compter de la ratification du présent Traité.

Faute de quoi les sommes dont il n'aura pas été rapporté décharge, ainsi que celle des intérêts courans occasionnés par les retards de payement, seront sans autre délai mises à la disposition de la Trésorerie Nationale de France, sur telles places étrangères qui seront désignées par elle.

Première moitié-ci	ƒ	50,000,000
Quant aux autres cinquante millions de florins, ils seront payés à la Trésorerie Nationale ou à ses ordres, savoir en *Prairial* prochain	»	10,000,000
dont neuf millions en lettres de change, et un en argent numéraire.		
En *Messidor* prochain	»	10,000,000
dont huit en lettres de change et deux en argent numéraire.		
En *Fructidor* suivant	»	10,000,000
dont sept en lettres de change et trois en argent numéraire.		
En *Pluviose* 4e année Républicaine	»	5,000,000
Et en *Floréal* même année, pour fin de payement	»	15,000,000
Total	ƒ	100,000,000

Art. V.

Les réquisitions faites directement aux États-Généraux par les Représentans du Peuple, avant la signature du présent Traité, seront remplies en totalité

sans retard. Le remboursement de cette dépense prise dans sa totalité est réduit, et fixé à la somme de dix millions de florins, lesquels ne pourront être imputés, que sur le payement de Floréal quatrième année Républicaine, dernier terme, dont on est convenu par l'Article précédent.

Art. VI.

Les deux Républiques contractantes se garantissent mutuellement les possessions qu'elles avaient avant cette guerre [1]), dans les deux Indes et sur les côtes d'Afrique. Les ports du Cap de bonne Espérance, de *Colombo*, et de *Trinquenemale* seront ouverts aux vaisseaux [2]) des Provinces-Unies et aux mêmes conditions.

Art. VII.

La République Française se réserve sur les biens des Emigrés français dans les Provinces-Unies et Pays en dependans [3]), tous les droits qu'elle y avait à l'entrée de l'armée française.

Les présens sept Articles secrets font partie intégrante du Traité arrêté ce jour entre les deux Républiques: ils auront la même force et seront aussi ponctuellement exécutés par les deux Nations que s'ils étaient formellement insérés dans le Traité patent.

Fait à La Haye le vingt-sept Floréal, l'an troisième de la République Française, seize Mai mille sept cent quatre vingt quinze.

Était signé

REUBELL.
SIEYES.
(L. S.)

P. PAULUS.
W. A. LESTEVENON.
B. MATTHIAS POUS.
HUBER.
(L. S.)

La Haye 27 *Floréal l'an troisième de la République Française, une et indivisible,* 16 *Mai* 1795 (*v. St.*).

Exhibitum 17 Mai 1795.

Les Chargés de pleins pouvoirs pour arrêter le Traité de Paix d'Alliance entre la République Française et la République des Provinces-Unies, étant au

1) »Ongeloofelijk, zegt BLAUW, is de moeite, bijna in alle Conferentien gedaan, om het Fransche Gouvernement te bewegen, in tijds eenige magt, of ten minste *avisos* naar de Koloniën te zenden: maar meestal vruchteloos." — Eens zeide SIEYES, dreigend: »*il ne sortira pas une chaloupe, avant que vous avez signé notre volonté.*" — Men gaf ten antwoord: »alors les colonies *seront perdues*," — »*nous les reprendrons*" hernam de Abt.

2) Vermoedelijk is hier uitgevallen: *français, comme à ceux.*

3) Er staat *indépendans.*

moment de le signer, ceux de la République des Provinces-Unies ont demandé qu'il y fût inséré un Article qui garantît 1° aux créanciers des habitans et des administrations des Pays reservés par la France, le payement des sommes à eux dues en espèces ayant cours à la date du titre de leurs créances; 2° aux habitans des mêmes Pays la faculté de transporter leur domicile et leurs biens ou d'en disposer, comme ils le trouveront convenable.

Il a été répondu que les objets n'étaient pas de nature à entrer dans le Traité qu'ils allaient signer, parce qu'ils appartenaient plutôt à la *Législation* qu'aux *Relations politiques*. Ayant été néanmoins reconnu qu'ils étaient d'un intérêt majeur, il a été convenu qu'ils seraient redigés par écrit comme ils le sont dans le présent fait double à l'effet d'être présentés aux Comités du Salut Public, des Finances et de Législation de la Convention Nationale, qui seront invités à les prendre en considération, rendre un Arrêté ou demander un Décret qui lève toute incertitude à cet égard.

(Was geteekend)

SIEYES.
REUBELL.
(L. S.)

P. PAULUS.
W. A. LESTEVENON.
B. MATTHIAS POUS.
HUBER.

BIJLAGE XVIII.

Projet de Limites pour la République Batave [1]).

La République Française par l'article 16 du Traité de La Haye du 27 Floréal an 3, s'est engagée »à céder à la République Batave, sur les Pays conquis et restés à la France après la Pacification générale, des portions de territoire égales en surface à celles réservées par l'article 12 du même Traité; lesquelles portions de territoire seront choisies dans le site le plus convenable pour la meilleure démarcation des limites réciproques."

La loyauté du Gouvernement Français, la conduite pleine de franchise, et le vif intérêt qu'il a montré pour la République Batave depuis son alliance avec elle, ne permettent pas de douter qu'il ne remplisse religieusement l'engagement qu'il a pris par ledit article 16. C'est un acte de justice qui est commandé par son propre intérêt, et par celui du plus invariable, du plus nécessaire, nous oserions même dire, du plus important de ses Alliés.

Qu'il nous soit cependant permis de hazarder sur un objet aussi essentiel, quelques observations qui selon nous, (doivent) diriger le travail d'une démarcation nouvelle.

Premièrement; c'est une vérité démontrée en Politique, qu'un Allié foible, et qui par sa foiblesse se trouve éventuellement sous la dépendance, et à la discrétion de ses voisins, s'il n'est pas un Allié dangereux et nuisible, devient tout au moins, un Allié complètement nul, et toujours onéreux; parceque, loin d'en espérer du secours, on ne peut se flatter de le conserver, qu'en se chargeant de sa défense; la Puissance fédérative d'un État est toujours en *raison directe* de celle de ses Alliés, et *inverse* de leur foiblesse.

Depuis l'heureuse Révolution du 8 Pluviose qui a, nous l'espérons, irrévocablement affermi, dans des Provinces prêtes à échapper à la Liberté le triomphe des vrais principes, la République Batave est devenue pour la République Française, presqu'une partie intégrante de son Corps politique. Les liens (que) la malveillance et l'intrigue avoient considérablement relachés, se sont resserrés de telle force, qu'il n'est plus maintenant au pouvoir de leurs ennemis communs, nous ne disons pas de les briser, mais d'en altérer jamais

---

1) Kantteekening van VALCKENAER en LUZAC, Mei 1795.

la nature. Le sistème actuel de la Republique Batave, qu'une Constitution calquée sur celle de l'an 8 va bientôt consolider, ne peut se soutenir que par la plus étroite Union entre les deux Republiques. La Hollande, telle qu'elle est constituée aujourd'hui, ne peut jamais se séparer de la France: elle cesseroit bientôt d'être ce qu'elle est, pour redevenir ce qu'elle fut, si elle abandonnoit un instant le bras puissant, sur lequel elle a eu la prudence de s'appuyer. Il résulte de cette observation, que la République Batave est pour la République Française un Allié perpétuel. De cette première conséquence, il en nait une seconde; c'est que la République Française ne peut pas être indifférente sur la foiblesse ou la force de la République Batave; puisque c'est d'après la situation politique de cette Puissance qu'elle doit calculer les avantages qu'elle peut en retirer, ou les secours qu'elle seroit obligée de lui fournir pour la défendre contre les tentatives de ses voisins. Il importe donc à la République Française, que la République Batave soit assez puissante pour que les avantages l'emportent sur les risques qu'elle auroit à courir dans son alliance.

Observons maintenant quelles sont les pertes de cet Allié, quels sont ses moyens, et quels sont ses besoins.

Ses pertes: nous ne parlons pas de celle de ses Colonies; il faudroit *rayer* la République Batave du tableau des Puissances, si elle ne les recouvroit pas. Mais il est un peu plus que probable que la Grande Nation saura bien forcer l'Angleterre à se dessaisir d'une conquête qu'elle ne doit qu'à sa propre perdie [1]), et à la trahison du Tyran, qui a payé son droit d'asyle par cette infamie. — Indépendamment de cette perte qui seroit suivie de sa ruine totale, la République Batave a perdu par le Traité de La Haye, une partie de son territoire, de sa population, de sa frontière, et de son commerce intérieur.

Indiquer ses pertes dans ces différens genres, c'est annoncer la diminution sensible de ses moyens et la nature de ses besoins. — Si en considérant ses pertes en elles-mêmes, on étoit tenté de les croire legères et de mesurer la diminution de ses moyens et l'augmentation de ses besoins sur leur appréciation absolue, nous prierions de ne pas oublier que celui qui perd peu lorsqu'il manquait déjà du nécessaire, et qu'il étoit obligé d'emprunter pour se mettre au niveau de ses besoins, perd infiniment plus que celui qui perd beaucoup en jouissant d'un immense superflu. Les pertes ne peuvent être justement appréciées que *comparativement*. — Avant son démembrement, la République Batave ne possédoit qu'un territoire extrêmement circonscrit, et quelque populeux que fût ce territoire, sa population étoit loin de suffire à l'entretien dispendieux de son sol artificiel et factice, aux besoins multipliés de sa marine, de son commerce et de sa milice, et au soutien de ses manufactures; toute sa puissance étoit dans ses coffres. Ses richesses, fruit d'un commerce

1) Perfidie.

aussi lucratif qu'étendu, lui fournissoient les moyens d'acheter des bras, et elle trouvoit dans une partie de l'Allemagne, dans la Suisse, les Pays-Bas Autrichiens et le Pays de *Liége* une foule d'esclaves mercenaires que la misère lui livroit, et qui suppléoient abondamment au defaut qu'elle éprouvoit.

Aujourd'hui en perdant une partie de son sterile et petit territoire, elle a perdu presque un cinquième de sa population; la stagnation de son Commerce a presque tari la source de son ancienne opulence. — La France, en enlevant à la Tyrannie, et par conséquent à la misère, les pays d'où elle tiroit ses principales ressources, la réduit à celles qu'elle peut tirer de son propre sein; et ces ressources qui furent toujours insuffisantes pour faire face à des besoins qui n'ont point diminué, la réduiroient, si elle étoit forcée de s'y borner, à cet état d'impuissance et de foiblesse qui touche de si près à une nullité complète. — La France n'auroit-elle donc conservé une République, ne l'auroit-elle regenerée, que pour s'en faire une Alliée sans moyens? N'auroit-elle recréé des Bataves, n'auroit-elle ravivé leur ancienne énergie, que pour les voir graduellement descendre au-dessous de la condition d'un Peuple indépendant et libre? ou pour défendre continuellement, et à grands frais, leur indépendance et leur liberté? La gloire de la Grande Nation autant que la sagesse de sa Politique, repousse, avec indignation, cette idée d'avilissement pour son propre ouvrage.

La République Batave a perdu presque toute sa frontière du côté du *midi*. Son alliance, désormais imperturbable, avec la République Française maîtresse de la Belgique, la rend indifférente à cette perte, mais elle a besoin d'en avoir une respectable du côté de *l'Est*, par lequel elle confine plus immédiatement avec l'Allemagne.

La République Batave a perdu une partie, peut-être la plus riche de son territoire: il est juste de lui ménager, tout au moins l'équivalent; la France est trop intéressée, et trop disposée à augmenter et loin de diminuer la Puissance de son Alliée pour s'en tenir sur ce point à la lettre de l'Article XVI du Traité prédit. Un dédommagement *à la toise*, des pays qu'elle a perdus, ne répondroit que très-mal à l'esprit du Traité, qui n'a pu être de dépouiller et d'affoiblir une République, que la République Française vouloit invariablement lier à ses intérêts. Ce n'est donc point *la surface* qu'il convient de mesurer, mais le produit, les ressources, l'augmentation de puissance, qu'il faut calculer, et qui doivent déterminer la restitution. Un Pays sterile et désert, quelque vaste qu'il fût, loin de fortifier, ne sert au contraire, qu'à énerver un État.

La République Batave a perdu la navigation exclusive de *l'Escaut* et de ses autres rivières extérieures, et par-là même une grande partie de ses avantages commerciaux. Il est convenable de l'en dédommager, en lui procurant la navigation d'une rivière qui lui ouvriroit un nouveau débouché pour son commerce avec le Nord de l'Empire Gernanique.

Enfin la République Batave a perdu un cinquième à peu près de sa Popu-

lation déjà insuffisante; il est urgent de réparer cette perte, par une population plus considérable même que celle qu'elle a perdue. Sur une population qui lui reste d'environ deux millions d'habitans, dont il faut défalquer deux tiers pour les vieillards, les impotents, les enfans, et les femmes, les besoins de cette République, réduits au plus strict nécessaire, exigent le concours habituel de sept cent mille hommes. La disproportion se fait assez sentir, et on sent également la nécessité de la faire disparaître. Un Peuple qui est indispensablement obligé d'appeler à son secours des bras étrangers, n'a jamais qu'une existence précaire et voit affoiblir d'autant plus le nerf de sa puissance, que les étrangers mettent à plus haut prix les secours dont il ne peut se passer.

Nous le repeterons donc, il est de la gloire et de l'interêt de la France, d'affranchir son Allié de cette coûteuse servitude, et de lui donner une attitude qui en impose à ses voisins, et lui rende en quelque sorte son ancien poids dans la balance politique. C'est alors, et ce n'est qu'alors que la République Batave sera pour la République Française un Allié vraiment utile.

La République Batave ne peut pas être considerée comme une puissance territoriale. Sous ce rapport, elle n'a dans le système politique de l'Europe, ni considération, ni influence. Ce n'est donc que sous le rapport de Puissance maritime que son alliance peut être, ou indifférente, ou avantageuse à la France; indifférente, si ses moyens d'attaque et de défense sont nuls, ou presque nuls; avantageuse, si elle peut concourir efficacement à la défense commune. — La France doit donc désirer, doit même effectuer autant qu'il est en elle, que la République Batave soit puissante par sa Marine surtout. Pour cela, il lui faut des finances, des hommes, des ports et des chantiers. — Les finances, l'activité de son commerce, et son industrie lui en fourniront: les hommes, ce sont les Pays qu'on lui cédera qui doivent suppléer à la penurie qu'elle éprouve dans cette partie: des ports et des chantiers, elle en a sans doute, mais celui du Texel qui est le principal, est aujourd'hui tellement encombré qu'il ne peut recevoir que des vaisseaux de 74 et on est forcé à n'en construire que de cette force-là. — La position de ce port est si désavantageuse d'ailleurs, qu'à moins que le vent *d'Est* ne souffle continuellement pendant deux fois vingt quatre heures, aucun vaisseau n'en peut sortir, et les flottes de la République y restent comme enchainées dans des circonstances souvent décisives.

Les nouvelles limites que nous hazardons de proposer pour cette République, si digne aujourd'hui de porter ce nom glorieux, en parant à tous ces inconvénients, augmenteroient considérablement sa puissance maritime, répareroient avantageusement toutes ses pertes, et rempliroient les vues bienfaisantes de la France à son égard sans exiger de la part de celle-ci, le plus léger sacrifice. — En engageant le Roi de Prusse, à céder à la République Batave, la Province *d'Oostfrise* en entier, cette République se verroit en possession de la rade entière du *Dollaert* et des deux ports *d'Embden* et de *Delfziel*, où l'on pourroit

construire des vaisseaux de la plus grande force, et qui pourroient sortir à tous vents [1]).

Le cours de *l'Embs* jusqu'à *Munster* par les villes de *Lier* et *Lingen* qui devroient être comprises dans ces limites, lui donneroit la navigation exclusive d'une rivière favorable à son commerce du Nord. Tirant ensuite une ligne droite de *Munster* à *Wesel* et *Venlo*, elle trouveroit dans le Duché de Clèves la partie de l'Évêché de Munster située sur la rive gauche de *l'Embs*, et le Comté de *Bentheim*, engagé par le vieux Comte au Roi d'Angleterre; territoires compris dans [2]) cette ligne de démarcation, ainsi que dans *l'Oostfrise*. Elle trouveroit, dis-je 1° un supplément de population qui la rendroit indépendante dans ses besoins; 2° une limite que la Nature elle-même semble indiquer; 3° enfin, une frontière menaçante qui la mettroit à l'abri de toute insulte, et de toute surprise du côté de l'Allemagne.

Nous n'appuyerons pas ce projet par de nouveaux raisonnemens: les observations qui le précèdent, suffisent pour en démontrer la convenance, et peut-être la nécessité. Nous dirons seulement qu'il seroit avantageux pour la République Batave, sans nuire aux intérêts particuliers de la France. Il n'est point impossible. *La grande Nation* n'a qu'à le vouloir pour en assurer l'exécution; et il nous paroit qu'elle doit le vouloir; tant pour remplir son engagement d'une manière digne de sa grandeur, et de sa puissance, que pour donner à son Allié un rang qui réponde à la gloire de ce titre, et qui puisse concourir par ses propres forces aux vues généreuses qu'elle manifeste tous les (jours) d'une manière plus frappante, pour le bonheur des Peuples, le repos de l'Europe, et la gloire de l'humanité.

1) Over de belangrijkheid van *Delfzijl* en van de Eems voor Nederland, z. nog het *Dagverh. der Handel. v. de Nat. Verg.* IV. 174, 279 volg., 381 volg.

2) Er staat *par*. — De zin zou kunnen zijn: Par cette ligne de démarcation, ainsi que dans *l'Oostfrise*, elle trouveroit, dis-je, 1o. un supplément, enz.

BIJLAGE XIX.

Bl. 132. B. E. ABBEMA, — J. C. HARTSINCK (bl. 53) te Hamburg.

Paris, ce 21 Aoust 1795.

BLAUW et MEYER, Ministres Plénipotentiaires,

Au Comité de Salut Public.

Les soussignés Ministres Plénipotentiaires de la République Batave oùt par ordre des Etats-Généraux, leurs Commettans, l'honneur d'informer le Gouvernement français,

Que le Sénat de la ville de *Hambourg* refuse obstinément de reconnaître le Citoyen ABBEMA [1]), qu'il à plû aux États-Généraux de nommer leur Ministre Plénipotentiaire pour résider en cette qualité auprès de la dite ville; et que ledit Sénat continue contre le gré et au mépris du Gouvernement Batave à rendre au Cit^en^ HARTZING, ci-devant revêtu de la même qualité, les honneurs et le rang qui y sont attachés, et dont il ne peut ni ne doit plus jouir depuis son rappel [2]). — Les soussignés observent, Citoyens Représentans, que la conduite du Sénat de la ville de Hambourg est une suite des principes anti-républicains qu'on y professe, et de son éloignement marqué pour tout ce qui a quelque rapport avec la Révolution française; que le mépris que ledit Sénat marque dans cette occasion pour le nouvel ordre de choses établi dans les Provinces-Unies, rejaillit sur la République française leur Libératrice et leur Alliée; et que le refus de reconnaitre l'Envoyé d'un Gouvernement libre est attentatoire à la souveraineté du Peuple et aux droits qui en découlent.

---

1) Deze Minister-Plenipotentiaris van H. Ho. Mog. bij den Neder-Saksischen Kreits en de Hanzesteden, werd sedert te Hamburg in die hoedanigheid erkend (Nota van BLAUW & MEYER 31 October 1795) en koos tot Secretaris van Legatie den toenmaligen Luitenant te Kampen garnizoen houdende, GERARD REINHOLD. Resol. der Staten Generaal, 2, 11 December 1795 fol. 2499, 2588. — Z. wegens de vriendschappelijke betrekking tusschen den Generaal LAFAYETTE, uit de gevangenschap van *Olmutz* in 1797 ontslagen, en den Minister ABBEMA te Hamburg, de *Mém. corrpond. et manuscrits* van den Generaal, T. II. 99, 121, 220. (Brief van LAFAYETTE aan ABBEMA 8 Mei 1800, uit Lagrange).

2) Declaratoir en protest van den Minister HARTSINCK (ook HARTSING en HARTZING geschreven) 27 Maart 1795, in *Jaarb. der Bat. Republ.* II. 382 volgg.

Ce procédé aussi injuste qu'impolitique du dit Sénat annonce les intentions et les vues les plus suspectes; il serait d'un exemple très-dangereux si on ne l'obligeait par des mesures promptes et efficaces à s'en départir.

Les soussignés pourraient observer encore que la ville de Hambourg a su inhumainement profiter de la détresse de la France pour grossir d'une manière étonnante la masse de ses richesses; qu'elle lui a fait acheter les subsistances qu'elle ne lui a fournies que pour satisfaire son avidité, à un prix ruineux et qu'elle ne cherche par la conduite que son Sénat tient avec la Hollande, qu'à entraver le Commerce en général, et celui des grains en particulier, dont elle est le plus riche dépôt, afin de tenir la France sous sa dépendance mercantile, et la miner par son insatiable avarice.

Ces considérations n'échapperont point à vos lumières, Citoyens Représentans, et vous feront encore mieux sentir la nécessité de mettre un frein à l'audace et à la rapacité d'une Ville qui ne se permet l'un et l'autre qu'à l'instigation de nos ennemis communs, dont il importe aux deux Républiques alliées de faire cesser la perfide influence.

Les soussignés demandent en conséquence:

I. Que le Gouvernement français donne les ordres les plus précis à son Ministre désigné auprès de la ville de *Hambourg* [1], de se rendre incessamment à cette résidence, d'y déployer son caractère, de se concerter avec le Ministre des Provinces-Unies ABBEMA, et de prendre avec lui telles mesures qu'il conviendra pour presser la reconnaissance du dit Ministre des Provinces-Unies, et l'éloignement du ci-devant Ministre HARTZING.

II. Qu'il plaise au Gouvernement français de s'occuper des mesures à prendre en cas de refus, pour obliger le dit Sénat de *Hambourg* à la dite reconnaissance; les soussignés s'offrant d'en conférer avec le Gouvernement, et de lui communiquer celles que les États-Généraux regarderaient comme les plus propres à parvenir à cette fin, qui intéresse puissamment les deux Républiques sous le double rapport de Politique et de Commerce.

(Signé) MEYER, BLAUW.

---

1) De latere Graaf REINHARD. Verg. den brief van dezen Staatsman uit Parijs, op zijn vertrek naar Hamburg staande, aan BLAUW & MEYER, 18 Fructidor, jaar III; en de Nota der Bataafsche Ministers, van 31 October daaraanvolgende, waarin ABBEMA's erkenning voor een deel aan REINHARD's bemoeijing werd toegeschreven. „Les soussignés, verklaarden zij, ne doutent point, que l'influence du Ministre de la Rép. française n'ait *acceleré* une admission trop longtems retardée, et puissamment traversée."

BIJLAGE XX.

Bl. 132. Zwitserland. JAN DE WITT.

Paris, ce 21 Aoust 1795.

Les soussignés M. P. de la Rép. Batave ont, par ordre exprès de leurs Commettans, l'honneur d'informer le Gouvernement français,

Que les Etats-Généraux pour des considérations de la plus haute importance, se sont déterminés à licencier toutes les compagnies *Suisses*, qui étaient au service et à la solde des Provinces Unies [1]).

Qu'une des principales raisons, qui ont déterminé les États-Généraux à ce licenciement, est fondée sur le Traité de Paix, d'Amitié et d'Alliance, qui a été si heureusement conclu entre les deux Républiques, et sur *la résolution* de la part des Provinces-Unies de prendre à leur solde vingt-cinq mille hommes de troupes françaises, secours qui lui rend tout autre secours superflu.

En conséquence, les soussignés Ministres sont chargés de la part de leurs Commettans de demander au Gouvernement français,

I. Qu'il lui plaise accorder à ces compagnies licenciées le libre passage [2]), non-seulement par les territoires occupés par les troupes françaises, mais par les terres même de France si le cas le requiert, et donner le plutôt possible les ordres à ce nécessaires pour que, suivant le plan des États-Généraux, ces compagnies soyent rendues dans leurs Cantons respectifs avant l'hyver, et qu'elles n'éprouvent sur leur route aucun empêchement.

II. Que le Gouvernement français ordonne à son Ministre auprès des Cantons Helvétiques d'appuyer de toutes les manières possibles, toutes les démarches que le Ministre de la République Batave auprès des mêmes Cantons sera dans le cas de faire relativement au licenciement et à la marche des dites compagnies.

(Signé) BLAUW, MEYER.

---

1) Sedert liep het gerucht, dat Groot-Britannië er aan dacht, die Zwitsers in dienst te nemen. Berigt van J. DE BRY en VAN LOUVET, 22 Vendemiaire IIIe jaar. „Nous avons quelques avis, schreven zij, que l'Angleterre semble être dans la résolution de prendre ces troupes à son service.”

2) Nota van MEYER & BLAUW 9 October 1795, houdende verzekering dat de doortog der Zwitsers geheel buiten kosten der Fransche Republiek zou plaats hebben.

Paris, ce 8 Octobre 1795.

MEYER et BLAUW, Ministres Plénipotentiaires,

Au Comité de Salut Public, Section des Relations extérieures.

Ce ne peut être que par un oubli, que l'importance et la multiplicité des affaires rendent sans doute très-excusable, que vous avez différé jusqu'à présent de faire passer au Citoyen BARTHÉLEMY, Ambassadeur de France en Suisse, les ordres du Comité de S. P. de communiquer fraternellement au Ministre de L. H. P. le Citoyen DE WITT, tout ce qui dans ses importantes négociations, pourrait intéresser notre République.

Nous vous rappelons, Citoyens, que, sur la demande officielle que nous en avions faite, le Comité de S. P. nous annonçait par la missive du 29 Fructidor l'an 3, qu'en conséquence de l'intérêt qu'il prenait à la gloire et à la prospérité de la nation Batave, il s'empresserait de prescrire au dit Votre Ambassadeur en Suisse, dans ses rapports avec le Citoyen DE WITT, la conduite la plus conforme à ses intentions et aux notres.

Nous apprenons cependant, que ledit Ambassadeur n'a reçu jusqu'à présent aucun ordre à cet égard. Nous vous prions donc, Citoyens, de vouloir bien le lui faire passer le plutôt possible, afin que la mission du Citoyen DE WITT ne soit pas infructueuse pour notre République.

Agréez, Citoyens, enz.

BIJLAGE XXI.

Betrekking tot de Fransche Republiek na het Tractaat van Alliantie.

Paris, le 6 Fructidor, l'an 3.

Le Comité de Salut Public aux Ministres BLAUW & MEYER.

Nous ne pouvons plus nous dissimuler, Citoyens, qu'il ne soit très-urgent de prendre les mesures les plus vigoureuses pour la défense commune des deux Républiques. — L'audace et l'espoir de nos ennemis s'accroissent de manière à nous imposer également l'obligation très-pressante de ne rien épargner pour déconcerter leurs projets. Nos sentiments vous sont connus: nous ne vous repéterons pas que nous regarderons toujours vos intérêts comme inséparables des notres, et conséquemment que nous mettrons la même chaleur à les défendre. Mais il faut aussi que votre Gouvernement fasse de son côté tous ses efforts pour seconder puissamment les nôtres.

Vous trouverez dans les extraits de quelques dépêches de notre Collègue RICHARD, que nous joignons ici, des observations très-importantes sur les dangers qui vous menacent [1]), et sur la négligence que l'on apporte à s'assurer des moyens de s'en garantir. Vous y verrez toutes les raisons que nous avons de vous inviter à presser vos Commettans de développer, et très-promptement, pour la conservation de leur liberté toute l'énergie, dont ils sont capables, en comprimant les malveillans de l'Intérieur, sous quelque forme qu'ils se montrent, et en stimulant les indifférents.

Quant à la notre, vous pouvez y compter, comme sur notre fidélité à tenir nos engagements. — (Signé) LOUVET, DOULCET, MERLIN (d. D.), J. DE BRY [2]), SIEYES.

Extrait de depêches du Citoyen RICHARD, Représentant du Peuple près l'armée du Nord.

28 Thermidor.

»Le Gouvernement Hollandais ne fait rien de ce que commandent les cir-

---

1) Er staat *nous*.

2) Er staat DE BRIE.

constances, qu'avec une lenteur, des difficultés, et une parcimonie extrême. — Il semble qu'il s'agisse d'un autre Pays que le sien. Chaque État, chaque ville des Provinces s'occupe exclusivement en quelque sorte des moyens d'échapper aux charges publiques, et surtout à la subsistance et au logement des troupes françaises. Nos transports d'approvisionnements, de subsistances et d'artillerie sont arrêtés de tous les côtés; nos courriers sont presque tous les jours obligés de faire une partie de leur route à pied, parce que les Communes ne veulent pas leur faire fournir des chevaux. Il faut à tout moment recourir aux Etats-Généraux, dont l'autorité n'est pas toujours suffisante pour arrêter les abus. Le soldat français est aigri de plus en plus par le mépris que le Hollandais témoigne au militaire, et par le nom de *stipendié*, dont on l'insulte tous les jours. Les plus mauvais effets résulteraient de cette disposition mutuelle des esprits, si nous ne mettions tous nos soins à en arrêter les suites. Deux ou trois mauvais sujets commettent-ils le moindre désordre, quoique nous les fassions punir sévèrement, tout le Corps reçoit dans une plainte officielle les qualifications les plus injurieuses.

Les prétentions du Gouvernement des Provinces-Unies et des différentes autorités nous présentent une foule d'obstacles. Le Général Chef d'État-major DESBRUYS a écrit différentes lettres au Comité militaire des Etats-Généraux, relativement aux mesures à prendre pour la défense du Pays. Il n'a reçu aucune réponse; je ne savais d'abord à quoi attribuer ce silence; j'ai lieu aujourd'hui d'être convaincu qu'il a pour motif la prétention d'ordonner en Chef tout ce qui concerne les préparatifs et les opérations militaires. Les États-Généraux argumentent de leur Indépendance reconnue par vous; mais le Traité porte que le Général Français commandera en chef les deux armées: rien n'est encore défini en matière de Gouvernement ni d'administration dans les Provinces-Unies. L'autorité centrale attribuée au Stadhoudérat si justement aboli, n'est point remplacée. Chaque État, chaque Ville prétend à l'indépendance.

Il est à craindre que les Commissaires chargés de pourvoir aux besoins des troupes françaises, et qui sont encore sans expérience à cet égard, ne puissent pas seconder la rapidité de nos mouvemens.

Extrait d'une lettre de RICHARD du 27 Thermidor.

Les mesures nécessaires à la défense des deux Républiques auraient déjà eu leur exécution, si je pouvais disposer des magasins hollandais pour mettre à l'armement des côtes la célérité et l'exactitude qu'il exige.

J'ignore si les demandes que j'ai faites au Comité militaire Batave ont eu leur exécution; je n'en ai eu nulle réponse directe.

Extrait d'une autre lettre de RICHARD, du 29 Thermidor.

Les divers partis de la Hollande cherchent à agiter nos troupes en tout sens. Le club de La Haye réuni en plein vent, a arrêté de demander, 1. d'être exempt de loger des Officiers ou soldats; 2. la diminution des denrées; 3. une augmentation de solde pour les troupes françaises.

Il y a quelques jours, un Orangiste rencontre un de nos volontaires et lui demande s'il est patriote. Sur l'affirmative, il le prend au corps et le précipite dans un canal. Le Français a été sauvé, le coupable s'est évadé.

Pour copie conforme
(Signé) MERLIN (de Douay), DOULCET.

Bl. 180. *Nota van den Franschen Gezant* NOËL. Vaart op de rivieren en stroomen.

Liberté, Egalité, Fraternité.

La Haye le 20 Vendémiaire, l'an quatrième de la République Française, une et indivisible.

Le Ministre Plénipotentiaire de la République Française près les Provinces-Unies

Au Citoyen QUARLES, Greffier de Leurs Hautes Puissances les États-Généraux des Provinces-Unies.

Citoyen,

Le soussigné Ministre Plénipotentiaire de la République Française vous prie d'exposer à Leurs Hautes Puissances qu'il désirerait obtenir une entière et prompte exécution de l'Article 18 du Traité de Paix et d'Alliance, conclu entre les deux Républiques. — Aux termes de cet Article, la navigation sur le Rhin, le Wael, la Meuse, l'Escaut, le Hond, et toutes leurs branches, jusqu'à la mer, doit être libre pour les deux nations. D'après cette disposition particulière il n'est pas douteux, que le droit d'introduire dans les fleuves des pavillons neutres, ne soit égal entre les Puissances alliées. -- La Marine Française approvisionnée, et ravitaillée par le concours des bâtimens neutres, le transport des munitions navales et des approvisionnemens tirés du Nord, rendu plus facile et plus prompt, voilà les avantages que promet au Gouvernement Français l'Art. 18, dont le soussigné demande aujourd'hui une interprétation conforme à la lettre et à l'esprit général du Traité d'Alliance.

L. H. P. n'ignorent pas que les forces de la Marine Anglaise disséminées sur toute l'étendue des côtes de la France et à l'entrée de ses ports, empêchent ses communications à l'extérieur, et que l'interruption presque totale du Commerce étranger est un grand obstacle non-seulement à la prospérité intérieure de la France, mais encore au rétablissement de la Marine. La navigation sur les fleuves désignés au Traité, ouverte aux pavillons neutres en faveur de la France, comme en faveur de la Hollande, conservera du moins à la première une partie de ses relations commerciales, et lui fournira des ressources, qui, dans une guerre où les deux Républiques sont également intéressées, tourneront également à l'avantage de l'une et de l'autre.

Le Gouvernement Français attend à ce [1]) sujet du Gouvernement Batave une réponse aussi prompte, que l'exigent des circonstances si graves, et des intérêts si puissans.

Salut et Fraternité,

Signé FR. NOËL [2]).

Waarop gedelibereerd zijnde, hebben de Gecommitteerden van Gelderland, Holland en Zeeland, de voorsz. Note copielijk overgenomen, om in den haren breeder gecommuniceerd te worden.

En is dien onverminderd goed gevonden en verstaan, dat copie van de voorsz. Note gesteld zal worden in handen van de Burgers DE SITTER en andere H. H. Mog. Gedepnteerden tot de zaken van de Zee, om met en nevens eenige Gecommitteerden uit het Comité tot de zaken van de Marine te visiteren, examineren, en van alles alhier ter Vergadering rapport te doen.

1) Er staat *au sujet.*

2) *Resol. der Staten-Gener.* 12 Oct. 1795, ol. 2022 volg.

BIJLAGE XXII.

Reclames van ingezetenen.

Paris, le Thermidor l'an 3.

Le Comité de Salut Public aux Ministres Plénipotentiaires de la République Batave.

Le Comité de Salut Public s'est occupé des réclamations que vous lui avez adressées au nom des Etats-Généraux en faveur de ceux des habitans des Pays appelés de la *Généralité*, dont les biens avaient été séquestrés pour absence ou pour prétendue cause d'emigration.

Vous verrez par l'Arrêté dont nous vous envoyons une expédition, qu'ils peuvent rentrer paisiblement dans leurs foyers. Nous n'avons pu adopter qu'une disposition générale. Les deux citoyens PIETER LENSHOEK & HENDRIK ADRIAAN ANEMAET 1), pour lesquels vous avez demandé la levée du séquestre, sont compris implicitement dans les termes de notre Arrêté. Il leur suffit de se conformer aux Articles 2 et 3 de l'Arrêté, pour être réintégrés dans leurs biens.

(Signé) LOUVET, DOULCET, BOISSY,
RABAUT, DEFERMONT.

Extrait du Registre des Arrêtés du Comité de S. P. du 21 *Thermidor l'an* 3.

Le Comité de S. P. après avoir pris connaissance de la réclamation faite par les Ministres Plénipotentiaires de la Rép. Batave, tendante à ce que ceux des habitans des Pays réservés par la République française d'après l'Article 12 du Traité de Paix et d'Alliance, qui ont quitté ce Pays depuis 1794 (v. s.) sans sortir cependant du territoire des Provinces-Unies, et dont les biens ont été séquestrés par le Gouvernement Français, soient réintégrés dans leurs possessions.

Considérant que ceux de ces habitans qui ne sont point sortis du territoire des

---

1) Verg. de Nota van BLAUW & MEYER 10 Julij 1795.

Provinces-Unies, et se sont seulement soustraits par la fuite de leur domicile habituel à des actes tyranniques, ne peuvent être assimilés aux Émigrés; Arrête:

Article 1er.

Ceux des habitans des Pays conquis reservés par l'Article 12 du Traité de Paix et d'Alliance avec la République Batave qui en abandonnant leurs foyers postérieurement à l'année 1793 (v. s.) n'ont point quitté le territoire des Provinces-Unies, qui n'ont commis aucun acte d'hostilité contre la République française et dont les biens se trouvent séquestrés pour absence ou pour pretendue cause d'émigration, sont réintégrés dans la jouissance et propriété de ces biens.

Article 2.

Ceux des habitans qui se trouveraient dans le cas ci-dessus, justifieront par certificat des autorités constituées des lieux, où ils auront fixé leur domicile, qu'ils ne sont point sortis du territoire des Provinces-Unies et qu'ils n'ont pas porté les armes en faveur du parti Stadhouderien. — Ce certificat sera en outre signé par le Comité de Surveillance et visé par l'Agent de la République française auprès du Gouvernement Batave.

Article 3.

Sur la présentation du certificat ci-dessus mentionné, les Corps administratifs des lieux de la situation des biens séquestrés, en rendront la possession à ceux auxquels ils appartiennent.

(Signé) LOUVET, BOISSY.

BIJLAGE XXIII.

Goederen van het Huis van Oranje.

Paris le 8 Aoust 1795 [1].

MEYER et BLAUW, M. P. etc. *au Comité de S. P.*

Les soussignés Ministres Plénipotentiaires de la Rép. Batave, ont l'honneur d'informer le Comité de Salut Public, en conséquence de la Résolution des États-Genéraux leurs Commettans en date du 17 Juillet 1795 (v. st.);

Que les biens du ci-devant Stadhouder, situés dans la ville et territoire de *Diest* auraient été séquestrés de la part des Agents de la Rép. Française et le scellé apposé sur les papiers et documents y relatifs et les deniers en provenants.

Que note aurait été prise de tous les revenus échus, dont un nommé *Babeuf* en qualité de Receveur des biens nationaux se serait emparé au nom et pour compte de la Rép. française; Que le Magistrat de la susdite ville aurait reçu, il y a quelques semaines, de la part des Administrateurs de l'arrondissement du Brabant une lettre qui lui enjoignait de lever le scellé apposé sur les deniers provenant de ces biens et de les remettre à la disposition du dit Receveur *Babeuf*, ce qui n'a point été exécuté jusqu'à présent. Qu'enfin une partie desdits biens auraient été vendus pour compléter la contribution imposée sur ladite ville de *Diest*, et que ce qui reste, serait administré par ledit *Babeuf*.

Sur quoi les soussignés ont ordre de représenter au Gouvernement français, qu'un pareil procédé est directement contraire à l'Article 19 du Traité de Paix, d'amitié et d'alliance conclu entre les deux Républiques, qui assure à la Rép. des Provinces-Unies la propriété et la jouissance paisible des biens susdits comme ayant appartenu au ci-devant Stadhouder; et de demander

1. l'exécution pleine et entière du dit Article 19.
2. Qu'en conséquence, ces biens soyent remis sans délai sous la direction

---

1) Nadere Nota der Bataafsche Ministers, 15 October 1795, wegens de goederen van den Stadhouder in de Stad en in het Kwartier van *Venlo* gelegen.

de l'Administration générale établie pour gérer les possessions de la Maison *d'Orange* et que l'Agence de la Rép. française s'en dessaisisse.

3. Qu'il ne soit porté à l'avenir aucune atteinte à cette propriété de la Rép. des Provinces-Unies, et que le Gouvernement français prévienne par des ordres sevères, toute détérioration ou dégradation ultérieure des dits biens, qui n'en ont déjà que trop éprouvé, au grand préjudice tant des intérêts du Pays que de ceux des créanciers qui ont des droits réels à leur considération [1]).

(Signé) MEYER, BLAUW.

Copie d'une Note à Mr. BARTHÉLEMY, reçue de *Bâle.*

La Société du Commerce maritime de Berlin a avancé en 1788 sur l'autorisation expresse de Sa Ma[té] Prussienne au Prince Stadhouder la somme de six cent mille écus en courant, à 4 pour cent remboursement après l'échéance des six premières années, moyennant un payement successif par termes annuels, de cent mille écus et hypothéqué sur les Seigneuries de *Geertruidenberg* et *Niervaart* ou *Klundert.*

Il conste en outre par les Pactes matrimoniaux de la Princesse *d'Orange*, Soeur du Roi mon Maître, et ceux de la Princesse sa fille [2]), que la contredot de la première, à raison de 80,000 écus en or, est hypothequée sur la Seigneurie de *Steenbergen*, et la somme de 30,000 florins annuels faisant partie du Douaire, sur les Baronnies *d'IJsselstein* et de *Zevenbergen;* Que ces deux possessions sont également chargées de l'hypothèque de 30,000 florins, faisant partie du Douaire de la Princesse fille du Roi, et qu'enfin le Palais, nommé la *Vieille Cour*, la *Maison du Bois* et le château de *Breda* sont assignés pour servir, d'après le choix de ces Princesses, à leur demeure en cas de veuvage.

Il importe essentiellement à S. M. Prussienne de prévenir, que pendant l'état actuel des choses en Hollande, les différentes hypothèques spéciales indiquées ci-dessus ne soyent point deteriorées, et que la sûreté qu'elles contiennent, demeure intacte.

C'est pour obtenir ce but salutaire que le soussigné Ministre d'État et du Cabinet et Plénipotentiaire de S. M. Prussienne est chargé par ordre exprès de sa Cour, de s'adresser à S. Exc. M. BARTHÉLEMY, Ambassadeur de la République française, pour réclamer par son canal, l'interposition efficace de ses Commettans, à l'effet d'empêcher que par des actes arbitraires il ne soit préjudicié à la sûreté que fournissent les susdites hypothèques.

---

1) Conservation.

2) FREDERICA LOUISA WILHELMINA van Pruissen, de Gemalin van den Erfprins, sedert Koning Willem I der Nederlanden. — Z. hiervoren bl. 96.

Le soussigné en se reposant avec confiance sur la justesse de sa demande, autant que sur les principes *reconnus de l'équité et de la sagesse du Gouvernement français*, se livre volontiers à l'attente de la voir couronnée par le succès le plus heureux. Il saisit en même tems cette occasion pour réiterer à M. l'Ambassadeur l'assurance des sentimens invariables qu'il lui a voués.

A Bâle le 20 Septembre 1795.
(Signé) DE HARDENBERG.

BIJLAGE XXIV.

Reclame van den Keurvorst van de Paltz, *Markgraaf van* Bergen-op Zoom.

BLAUW et MEYER, *M. P. au Comité de S. P.*

Les soussignés M. P. de la Rép. Batave sont spécialement chargés par les États-Généraux leurs Commettans, de mettre sous les yeux du Gouvernement français un Mémoire à eux présenté par le Chargé d'affaires de l'Électeur Palatin, en sa qualité de Marquis de *Bergen-op-Zoom*, et par lequel ledit Chargé d'affaires réclame pour et au nom de son Maître l'intervention et la protection de Leurs Hautes Puissances comme Suzerains dudit Marquisat, auprès de la République française, à l'effet de faire retirer non seulement un Arrêté pris et publié par le Représentant du Peuple RAMEL, mais de faire lever l'arrêt, mis par suite, sur la caisse dudit Marquisat, et faire pleinement jouir Son Alt. Sérén. Electorale Palatine de ses droits, propriétés et revenus dans ledit Marquisat de Bergen-op-Zoom en vertu de la Capitulation de la dite ville, et conformément au Traité de Paix, d'Amitié et d'Alliance, conclu entre la Rép. française et celle des Provinces-Unies.

Les États-Généraux ne pouvant se refuser à une demande aussi juste, et ne voyant, dans l'Electeur Palatin en sa qualité de Marquis de Bergeu-op-Zoom, qu'un habitant des Provinces-Unies, ont pensé qu'il devait être traité comme tel, et qu'il était de leur devoir de réclamer en sa faveur les mêmes droits dont tout autre habitant jouit, tant en vertu de la Capitulation de la dite ville de Bergen-op-Zoom, qu'en vertu du Traité d'Alliance.

En conséquence, par leur Résolution du 20 Juillet 1795 (v. st.) ils chargent les soussignés leurs Ministres Plénipotentiairis de mettre tout en oeuvre auprès du Gouvernement français pour faire cesser le plus promptement possible les justes plaintes de cet Électeur, considéré comme habitant et membre de la République des Provinces-Unies.

C'est pour se conformer à la dite Résolution de leurs Commettans que les soussignés Ministres demandent

1. Que l'Arrêté pris et publié le 24 Juin 1795 par le Répresentant du Peuple *Ramel* au sujet des biens, propriétés et revenus du dit Electeur en sa qualité de Marquis de Bergen-op-Zoom etc. soit annulé;

2. Que l'arrêt mis sur la caisse du Marquisat soit incessamment levé, et que ledit Electeur en sa qualité susdite soit remis en possession de tous les droits dont jouissent les habitans des Provinces-Unies en vertu des Capitulations et du Traité.

3. Que le citoyen DAVERDOING [1]) cesse de prendre la qualité de Directeur des Finances, et Receveur-général pour la République française, des biens et revenus de l'Électeur Palatin situés et perçus sur le territoire de la République des Provinces-Unies, et qu'il n'exerce à l'avenir aucun acte relatif à cette double fonction.

(Signé) MEYER et BLAUW.

---

1) Nadere klagt tegen D'AVERDOING, in de Nota van 6 October 1795. En verg. het *Dagverh. der Nation. Vergader.* I. 345 volg. (25 April 1796); IV. 232, 252 (19 December 1796).

BIJLAGE XXV.

Regten der Neutraliteit. *Zeehandel.*

Paris le 18 Juillet 1795, L'an 1 de la Liberté Batave. BLAUW et MEYER, M. P. au Comité de Salut Public.

Les soussignés M. P. de la Rép. des Provinces-Unies, se conformant aux ordres exprès de leurs commettans, ont l'honneur de mettre sous les yeux du Comité de S. P., qu'entre le citoyen PINÇOT [1]) en sa qualité de Chargé d'affaires de la République française auprès des Etats-Generaux d'une part, et les Députés *ad hoc* des Représentans provisoires du Peuple d'Hollande d'autre part, il y aurait eu un Accord amiable relativement à la restitution des vaisseaux et cargaisons appartenant aux sujets des Puissances avec lesquelles la République française est en guerre, qui se trouvaient dans les ports de Hollande lors de l'entrée des troupes françaises, et qu'on avait déjà commencé à confisquer.

Les soussignés observeront là-dessus, que leurs commettans ne sont entrés dans cet Accord que pour prévenir la ruine entiere du Commerce, et pour ne pas mettre les habitans des Provinces-Unies hors d'état de supporter les charges extraordinaires qu'on est forcé d'exiger d'eux. Il est palpable en effet, que les Puissances ennemies ne demandent pas mieux que d'avoir un pareil prétexte, pour confisquer à leur tour toutes les propriétés des particuliers de cette Nation qui se trouvent dans les ports de leur domination respective. La perte qu'éprouveraient dans ce cas, les sujets de ces Puissances, ne saurait approcher des pertes énormes que feraient les sujets des Provinces-Unies.

Les soussignés demandent en conséquence que l'Accord fait avec le susdit Chargé d'affaires PINÇOT soit ratifié le plutôt possible; que s'y conformant, toute confiscation soit levée, et que lesdits vaisseaux et leur cargaison, soient remis à la disposition des propriétaires.

(Signé) BLAUW et MEYER.

---

1) Ook PINSOT gespeld. — Zie hiervoren bl. 161.

BIJLAGE XXVI.

Grondslagen van een Handels-Tractaat met Frankrijk.

Aperçu des bases sur lesquelles on pourroit établir un Traité de Commerce, entre la République Française et la République Batave 1).

L'Alliance entre deux Nations est une espèce de *Fraternité* politique, qui établit entr'elles une communauté d'intérêts et de secours, et une garantie réciproque. Ces sortes d'alliances sont commandées par la convenance ou la nécessité, et elles ne sont durables qu'autant que les Alliés ont un égal intérêt à ne pas les rompre, ou un avantage égal à les maintenir. Dans ce cas, tout ce qui peut contribuer à une augmentation reciproque des avantages qui résultent de cette union, doit être saisi, de part et d'autre, comme un moyen précieux de la resserrer, et d'en perpétuer la durée. C'est-là une de ces vérités politiques que le plus subtil machiavelisme ne sauroit altérer, parce que leur évidence tire une égale force de l'expérience et du sentiment.

L'Alliance de la République française avec la Rép. batave, porte avec elle le double caractère de convenance et de nécessité. — Leurs rapports, fondés, aujourd'hui plus que jamais, sur une égalité de système et de loix, sur leur situation topographique, sur la nature de leurs intérêts comme Puissances maritimes, sont d'autant plus indestructibles, qu'ils sont plus intimes, plus naturels, et plus immédiats. Jamais deux nations n'eurent tant de motifs de s'unir, et des besoins si pressants et si forts de maintenir, de resserrer même, s'il est possible, leur union. Il seroit plus que superflu de peser sur cette vérité; elle est gravée dans le coeur de tous les Français; elle est encore plus profondément imprimée, par la reconnaissance, dans celui de tous les Bataves.

Il peut cependant exister entre les deux Peuples un lien de plus, c'est celui du Commerce. Leur alliance, déjà si étroite, le réclame comme le dernier noeud qui reste à former, pour écarter tout ce qui pourroit en altérer l'intimité par un conflit d'intérêts que des loix ou des prétentions commerciales non concertés

---

1) "Mei 1795." (Van de hand van VALCKENAER).

et variables ne font naître que trop souvent. — L'alliance politique entre deux États commerçants a été plus d'une fois troublée par le défaut d'une alliance, ou d'un Traité de Commerce bien entendu et sagement combiné. Nous osons dire que la France en a besoin pour faciliter l'écoulement de ses productions territoriales, et des riches, des immenses produits de ses manufactures et de son industrie. — La République batave ne doit pas moins le désirer pour favoriser son commerce d'exportation. Quelque favorisée qu'elle peut l'être, sur ce point, par la France, la France ne doit jamais craindre que la balance du commerce soit à son désavantage; elle a trop à fournir, et trop peu à recevoir; tandis que son Allié n'a que trop peu à donner, et ne peut se passer de recevoir beaucoup, tant pour sa consommation intérieure que pour sa consommation commerciale. — Déjà la République française partage la navigation de toutes les rivières intérieures de la République batave; déjà on a présenté l'indispensable nécessité d'un Tarif uniforme et favorable aux deux nations; les pierres d'attente d'un Traité de Commerce, sont, pour ainsi dire, déjà posées, et il devient tous les jours plus urgent de l'établir:

1. Parce que c'est de l'activité du Commerce que dépend en grande partie la prospérité des deux Républiques, et celle du plus grand nombre de leurs habitans.

2. Parce que cette prospérité générale et individuelle est respectivement la juste mesure de la force et de la puissance des deux Etats et qu'on ne sauroit trop tôt porter cette mesure à son plus haut degré de valeur.

3. Parce que moins le Commerce en général, et celui, surtout des deux Puissances amies éprouve de difficultés et d'entraves, plus il gagne en activité, et ce qu'il gagne en activité, il le gagne également en produits et en bénéfices.

4. Enfin parce que les deux Républiques ne sauroient se donner réciproquement un témoignage plus intéressant, et plus marqué du prix qu'elles attachent à leur alliance et à la constante intelligence qui doit les caractériser. Il seroit étrange que deux nations si étroitement unies d'intérêts politiques, se traitassent mutuellement comme étrangères en matière de Commerce. Ce seroit un de ces paradoxes ministériels, qu'il n'appartenoit qu'à l'avide et turbulente tyrannie d'épouser, et qui répugnent autant à l'esprit et aux principes Républicains, que les restrictions de l'astuce et les ruses de la mauvaise foi.

La nécessité, la convenance, l'utilité d'un Traité de Commerce entre la République française, et la République batave justement et vivement senties de leur part, voici les Bases que nous proposons pour en faciliter la conclusion, et diriger le texte des Articles qui doivent en former le corps et l'ensemble.

Première Base.

Garantie mutuelle franche et générale du Commerce respectif des deux Républiques, tant pour leurs productions locales, que pour celles de leurs Colonies.

Leurs ports et havres seront conseqnemment ouverts également et sans distinction à chacune d'elles, et aux mêmes conditions.

Seconde Base.

Les deux Républiques seront aussi étroitement et aussi indivisiblement unies, relativement à leurs intérêts commerciaux, qu'elles le sont relativement à leurs intérêts politiques. En conséquence, toute exportation sera permise de part et d'autre avec égalité des droits d'entrée, de sortie et de transit pour et chez les deux Nations.

Troisième Base.

Il sera incessamment nommé une Commission spéciale composée mi-partie de Français et de Bataves pour règler le Tarif des droits ci-dessus énoncés, ainsi que les droits de douanes et péages le long du Rhin et autres frontières respectives. Cette Commission réglera également, et à la satisfaction reciproque des deux Républiques les droits à payer par les autres Nations, et pour les marchandises étrangères.

Quatrième Base.

Les deux Républiques étant intimement unies d'intérêts commerciaux, aucune d'elles ne pourra conclure aucun Traité de Commerce avec une autre Nation, sans le consentement et la participation de l'autre, et sans l'y faire comprendre. Et si l'une ou l'autre avoit déjà conclu quelque Traité de cette nature qu'il lui importât de maintenir, elle effectuera que l'autre y soit incessamment comprise et jouisse de tous les avantages du Traité conclu.

Cinquième Base.

Pour établir une parfaite égalité commerciale entre les deux Républiques, il paroit convenable, que la Rép. française accorde à la Rép. batave dans et sur le port *d'Anvers* le même droit que la Rép. française s'est reservé dans et sur le port de *Flessingue*, sans cependant qu'aucune des deux Républiques ait respectivement le droit de s'immiscer dans les actes de pouvoir qui appartient seul et exclusivement au Souverain territorial.

Sixième Base.

Les difficultés qui pourroient survenir entre les deux nations relativement au Commerce, seront constamment aplanies par des arrangements, et des règlemens même, si le cas le requiert, basés sur une parfaite égalité d'intérêts, et sur la règle invariable d'une juste réciprocité.

BIJLAGE XXVII.

Reclame van den Koning van Pruissen ten behoeve van den gevangen Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL en van BENTINCK VAN RHOON.

Le soussigné a l'honneur de joindre à la note qu'il a remise hier à Son Excellence Monsieur l'Ambassadeur l'extrait d'une dépêche de sa Cour qui fournit une nouvelle preuve de ce qui a été allegué dans la susdite note au sujet de la disposition d'une partie des Patriotes hollandais à se porter à des excès aussi repréhensibles par eux mêmes, que dangereux en raison des suites funestes, qu'ils peuvent entraîner.

(Signé) HARDENBERG 1).

Extrait d'une depêche de Berlin, du 24 Juillet 1795.

Vous verrez par la lettre ci-jointe en copie, du Commandant de *Wesel*, qu'une troupe de bourgeois d'Arnhem a eu l'audace d'entrer à main armée dans ma ville de *Huissen* 2), d'y faire une visite domiciliaire, et d'y enlever le Bourguemaître PELGRIM. — Le Colonel TSCHIRSKY s'est adressé incessamment au Général français SALM, Commandant à Arnhem, pour lui demander l'extradition du prisonnier et la punition de ceux qui se sont rendus coupables de l'invasion.

Je ferai porter en même tems cette affaire à la connaissance des Représentans français en Hollande, et vous aurez soin d'en parler également au Sieur BARTHÉLEMY, en lui observant que ses Commettans sont intéressés eux-mêmes à prévenir et à réprimer de pareils excès, puisqu'en cas de récidive, je ne tarderai pas à en tirer une vengeance éclatante 3).

Des feuilles publiques ont annoncé, que les Clubs révolutionnaires de la

1) Hiermede te verg. de depêche van MEYER en BLAUW aan QUARLES, 17 Aug. 1795.

2) Verg. de *Brieven en Negot.* van VAN DE SPIEGEL, III. 355.

3) Dit is kennelijk een schrijven van den Koning van Pruissen.

Hollande avaient présenté des adresses tendantes à demander la mort des Sieurs VAN DE SPIEGEL et BENTINCK-RHOON [1]).

Le Roi prend un vif intérêt au sort du respectable Grand-Pensionnaire. Sa Majesté ne saurait s'empêcher de compâtir également à celui du Sieur BENTINCK RHOON: d'autant plus, qu'il n'existe proprement aucune charge contre lui, aussi peu que contre le Sieur VAN DE SPIEGEL. L'un et l'autre ont rempli en hommes d'honneur les devoirs des places, qu'ils y occupaient; ce n'est que l'esprit de parti et l'effervescence des haines particulières qui peuvent leur en faire une.

Mais on a déjà vu à quels excès les têtes chaudes de ce pays se laisseraient entraîner, si la sagesse et la modération d'un Représentant français [2]) ne fût intervenue pour réprimer leur fougue. — Le Roi aime donc à se flatter, que les mêmes principes de justice et d'humanité, qui ont dirigé les démarches du Représentant RICHARD, serviront aussi de sauvegarde aux Sieurs VAN DE SPIEGEL et BENTINCK-RHOON. S. M. verra avec satisfaction et sensibilité tout ce que le Gouvernement français voudra lui complaire d'effectuer en faveur de ces individus, auxquels on pourrait peut-être permettre de quitter les Provinces-Unies.

Elle espère avec une entière confiance que ledit Gouvernement ne permettra jamais, que des hommes sanguinaires ôsent réaliser le projet d'atteindre à leur vie, et de les faire tomber victimes de leur fureur.

Le soussigné, chargé expressement d'inviter Son Excellence Monsieur BARTHÉLEMY, Ambassadeur de la République française, de vouloir bien s'employer à cet effet, le plus efficacement possible auprès de ses commettans, a l'honneur de s'acquitter de cette commission en réiterant à Monsieur BARTHÉLEMY l'assurance des sentiments de la haute considération qu'il lui a voués.

(Signé) HARDENBERG. — A Basle le 6 Aoust 1795 [3]).

---

1) In hunne depêche van 17 Aug. 1795 aan den Griffier QUARLES, verklaren de Bataafsche Ministers zich niet te kunnen herinneren, "dat er immer van wege de Clubs een verzoek is gedaan om RHOON en VAN DE SPIEGEL van het leven te berooven." — Doch zie *Dagverh. der Nat. Verg.* I. 530 (19 Mei 1796), en aldaar een brief uit Amsterdam, "dat de *clementie*, welke men aan eenen VAN DE SPIEGEL en anderen bewijst, een zekeren indruk gemaakt heeft," enz.

2) RICHARD. Ook met dien lof konden MEYER en BLAUW niet instemmen. Zie vooral hunne depêche aan QUARLES, 23 Aug. 1795: "dat hij op een *lossen* grond, die naderhand *valsch* bevonden was, alle de populaire Societeiten had aangerand." (Klagten over RICHARD aan de Fransche Leden der Commissie tot de Buitenlandsche Zaken).

3) Vertaald is dit stuk te vinden in de *Brieven en Negot.* van VAN DE SPIEGEL, III. 353.

BIJLAGE XXVIII.

Geheime onderhandeling tusschen de Fransche Republiek en het Kabinet van Weenen.

Depêche van den Heer VAN HAEFTEN te Weenen, 14 October 1795, ontcijferd 1 November daaraanvolgende [1]).

WelEdel Gestr. Heer [2]),

De vriendelijke en verpligtende enz.

Belangende de zaak die het onderwerp van Uwen brief uitmaakt, zoo is dezelve nog zoo nieuw en duister enz. Het was eerst den 4 dezer dat ik een billet van een Fransch Heer die zich de Marquis VAN POTERATZ [3]) noemt, ontving, waarin hij mij te kennen gaf, dat hij zich voorgesteld had om mij dien dag te komen zien en een brief van zijn ouden Vriend den Minister van H. Ho. Mog. te *Bazel* (de Heer DE WITT), ter hand te stellen, maar verhinderd zijnde enz., mij ondertusschen den brief van dien Heer deed geworden. (De Heer VAN HAEFTEN den gem. Marquis den volgenden dag te vergeefs gewacht hebbende, zocht hem daags daaraan, maar vond hem niet te huis: den 7[en] werd hem door den Marquis per billet tegen den avond of volgenden morgen belet gevraagd; denwelken hij denzelfden avond afwachtte; vervolgende zijne missive, na verslag gedaan te hebben van de complimenten, die van weerskanten in den beginne gemaakt werden, aldus:) Ik vroeg hem hierna of hij al iemand alhier gezien had en of hij den Minister der Buitenlandsche Zaken kende? waarop hij mij antwoordde, dat deze laatste zijn oude Vriend en kennis was, en door hem ook vóór zijn vertrek van *Bazel*, van passeporten voorzien was geworden om vrijelijk te *Weenen* te kunnen komen, en er zich gerust en

1) Verz. CROISET — VAN TOULON.

2) Aan den Griffier QUARLES.

1) *Mém. tirés des papiers d'un homme d'État*, T. III. 79. »Ce POTERAT était un ancien officier du génie qui se vantait d'avoir été un des sept prisonniers trouvés à la Bastille le 14 Juillet; c'était d'ailleurs un homme *délié* et capable, enfoncé par goût dans les intrigues de la diplomatie avant et depuis la révolution." — Zie wijders aldaar p. 90, 286: V. 144.

ongestoord op te houden. — Onze conversatie vervolgens over de publieke zaken gevallen zijnde, zoo liet hij zich uit over de noodzakelijkheid, waarin dit Hof was om een einde van den oorlog te maken; want dat anders de Fransche troupes, welker getal in Duitschland hij op 400000 man begrootte, het Duitsche Rijk van alle kanten overstroomen, tot *Regensburg* komen, ja zelfs de grenzen van Bohemen naderen zouden; en dat het Fransch Gouvernement ook wel middel zou weten te vinden om de voordeelen die dit Hof door toedoen van dat van Rusland, in Polen verwachtte te verkrijgen, te verijdelen; want dat de Fransche Minister te *Constantinopolen* alle dag meer en meer veld won om de *Porta* tegen de verdeeling van Polen gaande te maken. — Den 9[en] kwam hij mij voor de tweede keer bezoeken, zoo om mij te communiceren, dat hij een keer naar *Verona* stond te doen, als om mij te verzoeken om, zoo ik gedurende zijn afwezigheid, brieven onder mijn adres voor hem ontving, dezelve tot zijn wederkomst te Weenen te bewaren, zoudende niet boven de 14 dagen afwezig blijven. — Het bevreemdde mij dat hij zich begaf naar de plaats alwaar degeen die zich werkelijk Koning van Frankrijk noemt, ophield, en ik deed het hem merken. Hij zeide er op dat hij begeerig was om van nabij te onderzoeken wat er aldaar omging. — Bij die occasie de conversatie wederom over de zaken van den tijd en in het bijzonder over die van dit Hof hebbende doen komen, sprak hij er geheel anders van dan de eerste maal, zeggende onder anderen, dat men hier nog magts genoeg had om op gunstiger evenementen te kunnen hopen, en ook Geallieerden had. — Na deze tweede entrevue liet ik een dag voorbijgaan en begaf mij den volgenden naar zijn Logement om te vernemen of hij al vertrokken was, en ik trof er hem aan, gevende ik voor dat ik hem gezocht had om hem nog vóór zijn vertrek te zeggen, dat ik met de posten dewelke daags te voren en dien dag aangekomen waren, geen brieven voor hem bekomen had. Hij zeide mij dat hij reeds zou vertrokken zijn, maar dat hij zich vooraf van een beter quartier had willen voorzien; en ik heb van daag vernomen, dat hij er inderdaad een had gehuurd voor den tijd van 4 maanden à 60 ducaten per maand, en dat hij bereids de gansche huur der 4 maanden betaald had. — In deze derde conversatie deed ik nieuwe pogingen om hem vertrouwen te inspireren, en door dat middel iets stelligs van het oogmerk van zijn komst alhier te vernemen; doch ik merkte klaar, dat hij noch het voornemen noch den lust had om mij zijn geheimen te openbaren. — Ik was echter verwonderd dat hij, gemerkt de omzigtigheid waarmede hij omtrent verscheiden questiën die ik hem gedaan had te werk gegaan was, op de vraag, die ik hem deze reis weder deed of hij den Minister der Buitenlandsche Zaken al gezien had, nu zoo rondborstig antwoordde, dat het natuurlijk was dat hij gepoogd had om de oude kennis met dien Vriend te hernieuwen en het genoegen had gehad om hem al meer dan eens te zien, en te spreken; latende dit mij geen twijfel over of hij is hier gekomen om te *negotieren*, doch waarover of te wiens nadeel of te wiens voor-

deel, beken ik niet gelukkig genoeg geweest te zijn om alsnog te hebben kunnen penetreren. — Dit zal mij nogtans niet rebuteren om alle moeite te blijven aanwenden om die tot hiertoe zoo gemasqueerde affaire na te gaan, en UEG. kan zich dus verzekerd houden dat zoodra ik er iets meer van zal ontdekt hebben, ik niet verzuimen zal om het zonder verlies van tijd te berigten. — Ik moet niet vergeten er nog bij te voegen dat die Franschman het kleine kruis van de gewezen militaire Orde van *St. Louis* draagt; — zijnde het te vermoeden, dat hij zulks doet om te verbergen, dat hij een Agent en creatuur van de thans dominerende Regering in Frankrijk is [1]. Ik kon mij niet beletten om er hem in de derde bijeenkomst mijn surprise over te doen blijken, en het antwoord hetgeen hij er mij op gaf, geleek eerder naar dat van een Royalist dan naar dat van een Republikein. — Ten besluite dien ik er ook nog bij te voegen, dat hij *Weenen* te voren al kende, alzoo hij ten tijde dat de Baron VAN BRETEUIL hier Ambassadeur van het Hof van Frankrijk geweest is, in de Cancelarij van die Ambassade gediend heeft.

Ik heb de eer enz.

Missive van 17 October, ontcijferd den 2 November 1795.

„Dat de Franschman, van wien hij [2] in zijne vorige melding maakte, vertrokken was, en aan zijn Logement gezegd had, dat hij binnen elf dagen weder komen zou; maar 't zij elf 't zij veertien dagen, deze tijd was te kort om een reis naar *Verona* heen en weder te doen; — gelovende derhalve, dat hij niet naar Verona maar naar Bazel vertrokken is om aldaar met den Franschen Minister mondgesprek te houden. — Ondertusschen heeft zijn apparitie te Weenen veel gerucht gemaakt, en dezelve heeft aan de Ambassadeurs van Rusland en Engeland achterdocht gegeven, dewelke ook bij den Minister der Buitenlandsche Zaken naar hem vernomen hebben. Deze heeft geantwoord, dat hij geen *Pacificateur* was: willende of verspreidende men tegenwoordig, dat hij een Commissaris zou zijn die met voorkennis van dit Hof van wege de Nationale Conventie belast was, om over de uitwisseling van krijgsgevangenen te handelen. Doch waarom zich dan *Marquis* genoemd, en tot wat einde draagt hij dan de Orde van *St. Louis*, die in Frankrijk zoo haatlijk geworden is? deze uitwisseling zou even zoowel te *Bazel* als te Weenen kunnen gearrangeerd geworden zijn en zelfs beter." — De Heer VAN HAEFTEN beschouwt dit dus niet anders

---

1) VAN HAEFTEN had juist gezien. Zie wegens „l'agent sécret POTERAT, que le Comité de Salut Public avait envoyé au baron DE THUGUT," de *Mém. tirés des papiers d'un homme d'État*, T. III. 201.

2) VAN HAEFTEN.

dan een voorwendsel, maar geeft nog niet op, wat het eigentlijk *but* zijner komst zij.

„De Griffier QUARLES meldt in eene missive aan den Heer VAN HAEFTEN in cijfer gebragt den 3en November, dat hij op naam van het geheim Comité van Holland hem melden moet, dat hij (VAN HAEFTEN) ter ontdekking en naspeuring van 't geen de bew. Franschman te *Weenen* verrigt kan besteden, tot de somme van 14000 guldens toe, — kunnende hij 't geen hij hiertoe moet employeren, trekken op STAPHORST te Amsterdam."

Missive van den Minister DE WITT, ontcijferd 7 November 1795.

Medeburger!

Vóór mijn vertrek van Parijs kreeg ik informatie dat er een geheim Agent door 't Committé van Algemeen Welzijn naar *Weenen* zou afgezonden worden, en vernam dat die persoon zeer veel (wel) bij mij bekend was, zijnde de Marquis POTTERATI. Vóór zijn vertrek heb ik gelegenheid gehad hem te ontmoeten. Hij beloofde mij indien wij elkander te *Bazel* rencontreerden, mij eenige opening van zaken te zullen geven. Toen ik aldaar arriveerde, vond ik er hem nog. In generale termen gaf hij mij te kennen dat hij die reize alleen ondernomen had om, ware 't mogelijk, 't Vredeswerk met het Huis van Oostenrijk te verhaasten, en verzekerde mij bij zijn retour te komen zien. Dit heeft hij ook in de vorige week ten uitvoer gebragt op zijn terugreize naar Parijs, niet hebbende willen vertrouwen aan een' Courier den staat der Negotiatie, van welke hij wel voldaan scheen te wezen, en meende binnen een dag of 14 naar *Weenen* te retourneren, maar zal waarschijnlijk zijn reis over *Pontarlier* nemen. Hij heeft mij gezegd dat hij in onderhandeling getreden was met den Baron V. THUGUT en den Keizer; dat hij hoop had de Negotiatie tot een goed einde zoude loopen; dat men de Republiek niet zou vergeten, welke een nuttig bondgenoot voor de Fransche Republiek moest blijven; dat er twee partijen te Weenen subsisteren, de Russische en Engelsche, beide voor den oorlog uit verscheidene inzigten. De Graaf V. COLLOREDO is gedevoueerd aan het Engelsch Ministerie, dat geen geld spaart: de Baron V. THUGUT, die thans veel invloed heeft, en BLUMENDORF, voormaals Eerste Secretaris van den Ambassadeur MERCY te Parijs, zijn zeer geporteerd om in accommodement van Vrede met Frankrijk te geraken. — Hier heeft aanleiding toe gegeven de geproponeerde uitwisseling van Madame Royale, dochter van LODEWIJK XVI, tegen de gedetineerde Representanten van het Volk van Frankrijk, hetwelk binnen

kort staat te geschieden. — Hij verzekerde mij dat de Vereeniging der Nederlanden aan de Fransche Republiek, geen obstakel zoude wezen; zelfs niet de boorden van den Rhijn. De secularisatie van de Geestelijke Vorsten in Duitschland kan er een gevolg van wezen. Misschien zal er een gedeelte van Beijeren aan het Huis van Oostenrijk gecedeerd worden. — Hij had niet zonder vrucht doen remarqueren de uitbreiding van de magt van het Russisch Keizerrijk, hetwelk in toekomende tijden een gevaarlijk nabuur voor het Huis van Oostenrijk zoude kunnen worden, daar het Russisch Rijk door de gedeelten van Polen, welke het zich nu toeëigent, in staat gesteld wordt binnen weinige jaren een formidable zeemagt op de Zwarte Zee bij elkander te brengen, daar het na alle de houtmaterialen tot hare Marine zich op eene zeer facile wijs kan verschaffen, waaraan het tot nog toe gebrek had, en niet dan met vele difficulteiten en kosten uit Polen liet komen. — Hij had ook doen opmerken dat het meer dan waarschijnlijk was, dat de verdeeling van Polen eens geconcludeerd zijnde, de Keizerin van Rusland trachten zou door een nieuwen oorlog zich meester van de Zwarte Zee en misschien zelfs van *Constantinopel* te maken, als wanneer hare vloten zeer schielijk praedomineren zouden in de Middellandsche Zee, en de Erflanden van het Huis van Oostenrijk voor hare commerciele belangen volstrekt dependent van dit Rijk worden. — Van de geprojecteerde conditien heb ik niets kunnen vernemen; maar mij is duidelijk gebleken, dat alle deze raisonnementen hun effect gehad hebben, en het zoude mij geenszins benieuwen, dat men nog vóór den winter vernam dat de Vrede op het onverwachtst gesloten was. De spoedige terugreize naar *Weenen* van den bovengen. Agent zal veel beslissen en hij denkelijk aldaar het karakter van Minister deployeren, indien hij in zijne Negotiatie reusseert. In het publiek passeert hij voor een Emigrant.

Deze negotiatie gaat, naar mij voorkomt, *buiten* BARTHELEMY, die het kan soupçonneren, maar niet in het geheim is: zulks alleen door eenige Leden van het Committé van Algemeen Welzijn, waaronder SIEYES en CAMBACÉRÈS zijn, gedirigeerd wordende [1]).

Indien nu door onvoorziene evenementen deze negotiatie gecontrecarreerd wierd, is het waarschijnlijk, het Comité v. Alg. Welzijn een anderen weg inslaat, en een nieuw Verbond sluit met Rusland, die daartoe zeer genegen schijnt te wezen volgens bekomen informatiën.

Bazel, den 28 October 1795.

Heil en Broederschap,
(Get.) JAN DE WITT [2]).

---

1) In de *Mém. tirés des papiers d'un homme d'État*, III. 201, wordt de tweede zending van POTERAT aan BOISSY D'ANGLAS toegeschreven; de eerste stap bij THUGUT, dien het Comité de S. P. op het einde van den veldtogt van 1794 zou gedaan hebben, wordt dáár dus vroeger gesteld.

2) Te verg. *Dagverh. der Handel. van de Nationale Vergader.* 26 Januarij 1797 (DE WITT, „*gewezen* Minister bij de Zwitsersche Kantons).” IV. 640.

Depêche van VAN HAEFTEN uit Weenen, Januarij 1796.

„In antwoord enz.

Zijnde mij door een kanaal hetwelk mij nog nooit bedrogen heeft, beduid geworden, dat zoo het Kabinet van *Berlijn* blijft gelijk het werkelijk geconstitueerd is, het onder de onmogelijkheden moet gesteld worden, dat de Koning van Pruissen zich zou kunnen laten engageren om zich gewapenderhand voor de gewezen Stadhouderlijke familie te interesseren. Niet dat derzelver sort hem onverschillig zou kunnen zijn, maar omdat er hem te veel aan gelegen ligt om de politieke *independentie* die hij door den Vrede met Frankrijk verkregen heeft, te behouden, en dienvolgens al wat die zoo aangename als voordeelige positie, waarin hij zich tegenwoordig bevindt, in de waagschaal zou kunnen stellen, te vermijden. — Ja, wat meer is, geloof ik het voor ontwijfelbaar te kunnen houden, dat hij aan de Hoven van Londen en Petersburg in duidelijke woorden te kennen gegeven heeft, dat dezelfde redenen die hem gedrongen hadden om uit den Franschen oorlog te geraken, hem eveneens dicteerden van niets te ondernemen, hetgeen hem in nieuwe moeijelijkheden zou kunnen steken.

Belangende het ander onderwerp van Uwen brief, heb ik het chagrijn van wederom te moeten bekennen dat de zending van den bekenden Franschman een ondoorgrondelijk raadsel voor mij blijft, en ik ben niet alleen in dat geval; hebbende iemand met wien ik zeer intiem ben en die veel behendigheid bezit om geheimen uit te vorschen, mij nog kortelings betuigd dat wat moeite hij aangewend had om er achter te komen, het hem tot hiertoe onmogelijk was geweest om er eenige kennis van te verkrijgen en gevende hij het op om in het vervolg beter te zullen reusseren, alzoo dat diep geheim waarin die zaak blijft, ons moet doen vaststellen, dat hetgeen de gen. Franschman aan den Minister der Buitenlandsche Zaken voorgedragen heeft, en hetgeen er door den laatsten op geantwoord is geworden, onder vier oogen geschied is; en dat dienvolgens noch geld noch de continuatie van de ijverigste recherches zouden kunnen baten om zulks te ontdekken; terwijl de nieuwsgierigheid naar de oplossing van die duistere zaak zoowel door het voortdurend verblijf van den kamerdienaar van den gez. Franschman als (door) de betaling van zijn appartement alhier niet nalaat steeds aan te groeijen.

Ondertusschen volharde ik in mijn geloof dat er geen onderhandelingen van Vrede plaats hebben, maar dat men nog tot een vijfden veldtogt zal komen; oordeelende de Hoven van Londen en Weenen, dat de tijd nog niet daar is, om een Vrede op solide en redelijke voorwaarden te verkrijgen [1]).

---

1) Verzamel CROISET. — VAN TOULON.

BIJLAGE XXIX.

Acte van Accord, 3 Mei 1796 (zie Dagverh. der Nat. Vergadering, I. 615 volg.) voor de betaling van de tweede helft der 100 millioenen guldens, welke de Bataafsche Republiek verschuldigd is, volgens den inhoud van het Tractaat van Vrede en Alliantie tusschen de beide Republieken, op den 27 Floréal ll., of den 16 Mei 1795 gesloten. (Dagverhaal, I. 403 en in den Franschen tekst te vinden bij DE GARDEN, *Hist. des Traités*, T. V. 280 suiv. 445—448).

De Fransche en Bataafsche Republieken door de omstandigheden genoopt zijnde, om nadere bepalingen te maken over de voldoening der laatste 50 millioenen guldens van de schuld, vermeld in het Tractaat van Vrede en Alliantie, in dato den 27 Floréal jl. (16 Mei 1795) hebben benoemd, te weten de Republiek van Frankrijk, den Burger NOËL, haar Minister Plenipotentiaris bij 't Bataafsche Gouvernement, en de Bataafsche Republiek de Burgers C. VAN DER HOOP GIJSBERTSZ. en NICOLAAS VAN STAPHORST, hare Commissarissen, ten einde respectivelijk uit naam der beide Republieken te bepalen de nieuwe conditien tot de betaling der gemelde 50 millioenen guldens; hebbende de gemelde Commissarissen, na uitwisseling hunner volmagten, de volgende Artikelen vastgesteld.

I.

De Bataafsche Republiek neemt op zich, in mindering der laatste 50 millioenen gl. van de schuld van het Tractaat van Vrede en Alliantie, de twee millioenen guldens, welke aan deze Republiek door Frankrijk verschuldigd zijn op de Negotiatie voor Amerika in Holland gedaan den 4 November 1781; mitsgaders de som van *f* 157,111, zijnde de interessen van 't gemelde kapitaal, verschenen den 1[sten] Prairial van het 3[e] jaar der Fransche Republiek (21 Mei 1795). — De interessen sedert dat tijdstip, en die voor het toekomende, verschuldigd, zullen door 't Bataafsche Gouvernement betaald worden, zooals dezelve verschuldigd zullen zijn aan de Geinteresseerden in de voorschreven Negotiatie.

II.

De Bataafsche Rep. verbindt zich, om jaarlijks, gedurende den oorlog, aan

die van Frankrijk te betalen 3 millioenen gl. Holl. ct., en na den Vrede het dubbel of 6 millioenen, en zulks ten beloope van de resterende ƒ47,842,889, welke de Bataafsche Rep., na gedane verrekening van 't geen, volgens het voorgaande Artikel, moet worden afgekort, op de 50 millioenen gl. schuldig is.

III.

De Bat. Rep. zal bovendien jaarlijks de interessen, tegen 4 pct. van het kapitaal, door haar verschuldigd, betalen. Die interessen zullen beginnen te loopen, te rekenen van den 1sten Nivose jl. Derzelver montant zal alle jaren verminderen in proportie van het kapitaal, dat afbetaald zal zijn.

IV.

De eerste betaling op het remboursement van het kapitaal is bepaald te zullen geschieden op den 1sten Vendémiaire van het 6de jaar van de Fransche Republiek (22 September 1797).

Hetzelfde tijdstip is bepaald, van jaar tot jaar, voor de opvolgende en jaarlijksche betalingen. — Echter zullen de interessen van de negen maanden, welke den 1sten Vendémiaire van het 5e jaar der Fransche Rep. (22 September 1796) zullen verschijnen, worden bepaald op dienzelfden tijd van het 5e jaar (of 1796). — De vervolgens loopende interessen zullen op dezelfde tijdstippen, als de verschijningen der kapitalen, betaald worden.

V.

De schuldbekentenissen, welke de Bat. Rep. tot de betaling leveren zal, zullen bestaan in *Rescriptien* of *Bons* aan tooner of wisselbrieven, in welke gewag zal gemaakt worden van het tegenwoordig Tractaat.

VI.

De Rescriptien zullen van zoodanige sommen zijn, als de Fransche Rep. begeeren zal, en 't zij geheel of gedeeltelijk, betaalbaar zijn op vaste tijden, of door Loterij, ten beloope der differente verschijningen, zoo en op zulke wijze, als de Fransche Rep. het zal verlangen.

VII.

Bij de uitgereikte effecten zullen interest-coupons gevoegd worden voor het maximum der 16 jaren, die verloopen kunnen tot het laatste remboursement.

VIII.

Het tegenwoordig Tractaat zal, door middel van de speciale magt, aan de Commissarissen gegeven, voor de beide Republieken verbindend zijn, *zonder dat de twee Gouvernementen het behoeven te ratificeren*, om er de verbindende kracht aan te geven.

Gedaan en vastgesteld in den Hage, dezen 3 Mei 1796, overeenkomende met den 14 Floréal van het 4e jaar der Fransche één en ondeelbare Republiek.

(Get.) FR. NOËL (L. S.).
CORN. VAN DER HOOP GIJSBERTSZ. (L. S.).
NIC. VAN STAPHORST (L. S.).

BIJLAGE XXX.

Bl. 143 volg. Commissie van Buitenlandsche Zaken. *Geheimhouding*. Concept van veranderingen, ampliatiën en modificatiën van de Unie van Utrecht, door L. P. VAN DE SPIEGEL, October 1799 [1]).

De Republicq der zeven Vereenigde Nederlanden, welke onder den zegen des Almagtigen in eenen tagtigjarigen oorlog hare vrijheid zoo kloekmoedig had bevogten, en onder de schaduwe dezer vrijheid haren luister en welvaart in alle waerelddeelen had zien toenemen, is in het laatst van deze eeuw nevens zoo vele andere Landen en Staten weggesleept in den stroom der Regeringloosheid.

Door de woelingen eener verderfelijke factie in haar midden, wier toeleg was alle banden van maatschappelijk geluk, van godsdienst, zeden, recht en orde los te rukken, en door de overmagt der Fransche troupen heeft zij alles verloren, wat haar dierbaar en waardig was. Zij heeft gedurende een tijd van vijf jaren moeten ondervinden al wat de Dwingelandij onder den valschen naam van Vrijheid en de willekeurigheid onder dien van Recht heeft kunnen doordrijven om een waarlijk vrij en gelukkig Volk tot slavernij te brengen en van deszelfs kostbaarste voorrechten en besittingen te berooven, tot dat de Almagtige aan het geweld palen zettende, Zijne Majesteit den Koning van Groot-Brittaniën, met welk Rijk deze Staat van ouds geallieerd geweest is, en deszelfs Hooge Bondgenooten heeft opgewekt om de zoolang vertreden vrijheid en orde te herstellen.

Dit groot werk is gelukkig volvoerd, zoo door de overwinnende wapenen van Hoogstgem. Koning en deszelfs Bondgenooten, als door het wijs en dapper beleid van Z. D. H. den Heere Erf-Prince van Orange en Nassau, gedurende de afwezigheid van Hoogstdeszelfs Heer Vader den Erf-Stadhouder Capitein en Admiraal-Generaal dezer Landen en door de onwankelbare trouw van 's Lands

---

1) (H. S. onder Mr. L. C. LUZAC berust hebbende). Er staat 1800 (lees 1799). Medegedeeld door Prof. TIDEMAN.

welgeintentioneerde ingezetenen; zoodanig dat de Republicq thans aan zich zelve is wedergegeven en teruggekeerd tot de rechtvaardige Regering der wetten door de authoriteit van vaderlandlievende Overheden gehandhaafd.

Het is in zulke omstandigheden dat de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden plegtig en Staatsgewijze bijeen vergaderd zijnde, overwogen hebben dat het Verbond van Unie in den jare 1579 te Utrecht gesloten, de grondslag is van de Vereeniging dezer Provincien en dat hetzelve met zooveel wijsheid is ingerigt, dat het door de grootste Staatkundigen zoo binnen als buiten 's Lands met verwondering is beschouwd; dat ook de ondervinding door alle tijden heeft getoond, dat deze Republicq het grootste is geweest, hoe nader zij zich heeft vastgehouden aan de oude grondbeginselen, waarop zij gevestigd geweest is; terwijl zij in veel opzigten, zoowel in uitwendigen luister als in inwendige welvaart is gedaald, naarmate zij van dezelve heilzame grondbeginselen is afgeweken.

Dat nogtans, hoe voortreffelijk dat Verbond zij, zoowel in zichzelve als met betrekking tot de omstandigheden van tijden en zaken in welke het gemaakt is, het niet ontkend kan worden dat er eenige zwakke plaatsen in hetzelve gevonden worden, welke de langheid des tijds sedert deszelfs oprigting verloopen en de veranderde aard der omstandigheden noodzakelijk gemaakt hebben te versterken; waarom de verstandige en welmeenende Regenten in verscheide tijdperken van de Republicq dit werk dikwils gewenscht en met ijver beproefd hebben, hoewel de uitkomst niet ten volle aan hunne pogingen hebbe beantwoord.

Maar zoo er ooit een tijd geweest is, in welken gebleken is dat de Unie zonder nieuwe versterking, te zwak is om de misbruiken tegen den geest en het oogmerk van hare inrigting langzamerhand ingeslopen krachtdadig genoeg te weren, het is zeker in den tegenwoordigen tijd dat deze inkruipingen afwijkingen en zwakheden zulke kwade vruchten hebben voortgebragt. En daar het te vreezen is dat zij diergelijke vruchten zullen voortbrengen, zoo niet ten spoedigste het kwaad in den wortel wordt aangetast. En is wijders hierbij in consideratie genomen het XXIIe Art. van de Unie," enz.

(Concept) Art. XXVI. „Dat nadien van ouds heeft geëxteerd een *Secreet Besoigne* uit de Ord^e^ Vergadering van H. Ho. Mo. benoemd *tot de Buitenlandsche Zaken*, de ondervinding echter geleerd heeft dat door den aard van de compositie dezer Besoigne, waarvan de Leden gedurig afwisselen en door anderen vervangen worden, de zaken *niet* zoo *secreet*, en ook niet zoo *spoedig* konden behandeld en afgedaan worden, als wel behoorde; is overeengekomen, dat voortaan eene *vaste Commissie tot de Buitenlandsche Zaken* uit de gemelde Ord^e^ Vergadering zal worden benoemd, bestaande uit Gedeputeerden welke ten minste voor den tijd van drie jaren zullen worden aangesteld, en hebbende

Z. D. H. permanent aan 't hoofd; namentlijk van ieder Provincie een Lid en van de Provincie van Holland zooals gebruikelijk is geweest *twee*, en dus uit *negen* concluderende stemmen; aan welke Commissie van Z. D. Hoogheid en de Heeren Gedeputeerden tot de secrete zaken, de Heeren Buitenlandsche Ministers bij den Staat geaccrediteerd zijnde, zullen verzocht worden zich te vervoegen wanneer zij eenige zaken van wege hunne respective Hoven aan H. H. Mogende hebben voor te dragen.

Art. XXVII. De Commissie zal speciaal zorgen, dat de Tractaten en Alliantiën tusschen de Vereenigde Provinciën, Steden en Leden van dien met de naburige Rijken en Landschappen gemaakt, stiptelijk aan de zijde van den Staat onderhouden worden; en zal tot welvaart dezer Landen, op den naam van H. H. Mogende, onderhouden goede correspondentie, vriendschap en nabuurschap met de uitheemsche Vorsten en Heeren, voornamelijk met de naburige Koninkrijken, Republicquen en Steden [1], door de beste middelen die zij daartoe ordonneren zal Welverstaande dat zij niet finalijk besluiten mag in zaken van Oorlog, Vrede, nieuwe Tractaten of diergelijke poincten waardoor de Staat directelijk of indirectelijk zou kunnen tot iets nieuws geëngageerd worden zonder alvorens hetzelve gerefereerd te hebben aan de Staten hunner respective Principalen, ten einde met derzelver gemeen advyse en consent een Besluit daarop zou kunnen genomen worden in dier voege als Art. XI breeder gezegd is. Zullende voor 't overige de gemelde Gedeputeerden *onder eede* verbonden zijn aan niemand wie het ook zij, iets van de zaken van hun Departement die secreet moeten gehouden worden, te openbaren."

Op welke Artikelen een gewezen »voornaam Regent in de Provincie van Utrecht" (de Heer VAN LIJNDEN VAN LUNENBURG) den 3 December 1799 in een brief aan een zijner bloedverwanten, vroeger Zeeuwsch Regent, heeft aangeteekend:

»Op het 26e en 27e Artikel zoude misschien kunnen gereflecteerd worden, dat indien *alle* de buitenlandsche correspondentiën zonder onderscheid met het *Secreet Besoigne* zullen gehouden worden, de Vergadering van H. Ho. Mo. dikwils *zeer weinig* te doen zal hebben."

1) Vergl. 28 Art. van de Instructie v. den Raad van Staten.

BIJLAGE XXXI.

Bl. 245, 246. „ONDAATJE's *avontuurlijke loopbaan.*"

Geboren te *Colombo* (Ceylon) 18 Junij 1758, overleden 30 April 1818 te *Batavia.* — Verg. *A brief Memoir of the Life of the late Peter Philip Jurgen Quint Ondaatje Ph D. et I. U. D. Utrecht and Leyden, Councillor of the Supreme Court of Justice of Netherlands India.* Colombo, printed at the Observer press 1851 (28 bl. 12o).

BIJLAGE XXXII.

Bl. 276. — BOURDEAUX — VAN REEDE. — *Kiesche vraag betrekkelijk het diplomatisch cijfer.*

S. E. CROISET *aan den Secretaris* BOURDEAUX *te* Berlijn.

„C'est en ma qualité de Secretaire des Chiffres du Gouvernement Batave que je suis expressement chargé de vous demander en confidence, si vous croyez avoir des raisons suffisantes pour être persuadé, que Mr. VAN REEDE n'a pas pris copie du Chiffre qui sert encore aujourd'hui pour votre correspondance secrète avec ledit Gouvernement. — Veuillez me répondre au plustôt afin qu'au besoin l'on y remedie sans délai. — En attendant je dois vous faire observer à cette occasion que la manière dont vos Lettres sont chiffrées jusqu'à présent est très-dangereuse. Il y a longtems que je vous en aurois entretenu, si je n'eusse esperé que la methode qu'on suit constamment dans celles qui vous viennent d'ici, vous auroit engagé à la suivre. Je vous exhorte donc de le faire à tous égards."

Antwoord van BOURDEAUX [1])

„Je suis convaincu que Monsieur VAN RHEDE n'a point de copie du Chiffre qui me sert encore aujourd'hui pour ma correspondance avec le Gouvernement Batave. — Ce Chiffre a été pendant six ans que j'ai travaillé sous Monsieur VAN RHEDE constamment sous ma garde et jamais je n'en ai aperçu de copie dans ses papiers particuliers. Si j'avois pu avoir le moindre doute à cet égard, je l'aurois mandé sans delai. Quant à l'observation que vous me faites sur la methode de chiffrer mes depêches, je m'y conformerai."

---

1) Even als de vorige depêche in cijfer, maar beide met de verklaring.

Dezelfde BOURDEAUX aan den Secretaris der cijfers VAN TOULON.

Berlin le 30 Octobre 1798.

Citoyen,

J'ai l'honneur de vous accuser la réception de votre lettre du 23 de ce mois. Je vous remercie infiniment du moyen que vous m'avez indiqué pour *abréger la besogne en chiffrant.* J'en ai fait usage dès aujourd'hui, ainsi que vous pourrèz vous en apercevoir dans ma depêche.

Salut et fraternité
BOURDEAUX.

Au Citoyen TOULON
Secrétaire des Chiffres
à
La Haye.

BIJLAGE XXXIII.

Bl. 280. Nota van CAILLARD. *Erkenning der Bataafsche Republiek.*

„Le Ministère du Cabinet de Sa Majesté Prussienne se rappellera avec quel intérêt le soussigné Ministre Plénipotentiaire de la Rép. Française a insisté depuis longtems dans ses conférences pour obtenir de S. M. la reconnaissance du Gouvernement actuel de la Rép. Batave. Cette affaire était de la plus grande importance pour la Rép. Française sous une multitude de rapports, inutiles à développer ici, puisqu'ils sont connus et sentis par le Ministère de S. M. et la Convention secrète du 5 Août avait écarté d'avance toutes les difficultés, qui pouvaient s'opposer à sa conclusion par l'engagement pris par le Directoire de procurer de concert avec S. M. à la Maison *d'Orange* une indemnité convenable des pertes qu'elle éprouvait en Hollande. — Cependant tout était resté en suspens à cet égard, et le Cabinet du Roi jugeait prématurée la demande du soussigné par la raison que la Convention particulière ne devrait avoir son exécution qu'à la Paix; que les circonstances d'alors ne faisaient pas entrevoir d'une manière assez claire le terme de la guerre et que S. M. ne pouvait prononcer une reconnaissance qui dans cette incertitude aurait paru une espèce d'abandon de la Maison *d'Orange*, idée incompatible avec l'attachement du Roi pour une Maison qui lui appartient de si près. — Le Directoire Exécutif de la Rép. Franç. a respecté ces convenances de S. M. P. mais depuis que les circonstances ont totalement changé par la signature des Préliminaires de la Paix, le Ministre soussigné a reçu l'ordre de renouveler ses instances au Cabinet de S. M., et a bien senti que les évènemens avaient donné à cette affaire une entière maturité. Le seul obstacle opposé à la demande du soussigné se fondait sur ce que les conditions préliminaires de la Paix n'étant pas connues avec un développement suffisant, on ignorait jusqu'à quel point le Directoire s'occuperait de l'exécution de la Convention par laquelle le sort de la Maison d'Orange avait été fixé, mais qu'aussitôt que cette incertitude serait officiellement dissipée et le Roi entièrement rassuré sur cet objet, alors l'indemnité de la Maison d'Orange ne se présentant que dans un avenir infiniment amélioré, l'affaire de la reconnaissance ne souffrirait plus aucune difficulté. Le Ministre soussigné n'a pas manqué de rendre au Gouvernement de la Rép. française un compte très-exact de la marche de cette affaire, et a

demandé une autorisation speciale pour faire auprès du Ministère de S. M. toutes les déclarations propres à rassurer l'esprit du Roi sur le sort de la Maison d'Orange.

Le soussigné ne peut dissimuler ici que le Directoire a été frappé de quelque étonnement de ce qu'après les marques de loyauté, de franchise, de prévenances et d'égards, qu'il a cherché constamment à donner au Roi, il ait pu s'élever encore quelques doutes sur la fidélité à remplir ses engagemens envers S. M. C'est ainsi qu'il s'est expliqué avec le soussigné dans sa dernière depèche du 7 Prairial (28 Mai) et dont voici les termes:

„Il (le Directoire) avait surtout la confiance que *la franchise* de sa politique était assez connue pour qu'on n'eût pas un instant la crainte de le voir mettre à l'écart et dans un oubli total des engagemens éventuels qui s'ils n'ont pas la forme des stipulations définitives, sont au moins de nature à n'être pas méconnues par lui. Aussi vous êtes spécialement autorisé à repeter au Gouvernement Prussien, en employant les mêmes expressions, dont il paraît s'être servi avec vous, que la signature des Préliminaires n'empêchera point que les stipulations de notre Convention secrète ne soient suivies, du moins autant que le permettent les circonstances et les convenances essentielles de la République, et que surtout l'idée d'un établissement pour la Maison d'Orange ne sera pas mise en oubli. Vous pouvez ajouter sur ce dernier Article, qu'il se trouve déjà compris dans les Instructions qui ont été transmises aux Négociateurs investis du pouvoir de traiter avec ceux de l'Empereur [1])."

Persuadé que cette déclaration dissipe tous les nuages, met en évidence les dispositions du Directoire relativement à la Maison d'Orange, et ne laisse plus rien à désirer au Ministère de S. M. à ce sujet, le soussigné demande avec les plus vives instances, que la reconnaissance du Gouvernement de la Rép. Batave ne soit pas suspendue plus longtems, que les relations politiques se rétablissent entre les deux Nations, que les affaires recommencent à se traiter directement comme auparavant par des Agens reconnus de part et d'autre. Le Ministère de S. M. pardonnera si le soussigné insiste beaucoup sur la promptitude de cette mesure. Il est assurement bien éloigné de vouloir manquer aux convenances et aux égards dus aux Ministres du Roi; mais s'il ôse presser, c'est que la circonstance est extrêmement pressante, et Sa Majesté determinée à adopter cette mesure, y ajoutera un prix infini aux yeux du Directoire en évitant les retards, qui ne seront pas d'une indispensable nécessité.

Berlin le 21 Prairial an V (4 Juin 1797).

Signé CAILLARD.

(Bijlage tot de missive van BOURDEAUX, 10 Junij 1797).

(Verz. CROISET V. TOULON).

---

1) WILLEM V had te Rastatt tot behartiging van zijne belangen twee Zendelingen, den Heer V. PASSAVANT PASSENBURG en Prof. TOLLIUS. Verg. van DIJK, *Précis* p. 47 suiv.

BIJLAGE XXXIV.

Bl. 292. Bemoeijing der Franschen met het Plan van Constitutie voor het Bataafsche Volk.

Informatiën van den Generaal en Chef ad interin DEJEAN. *Vragen door den Adj.-Generaal* BECKER *te Leeuwarden te beantwoorden.* Dagverh. der Nat. Verg. *V.* 443 (25 *Maart* 1797).

1. Quel est le véritable esprit des habitans de Frise?

2. Quelles sont les causes, qui ont donné lieu au dernier mouvement insurrectionnel?

3. Quels sont les moyens, qui ont été employés pour en arrêter les suites et empêcher le retour?

4. Quels effets ont produit ces moyens sur l'esprit des habitans?

5. Quelles sont les opinions des Frisons sur la nouvelle Constitution?

6. Comment le Peuple a-t-il envisagé l'amalgame des dettes?

7. La dernière émeute a-t-elle été préparée d'avance et combinée, et a-t-elle eu des ramifications?

8. Les personnes détenues actuellement par mesure de sûreté sont elles reconnues pour avoir pris part à l'insurrection, ou le sont-elles seulement à cause de leurs opinions?

(25 Februarij 1797).

BIJLAGE XXXV.

Bl. 318. Geheime Artikelen van *Campo-Formio.*

„Le cit. BUCH, Agent de la Rép. Batave à Rastadt parle dans sa Lettre du 28 Janvier 1798 d'un certain DE ZWANSEER [1]) actuellement se trouvant aussi à Rastadt; homme qui avait été employé par le Général JOURDAN en 1797 à sonder le Cabinet de Vienne, divisé dans ce tems en deux partis, mais qui n'ayant pu y rester, s'était retiré sur le territoire de la Rép. Française et s'était rendu à Paris, où il fit la connaissance du Directoire Exécutif. — Il y reçut une réponse favorable d'un Ministre plénipotentiaire de l'Empereur, ce qui engagea le Directoire à lui demander son avis sur les bases des Préliminaires entre les Français et l'Empereur etc. Il s'ensuivit une correspondance avec le General CLARKE, qui a servi de fondement aux Négociations de Campo-Formio. Le cit. BUCH dit entre autres: *J'ai vu* les bases sur lesquelles la Rép. Française s'est engagée d'entrer en négociations de paix avec la Maison d'Autriche. Autant que je me les rappelle par coeur, elles portent ce qui suit. I. La rive gauche du Rhin fera la frontière de la République, et elle se reserve en outre *Dusseldorp*, *Ehrenbreitstein*, la tête du pont de *Huningue* etc. II. La Maison d'Autriche renonce à tous ses droits et titres sur la Belgique, sur ses possessions en Italie et en Souabe, et sera dédommagée par des concessions en Allemagne. III. La Prusse sera indemnisée des portions de territoire à la rive gauche du Rhin par des portions à choisir sur la rive droite de ce fleuve. IV. Le Prince D'ORANGE aura un établissement en Allemagne pour l'indemniser de ce qu'il a perdu en Hollande. V. L'Électeur de Bavière sera mis en possession de la Lombardie et aura le titre de *Roi;* mais il renoncera à ses droits sur la Bavière pour servir d'indemnités aux parties intéressées. Il y aura 8 Electeurs au nombre desquels j'ai trouvé le Landgrave de Hesse-Cassel, le Duc de Wurtemberg, et le Prince D'ORANGE. L'Article 5 a subi un changement par la reconnaissance de la Rép. Cisalpine et la conquête des États Vénitiens. Mon auteur prétend que dans aucune Paix la Rép. Française s'est engagée à des indemnités détérminées, et que le changement apporté à l'Art. 5 est la pierre d'achoppement, d'autant plus que l'Empereur ne veut guères consentir à la sécularisation des Pays Ecclésastiques. Cepen-

---

1) Lees ZWANZIGER. Z. DE GARDEN, *Hist. génér. des Traités* T. V. 384.

dant je dois vous observer que mon auteur me paraît avoir perdu la carte depuis l'éloignement du Général CLARKE, et que le système adopté par lui porte de céder à la Rép. Française la rive gauche du Rhin, et de *regénerer* la Constitution du reste de l'Allemagne sur des principes d'une égalité politique sans trop donner dans le plan des arrondissemens et sécularisations. Il n'est donc pas du système de la Rép. Batave et de Frédéric-Guillaume III sur ce point-là. Mais il est d'autant plus d'accord avec la Rép. Batave sur la liberté du Rhin et du Mayn, qui lui tient fort à coeur. Il est encore d'accord avec les Bataves sur le chapitre des Juifs [1]), qu'il a déjà mis sur le tapis avant la Révolution," etc. etc. — (Verz. CROISET—V. TOULON).

---

1) Verg. hiervoren bl. 323—325.

BIJLAGE XXXVI.

Bl. 360 volgg. LOMBARD DE LANGRES *in Holland.*

Het verhaal van den gewezen Franschen Minister wordt zoo door hetgeen in de Gedenkschriften van R. J. SCHIMMELPENNINCK *I,* 154, 168 *voorkomt, als in 't bijzonder door de volgende, dáár niet te vinden stukken gestaafd.*

De Agent van Buitenlandsche Betrekkingen M. VAN DER GOES *aan* SCHIMMELPENNINCK, 19 *October* 1798.

„Ik heb den Minister LOMBARD en zijne Nota juist beoordeeld. De Conferentie met het Uitvoerend Bewind is volkomen naar genoegen afgeloopen. LOMBARD heeft begonnen met te zeggen, dat het Uitvoerend Bewind verwonderd moest geweest zijn over den toon van zijne Nota; doch dat hij *expres* dien toon zoo hoog gespannen had, om de kwaadwilligheid die het Gouvernement allerlei lagen lag, en met den zwartsten laster bekladde, voor te komen, en tegen te gaan. Hij had dus deze Nota alleen met dat oogmerk gesteld om het Uitvoerend Bewind in staat te stellen om hem door hun antwoord een openlijk getuigenis van het tegendeel te geven; om dan beide aan zijn Gouvernement te kunnen zenden, en daardoor zooveel mogelijk wegnemen den nadeeligen indruk, dien onze vijanden op het Fransch Directoire zoeken te maken. Hij gaf voorts de plegtigste verzekering van de zuiverheid zijner intentiën en van zijn afkeer om het tegenwoordig Gouvernement eenigermate te benadeelen, veelmin om hetzelve te *culbuteren.* Ziedaar hoofdzakelijk het resultaat dezer Conferentie, welke tot wederzijdsch genoegen getermineerd is."

M. VAN DER GOES *aan* SCHIMMELPENNINCK, 27 *October* 1798 [1]).

Op een vrij dringend verzoek van den Generaal DAENDELS, ben ik door het Uitvoerend Bewind gelast U nog dezen avond per courier te melden, dat de partij der Anarchisten het Fransch Gouvernement ten sterkste tegen den Minister LOMBARD geprevenieerd heeft; — dat men hem zelfs beschuldigt *Royalist* te zijn, en dat men niets onbeproefd laat om hem van hier te verwijderen, ten einde daardoor meer uitgestrekte oogmerken te bereiken.

Zonder in het minst te laten blijken, dat gij deze informatie van hier ontvangen hebt, verzoek ik U alles aan te wenden om den loop van diergelijke hatelijke insinuatiën tegen LOMBARD te stuiten, daar het Bataafsch Gouvernement alle reden heeft om over het gedrag van den Minister LOMBARD tevreden te zijn."

1) "Ik verzoek mijn' Vriend CROISET dezen dadelijk te willen in cijfer brengen en mij terug te zenden om heden avond nog te kunnen verzonden worden." (VAN DER GOES).

BIJLAGE XXXVII.

„JEAN AUBERT." Bl. 74 volg. en 350. — *Hoe hoog de geschillen van* VALCKENAER *en* LOBÉ *met den* Chargé des affaires de Commerce *liepen, blijkt onder anderen uit een paar volgende zinsneden der depêches van den Minister aan den Consul.* (14 *November* 1797):

„J'ai reçu, cit. Consul et ami, votre grand paquet, vos deux lettres du 3 Nov. avec toutes les pièces et vos comptes. J'examinerai tout cela à loisir; en attendant je vous suis vivement obligé de m'avoir mis à même de juger mieux encore d'un *infame calomniateur*. Le ménager serait commettre un délit envers soi même. Je me charge du soin de le faire rentrer *dans le néant*, et de le mettre au pied du mur relativement à ses calomnies. Pour cela j'attends de vôtre amitié que vous me communiquiez toutes ses lettres depuis mon arrivée ici. Il sera curieux de les *comparer* avec celles qu'il m'a écrites depuis cette époque. Déjà il y a grande différence entre ses assertions à *vous* et à *moi*. Je vous demande en outre la permission de communiquer à La Haye soit à HAHN soit à la Commission (van Buitenlandsche Zaken) sa lettre du 7 Mars sous promesse de restitution. Je n'ajoute qu'un mot; c'est le seul moyen qui puisse me déterminer à rester ici; car si je ne viens pas à bout *de me délivrer de cet infame*, je quitte avant Janvier la place." — En uit de depêche van den 17 November 1797. „Dat AUBERT een schurk is valt uit de vergelijking zijner brieven ligt op te maken. Dat ik mij verre boven zijnen belagchelijken laster verheven acht, is zeker. Hij zal zich te laat beklagen zich met u zijn ouden Vriend, en met mij, van wiens *energie* hij nog geene ondervinding had gehad, en wiens langmoedigheid hij voorzeker voor *zwakheid* heeft aangezien, op eene zoo dolle wijze te hebben *gebrouilleerd*."

BIJLAGE XXXVIII.

STAAT der KOSTEN, voor de Bataafsche Ministers en andere Gedeputeerden buiten de Republiek. (1802).

N°. 1.	Het Tractement van den *Ambassadeur by de Ottomanische Porte*, behalve het geen hy van de Directie van den Levantschen Handel geniet..............		*f* 14,500
	Men zie ook de 12de Somma, Lit. A en *a*.		
„ 2.	Hetzelve van den *Extraordinaris Ambassadeur by de Fransche Republiek*, à *f* 125 daags..................		45,625
„ 3.	Hetzelve van den *Extraordinaris Envoyé en Minister Plenipotentiaris aan het Hof van Spanje*...	*f* 28,000	
	Voor deszelfs Equipage-geld................	10,000	38,000
„ 4.	Hetzelve van den *Minister Plenipotentiaris aan het Hof van Portugal*......................	15,000	
	Voor deszelfs Equipage-geld................	8,000	23,000
„ 5.	Hetzelve van den *Extraordinaris Envoyé en Minister Plenipotentiaris aan het Hof te St. Petersburg*.........		25,000
„ 6.	Hetzelve van den *Minister Plenipotentiaris aan het Hof te Stokholm*..................................		10,000
„ 7.	Hetzelve van den *Minister Plenipotentiaris aan het Hof van Denemarken*............................		10,000
„ 8.	Hetzelve van den *Minister Plenipotentiaris te Stutgard*...		8,000
„ 9.	Hetzelve van den *Minister Plenipotentiaris te Cassel*.........		8,000
„ 10.	Hetzelve van den *Minister Resident in Noord-America*..		10,000
„ 11.	Het Tractement van den *Chargé d'Affaires te Berlyn*, a *f* 12 daags................................		4,380
„ 12.	Hetzelve van den *Chargé d'Affaires by de Hanze-Steden*..		4,380
	Transporteere..............		*f* 200,885

	Transport		*f* 200,885
N°.13.	Het Tractement van den *Chargé d'Affaires de Commerce te Madrid*		4,380
„ 14.	Hetzelve van den *Commissaris te Rouen*		2,400
„ 15.	Hetzelve van den *Commissaris te Dantzig*		1,500
„ 16.	Hetzelve van den *Commissaris te Elseneur*		200
„ 17.	*Extraordinaire* en *onvoorziene Uitgaven*, als buitengewone Bezendingen, Equipage-gelden en Reiskosten van nieuw te benoemen Ministers, waaronder eventueel die aan de Hoven van *Weenen*, *London*, *Berlyn*, by de *Cis-Alpynsche Republiek en verdere Italiaansche Mogenheden*, alsmede te *Hamburg*, waarvan de Missiën thans niet vervuld zyn; doch welke alle, zoo gewenscht wordt, weldra ten gevolge van een definitiven Vrede staan vervuld te worden; voorts Verëeringen aan de Uitheemsche Ministers, Briefporten, zoo van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken als van de Ministers, Agenten en Consuls Buitenland, en verdere Verschotten en onvoorziene Uitgaven, voorheen onder de Post van Defroyementen begrepen; mitsgaders de Huur en verdere Kosten aan het Hôtel voor de Fransche Legatie		200,000
„ 18.	Het Tractement van den *Consul-Generaal in het Ryk van Marocco*	*f* 5,000	
	Extraordinaris Tractement	500	
	Spendatiën	3,500	
	Tractement van den *Agent te Mogador*	1,500	10,500
„ 19.	Het Tractement van den *Consul te Algiers*	5,000	
	Extraordinaris Tractement	1,000	
	Spendatiën	4,000	
	Het Tractement en Kostgeld van den *Canselier*.	1,500	11,500
„ 20.	Het Tractement van den *Consul te Tunis*	3,000	
	Spendatiën	2,500	5,500
„ 21.	Hetzelve van den *Consul te Tripoly*	3,000	
	Spendatiën	3,000	6,000
„ 22.	Hetzelve van den *Consul op de Canarische Eilanden*		3,000
„ 23.	De Gratificatie aan den *Consul te Mallaga*		1,000
„ 24.	Het Pensioen van den gewezen *Consul te Tripoly*, *Warnsman*		1,500
	Transporteere		*f* 448,365

	Transport..............	*f* 448,365
N°.25.	Het Pensioen van den gewezen *Consul in het Ryk van Marocco*, *Rossignol*	2,000
„ 26.	Het Pensioen van de *Weduwe van den gewezen Consul Rys te Algiers*..............................	250
„ 27.	Voor de ordinaire jaarlyksche Presenten voor den *Dey van Algiers*, ingevolge de overëenkomst met denzelven getroffen..................................	50,000
„ 28.	Extraordinaire Presenten, welke van tyd tot tyd by voorvallende Evenementen gegeven moeten worden aan de *Barbarysche Mogendheden*, waarvan men uit hoofde van de verwachting op Vrede, wanneer voorschreve Mogendheden om strijd buitengewone Presenten zullen vorderen, de Som niet minder kan berekenen dan op....................	130,000
„ 29.	Tractement voor den *Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche Zaken*, Huishuur, Tafelgeld, en Vuur en Licht, benevens de Tractementen van deszelfs Onderhoorigen, te zamen.....................	51,900
	Totaal..............	*f* 682,515

